

ƏDÜNYA ƏDƏBİYYATI

Mim bir
gece

416(5)
M64

246841

MİN BİR GECƏ

SƏKKİZ CİLDDƏ

VII CİLD

757-894-cü gecələr

M.F. Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kutubxanası

"ŞƏRQ-QƏRB"

BAKİ

2007

*Bu kitab "Min bir gecə. VII cild" (Bakı, Azərnaşır, 1980)
nəşri əsasında təkrar nəşrə hazırlanmışdır*

Rus dilindən tərcümə edən: **Mustafa İskəndərzadə**

Redaktor: **Məhərrəm Qasımlı**
filologiya elmləri doktoru, professor

Rəsmlərin müəllifi: **Rasim Babayev**

ISBN 978-9952-34-147-8 (VII cild)

ISBN 978-9952-34-140-9

398.2-dc22

Ərəb nəqilləri

Min bir gecə. Səkkiz cildə, VII cild.
Bakı, "Şərq-Qərb", 2007, 384 səh.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

İLHAM ƏLİYEVİN

**"Azərbaycan dilində latın qrafikası
ilə kütləvi nəşrlərin həyata
keçirilməsi haqqında"**

12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı
ilə nəşr olunur və ölkə kitabxanalarına
hədiyyə edilir

Mın bir gecə

757-894-cü
gecələr

Səyf al-Mülükün nağılı

Şəhrizad sözüünə davam eləyib dedi: “Padşah sağ olsun, belə rəvayət də eləyirlər ki, çox-çox qədim zamanlarda farsların bir padşahı vardı ki, onun adı Məhəmməd ibn Səbaik idi, o həm də Xorasan torpağına sahiblik eləyirdi. Bu padşah hər il Hindistanda, Sindhə, Çində olan kafir torpaqlarına, bir də çayın o tərəfindəki ölkələrə¹ tez-tez basqınlar edərdi. Deyilənə görə, bu padşah çox ədalətli, səxavətli, çox da rəşadətli bir padşah idi.

¹ Orta əsr müsəlman coğrafiyaşünasları çayın o tərəfindəki ölkələr deyəndə, Amu-Daryanın şimal sahillərində yerləşən və islam dininə təbə olan ölkələri nəzərdə tuturdular.

Belo rəvayət eləyirlər ki, padşah süfrə başında olan söhbətləri, söy-lonilən fəsanələri, deyilən şeirləri, danışılan hekayələri, gecə nağılla-rını, eləcə də keçmişdə yaşamaş adamların həyatından bəhs edən rəva-yətləri çox xoşlardı. Nə vaxt uzaq yerdən bir adam gəlib ona qərübə bir əhvalat danışsaydı, həm də bu əhvalat padşahın xoşuna gəlsəydi, padşah ona gözəl libas geyindirir, çoxlu bəxş, min dinar da pul verir, onu yohərli-yüvənli ata mindirir, hörmətli yola salardı. Həmin adam da bəxşşləri götürüb padşaha dua-sənə oxuya-oxuya yoluna düzələrdi.

Günların bir günü yenə də padşahın yanına qərübə əhvalatlar bilən bir qoca gəlir. O bildiyi əhvalatlardan birini padşaha danışır, bu əhvalat padşahın çox xoşuna gəlir. Qocanın söhbətində hikmətli sözlər, müdrik kəlamlar çox imiş. Padşah o saat ömr eləyir ki, ona gözəl libas, qiymətli bəxşşlər, eləcə də min Xorasan dinarı pul, bir də yohərli-yüvənli bir at bağışlasınlar. Bu əhvalatdan sonra padşahın səxavəti barədə dünya-nın hər yerinə xəbər yayıldı, hamıda bu padşaha hörmət və məhəbbət oyandı. Bu xəbər gəlib tacir Həsənə də çatdı. Deyilənə görə, o çox alıcanab, xeyirxah bir adam, həm də bilikli bir şair idi.

Bir də belə rəvayət eləyirlər ki, həmin padşahın çox xəsis, bədxah bir vəzirə vardı. O, dünyada heç kimi: nə varlığını, nə də yoxsulu sevmədi. Hər dəfə padşahın yanına bir adam gələndə, padşah da ona bəxşşlər verəndə, o, padşahın qarısına deyirdi: "İş belə getsə, xəzinə talan olacaq, torpaqlar da viran qalacaq, padşah isə bəxşş verməyə adət eləyib". — O, ona görə belə deyirdi ki, çox paxıl, həm də xəbis adam idi.

Deyilənə görə, bu padşah tacir Həsən barəsində eşidəndə tez adam göndərüb onu öz yanına çağırırdı və ona dedi: "Ey tacir Həsən, mənəm vəzirəm yaxşı şeir, nağıl bilicilərinə, mənimlə həmsüfrə olan adamlara verdiyim bəxşşlərə görə mənimlə yola getmir, düşmənçilik edir. Mən istəyirəm ki, sən elə bir nağıl, elə qeyri-adi bir əhvalat danışasan ki, onu heç vaxt eşitməmiş olum. Əgər hekayən xoşuma gəlsə, sənə qala-ları ilə birlikdə çoxlu torpaqlar bağışlayacağam ki, onu öz torpaqlarına qatasan, həm də sənə özümə baş vəzir edib, səltənətimə sənə tapşırı-acağam. Sən həmişə mənəndən sağ tərəfdə oturub, rəiyyətini idarə edə-cəkən. Əgər nağılın xoşuma gəlməsə, onda var-yoxunu əlindən alıb, özünü də səltənətimdən qovacağam". Onun cavabında tacir Həsən dedi: "Şahənşaha itaət borcumdur. Ancaq qulun səndən rica edir ki, bir il möhlət verəsin. Onda mən sənə elə bir əhvalat danışaram ki, onu nə sən, nə də bir başqası heç vaxt, heç yerdə eşitməmiş olsun".

Padşah dedi: "Sənə düz bir il möhlət verirəm". Sonra da buyurdu ki, tacir Həsənə yaxşı libas versinlər, onu geyindirib-kecindirsinlər. Elə ki ömrə əməl olundu, padşah dedi: "Düz bir il nə ata süvari olarsan, nə gedərsən, nə də gələrsən: evdə oturub fikirləşərsən, mənəm arzumı yerinə yetirməyə çalışsan. Elə ki il tamam oldu, sən də mənəm istə-yimi yerinə yetirdin, bil ki, o gündən sənə tamam başqa cür hörmət olacaq. Əgər bu işin öhdəsindən gələ bilməsən, öz bəxtindən küs, onda nə sən bizi tanıyarsan, nə də biz sənə!"

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddü yüz əlli yeddinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Məhəmməd ibn Səbaik padşah tacir Həsənə dedi: "Nə zaman ki, sən mənəm arzumə əməl elədin, bil ki, o gündən sənə tamam ayrı cür hörmət olacaq, yox, işin öhdəsindən gələ bilməsən, onda öz bəxtindən küs, onda nə sən bizi tanıyarsan, nə də biz sənə". Tacir Həsən əyilib padşahın qabağında yeri öpdü, sonra da çıxıb getdi. Evə gəlib, ağıllı, təhsilli, yazı-pozu bilən qullarından beş nəfərini seçdi, onların hərəsinə beş min dinar verib dedi: "Mən sizi belə bir gün üçün təlim-tərbiyə verib saxlamışdım. İndi siz də bu gündə mənə kömək edin ki, padşahın arzusunu yerinə yetirəm, canımı onun əlindən qurtarım". Qullar soruşdular: "De görək sənə nə lazımdır? Canımız sənə sədəqə".

Tacir Həsən dedi: "Mən istəyirəm ki, sizin hər biriniz bir qılımə gədesiniz, o yerlərin bütün dünyagörmüş ağıllı, savadlı, qərübə əhvalat, nağıl bilicilərinə tapasız, onlarla yaxın olub, bildikləri ən yaxşı nağılları öyrənsiz. Maraqlanıb görəsiz ki, Seyf əl-Mülükün nağılı haqqında kim nə bilir. Əgər görəniz ki, o nağılı bilən var, onda heç nəyi qızır-gamayın. Lap min dinar istəsə də verin. Təki o nağılı öyrənə biləsiz. Hər kim ki o nağılı öyrənib gəlib mənə danışdı, ondan heç nəyi əsir-gəməyəcəyəm. Ona yaxşı libaslar, çoxlu bəxşşlər, var-dövlət verə-cəyəm".

Sonra tacir Həsən öz qullarından birinə dedi: "Sən Hind və Sind vilayətlərinə, oraların bütün əyalətlərinə gedərsən", o birinə dedi: "Sən

İrana və Çinə, onların bütün iqlimlərinə gedərsən", üçüncüsünə dedi: "Sənə Xorasana, onun bütün əyalətlərinə gedərsən", dördüncüsünə dedi: "Sən Məğribə, onun bütün ölkə, vilayət və əyalətlərinə gedərsən", axırıncısına, yəni beşincisinə dedi: "Sənə Suriya və Misirə, onun bütün vilayət və əyalətlərinə gedərsən".

Sonra tacir Həsən səfər üçün ən uğurlu bir gün seçib dedi: "Bu gün yola çıxmaq olar, çalışın ki, mən dəyəni əldə edə bilərsiniz. Bu yolda, mənim xətrimə, gərəkdir canınızı da əsirgəməyiniz". Qullar tacirə xudə-hafizləşib, hər biri ona deyilən tərəfə yola düşdü. Onlardan dördü getdikləri yerləri düz dörd ay gözübdə-dolandılar. Heç nə öyrənə bilməyib geri qayıtdılar. Onlar gəlib öz ağalarına danışdılar ki, getdiyimiz yerləri, kəndləri, şəhərləri qarış-qarış gözübdə-dolaşdı, ancaq istədiyimiz şeyi öyrənə bilmədik. Bunu eşidən tacir Həsənin ürəyi sıxıldı, aləm başına dolandı.

Bunlar burada qalsınlar, indi sizə kimdən deyim, beşinci quldan. Beşinci qul az getdi, üz getdi, dərə-təpə düz getdi, gəlib Suriya torpaqlarına çatdı, oradan da gəlib gözəl bağ-bağatları, axar suları, gözəl binaları olan Dəməşq şəhərinə girdi. Gördü ki, bu şəhərdə əmin-amanlıqdır, hər tərəfdə quşlar oxuyur, gecəni, gündüzi xəlf ələyən qadın Allahı dua-sənə edirlər. Qul burada bir neçə gün qaldı, ağasına lazım olan şeyi soruşaqladı; ancaq heç kimdən ağlabatan bir cavab almadı. O çıxıb başqa bir şəhərə getmək istəyirdi ki, bir də gördü cavan bir oğlan əbasının atəklərinə dolaşa-dolaşa qaçır. Qul onu saxlayıb soruşdu: "Sənə nə üz verib, hara qaçırsan?" Oğlan cavabında dedi: "Burada bir şeyx var, hər gün, günün bu vaxtı kürsüdə oturub elə qəribə rəvayətlər, nağıllar söyləyir ki, hələ heç kəs, heç yerdə belə əhvalatlar eşitməyib. Onun başına o qədər adam yığılır ki, yanında yer tapmaq olmur. Mən qaçıram ki, onun yanında özümə yer edə bilim". Qul dedi: "Məni də özünə apar". Oğlan dedi: "Təz ol, gedək".

Qul tez qapını bağladı, oğlana qoşulub həmin yerə yollandı. O gördü ki, üz-gözündən nur tökülən bir şeyx adamların arasında əyləşib nağıl danışır. O da özüne bir tərəfdə yer elədi, oturub şeyxin sağ əlinə qulaq asmağa başladı. Elə ki axşam oldu, günəş qürubə endi, şeyx də nağılını qurtardı. Onun başına yığılan adamlar dağılıb gedəndən sonra qul şeyxə yanaşıb ona salam verdi. Şeyx də onun salamını aldı. Qul üçqat hörmət göstərərək ehtiramla şeyxə dedi: "Ey mənim ağam şeyx, sən çox hörmətli, şəərəflisən, sənə nağılların da özün kimi müdrikdir. Mən sənədən bəzi şeyləri soruşub öyrənmək istəyirəm". Şeyx dedi: "Hər nə

barədə istəyirsən soruş". Belə olanda qul dedi: "Sən Seyf əl-Mülükə Badi əl-Cəmal haqqında nağılı bilirənmə?" Şeyx soruşdu: "Sən onların adını haradan eşitmisən, bu barədə sənə kim danışdı?" Qul cavabında dedi: "Ay pir, mənə heç kim heç nə danışmayıb, mən çox uzaq bir ölkədən gəlmişəm ki, bu əhvalatı öyrənəm. Əgər bu barədə sən bir şey bilirənsə, alicənablıq göstərərək, onu mənə danış, mən də sənə borclu qalmaram, əvəzində nə istəsən verərəm. Bununla sən savab iş görmüş olarsan, çünki bu nağıl üçün mən canımda da keçməyə hazıram". Şeyx dedi: "Sakit ol, ürəyin buz kimi olsun, mən o nağılı sənə danışaram, ancaq bil və ağah ol ki, bu nağıl elə nağıl deyil ki, onu hər yerdə danışasan, mən də onu hər yoldan ötənə söyləməyirəm". Qul çox sevinib dedi: "Allah xatirinə, ay ağa, bildiyini mənəndən əsirgəmə, əvəzində nə istəsən verərəm". Şeyx cavabında dedi: "Əgər sən bu nağılı öyrənmək istəyirsənsə, onda bunun üçün mənə yüz dinar verməlisən. Bundan əlavə, beş şərtə də mütləq əməl etməlisən".

Qul əmin olanda ki, şeyx onun istədiyi nağılı bilir, həm də onu danışmağa razıdır, sevincindən bilmədi nə eləsin. O dedi: "Mən sənə yüz dinar verərəm, on dinar da üstəlik. Dediysin bütün şərtlərə də əməl edərəm. Təki sən o nağılı danışasan". Şeyx dedi: "Dur get qızilları gətir, istədiyini al".

Qul durub şeyxin əlindən öpdü, şad-xürrəm yaşadığı mənzilə yollandı. Evdən yüz və əlavə on dinar götürüb kişəyə qoydu. Gecəni rahatca yatdı, səhər açılanda tezdən durub pal-paltarını geydi, düz şeyxin yanına getdi. Şeyxin evinə çatanda gördü ki, şeyx darvazanın ağzında oturub onu gözləyir. O ədəblə şeyxə salam verdi, şeyx də onun salamını aldı. Sonra qul getirdiyi yüz, bir də əlavə on dinarı şeyxə verdi. Şeyx pulu aldı, sonra qulu da götürüb öz evinə getdi. O, qulu bir tərəfdə oturtdu, gedib mürekkəb, qələm-kağız, bir də kitab gətirdi, onu qula verib dedi: "Al bu kitabdan Seyf əl-Mülük haqqında olan nağılı köçür".

Qul nağılı başdan axıracan yerli-yerində köçürdü. Sonra yazdıqlarını şeyxə oxudu. Şeyx onda bəzi düzəlişlər edib dedi: "Oğlum, sözlərimi yaxşı yadında saxla, birinci şərtim budur ki, gərəkdir bu nağılı sən heç vaxt yolayrıcında, qadın, qul, qaravəs, axmaq, bir də uşaq olan yerdə danışmayasan. Sən gərəkdir bunu ancaq əmirlərə, şahlara, vəzirlərə, üləmalara, Quran şərhçilərinə söyləyərsən". Qul bu şərtləri qəbul etdi, sonra durub şeyxin əlini öpdü, onunla vidalaşdıb getdi...

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz əlli səkkizinci gecə oldu, o nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, tacir Həsənin qulu Suriyada yaşayan şeyxin kitabından rəvayəti köçürəndən sonra şeyx də ona öz şortlarını dedi, qul da onunla vidalaşib evi tərək elədi. O elə həmin gün şad-xürrəm, özündən razı halda vətəninə yola düşdü. Seyf əl-Mülükün nağılını öyrəndiyi üçün o elə sevinirdi ki, heç bilmirdi yolu necə gedir. O, toparlardan yel kimi, dərələrdən sel kimi, badeyisərsər kimi, ayaq üzəngidə, diz qabırğada az getdi, üz getdi, dərə-topo düz getdi, gəlib öz yerlorinə çatdı. Öz yerlorinə çıxanda şöhrə adam göndərdi ki, gedib bu şad xəbəri tacir Həsənə çatdırıb onu müştuluqlasın, sonra da desin: "Qulun sağ-salamat qayıdıb gəlib, sənin arzunu da yerinə yetirib!"

Qul öz ağasının şöhrəsinə qayıdıb, bu şad xəbəri ona çatdıranda, tacir Həsənə padşahın bağladığıları şortin vaxtının qurtarmasına onca gün qalırdı. Bu vaxt qul özü də tacirin yanına gəldi. Ağası üçün nə əldə eldiyini söylədi. Tacir də buna çox şad oldu. Qul tonha quşoşa çəkilib bir xeyli dincələndən sonra Seyf əl-Mülükə Badi əl-Cəmal haqqında olan kitabı ağasına verdi. Tacir kitabı görsən kimi ayağa durdu, öz oynadığı libası ona geyindirdi, sonra ona yaxşı cinsdən olan on at, on dəvə, on qatırı, üç qara, bir də iki ağ qul bağışladı.

Bundan sonra tacir Həsən kitabı götürüb öz əli ilə onun üzünü yaxşı-yaxşı köçürdü, sonra da götürüb şahın yanına gəldi və dedi: "Padşah sağ olsun, mən sizə elə bir nağıl gətirmişəm ki, onu heç kəs, heç yerdə eşitməyib". Padşah tacir Həsənin sözlərini eşidəndə elə o saat buyurdu ki, bütün əmirlər, hörmətli alimləri, savadlı adamları, sairləri, başqa elm sahiblərini saraya çağırınsınlar. Elə ki hamı gəlib bir yerə yığıldı, tacir Həsən bir tərəfdə oturub kitabı oxumağa başladı.

Nağıl padşahın, bura toplaşanların çox xoşuna gəldi. Onlar tacirin başına qızıl, gümüş pullar, qiymətli daş-qaşlar səpildilər. Sonra padşah buyurdu ki, onun ən yaxşı libaslarından bir dəstəni seçib tacirə bağışlasınlar. Özü isə tacir Həsənə bütün kond və qalaları ilə birlikdə böyük bir şöhrə bağışladı, onu baş vəzir edib, özündən sağ tərəfdə oturtdu, sonra da öz mirzələrini buyurdu ki, həmin kitabın üzünü qızıl suyu

ilə köçürsünlər, onu padşahın öz xəzinəsinə qoysunlar. Onlar belə də etdilər. Hər dəfə padşahın üreyi sıxılanda, ya danxanda, o, tacir Həsənə yanına çağırırdı. O da həmin kitabı açıb padşaha oxuyardı, padşahın da üreyi açılıb şad olardı.

Həmin nağıl belədir:

Hələ çox-çox qədim zamanlarda, Misirdə Asim ibn Səfvan adlı bir padşah vardı. Deyilənə görə, bu padşah çox alıcınab, səxavətli, hörmətli və mərhəmətli idi. Onun çoxlu torpaqları, qalaları, qoşunları, bir də Faris ibn Salih adlı bir vəzirli vardı. Bu yerin adamları yerin-göyün sahibi Allah-təalaya deyil, günəşə, oda sitayiş edirdilər. İllər ötüb keçdikcə Asim padşah qocalıqdan, azar-bəzardan zəifləyib tamam əldən düşdü. Yaşı yüz səksənə haqladı. Ancaq bu vaxtanan onun nə bir oğlu, nə də bir qızı olmuşdu. Bu səbəbdən də onun nə gecəsi, nə də gündüzü vardı, dər, qəhər içinde üzülüb gedirdi.

Günlərin bir günü Asim padşah yenə də öz taxtında aylaşmışdı. Həmişə olduğu kimi əmirlər, vəzirilər, sərkərdələr, saray əyanları hər kəs öz rütbəsinə görə onun qulluğunda müntəzər dayanmışdı. Kimin ki yanında bir, ya iki oğlu var idi, padşah onlara həsəd aparırdı, öz üyində deyirdi: "Gör bir onlar övladları olduğu üçün necə də sevinirlər. Mənimse uşağım yoxdur. Günü sabah ölüb getsəm, səltənətim, taxt-tacım, xəzinəm, bütün var-dövlətim bu yad adamlara qalacaq, onlar isə mənə heç yadlarına da salmayacaqlar. Yer üzündə mənim nə xatirəm, nə də izim-tozum qalacaq". Bu ağır düşüncələr Asim padşahı yenə də fikir dəryasına qorq elədi. Padşah taxtdan düşüb dərddən, qəmdən fəğan olmağa, ağlamağa, özünə ol qatmağa başladı. Bunu görən vəzirilər, saray əyanları camaatın üstünə qışqırıb dedilər: "Tez olun, evinizə gedin, padşah özünə gəlincə istirahət edin".

Vəzir Fərisdən başqa hamı çıxıb getdi. Elə ki padşah özünə gəldi, vəzir əyilib onun qabağında yeri öpəndən sonra soruşdu: "Ya qibleyli-ələm, bu qəmə səbəb nədir? De görüm, o hansı padşahdır ki, səninlə düşmənçilik edir? O hansı qala başçısı, hansı əmir, hansı əyandır ki, sənin üzünə ağ olur, sənin ziddinə gedir? Bizo de, yığışın onun üstünə gedək, onun canını belindən çəkib çıxardaq". Ancaq padşah başını qaldırıb bir kəlmə də olsun demədi. Bu vaxt vəzir əyilib onun qabağında ikinci dəfə yeri öpəndən sonra dedi: "Ya qibleyli-ələm, mən sənin həmə oğlun, həmə də qulunam. Mən sənin üçün yetişdirmişəm. Ancaq mən bugünkü gündə sənə üz verən qəmin səbəbini bilmirəm. Bilmirəm, sənə nə olub ki, bu qəder dərək çəkirsən. Bunu mən də bilməyəndə, bəs kim biləcək. Kim gəlib mənə əvəz edəcək? Xahiş edirəm, sənə

üz verən bu qəmin, bu göz yaşlarının səbəbini də". Pədxşah yenə də ağzını açıb bir kəlmə danışmadı. Ah-uf-la, hönküre-hönküre ağlamasına davam elədi. Vəzir səbirlə bir keyli gözlədi, sonra dedi: "Əgər bu dərindən səbəbini deməsən, mən bu saat sənin gözüünün qabağındaca özümü öldürəcəyəm ki, bir də səni belə dərddli, gözyaşlı görməyim".

Bu vaxt Asim pədxşah başını qaldırdı, gözüünün yaşını silib dedi: "Ay vəzir, ey mənim xeyirxah məsləhətçim, gəl mənə öz dərddi-sərimlə rahat burax, qoy öz dərddimi özüm çöküm". Vəzir yalvara-yalvara dedi: "Ya qibleyi-ələm, rica edirəm, bu dərddin səbəbini mənə aç. Bəlkə Allah-toala mənim əlimlə sənə toxtaqlıq verdi..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz əlli doqquzuncu gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Pədxşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, vəzir Asim pədxşaha deyəndə ki, bu dərddin səbəbini görə mənə açasan, bəlkə Allah-toala mənim əlimlə sənə toxtaqlıq verdi". Pədxşah da onun cavabında dedi: "Ya vəzir, mən nə pul, nə yaxşı at, nə də başqa şeylərdən ötürü gözyaşı axıtıram. Mən artıq qocalıb əldən düşmüşəm. Yaşım da yüz səksənə haqlayıb, ancaq bu vaxtdək mənim övladım olmayıb. Elə ki günü sabah mən öldüm, mənə dəfn elədilər, bundan sonra daha mənim yer üzündə adım-sanım, izim-tozum qalmayacaq. Mənim taxta-tacıma, səltənətimə yad adamlar sahib olacaq, onlar mənə heç yadlarına da salmayacaqlar". Bu vaxt vəzir dedi: "Ya qibleyi-ələm, mən səndən yüz yaş böyüyəm. Ancaq bu vaxtdək mənim də uşağım olmayıb. Mən də elə gecə-gündüz bunun dərddini çökürəm. Bizim elə ikimizin də dərddimiz birdir. Pədxşah sağ olsun, mən Davud oğlu Süleymanla (Onların hər ikisinə salam-dua olsun!) əlaqədar bir əhvalat eşitmişəm. Deyilənə görə, onun hər şeyə qadir olan bir səbibi var. Deyirəm, mən qiymətli hədiyyələrlə Süleymanın yanına gedim, hər ikimizin dərddini ona danışım. Bəlkə öz sahibindən xahiş elədi, o da hərəməzə bir uşaq öta elədi".

Vəzir də qiymətli hədiyyələr götürüb səfərə çıxdı. Davud oğlu Süleymanın (Onların hər ikisinə salam-dua olsun!) yanına getməkdə

olsun, sizə kimdən deyim, Davud oğlu Süleymandan (Onların hər ikisinə salam-dua olsun!). Günlərin bir günü Allah (O qüdrətli və şərafəlidir!) Süleymana vəhy göndərüb bu sözləri ona çatdırdı: "Ey Süleyman, Misir pədxşahı öz baş vəzirini filan-filan nədir hədiyyələrlə sənin yanına göndərüb. Vəzir Asef ibn Baraxiyanı onun pişvazına göndər ki, gedib onu qarşılasın, düşdüylə mənzillərdə ona hörmət göstərib ləziz xörəklər qonaq ələsin: elə ki sənin yanına çatdı, ona deyərsən: "Pədxşah səni filan-filan iş üçün mənim yanıma göndərüb. Sənin ehtiyacın filan-filandır. Bundan sonra ona təklif et ki, islamı qəbul etsin".

Onda Süleyman öz vəzirini Asefə əmr etdi ki, yaxın adamlarını götürüb elçilərin pişvazına çıxsın, mənzillərdə onları ləziz xörəklərlə qonaq ələsin. Asef də lazım olan şeyləri götürüb, Misir pədxşahının vəzirini Farisi qarşılamak üçün yola düşdü. O, vəzirini, bir də onunla gələnləri hörmətlə salamladı, hər mənzildə onların rahatlığının qayğısına qaldı, onları yedizdirib-içirdi, sonra da dedi: "Siz bizim yerlərə xoş gəlmisiz. Burada özünüzlə öz evinizdəki kimi hiss ələyin. Həvəslə yeyib-için, deyib-gülün, şənlənin. Qoy dinciniz çıxsın, canınız rahat olsun, bilin ki, sizin arzunuz yerinə yetəcəkdir".

Vəzir üreyində öz-özünə dedi: "Bu bərədə görə onə kim xəbər verib?" Sonra o, Asef ibn Baraxiyanın soruşdu: "Ay ağa, bizim gəlməyimiz, üreyimizdəki arzumuz bərədə sizə kim danışib?" Asef ona cavabında dedi: "Bu bərədə mənə Davud oğlu Süleyman (Onların hər ikisinə salam-dua olsun!) danışdı". Vəzir Faris soruşdu: "Bəs ağamız Süleymana bu bərədə kim danışib?" Asef cavabında dedi: "Bu sirri onə yerli-göylü, bütün canlıları xəlq ələyən Allahın özü əyan edib". Vəzir Faris sevincə dedi: "Doğrudan da, bu böyük və qadir Allahdır!". Asef ibn Baraxiya təəccüblə soruşdu: "Məgər siz onə sitayiş ələmirsiniz?" Misir pədxşahının vəzirini Faris cavabında dedi: "Biz ancaq günəşə sitayiş edirik, ancaq onə səcdə edirik". Asef dedi: "Ya vəzir Faris, günəş də Allahın (O qüdrətli və şərafətidir!) yaratdığı o biri ulduzlardan biridir. Onda elə qüdrət yoxdur ki, Allah ola bilsin. Günəş gəlir, gəh batır, ancaq bir olan Allah heç zaman yox olmur. O, həmişə bizimlədir və hər şeyə qadirdir".

Sonra onlar az getdilər, çox getdilər, gəlib Səba torpağına çatdılar. Burada Davud oğlu Süleymanın səltənətinə bir mənzillik yol qalırdu. Bu vaxt da Davud oğlu Süleyman da əmr elədi ki, bəni-ədəmlərdən, cinlərdən olan qoşunları, ələcə də dəniz heyvanları, fillər, bəbirlər, pələnglər və başqa heyvanlar yolboyu düzilsünlər. Hər cür qorxunc, eybəcər, dəvəgöz cinlər gəlib yol boyu içi cərgə dayandılar, hər cür

quşlar yerə kölgə salmaq üçün qanadlarını gərdilər, özü də onlar müxtəlif səsle, cürbəcür nəğmələr oxuyurdular.

Misirdən gələn elçilər bura çatanda qorxudular, irəli getməyə ürək eləmədilər. Bunu gören Asəf dedi: "Heç nədən qorxmayın, yolunuza davam eləyin. Onların hamısı Davud oğlu Süleymanın rəiyyətidir, onlardan sizə heç bir xəter yətməz". Sonra Asəf qoşunun arası ilə irəliləməyə başladı. Misir padşahının vəzirini, onun adamları da qorxa-qorxa onun dalınca getdilər. Onlar az getdilər, çox getdilər, axırda gəlib şəhərdəki Qonaq evinə çatdılar. Qonaqları burada rahatlayıb düz üç gün onlara yaxşı hörmət elədilər, cürbəcür ləziz xörəklərə qonaq elədilər.

Sonra onları Allahın peyğəmbəri Süleymanın (Ona salam-dua olsun!) yanına apardılar. Onlar içəri girən kimi əyləlib onun qabağında yerini öpmək istədilər, ancaq Davud oğlu Süleyman qoymayıb dedi: "İnsan yerini göyü, bir də bütün mülkü qətiyyətə xələf eləyən Allahdan (O, qüdrətli və şərafiyəli!) savayı heç kimin qarşısında səcdə etməməlidir. Sizdən ayaq üstə durmaq istəyən varsa, qoy dursun, amma mənə qulluq etməsin". Vəzir Faris də baş əyanlarla keçib oturdu, o biri əyanlar da ayaq üstə durdular. Onlar oturandan sonra xidmətçilər onların qabağında süfrə saldılar, yemək-icmək qoydular, hamı doyuncu yeyib-icdi.

Sonra Süleyman buyurdu ki, Misir padşahının vəzirini ürəyindəki arzusunu desin, elə ki onu yerinə yetirmək mümkün olsun. O, sözünə davam edib dedi: "Bizdən heç nəyi gizlətmək lazım deyil. İstəyirsən hansı səbəbən sizi bura gətirdiyini mən özüm sizə deyim. O bundan ibarətdir: sizi bura göndərən Misir padşahının adı Asimdir. Artıq o qocalıb, tamam əldən düşüb. Ancaq Allah-təala onu bu vaxtadan birçə züryət də verməyib. Bu da onun gecə-gündüz dörd-qəm çəkəsinə səbəb olub. Günlərin bir günü öz şahili taxtında oturarkən, bütün vəzirlər, əmirlər, əyanlar öz oğul-uşaqları ilə gəlib onun xidmətində dayanmışdılar. Kiminin bir, kiminin iki, kiminin üç oğlu var idi. Padşah onlara baxa-baxa dərindən ah çəkdi, öz-özünə düşündü: "Görəydim mən öləndən sonra taxt-tacım kime qismət olacaq. Doğrudanmı, bu adamlardan biri onu ələ keçirən kimi mənəm bu dünyadan izim-tozum kəsiləcək, mənə heç yada salan da olmayacaq". Bu fikirlə o, dərindən düşüncələrə qərq oldu, elə ki gözəlirdən yaş axmağa başladı. O, taxtdan düşdü, ah-fəğan eləyib höknür-höknür ağlamağa başladı. Birçə Allah-təaladan başqa heç kəs də bilmədi ki, onun dördi-səri nədir..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

760-cu gecə

Elə ki yeddi yüz altmışıncı gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Allahın peyğəmbəri Davud oğlu Süleyman (Onların hər ikisinə salam-dua olsun!) Asim padşaha üz verən qəmin səbəbini, padşahla vəzir arasında olan əhvalatı başdan-ayağa, yerli-yerində nəql elədi, sonra da vəzir Farisdən soruşdu: "Ya vəzir, mənəm sənə söylədiklərim doğru mudu?" Onun cavabında vəzir Faris dedi: "Ey Allahın peyğəmbəri, sizin mənə dediklərinizin hamısı doğrudur, ancaq mən bir şeyi bilmək istəyirəm ki, axı padşahla mən bu barədə danışanda bizim yanımda heç kəs yox idi, bizi görüb-eləyən də olmamışdı. Mən bir şeyi bilmək istəyirəm ki, bu əhvalatı sənə kim çatdırıb". Onun cavabında Süleyman dedi: "Bunları mənə mənəm Allahım çatdırıb, o isə hər şeyi görür, hər şeydən əgahdır". Onda vəzir Faris sevincək dedi: "Ay Allahın peyğəmbəri, doğrudan da, bu Allah xeyirxahdır, uludur, o hər şeyə qadirdir!" Sonra vəzir Faris, bir də onunla olan adamlar islam dininə iman gətirdilər. Allahın peyğəmbəri Süleyman dedi: "Sən özünə bu kimi filan-filan nadir hədiyyələr gətirmisən". Vəzir cavabında dedi: "Elədir". Süleyman dedi: "Mən onların hamısını sənədən qəbul edir, sənə də bağışlayıram. İndi isə öz adamlarınla get dincəl, qoy yorğunluğun çıxsın. Sabah, Allahın izn ilə bu dünyanı, canlıları, cansızları xələf eləyən Allah-təala sizin arzunuzunu tamam-kamal yerinə yetirər".

Vəzir Faris gedib onun üçün ayrılan mənəzildə dincəldi, səhəri si yenidən Süleymanın yanına getdi. Allahın peyğəmbəri Süleyman dedi: "Nə vaxt ki, Asim ibn Səfvan padşahın yanına qayıdıb onunla görüşdün, onda ikiniz də xəlvətə filan ağaca çıxıb onun başında dincməzə otursanız. Elə ki gördünüz ikinci namazının vaxtı gəldi, gün günortadan əyildi, sərinlik oldu, ağacdən düşüb diqqətlə ətrafa baxarsan. Birdən sizə tərəf sürünə-sürünə gələn iki ilin görəcəksiz. Onlardan birinin başı meymun, o birinin iki isə ifrit başına oxşayacaqdır. Siz onları gören kimi hərəniz birini oxla vurub öldürün. Onların bir qarış baş tərəfindən, bir qarış quyruq tərəfindən kəsib atın. Qalan əti yaxşı-yaxşı bişirtirən, öz arvadlarımla yedirdib gecə onlarla yatın. Arvadların ikisi də Allah-təalanın buyruğu ilə uşağa qalacaq, hərəsi də bir oğlan doğacaq".

M.F. Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

Sonra Süleyman (Ona salam-dua olsun!) birqışlı üzük, qılnc və içində üstü qiymətli daş-qaşla bəzədilmiş iki ləbbədə olan bir boğça götürüb dedi: "Ey vəzir Fəris, sizin oğlanlarınız, böyüyüb həddi-büluga, boya-baş çatanda onların hərəsinə bu ləbbədən birini verin". Bundan sonra o, vəziro dedi: "Bismillah, Allah-təala sənin istəyini yerinə yetirdi. İndi bir o qalır ki, Allahın izn ilə yola düşsən. Padşah gecə-gündüz sənə intizarındadır. o, bir an da gözünü yoldan çəkmir".

Vəzir Fəris yaxına gəlib Allahın peyğəmbəri, Davud oğlu Süleymanın (Onların hər ikisinə salam-dua olsun!) əllərindən öpdü, onunla xudəhafizləşdi, arzusu yerinə yetdiyi üçün sevino-sevino öz ölkəsinə yola düşdü. O, az getdi, üz getdi, dərə-təpə düz getdi, nəhayət, gəlib Misir torpağına çatdı. Bu vaxt o, xidmətçilərdən birini göndərdi ki, tez gedib onun gəlməsi barədə Asim padşaha xəbər versin. Vəzirin sağ-salamat qayıdıb gəldiyini, həm də padşahın istəyini yerinə yetirməsi xəbərini eşidəndə, Asim padşah, onun ayanları çox şad oldular.

Padşah vəzirlə görüşəndə vəzir ayaqda onun qabağında yeri öpdü, dedi ki, onun istəyi tamam-kəmal yerinə yetirilib, sonra da ona təklif etdi ki, o da islam dininə iman gətirsin. Asim padşah sidiq-ürəkədən Allaha səcədə əyləyib islam dininə iman gətirdi, sonra vəziro dedi: "İndi get evə, bu gündən başqa bir həftə də dincəl, get hamama, sonra gəl yanıma, mən sənə bir şey danışacağam, o barədə düşünüb ikimiz bir tədbir görürük". Vəzir ayaqda yeri öpdü, öz yaxın adamlarını götürüb evlərinə getdi, düz səkkiz gün istirahət edib dincəldi, sonra padşahın yanına gəldi, Davud oğlu Süleymanla (Onların hər ikisinə salam-dua olsun!) onun arasında olan əhvalatı başdan-ayağa yerli-yerində ona nəql etdi, sonra da dedi: "Dur mənimlə gedək".

Padşahla vəzir durub hərəsi bir yay-ox götürdü, gəlib bir ağaca çıxdılar, ağacın başında dincəlməyə oturdub, gün-günortadan əylənəcənlər gözlədilər. İkinci namazının vaxtı yaxınlaşanda onlar ağacdən düşdülər, ətrafa baxmağa başladılar. Bir də gördülər ki, ağacın altından iki ilə ən çıxdı. Padşah onlara baxanda gördü ki, ilanların boynunda qızıl boyunbağı var, buna görə də onlar padşahın xoşuna gəldi. O dedi: "Ya vəzir, bu ilanlar başdan-ayağa qızıl boyunbağılarına bələnləblər ki; Allaha and olsun, onlar çox qarıbo məxludur! Gəl onları tutub qəfəsə salaq, hər gün tamaşa elərik!" Vəzir onun cavabında dedi: "Allah onları yaradıb ki, bir mənfəət versinlər. Onların birini sən oxla vur, birini də mən". Onlar ilanları oxla vurub öldürdülər, hər birinin bir qarış baş, bir qarış da quyruq tərəfindən kosib atdılar, qalan oti götürüb evə gətirdilər, aspaq çağırtırdılar ki, oti ona verib dedilər: "Bu oti soğan, ədviy-

yət vurub yaxşı yeməklər bişir, iki kasaya qoyub gətir. Onu filan vaxta hazırlərsən, filan saatda gətirərsən, çalış ki, gecikməyəsən..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz altmış birinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, padşahla vəzir aspaqı çağırtırdılar, ilan etini ona verib dedilər: "Bunu bişir, iki kasaya qoyub bura gətir, çalış ki, gecikməyəsən". Aspaq oti götürüb mətbəxə getdi, onu bişirib, yağ-soğanda yaxşıca qızartdı, iki kasaya qoyub padşahla vəziro gətirdi. Onların hərəsi kasanın birini götürüb öz arvadına apardı. Arvadlar da həmin kasadaki yeməyi yedilər. Sonra hər ikisi gecə öz arvadının yanına girdi. Allah-təalanın (O, qüdrətli və qüvvəlidir!) iradəsi və kərəmi ilə arvadlar elə o gecə uşağa qaldılar. Bundan sonra padşah düz üç ay pejmürdə gəzib-dolandı, həmişə də öz-özünə düşünürdü: "Görəsən bu işlərin axır necə olacaq?"

Bir gün padşahın arvadı oturduğu yerdə hiss etdi ki, bətnində nəso tərpənir, o başa düşdü ki, bu uşağıdır, hətta bərk ağrı da hiss elədi, sir-sifəti də tamam dəyişdi. Tez yaxında olan hərəm xidmətçilərindən birini yanına çağırıb dedi: "Get padşaha bu şad xəbəri çatdırıb de ki, xanımın hamilə olması doğrudur, indicə onun bətnində uşaq tərpəndi".

Hərəm xidmətçisi sevino-sevino tələsik padşahın yanına gəlib nə görə yaxşıdır, gördü ki, padşah bir tərəfdə əli üzündə tək-tənha oturub, özü də dərin xəyala dalıb. O əyləyib padşahın qabağında yeri öpdü, ona xəbər verdi ki, xanımın uşağa qalıb. Hərəm xidmətçisinin sözünü eşidəndə padşah çox sevindi, tez ayağa durub onun əlindən, alından öpdü, öz əynində nə vardısı, soyunub hamısını ona verdi, sonra da üzünü orada olanlara tutub dedi: "Məni istəyən buna bir xələt versin!" Hərəm xidmətçisinə o qədər pul, qiymətli daş-qaş, var-dövlət bağışladılar ki, sayı-hesabı olmadı.

Elə bu vaxt vəzir içəri girdi, padşaha dedi: "Mən indi fikir-xəyal içində tək-tənha evdə oturub öz-özümə deyirdim: "Bir görəydim bu işin axır necə olacaq? Doğrudanmı arvadım Xatun uşağa qalacaq?" Elə bu vaxt onun bətnində uşaq tərpəndi, ağrıdan sir-sifəti tamam

dəyişdi. Mən sevindiyimdən əynimdəki paltarımı çıxarıb onun xidmətçisinə verdim, üstəlik ona min dinar bağışladım, özü də onu baş hərəməgəsi təyin elədim". Onun cavabında Asim padşah dedi: "Ey vəzir, doğrudan da, Allahdan başqa heç kəsə qüvvət və qüdrət yoxdur. O, alicənablıq göstərdi, bizim ona olan inamımızı qırmadı. O öz kərəm və mərhəməti ilə bizi zülmətdən işığa çıxartdı. Buna görə də mən camaatın könlünü açmaq, kəfini kök eləmək istəyirəm". İş belə görün vəzir dedi: "Ürəyin nə istəyir elə".

Onda padşah dedi: "Ya vəzir, bu saat get zindanda olan bütün məhbusları azad elə. Baxma onlar nə cinayət törədiblər, bizə nə kimi borcları var. Əgər bundan sonra onlar bir cinayət törətsələr, onda cəzalarını verərik. Bir də camaata bildir ki, biz onları üç il vergidən azad edirik. Bir də əmr elə ki bütün şəhər divarları boyunca qazanlar asılsın, aspazlar gecə-gündüz hər cürə dadlı xörəklər bişirsinlər, onu şəhərin, eləcə də, yaxın və uzaq kondlorin camaatına paylasınlar. Qoy hamı doyuncaya yeyib-içsin, ürəyi istəyən evinə də aparsın. Bir də əmr elə ki şəhəri yeddi gün bəzəsinlər, dükənləri gecə-gündüz bağlamasınlar".

Vəzir gedib elə o saat Asim padşahın əmrinə əməl elədi. Şəhərin küçələri, qala bürcləri başdan-başa bəzədildi. Adamlar ən yaxşı libaslarını geyib şəhərə çıxdılar. Hamı yeyib-içib şənəlməyə başladı.

Nəhayət, padşah arvadının hamiləlik dövrü başa çatdı, onun sancıları tutdu. Asim padşah buyurdu ki, şəhərdə olan alimləri, münəccim-başılarını, bütün fəzilət və qələm sahiblərini saraya dəvət eləsinlər. Çox keçmədi ki, dəvət olunanların hamısı saraya gəldi, onlar durub ev sahiblərinin boşqabları yerə vurub sındırmasını gözlədilər. Elə ki boşqabları yerə vurub sındırdılar, onlar hamıya bildirdilər ki, padşah arvadının ay parçası kimi gözəl-göycək bir oğlu oldu. Münəccimlər nücum falı açıb uşağın gələcəyini müəyyən elədilər. Hamı səbirsizliklə onları nə deyəcəyini gözləyirdi.

Bu vaxt münəccimlər padşahın qabağında yeri öpüb xəbər verdilər ki, onun uşağının qədəmi xoşbəxt və uğurludur. Onlar dedilər: "Ancaq onun həyatının başlanğıcında bir hadisə baş verəcək ki, bu barədə padşaha söz deməyə qorxuruq". Padşah dedi: "Qorxub eləməyin, nə var hamısını deyin". Münəccimlər dedilər: "Padşah sağ olsun, uşaq böyüyəndə bu torpaqdan baş götürüb yad ölkələrə gedəcək, bir gün onun gemisi dənizdə batacaq, o, əsir düşəcək, çoxlu işgəncəyə məruz qalacaq. O bir çox əzab-əziyyətdən sonra əsirlikdən azad olacaq, istədiyini öldürərək, qalan ömrünü də şad-xürrəm yaşayacaq, düşmənlərinin, paxıllarının acığına onun çoxlu qulları, torpaqları, qoşunları olacaq,

özü də yer üzünün hökmranı olacaqdır". Münəccimlərin bu sözünü eşidib padşah dedi: "Gələcəyini işini bilmək olmaz. Allah-teala onun almasına nə yazıbsa, o da olacaq. Gəlin, bir xeyir-dua verək ki, Allah özü həmişə onun köməyi olsun". Sonra o, bu sözlərə baxmayıb münəccimlərə, bir də burada olan adamların hamısına qiymətli hədiyyələr bağışladı. Bundan sonra hamı çıxıb öz evinə gəldi.

Elə bu vaxt padşahın vəziri Faris içəri girdi, öyilib padşahın qabağında yeri öpüb sevinclə dedi: "Ey padşah, şad xəbər gətirmişəm! İndicə mənim arvadım ay parçası kimi bir uşaq doğdu!" Bu xəbəri eşidən padşah dedi: "Ya vəzir, get onu getir bura, qoy uşaqların ikisi də bir yerdə mənim sarayımda tərbiyə alıb böyüsünlər. Arvadını da getir, qoy mənim arvadımın yanında qalıb uşaqlarımızla birgə tərbiyə versinlər". Vəzir gedib öz arvadını və uşağını padşahın sarayına gətirdi, padşah necə demişdisə, eləcə də elədi. Sonra onlar uşaqların hər ikisinə dayə tutdular.

Elə ki yeddi gün tamam oldu, uşaqları Asim padşahın yanına gətirib ondan soruşdular: "Bunlara nə ad qoyursan?" Padşah dedi: "Onlara siz özünüzdə ad qoyun". Onun cavabında dedilər: "Uşağa onun atasından savayı heç kim ad qoya bilməz". Belə olanda padşah dedi: "Mənim oğluma babam Seyf əl-Mülükün adını qoyuram, vəzirin oğlunu isə Səid çağırırsınız". Sonra padşah dayələrə çoxlu bəxşiş verib dedi: "Uşaqların qeydinə qalın, onları yaxşı tərbiyələndirin".

Uşaqların beş yaşı tamam olanan onları dayələri tərbiyə elədilər. Bundan sonra padşah uşaqları fəqiha verdi ki, onlara yaxşı-yaxşı Quran oxumağı, yazı yazmağı öyrətsin. Elə ki uşaqlar on yaşına çatdılar, padşah xüsusi müəllimlər tutdu, onlar da uşaqlara at çapmağı, ox atmağı, qılınc oynatmağı öyrətdilər. Bu minvalla uşaqlar on beş yaşına çatdılar, özləri də yaxşı döyüş təlim-tərbiyəsi aldılar, başqa elmlərə də yiyələndilər. Elə oldu ki, nə elmdə, nə də döyüş meydanında heç kəs onlarla yarışa gire bilmədi. Hər biri təkbaşına min nəfərin öhdəsindən gələn bir igid olmuşdu. Beləliklə, onlar böyüyüb həddi-büluğa, boya-başa çatdılar, padşah da hər gün iftixarla onların boy-buxununa baxır, sevincinin hədd-hüdudu olmurdu.

Elə ki onların iyirmi yaşı tamam oldu, Asim padşah öz vəziri Farisi xəlvət bir yerə çağırıb dedi: "Ya vəzir, mənim ağılma bir fikir gəlib, onu həyata keçirməzdən əvvəl istəyirəm sənə ilə məsləhətləşim". Vəzir dedi: "Sənin başına pis fikir gəlməz. Ağılma nə gəlibsə, onu da elə". Asim padşah dedi: "Ya vəzir, sən özün görürsən ki, mən artıq qocalıb əldən düşmüşəm, güntümü görüb, dövrümü sürmüşəm. Mən

istəyirəm ki, hakimiyyəti, bir də sultanlığımı oğlum Seyf əl-Mülükə verim, axı artıq o, böyül-buxunlu, ağıllı-başlı, cəsarətli və qabiliyyətli bir oğlandır. Elə bilirəm ki, o öz ədəb-ərkanı, ağıl-kamalı ilə məmləkəti idarə edə bilər. Mənim bu fikrimə sən nə deyirsən?" Onun cavabında vəzir dedi: "Çox yaxşı fikirdir. Əgər sən belə eləsən, mən də sənə kimi edəyəm. Vəzirliyi oğlum Səidə verəcəyəm. Elə bilirəm ki, o öz ağılı, mərifəti, elm və bacarığı ilə təzə padşaha layiqdir. Onlar birlikdə məmləkəti daha yaxşı idarə edərlər. Biz də onların üstündə göz olar, hər işdə doğru yol göstəririk".

Onda Asim padşah öz vəzirinə dedi: "Elə indi götür bir namə yaz, onu çaparlarla məmləkətimizin hər yerinə göndər. Namədə bildir ki, qoy bütün şəhər, qala başçıları filan ayın filan günündə, filan saatında filan meydana olsunlar". Vəzir Fəris elə o saat gedib namə yazdı, onu bütün yaxın və uzaq şəhərlərin canişinlərinə, qala başçılarına göndərdi, ömr elədi ki, filan gün, filan vaxtda, filan yerdə olsunlar.

Deyilən vaxta bir az qalmış Asim padşah fərqləri çağırır ömr elədi ki, meydana çadırlar qurulsun, onları başdan-başa bəzəsinlər, meydanın tən ortasında padşahın ancaq bayram günlərində gəlib əyləşdiyi taxtı qoysunlar. Onlar o saat padşahın əmrinə əməl elədilər. Taxtı da götürüb düzəldilər. Bütün canişinlər, saray əyanları, əmirlər gəlib meydana yığışdılar. Padşah da gəldi, ömr elədi ki, camaatı çağırır desinlər: Bismillah! Hamımız meydana toplaşın!

Bu vaxt camaat axıb meydana gəldi. Vəzirler, ölkə başçıları, əmirlər padşahın çadırına daxil olub, onun qulluğunda müntəzir dayandılar. Elə ki hamı bir yerə yığıldı, padşah buyurdu ki, süfrə açınlar, camaata yemək-icmək versinlər. Elə o saat süfrələr açıldı, hamı yeyib-icdi, padşaha dua-sona elədi. Sonra padşah saray əyanlarına ömr elədi ki, hamıya desinlər: "Qoy heç kəs heç yerə getməsin, padşahın sizə sözü var!" Sonra pərdələri qaldırdılar, padşah camaata üz tutub dedi: "Hər kim mənə istəyirsə qoy burada qalsın, mənə sözümü eşitsin". Camaatın bayaqkı qorxusu çökəlib getdi, hamı yerində sakitcə oturub padşahın nə deyəcəyini gözləməyə başladı.

Bu vaxt padşah ayağa qalxdı, möclisdəkilərin əmin-amanlığından sonra dedi: "Ey vəzirlər, əmirlər, əyanlar, ey burada olan bütün böyük-lər və kiçiklər, siz bilirsinizmi ki, bu şahlıq irsidir, bu taxt-tac mənə ata-babamdan qalıb". Onun cavabında hamı dedi: "Bəli, biz bunu bilirik". Padşah dedi: "Biz hamımız birlikdə günəşə, aya sitayiş edirik, Allah-təala da bizi imana gətirdi, bizi zülmətdən işığa çıxardı, Allah (O qüdrətli və şəriflidi!) bizim ürəyimizdə islam dininin alovunu yan-

dırdı. Bilin və aqah olun ki, mən artıq qocalıb əldən düşmüşəm. Buna görə də bir hücrədə oturub Allaha dua etmək istəyirəm, qoy o mənim olub-keçən günlərimi bağışlasın. Bu mənim oğlum Seyf əl-Mülükdür, siz bilirsiniz ki, bu gənc ağıllı, bələğətli, işdə təcürbəli, ədalətli. Mən istəyirəm ki, elə bu saat öz taxt-tacımı, sultanlığımı ona verim, onu öz yerimdə oturdum, sizin padşahınız olsun, özüm isə sakit bir hücrəyə çəkilib Allaha dua etməyə başlayım. Mənim oğlum Seyf əl-Mülük isə hakimiyyəti qəbul edib onu idarə etməyə başlasın. Buna siz nə deyirsiniz?"

Bu vaxt hamı ayağa qalxdı, əyləlib padşahın qabağında yeri öpdü və itaətlə dedi: "Ey bizim padşahımız və himayədarımız, əgər sən öz qullarından birini padşah edib bizə başçı təyin eləseydin, bəzə bəzə razi olardıq, sənə əmrini yerinə yetirirdik. Belə olan halda, sənə oğlun Seyf əl-Mülükə nə sözüüm ola bilər? Biz onu məmnuniyyətlə qəbul edirik, ona canla-başla xidmət edəcəyimiz bildiririk!"

Belə olanda Asim ibn Səfvan padşah durub taxtdan düşdü, oğlunun qolundan tutub onu öz yerində oturtdu, öz başından tacı götürüb onun başına qoydu, belinə hökmdarlıq kəmərinə bağladı. Sonra Asim padşah oğlunun yanında əyləşdi. Vəzirler, əmirlər, əyanlar qalxdılar, əyləlib onların qabağında yeri öpdülər və dedilər: "O, şahlıq taxt-tacına layiqdir. Bu hamıdan çox ona yaraşır". Hamı yeni padşaha xeyir-dua verdi, ona uğur arzuladı. Seyf əl-Mülük padşah isə onların başına qızıl, gümüş pullar səpdi...!

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz altmış ikinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Asim padşah oğlu Seyf əl-Mülükü şahlıq taxtında oturdan kimi hamı ona qələbələr, uğurlar dilədi, təzə padşah onların başına qızıl, gümüş pullar səpdi, onlara layiqli libaslar, bəxşişlər verdi.

Bir azdan vəzir Fəris ayağa qalxdı, əyləlib yeri öndən sonra dedi: "Ey əmirlər, ey əyanlar, siz bilirsinizmi ki, mən vəzirəm, mənim vəzirliyimin tarixi də çox qədimdir, həm də bu vəzirlik mənə hələ Asim

ibn Səfvan padşah hakimiyyəti əlinə almamışdan çox qabaq nəsib olub? İndi o, padşahlıqdan əl çəkdi, oğlunu öz yerinə təyin etdi". Onun cavabında hamı dedi: "Bəli, biz bilirik ki, vəzirlik sənə atəna babandan qalıb". Belə olanda vəzir dedi: "İndi mən də vəzirliyimdən əl çəkirəm, oğlum Səidi öz yerimə təyin edirəm, axı o, çox ağıllı, dərəkəli, təcrübəli və tədbirlidir. Buna siz nə deyirsiniz?" Onun cavabında hamı dedi: "Seyf əl-Mülük padşaha heç kəs yox, ancaq sənə oğlun Səid layiqli vəzir ola bilər, təkcə onlar bir-birinə yaraşarlar".

Belə olanda vəzir Fəris vəzirlik əmmaməsini öz başından götürüb oğlu Səidin başına qoydu, sonra o, vəzirlik mürrəkəbqabını da götürüb onun qabağına qoydu. Saray əyanları ilə əmirlər dedilər: "Doğrudan da o, vəzirliyə layiqlidir". Bundan sonra Asim padşahla vəzir Fəris xəzinələrinin ağzını açdılar, bütün əmirlərə, əyanlara, vəzirlərə, orada olan başqa adamlara padşaha layiq libaslar verdilər, maaşlarını payladılar, pul, qiymətli hədiyyələr bağışladılar. Seyf əl-Mülük padşahla vəzir Səidin adı ilə yeni əmirlər verib, yeni qərarlar çıxartdılar. Bundan sonra hamı düz bir həftə şəhərdə qaldı, sonra isə dağılışıb hər öz kəndinə, öz yerinə, obasına getdilər.

Bundan sonra Asim padşah öz oğlu Seyf əl-Mülükü, bir də vəzirin oğlu Səidi götürüb saraya gəldi, xəzinədarı çağıraraq buyurdu ki, qılınç, üzük, boğça və möhürü gətirsinlər. Deyilən şeylər gətiriləndə Asim padşah dedi: "Mənim balalarım, yaxın gəlin, hələncə bu hədiyyələrdən istədiyinizi seçib özünüze götürün". Əlini hədiyyələrə əvvəl Seyf əl-Mülük uzatdı, o boğça ilə üzüyü götürdü, Səid isə qılıncla möhürü aldı, onlar padşahın əlinə öpdülər, sonra hərəsi çıxıb öz mənzilinə gəldi. Seyf əl-Mülük boğcanı götürəndə açıb baxmadan onu vəzirə Səidlə birgə yadlıqları (onlar birgə yatağa adət etmişdilər) yatağın bir tərəfinə tulladı, sonra onlar üçün yorğan-döşək salındı, hər ikisi şam işığında uzaqıba yattı.

Onlar gecəyanıyan yatdılar, sonra Seyf əl-Mülük birdən yuxudan ayıldı, özünün baş tərəfində olan həmin boğcanı gördü. Boğçaya baxa-baxa öz-özünə dedi: "Görəsən bu boğçada nə var ki, onu padşah ən nadir hədiyyələrindən biri kimi bizə verdi?" Sonra o, boğcanı, şamı götürüb yatağından düşdü. Səidi yata-yata qoyub anbara gəldi, boğcanı alıb baxdı, nə görə yaxşıdır, gördü ki, onda cinlərin əli ilə tikilmiş bir ləbbədə var. O, ləbbədəni açıb baxdı, gördü ki, onun astarının yuxarı tərəfində qızıl suyu ilə bir qız şəkli çəkilib, özü də bu qız ilə gözəl, elə göyçəkdir ki, adam baxanda ağı başından olur.

Seyf əl-Mülük qızın şəklini görəndə kimi huşu başından çıxdı, dəli kimi oldu, qəşş ələyib yerə yıxıldı. Sonra o, şəkli öpməyə, başına-gözünə döyüb hönkürtü ilə ağlamağa başladı, özü bu şəri dedi:

"Eşqin başlanğıcı bir arxdır – kiçik!
Hər sənəyə yonəldə bilərsən onu.

Elə ki ümmana çevrildi o arx,
Tufanı hey atıb-tutacaq səni".

Sonra bu iki beyti də əlavə etdi:

"Biləseydim məhəbbət canızın şeydir,
Özümü gözəldim təhlükəsindən.

Bilmədən axırı necə bitəcək,
Könüllü atıldım ağuşuna mən."

Seyf əl-Mülük o vaxtadan başına-gözünə döyüb hönkürtü ilə ağladı ki, axırda onun səsinə vəzir Səid ayıldı, baxıb gördü ki, Seyf əl-Mülük yatağından yoxdur, şamların da ancaq biri yerindədir, o öz-özünə dedi: "Görəsən Seyf əl-Mülük hara gəldi?" O durub şamı götürdü, sarayı başdan-baş gəzib onu axtarmağa başladı, anbara gəlib çatanda nə görə yaxşıdır, gördü ki, Seyf əl-Mülük burada ağlayıb özünə divan edir. Vəziyyəti belə görəndə Səid ondan soruşdu: "Qardaşım, bu göz yaşları nə üçündür? Sənə nə olub? Danış, mənə bu işdən ağah elə". Ancaq Seyf əl-Mülük başını qaldırıb ona heç nə demədi, başına-gözünə döyüb-döyüb ağlamağına davam elədi.

Onun vəziyyətini belə görəndə Səid dedi: "Mən sənə həm vəzirinəm, həm də qardaşına, biz ikimiz də bir yerdə tərbiyə alıb böyümüşük, sən dərdini, sırrını mənə də deməyəndə bəs kimə deyəcəksən?" Səid onun qabağına əyləlib bir neçə dəfə yerini öpdü. Ancaq Seyf əl-Mülük ona fikir vermədi, bir kəlmə də demədi, elə ağlamağına davam elədi. Belə olanda onun bu vəziyyəti Səidi qorxuya saldı, həm də o gördü ki, onu heç cürə dilə tutmaq olmur, gedib qılınıcı gətirdi, ucunu üreyinin başına dirəyib dedi: "Qardaşım, özünü elə al. Əgər mənə deməsən sənə nə olub, mən də özümü öldürəcəyəm ki, daha səni bu vəziyyətdə görməyim".

¹ Şeirləri Ələkbər Ziyatay tərcümə etmişdir.

Belo olanda Seyf əl-Mülük başını qaldırıb vəzirı Seïdə dedi: "Qardaşım, bunun səbəbini sənə deməyə utanıram". Seïd dedi: "Allahdan başqa heç kəsə qüdrət və qüvvət yoxdur, o böyük Allahın xatirinə, utanma, de görüm sənə nə olub, axı mən sənəin həm qulun, həm vəzirin, həm də məsləhətçinəm!" Seyf əl-Mülük dedi: "Yaxın gəl, bu şəkllə tamaşa elə". Seïd şəkllə xeyli tamaşa elədi, gördü ki, onun başının üstündə zərif mirvarilərlə bu sözlər düzülüb: "Bu şəkll Babil şəhərində yaşayan, İrəm bağının sakinləri Adın böyük oğlu, mömin cinlərin padşahı Şammah ibn Şəruhun qızı Badi əl-Cəmalın şəkllidir..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz altmış üçüncü gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Asim padşahın oğlu Seyf əl-Mülüklə vəzir Fərisin oğlu vəzir Seïd ləbbadənəin üstündə olan yazını və Babil şəhərində yaşayan, İrəm bağının sakinləri Adın böyük oğlu, mömin cinlərin padşahı Şammah ibn Şəruhun qızı Badi əl-Cəmalın şəkllini görəndə, vəzir Seïd, Seyf əl-Mülük padşahdan soruşdu: "Qardaşım, sən bilirsənmi bu şəkll hansı qızın şəkllidir, biz də axtarıb onu tapaq?" Onun cavabında Seyf əl-Mülük dedi: "Yox qardaşım, Allaha and olsun ki, mən bilmirəm bu şəkll hansı qızın şəkllidir". Seïd dedi: "Yaxına gəl, bu yazını oxu". Seyf əl-Mülük yaxına gəlib qızın başındakı tacın üstündə yazılmış sözləri oxudu, yazının mənası ona ağah oldu. O, ürəyinin dərinliyindən gələn bir səslə hiç-qırdı: "Ah, ah, ah!" Seïd ona dedi: "Əgər bu şəkllin sahibəsi varsa, həm də onun adı Badi əl-Cəmaldırsa, özü də o bu dünyadadırsa, onda mən tez gedib onu axtarıb taparam ki, sən öz istəyinə çatasan. Allah xatirinə, (O, böyük və qadırdır!) qardaşım, gözünün yaşını sil ki, oyanlar gəlib xidmətində dayana bilsinlər. Elə ki şəhər açıldı, mən bütün tacirləri, yolçuları, səyyahları və yoxsulları çağırırdırsı soruşaram ki, kim bu şəhər haqqında nə eşidib, nə bilir. Allahın korəmi ilə (O, böyük və qadırdır!) bəlkə həmin şəhəri, bir də İrəm bağını tanıyıb-bilən, bizə göstərən oldu".

Elə ki şəhər açıldı, Seyf əl-Mülük əlində həmin ləbbadə gəlib taxtda oturdu, o, elə hala düşmüşdü ki, ləbbadəsiz nə yadırdı, nə dururdu, nə də bir tikə çörək yeye bilirdi. Bütün əmirlər, vəzirlər, oyanlar, qoşun başçıları gəlib onun qulluğunda müntəzir dayandılar. Elə ki divanxana adamlarla doldu, padşah Seyf əl-Mülük vəzirı Seïdə dedi: "Çıx onlara de ki, padşah xəstələnib, Allaha and olsun, o keçən gecəni özündə-sözündə olmayıb". Vəzir Seïd divanxanaya gəlib padşahın sözünü camaata çatdırdı.

Bu xəbəri Asim padşah eşidəndə, oğlunun acizliyinə məəttəl qaldı, ona yazığı gəldi, tez həkimləri, münəccimləri yanına çağırırdı, özü də oğlunun yanına gəldi, onlar padşahı müayinədə keçirdilər, sonra bir dərman düzəldib ona verdilər. Ancaq onun xəstəliyi düz üç ay davam elədi, bunu görəndə Asim padşahın həkimlərə bərk acığı tutdu, onlara qəzəblənib dedi: "Vay halınıza, it uşaqlar, məgər sizin aranızda mənəim oğlumu müalicə edə biləcək bir adam yoxdur? Əgər bu saat oğlumu müalicə etməsəniz, hamınızı öldürdürcəyəm!" Həkimbaşı yalvarayalvara dedi: "Qibleyi-ələm sağ olsun, biz bilirik ki, bu sənəin oğlundur, sən də bilirsən ki, biz heç yad adamı da müalicə edəndə bigənəlik göstərmirik, o ki qaldı sənəin oğlun ola. Ancaq sənəin oğlunun xəstəliyi çox ağır xəstəlikdir. Əgər sən onu bilmək istəyirsənsə, biz sənə danışa bilərik". Asim padşah soruşdu: "Mənəim oğlunun xəstəliyindən sizə nə məlumdur?" Onun cavabında qoca həkim dedi: "Qibleyi-ələm sağ olsun, sənəin oğlunun dərdi eşidir, özü də o elə bir gözələ vurulub ki, onunla vüsala yetmək çətin işdir". Asim padşah həkimlərə qəzəblənib dedi: "Siz haradan bilirsiniz ki, mənəim oğlum eşqə düşüb, bir də axı o qızı oğlum harada görüb?" Onun cavabında həkimlər dedi: "Bu barədə onun qardaşı, həm də vəzirı Seïddən soruş, onun dərdini heç kim yox, ancaq o bilir".

Asim padşah durub anbara getdi, Seïdi yanına çağırırdı dedi: "Qardaşının əsil xəstəliyi barədə nə bilirsənsə mənə de". Onun cavabında Seïd dedi: "Mən onun əsil xəstəliyini bilmirəm". Belə olanda padşah cəllad çağırıb dedi: "Götür Seïdin gözünü bağla, sonra da onun boynunu vur". Bu vaxt Seïd canından qorxub dedi: "Qibleyi-ələm sağ olsun, mənə aman ver". Padşah dedi: "Düzünü desən əzi edərdəm". Seïd dedi: "Sənəin oğlun eşqə düşüb!" Padşah soruşdu: "Onun sevdiyi qız kimdir?" Seïd dedi: "Cinlər padşahının qızı! Oğlun o qızın şəkllini Allahın peyğəmbəri Süleymanın sənə bağışladığı boğçanın içindəki ləbbadənəin astarında görüb".

Belo olanda, padşah durub oğlu Seyf əl-Mülükün yanına gəldi, ona dedi: "Mənim balam, o nə şəkildə ki, sənəin belo xoşuna gəlib, sən də onu sevmisən? Bos nə üçün bunu mənə danışmırdın?" Onun cavabında Seyf əl-Mülük dedi: "Ata can, mən sənədən utanırdım, bu barədə sənəimlə danışa bilmirdim, heç kəsə də dördimi açə bilmirdim. İndi isə mənim dördimi bilirsən, gör nə edə bilərsən ki, mənə bu dərddən qurtarasan". Padşah dedi: "Heç bilmirəm nə etmək olar. Əgər o bəni-ədom qızı əlsə idi, yəni bir şey düşünüb, bir tədbir tökmək olardı, ancaq o, cinslər padşahının qızıdır, onu Süleyman ibn Davuddan başqa kim tapa bilər, bu işi o etməsə, kim edə bilər?! Mənim balam, bu saat dur ayağa, özünü ələ al. Atını yoharla, ova-şikara get, cıdırı çıx, ye-iç, çalış ki, dörd sənədən uzaq olson. Mən sənəin yanına yüz padşah qızı gətirtdirərəm, cinslərin qızı səyin nəyinə lazımdır, bir də o, bəni-ədom cinsindən deyil, bizim də onların üstündə ixtiyarımız yoxdur". Seyf əl-Mülük bərkəndə dedi: "Mən ondan əl çəkən deyiləm, ondan başqa heç kəs mənə lazım deyil!" Belo olanda atası ondan soruşdu: "Mənim balam, bəs mən nə edim?" Onun cavabında oğlu dedi: "Bütün tacirləri, soyyahları, sərgördən gözən adamları bura yığ, soruşlaşsaq görək bəlkə, Allahın köməyi ilə, onlardan biri bizə Babil şəhərini, İrəm bağını nişan verdi".

Asim padşah əmr elədi ki, şəhərdə olan bütün tacirləri, qoribləri, gəmi sahiblərini saraya gətirinsinlər. Elə ki hamı bir yərə yığıldı, padşah onlardan Babil şəhəri, İrəm bağı haqqında soruşdu, ancaq nə o yerlər, nə də onların əlamətləri haqqında bilən bir adam olmadı. Hamı dağılıb gedəndən sonra sorğu üçün çağırılardan biri dedi: "Qibleyi-ələm sağ olsun, sən bu barədə bir şey bilmək istəyirsənsə, Sin ölkəsinə yollan. Orda böyük bir şəhər var, bəlkə bu barədə bir şey bilən orada tapıla".

Belo olanda, Seyf əl-Mülük dedi: "Ata can, Sin ölkəsinə getmək üçün mənə bir gəmi hazırla". Asim padşah dedi: "Mənim balam, sən otur öz taxt-tacında, rəisyyotini idarə elə, bu işdən ötür Sin ölkəsinə mən gedərəm". Seyf əl-Mülük dedi: "Ata can bu mənim işimdir, bir də onu mənim kimi heç kəs axtara bilməz. İzin versən yad ölkəyə səfərə mən özüm gedərəm. Əgər mən o qız haqqında bir xəbər öyrənə bilsəm, arzuma çataram, yox, bir şey öyrənə bilməsəm, onda səyahət mənim üroyımı açar, fikrimi dağıdər, səhətimizi düzdökdər. Allah qoysa, başıma bir iş gəlməsə, mən də sənəin yanına sağ-salamat qayıdib gələrdim..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz altmış dördüncü gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belo rəvayət eləyirlər ki, Seyf əl-Mülük atası Asim padşaha dedi: "Mənim üçün gəmi hazırladır ki, Sin ölkəsinə gedim, mənə lazım olan şeyi tapım. Əgər başıma bir iş gəlməsə, sağ-salamat qayıdıb sənəin yanına gələrdim". Atası oğlunun üzünə baxdı, onun sözüən əməl etməkdən başqa çarəsi qalmadı. O, oğluna izin verib onun üçün qırx gəmi, yaxın adamlarından savayı, iyirmi min qul, çoxlu pul, cəvahirat, yol tədarükü gördü, hər cürə hərbi ləvazimat hazırladı, sonra oğluna dedi: "Yaxşı get, mənim balam, yolun uğurlu olsun, səni o bir olan Allah tapırıram".

Seyf əl-Mülük, bir də onun yol-yoldaşları ata-anaları ilə vidələşdilər, bundan sonra gəmilərə təmiz su ilə dolu çəlləklər yükləndi, silah-əsləhə qoyuldu, əsgərləri də mindirib yola düşdülər. Onlar az gətdilər, çox gətdilər, axırda gəlib Sin şəhərinə çatdılar.

Sin şəhərinin əhalisi eşidəndə ki, bura silah-əsləhə qoşulna, bir də hərbi ləvazimatla dolu qırx gəmi gəlib bərk qorxuya düşdülər, elə güman elədilər ki, onlar düşmən gəmiləridir, gəlməli ki, şəhəri mühasirəyə alıb tutsunlar, onları da öldürsünlər. Təz şəhərin qapılarını bağladılar, dəşatan qurğuları dəyişib hazırlamağa başladılar. Bunu görən Seyf əl-Mülük padşah özünün ən sədiq qullarından iki nəfəri onların yanına göndərib dedi: "Sin padşahının yanına gedin, ona deyin ki, bu gələn Asim padşahın oğlu Seyf əl-Mülükdür, o bu şəhərə qonaq gəlir, bir az burada qalmaq istəyir, o müharibə etmək fikrində deyil. Əgər onu qəbul eləsən, şəhərə gələcək, qəbul eləməsən, qayıdıb geri dönəcəkdir, bir də sizi narahət etməyəcəkdir".

Qullar gəlib şəhərə çatanda, şəhər sakinlərinə dedilər: "Biz Seyf əl-Mülük padşahın əcliləriyik". Adamlar onların üzünə qapıları açdılar, sonra onları Sin padşahının yanına gətirdilər. Bu padşahın adı Fəhfur şah idi. Sən demə o, Asim padşahla lap çoxdan tanış imiş. Buna görə də, eşidəndə ki, gələn Asim padşahın oğlu Seyf əl-Mülükdür, təz əmr elədi, qapılar açıldı, özü də qiymətli bəxşislərlə, saray əhli ilə birlikdə Seyf əl-Mülükün pişvazına çıxdı. Onlar qucaqlaşib görüşdülər, Sin padşahı Seyf əl-Mülükə dedi: "Bizim evimiz-əşiyimiz sizə qurbandır, mən

hom sənin, həm də sənin atanın quluyam! Mənim şəhərim sənin atıyarındadır, burada könünə nə istəsə onu da edə bilərən". Padşah bunu deyib ona bəxşilər verdi. Qalacaqları yerdə onlara hər nə lazım-dırsa göndərdi; Seyf əl-Mülük, vəzirli Səid, saray əhli, bir də qoşun da süvari olub şəhərə getdilər. Şadlıq əlaməti olaraq şəhərdə sinclər vuruldu, təbiller çalındı, qonaqlar düz qırx gün yeyib-içib kef çəkildilər.

Bundan sonra Sin padşahı Seyf əl-Mülükə dedi: "Qardaş oğlu, özünü burada necə hiss edirsən? Şəhər xoşuna gəlirmi?" Onun cavabında Seyf əl-Mülük dedi: "Ya qibleyi-ələm, şəhərin çox gözəldir, Allah səni də, sənin şəhərini də hər cür qada-baladan himfz eləsin". Fəhfur şah dedi: "Yəqin ki, sənin bura gəlməkdə bir məqsədin var, könünə nə istəyirsən çəkinmə də, çalışaraq ona bir əcəm çəkək". Onun cavabında Seyf əl-Mülük dedi: "Padşah sağ olsun, mənim başıma qarşı bir əhvalat gəlib. Mən Badi əl-Cəmalın şəklini görüb ona vurulmuşam". İşi belə görəndə Sin padşahının ona yazığı gəldi, ona ürəyi yandı, özünü saxlaya bilməyib ağladı, sonra ondan soruşdu: "Bəs, sən indi nə etmək istəyirsən?" Onun cavabında Seyf əl-Mülük dedi: "Mən istəyirəm ki, sən bütün səyyahları, yolçuları, sərgördən gözən adamları mənim yanıma çağırırdırsan. Mən onlardan bu şəkildəki qızın kim olduğunu soruşmaq istəyirəm. Bəlkə onun barəsində bir şey bilib oləyən oldu".

Fəhfur şah o saat canişinləri, saray əyanlarını, bütün yaxın adamlarını yanına çağıraraq buyurdu ki, tez gedib şəhərdə olan bütün səyyahları, sərgördən adamları (onlar həddindən çox idi) bura gətirsinlər. Elə ki əmrə əməl olundu, Seyf əl-Mülük padşah onlardan Babil şəhəri, İrəm baği haqqında soruşmağa başladı, ancaq heç kəsdən bir xəbər ala bilmədi, onun qanı bərk qaraldı, heç bilmədi ki, nə eləsin. Sonra gəmi sahiblərindən biri dedi: "Padşah sağ olsun, əgər sən o şəhərin, bir də o bağın yerini öyrənmək istəyirsənsə, onda Hind ölkəsindəki cəzirə-lərə get".

Belə olanda, Seyf əl-Mülük padşah buyurdu ki, gəmiləri səfərə hazırlasınlar, yola su, lazım olan hər cür ərzaq, ləvazimat götürsünlər. O, Fəhfur şahla vidalaşdı, vəzirli Səidlə gəmiyə minib yola düşdü. Onlar düz dörd ay gecə-gündüz sakit, sərin havada sağ-salamat yol getdilər. Günlərin bir günü bərk külək qopdu, onların üstünə hər yandan dalğalar hücum çəkdi, göydən başlanan sel-su kimi yağış yağdı, dəniz çalxalanmağa başladı. Gəmilər bir-birində döyüb parça-parça oldular, qayıqlar əzildi, hamı suya batdı, yalnız Seyf əl-Mülük qulları qayıqda sağ qaldılar.

Sonra Allahın köməyi ilə külək yatdı, dəniz sakitləşdi, gün çıxdı. Seyf əl-Mülük gözünü açıb nə görsə yaxşıdır, gördü ki, gəmilərdən biri də salamat qalmayıb. Yan-yörəsində sudan, səmadan, bir də onunla bir qayıqda olan qullardan savayı heç kəs yoxdur. O, qullardan soruşdu: "Hamı gəmilər, qayıqlar, hamı qardaşım Səid?" Qullar onun cavabında dedilər: "Qibleyi-ələm sağ olsun, bütün gəmilər, qayıqlar, içində olan adamlarla birlikdə dənizdə batdılar, bəliqlərə yem oldular". Seyf əl-Mülük vəziyyəti belə görəndə dəhşətə gəlib dedi: "Allahdan başqa heç kəsə qüdrət və qüvvət yoxdur! Şükür olsun onun kərəminə!" O, üz-gözünə döydü, özünü dənizə atmaq istədi, ancaq qullar onu saxlayıb dedilər: "Padşah sağ olsun, bundan əlinə nə gələcək? Bir də bu işi öz başına sən özün açmısan. Əgər sən atanın sözünə baxsaydın, bu işlər də heç sənin başına gəlməzdi. Ancaq nə etmək olar, görünür sənin əlinə belə yazılıb..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz altmış beşinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Seyf əl-Mülük özünü dənizə atmaq istəyəndə, qullar onu tutub dedilər: "Bundan sənin əlinə nə keçəcək? Axı, bu işi öz başına sən özün açmısan. Görünür, Allah-təala tərəfindən sənin əlinə belə yazılıb, onun yazdığını pozmaq olmaz. O vaxt sən anadan olanda sənin atana dedilər: "Sənin oğlunun başına çox bəlalər gələcək". Buna görə də bizim dözməkdən başqa çarəmiz yoxdur, gələcək görərkən haçan Allah-təala rəhmə gəlib bizi xata-baladan qurtaracaq, dördimizi azaldacaq". Seyf əl-Mülük qışqırıb dedi: "Allahdan başqa heç kəsə qüdrət və qüvvət yoxdur! Allahın hökmündən qaçmaq olmaz!" Sonra o, köksünü ötürdü və bu sözləri dedi:

"And olsun Allaha, çəşbə qalmışam, -
Bu dərddən hardan tapdı, bilmirom mənə."

Dözcəyəm, bu iş ağır olsa da,
Görsünlər mənəki bu iradəni.

Bilmirəm necəyəm; yaxşıdır budur,
Soslayım dordloro çəro edənı”.

Sonra o, fikir doryasına qərq oldu, gözündən sellər-sular axdı, o qədər ağladı ki, tamam taqətdən düşdü, yavaş-yavaş gözünə yuxu getdi, bir saata yaxın yatdı, oyananda hiss elədi ki, bərk acıb, yemək istədi, gətirib verdilər. O, doyunca yedi, sonra onun qabağında qalan artıq yeməyi yığışdırıldı, qayıqsa elə öz-özünə üzürdü, heç kəs də bilmirdi ki, o hansı səmtə üzür. Küləyin istiqaməti ilə qayıq gecə-gündüz, ta o vaxtacan üzdü ki, onların yemək-icməyi tamam qurtardı, hara getdiklərini də bilmirdilər, özləri də bərk ac idilər, susuzluqdan yarırdılar, ürəklərinə də qorxu düşmüşdü.

Bu vaxt onlar uzaqda bir ada gördülər, külək də onları düz bu adaya sarı aparırdı. Qayıq gəlib adaya çatanda, onlar bir nəfəri qayıqda qoydular, qalanları düşüb adaya getdilər. Adanın içini doğru bir keyli getmişdilər ki, gördülər, burada çoxlu meyvə ağları var, ağaclar da yetişmiş meyvələrlə doludur. Onlar tez ağaclarla dırmaşdılar, ürəkləri istəyən meyvələrdən doyunca yedilər. Birdən ağacların arasında uzunsifət, ağsaqqal, ağ bədənli, əcaib görkəmli, yekpəpər bir kişi göründü. O, qulların birini adı ilə yanına çağırıb ona dedi: “O meyvəni yemə, o hələ yetişməyib, bura gəl, mən sənə yetişmiş meyvə verərəm”. Qula elə gəldi ki, o da suda batanlardan biridir, nə yollasa xilas olub, gəlib bu adaya çıxıb. O çox şad oldu, tez onun yanına getdi. (O nə bilaydı ki, alnına nə yazılıb, onun başına indən belə nələr gələcək).

Son demə, o adam ifrit imiş, qul ona yaxınlaşan kimi, o, sıcrayıb qulun çiyinə mindi, sonra dedi: “Daha sən mənim əlimdən canını qurtara bilməzsən, bu gündən sən mənim eşşəyimən. Hoş... yeri!” Bu vaxt qul bərkdən qışqırdı, ağlaya-ağlaya dedi: “Ay ağa, amandı, tez olun bu cəngəllikdən çıxıb gedin, qaçıb canınızı qurtarın, bir baxın, bu yerlilərdən biri mənim çiyinə minib, qalanları da sizi axtarırlar, mənim kimi tutub minmək istəyirlər!” Qulun sözünü eşidən kimi hamı qaçıb özünü qayığa yetirdi, adanın sakinləri isə onları qova-qova deyirdilər: “Vay sizin halınıza, siz hara gedirsiniz? Gəlin bizimlə qalın: biz sizi yedirdib-icirdib, dalınıza minəcəyik, siz bizim eşşəyimiz olacaqsınız”. İfrilərin bu sözünü eşidəndə onları qayığın sürətini daha da artırıb adadan uzaqlaşdılar. Hara gedəcəklərini bilmədikləri üçün Allaha pənah apardılar.

Onlar bir ay gecə-gündüz ul getdilər, gəlib yeni bir adaya çıxdılar. Gördülər ki, burada hər cür meyvə ağacları var, hər kəs ürəyi istəyən

meyvələrdən dərib yedi. Birdən onlar gördülər ki, uzaqda yolun içində nəbə bir şey ağarır, ona yaxınlaşdılar, gördülər ki, həmin yəndəmsiz şey gümüş dirəyə oxşayır. Qullardan biri onu ayağı ilə itələdi, gördülər ki, o uzun, dəvəgəz, başı yarılmış bir adamdır, onun qulaqları elə uzundur ki, yatanda qulağının birini qatlayıb başının altına qoyur, o birisi ilə üstünü örtür. Sən demə o qulyabanı imiş. Birdən qulyabanı onu ayağı ilə itələyən qulu tutub adanın içinə apardı. Qul baxıb gördü ki, yolukesən, Adəm övladlarını yeyən qulyabanıların hamısı bura toplaşmış. O bərkdən qışqıraraq yoldaşlarına dedi: “Qaçın, canınızı qurtarın. Bu ada Adəm övladlarını yeyən qulyabanıların adasıdır, onlar mənə parçalayıb yemək istəyirlər”. Onun sözünü eşidən kimi yolçular qorxudan qaçıb qayığa mindilər, yola meyvə-zad götürmədən tez oradan uzaqlaşdılar.

Onlar bir neçə gün yol gedəndən sonra gəlib yenə bir adaya çıxdılar, gördülər ki, bu adada böyük bir dağ var. Onlar yaxınlaşıb həmin dağa qalxdılar, gördülər ki, bu dağ yaşıl meşə ilə örtülüdür. Bərk ac olduqları üçün ağacların yenicə meyvə dərib yeməyə başlamışdılar ki, ağacların dalından qoribə, eybəcər maxluqlar çıxdılar, onların hər birisinin boyu əlli dirək olardı, ağızlarından dişləri fil diş kimi irəli çıxmışdı. Birdən yolçular gördülər ki, qaya üstə qara keçə salınıb, üstündə də bir adam oturub, onun yan-yörəsində bir böyük zənci¹ dayanıb ona qulluq edir. Həmin zəncilər gəlib Seyf-əl-Mülüklə qullarını tutdular, öz padşahlarının hüsuruna gətirib dedilər: “Biz bu quşları ağacların arasında tapdıq”. Padşah ac idi. O durdu, qulların ikisini parçalayıb yedi...”

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz altmış altıncı gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, zəncilər Seyf-əl-Mülüklə qullarını tutdular, öz padşahlarının hüsuruna

¹ Zəncilər adasında qara dənizə sakinlərini qadimə belə andlandırdılar, sonra bütün qadimə adamlara bu ad verildi.

götirib dedilər: "Ey padşah, bu quşları biz ağacların arasından tapdıq". Padşah o saat durub quşların ikisini parçalayıb yedi. Bunu görən Seyf əl-Mülük qorxuya düşdü, öz halına ağlayıb bu şəri dedi:

"Zəhləm gedə-gedə dost oldum qəmə,
O çox dost tutandır – saxavətindən.

Qəlbimin bu cürə deyil qayğısı,
Müxtəlifdir, haqqın koramatından".

Sonra o ah çəkib bu iki beyti də əlavə etdi:

"Miskinlik oxuna tutub məni bəxt,
Bir zireh yaradıb qəlbə bu oxlar,

Tələ oxu tutsa yenidən məni,
Dəyib o zirhə, ucları sınar."

Padşah Seyf əl-Mülükün ağlaya-ağlaya ağı deməsini eşidəndə dedi: "Doğrudan da, bu quşların yaxşı səsi var, onların oxuması mənim xoşuma gəlir. Onların hər birini ayrıca bir qəfəsə salın". Elə də etdilər. Yolçuların hər birini ayrıca bir qəfəsə saldılar, götürüb padşahın başı üstündən asdılar ki, padşah onların səsinə qulaq asın. Seyf əl-Mülüklə onun qulları qəfəsə salınandan sonra, zəncilər gəlib vaxtlı-vaxtında onları yedirdib-ıçırdılar, onlar da gah ağlayır, gah gülür, gah danışır, gah da susurdular, zəncilərin padşahı da onları dinləyib ləzzət alırdı. Onlar bu halda bir xeyli yaşayıb, başlarına daha nələrin gələcəyi barədə düşünürdülər.

Padşahın bir qızı vardı, o ərde idi, özü də başqa bir adada yaşayırdı. Şahzadə xanım, eşidəndə ki, atasının yaxşı səsi olan quşları var, tez adam göndərüb xahiş elədi ki, ona bir neçə quş göndərsin. Padşah Seyf əl-Mülükü, bir də onun üç qulunu dörd qəfəsə qoyub qızına göndərdi. Elə ki onları şahzadə xanımın yanına gətirdilər, quşlar qızın çox xoşuna gəldi. O əmr elədi ki, quş olan qəfəsləri onun başının üstündən asınlar. Seyf əl-Mülük başına gələn bu işlərə mat-məəttəl qalmışdı, o, ata yurdunda keçən xoşbəxt günləri yadına salır, yanib-yaxılır, ah-vayla ağlayırdı, onun qulları da öz hallarına ağlayırdılar, bunu görən şahzadə xanım elə bilirdi ki, onlar nağmə oxuyurlar. Bir də bu şahzadə xanımın belə bir adəti vardı, əgər Misir ölkəsindən, ya başqa yerdən onun əlinə düşən olsaydı, ona hörmət edər, yanında yer verərdi. Elə oldu ki, Allah-

təalənin kəraməti, onun iradəsi ilə şahzadə xanım Seyf əl-Mülükü görəndə onun gözəlliyi, boy-buxunu xoşuna gəldi, ona görə də əmr elədi ki, onlara hörmət eləsinlər. Elə oldu ki, günlərin bir günü Seyf əl-Mülük şahzadə xanım ilə təkbətək qaldı. Qız ondan tələb elədi ki, onunla yaxınlıq eləsin. Ancaq Seyf əl-Mülük bu işdən boyun qaçırb qıza dedi: "Xanım, mən qəribəm, sevgilisinin həsrətini çəkən bir aşıqəm, onun vüsahından başqa bu dünyada mənə heç nə lazım deyil". Şahzadə onu dilə tutub şimikdirmək istədi, çox çalışdı ki, onunla yaxın əlaqədə olsun, ancaq bacarmadı, Seyf əl-Mülük ona yaxınlıq vermədi.

Belə olanda qızın Seyf əl-Mülükə, bir də onun qullarına bərk acığı tutdu, əmr elədi ki, onlar bu gündən ona qulluq eləsinlər, onun odununu, suyunu götürsinsin. Beləliklə, onlar burada düz dörd il yaşadılar, axırda bu iş Seyf əl-Mülükü lap ərden saldı, o, da şahzadə xanımın yanına adam göndərdi ki, gedib ondan xahiş eləyib desin: "Bəlkə bizə rəhmən gələ, bizi buraxasan, çıxıb öz yolumuzla gedək, bütün bu əzab-əziyyətdən sonra bir az dincələk". Qız da Seyf əl-Mülükü yanına çağırırdı dedi: "Əgər sən mənim arzumı yerinə yetirərsən, mən səni azad edəmə, sənə qənimət də verərəm, sən də sağ-salamat çıxıb öz torpağımıza gedərsən". Qız bu sözlərlə onu dilə tutdu, ona yalvardı, ancaq Seyf əl-Mülük onun dediyinə razı olmadı. Belə olanda, qızın ona bərk acığı tutdu, Seyf əl-Mülük də öz qulları ilə adə əvvəlki vəziyyətdə qaldılar.

Adanın sakinləri yaxşı bilirdilər ki, bu quşlar şahzadə xanımın quşlarıdır, buna görə də şəhər adamlarından heç kəs cəsəret eləyib onlara əl vura bilmirdi. Şahzadənin də onlar barədə ürəyi arxayın idi, bilirdi ki, onlar bu adadan çıxıb heç hara gedə bilməzlər, onlar iki-üç gün düzəngahda gəzib-dolanır, adanın hər tərəfindən çör-çöp yığıb şahzadə xanımın mətbəxinə gətirirdilər.

Beləliklə, onlar burada düz beş il vaxt keçirdilər. Günlərin bir günü Seyf əl-Mülük öz qulları ilə birlikdə sahilə oturub, başlarına gələn işlər barədə söhbət edirdi. Bu vaxt Seyf əl-Mülük bir özüne baxdı, bir qullarına, özüni ata-baba yurdunda hiss elədi. Ata-anası, qardaşı Səidlə birlikdə keçirdiyi xoş günlər yadına düşdü, ürəyi kövrəldi, hönkürüb ağlamağa başladı, bunu görən qullar da ağladılar. Sonra qullar ona dedilər: "Qibləyi-ələm sağ olsun, biz nə vaxtadan belə ağlayacağıq, özün bilirsən ki, havayı gözəyən tökməyin heç bir əhəmiyyəti yoxdur, bir də axı bu işlər bizim alınmıza Allah-təalənin qələmi ilə yazılıb. Allah-təalənin hökmü belədirsə, onda bizim səbir etməkdən başqa çarəmiz qalmır. Allah-təala adil və rəhmli, o, bu zülmü bizi sınamaq üçün

göndərib, bəlkə özü də bizə kömək etdi". Seyf əl-Mülük dedi: "Ah, qardaşlar, bir deyin görüm, necə edək ki, bu cəhənnəmdən canımızı qurtaraq? Əgər o böyük Allah rəhmə qolub bizi onun ölümdən qurtarmasa, mən ayrı çıxış yolu görmürəm. Ancaq mənim ağılıma belə bir fikir gəlib, deyirəm bəlkə buradan qaçaq, bu bələdən canımızı qurtaraq". Onun cavabında qullar dedilər: "Qibleyi-ələm, hər yanı Adəm övladını yeyən qulyabanı ilə dolu olan bu adadan biz hara qaça bilərik? Hara getsək onlar bizi tapacaq, ya parçalayıb yeyəcək, ya da qaytarıb səhəzdə xanımın yanına gətirəcəklər; onun da bizə daha çox acığı tutacaq". Seyf əl-Mülük dedi: "Mən bir iş görmək istəyirəm, bəlkə onun sayəsində Allah-təalanın köməkliliyi ilə biz bu adadan xilas ola bildik". Qullar soruşdular: "O necə işdir ki, sən görəcəksən?" Seyf əl-Mülük dedi: "Biz uzun ağaclar kəşib, onun qabığının alt ligharından kəndir hörürük, ağacları bir-birinə bağlayıb gəmi düzəldərik. Onu dənizə salıb, içini meyvə ilə dolduraraq, gəmiyə avar düzəldərik, bəlkə onda Allah-təala da bizə kömək elədi, bizə səmt küloyi göndərdi, biz də gedib Hind ölkəsinə çıxdıq, bu cəhənnəmdən xilas olduq". Qullar sevinib dedilər: "Bu çox yaxşı fikirdir!"

Onlar o saat durub gəmi düzəltmək üçün ağac kəşdilər, sonra ağacları bir-birinə bağlamaq üçün kəndir hördülər, bu işə düz bir ay vaxt sərf elədilər. Onlar bütün günü burada işləyir, axşama yaxın isə bir az odun yığib səhəzdə xanımın mətbəxinə aparırdılar, onlar bu işi gəmi hazırlanacaq davam etdirirdilər..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz altmış yeddinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Seyf əl-Mülüklə onun qulları adada ağac kəşdilər, kəndir hördülər, bu kəndirli ağacları bir-birinə bağlayıb gəmi düzəldilər, onu adada olan meyvələrlə doldurdular; axşam yola düşmək üçün ehtiyat gördülər, özləri də bu barədə heç kimə bir söz demədilər.

Onlar bu gəmiyə minib düz dörd ay gecə-gündüz yol getdilər, hara gətdiklərini heç özləri də bilmirdilər. Axırda onların azuqələri qurtardı,

onlar bərk korluq çəkməyə başladılar. Bu vaxt birdən dəniz lərzəyə gəldi, dalğa qalxdı, nəhəng bir timsah onlara yaxınlaşdı, pəncəsini uzatdı, qullardan birini götürüb ağzına qoyan kimi uddu. Bunu görən Seyf əl-Mülük bərk qorxuya düşdü, acı-acı ağılamağa başladı. Artıq gəmidə bir o, bir də bir qul qalmışdı, onlar gəminin sürətini bir az da artırdılar, timsah olan yerdən uzaqlaşdılar. Xeyli getmişdilər ki, birdən uca, başı göylərə dəyən, vahiməli görkəmi olan bir dağ gördülər, çox sevindilər, bir azdan dağ göründü, gəmini ona sarı sürdülər, dedilər, bəlkə orada xoş bir təsadüfə rast gələdilər. Bu vaxt dəniz yenidən lərzəyə gəldi, dalğa qalxdı, iri bir timsah sudan başını çıxarıb pəncəsilə Seyf əl-Mülükün sağ qalan axırncı qulunu götürüb ağzına qoyan kimi uddu. Seyf əl-Mülük gəmidə tək qaldı.

O, adaya yaxınlaşdı, birtərəf əlləşə-əlləşə dağa dırmaşdı, ətrafa baxıb nə görə yaxşıdır, gördü ki, bura meşəlikdir. O, meşəlikdə olan ağacların meyvələri dərbi yedi. Bir də gördü ki, ağacların başında iyirmidən artıq nəhəng meymun var, özü də, onların hər biri qatırdan da iridir. Seyf əl-Mülük meymunları görəndə bərk qorxuya düşdü, meymunlar isə ağacdən düşüb, onu dövrəyə aldılar, sonra özləri qabağa düşüb getdilər, Seyf əl-Mülükə də işarə elədilər ki, onların dalınca gəlsin. Onlar qabaqda, Seyf əl-Mülük də arxada getdilər. Onlar az getdilər, üz getdilər, dərə-təpə düz getdilər, axırda gəlib yüksək bir yerdə tikilmiş, sütunları göyə dirənən uca bir qalaya çatdılar. Onlar qalaya girəndə Seyf əl-Mülük burada o qədər nadir, qiymətli daş-qaş gördü ki, ağı başından çıxdı, gözünə inanmadı. Bu vaxt onun nəzərini uca-boylu, hələ üzünə tük gəlməmiş cavan bir oğlan cəlb etdi. Seyf əl-Mülük bu cavan oğlana görün kimi ona meyil saldı, axı bu qalada ondan başqa bəni-adəm nəslindən heç kim yox idi.

Cavan oğlana da Seyf əl-Mülükdən çox xoşu gəldi, ondan soruşdu: "Sənin adın nədir, yurdu haradadır, de görüm, bu ölkəyə necə gəlib çıxmısan? Başına gələn əhvalatı, heç nəyi gizlətmədən yerli-yerində mənə danış". Seyf əl-Mülük cavabında dedi: "Allaha and olsun, mən bura öz arzumi ilə gəlməmişəm. Mən öz axtardığımı tapmaq üçün tamam başqa yərə getmək istəyirdim. Ona da daha mənim halım qalmayıb". Cavan oğlan soruşdu: "Sən nə axtarırsan?" Seyf əl-Mülük dedi: "Mən Misir torpağındanam, adım da Seyf əl-Mülükdür, atamın adı isə Asim ibn Sofvan padşahdır". Sonra o, başına gələn əhvalatı başdan ayaqacan, yerli-yerində cavan oğlana nəql elədi. Cavan oğlan ayağa qalxdı, Seyf əl-Mülükə bəş əyib dedi: "Qibleyi-ələm sağ olsun, mən Misirdə olmuşam, sənin də Sin ölkəsinə yola düşdüyünü eşitmişəm. Sin ölkəsi sizin

yerlərdən çox-çox uzaqdır! Doğrudan da, sonin başına gələn əhvalat həm qoribədir, həm də möcizədir". Seyf əl-Mülük dedi: "Doğru deyirsən, bütün bunlardan sonra mən Sin ölkəsindən Hind ölkəsinə yola düşdüm. Yolda bork külək qalxdı, dənizdə tufan başladı, mənimlə olan bütün gəmiləri parça-parça elədi". O başına gələn əhvalatı yerlərində oğlana danışdı dedi: "Axırda gəlib bu yərə, sonin yanına çıxdım". Cavan oğlan dedi: "Ya şahzadə, qütbətdə sonin başına gələn bu bəlalər daha bösdür. Allaha şükür ki, sən sağ-salamat gəlib bu yərə çıxmısan, qal mənim yanımda, nə qədər canımda can var, mən sonin yaxın dostun olaram, elə ki öldüm, bu torpağın padşahı olarsan. Bu adanın olduğundan heç kim agah deyil, bu meymunların isə əlindən hər iş gəlir, burada nə istəsən taparsan". Seyf əl-Mülük dedi: "Yox qardaşım, mən öz arzuma çatmayınca bir yerdə otura bilmərəm. Bütün dünyanı dolanmalı olsam da, onun dalınca getməliyəm. Bəlkə Allahın köməkliliyi ilə mən öz istəyimə çatdım, əgər çatmasam, harada əcəlim cətar, orada da ölərəm".

Cavan oğlan çevrilib meymunlardan birinə nəşə işarə etdi, o da o saat yoxa çıxdı və çox keçmədi ki, sinəsi ipək önlüklü meymunlar gəlib onların qabağında süfrə saldılar, süfrəyə yüzdən artıq qızıl, gümüş qabda hər cürə yeməklər düzdülər, özləri də onun qabağında saray qulluqçuları kimi müntəzir dayandılar. Cavan oğlan saray qulluqçularına işarə elədi ki, əyləşsənlər, onlar da əyləşdilər, ancaq xidmət eləyənlər, ayaq üstə qaldılar, hamı doyunca yeyib-icdi, sonra qızıldan aftaşa-ləyənlər götürdülər, hamı əlini-ağzını yudu. Sonra qırx qabda qırx cürə şorab gətirdilər, hamı içib nəşələndi, meymunlar da rəqs edib oynamağa, içənlərin kəfini açmağa başladılar. Seyf əl-Mülük bu işlərə mat-məəttəl qaldı, kəfi kökəldi, başına gələn əhvalatı unuttu..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz altmış səkkizinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Seyf əl-Mülük burda meymunların gördüyü işləri, onların rəqs edib oynamalarını görəndə vətəndən uzaqlarda başına gələn özab-əziyyətli

unutdu. Elə ki qaranlıq düşdü, onlar şam yandırdılar, gətirib qızıl, gümüş şamdanlara qoydular, sonra nımçələrdə quru, təzə meyvələr gətirdilər, qonaqla ev yiyəsi də yedilər. Yatmaq vaxtı çatanda yer saldılar, hamı da uzanıb yatdı. Cavan oğlan adətində görə şəhər tezdən yuxudan durdu, Seyf əl-Mülük də qaldırdı və ona dedi: "Başını bu pəncərədən çıxart, bax gör aşağıda nə görürsən?" Seyf əl-Mülük başını pəncərədən çıxarıb baxdı, gördü ki, aşağıda, saray ətrafındakı düzən-gaha o qədər meymun toplaşmış ki, onların nə sayı var, nə də hesabı. Seyf əl-Mülük heyrtlə soruşdu: "Bu qədər meymun şəhərin bu vaxtı niyə bura yığılıb?" Cavan oğlan onun cavabında dedi: "Onların adətində belədir, adada olan bütün meymunlar hər şənbə günü şəhər tezdən bura yığılırlar, onların arasında elələri var ki, iki-üç günlük yoldan gəlirlər, burada dayanıb ta o vaxtadan gözleyirlər ki, mən yuxudan oyanım, bu pəncərədən baxım. Elə ki meymunlar mənə görürlər, hamısı əyləlib yeri öpdü, sonra da hərsi çıxıb öz işinin dalınca gedir". Bunun deyib o, başını pəncərədən çıxartdı, meymunlar onu gördülər, əyləlib yeri öpdülər, sonra dağılışıb getdilər.

Seyf əl-Mülük cavan oğlanın yanında düz bir ay qalandan sonra onunla vidalaşmış yola düşdü. Cavan oğlan yüzəcn meymuna əmr elədi ki, Seyf əl-Mülükə getsinlər, yolda ona qulluq eləsinlər. Onlar da yeddi gün, yeddi gecə yol gedəndən sonra gəlib adanın kənarına çatdılar, burada meymunlar Seyf əl-Mülükə vidalaşmış geri qayıtdılar. Seyf əl-Mülük düz dörd ay bir gün ac, bir gün susuz, cır meyve, ot yeyə-yeyə neçə dağ-dərədən aşdı, neçə səhradan keçdi, axırda yorulub tamam əldən düşdü, cavan oğlanın yanında qalmadığına pəşman oldu, istədi ki, goldiyyı yolla da geri qayıtsın. Bu vaxt o, uzaqda böyük bir qaraltı gördü, öz-özünə dedi: "Görəsən, bu qaraltı şəhərdir, yoxsa nədir? Onun o olduğunu görüb bilməyincə geri qayıdan deyiləm". O həmin qaraltıya yaxınlaşdı, gördü ki, o, Nuhun oğlu Yasəf (Allah onların hər ikisinə rəhmət eləsin!) tərəfindən tikilmiş uca bir saraydır. Hətta onun barəsində Allah öz müqəddəs kitabında bu sözləri yaxmışdır: "Bir baxımsız quyudur, bir uca saray".

Seyf əl-Mülük sarayın darvazasının ağzında oturdu, öz-özünə dedi: "Bir baxıb göröydüm bu sarayın içi necədir, orada hansı padşah yaşayır! Kim monə deyə bilər ki, bunun sahibi bəni-adomdir, ya cindir?" O, fikir-xəyal içində burda bir xeyli oturdu, ancaq saraya bir nəfər də olsun gəlib-gedən görmədi, belə olanda ayağa durdu, Allaha pənəh gətirib sarayın həyətində girdi, burada nə görsə yaxşıdır: gördü ki, buradan içəriyə yeddi yol var, ancaq bir nəfər də olsun adam yoxdur. Sağ

tərəfə baxanda o, üç qapı gördü, onunla üzboz qapıdan pərdə asılmışdı. Seyf əl-Mülük həmin qapıya yanaşdı, əlilə pərdəni qaldırıb içəri girdi. Gördü ki, burada bir eyvan var, ora başdan-başə ipək xalılar döşənib. Eyvanın yuxarı başında da qızıl taxtda şahənə geyimli, üzü ay kimi gözəl bir qız oylaşmış. Taxtın yanında düz qırx süfrə açılıb hər birində də qızıl, gümüş nımcələrdə cürbəcür yeməklər düzülmüş. Qızı görün kimi Seyf əl-Mülük ona yaxınlaşdı, salami verdi, qız da iltifatla ona cavab verəndən sonra soruşdu: "Sən bəni-adəmsən, yoxsa cinsən?" Onun cavabında Seyf əl-Mülük dedi: "Mən insanam, özü də şah oğlu şaham". Qız soruşdu: "Sən nə istəyirsən? Qarşındakı yeməkləri görür-sənmi, könülün istəyondən götür ye, sonra başına gələn əhvalatı başdan-ayağa, yerli-yerində mənə danış, de görüm, necə olub ki, bu yərə gəlib çıxmısan".

Seyf əl-Mülük süfrəyə yaxın oylaşdı, özü də bərk ac idi, bir sinini qabağına çəkib oradakı xörəkdən doyunca yedi, sonra əlini yudu, gəlib taxtda, qızın yanında oturdu. Qız soruşdu: "Sən kimsən, adın nədir, bu yərə haradan gəlib çıxmısan, səni bura kim gətirib?" Onun cavabında Seyf əl-Mülük dedi: "Mən sənə nə deyim. Mənim başıma gələn əhvalat çox uzundur". Qız ondan xahiş edib dedi: "De görüm, sən haradansan, bura nə üçün gəlmisən və sənə nə lazımdır?" Seyf əl-Mülük dedi: "Yaxşı olar ki, sən söyləyəsən, sənənin adın nədir, işlərin necədir, səni bura kim gətirib, nə üçün burada tək-tənha oturmısan?" Cavabında qız dedi: "Mənim adım Dövlət-Xatundur, özüm də Hind padşahının qızıyam, atam Sorəndib şəhərində yaşayır. Onun elə böyük, elə gözəl bağı var ki, bütün Hindistanda bu bağın tayı-bərabəri yoxdur. Həmin bağda böyük bir hovuz var. Günlərin bir günü mən öz könizlərimlə hovuzun yanına gəldim. Biz soyunub suya girdik, elə yenidən deyib-gülüb, oynamağa başlamışdıq ki, bir də gördüm, buluda bənzər bir şey göydən üstümə endi, könizlərin arasından məni götürüb göyə qalxdı, yerlə göy arasında uça-uça mənə dedi: "Dövlət-Xatun, qorxma, xatirəm ol, sənə heç bir xətər toxunmayacaq". O bir xəyli uçduqdan sonra bu sarayın həyatında yərə endi, o saat da gözəl-göyçək bir oğlana çevrildi, sonra məndən soruşdu: "Sən mənə tanıyırsan?" Mən dedim: "Yox, mənim ağam". Belə olanda o dedi: "Mən cənab padşahı Göy padşahın oğluyam. Mənim atam Gülmizim! qalasında yaşayır, onun ucməği, üzüməyi bəcaran altı yüz min cini var. Mən öz yolumla gedərək birdən səni gördüm, görün kimi də bir könüldən min könülə sənə

vuruldu, ona görə də ənim səni könizlərin arasından götürdüm, Uca Sarayıma gətirdim, bura mənim yerim, məkanımdır. Bura nə bir cin, nə də bir bəni-adəm gələ bilər. Hindistandan bura isə yüz iyirmi illik yoldur. Arxayın ola bilərsən ki, sən bir də heç vaxt öz ata-ana yurdunu görməyəcəksən, ona görə də, burada, mənim yanımda öz razılığınla qal, ağilla, başla yaşa, mən də ürəyin nə istəsə, bil ki, tapıb sənə gətirəcəyəm". Bunu deyib o məni qucaqlayıb öpməyə başladı..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz altmış doqquzuncu gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət elə-yirlər ki, qız Seyf əl-Mülükə dedi: "Cinlərin padşahı məni qucaqlayıb öpdü, sonra dedi: "Burada qalıb yaşa və heç nədən qorxma". Bunu deyib o yoxa çıxdı, çox keçmədi ki, bu süfrəni, bu xalıları gətirdi, mənim yanımda bir xəyli qaldı, sonra da çıxıb getdi. O vaxtdan çərşənbə axşamı o həmin qiyafədə mənim yanıma gəlir, üç gün mənim yanımda qalır, hər cümə axşamı günün ikinci yarısında yənə də çıxıb gedir. O hər dəfə mənim yanıma gələndə mənimlə yeyib-içir, məni qucaqlayıb öpür, ancaq namusuma toxunmur. Mən hələ Allah-təalənin yaratdığı kimi anadangəlmə saf və bəkiyəyəm. Mənim atamın adı Tac əl-Mülükdür. Onun mənim başıma gələn əhvalatdan xəbəri yoxdur, buna görə də məni axtara bilmir. Bax, mənim başıma gələn bunlardır, indi də sən öz başıma gələni danış".

Seyf əl-Mülük dedi: "Mənim başıma gələn əhvalat çox uzundur, qorxuram mən onu sənə danışanacan vaxt gəlib keçə, onacan da cin gəlib çıxa". Qız dedi: "O sən bura gəlməzəndən bir az əvvəl gedib və bir də bura çərşənbə axşamı gələcək, ona görə də, özünü burada rahat hiss elə, ağlını başına cəmlə və başıma gələn əhvalatı əvvəldən-axıracan, yerli-yerində mənə danış. Onun cavabında Seyf əl-Mülük dedi: "İtaət borcumdur!"

Bunu deyib o, başına gələnləri əvvəldən axıracan bir-bir ona danışmağa başladı. Söhbət gəlib Badi əl-Cəmalə çatanda, qız hiçqırab ağladı, sonra dedi: "Mən ki bu qədər sənə haqqında düşündürəm, Badi əl-

Comal, heç son da bir mənə yadına salıb deyirsənmi: “Mənim Dövlət-Xatun bacım necə oldu, hara yoxa çıxdı?” Bunu deyib qız daha da bork-dan hiçqırıb ağladı, ağladı ki, Badi əl-Comal onu niyə yada salmır.

Seyf əl-Mülük ona dedi: “Dövlət-Xatun, axı sən bəni-adəmsən, o isə cindir. O haradan sənə bacım ola bilər?” Dövlət-Xatun cavabında dedi: “O mənim süd bacımdır, günlərin bir günü mənim anam hamilə olarkən bağa gozməyə çıxır, bu vaxt onun sancısı tutur, elə bağda da mən doğur. Son demə, bu vaxt Badi əl-Comalın da anası bağdaymış, o da hamilə imiş. Eyni vaxtda onun da sancısı tutur, bağın bir tərəfinə çökür, o da Badi əl-Comal doğur. O öz kənzilərinin birini anamın yanına göndərir, doğumdan sonra lazım olan yemək şeylərindən ona da verilməsini xahiş edir. Anam ona hər cür yemək şeyləri göndərir, onu öz yanına dəvət edir. O da anamın təklifini qəbul edir, Badi əl-Comal götürüb anamın yanına gəlir, anam isə mənimlə birlikdə Badi əl-Comala da süd verib ömüzdür. Onlar düz iki ay bızda qalırlar, sonra çıxıb öz ölkələrinə gedəndə Badi əl-Comalın anası mənim anama nəsa bir şey verib deyir ki, əgər birdən sənə lazım olsam, sən bunu çıxart, elə o saat yanında olaram”. Ondan sonra Badi əl-Comal hər il anası ilə bızda gələr, bir müddət bızda qalar, sonra da çıxıb öz ölkələrinə gedərdilər. Əgər indi mən öz anamın yanında olsaydım, biz hamımız bir yerdə olardıq, mən də sənə öz istəyinə çatdırmaq üçün bir tədbir görürdüm. Ancaq indi mən qalmışam burada, onların da məndən heç bir xəbər-otəri yoxdur ki, gəlib mənə azad edələr. Hər şey Allahın əlindədir, özü bilən yaxşıdır, mən nə edə bilərəm?” Seyf əl-Mülük dedi: “Dur mənimlə gedək. Qaçaq, bəlkə Allahın köməyi ilə bir yana gedib çıxırsınız”. Cavabında qız dedi: “Yox, biz bunu edə bilmərik. Allaha and olsun, bizim bir ilə getdiyimiz yolu o, bir anda gəlib bızda çatar və bizi məhv elər”. Belə olanda Seyf əl-Mülük dedi: “Mən onda bir yanda gizlənim, o, yanımdan gəlib keçəndə qılıncı vurub öldürüm”. Qız dedi: “Onu öldürmək üçün sən görək əvvəlcə onun ruhunu öldürsən”. Seyf əl-Mülük soruşdu: “Onun ruhu harada yerləşir?” Qız cavabında dedi: “Mən bu barədə ondan çox soruşmuşam, ancaq o deməyib. Bir gün yenə də mən bu barədə ondan soruşanda o, üstümə qışqırıb dedi: “Nə qədər sən bu barədə məndən soruşacaqsan, de görüm, mənim ruhumun yerini bilməkdə məqsədin nədir?” Mən ona dedim: “Ya Xatim, özün bilirən ki, sənə, bir də Allahdan başqa mənim bu dünyada heç kəsim yoxdur, ona görə də nə qədər ki, mən sağam, əgər sənə ruhuna sadiq qalmasam, onu iki gözüm kimi qoruyub saxlasam, onda sənədən sonra mənim axırim nə olar? Əgər mən bilsəm ki,

sənə ruhun haradadır, onda onu sağ gözüm kimi qoruyaram”. Belə olanda cinlər padşahı mənə dedi: “Mən anadan olanda münəccimlər deyiblər ki, mənim ruhumun ölümü bəni-adəm nəslindən olan bir padşah oğlunun ölündə olacaq. Buna görə də mən öz ruhumu bir səpə cinsinə, həmin səpəni bir qutuya, qutunu bir mücrüyə, mücrünü bir-birinin üstündən yeddi sandıqçaya, onu da iri bir mərmər sandığa qoyub ümmənə atdım, bu yer bəni-adəm nəslindən çox-çox uzaqdır, bura heç vaxt, heç kəs gəlib çıxı bilməz. Bunu mən sənə deyirəm, sən də heç kimə demə. Bu bizim aramızda sirdir...”

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz yetmişinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Dövlət-Xatun Seyf əl-Mülükə cinin ruhu haqqında özündən öyrənilib bildiklərinin hamısını danışdı, hətta onun son tapşırığını da dedi: “Bu bizim aramızda sirdir”. Mən də ona dedim: “Mən bu barədə kimə danışa bilərəm? Bir də, sənədən başqa mənim yanına kim gəlir ki”. Sonra mən ona dedim: “Allaha and olsun ki, sən öz ruhunu elə möhkəm bir qalada gizlətmisən ki, ora heç kimin əli çatmaz. Əgər birdən ağla-gəlməz möcüzə baş versə, iş münəccimlər deyən kimi olsa, kim onun yerini tapa bilər?” Cinlər padşahı dedi: “Ola bilsin kiminsə barmağında Davud oğlu Süleyman (Onların hər ikisinə salam-dua olsun!) üzüyü olsun, o bu yerdə gəlib üzük olan barmağını suya salıb desin: “Bu adların hökmüylə qoy filankəsin ruhu çıxsın”. O vaxt həmin sandıq sahələ çıxar, o adam da həmin saat əvvəlcə sandığı, sonra da mücrünü daşı vurub sındırar, qutudan səpə çıxan kimi tutub onun başını bədənindən üzər, bu vaxt mənim də canım çıxar”. Seyf əl-Mülük sevincilə dedi: “Barmağında Davud oğlu Süleymanın (Onların hər ikisinə salam-dua olsun!) üzüyü olan o şahzadə mənəm. Budur, o üzük mənim barmağımdadır! Gedək sahile, onun sözünün doğru olub-olmadığını yoxlayaq”.

Hər ikisi durub sahile getdilər. Dövlət-Xatun sahildə dayanıb gözlədi. Seyf əl-Mülük isə belinəcən suya girib dedi: “Üzükdə yazılmış adların və təlsimlərin hökmüylə, Süleymanın (Ona salam-dua olsun!)

hökmüylə qoy Göy padşahın oğlu filan cinin ruhu üzə çıxsın". Elə bu vaxt tez tez lərzəyə gəldi, sandıq suyun dibindən üzə çıxdı, Seyf əl-Mülük tez onu götürüb daşa çıxdı, sonra mücrünü sındırıb qutudan sərcəni çıxartdı. Sonra onlar saraya yollandılar, çıxıb taxtda oturdular, bu vaxt qara toz-dumana bənzəyən nə isə bir şey uça-uça gəlib dedi: "Ya şahzadə, mənə rəhmin gəlsin, mənə möhv eləmə! Mən də ömrüm boyu sənin borclun olaram, özündə sən nə istəsən verərəm, hara istəsən apararam". Bu vaxt Dövlət-Xatun dedi: "Bu gələn cindir. Tez ol sərcəni öldür, o lənətə gəlmiş saraya gəlsə və onu sənin əlindən alsə, səni də, mənə də öldür". Seyf əl-Mülük tez sərcəni boğub öldürdü, bu vaxt qara toz-dumana oxşayan cin sarayın həyatında yərə sərilmiş və bir topa külə çevrildi. Belə olanda Dövlət-Xatun dedi: "Bu lənətə gəlmişin əlindən biz canımızı qurtardıq. Bəs indi nə edək?" Onun cavabında Seyf əl-Mülük dedi: "Biz ancaq Allahdan kömək diləməliyik, bu beləyə bizi onun özü salıb, özü də rəhmə gəlib qurtarar".

Sonra o durub sarayın ön qapısını çıxartdı, bu qapılar səndəl və özvay ağaclarından, onlara vurulan mismarlar isə qızıldan və gümüşdən idi; onları ipokdən və zərxdən olan kəndirlərlə bir-birinə bağladılar. Dövlət-Xatun da bu işdə ona kömək elədi, onlar qapıları sahələ götürüb gəmi düzəldilər. Sonra onu sahələ bağlayıb saraya qayıtdılar, orada çoxkədə yüngül, vəznə ağır nə vardisa, bütün qızıl, gümüş qabları, qiymətli daş-qışıları götürüb gəmiyə qoydular, özləri də gəmiyə mindilər, ona iman götürəni heç vaxt darda qoymayan Allah-təalaya pənah götürüb yola düşdülər. Onlar özlərinə avarabənzər iki ağac düzəltdirdilər, onunla avar çəkirdilər. Beləliklə, düz dörd ay gecə-gündüz yol gəldilər, axırda yemək-içməkləri qurtardı, özləri də yorulub tamam oldən düşdülər, dörd-qəm onları qucağına aldı, bilmədilər nə eləsinlər, yenə də Allaha ağzı açıb ondan imdad dilədilər. Bu vaxtacan hər dəfə gəcə yatanda Seyf əl-Mülük qılıncını götürüb Dövlət-Xatunla öz arasına qoyardı.

Gecələrin birində elə oldu ki, Seyf əl-Mülük yatdı, Dövlət-Xatun isə oyaq qaldı. Bu vaxt birdən gəmi yolundan dönüb sahələ tərəf üzdü. Gəlib çıxdıqları yer böyük bir liman idi, həmin limanda xeyli gəmi vardı, Dövlət-Xatun həmin gəmiləri, onlarda bir-biri ilə söhbət edən donizçiləri gördü, başa düşdü ki, bu insan əli qaşayan bir şəhərin limanıdır. O çox şad oldu, tez Seyf əl-Mülükü yuxudan oyadıb ona dedi: "Nə yatmısan, dur, o gəmibaşından soruş, gör bu şəhərin adı nədir, bu liman nə limandır".

Seyf əl-Mülük sevincək durub soruşdu: "Qardaşım, deyin görüm, bu şəhərin adı nədir, bu liman nə limandır, bu şəhərin padşahı kimdir?" Gəmi başı onun cavabında dedi: "Bəs sən bu limanı, bu şəhəri tanırmı-sansa, onda bura necə gəlib çıxmısan?" Seyf əl-Mülük cavabında dedi: "Mən qoribəm, özüm də bu yerə təsadüfən gəlib çıxmışam, bir tacir gəmisinə minmişdim, yolda gəmi tufana düşüb dağıldı, hamı donizdə batdı. Mən bir taxtdan yapışdım, üzə-üzə gəlib bu yerə çıxdım. Mən buraları tanımıram, buna görə də səndən soruşuram, axı bilməyib soruşmaq ayıb iş deyil". Belə olanda gəmi başı dedi: "Bu şəhərin adı Ammarıya, bu liman isə Kamin əl-Bəhrəyn limanıdır". Bu sözləri eşidəndə Dövlət-Xatun çox şad oldu və sevincək dedi: "Allaha şükür". Seyf əl-Mülük soruşdu: "Nə olub?" Cavabında qız dedi: "Ya Seyf əl-Mülük, sevinə bilərsən, bu şəhərin padşahı mənəm əməldir..."

Şəhrazad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımqıç qoydu.

Elə ki yeddi yüz yetmiş birinci gecə oldu, Şəhrazad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Dövlət-Xatun dedi: "Bu şəhərin padşahı mənəm əməldir, onun adı Əli əl-Mülükdür. Sən gəmibaşından soruş gör bu şəhərin sultanı Əli əl-Mülük sağdır mı?" Seyf əl-Mülük bu barədə gəmibaşından soruşanda onun bərk acığı tutdu, o dedi: "Bəs sən deyirsən ki, mən qoribəm, özüm də heç vaxt bu yerlərdə olmamışam. Bəs onda bu şəhərin hakiminin adını sənə kim dedi?" Dövlət-Xatun səsinə həmin gəmi başını da tanıdı, onun adı Muinəddin idi, özü də qızın atasının ayanlarından idi. O, Dövlət-Xatun yoxa çıxandan onun axtarmağa başlamış, gözə-gözə gəlib qızın əməsinin torpağına çıxmışdı. Dövlət-Xatun bərkdən Seyf əl-Mülükə dedi: "Ona de ki, ya gəmi başı Muinəddin tez bura gəl, öz xanımını gör, onunla söhbət elə". Seyf əl-Mülük qışqırıb onun sözünü gəmi başına yetirdi. Gəmi başı Seyf əl-Mülükün sözlərini eşidəndə bərk acığı tutdu, qəzəblə dedi: "Ey köpek, sən kimsən, de görüm: mənəm adımı haradan bildin?" Sonra o öz adamlarından birinə dedi: "Mənə bir dəyüş dəyənəyi ver, bu saat gedib o bədbəxtin beynini dağıdacağam".

O, döyənəyi götürüb Seyf əl-Mülük tərəfə getdi, gördü, burada bir gəmi var, ona yaxın gedəndə gördüklərinə mat-məəttəl qaldı, sonra o, zənlə baxanda nə görsə yaxşıdır, gördü ki, gəmidə gözəl-göycək, ayparası kimi xanımı Dövlət-Xatun əyləşib. O, Seyf əl-Mülükdən soruşdu: "O kimdir elə?" Seyf əl-Mülük dedi: "O, Dövlət-Xatun adında bir qızıdır". Gəmibəşi öz padşahının qızının adını eşidəndə sevindiyindən qəşş ələyib yerə yıxıldı.

O özüne gələn kimi hamını orada qoydu, durub şəhərə qaçdı. Saraya gəlib xahiş elədi ki, onu padşahın yanına buraxsınlar. Belə olanda qaçıq padşahın yanına gedib ona dedi: "Gəmibəşi Muinəddin sizi görmək istəyir, o sizə sad xəbər gətirib". Padşah buyurdu ki, onu içəri buraxsınlar. Muinəddin saraya daxil oldu, əyləlib padşahın qabağında yeri öpəndən sonra dedi: "Ya padşah, müstulugumu ver! Sənin qardaşın qızı Dövlət-Xatun sağ-salamat gəlib bizim şəhərə çıxıb. O indi gəmiyədir, onun yanında bir cavan oğlan var, özü də elə bil öndərgəclik aydır". Padşah qardaşı qızının tapılması xəbərini eşidəndə çox şad oldu, gəmibəşiyə qiymətli libas bağışladı. O saat ömr elədi ki, şəhəri bayramsayağı bəzəsinlər, tez gedib qardaşı qızını Seyf əl-Mülüklə birlikdə onun yanına gətirsinlər, o, elçi göndərdi, gedib qardaşına bildirsən ki, onun qızı tapılıb. O sağ-salamatdır, özü də hazırda onun yanında dardır.

Elçi bu xəbəri Dövlət-Xatunun atası Tac əl-Mülükə çatdıranda, o, ömr elədi ki, qoşun səfərə hazırlaşsın. Qoşun hazır olan kimi o yola düşdü, az getdi, çox getdi, nəhayət, gəlib qardaşı Əli əl-Mülükün şəhərinə çıxdı. O öz qızı Dövlət-Xatunla görüşdü, buna hər ikisi çox şad oldu. Tac əl-Mülük padşah qardaşının yanında bir həftə qalıb dincələndən sonra, Seyf əl-Mülükü də, qızını da götürüb öz ölkəsinə yola düşdü. Onlar gəlib öz yerlərinə çatanda Dövlət-Xatun anası ilə görüşüb-öpişdi, hamı onun tapılıb sağ-salamat qayıdıb gəlməsinə çox şad oldu. Bu münasibətlə elə bir kef məclisi quruldu ki, hələ heç kəs heç yerdə belə şey görməmişdi.

O ki qaldı padşaha, o, Seyf əl-Mülükə çox böyük hörmət və ehtiram göstərərək ona dedi: "Ya Seyf əl-Mülük, sən mənə də, mənim qızıma da elə yaxşılıq eləməsin ki, onun əvəzinə heç nə ilə çıxı bilmərəm. Onun əvəzinə təkə Allah-təala özü ver bilər. Ancaq mən istəyirəm ki, sən mənim taxt-tacıma, xəzinəmə, bütün Hind ölkəsinə sahib olasan. Qoy bu taxt-tac, bu hökmlərlik mənim sənə bəxşişim olsun". Belə olanda Seyf əl-Mülük əyləlib padşahın qabağında yeri öpdü, ona təşək-

kür edib dedi: "Qibləyi-ələm sağ olsun, mən sənin verdiyin bütün bəxşişləri məmnuniyyətlə qəbul edir, onu öz adımdan sənə qaytarıram. Mənə nə taxt-tac, nə də hakimiyyət lazımdır, mənim istəyim odur ki, Allah-təala mənə vüsəlimə yetirsən". Padşah dedi: "Ya Seyf əl-Mülük, mənim bütün xəzinəm sənə qurbandır, məndən soruşmadan nə istəyirsən götür, mənim əvəzimdə qoy Allah-təalanın özü səni müradına yetirsin". Seyf əl-Mülük cavabında dedi: "Qoy Allah-təalanın qarşısında padşahın başı həmişə uca olsun! Vüsəlimə çatmayımca, bu dünyada nə hakimiyyət, nə də pul mənim könlümü aç bilməz. Əgər izin versəniz, mən şəhərə çıxıb bir az gəzib-dolanardım, meydanlara, bazarlara baxardım".

Tac əl-Mülük padşah buyurdu ki, ən yaxşı atlardan birini seçib yəhərlesinlər, onu Seyf əl-Mülükün hücrəsinə gətirsinlər. Atı Seyf əl-Mülükün yanına gətirdilər, o da ata süvar oldu, şəhərin bazarlarını, küçələrini gəzməyə getdi.

O gedir, özü də diqqətlə ətrafa baxırdı, birdən gördü ki, cavan bir oğlan on beş dinara ləbbədə satır. Seyf əl-Mülük zənlə baxanda gördü ki, bu gənc onun qardaşı Səidə oxşayır. Doğrudan da, bu gənc elə onun qardaşı özü idi, ancaq uzun müddət əzab-əziyyət içində qübbətdə olması onu pis günə salmışdı, sir-sifetini tamam dəyişdirmişdi. Buna görə də Seyf əl-Mülük onu tanımadı. Ancaq yamınadək adamlara dedi: "Gedin, o cavan oğlanı mənim yanıma gətirin". Cavan oğlanı onun yanına gətirəndə Seyf əl-Mülük dedi: "Götürün onu, mən yaşayan saraya aparım, mən gəzməkdən gəlincə qoyun orada qalsın". Onlara düzgün başa düşmədilər, elə bildilər ki, Seyf əl-Mülük dedi: "Onu aparıb zindana salın". Onlar düşüncə dedilər: "Yəqin bu onun qullarındandır, qaçmışdır".

Onlar cavan oğlanı aparıb zindana saldılar, onun əl-ayağına kündə vurub, qoydular orada qaldı. Seyf əl-Mülük gəzməkdən qayıdıb gəldi, saraya daxil oldu, ancaq nədənsə qardaşı Səid onun yadına düşmədi, həm də, heç kəs bunu onun yadına salmadı. Beləliklə, Səid zindanda qaldı, hər gün qulları cərgəyə düzüb işləməyə aparırdılar, onda Səid də onlarla gedirdi. Səid ağır işlərdə o qədər işləmişdi ki, üst-başını toz-torpaq basmışdı. O bir ay idi ki, bu vəziyyətdə işləyirdi, hər dəfə də öz bədbəxt taleyi barədə düşüncə öz-özünə deyirdi: "Axı mənim zindana düşməkdə günahım nədir?" Bu vaxt Seyf əl-Mülükün başı kefe, eys-ışrətə qarışmışdı. Günlərin bir günü Seyf əl-Mülük evdə oturarkən qardaşı Səid yadına düşdü, qullardan onun barəsində soruşdu:

"O dəfə sizin yanınızda olan o cavan oğlan necə oldu?" Qullar cavanbında dedilər: "Məgər sən bizə demədinmi ki, onu aparıb zindana salaq?" Seyf əl-Mülük dedi: "Mən sizə elə demədim, mən sizə dedim ki, onu mən yaşayan saraya aparın". Sonra o, Səidin dalmca adam göndərdi. Səidi əl-ayağına kündə vurulmuş halda Seyf əl-Mülükün hüzuruna gətirdilər. Şahzadə ondan soruşdu: "Cavan oğlan, de görüm, sən hansı ölkədən sən?" Cavan oğlan cavabında dedi: "Mən Misir ölkəsindənəm, özüm də vəzir Farsin oğluyam, adım da Səiddir". Onun sözlərini eşidən kimi Seyf əl-Mülük tez taxtdan düşdü, Səidin boynuna sarıldı, sevincindən höknürüb ağladı, sonra dedi: "Qardaşım Səid! Allaha şükür ki, mən sağ qaldım, səni də sağ-salamat gördüm! Mən sənə qarşı Asim padşahın oğlu Seyf əl-Mülükəm!"

Səid qardaşının sözlərini eşidəndə onu tanıdı, onlar bir-birini bərk-bərk qucaqlayıb öpdülər, ikisi də bir-birinə qoşulub ağladılar. Burada olan adamlar onlara baxıb məəttəl qaldılar. Sonra Seyf əl-Mülük əmr elədi ki, Səidi hamama aparsınlar. Səidi o saat hamama apardılar, hamamdan çıxanda ona layiq paltar geyindirildilər, onu Seyf əl-Mülükün yanına gətirdilər, o da Səidi öz yanında, taxtda əyləşdirdi. Tac əl-Mülük padşah eşidəndə ki, Seyf əl-Mülük öz qardaşı Səidi tapıb, onunla görüşüb, buna çox şad oldu, durub Seyf əl-Mülükün yanına gəldi, hər üçü oturub birlikdə qardaşların başına gələn əhvalatlardan söhbət elədilər.

Sonra Səid dedi: "Ey monim qardaşım, ya Seyf əl-Mülük, o vaxt gəmilər dənizdə batanda mən bir neçə qul ilə bir taxtanın üstünə çıxdım, həmin taxta küləyin istiqaməti ilə üzərək Allah-təalının köməyi ilə bizi gətirib bir adaya çıxartdı. Biz ac-susuz həmin adaya getdik, orada olan ağacların meyvələrindən yenicə dərib yeməyə başlamışdıq ki, birdən üstümüzə ifritlərə oxşayan adamlar gəldilər. Onlar bizi tutub çiy-nimizə mindilər, sonra dedilər: "Daha bu gündən siz öldüz bizim eşşəyimiz, indən belə siz bizi gazdırəcəksiniz".

Mənim çiyinə minən ifritdən soruşdum: "De görüm, sən kimsən, niyə mənim çiyinə minmişən?" O bu sözləri eşidəndə bir ayağı ilə kürəyimdən, bir ayağı ilə sinəmdən elə vurdu ki, az qaldı qabırğalarım sınısın, nəfəsim kəsilsin. Mən üzü üstə yerə yıxıldım, açıqdan, taqət-sizlikdən yerimdən qalxa bilmədim. O gördü ki, yerimdən qalxa bilmirəm, başa düşdü ki, mən acam, tez əlimdən tutub bir armud ağacının yanına apardı, sonra dedi: "Bu ağacın meyvəsindən doyuncə ye". Mən armud ağacının meyvəsindən yenicə yeyib doymuşdum ki, ifrit gəlib yenə mənim çiyinə mindi. Mən bu adam da çiyimdə, gah gedir, gah

da yorta-yorta qaçırdım. O isə mənə gülərək deyirdi: "Mən ömrümdə sənə kimi eşşək görməmişəm!"

Elə oldu ki, bir gün biz bir neçə salxım üzüm dərdik, onları bir çuxura yığdıq, sonra o ki var ayaqladıq. Bu çuxur iri bir gölə döndü. Biz bir neçə gün gözlədik, bir gün gəlib gördük ki, günəş üzüm suyunu bişirib, şəraba döndərüb. Biz bu şərabadan sərxoş olana qədər içdik, üz-gözümüz qıpqırmızı qızardı, oxuyub-oynamağa başladılar. Bu vaxt həmişə bizim çiy-nimizdə oturan ifritlər bizdən soruşdular: "Sizin üz-gözlünüz niyə belə qızarıb, nədən siz oxuyub oynayırsınız?" Biz onlara dedik: "Bu barədə soruşmayın, bu sizin nəyinizə lazımdır?" Onlar dedilər: "Yox, bunun səbəbini bizə deyin". Biz dedik: "Bunun səbəbi üzüm suyudur".

Belə olanda onlar bizi ucu-bucağı görünməyən böyük bir düzən-gaha apardılar, burada o qədər üzüm tənəkləri vardı ki, gəl görəsən. Onları yığb-yığışdırmaq da çox asan idi. Ifritlər bizə dedilər: "Dİ, bunları yığın". Biz də üzümləri bir yerə yığmağa başladılar. Bu vaxt mən yaxında deryaça boya böyük bir çuxur gördüm. Biz üzümləri həmin çuxura doldurduq, o dəfə elədiyimiz kimi elədik. Çox keçmədi ki, üzüm şirin şəraba çevrildi. Bu vaxt biz onlara dedik: "Şərab yetişib. Bəs siz onu nə ilə içəcəksiniz?" Onlar dedilər: "Bizim sizin kimi eşşəklərimiz var idi. Biz onları yedik, təkə kəllələri qaldı. Şərabı bizə onları kəlləsində verin".

Biz kəllələri şərabla doldurub onlara verdik. Onlar da içib məst oldular, hərsi bir yanda uzanıb qaldı, onları iki yüz nəfərdən çox idilər.

Bu vaxt biz bir-birimizə dedik: "Bunların bizim dalmıza minmələri azmış kimi, hələ bizi yemək də istəyirlər. Allahdan başqa heç kəsə qüdrət və qüvvət yoxdur! Gəlin şərab verib onları daha da sərxoş eləyək, sonra da öldürək, canımızı əllərindən qurtaraq".

Biz bir-bir onları qaldırdıq, kəlləni şərabla doldurub içtirdik, onlar şərabı içdikcə qışqırıb deyirdilər: "Bu çox acıdır". Biz isə deyirdik: "Niyə deyirsiniz "acıdır!" Kim bundan on kəllə içməyə, elə bu saat öləcək!"

Onlar ölmədən qorxurdular, ona görə də bizə dedilər: "Bizim hər birimizə on kəllə şərab verin!" Biz də verdik. Onlar içib tamam sərxoş oldular, yerə yıxıldılar. Biz onları sürüyüb bir yerə yığdıq, üstlərinə çoxlu quru tənək yığb yandırdıq, özümüz də durub kənardan baxdıq ki, görək necə yanirlar..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

772-ci gecə

Elə ki yeddi yüz yetmiş ikinci gecə oldu, Şəhrişad nağulın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Səid başına gələnəri onlara danışıb deyirdi: "Biz qulyabanıları bir yerdə yığdıq, onların üstünə və yan-yörəsinə quru tənək çırpısı tökdük, sonra da od vurub yandırdıq, özümüz də gəndən təmalaş elədik. Alov yeriy-göyü başına götürdü, sönəndən sonra biz yaxına gəlib gördük ki, onlar yanıb bir topa külə döndülər. Biz çox sevindik, Allaha dua elədik ki, bizi onların ölindən xilas etsin, hamımız oradan çıxıb dəniz sahilinə gəldik, burada xudahafizləşib bir-birimizdən ayrıldıq, ancaq iki qul monimlə gəldi. Biz az getdik, çox getdik, axırda gəlib böyük bir meşəyə çatdıq. Biz meşədə yenicə meyvə dərib yeməyə başlamışdıq ki, birdən ucaboylu, uzunsaqqallı, palazqulaq, dərəcəgöz bir adam peyda oldu. Onun qabağında böyük bir qoyun sürüsü, yanında isə onun kimi xeyli adam vardı. O bizi görən kimi çox şad oldu, bizi salamlayıb dedi: "Xoş gəlmisiniz! Tez yanıma gəlin, mən sizə qoyun kəsib yedirdərəm".

Biz ondan soruşduq: "Sənin evin hardadır?" O dedi: "O dağın yaxınlığındadır. Siz bu yolla oraya tərəf gedin. Qabağınıza bir mağara çıxacaq. Siz ora girin, orada sizin kimi çoxlu qonaqlar var. Biz sizə yemək hazırlayanacan oturub onlarla söhbət edin". Biz onun sözüne inandırıq, o dəyən tərəfə getdik, gördük ki, mağarada oturan adamların hamısı kordur. Biz mağaraya girəndə oradakılardan biri dedi: "Mən xəstəyəm". İkincisi dedi: "Mən əldən düşmüşəm". Biz onlardan soruşduq: "Bu nə sözlərdir, siz danışmırsınız? Sizin bu günə düşməyinizə səbəb nədir?"

Korlar soruşdular: "Siz kimsiniz?" Biz dedik: "Biz qonağıq". Korlar soruşdular: "Necə oldu ki, siz də o lənətə gəlmiş əlinə düşdünüz? Allahdan başqa heç kəsə qüvvət və qüdrət yoxdur. O, qulyabandır, özü də bəni-adəm yeyir. O bizi də kor eləyib ki, sonra kəsib yesin".

Biz ondan soruşduq: "O sizi necə kor etdi?" Onlar bizə dedilər: "O indi sizə də bizim kimi kor edir". Biz yenə soruşduq: "O sizi necə kor etdi?" Korlar cavabında dedilər: "O sizə kasada süd götürüb deyəcək: "Siz yoldan gəlib yorulmuşunuz, alın bu südü için, dincəlin". Onu içəndə siz də bizim kimi kor olacaqsınız".

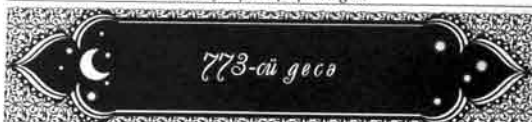
Belə olanda mən də öz-özümə dedim: "Bizim hiylə işlətməkdən başqa çarəmiz yoxdur". Sonra mən kiçik bir çala qazdım, lənətə gəlmiş qulyabanı ölində süd dolu kasa gəldi, onu bizə verib dedi: "Siz sahiləndən gəlmisiniz, yəqin ki, susamışsınız, mən sizə ot bişirənəcən alın bu südü için. Mən kasanı aldım, onu ağzıma yaxınlaşdırdım, sonra xəlvətə həmin çalaya töküüb qışqırdım: "Vay gözüm kor oldu". Sonra ölimalə gözümü tutdum, qışqırıb ağladım. Bu vaxt qulyabanı gülüb dedi: "Qorxma!" O ki qaldı mənə iki yoldaşına, onlar südü içib kor oldular.

Lənətə gəlmiş qulyabanı elə o saat durub mağaranın ağzını bağladı, mənə yaxınlaşdı, əli ilə qabırğalarını yoxlayıb gördü ki, mən arıgam, bir dəri-bir sümüyəm. Sonra o biri yoldaşımı yoxlayıb gördü ki, o, kökdür, çox şad oldu. Sonra durub üç qoyun kəsdi, onların dərisini soyub, şişi götürüb ona çoxlu qoyun əti taxdı, ocaq çatıb əti bişirdi, götürüb onu yoldaşlarının qabağına qoydu, özü də oturub onlarla yedi. Sonra o bir tuluh şərab gətirdi, oturub xeyli içdi, sonra da üzü üstə yuxılıb yatdı. Mən öz-özümə dedim: "O artıq dərin yuxuya getdi, mən onu necə öldürüm?"

Bu vaxt şişlər mənə yadıma düşdü. Tez durub iki şiş götürüb ocağa qoydum, o vaxtacan gözələdim ki, onlar köz kimi qıpqırmızı qızardılar. Sonra durub belimi bərk bağladım, qızın şişləri götürdüm, qulyabanıya yaxınlaşdım, var gücümə şişləri onun gözünə soxdum. Bu vaxt qulyabanı dik atıldı, mənə tutmaq istədi, ancaq o artıq kor idi. Mən mağaranın içi ilə qaçmağa başladım. O da mənəim dalaşca qaçdı. Onda mən qulyabanının yanında olan korlardan soruşdum: "Bəs mən indi mənəfura nə edim?" Onlardan biri dedi: "Ya Səid, sən qalx o oyuga bax, orada bir qılınc gərəcəksən, onu götürüb bura gəl, sonrasını sənə deyərəm". Mən tez durmaşım həmin oyuda olan qılıncı götürdüm, həmin adamın yanına gəldim. O mənə dedi: "Qılıncı götür, onunla qulyabanımı iki parça elə, qulyabanı o saat öləcəkdir". Mən tez qaçmaqdan yorulmuş qulyabanının dalaşca getdim, o artıq korlara yaxınlaşdı ki, onları boğub öldürsün. Mən ona yaxınlaşan kimi qılıncı çəkib onu iki parça elədim. O qışqırıb mənə dedi: "Ey insan, ağər sən mənə öldürmək istəyirsənsə, mənə ikinci dəfə də vur!"

Mən onu ikinci dəfə vurmaq istəyəndə, qılıncın yerini göstərən adam dedi: "Onu ikinci dəfə vurma, onda o ölməyib sağ qalar, bizi də mehiv edər..."

Şəhrişad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz yetmiş üçüncü gecə oldu, Şəhrizad nəğilən dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Səid başına gələn əhvalatı onlara danışıb dedi: "Mən qulyabanımı qılınca vuranda o qışqırıb dedi: "Ey insan, indi ki mənə öldürmək istəyirsən, onda bir də vurl!" Mən onu bir də vurmaq istəyəndə qılının yerini göstərən adam mənə dedi: "Onu ikinci dəfə vurma, o onda ölməz, sağ qalar, bizi də məhv edər!" Mən o adamın sözünə əməl etdim, qulyabanımı ikinci dəfə vurmam, o lənətə gəlmiş yuxulub öldü. Belə olanda həmin adam mənə dedi: "Mağaranın ağzını aç, biz buradan çıxacaq, bəlkə Allahın köməyiylə bir yol tapıb bu yerden çıxıb gedə bildik". Mən dedim: "Daha biz burada nədən qorxuruq. Yaxşı olar ki, burada qalib dincimizi ala, bu qoyunlardan kəsib yeyərik, şərab içərik".

Biz orada iki ay qalıb qoyunları bir-bir kəsib yedik. Günlərin bir günü sahilə oturmaşduq, birdən gördük ki, bir gəmi gəlir. Biz onlara əl elədik, var gücümüzə qışqırıb çağırıd, ancaq onlar qulyabandan qorxdular üçün (onlar bilirdilər ki, bu adada adamyeyən qulyabanı yaşayır) bizə sarı gəlməyib döndü ayrı səmtə getmək istədilər. Biz başımızdan çalmalarımızı açıb yellədik, yaxın gedib, onları daha da bərkədən çağırıd. Belə olanda gözü çox iti olan səyyahlardan biri dedi: "Bizim gözümlə görünənlər osil adama oxşayırlar, onlarda qulyabana bənzər heç bir əlamət yoxdur". Sonra səyyahlar yavaş-yavaş üzüb bizə yaxınlaşdılar, elə ki bizi yaxından gördülər, inandılar ki, biz də onlar kimi adamlarq, sevindilər, bizi salamladılar. Biz də onların salamatını aldıq, lənətə gəlmiş qulyabanının öldürülməsini onlara dedik, onlar da buna çox şad oldular, bizə minnətdarlıqlarını bildirdilər.

Sonra biz adada olan meyvələrdən azuqə toplayıb, gəmiyə mindik, yaxşı küləkli havada üç gün yol getdik. Sonra birdən bərk külək qalxdı, zil-qaranlıq oldu, çox keçmədi ki, külək gəmini aparıb qayaya çırpdı, parça-parça elədi. Allahın köməyiylə mən bir taxtandan üstünə çıxıb ayağımla avar çəməndə dənizdə xeyli üzüdüm, küləyin mənə hara apardığını da bilmirdim, günlərin bir günü sağ-salamat sahilə çatdım. Oradan da birtərəfə gəlib bu şəhərə çıxdım. Mən burada qorib idim, heç kimi tanıyırdım, aclıq da mənə üzüb əldən salmışdı, heç bilmirdim

ki, nə edim, axırda gəlib şəhər bazarına girdim. Bir tərəfə çəkilib ləbbadənə çıxartdım, öz-özümə dedim: "Bunu satıb, bir tikə çörək alıb yeyərim, sonrasına da Allah köirindir". Sonra mən ləbbadənə əlimə alıb ötüb-keçənlərə göstərməyə başladım. Hərə ona bir qiymət qoydu. Elə bu vaxt sən gəlib çıxdın, ömr elədin ki, mənə götürüb saraya apar-sınlar, qulluqçular isə aparıb mənə zindana saldılar, sonra da bir müddət sənənin yadından çıxdım. Elə ki sən mənə xatırladın, mənə yanına çağırıdın, mən də öz başıma gələnləri sənə danışdım. Allaha şükür ki, biz yenidən görüşə bildik!"

Seyf əl-Mülükə Ta əl-Mülük Səidin başına gələn əhvalatı maraqla dinlədilər, buna mat-məəttəl qaldılar. Sonra Tac əl-Mülük padşah Seyf əl-Mülükə onun qardaşı Səid üçün yaxşı otaqlar ayırdı, onları xalxalçalarla bəzədi. Dövlət-Xatun da hər gün bura gəlir, Seyf əl-Mülükün xeyrixah işlərindən danışır, ona minnətdarlığını bildirirdi. Bir gün Səid qıza dedi: "Ya şahzadə, bu dünyada onun arzusunun yerinə yetməsinə heç kəs yox, sən kömək edə bilərsən". Onun cavabında Dövlət-Xatun dedi: "Yaxşı, mən Allahın köməyi ilə onun arzusunun yerinə yetməsi üçün əlimdən gələni edərəm". Sonra o, Seyf əl-Mülükə müraciət edib dedi: "Danışma, ürəyin buz kimi olsun".

Bəli, Seyf əl-Mülükə onun vəzirə Səid burada qalsınlar, indi sizə kimdən deyim, şahzadə Badi əl-Cəmalan. Bir gün ona xəbər gəldi ki, bacısı Dövlət-Xatun tapılıb, özü də sağ-salamat atasının səltənətinə qayıdıb. O dedi: "Mütləq mən geyinib-kecinib onun görüşünə getməliyəm". O hazırlaşıb yola düşdü, Dövlət-Xatunun atasının məmləkətinə çatanda Dövlət-Xatun onun pişvazına çıxdı, bacasını qucaqlayıb iki gözünü arasında öpdü. Badi əl-Cəmal onun sağ-salamat qayıdıb gəlməsi münasibətilə təbrik etdi.

Onlar saraya gəldilər, bir tərəfə çəkilib səhəbt eləməyə başladılar. Badi əl-Cəmal soruşdu: "Qürbətə sənə başına nə işlər gəldi?" Onun cavabında Dövlət-Xatun dedi: "Eh, bacı, yaxşı olar ki, heç mənim başıma gələnləri soruşmayasan, həyatda insanın başına nələr gəlməmiş". Badi əl-Cəmal dedi: "Necə yəni, heç ola bilməzi ki, mən sənə başıma gələnləri bilməyim?" Onda Dövlət-Xatun dedi: "Bacı can, mən Göy padşahın oğlunun Uca Sarayında idim". Sonra o öz başına gələn əhvalatı başdan-axıracan, yerli-yerində bacasına danışdı. Seyf əl-Mülükün nə yolla gəlib saraya çıxdığını, Göy padşahın oğlunu öldürməsinə, sarayın qapılarını qoruyub gəmi düzəltməsinə, bu gəmiyə minib buraya gəlib çıxmalarını söylədi, Badi əl-Cəmal eşitdiklərinə məəttəl qalıb dedi: "Ay bacı, Allaha and olsun ki, bu çox qoribə əhvalatdır".

Belo olanda Dövlət-Xatun dedi: "Mən bizim başımıza gələn bu hədislərin əsli səbəbini sənə demək istəyirəm, ancaq deməyə cəsarət eləmirəm, utanıram". Badi əl-Cəmal dedi: "Sən nədən utanırsan? Məgər sən mənim həm bacım, həm də rəfiqəm deyilsən? Mən bilirəm ki, bizim aramızda nə olursa olsun, sən həmişə mənim xoşbəxtliyəmə çalışarsan. Belo olan halda, sən məndən niyə utanırsan? Ürəyində nə sözün var, heç nəyi gizlətmədən hamısını açıb mənə danış".

Belo olanda Dövlət-Xatun dedi: "O sənin əksini, sənin atasın Davud oğlu Süleymana (Allah onların hər ikisinə rəhmət eləsin!) bağışladığı ləbbadənin üstündə görüb, Süleyman da həmin ləbbadəni açıb baxmadan, bir çox qiymətli hədiyyələrlə birlikdə Misir şahı Asim ibn Səfvan padşaha göndərib. Asim padşah da o ləbbadəni oğlu Seyf əl-Mülükə bağışlayıb. Seyf əl-Mülük də onu geyinmək üçün açıb baxanda üstündə sənin əksini görüb, indi də sənə vurulubdur. Buna görə də o səni axtarmağa başlayıb, sənin ucbatından da başma bu bələlər gəlibdir..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz yetmiş dördüncü gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belo rəvayət eləyirlər ki, Dövlət-Xatun Seyf əl-Mülükün Badi əl-Cəmalı sevməsinin səbəbini başdan-axıracan, yerli-yerində danışdı, ləbbadəninin üstündə onun əksini görən kimi bir könüldən min könülə ona vurulduğunu və onu tapmaq üçün öz məmləkətidən baş götürüb getdiyini söylədi". O, sözünə davam edib dedi: "Onun başına gələn bələlərin hamısı sənin ucbatındandır". Badi əl-Cəmal bərkədən dedi: (onun sifəti alışıb-yandı, bunun üçün Dövlət-Xatundan utandı) "Bu iş heç vaxt baş tuta bilməz! Bənihadəmlə cinlərin ki heç vaxt tutmaz". Belo olanda Dövlət-Xatun Seyf əl-Mülükü tərifləməyə başladı, onun boy-buxununun, sifətinin necə gözəl olmasını söylədi, onun tərbiyəsindən, igidliyindən danışdı, nəhəyə, Seyf əl-Mülükün bütün keyfiyyətlərini bir-bir ona sadalayıb dedi: "Bacı can, Allah xatirinə, onun yanına get, heç olmasa onunla bir az söhbət elə". Ancaq Badi əl-Cəmal bərkədən dedi: "Mən sənin sözlərini nə eşitmək, nə də ona əməl etmək istəmirəm!" O özünü elə apardı ki,

elə bil Seyf əl-Mülük haqqında heç nə eşitməmişdi, onun məhəbbəti, gözəlliyi, tərbiyəsi, igidliyi haqqında heç nə bilmirdi. Dövlət-Xatun isə ona yalvarır, əl-ayağını öpüb deyirdi: "Ya Badi əl-Cəmal, sənə and verirəm əmədiyimiz südə, Süleyman peyğəmbərin (Ona salam-dua olsun!) üzüyündəki yazıya, mənim sözlümə qulaq as. Axı, mən Uca Sarayda olanda sənin üzünü göstərməyi ona söz vermişəm; səni Allaha and verirəm, mənim xətrimə, heç olmasa üzünü ona göstər, sən özün də onu bir görərsən". O bu sözləri deyib ta o vaxtana Badi əl-Cəmalı yalvardı, onun əl-ayağını öpdü ki, axırda şahzadə yumşalıb dedi: "Sənin xatirinə bir dəfə üzümü ona göstərəm".

Belo olanda Dövlət-Xatunun ürəyi sakit oldu, o, Badi əl-Cəmalın əl-ayağını yenə də öpdü, sonra çıxıb bağın ortasında olan ən böyük saraya gətdi. O, qullara buyurdu ki, otaqlara xalı döşəsinlər, gətirib baş otaqda qızıl taxt qoysunlar, süfrəyə şirniyyat, cürbəcür şorablar düzsünlər. Sonra o, Seyf əl-Mülükə onun vəzirli Səidin yanına gətdi, Seyf əl-Mülükün arzusunun yerinə yetdiyini ona xəbər verib dedi: "Öz qardaşına saraya get, bir tərəfə çəkilib elə gizlənin ki, sizi görüb-ələyən olmasın, mən ora Badi əl-Cəmalı birlikdə gələcəyəm". Seyf əl-Mülükə Səid Dövlət-Xatun göstərən tərəfə gedib saraya daxil oldular, gördülər ki, saray bəzədilib, baş otağa qızıl taxt, taxtın üstə bəzəli qoyulub, ortada süfrə açılıb, süfrəyə hər cürə ləziz yeməklər, şorablar düzüldü. Onlar burada xeyli oturub gözlədilər, sonra yenə də Seyf əl-Mülükün köhnə yarısı qövr elədi, onun sevgilisi yadna düşdü, ürəyində qəm-qüssə baş qaldırdı, məhəbbəti od vurub onu yandırdı, o burada dura bilməyib bayıra çıxmaq istəyəndə Səid də onun dalınca getmək istədi. Bu vaxt Seyf əl-Mülük ona dedi: "Qardaşım, sən burada qal, mən qaçıdım gəlincə burada gözlə".

Səid sarayda qaldı, Seyf əl-Mülük isə həyətdə düşüb bağa gətdi. O elə bir bələyə düşmüşdü ki, özünü ələ ala bilmirdi, məhəbbət şərabından içib məst olmuşdu, qəmli-qəmli bu şəri deyirdi:

"Mənim istədiyim sənə son dünyada,
Köləyə döndərməmiş mənə məhəbbət.

Fərahim də sənə son, əməlin də sən,
Yol tapmaz qəlbimə başqa bir afət.

Xəbərin varmıdır göz yaşlarımdan?
Qalmışam gecələr yuxuya həsrət.

Ömr elə yuxuya – məndən qaçmasın;
Bari yuxuma gir, bətsin bu möhnət.

Rəhm elə dərindən məcnun olmuşam,
Qəmdən xilas eylə, olma bunca sər.

Bəxtini, hüsnünü qorusun Allah,
Sənə başlıq olsun bu var, bu dövlət.

Aşıqlar yığılsın mənim başıma,
Bütün gözəlləri sən eylə dəvət”.

Sonra o bir xeyli ah-fəğan eləyib bu sətirləri dedi:

“O misilsiz gözəl pəri ömürlük mənim
Ürəyimdə bir sır olub, qarşımda əmal.

Mən dinəndə, dil söz ağır gözəlliyindən,
Mən susanda, qəlb onunla edir həsbihəl”.

Sonra o daha da dərddli-dərddli ağlayıb bu şəri söylədi:

“Gün-gündən qəlbimin güclənir ödə,
Səndən başqasını istəməz bu can.

Tək sənə qarşımda əyilir başım,
Səndən gözləyirəm övimi hər an.

Rəhm elə bu cəmi oldən getmişə,
Ürəyim üzülüb eşqin ucundan.

Rəhm et, mənə qarşı səxavətli ol,
Səndən ayrı düşən deyiləm, inan”.

Sonra o ağlaya-ağlaya bu iki beyti də oxudu:

“Qüssə eşqin kimi yar olub mənə,
Sənəyə gözümədən qaçır yuxu da.

Qasidin deyirdi: sən acıqlısan;
Bizi bu dillərdən qoru, ey xuda!”

Səid Seyf əl-Mülükü bir xeyli sarayda gözəldən sonra, ürəyi təpə gətirmədi, durub bağa gətdi, gördü ki, qardaşı dərddli-dərddli gəzinərək bu şəri söyləyir:

“Quranda Allahın adıyla bağlı
Müqəddəs surəyə and içirəm mən.

Nə vaxt rast gəldimə gözəlliklərə,
Xəyalın gözümün keçdi önündən”.

Sonra Seyf əl-Mülükü Səid bir az da bağda gəzindilər, meyvə dərib yədilər. Bunlar burada qalsınlar, indi sizə kimdən deyim Dövlət-Xatundan, o sözünü deyib Badi əl-Cəmalın yanına gətdi, xidmətçilər isə onun göstərişi ilə sarayı yığb-yığışdırdılar, yaxşı-yaxşı bəzədilər. Badi əl-Cəmal üçün qızıl taxt qoydular. O da saraya gələndə bu taxtı gördü, çıxıb onda aylaşdı. Sonra o, Dövlət-Xatunla süfrəyə aylaşib yeyib-içməyə başladı, bundan sonra durub əllərini yudu, Dövlət-Xatun da şərəb süzüb bir piyalə Badi əl-Cəmalı verdi, bir piyalə də özü içdi. Sonra Badi əl-Cəmal durub üzü bağa açılan pəncərədən baği seyr elədi, gördü ki, bu bağda nə meyvə desən var. Birdən o bağda gözən Seyf əl-Mülükü Səidi gördü. Bu vaxt Seyf əl-Mülük göz yaşı axıda-axıda qəmli şeirlər deyirdi. Oğlanın bu halı qızı elə pərişan etdi ki, o da ah çəkib köksünü ötürdü...”

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz yetmiş beşinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Badi əl-Cəmal bağda gözən Seyf əl-Mülükü görəndə onu başdan-ayağa can süzdü, dərindən köks ötürdü (onun üzü də şərəbin təsirindən allanmışdı), üzünü Dövlət-Xatuna tutub dedi: “Bacı, bağda gözən o cavan oğlan kimdir, nə üçün o belə fikirli, həyəcanlı, qəmli-qüssəlidir?” Dövlət-Xatun soruşdu: “Sən icazə verərsənmi o bizim yanımıza gəlsin, biz də onu yaxından görək?” Badi əl-Cəmal dedi: “Əgər sən onu bura gətirə bilsənsə, get gətir”.

Belə olanda Dövlət-Xatun Seyf əl-Mülük çağırır dedi: "Ya şahzadə, zəhmət olmasa, yuxarı qalx, bizim yanımıza gəl". Seyf əl-Mülük Dövlət-Xatunun səsinə tanıdı, saraya qalxdı, o burada Badi əl-Cəmalı görəndə özünü itirdi, qəşş çəlib yeri yıxıldı. Dövlət-Xatun onun üzünə bir az gülüb səpdi. O ayılıb özünə gələndə ayağa durdu, gedib Badi əl-Cəmalın qarşısında əyilib yeri öpdü. Qız oğlanın qədd-qamətinə, gözəlliyinə heyran oldu. Dövlət-Xatun dedi: "Ya şahzadə, bil və əgah ol ki, mən ölümədən qurtaran bu Seyf əl-Mülük olmuşdur. Bu həmin o adamdır ki, sənin yolunda bu qədr əzab-əziyyətə düçar olmuşdur. Mən istəyirəm ki, sən ona bir də yaxşı-yaxşı baxasan". Badi əl-Cəmal gülüb-gülüb dedi: "Kim inana bilər ki, bu gənc öz əhdinə sadıqdır? Axı, bəni-adəm nəslində məhəbbət olmur". Seyf əl-Mülük bərkəndə dedi: "Ya şahzadə, məxluqatın hamısı eyni cür olmur, mən sizə söz verirəm ki, öz əhdimə vəfasız çıxmıyacağam". Sonra o hönkür-hönkür ağlayıb bu şəri dedi:

"Üzmə dərdiməndi, ey gözəl pəri,
Başından aşırıb onun kədəri.

Səni and verirəm o camala ki,
Anemon¹ güldür onun bənzəri.

Vermə bu xəstəyə hicran cəzası,
Aşiqin hicrana yoxdur təhəri.

İstəyim də budur, təsəllim də bu:
Tez çatşın, – deyirəm, – vüsala günlər".

Məhəbbət ona dov gəldiyindən o yenə də acı-acı ağlayıb Badi əl-Cəmalı bu şeirlə salamladı:

"Bu miskin aşiqdən sona salamlar!
Nəcib qədrin bilər nəcib olanlar.

Gözümün önündən getməz xəyalın,
Qoy sonsız olmasın bu el, bu diyar.

Adını çəkməkdən qışqırır dilim,
Yarın vüsala can atmazmı yar?

¹ Qaymaqçıqkilor fəsiləsindən bitki növü

Azalma aşiqə sən öz lütfünü,
Onsuz da üzübür onu dörd-qubar.

Müşayət edirəm ulduzları mən,
Gecəm uzandıqca, bil ki, uzanar.

Nə səbrim qalıbdır, nə fəndgirişim,
Bir söz soruşsalar qalırım naçar.

Allah salamını məndən qəbul et,
Unutmaz yarını yarı-vəfadar!"

Sonra o, sonsuz ehtirasdan, həyəcədən özünü ələ ala bilməyib bu şəri dedi:

"Alammazdı səndən könül istədiyini,
Səni atıb başqasını tutsaydım əgər.

Bu dünyada səndən gözəl olan varmıdır?
Səni görərkən baş qaldırıb qəlbimdə məhşər.

Ümitsizdir könül, səni sevəndən bəri,
Məndə cəndan və nəfəsdən qalmayıb əsər".

Sonra o yenə də dərqli-dərqli ağlayıb dedi: "Ya şahzadə, qorxuram mən sənin məhəbbətinə bel bağlayım, sonra sənə özümə qarşı məhəbbət, hörmət görməyim. İnsanlarda qəddarlıq xeyrixahlıqdan daha çox olur. Bil ki, Davud oğlu Süleyman (Onların hər ikisinə salam-dua olsun!) Bilqeyisi sevib almışdı, sonra ondan gözəl qadın görəndə Bilqeyisi atıb həmin qadınla evlənmişdir". Seyf əl-Mülük bərkəndə dedi: "Gözümün işığı, canım-ciyərim, bil ki, Allah-təala bütün insanları eyni cürə yaratmamışdır. Mən həmişə əhdimə sadıq qalacağam, ölsəm də Allahın izni ilə sənin ayaqlarının altında öləcəyəm! Çox keçməz ki, özün görərsən, mən dediyimi eləyən adamam, Allah da buna şahiddir". Badi əl-Cəmal dedi: "Gəl otur, sakit ol, özünü ələ al. Mənə sidq-ükrəklə and iç, söz ver ki, dediyindən dönməyəcəksən. Bundan sonra mən seninlə əhd-peyman bağlarım. Dediyyindən dönənə isə qoy o qüdrətli Allah özü cəza versin!"

Qızın bu sözlərini eşidən Seyf əl-Mülük gəlib onun yanında oturdu, onlar əllərini bir-birlərinin üstünə qoyub and içdilər ki, heç biri əhdindən

dönməyəcəkdir, bir-birinə sadıq qalacaqlar. Bundan sonra onlar bir xeyli bu halda oturdular, sonra sevincdən bir-birini qucaqlayıb ağladılar. Seyf əl-Mülük həyəcədən özünü saxlaya bilməyib, bu şəri dedi:

"Ağlayıram bir gözəlin eşqi ucundan,
Çoxalıbdır qənim mənim, həyəcanım mənim.

Uzun sürən ayrılığın aldı canımı,
Üzdü moni, vəsle yoxdur gümanım mənim.

Unutmağı bacarmıram onu bir an da,
Dilo-dişo salır mənə, fəğanım mənim.

Nə taqətim qalıb artıq, nə də ki səbrim,
Yoxa çıxıb gücüm mənim, tavanım mənim.

Həç bilmiyəm bitəcəmki bu zillət, bu dərd,
Qəlbimi şad edəcəmki, cananım mənim?"

Bundan sonra Badi əl-Cəmallı Seyf əl-Mülük bir-birlərinə and içdilər. Seyf əl-Mülük də durub harasa getdi. Badi əl-Cəmal da durub getdi, onun ardınca da əlində şorabla dolu bardağ, bir də müxtəlif yeməklər olan köniz gedirdi. Badi əl-Cəmal gəlib bir tərəfdə oturdu, köniz də bardağı və yeməkləri onun qabağına qoydu. Həç bir dəqiqə keçməmişdi ki, Seyf əl-Mülük də qaşaydıb gəldi. Badi əl-Cəmal onu mehribanlıqla qarşıladı. Onlar qucaqlaşib öpüşdülər, yanaşı oturdular..." Şəhrizad bu yerdə soharin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz yetmiş altıncı gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Badi əl-Cəmal yemək və şorab götürəndə Seyf əl-Mülük də gəldi, qız onu mehribanlıqla qarşıladı, onlar oturub yeyib-içdilər. Sonra Badi əl-Cəmal dedi: "Ya şahzadə, sən İrəm bağına daxil olanda qırmızı atlasdan bir çadira rast gələcəkən. Sən o çadira girəndə görəcəksən ki, orada

xalis qızıldan düzəldilmiş, mirvari və daş-qaşlarla bəzədilmiş bir taxt var, həmin taxtda bir qoca qarı əyləşib. Sən onu görəndə qorxma, salam ver, ona uzun ömür arzul. Taxta sarı baxanda onun ayaq tərəfində qızıl sapla tikilmiş, qiymətli daş-qaşla bəzədilmiş bir cüt başmaq görəcəksən. Onları götürüb öpərsən, gözünün üstünə qoyarsan, sonra isə sağ qoltuğunun altına alıb qarının önündə boynunu bükər, sakitcə dayanarsan. O səndən soruşacaq: "Sən kimsən, bura necə gəlib çıxmısan, bu yeri sənə kim nişan verib, nə üçün o başmaqları götürdün?" Sən dinmə, bax bu köniz gələcəkən susub ona cavab verməzsən. Köniz həmin qarı ilə danışsın onu dilə tutar, onun ürəyini yumşaldar, sənin gəlməyinin məramını ona deyər. Bəlkə Allah-təalının köməyi ilə qarının ürəyi yumşaldı, sənə rəhmi gəldi, istədiyinə razı oldu".

Sonra Badi əl-Cəmal həmin könizi yanına çağırıb (onun adı Mərcanə idi), ona dedi: "Əgər sən doğrudan da mənə sevir, mənə hörmət edirsənsə, bu işə biganə qalma, onu elə bu gün yerinə yetir. Əgər Allahın köməyi ilə bu işi bu gün yerinə yetirərsən, sən azadsan, sən daha mənəmin könimiz yox, ürək dostum olacaqsan. Mən öz sirrimi səndən başqa həç kimə deməyəcəyəm".

Mərcanə dedi: "Xanım, iki gözümün işığı, o nə işdir elə, tez ol de, mən də canla-başla yerinə yetirim!" Badi əl-Cəmal yalvara-yalvara dedi: "Bu adamı öz çiyində İrəm bağına, mənəmin nəmənin yanına apararsan. Sən onunla nəmənin çadırına girəndə bu oğlan nəmənin başmaqlarını götürəcək, ona baş əyəcək, bu vaxt nəməm ona deyəcək: "Sən kimsən, bura hansı yolla gəlmisən, səni bura kim gətirib, bu başmaqları nə üçün götürüb öpdün, de görüm, sənə nə lazımdır, bəlkə mən onu yerinə yetirə bildim?" Onda sən tez nəməmə yaxınlaşarsan, ona cəsarətliliyi arzulayıb deyərsən: "Ya mənəmin ağam, onu bura mən gətirmişəm, bu Misir padşahının oğludur. Bu həmin adamdır ki, gedib Uca Saraya çıxıb padşahın oğlunu öldürüb, Dövlət-Xatunu azad edib, onu ata-anasına çatdırmışdır. Onu mənəmlə bura, sənin yanına göndəriblər ki, bu əhvalatı sənə danışsın, bizi sevindirsin, sən də bunun müqabilində onu mükafatlandırasan". Sonra qarından soruşasan: "Ya xanım, səni Allaha and verirəm, deyin görüm, bu oğlan gözəl deyilmi?" O sənə deyəcək: "Bəli, gözəldir". Onda ona deyərsən: "Xanım, o, namuslu, xeyrixah, həm də cəsur oğlandır. Bu Misir padşahı insana məxsus olan bütün yaxşı keyfiyyətləri özündə cəmləndirib". Onda o səndən soruşacaq: "Ona nə lazımdır?" Onun cavabında deyərsən: "Mənəmin xanımım, sənin nəvən nə vaxtadan ələ getməyib evdə oturacaq? Axi, onun vaxtı keçir, nə üçün həm sən özü, həm də qızın anası sağ ikən onu başqa

qızlar kimi ərə verməyəsizmi?" Belə olanda nəmən sənə deyəcək: "Axı, biz necə edə ki, onu ərə verək? Əgər bilsək ki, kimsə onun ürəyinə yatır, biz də əlimizdən gələni edərək". Onda sən deyərsən: "Mənim xanımın, sizin nəvəniz deyir: "Siz mənə Davud oğlu Süleymana (Onların hər ikisinə salam-dua olsun!) ərə vermək istəyirsiniz, ona görə də mənim əksimi ləbbadaya çəkdirib ona göndərmişdiz, o da mənimlə evlənmək istəməyib, ləbbadəni həmin Misir padşahına hədiyyəyə göndərdi. Misir padşahı da onu öz oğluna bağışladı. Oğlan ləbbadənin üstündə mənim əksimi görəndə, bir könüldən min könülə mənə vuruldu, mənə tapmaq üçün öz məmləkətindən baş götürüb getdi, mənim ucbatından olmanın əziyyətlərə düşər oldu".

Bundan sonra köniz Seyf əl-Mülükə yaxınlaşıb ona dedi: "Gözünü yum!" Oğlan gözünü yumanda köniz onu götürüb havaya qalxdı, bir xəyli uçuqdan sonra dedi: "Ya şahzadə, gözünü aç!" Seyf əl-Mülük gözünü açanda özünü bir bağda gördü (bu İrəm bağı idi), qız ona dedi: "Ya Seyf əl-Mülük, sən o çadıra gedəcəksən". Seyf əl-Mülük Allahdan kömək diləyə-diləyə, yan-yörəsinə baxa-baxa çadıra sarı gedib içəri girdi. Burada nə görə yaxşıdır. Gördü ki, çadırdə qızıl taxt qoyulub, həmin taxtda bir qarı əyləşib, könizlər də onun hüzzurunda dayanıb xidmət edirlər. Oğlan ədəb-ərkanla qariyə yanaşdı, əyləşib başmaqlarını götürdü, öpüb Badi əl-Cəmalın dediyi kimi elədi. Bunu görə qarı ondan soruşdu: "Sən kimson, haradan gəlmisən, hansı ölkədən sən, səni bura kim gətirib, nə üçün başmaqları götürüb öpdün? Nə vaxt sənə mənə bir iş düşüb, mən də ona əməl etməmişəm?"

Bu vaxt Mərcanə irəli gəlib onu chitramla salamladı, sonra da Badi əl-Cəmalın sözünü ona çatdırdı. Bu sözləri eşidəndə qarı bərk əsəbi-ləşdi, qışqırıb dedi: "Heç bəni-adəmlə cəninkə tutar?..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görəb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz yetmiş yeddinci geco oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyənlər ki, qarı köniznin dediyi sözləri eşidəndə qəzəbləndi, qışqırıb dedi: "Heç bəni-adəmlə cəninkə tutar?" Onda Seyf əl-Mülük dedi: "Mən Allahın

köməyi ilə homişə sənənin yanında qalacam, sənənin qulunu olacam, ömrüm boyu sizin adətlərə əməl edəcəyəm, sənə sadiq olacağam. Sən mənə də heç vaxt yalan, riyə görməyəcəksən!"

Qarı başını aşağı salıb xəyli fikrə getdi, sonra dedi: "Gözəl oğlan, de görüm, sən öz andını yerinə yetirib, bizim adətlərə əməl edəcəksənmi?" Onun cavabında dedi: "Bəli, o yeri-göyü yaradan Allaha and içirəm ki, sizin bütün adətlərə əməl edəcəyəm". Belə olanda qarı dedi: "Allah-tealanın izni ilə mən sənənin arzunu yerinə yetirəcəyəm, ancaq hələlik get bağa, orada dünyanın heç yerində misli-bərabəri olmayan meyvələrdən dərib ye, mən isə o vaxtacan oğlum Şahməh çağırıdıram. O gələndə, mən bu barədə onunla danışaram, elə güman edirəm ki, Allahın köməyi ilə o, mənim sözüməndən çıxmaz, mən də onun razılığı ilə Badi əl-Cəmalı sənənin toyunu edərəm. Ya Seyf əl-Mülük, ürəyini sıxma, qızımız sənənin olacaq".

Qardan bu sözləri eşidəndə Seyf əl-Mülük ona təşəkkür etdi, əyləşib onun əlindən, ayağından öpdü, sonra çıxıb bağa getdi. Qarı isə bu vaxt Seyf əl-Mülükü gətirən könizə dedi: "Get mənim oğlum Şahməh axtar, gör o harada, hansı məmləkətdədir, onu tap, tez mənim yanına gətir". Köniz o saat Şahməh padşahı axtarmağa getdi, onu tapıb anasının yanına gətirdi.

Bunlar burada qalsınlar, indi sizə kimdən deyim, Seyf əl-Mülükdən. O, bağı gəzməyə başladı, birdən beş cin (onlar Göy padşahın cinləri idilər) onu görəb dedilər: "Görəsən, bu cavan haradan gəlib, onu bura kim gətirib? Ola bilsin ki, Göy padşahın oğlunu öldürən elə budur". Onlar sonra bir-birlərinə dedilər: "Biz ona kələk gələrik, ondan hər şeyi soruşub öyrənərik". Onlar Seyf əl-Mülükün yanına gəlib oturdular, sonra ondan soruşdular: "Ey gözəl oğlan, Göy padşahın oğlunu, o qani-çən köpəyi öldürüb Dövlət-Xatunu azad edən sənənsənmi? Əgər Allah-teala səni o qızın köməyinə göndərməsəydi, o heç vaxt Göy padşahın oğlunu əlindən xilas ola bilməyəcəkdə. De görək, sən onu necə öldürdün bildin?" Seyf əl-Mülük onlara baxıb dedi: "Mən onu barmağımdakı bu üzlüklə öldürdüm".

Elə ki cinlər əmin oldular ki, onların padşahının oğlunu öldürən budur, o saat cumub ikisi Seyf əl-Mülükün qolundan, ikisi qıçından bərk-bərk tutdular, axırıncısı da onun ağzını yumdu ki, qışqırıb hay-küy salmasın, Şahməh padşahın adamları onun səsinə eşidib, həyran gəlməsinlər. Sonra onlar Seyf əl-Mülükü götürdülər, uca-uca öz padşahlarının yanına gəlib ona dedilər: "Qibləyi-ələm, bu sənin oğlunun qatildir, biz onu tapıb hüzzuruna gətirmişik". Padşah qışqırıb soruşdu:

"Hamı o?" Onun cavabında cənlər dedi: "Budur!" Göy padşahı dedi: "Mənəm cüyərparamı, gözümün işığını öldürən sənənmə, o sənə nə pislik eləmişdi?"

Onun cavabında Seyf əl-Mülük dedi: "Bəli, onu mən öldürmüşəm! Mən sənin oğlunu ona görə öldürmüşəm ki, o, insanlarla qəsd-i qərozlik edir, padşah qızlarını oğurlayıb Sahibsiz Quyuya, Uca Saraya götürür, onları ata-anasından ayırır, orada qızların başına pis oyunlar açırdı. Mən onu barmağımdakı bu üzükə öldürmüşəm, Allah-təala da onun ruhunu odda yandırıb".

Göy padşah əmin olanda ki, onun oğlunu öldürən budur, öz vəzirini yanına çağıraraq dedi: "Mən sübhə eləmirəm ki, mənəm oğlunu öldürən budur, de görüm, mən ona nə cəza verim? Onu bu saatını öldürüm, yoxsa ona on ağır azab-ozıyyət verim, yoxsa nə edim?" Onun cavabında baş vəzir dedi: "Onun hər hansı bir üzvünü kəs". O birisi dedi: "Hər gün onu ölünce döydür". Üçüncüsü dedi: "Onu iki şaqqa elə". Dördüncüsü dedi: "Onun bütün barmaqlarını kəsdir". Beşincisi dedi: "Onu çarxına çəkdir". Beləliklə, hərə padşaha bir cür məsləhət verdi. Ancaq Göy padşahın o zamanın bütün işlərindən və hadisələrindən başı çıxan bir qoca vəzir vardı. O üzünü padşaha tutub dedi: "Qibley-alom, mən sənə bir söz deyəcəyəm, o ki qaldı onu əməl etməyə, o sənə öz işindir". Bu vəzir məmləkəti idarə etməkdə padşahın birinci məsləhətçisi idi. Padşah heç vaxt onun sözündən çıxmaz, onun dediyinin ziddinə getməzdi.

Vəzir ayağa qalxıb irəli gəldi, əylilib padşahın qabağında yeri öpəndən sonra dedi: "Qibley-alom, əgər mən sənə bir məsləhət versəm, sən də ona əməl etməsən, onda mənə rəhmim gələcəkmə?" Onun cavabında padşah dedi: "Sən məsləhətini de, mən sənə rəhm edərəm". Vəzir dedi: "Qibley-alom, əgər sən mənim sözümü baxmayıb bu oğlana öldürsən, bunun axırı pis olacaq. Bir də o sənənləndir, istədiyin vaxt öldürə bilərsən. Bir az səbirli ol, bir şeyi nəzərə al ki, o İrəm bağına gedib Şahmah padşahın qızı Badi əl-Cəmalı evlənilib, demək onların ailə üzvlərindən biri olub, sənənləndir bu bunu bağda görüblər, tutub gətiriblər. Bu isə həqiqəti nə onlardan, nə də bizdən gizlədi. Əgər sən bunu öldürsən, bil ki, Şahmah padşah bu heyfili bizdə qoymayacaq. O öz qızının xətri üçün bizim üstümüza qoşun çəkəcək, bizim isə onunla vuruşmağa qüvvəmiz yoxdur".

Padşah vəzirin məsləhətində qulaq asdı, əmr elədi ki, şahzadəni zindana salsınlar. Seyf əl-Mülük zindanda qalmaqda olsun, indi sizə kimdən deyim Badi əl-Cəmalın nəvəsindən. O öz oğlu ilə görüşəndə

könizi göndərdi ki, gedib Seyf əl-Mülükə çağırıns. O gedib Seyf əl-Mülükə bağda tapa bilmədi, qayıdıb xanına dedi: "Mən bağda Seyf əl-Mülükə tapa bilmədim. Bağda işləyənlərdən onu soruşdum, onlar dedilər: "O, ağacın dibində oturmuşdu. Birdən Göy padşahın adamlarından beş nəfər gəlib onunla nədə danışdılar, sonra onun ağzını yumdular, götürüb havaya qalxdılar". Badi əl-Cəmalın nəvəsi kənizdən bu sözləri eşidəndə elə qəzəbləndi ki, dik ayağa qalxdı, oğlu Şahmah padşaha dedi: "Sən necə padşahsan ki, Göy padşahın adamları sənə bağına gəlir, qonağını tutub aparır, sən də buna dözsən".

Şahmahın anası onu daha da qızıxdırıb deyirdi: "Ola bilməz ki, sən sağ ola-ola kimse bizim işimizə qarışsın". Şahmah dedi: "Ana can, o adam Göy padşahın oğlunu öldürüb, (o isə cindi) Allah özü onu gətirib Göy padşahın əlinə keçirib. Mən o adamdan öləri necə Göy padşaha düşmənçilik edim?" Xanım dedi: "Get onun yanına, ondan bizim qonağımızı tələb elə, əgər o sağdırsa, Göy padşah onu sənə qaytarar. Onu götür qayıdıb gəl. Əgər o öldürübsə, onda Göy padşahın özünü də, arvad-uşağını da, onun bütün yaxın adamlarını da tutub bura gətirərsən. Mən onların hamısını öz əlimlə doğrayaram. Əgər sən bunu etməsən, mən öz südümü sənə halal etməmə, elə bilərəm ki, sənə təbiyə edib boya-baş çətdirən mən deyiləm..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz yetmiş səkkizinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalmı danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Badi əl-Cəmalın nəvəsi oğlu Şahmah dedi: "Get Göy padşahın yanına, gör Seyf əl-Mülükə nə olub. Əgər sən Göy padşahın yanına getməsən, mən dəyənələrə əməl etməsən, onda mən südümü sənə halal etməmə, elə bilərəm ki, sənə təbiyə eləyən, boya-baş çətdirən mən deyiləm".

Şahyal padşah ayağa qalxdı, öz qoşununa əmr elədi ki, səfərə çıxmaq üçün hazırlıq görsünlər. O, anasını sakit elədi, onun arzusunun yerinə yetirmək üçün Göy padşahın üstünə qoşun çəkdi. Şahmah padşahın qoşunu az getdi, üz getdi, dərə-təpə düz getdi, axırda gəlib Göy

padşahın torpağına çatdı. Bu xəbəri eşidən Göy padşah öz qoşunu ilə onun qabağına çıxdı. Döyüşdə Şahmah padşahın qoşunu üstün gəldi, Göy padşahı, onun arvad-uşağını, ayanlarını, qoşun başçılarını esir edib, əl-ayağını bağladılar. Şahmah padşahın hüzuruna gətirildilər. Şahmah padşah dedi: "Ey Göy padşah, Seyf əl-Mülük hanı, mögər sən bilmirsənmi o mənim qonağımdır?" Göy padşah cavabında dedi: "Ey Şahmah padşah, axı sən də mənim kimi cinsən, necə oldu ki, sən mənim oğlumu öldürən bir adamdan ötrü mənim üstümə qoşun çəkdin? O mənim cəyparamı, gözümün ağı-qarası birco oğlumu öldürüb, mənə dərdə salıb, sən isə ondan ötrü bu işləri törətdin, minlərlə cinin qanını axıtdın?" Şahmah padşah dedi: "Boş-boş danışma, oğər o sağdırsa, tez ol de bura gətirsinlər! Mən onda həm səni, həm də sənin adamlarını azad edərdəm. Əgər sən onu öldürübsənsə, onda mən səni də, uşaqlarını da tika-tikə doğrayacağam". Belə olanda Göy padşah ondan soruşdu: "Ya padşah, mögər o sənin üçün mənim uşaqlarımdan əzizdir?" Şahmah padşah bərkən dedi: "Sənin oğlun qəddar adamdı, o, insan övladlarını, padşah qızlarını oğurlayıb Sahibsiz Quyudaki Uca Sarayda gizlədib, onların başına olmanın oyunlar açdı". Göy padşah dedi: "O mənim yanımdadır, sən gəl bizi bərkəşdir".

Şahmah padşah Göy padşahla Seyf əl-Mülükü bərkəşirdi. Bu münasibətlə o yaxşı qonaqlıq düzəltdi. Göy padşaha, onun adamlarına qiymətli bəxşilər verdi. Bundan sonra Göy padşah öz əsgərləri ilə üç gün Şahmah padşahın yanında qaldı. Sonra Şahmah Seyf əl-Mülükü götürüb anasının yanına gətirdi. Anast Seyf əl-Mülükü görəndə çox şad oldu. Şahmah padşah da Seyf əl-Mülükü görəndə onun boy-buxununa, ağıl-kəmalına heyran oldu. Sonra Seyf əl-Mülük Badi əl-Cəmallə əlaqədar olan əhvalatı başdan-axıracan Şahmah padşaha danışdı. Şahmah padşah üzünü anasına tutub dedi: "Anacan, indi ki sən bu işə rəzənsən, daha mən nə deyə bilərəm. Sən özün bilən yaxşıdır. Bu gözəl oğlan mənim qızımın ucubatından olmanın əzab-əziyyət çəkib. Sən onu götür, onunla Sərəndibə yola düş, orada cavanlara yaxşı bir toy ele, qoy onlar xoşbəxt olsunlar".

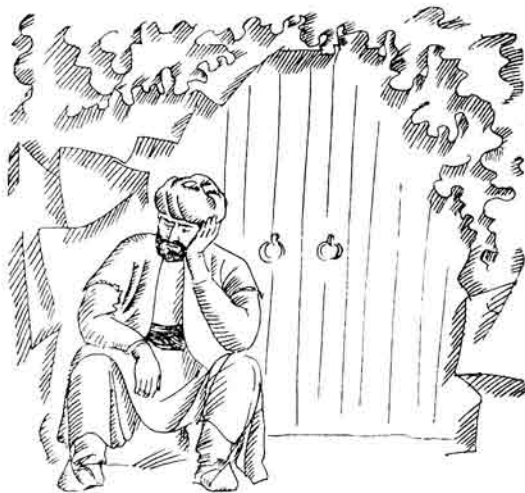
Badi əl-Cəmallin nəvəsi öz kənizləri və Seyf əl-Mülükə bərabər Sərəndibə yola düşdü. Onlar orada Dövlət-Xatunun anasının bağına girdəndə Badi əl-Cəmal Seyf əl-Mülükü gördü, buna çox şad oldu, sonra Badi əl-Cəmallin nəvəsi Seyf əl-Mülükün Göy padşahın əlinə düşməsindən, Seyf əl-Mülükün Göy padşahın zindanında necə öləcəyindən əvvəldən-axıracan, yerli-yerində Badi əl-Cəmallə danışdı, indi bunları bir də təkrar eləməyə lüzum yoxdur.

Sonra Dövlət-Xatunun atası Tac əl-Mülük padşah sarayın ayanlarını yanına çağırırdı onları iştirakı ilə Badi əl-Cəmallə Seyf əl-Mülükün kəbinini kəsirdi. Sonra yaxşı məclis düzəltdi, hamıya qiymətli bəxşilər verdi. Bu vaxt Seyf əl-Mülük ayağa qalxdı, gəlib Tac əl-Mülük padşahın qabağında yeri öpəndən sonra dedi: "Ey padşah, səndən edəcəyim xahiş üçün bəri başdan üzr istəyirəm, ancaq qorxuram ki, sən mənim sözümlə yere salasan". Onun cavabında Tac əl-Mülük dedi: "Allaha and olsun, sənin mənə etdiyin yaxşılığın əvəzində, mənim üreyimi də istəsən əsirgəmərdəm". Seyf əl-Mülük dedi: "Mən istəyirəm ki, şahzadə Dövlət-Xatunu qardaşım Seidə verəsən, biz də ömürlük sənin qulun olaq". Tac əl-Mülük cavabında dedi: "İltəat borcumdur!" Sonra o təzədən saray ayanlarını çağırırdı və onların iştirakı ilə Dövlət-Xatunla Seidənin kəbinini kəsirdi".

Elə ki kəbinə mərasimi qurtardı, padşahın göstərişi ilə onların başına qızıl, gümüş pullar səpildi. Sonra padşah əmr elədi ki, şəhəri başdan-başa bəzəsinlər. Elə ki şəhər bəzəndi, hər yanda şənliklər düzəldi, həmin gecə Seyf əl-Mülük Badi əl-Cəmallın, Seidə isə Dövlət-Xatunun yanına girdilər. Seyf əl-Mülük düz qırx gün, qırx gecə Badi əl-Cəmallə bir yerdə qaldı. Günlerin bir günü qız ona dedi: "Ya şahzadə, daha sənin üreyində heç bir istəyin qalmayıb ki?" Seyf əl-Mülük bərkən dedi: "Şükür Allaha! O mənim bütün arzularımı yerinə yetirdi, daha mənim üreyimdə heç bir dərdi-sərim yoxdur. Ancaq mən istədim ki, öz ata yurdum Misirə gedəm, anamı görəim". Belə olanda Badi əl-Cəmal bir neçə nökrinə əmr elədi ki, Seyf əl-Mülük Seidə Misirə aparsınlar. Onlar Misirə gəldilər, öz ata-anaları ilə görüşdülər, onların yanında bir həftə qaldılar. Sonra ata-anaları ilə vidalaşdı Sərəndib şəhərinə qayıtdılar. Qardaşlar hər dəfə öz doğma yerləri, ata-anaları üçün darıxanda, onların yanına gərdəldilər. Seyf əl-Mülük Badi əl-Cəmallə, Seidə isə Dövlət-Xatunla Kefləri pozan və Məclisli dağıdan gələndəki xoşbəxt dövrən sürdülər.

Daim həyat sürüb ölməyəne eşq olsun! O, canlıları xəlj eləyib, onlara ömür təyin edib. O, əvvəlsiz, birinci və sonsuz axırıncıdır! Seyf əl-Mülükə Badi əl-Cəmal hekayətindən bizə gəlib çatan axırıncı sözlər bunlardır. Əsil həqiqət isə ancaq Allaha əyandır".

Basrali Həsənin nağılı

Bir də belə rəvayət eloyirlər ki, hələ çox qədim zamanlarda Bəsrə torpağında bir tacirlər taciri yaşayırdı. Onun iki oğlu, çoxlu da mal-dövləti vardı. Elə bir gün gəlib çatdı ki, hər şeydən xəbərdar olan Allah-təalının hökmü ilə bu tacir öz ömrünü övladlarına bağışlayıb bu dünyadan köçdü. Oğlanları onu yuyundurdular, kəfəyə tutub el adətinə dəfn elədilər. Sonra onun varidatını öz aralarında bölüşdürdülər. Hər kəs öz payını götürüb özünə bir dükən açdı, biri misgər oldu, o biri isə zərgər.

Günlerin bir günü zərgər öz dükənində oturmuşdu. Bir də gördü ki, bazarda, adamların arasında bir fars gəzir. Həmin fars gəlib dükənin yanından keçəndə gənc zərgərə, onun düzəltdiyi şeylərə diqqətlə baxdı, onları sırf gözəlləşmə ilə nəzərdən keçirdi, şeylər onun xoşuna gəldi. Bu gənc zərgərin adı Həsən idi. Fars başını bulayıb dedi: "Allaha and olsun ki, sən yaxşı zərgərsən!" Sonra o dayanıb gənc zərgərin işinə tamaşa elədi. Onda zərgər əlinin altında olan bir kitabı götürüb baxmağa başladı. Elə ki bir adam onun boy-buxununa, gözəlliyinə, tənədrüstlüyinə tamaşa edirdi, onda o, başını aşağı salıb saymazyana əlinə bir kitab götürər, ona baxardı.

Elə ki ikinci namazının vaxtı çatdı, adamlar dağılışıb getdilər, fars Həsənə dedi: "Mənim balam, sən nə gözəl oğlansan! Əlindəki bu nə kitabdır? Görürəm sənə atan yoxdur, mənim isə oğlum. Mən elə bir peşə sahibiyəm ki, ondan yaxşısı hələ dünyada yoxdur..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımqıç qoydu.

Elə ki yeddi yüz yetmiş doqquzuncu gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, fars zərgər Həsənə dedi: "Mənim balam, sən çox gözəl oğlansan, görürəm sənə atan, mənimse oğlum yoxdur. Mən elə bir peşə sahibiyəm ki, ondan yaxşısı dünyada yoxdur. Çox adam istəyib ki, mən bu peşəni ona öyrədim, ancaq mən razı olmamışam. İndi isə ürəyim istəyir ki, sən özümə oğulluğa götürürsən, bu peşəni də sənə öyrədim. Mən istəyirəm ki, sən bu işdən əl çəkəsən, çəkici, kömürü, odu bir yana qoyub dincələsən, ehtiyacın nə olduğunu bilməyəsən".

Həsən soruşdu: "Mənim ağam, bu peşəni sən mənə nə vaxt öyrədcəkənsən?" Fars cavabında dedi: "Mən səhər bura gəlib sənə gözünün qabağında misdən xalis qızıl düzəldəcəyəm".

Farsın bu təklifindən zərgər Həsən çox şad oldu, o farsla xudafəzizləşib anasının yanına gətdi. O, anası ilə salamlaşdı, oturub onunla yeyib-içəndən sonra sevincdən ağlına itirərək farsla onun arasında olan əhvalatı anasına danışdı. Anası dedi: "Oğlum, sənə nə olub? Hər şeydin sözünə inanma, ələlxüsus bu farslara, onlar sənə nə desələr əhəmiyyət

vermə, onlar əsil yalançıdırlar, özləri də mahir kimyagördirlər. Min cür kələklə adamların başını aldadıb pullarını əlindən alırlar!" Həsən dedi: "Ana can, biz kasıb adamıq, nəyimiz var ki, onun bizdən xoşu gələ, yalandan bizim başımıza oyun açsın. O fars qocadır, sir-sifətindən görünür ki, çox səxavətli, xeyirxah bir adamdır. Görünür Allahın istəyi ilə mən onun xoşuna gəlmişəm". Həsənin anası qəzabını güclə gizlədib susdu. Ancaq oğlunun ürəyi sevinclə doluydu, gecə səhəracən onun gözüno yuxu da gəlmədi. Farsın sözü bir an da yadımdan çıxmıdı.

Elə ki səhər açıldı, o, açarları götürdü, gedib dükanı açdı. Elə bu vaxt fars də gəlib çıxdı.

Həsən onu görcək ayağa durdu, əlindən öpmək istədi, ancaq qoca buna razı olmayıb dedi: "Həsən, körüyü işə sal". Həsən farsın sözüne əməl elədi, kürəyə kömür töküüb yandırdı. Belə olanda fars ondan soruşdu: "Mənim balam, səndə mis varmı?" Həsən cavabında dedi: "Məndə sınıq qab var". Fars buyurdu ki, həmin qabı xırda-xırda doğrasın, Həsən də onun sözüne əməl elədi. Qabı xırda-xırda doğrayıb ocağın üstündəki qaba tökdü, körüyü basıb ocağı daha da qızıqırdı. Bir azdan mis qırıntıları əridi. Bu vaxt fars əl atıb çalmasıdan bir bükülü kağız çıxartdı, onu açıb yarım dirhəm¹ nə isə həmin qaba tökdü. Bu, sarı sürməyə oxşayan bir şey idi. Sonra fars Həsənə buyurdu ki, mis ərintisini yelpikləsin, Həsən də onun sözüne əməl elədi. Mis ərintisini o vaxtaca yelpiklədi ki, axırda o qızıla çevrildi.

Bunu gören Həsənin sevinəndən əvvəl başından çıxdı. O donmuş ərintini götürüb o üzünə bu üzünə gəlirdi, sonra yeyə götürüb onu yeyələdi, gördü ki, bu on qiymətli qızıldır. Həsən o qədər sevindi ki, az qaldı ağı başından olsun, Farsın qabağından diz çöküb, əlindən öpmək istədi, ancaq fars buna razı olmayıb dedi: "Apar bu külçəni bazarda sat, pulunu tez cibinə qoy, heç kəsə də danışma".

Həsən külçəni götürüb bazara getdi, onu bir dəlləla göstərdi. Dəllal onu alıb sürtdü, gördü ki, xalis qızıldır. Ona on min dirhəm qiymət qoyub satmağa başladı. Tacirlər onun qiymətini artırıdılar, dəllal bu minivalla onu on beş min dirhəmə satdı, Həsən də həmin pulları aldı, sonra da çıxıb evlərinə getdi, bu əhvalatı anasına danışdı dedi: "Ana can, mən o peşəni öyrəndim". Anası onun bu hərəkətinə bərkən gülüb dedi: "Allahdan başqa heç kəsə qüdrət və qüvvət yoxdur! Onun kərəminə şükür..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz səksəncinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, zərgər Həsən farsın gördüyü işləri anasına danışdı dedi: "Axır ki, mən bu sənəti öyrəndim". Anası onun cavabında dedi: "Allahdan başqa heç kəsə qüdrət və qüvvət yoxdur!" Özü də qəzabını gizləyib susdu. İrtəsi gün Həsən həvəngdəstəni götürüb dükanda onun yolunu gözləyən farsın yanına getdi. Onu gören fars dedi: "Ay balam, sən bu həvəngdəstə ilə nə etmək istəyirsən?" Həsən dedi: "Biz bunu ocağa qoyub ondan qızıl külçələri düzəldərik". Fars onun sözlərinə gülüb bərkən dedi: "Balam, sən dəli olmusan nədir, heç elə şey olarmı ki, bir gündə bazara iki külçə çıxarıb satasan. Məgər sən bilmərsən ki, adamlar bizdən şübhələnərlər, biz də məhv olub gedərik? Ay bala, bu peşəni sənə öyrədəndən sonra, bil ki, ondan tez-tez istifadə etmək olmaz, illə bir cə də istifadə eləsən bəsindir". Həsən dedi: "Sən doğru buyurursan, mənim ağam". Sonra o, ocağa kömür töküüb yandırdı. Bunu gören fars soruşdu: "Ay bala, nə etmək istəyirsən". Həsən dedi: "Bu peşəni mənə öyrət". Fars bərkən gülüb dedi: "Bir olan Allahdan başqa heç kəsə qüvvət və qüdrət yoxdur. Oğlum, görürəm sən ağıldankəmsən, bu peşəyə layiq deyilsən. Belə bir peşəni kim sənə yol ayrıcında, ya bazarın içində öyrədər? Əgər biz bu işlə burada məşğul olsaq, adamlar bizim barımızda deyirlər: "Onlar bazarda kimyagərlik eləyirlər". Bunu da hakimlər eşidər, onda canımız əldən gedər. Əgər sən bu peşəni öyrənmək istəyirsənsə, gəl gedək bizə".

Həsən durub dükanı bağladı, farsa qoşulub onlara gətməyə başladı. Birdən yolda anasının sözləri yadına düşdü, onun ağına cürbəcür fikirlər gəldi, ürəyində götür-qoy etməyə başladı. O, birdən yolda ayaq saxladı, fikrə gedib başını aşağı saldı. Fars geri dönüb bunu gördü, bərkən gülüb dedi: "Dəli olmusan, nədir? Mən sinq-ürəkəndən sənə meyr salmışam, sən isə menden qorxursun! Əgər sən mənimlə bizə gətməkdən qorxursansa, onda mən sənənin sizin evə gedərəm, bu peşəni də sənə orada öyrədərəm". Həsən cavabında dedi: "Yaxşı, dayı can". Onda fars dedi: "Də, düş qabağa".

¹ Dirhəm – 2.9645 qram

Həsən qabaqda, fars da onun dalınca o vaxtadan getdilər ki, axırda gəlib Həsəngilə çatdılar. Həsən evə girib anasına farsın bura gəldiyini xəbər verdi. Bu vaxt fars darvazanın yanında durmuşdu, anası ev-eşi-yi yığıdırıb səliqəyə saldı, sonra çıxıb evdən getdi. Həsən farsdan xahiş elədi ki, evə buyursun. O da evə daxil olub bir tərəfdə əyləşdi. Bu vaxt Həsən bir qab götürüb bazara getdi ki, yemək üçün şey-şüy alıb gətirsin. O gedib bazardan cürbəcür yeməklər alıb gətirdi, farsın qabağına qoyub dedi: "Mənim ağam, buyur çörək ye, qoy bizim aramızda həmişə duz-çörək olsun. Kim ki bu duz-çörəyə xəyanət elədi, Allah ona qənim olsun". Fars cavabında dedi: "Oğlum, sən doğru deyirsən". Sonra o gülüb dedi: "Ay bala, duz-çörəyin qədrini indi kim bilir?" Sonra o, süfrəyə yaxın oturub Həsənlə bərabər yeyib-içməyə başladı, sonra Həsənə dedi: "Oğlum, Həsən, indi də bir az şirniyyat gətir". Həsən durub yenə bazara getdi, on niçə şirniyyat alıb gətirdi, hər ikisi oturub ondan da yedilər, sonra fars dedi: "Ay bala, Allah sənin ömrünü uzun eləsin! Sən kim adamla dostluq edib, ona bildiyi şeyləri öyrətmək hər bir aqıl adama xoşdur. Tez ol, dur alətləri bura gətir".

Həsən elə bil qulağına inanmadı, o durub yaz vaxtı çəməndə küləyə döndən dayca kimi dükana qaçdı, oradakı alətləri götürüb evə gətirdi, farsın qabağına qoydu. Fars bükülü kağızı çıxarıb dedi: "Ey Həsən, bu duz-çörəyə and olsun ki, mən sənə oğuldan artıq istəyirəm, əgər belə olmasaydı, mən bu peşoni sənə öyrətməzdim. Mənim olub-qalanım elə bu balaca kağızdakı ikisirdir. Ancaq diqqətlə bax gör mən məhlulu necə tərtib edib sənə qabağına qoyuram. Bil ki, hər on ritl misə yarım dirhəm bu kağızda olan ikisirdən atırsan, onda mis də çevrilib xalis qızıl olacaqdır. Bu kağızda üç Misir misqalı iksir var, hələlik bunları işlət, elə ki qurtardın, mən sənə üçün yenə də düzəldərəm".

Həsən kağızdakı toza baxanda gördü ki, övvəlkindən də sarıdır, o dedi: "Ay ağam, bunun adı nədir, bunu haradan alırlar, necə düzəldirlər?" Fars qəhqəhə çəkib güldü, sonra dedi: "Bu sənə nəyə lazım-dir? Başını aşağı sal, sənə deyilən işi gör!" O bir niçə götürüb sındırdı, onu ocağın üstündəki qaba atdı, niçə ərşəndə ona həmin ikisirdən səpdi, mis də o saat xalis qızıla çevrildi. Bunu görəndə Həsənin sevincdən gözü kəlləsinə çıxdı, özünü elə itirdi ki, heç bilmədi nə eləsin. Fars bu vaxt çalmasından elə bir bəng çıxartdı ki, fil də iyləşəydi, bir gün-bir gecə özünə gəlməzdi. Fars həmin bəngi iki yerə böldü, şirninin arasına qoyub dedi: "Ey Həsən, sən mənim oğlumsan, buna görə də sən mənə canımdan əziz, dünyla malından şirinsən. Mənim gözümün ağrı-qarası bir qızım var, istəyirəm onu sənə verəm". Onun cavabında

Həsən dedi: "Mən sənə qulunam, buna görə də sən nə desən, bir o Allah bilir ki, heç vaxt sənə sözündən çıxıramam". Fars dedi: "Mənim balam, bir az səbirli ol, özünü ələ al, bil ki, üroyin nə istəyir, onun hamısına nail olacaqsan!"

Sonra o, əlindəki bəngi Həsənə verdi. Həsən də onun əlindən öpdü, bəngi ağzına alıb uddu. Elə o saat, başı hərləndi, gözü qaraldı, ağlı başından çıxdı, dərin yuxuya getdi. Bunu görəndə fars çox sevindi, ayağa qalxıb dedi: "Ey əclaf, ey ərəb köpəyi, toruma yaxşı düşdün! Mən çoxdan sənə ələ keçirmək istəyirdim!.."

Şəhrizad bu yerə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz səksən birinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, zərgər Həsən fars verən bəngi ağzına qoyub udan kimi onun ağlı başından çıxdı, yerə yığılıb özündən getdi. Bunu görəndə fars sevindi, bərkənd dedi: "Mən çoxdan sənə ələ keçirmək istəyirdim, axır ki, arzuma çatdım! Sonra fars qırşağını açdı, Həsənin əl-ayağını bərk-bərk bağladı, bir sandıq gətirib içindəki şeyləri boşaltdı, Həsəni onun içinə qoydu, ağzını bağladı. Sonra başqa bir sandıq da boşaltdı, Həsənin bütün pullarını, düzəltdiyi qızıl külçələri ora qoyub ağzını bağladı, tez bazara gedib bir hambal çağırtdı, o da sandıqların ikisini də götürüb şəhər kənarına apardı, dənizin sahilində yerə qoydu.

Fars limanda duran gəmiyə sarı getdi (bu gəmi farsın öz gəmiyi idi, limanda durub onu gözləyirdi). Gəmidə olan dənizçilər farsı görəndə kimi tez gedib sandıqları götürdülər, gətirib gəmiyə qoydular. Fars gəmibaşına və dənizçilərə qışqırıb dedi: "Tez ayağa durun, artıq iş qurtardı, biz öz arzumuzda qaldıq!" Gəmi başı öz adamlarına qışqırıb dedi: "Tez lövbərləri qaldırın, yelkənləri açın!" Gəmi sahiləndən aralandı, yaxşı səmt küləyi əsdiyindən dənizə çıxdı.

Fars ilə Həsən burada qalsınlar, mən sizə kimdən deyim, Həsənin anasından. Həsənin anası, oğlunu axşam yeməyinə qədər gözlədi, ancaq nə onun özünü gəlib çıxdı, nə də bir xəbər-əət göndərdi. O öz evlərinə gəlib nə görsə yaxşıdır, gördü ki, qapılar açıqdır. Evə girəndə

gördü ki, sandıqlar, pullar yoxa çıxıb. O başa düşdü ki, oğluna bir xəta üz verib. Buna görə də özünə əl qatdı, paltarlarını cırdı, başına-gözünə döyə-döyə qışqıraraq ağlamağa başladı, özü də elə hey deyirdi: "Yazıq balam! Gözümün işığı balam, sənə nə oldu!" Sonra o bu şəri dedi:

"Artıd həyəcanım, tükəndi səbrim,
Ucaldır naləmi sinəmdəki dər.

Vallah dözməməyəm ayrılığına,
Naümid ürəkə qalarım taqət?"

Gözümə heç yuxu gələrmə sənə?
Dinclik, ya rahatlıq bilərmə bədbəxt?"

Sən gətdin, ev-çəşik matəmə batdı,
Çəməmin saf suyu bulandı qayət.

Dar gündə dayağım sən idin mənim;
Həm oğuldun mənə, həm də ki, şöhrət.

Gündüzüm qaralsın, günə kor baxım,
Sənə geri dönmək deyilsə qismət!"

O bütün gecəni hönkür-hönkür ağladı. Elə ki şəhər açıldı, qonşular onun səsinə tökülüb gəldilər, ondan oğlunun başına nə qəza gəldiyini soruşdular. O da farsla oğlu arasında olan əhvalatı qonşulara danışdı, dedi ki, bir də oğlunu heç vaxt görə bilməyəcək. O ağlaya-ağlaya en gedib uzun gəlirdi. Birdən o, divarda iki sətir yazı gördü, tez gedib bir fəhih çağırırdı, o da gəlib həmin yazıları oxudu, divarda bu sözlər yazılmışdı:

"Hamı yuxudaydı, dan söküldürdü,
Leylinin xəyalı aşkar oldu.

Ayıldıq; o xəyal yox oldu birdən,
Arzum boş çıxdı, evim yıxıldı".

Bu şəri eşidən kimi Həsənin anası qışqıraraq dedi: "Bəli mənim balam, evimiz yıxıldı, arzumuz puça çıxdı!" Qonşular ona ürək-dirək verib dedilər ki, özünü ələ alsın, heç nə olmaz, tezliklə oğlu harada olsa, sağ-

salamat qayıdıb gələr. Sonra hərə çıxıb öz evinə getdi. Ancaq Həsənin anasının göz yaşı gecə-gündüz qurumadı. O gətirib evin ortasında bir məzar düzəltdi, ona başdaşı qoydu, üstündə Həsənin yoxa çıxdığı günü yazdı, hər gün onun üstünə göz yaşı töküüb ağlamağa başladı.

Həsənin anası burada qalsın, indi sizə kimdən deyim farsdan. Bu fars məcus idi, onun müsəlmanlardan zəhləsi gedirdi, əlinə bir müsəlman düşdülmü, ona məhv edərdi. O çox xəbis, alçaq, kimyagər, bışərəf, mürdeşir oğlu mürdeşir idi. Belə adamlar haqqında şair yaxşı deyib:

"O itdir, atası, babası itdir;
Yaxşılıq gözlemə it oğlu itdən".

Bir də belə bir şeir var:

"İnadır, əclafdır o it oğlu it;
Oğludur yalanın, əxlaqsızlığın".

Bu alçaq adamın adı məcus Behram idi. Hər il o bir müsəlmanı aldadar, tələyə salıb malını-dövlətini əlindən alıb öldürürdü. Elə ki zərgər Həsənə onun kələyi baş tutdu, gəmi yola düşüb gecə yarıyacan üzdü, sonra sahile yan alıb dayandı, burada dincəlib şəhərin açılmasını gözlədilər.

Elə ki şəhər tezdən gün çıxdı, gəmi yenə də yoluna davam elədi. Fars öz qullarına, nöqərlərinə əmr elədi ki, içində Həsən olan sandığı götürsünlər. Onlar gedib sandığı götürəndə fars onun ağzını açdı, Həsəni götürüb yerə qoydu. O, sirkə çıxarıb Həsənin burnuna tutdu, çox keçmədi ki, Həsən asqırdı, bəng ağzından düşdü, gözünü açdı, tələsik yan-yörəsinə baxıb gördü ki, gəminin içindədir, gəmi isə açıq dənizdə üzür, fars da onun qabağında oturub.

O başa düşdü ki, məlun Behram-məcus ona kələk gəlib, onu tora salıb. Bu vaxt anasının dediyi sözlər yadına düşdü, o qışqıraraq dedi: "Allahdan başqa heç kəsə qüdrət və qüvvət yoxdur! Doğrudan da, biz Allahın bəndələririk, onun yanına da qayıdacağıq. Ya Allah, mənə rehmin gəlsin, mənə səbir ver ki, bu əziyyətlərə dözə bilim!" Sonra üzünü farsa tutub mülayim səsle dedi: "Ey mənim atam, bu nə iş idi, sən mənim başıma gətirdin? Bəs biz düz-düz-çörək kesib özümüzlə söz verməmişdikmi ki, andımıza xəyanət etməyəcəyik?" Fars qəzəblə ona baxıb dedi: "İtin biri it, mөгər mənim kimilər düz-çörəyə inanırlar? Mən sənə kimi doqquz yüz doxsan doqquz cavan öldürmüşəm, sən də oldun mininci".

O, Həsənin üstünə elə qışqırdı ki, onun susmaqdan başqa çarəsi qalmadı, başa düşdü ki, taleyin oxu ona döyüb..."
Şəhrişad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz səksən ikinci gecə oldu, Şəhrişad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Həsən o mülün farsın əlinə düşdüyünü görüb, onunla mülayim danışmağa başladı, ancaq bu da ona kömək eləmədi. Fars onun üstünə elə qışqırdı ki, Həsən səsinə kəsdi, başa düşdü ki, taleyin atdığı ox ona döyüb. Onda mülün fars əmr etdi ki, onun əl-ayağını açsınlar, ona su versinlər, sonra o bərkdən gülüb dedi: "Atəşə, işığa, qaranlıq, istiyyə and olsun heç ağlıma da gəlməzdi ki, sən mənim toruma düşəcəksən! Ancaq bu işdə atəş mənə kömək elədi, mən də səni öz toruma sala bildim. İndi mən səni oda qurban verəcəyəm ki, onun mənə rəhmi gəlsin!" Həsən dedi: "Sən düz-çörəyə xəyanət elədin". Bu vaxt caduğor əlini qaldırıb, onu elə vurdu ki, Həsən özünü saxlaya bilməyib dişləri torpağa girdi, huşu özündən getdi, yanğından göz yaşı sel-su kimi axmağa başladı.

Sonra məcus nökrələrinə ocaq qalamağı əmr elədi. Həsən ondan soruşdu: "Sən nə etmək istəyirsən?" Məcus cavabında dedi: "Bu od işığın, qütblərin hökmdarıdır, mənəşə ona sitayiş edirəm. Əgər sən də mənim kimi oda sitayiş edərsən, onda varidatımın yarısını sənə verərəm, səni öz qızım ilə evləndirərəm". Həsən qışqırıb dedi: "Lənət sənə! Sən məcussan, sən gecəni-gündüzü yaradan o bir olan Allah əvəzinə oda sitayiş eləyirsən, sənin üçün kimi dinin də şəərəfsizdir". Məcus qəzəblənib qışqırdı: "Ey ərəb köpəyi, məgər sən mənə təslim olub, mənim dinimi qəbul etməyəcəksən?" Həsən dedi: "Yox!" Belə olanda məcus ayağa qalxdı, oda səcdə elədi, sonra da nökrələrinə buyurdu ki, Həsəni üzü üstə yerə yıxsınlar. Onlar da Həsəni üzü üstə yerə yıxdılar, bu vaxt məcus əlinə gön şallağı alıb, onu o qədər vurdu ki, bədəni göm-göy göydü. O qışqırıb adamları köməyə çağırırdı, ancaq ona yaxın gələn olmadı. Onda o imdad dilədi, ancaq heç kim onu qorunmadı, üzünü göyə

tutub Allahdan kömək dilədi və seçilmiş peyğəmbərin vasitəsilə ona yaxınlıq axtardı, taqətdən düşdü, ağladı və bu şəri dedi:

"Səbir edib dözərim, başım nə çəkso,
Dözərim, dözməyim görəkso horgah.

Nədir bu işgəncə, nədir bu zillət?
Bəlkə günahımdan keçərsən, Allah!"

Sonra məcus əmr elədi ki, Həsəni oturtsunlar, ona bir az yemək-ichmək versinlər. Ancaq Həsən yeyib-ichməkdən imtina elədi. Belə olanda məcus gecə-gündüz bütün yol boyu ona olmanın əzab-əziyyət verdi. Həsən isə buna dözü, o bir olan Allaha dua edib yalvarır, ondan imdad diləyirdi.

Beləliklə, onlar üç ay dənizdə üzdülər. Elə ki üç ay tamam oldu, bir gün Allah-təala dənizə güclü külək göndərdi. Hava qaraldı, dəniz əsib-coşmağa başladı. Bu vaxt gəmiəbaşı ilə dənizçilər dedilər: "Allaha and olsun, bu tufanın səbəbkarı cavan oğlandır, o artıq üç aydır ki, məcusun əzab-əziyyətinə dözü. Böyük Allah belə şeyləri bağışlamaz". Onlar məcusun üstünə hücum elədilər, onun nökrələrini, adamlarını öldürdülər. Məcus görəndə ki, onun nökrələrini öldürdülər, bərk qorxuya düşdü, tez Həsənin əl-qolunu açdı, onun əynindəki cır-cındırı çıxarıb təzə paltar geydirdi, onunla barışdı. O öz sənətini Həsənə öyrətməyi, onu öz ölkəsinə qaytarmağı vəd eləyib dedi: "Oğlum, bu işlər üçün məndən incimə!" Həsən dedi: "Sənə heç etibar etmək olar?" Məcus ucadan dedi: "Oğlum, günah olmasa, əfv də olmaz, mən bu işləri etmək üçün sənin dözümlülüyünü yoxlayırdım! Özün bilirənsən ki, hər şey Allahın əlindədir!"

Dənizçilər və gəmiəbaşı, Həsənin azad olmasına sevindilər. Həsən də onlara xoşbəxtlik arzuladı. Elə bu vaxt Allah-təalanın hökmü ilə külək yatdı, qaranlıq çəkildi, dəniz sakitləşdi. Onda Həsən məcusə dedi: "Ey fars, yolun hayandır?" O, cavabında dedi: "Ey mənim oğlum, yolunuz Buludlar Dağıdır, kimyagərlik etdiyimiz həmin iksir oradadır". Sonra məcus bir daha oda, işığa and içdi ki, o bir də Həsənə heç vaxt pislik etməyəcəkdir. Bundan sonra Həsənin ürəyi sakit oldu. O, farsla bir yerdə yeyib-ichirdi, şirin-şirin söhbət edirdi, fars da hər gün ona bir libas verirdi.

Sonra onlar durmadan yenə də üç ay yol getdilər, gəlib ağ, sarı, göy daşlarla örtülü bir sahile çatdılar, gəmi sahile yan alanda məcus

ayağa qalxıb dedi: "Ey Həsən, dur gəmidən düş! Bizo lazım olan yere gəlib çatdıq".

Fars ayağa durub öz şeylərini gəmibaşına tapşırırdı, Həsənlə birlikdə gəmidən düşüb o qəder getdilər ki, axır gözdən itdilər. Onlar sahilədən uzaqlaşandan sonra fars qoltuğundan bir mis təbil, bir də qızılla işlənmiş, üstündə təlsimlər həkk olunmuş ipək qaytan çıxardıb təbili döyəcəlməyə başladı. Elə bu vaxt səhranın o başında toz ərşə qalxdı, Həsən onun bu işinə məəttəl qaldı, ürəyi qorxuya düşdü, rəngi-ruhu qaçdı, onunla gəlməyinə peşman oldu. Fars ona baxıb dedi: "Oğlum, sənə nə oldu? Oda və işığa and olsun, mən daha sənə heç bir vaxt pislik etməmə. Bir də ki, əgər bu işin yerinə yetməsi sənəin adınla bağlı olmasaydı, heç mən səni gəmidən bura gətirməzdim. Ürəyin sakit olsun, sənəin bütün işlərin yaxşı olacaq. Bu toz-dumanın isə nə olduğunu indicə özün görəcəksən. Onun köməkliliyi ilə biz bu səhranı keçəcəyik..."

Şəhrizad bu yerdə səhranın açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz səksən üçüncü gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, fars Həsənə dedi: "Ürəyin sakit olsun, sənəin bütün işlərin yaxşı olacaq. O ki qaldı bu toz-dumana, o bu səhranı keçməkdə bizə kömək olacaq". Çox keçmədi ki, toz-duman daha da yaxınlaşdı, toz yatandan sonra gördülər ki, yerində üç minik dəvəsi peyda oldu. Onun birinə fars, birinə Həsən mindi, o birinə də azuqələrini yüklədilər.

Onlar az getdilər, üz getdilər, yeddi gün-yeddi gecə yol getdilər, gəlib geniş bir düzəngahə çatdılar. Bu düzəngahda bir günbəz vardı, o dörd sütun üzərində ucalırdı, bu sütunlar saf qızıldan idi. Onlar dəvə-lərdən düşüb günbəzin altına girdilər, orada oturub yeyib-içdilər, bir xeyli dincəldilər.

Həsən ətrafı göz gözdə baxanda, birdən uca bir şey gördü, o, farsdan soruşdu: "Bu nə olan şeydir, dayı can?" Fars cavabında dedi: "Bu saraydır". Həsən dedi: "Gəlsənə gedək o saraya, bir az dincələk, görək orada nə var?" Fars hirsələnib dedi: "Mənə o saray haqqında heç nə demə! Orada mənəim düşməniyəni yaşayır, bizim aramızda böyük bir narazılıq

olub, indi onu sənə danışmağın vaxtı deyil". Sonra o, təbili döyəcəldi, bu zaman dəvələr gəldilər, onlar dəvələrə süvari olub yenə də yeddi gün-yeddi gecə yol getdilər.

Elə ki səkkizinci gün oldu, məcus dedi: "Ey Həsən, sən qabaqda nə görürsən?" Həsən dedi: "Mən şərq ilə qərb arasında ağ-qara buludlar görürəm". Məcus dedi: "Onlar bulud yox, onların başı buludlardan da yüksəkdə durur. Mənə lazım olan şey o dağın başındadır, özü də bu arzuma sənəin vasitənlə çatacağam, buna görə də səni özümle götür-müşəm". Həsən sağ qalacağına ümidini itirib məcusdan soruşdu: "Sənə and verirəm dininə-imanına, de görüm, o nə arzudur elə, onu yerinə yetirmək üçün mənə bura gətirmisən?" Məcus cavabında dedi: "Kim-yagərlik ələmək üçün elə bir ot lazımdır ki, o, zirvəsi buludları dəşən dağlarda bitsin. Yer üzərində ən uca dağ bu dağlardır, həmin otlarsa ancaq buludlar parçalanan yerdə bitir. Biz o otları əldə edəndən sonra mən sənə bu sənətin bütün sirlərini öyrədəm". Həsən qorxusundan dedi: "Mənəim ağam, özün bilən yaxşıdır". Həsən bu dünyadan tamam əlini üzdü, anasından, qohum-qardaşlarından ayrıldığını üçün hönkür-höknür ağlayıb bu şəri dedi:

"Allaha arxalan, Allaha sığın,
İnan ki, o sənə edəcək kömək.

İşin baş tutmasa, nəümid olma,
Rəhmənd nəümid olmamaq görək!"

Sonra onlar az getdilər, çox getdilər, axırda gəlib həmin dağın ətə-yinə çatdılar, burada dayandılar. Həsən birdən yuxarı baxanda həmin dağın başında uca bir saray gördü və məcusdan soruşdu: "Bu nə saraydır?" Fars cavabında dedi: "O, cinlərin, quliyabənlərin, şeytanların məskənidir". Sonra o, dəvədən düşdü, Həsənə də düşməyi buyurdu, onun alından öpüb dedi: "Mənəim sənə deyəcəyim sözlər üçün mənəndən incimə. Biz bu işi birgə ələməliyik, sən indi o saraya gedəcəksən, mənə and içməlisən ki, oradan nə gətirsən mənə aldatmayacaqsan, biz onu yarı böləcəyik. Sən ora girdəndə heç nədən qorxma, mən səni qoruyacağam". Həsən dedi: "İltəat borcumdur!"

Belo olanda fars öz kisəsini açdı, oradan əl dəyirmanı, bir az da buğda çıxardıb üyütdü, sonra su qatıb onu yoğurdu, ocaq qalayıb ondan üç qoğal bişirdi. Sonra mis təbilini, bir də naxışlı qaytanı çıxardıb döyəcəlməyə

başladı. Bu zaman dövələr peyda oldu. Fars onlardan birini seçib kəsdi, onun dorisini soydu, sonra Həsənə dedi: "Ey Həsən, sözümə yaxşı-yaxşı qulaq as, gör sənə nə deyirəm". Həsən cavabında dedi: "Baş üstə!" Sonra fars ona yalvarıb dedi: "Bu dəriyə gir, mən onun ağzını tikib konara çökələcəyəm. Bu vaxt bir qaraquş uçub gələcək, sənı götürüb dağın başına uçacaqdır. Sən bu bıçağı özünə götür, elə ki quş sənı yerə qoydu, onda tez dorini yarıb çıx, quş onda səndən qorxacaq, uçub gedəcəkdir. Sən dağın qasına torəf gəlib mənə sarı əyil, mənı çağır, mən sənə nə etməyin lazım gəldiyini deyəcəyəm".

Sonra fars Həsənlə bərabər həmin üç qoğalı, bir də su tuluğunu dörin içinə qoyub ağzını tikdi, özü də konara çökildi. Elə bu vaxt haradansa iri bir qaraquş uçub gəldi, dörini canına götürüb havaya qalxdı. düz dağın başında yerə endi. Həsən bunu hiss elədi, tez bıçağı əl atıb dörini yarıb çıxdı. Bunu görən quş qorxusundan uçub gətdi. Həsən dağın qasına gəldi, məcusu səslədi. O, Həsənin səsinı eşidəndə sevincindən yerində oynayıb ucadan dedi: "Geri qayıt, orada nə görən mənə de!" Həsən bir az uzağa gətdi, burada nə görə yaxşıdır, gördü ki, burada çoxlu sür-sümük, odun şöləsi var, bu barədə farsa məlumat verdi. Fars qışqırıb dedi: "Bizə də elə o lazımdır. Altı odun şöləsi götür, mənə tulla! Onlar bizə kimyəgərlikdə lazım olacaq". Həsən də altı şələ odunu ona atdı. Elə ki şələr yerə düşdü, məcus Həsənə qışqırıb dedi: "Ay yaramaz, mən səndən elə bunu istəyirdim, o da yerinə yetdi. İndi istəyirsən həmişəlik dağın başında qal, ya da ölmək üçün aşağı tullan". Bundan sonra məcus çıxıb gətdi. Həsən isə ucadan dedi: "Allahdan başqa heç kəsə qüvvət və qüdrət yoxdur! Bu köpək yenə də mənı aldatdı!" Sonra o, bir daşın üstündə oturub bir xeyli dördli-dördli ağıladı, bu şəri dedi:

"Gözü görməkdə ikon, oqlı-huşu başda ikon,
Yol azan bir nəfərin etmək üçün divanını.

Alar idrakını Allah, kor edər gözlorini
Ki, bəla girdabına qorq elosin öz canını.

Elə ki yoldan azan şəxsi cəzalandırır,
Qaytarar oqlını, bilsin deyə öz nöqsanını.

Niyə baş verdi bu iş? – sözlərini alma dilo,
Poza bilməz bir adam, bil ki, fəlak fərmanımı..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz səksən dördüncü gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, bəla rəvayət eləyirlər ki, Həsən dağın başına qalxandan sonra lazım olan şeyləri məcus tullaadı, o da Həsənı söydü, onu oradaca qoyub gətdi. Belə olanda Həsən ucadan dedi: "Allahdan başqa heç kəsə qüdrət və qüvvət yoxdur! Bu köpək mənı yenə də aldatdı".

Sonra o ayağa durdu, həyatdan tamam əlini üzüb dağın zirvəsi ilə gətməyə başladı. Beləcə o, fikirli-fikirli gəlib dağın o biri başına çatdı. Birdən gur dalğalı mavi bir dəniz gördü. Bu vaxt o, oturub bir xeyli Qurandan oxudu, Allaha yalvardı ki, ya bircolluq onun canını alsın, ya da bu beladan onu xilas eləsin. Sonra o, durub kəlmeyi-şəhadətini oxudu, sonra özünü dənizə atdı. Allahın köməyi ilə üzə-üzə gəlib sağ-salamat sahilə çıxdı, buna çox şad oldu, Allaha şükür elədi.

Sonra o, yeməyə bir şey axtara-axtara bayaq məcus Bəhramla dayandığı yerə çıxdı. Bir xeyli də gədənədən sonra başı göylərə dəyən həmin Uca Saraya gəlib çıxdı. Bu saray bərəsində məcus Bəhramdan soruşanda o, demişdi: "O sarayda mənim düşmənim olur". Həsən ucadan dedi: "Allaha and olsun ki, mən bu saraya gircəyəm, bəlkə orada mənim halım bir az yüngülləşdi!" O, sarayın həyatına girəndə gördü ki, həyatın keçində daş kürsülər qoyulmuşdur. Bu kürsülərdə iki qız əyləmişdir, qızlar elə gözəl, elə güycəkdirlər ki, elə bil ondördgeçək aydır. Bu iki qız əyləşib şahmat oynayırdılar. Qızlardan biri başını qaldırıb Həsənı gördü, sevincək qışqırıb dedi: "Allaha and olsun ki, bu adəm övlədidir. Özü də o bu il məcus Bəhramın gətirdiyi adamdır".

Həsən qızın sözlərini eşidəndə onların ayağına yığılıb höknür-höknür ağıladı, sonra dedi: "Xanımlar Allaha and olsun ki, o bədbəxt elə mən özüməm!" Belə olanda qızlardan kiçik bacı böyüyə dedi: "Bacı can, mən bu oğlanı özümə Allah tərəfindən qardaş götürürəm, sən də şahid ol ki, mən bu gündən onun kimi yaşayıb, onun sevincinə, qəminə şərik olacağam, öləndə də onun kimi öləcəyəm". Sonra qız ayağa qalxdı, Həsənı qucaqlayıb öpdü, onun əlindən tutdu, üçü də birlikdə saraya gətdilər. Kiçik bacı Həsənin əynindən köhnə paltarları çıxarıb ona şah-lara layiq libas geyindirdi, sonra cürbəcür yeməklər gətirib süfrəyə

düzdü, üçü də süfrə başında əyləşib yeyib-icməyə başladılar. Sonra qızlar Həsənə dedilər: "O köpek oğlu köləkəbuz mecusa sənin aranda olan əhvalatı danış, necə oldu ki, sən onun əlinə düşdün, ondan canını necə qurtara bildin? Biz də onunla olan əhvalatı sənə danışarıq, sən də onun barəsində hər şeyi daha yaxşı bilərsən, həmişə onu görəndə ehtiyatlı olarsan!"

Həsən görəndə ki, qızlar onunla çox mehriban danışırıqlar, üreyi sakitləşdi, ağlı özünə gəldi, başına gələn əhvalatı axıracan, yerli-yerində onlara danışdı. Qızlar soruşdular: "Sən ondan bu saray haqqında soruşdunmu?" Həsən cavabında dedi: "Bəli, soruşdum, o mənə dedi: "Mən onun barəsində heç nə demək istəmirəm, çünki bu saray iblislərə, şeytanlara məxsusdur". Qızlar bu sözlərdən bərk qəzəblənib dedilər: "Məgər o murdar bizi iblis, şeytan hesab eləyir?" Həsən cavabında dedi: "Bəli". Özü Həsən bacası adlandırılan kiçik qız dedi: "Allahla and olsun ki, görəndə mən onu öz əlimlə öldürəm, onu dünya işığına həsrət qoyam". Həsən soruşdu: "Sən onu necə tapacaqsan, onu necə öldürəcəksən, axı o məşhur cadugər, həm də köləkəbuzdur?" Qız cavabında dedi: "O, əl-Məşid adlı bir bağdadlıdır, mən onu orada mütləq tapıb öldürəcəyəm". Qızın bacısı dedi: "Həsən o köpəyin barəsində nə desə, hamısı doğrudur, sən də bizim başımıza gələnləri ona danış ki, o da bunları yadında saxlasın".

Bələ olanda kiçik bacı dedi: "Qardaşım, bil və ağah ol ki, biz ikimiz də padşah qızıyıq, bizim atamız cinlərin şahıdır, onun maridlərdən çoxlu qoşunları, nökrə və qulluqçuları var. Bələ oldu ki, Allah-təalaini istəyi ilə onun arvadından yeddi qız oldu, biz böyüyəndə atamızın üreyinə elə bir xəbəslilik, qışqancılıq, məğrurluq gəldi ki, o bizim heç birimizi ərə vermək istəmədi. Bir gün o, vəzirilərini, ayanlarını yanına çağırıb soruşdu: "Siz elə bağ-bağatlı, axar şulu bir yer tanıyırsınız mı ki, ora bu vaxtadan nə bir insan, nə də bir cin ayağı dəyişmiş olsun?" Onun cavabında dedilər: "Qibləyi-ələm sağ olsun, bu sənin nəyinə lazımdır?" Padşah dedi: "Mən yeddi qızımın yeddisini də orada saxlamaq istəyirəm". Vəzirilər dedilər: "Ya padşah, sizin qızlarınıza ancaq Buludlar Dağındakı saray layiqdir. O sarayı sahibimiz Süleymanın (ona salamdual olsun!) dövründə ona qarşı çıxmış cinlərdən biri tikdirib, o öləndən sonra, saray boş qalıb. Onun yolu-izi hər tərəfdən kəsilib, bu vaxtadan ora nə bir gədən, nə də bir gələn olub. O sarayın dörd tərəfi meyvə bağları, axar sulardır, bu bal kimi şirin, buz kimi soyuq sudan cüzam xəstəliyinə tutulmuş xəstə də içsə, o saat sağalıb ayağa durar". Bu sözləri eşidəndə atam hər cür tədərük gördü, bizi xeyli qoşunla bu saraya

yola saldı. O vaxtdan atamız nə zaman bizim yanımıza gəlmək istəyir, təbii çaldırır, o saat onun bütün qoşun-leşkeri başına yığılır. O da ən seçmə süvarilərini götürüb bizim yanımıza gəlir. Bizi öz yanımızda görmək istəyəndə isə o özünün ən yaxşı cadugərlərinə əmr eləyir ki, gəlib bizi onun yanına aparsınlar. Biz gedib bir xeyli atamızın yanımızda qalıq, onu öyləndirir; sonra da bizə nə lazımdırsa ona deyirik, o da bizim istəyimizə əməl eləyir, yenə də bizi bura göndərir. Burada bizdən savayı, bizim beş bacımız da var, onlar indi ova gediblər, bu səhrada o qədər ceyran-cüyür, qurd-quş var ki, daha nə deyim, hər gün iki nəfər evdə qalıb yemek hazırlayıb, bu gün də növbə bizə çatıb. Bən bu gün oturub Allaha dua edirdik ki, bizim yanımıza bir adam göndərsin, o da bizi danışdırıb öyləndirsin. Şükür olsun onun kərəminə! O bizim istəyimizi eşitdi, səni bura göndərdi! Burada özünü tamamilə rahat hiss elə, bil ki, bizdən sənə heç bir xəta dəyməz".

Həsən buna çox şad oldu, sevinclə dedi: "Şükür olsun Allahın kərəminə, mənə rehmi gəldi, bir çıxış yolu göstərdi". Sonra Həsənin bacısı ayağa durdu, onun əlindən tutdu, çəke-çəke bərbəzəkli bir otağa getirdi, uzaq dincəlmək üçün ona yer göstərdi. Bir xeyli vaxtdan sonra qızların o biri bacıları da ovdan qayıtdılar.

Bacılar bu əhvalatı qızlara da danışdılar. Onlar Həsən dincələn otağa gəlib onunla salamlaşdılar, xilas olması münasibətilə onu təbrik edərdilər. Həsənin ömrünün ən gözəl günləri burada, bu qızların yanında keçdi. O, hər gün qızlarla ova geder, quş vurur, balıq tutardı. O, qızların yanında ta o vaxtadan qaldı ki, canında olan ağrı-acılar tamam çıxıb getdi, etə-qana gəlib evvəlki kimi güclü, qüvvətli bir oğlan oldu. Qızlar onunla mehribancasına deyib-gülür, bərbəzəkli sarayı, min cürə ətirlə gül-çiçəyi olan bağ-bağçanı gözib dolanırdılar. Qızlar onun, o da qızların könlünü sözdə. Bir gün kiçik bacı mecus Behramın onları iblis, şeytan, qulyabanı adlandırdığını bacılara xəbər verdi, qızların da buna bərk acığı tutdu, özlərinə söz verdilər ki, necə olursa olsun onu tapıb öldürsünlər.

Bir ildən sonra həmin o melun fars yenə də gəlib çıxdı, özü ilə əl-ayağına künde vurulmuş, ay parçası kimi gözəl bir müsəlman uşağı gətirmişdi, ona olmağın əzab-əziyyət verirdi. Mecus həmin oğlanı da götürüb Həsənə qızlar yaşayan saraya gələndə, Həsən ağacın altında, arxın qurağında oturmuşdu. O, mecusu görəndə üreyi bərk-bərk döyündü, rəngi-ruhu qaçdı, əlləri əsməyə başladı..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz səksən beşinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rovatoyt eləyirlər ki, zərgər Həsən möcüsü görəndə ürəyi bərk-bərk döyündü, rəngi-ruhu qaçdı, əlləri əsdi, qızlara dedi: "Bacılar, Allah xatirinə mənə kömək eləyin, mən bu məlunu öldürüm! Axı indi o sizin əlinizdədir, öz ayağı ilə gəlib bura çıxıb, hələ mötəbər müsəlman ailəsindən bir uşaq da götürüb, ona olmasın özab-əziyyət verir. Mən istəyirəm onu öldürüm ki, ürəyim toxtaqlıq tapsın, o müsəlman uşağını da özab-əziyyətdən qurtarıb savab iş görüm. Onu öz vətəninə qaytarım, gedib öz ata-anası, qardaş-bacısı ilə görüşüm. Əgər siz bunu eləsəniz, Allah-təala da əvəzini çıxar. O heç bir bəndəsini heç kimə borclu qoymayıb". Qızlar cavabında dedilər: "Ey Həsən, Allaha da, sənə də itaət etmək borcumuzdur!"

Sonra qızlar rübdənlərini saldılar, geyinib-kecindilər: yaraq-yaşaq gətirdilər. Həsən də altından geyinib üstündən qıfıllandı, üstündən geyinib altından qıfıllandı, silah-əslohə götürüb ata süvar oldular. Sonra onlar gedib gördülər ki, möcüs dövrəni kəsib, dərindən soyub cavan oğlana olmasın əziyyət verib deyir: "Tez ol, bu dərindən içinə gir!" Həsən arxa tərəfdən möcusa yanaşdı, qulağının dibində durub elə qışqırdı ki, onun ağı başından çıxdı, özünü itirdi. Sonra Həsən möcüsün üstünə qışqırıb dedi: "Ey Allahın və müsəlmanların düşməni, ey köpək xain, ey oda sitayış eləyib insanlara bədbəxtlik gətirən mənfür, əlini oğlandan çək!" Möcüs geri döndü, Həsəni görüb dedi: "Mənim balam, sən necə xilas oldun, kim səni yerə endirdi?" Həsən cavabında dedi: "Məni Allahın özü xilas elədi, əvəzində də səni ölümə məhkum elədi. Ey kafir, heç bilirsənmi, yolda mənim başıma nə bələlər qatırdın? Axırda özü də gəlib tələyə düşdü, indi sənə nə anan, nə qardaşın, nə dostun, nə də məzhəbin kömək eləyəcək!" Sən demişdin: "Hər kim ki duz-çörəyə xəyanət elədi, onun cozasını Allah özü versin". "Sən özü duz-çörəyə xəyanət elədin. Allah da bunu gördü, sənin cəzanı vermək üçün mənim ölümə imkan saldı". Möcüs bərkəndə dedi: "Mənim balam, Allaha and olsun ki, sən mənim canından, gözüməndən əzizsən".

Ancaq Həsən qılınclı çəkib onun tərəfindən elə vurdu ki, o, iki yerə bölündü. Allah da tez onu cəhənnəmə vasil elədi. Sonra Həsən

farsın kisəsini götürüb ağzını açdı, oradan təbille qaytamı çıxartdı, onu bərk-bərk çalmağa başladı. Yaxında olan dəvələr ildırım kimi qaçıb bura gəldilər. Həsən cavan oğlının əl-ayağını açdı, onu dəvələrdən birinə mindirdi, başqa bir dəvəyə də yol azuqəsi yükləyib dedi: "İndi öz istəyinin dalınca gedə bilərsiniz". Bəli, elə ki Allah-təala cavan oğlanı Həsənin əli ilə xətdən xilas elədi, o səvina-səvina çıxıb getdi. Qızlar gəlib görəndə ki, Həsən möcüsün başını bədənindən ayırıb, buna çox şad oldular. Göstərdiyi sücaətə görə onu təbrik eləyib dedilər: "Ey Həsən, sən elə bir iş gördün ki, onun misli-bərabəri yoxdur, elə bil sən ölüm ayağında olan xəstəni sağaltmış, sənin bu əməlin Allaha da xoş gəldi".

Bundan sonra Həsən qızlarla saraya getdi, onlarla yeyib-içib, deyib-gülüb xoş günlər keçirdi ki, hətta anasını da unuttu. O qızlarla ömrünün ən xoşbəxt günlərini keçirərkən, bir gün qarşısındakı səhrada toz ərşə qalxdı, bu vaxt qızlar ona dedilər: "Ey Həsən, istəyirsən dur öz otağına keç, istəyirsən get bağda ağacların arasında gizlən, qorxma sənə heç nə olmayacaq". Həsən durub öz otağına keçdi, sarayın içərilərindəki otaqların birində gizləndi, qapını daldan bağladı. Çox keçmədi ki, toz yatdı, dəniz kimi dalğalanan böyük bir qoşun göründü. Bu, qızların atasının qoşunu idi. Qoşun gəlib çıxanda, qızlar onları çox mehriban qarşıladılar, sarayda yerləşdirdilər, üç gün yemək-icmək verib rahatladılar, sonra nə məqsədlə gəldiklərini soruşdular. Əsgərlər dedilər: "Bizi sizin atanız göndərib!" Qızlar soruşdular: "Padşah bizdən nə istəyir?" Əsgərlər dedilər: "Hansı bir padşahsa toy eləyir, atanız istəyir ki, siz də o toyda iştirak eləyib şənlənsiniz". Qızlar soruşdular: "Biz orada nə qədər olacağıq?" Əsgərlər dedilər: "Əgər gedib-gəlməyi hesablamaşaq, siz atanızın yanında iki ay qalacaqsınız".

Qızlar durub Həsənin yanına gətdilər, vəziyyəti ona danışdı dedilər: "Bu ev sənin öz evindir, ürəyin necə istəyir elə də yaşa, danxıb eləmə. Bura heç kəs gəlib çıxma bilməz. Biz qayıdıb gəlinə burada yaşa, bu da bizim otaqların açarları, ancaq dostluğumuz və qardaşlığımızın xətrinə təkcə bax bu qapını açma, sənə onu açmaq olmaz". Sonra qızlar Həsənlə xudahafizləşib qoşunla birlikdə atalarının yanına yola düşdülər.

Həsən sarayda tək qaldı, tənhalıq onu sıxdı, tamam təqəddən saldı, danxıb dörd-qəm çəkməyə başladı, qızlardan ayrıldığı üçün xiffət elədi. Geniş dünya başına dar oldu. Axırda təklilə onu elə tənəyə gətirdi ki, ürəyi dözmədi, qızları yada salıb bu şəri dedi:

"Gözümə gen düzlər dar görünür, dar,
Axır kədər seli qəlbimə bərbəş.

Mondon uzaqlaşdı yaxın dostlarım,
Dayanmaq bilməyir gözələrimdə yaş.

Yata da bilmirom onlar gedəndən,
Sübhəcan oluram dörd-qəmə sirdaş.

Nolaydı, onları bir də görəydim,
Dünəydi onlarla həmsəhəbotim kaş..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz səksən altıncı gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət ələyirlər ki, Həsən qızlar gedəndən sonra sarayda tək qaldı, qızlardan ayrıldığı üçün darıxmağa başladı. O hər gün tək-tənha ova gedir, quş ovlayır, götürüb onu kəsir, bişirir və yeyirdi. Bu minvalla günlər bir-bir ötür, onun dördü isə daha da çoxalardı.

Bir gün o durub sarayı başdan-başa gəzməyə başladı, bir-bir qızların otağını açıb baxdı. Orada o qədər var-dövlət var idi ki, adamın ağı başından çıxardı. Ancaq bunların heç biri onun könülünü açmadı. Elə ki o gəlib bacısının "açma" dediği qapının ağzında dayandı, onun ürəyi döyünməyə başladı, öz-özünə düşündü ki, görəsən orada nə var. Bu fikir onu rahat qoymadı, öz-özünə dedi: "Bacım dedi ki, sənə o qapını açmaq olmaz. Görünür orada elə bir şey var ki, onu heç kəsə göstərmək istəmir. Allaha and olsun, mən o qapını açıb baxacam, görüm orada nə var. Lap istəyir orada ölümlə olsun". O, açarı götürüb qapını açdı, gördü ki, bu otaqda heç bir var-dövlət yoxdur, ancaq otağın içərilərində təmiz Yəməni oqqından bir dolama pilləkən var. O həmin pilləkənlə o qədər qalxdı ki, axırda gəlib sarayın damına çıxdı, ətrafa baxıb öz-özünə dedi: "Mən indi bildim ki, onlar niyə mənə bura qoymurlarımış".

O, damın üstü ilə gözə-gözə gəlib geniş çölləri, bağ-bağçaları, çiçəklilikləri olan bir sarayın yanına çıxdı. Burada çoxlu heyvanlar vardı, quşlar cəh-cəh vurub o bir olan, qadın Allaha dua-sənə edirdilər. Həsən

ətrafına diqqətlə baxıb gur dalğalı dənizi gördü. O sarayın dörd tərəfini dolaşdı, axırda gəlib bir evə çıxdı, gördü ki, bu evin otaqları hər cürə daş-qaşlarla, yaqut, zümrüd, ləli-bədəxşlarla bəzədilmişdir, divarlarının bir kəpici qızıldan, biri gümüşdən, biri yaqutdan, biri yaşıl zümrüddən idi.

Bu evin ortasında su ilə dolu iri bir deryaça vardı, bu deryaça səndəl ağacı ilə özvay ağacından çəpərə alınmışdı. Çəpərin payaları ən əla qızıldan qayrılmışdı, üstü hər cürə daş-qaşla bəzədilmişdi. Bu daş-qaşların hər biri göyərçin yumurtası boyda idi. Deryaçaanın kənarında özvay ağacından qayrılmış, cürbəcür daş-qaşlarla bəzədilmiş bir taxt qoyulmuşdu. Taxtın ətrafında quşlar cəh-cəh vurur, o bir olan qadın Allaha dua-sənə edirdilər. Bu elə bir saray idi ki, nə Ənşirəvan, nə də Qeysərin belə sarayı yox idi.

Həsən gördüklərinə heyran qalmışdı, o oturma ətrafındakı cah-calala, bu sarayın zənginliyinə, onu əhatə edən daş-qaşlara, saraydakı antiqə şeylərə, çöllərə, bir də Allaha dua-sənə oxuyan quşlara tamaşa ələyirdi. O Allahın hökmü ilə özündən sonra belə saraylar qoyub getmiş adamlara (Allah onlara rəhmət ələsin!) mat qalmışdı.

Bu vaxt səhra tərəfdən deryaçaya on quş uçub gəldi. Həsən elə bildi ki, onlar deryaçadan su içməyə gəlirlər. Durub gizləndi ki, birdən quşlar onu görüb qorxarlar, su içmədən uçub gedərlər. Quşlar gəlib gözəl bir ağaca qondular. Onlardan biri hamısından böyük və gözəl idi. O birilə başına yığılıb ona qulluq edirdilər. Həsən gördü ki, böyük quş onları dimdikləyib incidir, onlar isə onun qabağında oyan-buyana qaçırlar. Həsən durub bir keyli onlara tamaşa ələdi. Sonra quşlar gəlib taxta qondular, hər biri caynağı ilə öz dərisini dartıb çıxartdı, sən demə, bu lələkli paltar imiş, sonra hamısı dönbüb ayparçası kimi anadangəlmə gözəl qız oldular. Qızlar soyunan kimi deryaçaya girdilər, çimə-çimə deyib-gülür, zarafat ələyirdilər. Hamıdan böyük olan qız onları tutub bir-bir suya basırdı, onlar isə qaçıb onun elindən canlarını qurtarırdılar.

Həsən o qızı gören kimi ağı başından çıxdı, özünü itirdi, başa düşdü ki, bacısı elə buna görə qapını açmağı ona qadağan ələyibmiş. Qızın gözəlliyi, qədd-qaməti, mələhəti, təndürüstlüyü onun elə xoşuna gəldi ki, bir könüldən min könülə ona vuruldu. Qız nazla oynadıqca, suyu qızların üzünə sıçratdıqca, Həsən heyran-heyran kənardan baxır, dərin-dən ah çəkirdi ki, niyə o da onların yanında deyil. Onun ürəyi məhəbbət toruna düşmüşdü, həstiras alovu onu yandırır-yaxırdı. Çox keçmədi ki, bu məhəbbətdən Həsənin ürəyinə qəm-kədər buludları endi, o oturma acı-acı ağlamağa başladı. Sonra qızlar deryaçadan çıxdılar. Həsən

onların gözəlliyinə, qədd-qamətinə, zərifliyinə baxdıqca ağlı başdan çıxdı. Həsən böyük qıza baxdı, o isə lüt anadangəlmə idi. Bu vaxt gözü qızın ombalarının arasındakı yerə satsaşı. Bu, dörd sütun üzərində girdə gümüş, ya bülül qaba bənzər günbəzə oxşayırdı. Birdən şairin bu haqda dediyi sözlər yadına düşdü:

"Qalxıb köynəyini qafını etdim aşkar;
Düzü, çox dar idi o, səbrü-qərarım kimi dar.

Yarıda saxladım, o çəkdi dorindən bir ah.
Mən dedim: "Ah nə üçün?" "Yerdə qalançun" – dedi yar".

Qızlar sudan çıxanda hər biri öz paltarını geyindi, bərbəzəyini taxdı, böyük qız isə yaşıl paltar geyindi və qızların arasında ay parçası kimi şəfqət saçdı. Onun hüsn-camalina, doğrudan da, söz ola bilməzdi. Bu bəradə şair yaxşı deyib:

"Bax o keçən qıza, gör nə gözəldir!
Günəş şölə saçıb al yanağına.

Əyninə geydiyi yaşıl paltarı
Bənzəyir yaşıllıqda nar budağına.

Bu nə rongidir? – deyə soruşdum ondan;
O cavab verdi ki: "Ey sözü rəna,

Yırtıdım aşiqlərin öd kisəsini,
Sürtdüm kisədəki rəngi bu dona..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz səksən yeddinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Həsən görəndə ki, qızlar sudan çıxıb geyinib-kecindilər, oturub söhbət eləməyə başladılar, böyük qızın hüsn-camalı onun ağlın başından aldı,

o özünü saxlaya bilməyib dərddli-dərddli şeir dedi. O, bu eşqin gücündən dərindən fikir dəryasına qarq oldu, öz-özünə dedi: "Allaha and olsun, mənim bacım ona görə "bu qapını açma" dedi ki, mən bu qızları görməyim, bilirmiş ki, mən bunları görsəm, birinə vurularam". O yenə də durub böyük qızın gözəlliyinə tamaşa eləməyə başladı. Doğrudan da Allah-təala yaradan bəndələr arasında onun tayı-bərabəri yox idi. Onun ağzı Süleyman möhürü¹, saçları aşiqlərin hicran gecəsi kimi qap-qara idi, alnı təzə ay parçası, burnu incə və yaraşıqlı, yanaqları lələ, qaşları yay, kirpikləri ox, gözlləri ceyran gözü, dişləri mirvari kimi incə və zərif idi.

Onun gümüş külçəsinə oxşar boynu, sərv budağı kimi qaməti vardı. Titrəyən qamını, bir misqal əla müşkü-ənəb tutan göbəyini görən adamın ağlı başından çıxdı. Yoğun, dolu mərmər sütunlara oxşayan, ya dəvəquşu tükü ilə doldurulmuş balınlara bənzəyən budları arasında təcəbiyə, ya da qulaqları kəsilmiş dovşana oxşayan elə bir şey vardı ki, aşiqi dəli-divanə edirdi. Onun haqqında gör şair nələr deyib:

"Onun dodaqları şəkərdən şirin,
Onun baxışları qılıncdan yaman.

Söyüd budağıdır hərəkətləri,
Təbəssüm tökülür gül dodaqlardan.

Yanan yanaqlara qızıl gül dedim,
Dedi: Bu təşbehi alıbsan hardan?

Qabarıq köksümə qoşa nar dedin;
Ağ sinəm çox üstün deyilmi nardan?

And olsun məndəki bu gözəlliyə,
Eşitsin bu andı qoy bütün cahan.

Bir də bu təşbehi işlətsən, səni,
Məhrum olərəm vüsali-yardan.

Bir də qızıl güllü bağcan olsa da,
Üzümə tay olmaz bir güli-xəndan.

Gül-çiçək ki, mənim yerimi verir,
Mən nəyə lazımam, ay aşiq oğlan?"

¹ Zənaq basqılarından olan gül (gözlər qızların dodağı ona bənzədilir)

Qızlar deyib-gülür, oynayır, Həsən də bir tərəfdə durub, hər şeyi unudaraq onlara tamaşa edirdi. Elə ki axşam namazının vaxtı çatdı, böyük qız rəfiqələrinə dedi: "Ey şahzadələr, burada qaldığımız yetər, durun indi də öz ölkəmizə gedək". Qızlar durub lələkdən olan paltarlarını geyindilər, yenə də dönüb əvvəlki kimi quş oldular, hamısı birlikdə uçub getdilər. Həsən bir də onları görmək ümidini itirdi, durub getmək istədi, ancaq bacarmadı, gözündən sel kimi yaş axmağa başladı. Onun məhəbbəti elə çoxdu ki, özünü saxlaya bilməyib bu şəri dedi:

"Qoy şirin yuxudan əlim üzülün,
Madam ki, görməyir gözlərim sizi.

Madam ki, yoxsunuz, mənim bu könlüm
Nə gecə dincələr, nə də gündüzü.

Nolaydı, oyaqkon görə biləydik,
Yatarkon yuxuda gördüyümüzü.

Mən sizi görürəm göz yuman kimi,
Yatmağı onunçün sevirəm, düzü".

Sonra Həsən bir xeyli gözdü, aşağı saraya düşdü. Güc-bola gəlib öz otağına girdi, qapını daldan bağladı, dilinə bir şey vurmadan üzü üstə düşdü, dərin fikir dəryasına qorq oldu, səhərəcən o ki var hiçqırıb ağladı, elə ki səhər açıldı, o bu şəri dedi:

"Quşlar qanadlamb uzağı getdi,
Öl, aşiq, ölməkdə yoxdur qəbahət.

Tüğyan edən zaman açarlar eşqi,
Saxlayıram onu mən hələ xəlvət.

Şəfoqlı bir xəyal girdi qapımdan,
Eşqimin gecəsi bilmir nəhayət.

Eşqə biganələr yatır, mənə yox,
Küləklər oynadır cismimi bənd-bənd.

Keçmişəm canımdan, var-dövlətimdən,
Əliaçıqlıqdan vardır mənfəət.

Mənə yad gözüylə baxanda canan,
Sanıram mənimçün qopdu qiyamət.

Deyirlər: Gözlə sevgi yasaqdır,
Sevenlərin qanı halaldır faqət.

Canından keçməsin, neylosin aşiq?
Bu hal ağır deyil onunçün, əlbət.

Ağlayıb sızlarım eşqin ucundan,
Tək buna qabildir əhli-məhəbbət".

Gün çıxanda Həsən durub yenə də həmin yerə getdi. Orada oturub axşamcaq quşları gözlədi, ancaq quşların heç biri gəlmədi. O özünü saxlaya bilməyib yenə də hönkür-hönkür ağladı, qəşş eləyib üzü üstə yerə yığıldı. Özünə gələndə durub yenə də öz otağına getdi, elə bil ki, dünya onun başına dar olmuşdu.

Həsən bütün gecəni yenə də səhərəcən ağladı, nə yedi, nə içdi, nə də bir dinclik tapdı, həsrət, qəm-qüssə əlindən onun nə gecəsi, nə də gündüzü oldu. Vüsal eşqi onu elə hala salmışdı ki, nə etdiyini heç özü də bilmirdi, aradır öz-özünə məcnun şairin bu sözlərini deyirdi:

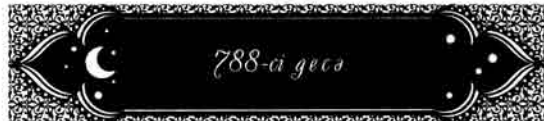
"Qısqanır həsnünə sübhün günəşi,
Yanımda xəcildir heyva budağı.

Biləydim, sevgilim, dönəcəkmisən?
Çönəcəmi qəlbim odu-ocağı?

Köksünü köksümə sıxarammı mən?
Yanağım öpəmi o gül yanağı?

Kim deyir: Sevginin şiriniyi var?
Zohərdən acıdır ayrılıq çağı..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz səksən səkkizinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, zərgər Həsən ehtirası çuşa gələndə bu şeirləri dedi, özü

də sarayda tək idi, bir adam da yox idi ki, onun könlünü alsın. Günlerin bir günü Həsən dörd-kədən içində oturub uzaqlara baxırdı, qəfildən səhrada yenə də toz ərşə qalxdı, Həsən tez qalxıb saraya getdi, orada gizləndi, başa düşdü ki, sarayın sahibləri qayıdıb gəlirlər, heç bir saat keçmədi ki, qoşun gəlib saraya çatdı. Yeddi qızın yeddisi də atdan düşüb yaraq-yaşqlarını çıxartdılar, otaqlarına gedib paltarlarını dəyişdilər.

Bunlar burada qalsınlar, indi sizə kimdən deyim, yeddi qızdan. Həsən bacısı kiçik qız atdan düşən kimi paltarlarını da dəyişmədən birbaşa Həsənin otağına getdi, onu orada tapmadı. O durub axtarmağa başladı, otaqların birinə gəlib nə görsə yaxşıdır, gördü ki, Həsən xəstədir, arıqlayıb əldən düşüb, sümükləri nazilib, sifəti solub-saralıb, yemək-icməkdən qalıb, qıza olan məhəbbətin dərindən ağlamaqdan gözləri çuxura düşüb.

Həsənin cinniyyə bacısı onu bu gündə görəndə özünü itirdi, ağı başından çıxdı. O, Həsəndən üçün bu günə düşdüyünün səbəbini soruşub dedi: "Qardaşım, de görüm sənə başına nə gəlib, bəlkə dərindən bir əlac edə bildim". Həsən acı-acı ağlayıb bu şəri dedi:

"Aşiqi tork cləyib getsə ağor sevgilisi,
Üreyi qəm yuvastı, çöhrəsi solğun görünər.

Sarsıdar qəlbini hicran qəmi, həsrət mərəzi,
Öncə yərdən danışar, axırı dalgın görünər".

Həsənin bacısı bunu eşidəndə onun bəlağətli danışığına, sözlərinin aydınlığına, ona şeirlə cavab verməsinə mat qalıb soruşdu: "Qardaş, sən bu dərəcə haqan düşər oldun? Özün də şeir deyib göz yaş tökürsən, səni Allaha and verirəm, o bacı-qardaşlığımızın xətrinə, biz burada olmayanda sənə başına nə gəlib, hamısını mənə danış, sənənin bu vəziyyətin məni də haldan çıxartdı".

Həsən dərindən köksünü ötürdü, leysan kimi göz yaşları töküldü dedi: "Bacı can, qorxuram sırımı sənə açsam, sən mənə heç bir kömək etməyəsən, mən də dər-qəm içində məhv olam". Qız cavabında dedi: "Qardaşım, Allaha and olsun, sən dərini mənə deməsən, mən səndən əl çəkən deyiləm".

Həsən başına gələn əhvalatı əvvəldən axıracan, yerli-yerindən bacısına danışdı, qapını açandan sonra orada gördüklərini nəql cləyib dedi ki, onun dörd-sörinə səbəb orada gördüyü qıza olan məhəbbətidir. Bir

də dedi ki, on gündür dilinə nə bir tiki çörək, nə də bir qurtum su deyib. Sonra o acı-acı ağlayıb bu şəri dedi:

"Qaytar öz yerinə mənim qəlbimi,
Qaytar yuxumu da, sonra tək burax.

Yoxsa deyəcəksən, dönük çıxmısam?
Cavabım: "Məhv olsun xain!" – olacaq".

Bu hala düşdüyü üçün bacısının Həsənə yazığı gəldi, qəribin halına yandı, onun göz yaşına şərik oldu və dedi: "Qardaşım, gözünün yaşını sil, üreyin buz kimi olsun, mən özümü də atası olsam da, çalısacağam ki, sənənin arzunu yerinə yetirəm. Mən sənənin yolunda heç nəyi əsirgəməyəcəyəm, canımı da verməli olsam, bütün var-yoxumdan da çıxsam, yenə də Allahın köməkliyi ilə bu işin düzəlməsi üçün bir yol tapacağam. Ancaq mənim səndən bir xahişim var, bu sirri mənim bacılarımdan gizli saxla, elə olmasın ki, onlar səni bu vəziyyətdə görsünlər, yoxsa ikimizin də canı əldən gedər. Əgər onlar soruşsalar ki, qapını açmısan, ya yox, sən onlara deyərsən: "Mən onu heç vaxt açmamışam, mənim qəmli olmağıma səbəb sizin uzun müddət burada olmamağınızdır, mən sizin üçün danıxmışdım, təklik məni sıxmışdı". Həsən dedi: "Yaxşı, belə daha inandırıcı olar!"

O bacısının alından öpdü, üreyi bir az sakit oldu, rəngi-ruhu özünə gəldi, çünki qapını açdığı üçün özünü bacısının yanında günahkar sayırdı, buna görə də ondan bərk qorxurdu. Sonra o, bacısından yemək üçün bir şey istədi. Bacısı durub getdi, onun bu halına acı-acı ağladı. Qızlar onu bu vəziyyətdə görüb narahat oldular, onun səbəbini soruşdular, onların cavabında Həsənin bacısı dedi ki, qardaşı on gündür xəstələnib, bu müddət ərzində onun dilinə bir tiki çörək də dəyməyib. Bacılar Həsənin xəstəliyinin səbəbini soruşanda, qız dedi: "Onun xəstələnməyinə səbəb uzun müddət burada olmamağınızdır. Bizim burada olmadığımız hər bir gün onun üçün bir ildən ağır keçib, axı o burada qərirdir, biz də onu burada tək qoyub getdik, onun yanında bir kimsə qalmadı ki, o da onunla ünsiyyət edə, dərini dağıda, axı o, hələ çox cavandır, kim bilir, bəlkə ata-anası yadına düşüb, o yaxşı bilir ki, onun anasının göz yaş nə gecə, nə gündüz quruyur, biz burada olanda onun yenə də onun başını qatır, əyləndiririk".

Qızın bu sözlərini eşidəndə bacılarının Həsənə yazığı gəldi, onlar da onun halına ağlayıb dedilər: "Allaha and olsun, bunu ona bağışlamaq

oları!" Sonra onlar gedib qoşunu yola saldılar, qayıdıb Həsənin yanına gəldilər. Gördülər ki, onun gözəlliyi soluxub, özü də anqlayıb bir dəri, bir sümük qalıbdır. Ədəb-ərkanla salam verib halına acıdılar. Onun Həsənin yanında əyləşib, onun başını cürbəcür maraqlı söhbətlərlə qatmağa çalışdılar, getdikləri yerdə, toy evində gördükləri qərībə əhvalatları danışdılar, ancaq bunların heç biri Həsənin könlünü açmadı, onun xəstəliyini günü-gündən şiddətləndi, qızlar da onun bu halına dözə bilməyib ağladılar, hamıdan çox ağlayan da kiçik qız idi.

Bir aydan sonra qızlar ova çıxmaq istədilər, kiçik qızı da özləri ilə çağırıdılar, ancaq Həsənin bacısı onlarla getməyib dedi: "Bacılarım, Allaha and olsun, mən qardaşımı bu vəziyyətdə qoyub gedə bilmərəm, siz gedin, mən isə o sağalana, halı yaxşılaşana, onun yanında oturub başını qatacağam". Bu xeyirxahlığı üçün qızlar ona öz minnətdarlıqlarını bildirib dedilər: "Sənin bu qərīb adama elədiyin yaxşılığın əvəzini Allah özü verər". Sonra qızlar öz kiçik bacılarını Həsənin yanında qoydular, özlərinə iyirmigünlük ərzaq da götürüb ova gətdilər..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz səksən doqquzuncu gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, qızlar çıxıb ova gedəndə kiçik bacılarını Həsənin yanında qoydular ki, sarayda qalıb ondan muğayat olsun, elə ki bacılar saraydan uzaqlaşdılar, o öz qardaşına dedi: "Qardaşım, dur ayağa gedək o qızları gördüyün yeri mənə göstər". Həsən bərkənd dedi: "Allah xətrinə, baş üstə!" O, bacısının bu sözündən çox şad oldu, inandı ki, onun arzusu yerinə yetəcək.

O istədi ki, qalxıb həmin yeri qıza göstərsin, ancaq heydər düşdü-yündən gedə bilmədi. Belə olanda qız onu qucağına alıb həmin yeri apardı, qapını açdı, pilləkənlə sarayın yuxarı mərtəbəsinə qalxdı. Burada Həsən qızları gördüyü yeri, bir də su ilə dolu dəryaçanı bacısına göstərdi. Bacısı dedi: "Qardaşım, onların sir-sifətlərini, necə uçub gəldiklərini mənə danış". Həsən həmin əhvalatı olduğu kimi bacısına danışdı,

bir könüldən min könülə aşiq olduğu həmin qızı başdan-ayağa ona təsvir elədi.

Həsənin bacısı bunu eşidəndə həmin qızı tanıdı, onun rəngi-ruhu qaçdı, halı xarab oldu. Həsən dedi: "Bacı can, de görüm, sənə nə oldu, rəngin niyə saraldı, əhvalın niyə pozuldu?" Qız cavabında bərkənd dedi: "Qardaşım, bil və aqah ol ki, o qız cinlər şahenshahının qızıdır, onlar bütün padşahlardan üstündürlər. Onun atası yer üzündə olan bütün bəni-adəmlərin, cinlərin, bütün səhrabazların, cadugərlərin, bütün qəbilələrin, iqlimlərin, qədim cəzirlərin hakimidir. Onun var-dövləti başından aşır. Atamız da onun canişinlərindən biridir. Onun nə qoşununun sayı-hesabı, nə də səltənətinin ucu-bucağı var, ona görə də heç kəs ona qalib gələ bilmir. Onun öz qızlarını ayırdığı mülkəketin bu başından o başına düz birillik yoldur. O hər tərəfdən enli çayla əhatə olunub. O yer elə yerdə ki, ora heç vaxt nə bəni-adəm, nə də bir cin gedib çıxı bilər. Həmin padşahın qızlardan ibarət iyirmi beş minlik bir qoşunu var ki, onların hər birinin qılncı çalib ox atmaqda təyib-bərabəri yoxdur. Bu qızlardan hansı biri yaraq-yaşaq götürüb ata süvar olsa, döyüş meydanında min atlı belə onunla bəcamaz. Bundan başqa padşahın özünün yeddi qızı var ki, igidlikdə, cəsarətdə heç də onlardan geri qalmırlar. Sənə deyim ki, bu yerlər də padşahın böyük qızının ixtiyarındadır, bu mülkəketdə nə igidlikdə, nə şücaətdə, nə hiyləgərlikdə, nə məkrdə, nə də cadugərlikdə ondan üstün adam yoxdur. O ki qaldı onun yanındakı qızlara, onlar padşahın qızının sahib olduğu səltənətin əyanları, qızın qulluqçuları, ən yaxın rəfiqələri. Onların əynlərinə geyib çıx bil-dikləri üstü lələkli dəri paltarları məşhur cin cadugərləri hazırlayıb. Əgər sən istəyirsən ki, o qız sənə olsun, onunla evlənə bilsən, onda otur burada, onların yolunu gözlə: onlar hər ayın əvvəlində uçub bura gəlirlər. Elə ki gördün onlar uçub gəldilər, tez elə bir yerdə gizlən ki, onlar sənə görməsinlər, sən isə onları yaxşı görsən, yoxsa hamımız mehvar olarıq. Mənə yaxşı-yaxşı qulaq as, çalış ki, dediklərimin hamısını yadında saxlayasan. Sən onlara yaxın bir yerdə gizlənib gözlə, gözüni şahzadənin əynində olan lələkli paltardan çəkmə, elə ki o, paltarını soyundu, qızlarla bərabər dərəcəyə girdi, sən xəlvətə həmin paltarı götür, başqa heç nəyə əl vurma, qızı gəldiyi yeri aparıb paltardır, sən onu elə keçirsən, elə bil ki, qızı da ələ keçiribsen. Ancaq ehtiyatlı ol ki, o sənə aldatmasın, o deyəndə ki, ey mənim paltarımı götürən kəs, onu mənə qaytar, daha mən sənə ixtiyarındayam. Bu vaxt sən paltarı ona versən, o saat sənə öldürər, səniylə başımıza ucar, gedib bizim atamızı da öldürər. Onda gör sənə vəziyyətin necə olar! Bacıları

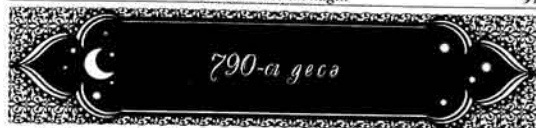
göründə ki, onun paltarı oğurlanıb, onların əlacı kəsiləcək, onu burada qoyub uçub gedəcəklər. Sən onda tez cüm, qızın saçından yapışdır. Elə ki onu çəkib apardın, qız sənin ixtiyarında olacaq. Bundan sonra o paltarı möhkəm saxla, nə qədər ki, paltar səndədir, qız da sənin ixtiyarındadır, sənin əsirindir, ona görə ki, qız ancaq bu paltarda uçub öz ölkəsinə gedə bilər. Qızı ələ keçirəndən sonra, apar onu öz otağına, özünə də paltarı götürdüyünü ona bildirmə”.

Həsən bacısının bu sözlərini eşidəndə, onun ürəyi sakit oldu, qorxu-hürkü, dərdi-səri çəkilib getdi, o ayağa durub bacısının alnından öpdü, sonra hər ikisi sarayın damından aşağı endilər, gecəni yatdılar, Həsən səhərəcən öz düşüncəsi ilə əllaşdı, nə qədər elədisə, gözüne yuxu getmədi. Elə ki gün çıxdı, o durub həmin qapını açdı, yenə də sarayın damına çıxdı, orada oturub şam vaxtınacən gözlədi, axşamüstü bacısı gəlib ona yemək-icmək gətirdi, o yeyib-içəndən sonra paltarlarını dəyişdi, yıxılıb yatdı. Ayın əvvəlinəcən bacısı ona bu qayda ilə qulluq elədi. Elə ki Həsən gördü təzə ay doğub oturub qızların yolunu gözleməyə başladı.

Elə bu vaxt Həsən gördü ki, qızlar ildırım sürətilə uçub gəlirlər, tez gedib ələ bir yerdə gizləndi ki, qızlar onu görməsinlər, o isə qızları yaxşı görsün. Qızlar aşağı endilər, hamısı oturdu, sonra lələkli paltarlarını soyundular, Həsənin sevdiyi həmin qız da soyundu (özünə də o, lap Həsənin gizləndiyi yerə yaxın idi) dərəcəyə girib çimməyə başladı. Bu vaxt Həsən Allahın köməyiylə yavaş-yavaş, sürünə-sürünə ora yaxınlaşıb şahzadənin lələkli paltarını götürdü, gizləndiyi yerə çəkildi. Bu vaxt qızların başı deyib-gülməyə, bir-birinin üstünə su cırıb zarafatlaşmağa qarışmışdı. Onlar çimib oynamaqdan yorulandan sonra sudan çıxdılar, öz lələkli paltarlarını geyinməyə başladılar. Şahzadə də paltarını soyunduğu yerə yaxınlaşdı, ancaq lələkli paltarı yerində görməyib dəli oldu, ah-fğan eləyib özünə ol qatdı, üst-başını cırıb ağlamağa başladı. Bacıları onun başına toplaşdılar, ona nə olduğunu soruşdular. Şahzadə qızlara deyəndə ki, onun lələkli paltarı itib, onlar da qışqırıb ağlaşdılar: üz-gözlərini cırdılar, bir şivən qopartdılar ki, gəl görəsən.

Elə ki qaranlıq düşdü, daha onlar şahzadənin yanında qala bilmədilər, onu sarayın damında tək-tənha qoyub uçub gətdilər...”

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elə ki yeddı yüz doxsanıncı gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Həsən şahzadənin lələkli paltarını götürəndən sonra qız, sudan çıxdı, onu axtarıb tapa bilmədi, bacıları da onu burda tək-tənha qoyub uçub gətdilər. Həsən görəndə ki, onlar uçub gətdilər, gözəndə itdilər, diqqətlə qulaq asdı, eşitdi ki, qız deyir: “Ey mənim paltarımı götürüb, mən burada lüt qoyan kəs! Rica edirəm, mənim paltarımı gətir, mənə biabır eləmə. Qoy Allah heç vaxt səni mən düşünərdə salmasın!”

Həsən qızın bu sözlərini eşidəndə eşqi ona üstün gəldi, ağı başından çıxdı, onun qıza olan məhəbbəti birə-beş artdı. O özünü saxlaya bilmədi, durub onun üstünə cumdu, onu götürüb pilləkənlərlə aşağı endi, öz otağına apardı, öz ləbbadəsini onun üstünə saldı. Bu vaxt qız hiçqıra-hiçqıra ağlayır, əllərini dişləyirdi. Sonra Həsən qapını onun üzünə bağlayıb tez bacısının yanına getdi, qızı ələ keçirdiyini, onu öz otağına gətirdiyini danışdı dedi: “İndi o, otaqda oturub ağlayır, acığından əllərini dişləyir”.

Həsənin sözünü eşidən kimi bacısı tez qızın yanına getdi, gördü ki, şahzadə qız dörd-qəm içində oturub ağlayır. Həsənin bacısı əylib onun qabağında yeri öpdü, ədəb-ərkanla ona salam verdi, onda şahzadə qız dedi: “Ya şahzadə, harada görünüb ki, şahənşah qızının başına belə nələyi oyun açalar? Məgər sən bilmişəmki mənim atamın adı gələndə cinlərin bütün padşahları əsım-əsim əsirler? Məgər sən bilmişəmki onun səhrabazları, cadugərləri, şeytanları, ağıllı məsləhətçiləri yer üzündə hər işə qadirdirlər, heç kəs də onların ölindən canını qurtara bilməz? Heç padşah qızına yaraşar ki, bəni-adəm nəslindən olan kişilərə öz yanında yer versin, ona həm özünün, həm də bizim sirrimizi açsın? Əgər belə olmasaydı, o haradan gəlib bura çıxa bilərdi?” Həsənin bacısı cavabında dedi: “Ya şahzadə, bu adam çox ağıllı, alıcənab adamdır, o sənə heç bir pislilik eləmək fikrində deyil. Ancaq o səni saf bir məhəbbətlə sevir, nə etmək olar, özün bilirən ki, bir qız bir oğlandır. Əgər o səni sevməsəydi, sənin dərindən xəstələnməzdə, o isə az qalmışdı canını Allaha tapşırsın”.

Sonra o, Həsənin şahzadəni necə gördüyünü, onların deryaçada necə çimdiyini, Həsənin heç kimə yox, elə ona necə vurulduğunu, qızın eşqindən gecə-gündüz şam kimi əridiyini söylədi. Bu vaxt şahzadə hiss elədi ki, buradan canını heç cürə xilas edə bilməyəcək. Sonra Həsənin bacısı durub otaqdan çıxdı, gedib ona gözəl libas getirdi, qızı başdan-ayağa geyindirib-kecindirdi, sonra gedib yemək-içmək getirdi, özü də oturub onunla yeyib içə-içə söhbət elədi, qızın könlünü almağa çalışdı, ona bu sözləri dedi: "İlk baxışdan sənə vurulan, eşqindən dəli-divanə olan bu adama yazığın gəlsin". O, bacardığı qədər məlahətli danışır, qızın ürəyinə yata biləcək sözlər deyirdi. Ancaq qız onun sözüne məhəl qoymadan şəhərəcən ağladı, sonra görəndə ki, daha buradan çıxma bilməyəcək, sakitləşdi.

Bundan sonra o, Həsənin bacısına dedi: "Ya şahzadə, görünür Allah-təala özü mənim alınma belə yazıb ki, mən qütbətdə öz ata-anamdan, doğma bacılarımdan ayrı qalım. Görünür, Allah deyənə dözmək yaxşıdır". Sonra Həsənin bacısı saraydakı otaqların ən yaxşısını şahzadə üçün ayırdı, özü də onun yanında qaldı, onu sakitləşdirməyə, əyləndirməyə başladı, axır ki, qızın əyni açıldı, ürəyi yerinə düşdü, danışib-gülməyə başladı, qohum-əqrəbadan, el-obaadan, doğma yerlərdən ayrı düşdüyü yadından çıxdı.

Belə olanda bacısı durub Həsənin yanına gəldi, ona dedi: "Tez ol, dur get onun otağına, onun elindən-ayağından öp". Həsənin bacısını dedi ki, kimi elədi, sonra qızın alından öpüb dedi: "Ey gözəllər gözəli, aşıqların baxışını oxşayan xanım, bil ki, hər şey sənin ürəyincə olacaq. Mən sənə bura ona görə getirdim ki, qiyamət günündək sənin kulun olum. Bu da mənim bacım, sənin kənizindir. Mən istəyirəm Allahın köməyi ilə sənənlə evlənim, sənənlə birlikdə vətənimə – Bağdad şəhərinə gedim. İnan ki, o, dünyanın ən gözəl şəhəridir. Orada sənə qullar, kənzilər alacağam, orada mənim bir anam var, o dünyanın ən yaxşı qadınıdır. O da canla-başla sənənin qulluğunda dayanacaqdır. Bizim şəhərin adamları da çox mehriban, səmimi adamlardır".

O danışır qızı əyləndirirdi, qız isə başını qaldırır nə onun üzünə baxır, nə də ona bir söz deyirdi. Bu vaxt darvaza bərkən döyüldü. Həsən bayıra çıxıb bir görsə yaxşıdır, gördü ki, qızlar ovdan qayıdıblar. Həsən buna şad oldu, onları sevincilə qarşıladı, əhvallarını soruşdu. Qızlar da ona cəsarətlə dilədilər, Həsən də onlara təşəkkür elədi. Sonra onlar atdan düşüb həyəsi öz otağına getdi, səfər paltarlarını çıxartdılar, özlərini soliqə-sahməyə salıb gözəl paltarları geyindilər. Qızlar ovdan çoxlu ceyran, çöl antilopları, dovşan, şir, bəbir bir də başqa heyvanlar

gətirmişdilər. Onların bəzilərini kəsmək üçün, bəzilərini də sarayda saxlamaq üçün gətirmişdilər. Həsən də kəmərinə tarım çəkib heyvanların bir neçəsini tutub kəsdi, bu zaman qızlar deyib-güllür, şənlenirdilər.

Həsən heyvanları kəsib qurtarandan sonra ayağa durdular ki, şam üçün bir şey hazırlasınlar, bu zaman Həsən yaxına gəlib əvvəlcə böyük qızın, sonra da o birisi qızların bir-bir alından öpdü, belə olanda qızlar ona dedilər: "Qardaş can, sən bu gün həddindən artıq mehribanlıq göstərsən. Biz sənənin bu məhəbbətinə məəttəl qalmışıq. Əslində bu hörməti biz sənə göstərməliyik, axı sən Adəm övladısan, onlar isə daha çox ləyaqət sahibidirlər, biz isə cinik". Bu vaxt Həsən kövrəldi, hönkür-hönkür ağladı, belə olanda qızlar soruşdular: "Sənə nə olub, nə üçün ağlayırsan? Sən belə bir gündə bizim qanımızı qaraltmış. Yoxsa anan, doğma vətənin üçün darıxmısan? Əgər belədirsə, biz lazımı hazırlığı görüb, səni vətəninə, qohum-qardaşına çatdırma bilərik".

Onda Həsən bərkən dedi: "Allaha and olsun, mən heç vaxt sizdən ayrılmıq istəmirəm". Onda qızlar soruşdular: "Bəlkə bizlərdən kimse sənə xətrinə deyib?" Həsən utandı ki, desin: "Mənim əhvalımı pozan – bir qıza olan məhəbbətimdir!" O qorxdı ki, qızlar onu danıyar, ona görə də dərindən açıb danışmadı.

Belə olanda Həsənin bacısı ayağa qalxıb dedi: "O bir tarlan tutub, istəyir ki, onu əhliləşdirməkdə siz ona kömək edəsiniz". Qızların hamısı Həsənə müraciətə dedilər: "Biz hamımız sənənin qulluğunda hazırıq, könlün nə istəyir de, biz də əməl edəcəyik. Utanma, başına nə gəlibsə, hamısını danış". Belə olanda Həsən bacısına dedi: "Mənim başıma gələn sən danış, mən utanıram, üzüm gəlmir..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz doxsan birinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın daltını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət əyləyirlər ki, Həsən bacısına dedi: "Mənim başıma gələn əhvalatı sən danış, mən utanıram, o sözləri danışmağa üzüm gəlmir". Belə olanda Həsənin bacısı onlara dedi: "Mənim əzizlərim, biz bu yazığı burada tək-tənə qoyub gedəndə, onun evdə oturmaqdan ürəyi darıxır, özü də qorxur

ki, saraya qıraq adam giro bilər. Özünü bilirsiniz ki, bəni-ədəm nəsi ağıldankəm olur, odur ki, tək-tənha qalanda, ürəyi sıxılarda, o sarayın damına çıxmaq üçün pilləkən olan otağın qapısını açır, yuxarı qalxıb orada oturur. Gəlib dərəcənin qırağına çıxır, özü də baxır ki, sarayın damından içəri girən olmasın. Günün bir günü o, damda oturub sarayın qapısına baxarkən görür ki, saraya tərəf uça-uçə on quş gəlir. O bir tərəfə çökilib quşlara tamaşa edir. Quşlar gəlib sarayın damındakı dərəcənin yanında yerə enirlər. O quşlardan biri Həsənin daha çox xoşuna gəlir. Həmin quş o biri quşların üstünə cümüb onları dimdikləyəndə, onların heç biri ürək ələyib ona əl qaldıra bilmirmiş. Sonra quşlar öz cayaqları ilə dartıb öyintilərində olan lələkli paltarları çıxarırlar, ay parçası kimi gözəl-göyçək qızlara çevrilirlər. Sonra qızlar alt paltarlarını da çıxarıb (Həsən isə dayanıb onlara baxırmış) suya girirlər, bir-birinin üstünə su çırpı-çırpı oynamağa, deyib-gülməyə başlayırlar. Sir-sifətə həmişədən gözəl, boy-buxunca həmişədən yaraşıqlı olan qız rəfiqələrini tutub bir-bir suya basdıqca; heç biri ürək ələyib ona əl qaldıra bilmirmiş, özü də o qız ən qəşəng libas geyibmiş. Qızlar bu cürə gün batıb qaş qaralanacan çimirlər, deyib-gülüb oynayırlar. Elə ki axşam olur, onlar sudan çıxır, əvvəlcə alt, sonra da lələkli paltarlarını geyinir, uçub gedirlər. Həsən onlara heyran olur, bir köndüldən min könlü böyük qıza vurulur, özü də peşman olur ki, nə üçün böyük qızın lələkli paltarını oğurlamır. Onun dördindən Həsən azara düşür, yeyib-icməkdən, yatıb-dincəlməkdən qalır, bütün günü damda oturub qızların yolunu gözləyir. Bu minvalla Həsən qızların yolunu düz bir ay gözləyir, elə ki təzo ay doğur, Həsən görür ki, qızlar yenə də uçub gəldilər, əvvəlki kimi dərəcənin yanında yerə endilər, yenə də öyintilərində olan paltarları soyunub suya girdilər. Bu vaxt Həsən xəlvətə böyük qızın lələkli paltarını götürüb gizlədir, qorxur ki, qızlar onu görüb öldürərlər, o başa düşür ki, bu paltar olmasa, qız heç yerə uçub gedə bilməz. Sonra o bir tərəfdə oturub ta o vaxtacan gözləyir ki, qızlar uçub gedirlər, onda Həsən durub böyük qızı götürüb damdan düşür. Qızlar həyəcanla soruşdular: "Bəs qız hani?" Həsənin bacısı dedi: "O indi saraydakı filan otaqdadır". Qızlar dedilər: "Bacı can, o qızın nişanələrindən bizə danış". Həsənin bacısı dedi: "O elə bir gözəldir ki, ayə deyir son çıxma mən çıxım, günə deyir son doğma mən doğum, onun qara gözləri, sərv qaməti, alma yanaqları, qiymətli daş kimi döşləri, nar kimi məmələri, məmmər kimi ağ, yaraşıqlı baldırları var ki, görənin ağlına başından alır. Qanı qırçın-qırçın, göbəyi fil sümüyündən yonulmuş müşkü-ənbər ilə dolu mücrü kimidir. O, sürməli, xumar gözləri, incə beli, yumru

yanbızları ilə adamı özünə məftun edir, zərif gülüşü, şirin danışığı ilə adamın ağlına başından çıxarır".

Qızlar şahzadənin barəsində bu sözləri eşidəndə Həsənə dedilər: "Tez ol onu bizə göstər". Həsən eşq oduna yana-yana durub qabağa düşdü, qızları şahzadə olan otağa getirdi. O gedib qapını açdı, içəri girdi, qızlar da otağa daxil olub şahzadənin gözəlliyinə heyran oldular, hamısı əyilib onun qabağında yeri öpdü. Sonra qızlar şahzadəni salamlayıb dedilər: "Ey şahlar şahının qızı, Allaha and olsun, əgər sən bilsən ki, bu cavan oğlan qadınların gözündə necə həsn-rəğbət qazanıb, ona məəttəl qalarsan, ancaq o heç kime nəzər salmayıb, ürəyini sənə bağlamışdı. Əgər biz bilsəydik ki, qızlar oğlansız keçinə bilər, onda biz də onu bu hərəkətdən çəkindirərdik. Düzdür, o sənə dalınca elçi göndərməyib, özü gəlib. O bizə danışdı ki, lələkli paltarı yandırır, yoxsa biz onu alıb sənə qaytarardıq".

Sonra qızlardan biri şahzadə ilə danışmaq kəbin kəsdirmək üçün onun razılığını aldı. O, Həsən ilə şahzadənin kəbinini kəsdi, Həsən də şahzadənin öləndən tutdu, qız şahzadənin razılıq ilə onu Həsənə əvə verdi. Sonra qızlar şahzadələrə layiq toy məclisi qurdular, Həsəni gəlin otağına apardılar, Həsən ayağa qalxıb qapını açdı, pərdəni qaldırdı, qızın yanına girib möhürü qırdı, onun qıza olan məhəbbəti birə-min artdı, öz arzusuna çatdı, sonra da Allaha şükür ələyib bu şəri dedi:

"Rəna bədənisen, qara gözləsen,
Üzün nə gözəldir, nə cazibədar.

Yarı zümrüd kimi, yarı ləltək
Olursan sən mənim önməyə aşkar.

Müşkdən, ənbərdən yaranmışan sən,
Dişlərin incitək par-par parıldar.

Həvvə sənə kimi can doğmaydır,
Hurilər də sənə deyildir oxşar.

İstəyirsən məni imtahana çək,
İstəyirsən əfv et, iltiyarın var.

Dünyanın gözünə, mənim maralım,
Kim sənə həsnində bir nəqşən tapar!"

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

792-ci gecə

Elə ki yeddi yüz doxsan ikinci gecə oldu, Şəhrişad nağlın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Həsən qızın yanına girib, onun üzünü açdı, arzusuna çatandan sonra ona məhəbbəti birə-min artdı. O, şahzadəyə olan məhəbbəti barədə şeir deyəndə, qızlar qapının dalında durub qulaq asırdılar, onlar bu şəri eşidəndə dedilər: "Ya şahzadə, sən oğlının sözlərini eşidirsənmi? Bu sözlərdən sonra sən necə dilin gəlir ki, bizə təna vurursan?"

Şahzadə qızların bu sözlərini eşidəndə çox şad oldu, ürəyi açıldı, kefi kökəldi. Həsən şahzadə ilə düz qırx gün-qırx gecə yeyib-içib kefi çəkdi. Hər gün qızlar onların yanına gəlir, qiymətli hədiyyələr gətirir, deyib-gülüb onların könlünü daha da şad edirdilər. Onlarla bir yerdə yaşamış şahzadənin çox xoşuna gəldi, o öz ailəsini, qohum-əqrəbasını tamam unutdu.

Günlərin bir günü gecə Həsən yatarkən yuxuda öz anasını gördü, gördü ki, onun vəziyyəti çox pisdır, oğlunun həsrətindən elə əriyib ki, bir dori, bir sümük qalib, sir-sifəti səpsarı saralıb, adam baxanda yazığı gəlir, Həsənin isə kefi kökdür. Anası Həsəni belə görəndə ona dedi: "Ya Həsən, mənim balam, necə oldu ki, sən həyatda öz doğma ananı unutdun, onsuz şad-xürrəm yaşamağı özünə rəva bildin? Bir bax, gör sən gedəndən sonra mən nə hala düşmüşəm, mən səni birçə an da unutmuram, birçə an dilim Həsən deməkdən qalmır, indidən sonra da axır nəfəsimədən dilim səni haraylayacaqdır. Mən öz otağında sənə qəbir düzəltmişəm ki, heç vaxt səni unutmayım. Görən, ölməyib bir də o günü görəcəyimi ki, biz yenə də əvvəlki kimi bir yerdə olacaırıq?"

Həsən yuxudan doli kimi ayıldı, hıçqırıb ağlamağa başladı, gözündən sellər-sular axdı, bir an da bu yuxunu unuda bilmədi, axırda ürəyi lap darıxdı, səbri də tamam tükəndi. Elə ki səhər açıldı, qızlar da öz adətlərinə görə onların otağına gəldilər ki, onlara xoş sözlər deyib, könlövlərini açsınlar, ancaq bu dəfə Həsən onlara heç fikir də vermədi. Belə olanda qızlar Həsənin arvadından soruşdular ki, ona nə olub, o da cavabında dedi: "Bilmirəm". Onda qızlar ona dedilər: "Ondan bir soruş görək nə olub?" Şahzadə Həsənə yanaşdı ondan soruşdu: "Sənə nə

olub, mənim ağam?" Həsən dərdli-dərdli derindən köks ötürdü, bu gecə gördüyü yuxunu ona danışdı, sonra da bu şəri dedi:

"Özüm də bilmirəm heç nəyləyim, ah!
Əlim əzizimin çatmır əlinə.

Artırır zülmünü həyat günbəgün,
Hamıya asan şey çətindir mən".

Şahzadə Həsənin dediklərini qızlara danışdı, qızlar da Həsənin söylədiyi şəri eşidəndə ona yazıqları gəldi, onlar dedilər: "Allah xətrinə özünü ələ al! Biz heç də gedib ananı görməyə sənə qadağan etmək fikrində deyilik, əksinə, bacardığımız qədər çalışıb sənə kömək olarıq. Ancaq sən də görək bizi unutmayasən, heç olmasa ildə bir dəfə gəlib bizə baş çəkəsən". Həsən cavabında dedi: "İtaət borcumdur!"

Qızlar o saat durub yola tədarük gördülər, gəlinə o qədər paltar, zinat şeyləri, hər cür bahalı şeylər verdilər ki, deyib-danışmaqla başa gələn deyil. Bundan başqa onlara taxt-rovən da bağışladılar, iyirmi beşi saf qızıldan, əllisi də gümüşdən. Sonra onlar bərkənd təbii çaldılar, bu vaxt hər tərəfdən dəvələr qaçıb gəldilər. Qızlar Həsən üçün ayrılan var-dövləti bir neçə dəvəyə yüklədilər, təzəbəylə gəlini də dəvənin belinə mindirdilər. Sonra onlar az getdilər, çox getdilər, üç aylıq yolu üç gündə qət edib, məmləkətin sərhədinə çatdılar, artıq vidalaşmaq vədi yetişdi, Həsənin kiçik bacısı onun boynunu qucaqlayıb o qədər ağladı ki, qəşş eləyib yerə sərilirdi, özünə gələndə bu şəri dedi:

"Yox olsun aradan ayrılıq günü,
Yuxunu gözümdən ayrılıq açdı.

O ayırdı bizi bir-birimizdən
Üzüb canımızı, azara saldı".

Bacısı şəri deyib Həsənlə vidalaşdı, özü də ona dedi ki, o getsin öz vətəninə görsün, anası ilə görüşsün, ürəyi sakitləşsin, ancaq bacısını da unutmasın, heç olmasa altı aydan bir, onun görüşünə gəlsin, lap axırda o, Həsənə belə dedi: "Əgər dərda düşsən, ürəyini qorxu bassa, onda məcusun təbii bərkənd çalarsan, o saat bu dəvələr sənənin hüzurunda hazır olacaqlar, sən onlardan birinə minib gələrsən bizim yanımıza". Həsən and içdi ki, vadə əməl olayacaq. Sonra o, qızlara and verdi ki, geri qayıtsınlar. Qızlar bir daha Həsəngillə vidalaşdı qüssə-kədər içində

geri qayıtdılar, hamıdan çox ağlayıb göz yaşı tökən Həsənin bacısı idi, o bu ayrılığa heç cür dözə bilmirdi.

Bunlar burada qalsınlar, indi sizə kimdən deyim, Həsəndən. Həsəngil az getdilər, üz getdilər, dərə-təpə düz getdilər, gecəni gündüzə qatıb, neçə səhradan, neçə dağdan-daşdan keçdilər, gah günün qızmarında, gah axşamın sərinində yol getdilər, Allahın köməyi ilə axırda gəlib Bəsrə şəhərinə çatdılar, dövələri birbaşa Həsəngilin həyətinə sürdülər. Həsən sevinclə dövədən düşdü ki, gedib darvazanı açsın, bu vaxt o, anasının zəif, həydan düşmüş səsini eşitdi, anası dərddli-dərddli ağlayıb ürək yandıran bir səsə bu şəri deyirdi:

"Həminin gözünü qapayan yuxu
Mənim yanımdan da keçmir gecələr.

Vari, şən-şöhrəti vardı bir zaman,
İndi yurdu olub o yad ölkələr.

Qürbətə od tutub, alışıb-yanır,
Ağırdan ağırdır o işgəncələr.

Bilirom o indi həyəcanlıdır,
Bilirom hər dərddə dözüb səbir elər.

Bilirom, dayanmır gözünün yaşı,
Qəlbi həsrətlidir, özü mükəddər".

Anasının səsini eşidəndə Həsənin ürəyi dözmədi, o da hönkür-hönkür ağladı. Sonra darvazanın qapısını bərk-bərk döyməyə başladı. Anası ucadan soruşdu: "Kimdir?" Həsən cavabında dedi: "Qapını aç!" Anası gəlib qapını açdı, oğlunu gördü, sevincindən qəşş ələyib yerə yıxıldı. Həsən ta o vaxtadan anasına əl-ayaq elədi ki, o özünə gəldi, bu vaxt ana-bala bir-birini bağrına basdılar, duz kimi yalamağa başladılar. Sonra Həsən şeyləri dövələrin belindən düşürüb həyata daşımağa başladı. Bu vaxt şahzadə durub Həsənlə onun anasına tamaşa edirdi. Ana isə oğlu ilə qovuşduğu üçün Allaha dua edir, bu şəri deyirdi:

"Görüb yandığımı odsuz-ocaqsız,
Mənə rohm elədi mənə xəlx edən.

Qovuşdurdu mənə cıyırparamla,
Qorxduğum bir bolə yaxşı mənədən.

Keçmiş günahımı, keçmiş suçunu
Əfv edirəm ona, inan ki, qəlbdən.

Dən düşüb saçına onun ucundan,
Bax bu günahı da əfv edirəm mən".

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz doxsan üçüncü gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, onlar evə gəldilər, oturub söhbət etməyə başladılar". Həsənin anası soruşdu: "De görüm, o fars sənin başına nə oyun gətirdi?" Həsən cavabında dedi: "Ana can, sən demə o fars deyilmiş, o, məcus imiş, özü də yeri-göyü xəlx ələyən Allaha deyil, oda sitayiş edirmiş".

Sonra həmin farsın onun başına açdığı oyunları anasına söylədi, buradan necə çıxıb getdiklərini, farsın onu necə dəvə dərisinə qoyub ağzını tıkdığını, qaraquşun onu necə götürüb sıldırım bir dağın başına apardığını danışdı. O, anasına dedi ki, həmin dağın başı adam meyi ilə dolu idi. Sən demə fars onların da başına mənim başıma açdığı oyunu açmış. Sonra o özünü necə dənizə atdığını, Allahın köməyi ilə necə gəlib qızlar yaşayan saraya çıxdığını, bir gün farsın həmin saraya gəldiyini və onun farsı necə öldürdüyünü söylədi. Sonra o, şahzadə ilə onun başına gələn əhvalatı da anasına danışdı.

Oğlunun başına gələn bu qəribə əhvalatı anası mat-məəttəl qaldı, oğlunun sağ-salamat qayıdıb gəldiyi üçün Allaha dua elədi. Sonra o gəlib taylara baxdı. Həsəndən soruşdu ki, onlarda nə var. O da taylarda nələ olduğunu anasına danışdı, anası da buna çox şad oldu. Sonra o, gəlininə yanaşdı, onu çox mehriban dindirib-danışdırmağa başladı, gəlininin gözəlliyi, qədd-qaməti, ağıllı cavabları arvadı heyran elədi, o sevinclə dedi: "Allah şükür ki, siz sağ-salamat gəlib çıxdınız!" Sonra o, gəlininə xoş sözlər deyib, onun könlini açmağa başladı. Elə ki şəhər oldu, o tezdən durub bazara getdi, on dəst ən yaxşı paltar alıb gətirdi, qızı başdan-ayağa geyindirib bəzədi, onun otağına ən gözəl

xalları sərdi, onu ən gözəl zinat şeyləri ilə bəzədi. Sonra o, oğluna dedi: "Oğlum, sən bilirsən ki, bız kasıbıq, bizi indi pullu görün adamlar şübhələnərlər, dəyərlər ki, bunlar kimyagərliklə məşğul olurlar. Gəl gedək Dar əs-Salama – Bağdad şəhərinə, – Xəlifə olan yerdə yaşayaq. Orada sən bir dükən açarsan, alver edərsən, Allah-təalının köməyi ilə orada sən işlərin yaxşı gedər, bu var-dövlətin də sənə xeyri dəyər".

Həsən anasının məsləhətini doğru saydı, həmin gün müştəri tapıb evi satdı, hər nəyi vardsa dövələrə yükləyib Bağdada yola düşdülər. Onlar ax getdilər, üz getdilər, dərə-təpə düz getdilər, axırda gəlib Dəclə çayına çatdılar. Həsən burada Bağdada gedən bir gəmi tutdu, var-yoxunu ona yüklədi, anasını, arvadını da gəmiyə mindirdi, gəmi yola düşdü, hava yaxşı idi, səmt küləyi əsirdi, bu minvalla onlar on gün, on gecə yol getdikdən sonra gəlib Bağdad şəhərinə çatdılar. Həsən o saat şəhərə gedib, bir karvansarada anbar tutdu, var-yoxunu gətirib ora yığdı. Həmin gecəni də orada keçirdi. Şəhər açılanda Həsən durub paltarını dəyişdi, küçəyə çıxdı. Həsəni görən dəllal ondan soruşdu ki, ona nə lazımdır, onun cavabında Həsən dedi: "Mənə geniş, gözəl bir ev lazımdır". Dəllal ona tanıyıb-bildiyi evlərdən bir neçəsini nişan verdi. O evlərdən biri Həsənin xoşuna gəldi, o ev vəzirlərdən birinin evi idi. Həsən razılışıb o evi min qızıl dinara aldı. Sonra o, karvansarayla gəldi, var-yoxunu yığıb təzə aldığı evə dəşdi, sonra bazara gedib ev-şik üçün lazım olan qab-qacaqları, xalı-xalçaları, bir də nökrərlər aldı, onların arasında ev-şikdə işləmək üçün kiçik bir zənci uşağı da var idi.

O burada üç il öz ailəsi ilə şad-xürrəm yaşadı. Bu müddət ərzində onun iki oğlu oldu. Böyük oğlunun adını Nəsir, kiçik oğlunun adını isə Mənsur qoydu. Bundan sonra bir gün onun yadına bacısı, bir də qızlar düşdü. Bacılarının xeyrxahlığı, ona öz arzusuna çatması üçün elədikləri köməklik gəlib gözünün qabağında durdu. O, fikir-xəyal içində durub bazara getdi, çoxlu qiymətli hədiyyələr, parçalar, quru meyvələr aldı ki, bunlar qızlara tanış deyildi.

Anası bu şeyləri nə üçün aldığı soruşanda Həsən dedi: "Mən istəyirəm ki, gedib vaxtilə mənə olmayan yaxşılıqlar eləyən bacılarıma bir baş çəkəm. Bu var-dövlət içində ki, biz yaşayırıq, hamısı onların mərhəmətinin sayəsindədir. Mən istəyirəm bir gedəm görəm onlar necə yaşayırlar, Allahın köməyi ilə tezliklə qayıdib gələrim". Belə olanda anası dedi: "Orada çox ləngimə". Həsən dedi: "Ana can, gəlinindən göz-qulaq ol. Onun lələkli paltarı var, o paltarı sandığa qoyub həyətdə yerə basdırmışam. O paltarı qoru ki, arvadımın əlinə keçməsin, yoxsa

paltarı öyninə geyinsə, uşaqları da götürüb uçub gedər, mən də onları tapa bilmərəm, dörd-qəm məni öldürər. Bu barədə sən ona bir kəlmə də demə. Bil və ağah ol ki, o, cinlər padşahının qızıdır. Yer üzündə onun atası kimi varlı-dövlətli, qoşun-ləşkərli, çoxlu torpaqları olan ikinci bir padşah yoxdur. Bir də bil və ağah ol ki, bu qız öz nəslinin başçısıdır. Padşah onun xətrini hamıdan çox istəyir, özü də söz götürən deyil. Ona özün qulluq elə, qoyma həyat-bacaya çıxsin, bil ki, onun yanından meh əsəndə də mən qorxuram. Əgər ona bir şey olsa o saat özümü öldürəcəyəm". Həsənin anası dedi: "Sənin sözünü yerə salana Allah özü cəza versin. Mən dəli olmamışam ki, sənin sözünü yerə salım. Arxayınca yola düş. Gün o gün olsun ki, sağ-salamat qayıdıb gələsin. Onda o özü danışar ki, mən onun qulluğunda necə durmuşam. Ancaq, oğlum, sən də orda çox ləngimə, tez onları gör, qayıt gəl..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz doxsan dördüncü gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Həsən qızların yanına getmək istəyəndə anasına tapşırıb ki, gəlindən muğayət olsun. Bu vaxt gəlin Həsənin anasına dedi ki, sözləri Allahın hökmü ilə yan otaqda eşidirdi, Həsəngil isə bunu bilmirdi.

Sonra Həsən durub şəhərin kənarına getdi, səhrli təbii bir neçə dəfə çaldı, bu vaxt dövələr onun yanında peyda oldular. Həsən Bağdad-dan qızlar üçün aldığı iyirmi tay qiymətli hədiyyələri dövələrə yüklədi, sonra o, anası, arvadı, bir də uşaqları ilə vidalaşdı. Onun oğlanlarından böyüyünün iki, kiçiyinin isə bir yaşı vardı. Sonra o, anasına yenə də bəzi tapşırıqlar verdi, dövələrdən birinin belinə minib yola düşdü. O az getdi üz getdi, dərə-təpə düz getdi, düz on gün, on gecə dayanıb-dincəlmədən yol getdi, axırda gəlib qızların yaşadığı saraya çatdı. Getirdiyi bəxşişləri də götürüb həyəte girdi. Qızlar Həsəni görən kimi onun gəlməsinə çox şad oldular, o ki qaldı kiçik bacısı o tez sarayı yığib-yığışdırmağa, hər tərəfdən onu bəzəməyə başladı. Sonra qızlar bəxşişləri götürüb adət üzrə yerə yığıdılar. Həsəndən onun anasının, arvadının kef-əhvalını soruşdular. Həsən hamısını olduğu kimi qızlara

dənışib dedi ki, onun iki oğlu olub, Həsənin bacısı görəndə ki, onun qardaşı sağ-salamatdır, özünün də kef-əhvalı yaxşıdır, buna çox şad oldu, sonra bu şəri dedi:

"Soruşuram səni əsən küləkən,
Sənsən, təkcə sənsən qəlbindən keçən".

Həsən bacılarının yanında düz üç ay hörmət-izzət içində qonaq qaldı. Hər gün ova-şıkara gedirdi, bacıları ilə deyib-gülür, şad-xürrəm günlər keçirirdi. Bunlar burada qalsınlar, sizə kimdən deyim, Həsənin anası ilə arvadından.

Həsən yola düşəndən iki gün sonra Həsənin arvadı anasına dedi: "Aman Allah! Gör mən nə günə qalmışam ki, üç ildə bir dəfə hamama getməmişəm".

Bu sözləri deyib o elə ağladı ki, Həsənin anasının ona yazığı gəldi. O dedi: "Qızım, özün bilirən ki, bir burda qəribik, sənin ərin isə şəhərdə deyil, o burada olsaydı, düşünüb bir yol tapardı, mən isə burada heç kəsi tanıyıram. Mən evdə su qızdıraram, sən ev hamamında yuyunarsan". Həsənin arvadı ucadan dedi: "Xanım, əgər sən bu sözləri kənizlərinə birinə desəydin, o bir də burada yaşamaq istəməzdi, sizdən tələb edərki ki, aparıb onu bazarla satasınız. Bu hərəkəti kişilərə bağışlamaq olar, çünki onlar həddindən artıq qısqancdırlar, elə bilirlər ki, qadın küçəyə çıxan kimi pis bir iş tutacaq, ancaq sən özün bilirən ki, qadınların hamısı eyni deyil, qadın var ki, onu heç nə ilə yoldan çıxarmayolmaz, elə qadın da var ki, ona gecə-gündüz nəzarətçi də qoysan bildiyini eləyəcək. Buna görə də qadını hamama buraxmamaqla heç kəs onu istədiyindən döndərə bilməz".

Sonra o hıçqıraraq ağlamağa başladı, vətəndən uzaq düşdüyü üçün özünə lənət yağdırdı, bu vaxt qayınanasının ona yazığı gəldi, o başa düşdü ki, bu qız dediyindən dönməz deyil.

Buna görə də durub hamam üçün lazım olan şeyləri yığırdı, gəlinini də götürüb hamama getdi. Onlar paltarlarını soyunub hamama girəndə bütün qadınlar Həsənin arvadına qiblə ilə baxdılar, dedilər ki, Allah-təala hələ belə bir gözəl yaratmayıb. Hamamın yanından keçən hər bir qadın ayaq saxlayıb hamama girdi ki, ona tamaşa ələsin. Az vaxtın içində bu qızın gözəlliyi barədə şəhərə xəbər yayıldı, bütün qadınlar axışib hamama gəldilər. Elə oldu ki, burada qadın əlindən iynə atsaydın, yerə düşməzdi.

İş elə gətirdi ki, həmin gün əmirəlmöminin Harun ər-Rəşidin kənizlər kənizi ud çalan Təhfe də hamama gəldi. O görəndə ki, qadınlar hamamda bir yerə yığılıb basabas salıblar, burada nə baş verdiyini soruşdu. Ona həmin qadınların gözəlliyindən danışdılar, onu Təhfeyə göstərdilər. O yaxın gedib qızın gözəlliyini görəndə ağlı başından çıxdı. Belə bir gözəl yaradan Allahın kərəminə şükür elədi. O heç hamamın içinə keçib yuyunmadı da, bir tərəfdə oturub ta o vaxtadan qıza tamaşa elədi ki, o çimib qurtardı, gedib paltarını geyindi, gözəlliyi birə-min artdı. Qız buğxanadan çıxdı, gedib xalçanın üstündə bir yerli oturdu, qadınlar da ona heyran-heyran tamaşa elədilər. Sonra o, qadınlara öləri nəzər salıb, çıxıb öz evinə gətdi.

Xəlifənin kənizi ud çalan Təhfe də qızın dalmıca çıxdı. Həsənin arvadı ilə anası evlərinə çatanaçan addımbaaddım onları izlədi. Sonra birbaşa xəlifənin sarayına gəldi. O, Sitt-Zibeydənin¹ yanına gətdi, qabağında yeri öpəndə xanım ondan soruşdu: "Ey Təhfe, sən niyə hamamda lengidin?" Onun cavabında qız dedi: "Ay xanım, mən bu gün hamamda bir möcüzə görmüşəm, elə bir möcüzə ki, bu vaxtadan nə kişilərin, nə də qadınların arasında onun tayı-bərabəri olmayıb. Onun gözəlliyi mənim ağlımı başımdan elə çıxartdı ki, başımı yumağı da yaddan çıxartdım". Sitt-Zibeydə soruşdu: "Ey Təhfe, o möcüzə nə olan şeydi". Kəniz cavabında dedi: "Ey xanım, mən hamamda bir qadın gördüm, onun yanında ay parçası kimi iki oğlan uşağı var idi, onun kimi gözəlgöyçəyi hələ heç kəs, heç yerdə görməyib. Sənin mərhəmətinə and içirəm ki, onun bəresində əmirəlmömininə xəbər versən, o həmin saat onun ərinə öldürtdürər, onun arvadına sahib olar, çünki hələ yer üzündə onun tayı-bərabəri yaranmayıb. Mən soruşanda ki, onun əri kimdir, cavabında dedilər ki, onun əri bəsrali tacir Həsəndir. Mən onu hamamdan evlərinəcən müşayiət elədim, gördüm ki, onlar yaşayan ev vəzirin evidir, həmin evin iki darvazası var, onlardan biri dənizə, o biri isə quruya açılır. Mən qorxdum ki, əgər onun bəresində əmirəlmöminin eşitsə, o saat qanunu pozar, onun ərinə öldürtdürər, nəyin bahasına olursa olsun onun arvadına sahib olar..."

Şəhrişad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

¹ Harun ər-Rəşidin sevimli arvadı idi

Elə ki yeddi yüz doxsan beşinci gecə oldu, Şəhrişad nağilın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, padşahın kənizi bəsrəli Həsənin arvadının gözəlliyini Sitt-Zibeydəyə təsvir eləyib dedi: "Ey xanım, qorxuram ki, əmirəlmöminin onun barəsində eşidən kimi onun örnü ildürtsün, özü də onunla evlənsin". Sitt-Zibeydə uadan dedi: "Vay halına ay Töhfə, sən nə danışsən, bu qızın gözəlliyi, yəni o qədərdir ki, ondan ötəri əmirəlmöminin müqəddəs qanunları pozsun, özü də eyş-ışrətə qapılısın? Allaha and olsun, mən mütləq gedib o qadını görəcəyəm, əgər o sən deyən kimi olmasa, onda bil və ağah ol ki, sənin boyununu vurduracağam. Ay əxlaqsız, əmirəlmöminin sarayında bir ildəki günlərin sayı qədər, üç yüz altmış kəniz var, sənə onların heç biri o qıza tay ola bilməz?" Töhfə cavabında dedi: "Ay xanım, Allaha and olsun, nöinki onların arasında, hətta Bağdadda da ona tay yoxdur. Mən deyirdim ki, onun kimi gözəl bir qadın, nə ərəb olan, nə də ərəb olmayan adamların da arasında yoxdur. Onun kimi ikinci bir gözəli hətta Allah-təala (O, qüdrətli və şərəfli) yaratmayıb".

Belə olanda Sitt-Zibeydə Məsruru yanına çağırırdı. O gəldi, əyləlib xanımın qabağında yeri öpdü. Sitt-Zibeydə ona dedi: "Ey Məsrur, bu saat get vəzirin evinə, o evin iki qapısı var, biri dənizə baxır, biri quruya, orada yaşayan qadını, onun uşaqlarını, bir də qarını bura gətir". Məsrur cavabında dedi: "Baş üstə, göz üstə!"

Sonra o az getdi, çox getdi, axırda gəlib xanım deyən evə çatdı. Yaxın gəlib qapını bərk-bərk döydü, səssə Həsənin anası çıxıb soruşdu: "Kimdir?" Məsrur cavabında dedi: "Məsrur, əmirəlmöminin hələmə ağası". Qarı qapını açdı, Məsrur həyətdə girib ona salam verdi. Qarı salamlı alıb soruşdu ki, onu nə lazımdır. Məsrur cavabında dedi: "Peyğəmbərin (Allahdan ona salavat və salam olsun!) əmisi Əlabbasın altıncı oğlu əmirəlmöminin Harun ər-Rəşidin arvadı əl-Qasimin qızı Sitt-Zibeydə sənə yanına çağırır. O xahiş edir ki, özünü gəlinini, bir də nəvələrini gətirənsən, xanım onların gözəlliyi barədə danışsınlar, o da onları öz gözəlləri ilə görmək istəyir". Həsənin anası dedi: "Ey Məsrur, biz burada qəribik, mənim oğlum da burada yoxdur. O gedəndə bizə

tapşırıb ki, evdən bayıra çıxmayaq. Əgər o gəlib görse ki, bizim başımızda bir iş gəlib, özünü öldürür. Ey Məsrur, səxavətini bizdən əsirgəmə, bizi istəmədiyimiz işə vadar eləmə". Məsrur dedi: "Ey xanım, əgər mən bilsəm ki, bu işdən sizə bir xəbəz yetəcək, mən sizi buna vadar eləməzdim. İnad eləmə, peşmançılıq çəkərsən. Sitt-Zibeydə ancaq o qadını görmək istəyir. Allahın köməyi ilə mən sizi necə aparırsam, eləcə də qaytaracağam".

Həsənin anası Məsrurun sözündən çıxıb bilmədi, ələcsiz qalıb gəlinini, bir də uşaqları geyindirib-kecindirdi, onlar saraya yola düşdülər. Məsrur qabaqda, onlar da arxada düz Sitt-Zibeydənə yanına gətdilər. Onlar əyləlib Sitt-Zibeydənənin qabağında yeri öpdülər, ona xeyir-dua verdilər. Bu vaxt gənc qadının üzü örtülü idi. Sitt-Zibeydə ondan soruşdu: "Sən özünü açmayacaqsanmı ki, mən onu görüm?" Gənc qadın əyləlib onun qabağında yeri öpdü, aydan da gözəl olan üzünü açdı. Sitt-Zibeydə gənc qadının üzünü görəndə ağlı başından çıxdı, onun gözəlliyinə heyran oldu, onu dönə-dönə başdan aşağıdakək süzdü, gözünü bir an da ondan çəkə bilmədi, elə bil, saray onun üzünün nurundan işıqlandı. Zibeydə onun gözəlliyi öndə özünü itirdi, bu qadına baxanların, elə bil, hamısının dili-ağızı qurumuşdu, heç kəs bir kilmə dinib-danışa bilmirdi.

Sitt-Zibeydə qızın qolundan tutub ayağa qaldırdı, onu bağrına basdı, sonra onu öz yanında oturtdu, buyurdu ki, sarayı bəzəsinlər. Sonra ömr elədi ki, gənc qadın üçün ən gözəl paltar, ən qiymətli daş-qışlardan düzəldilmiş boyunbağı gətirsinlər. Elə ki onun ömrinə əməl olundu, xanım dedi: "Ey gözəllər belələri, sən mənə çox xoşuma gəldin, ürəyimi sevincle doldurdun. De görək sənə öləndən nə gəlir". Gənc qadın cavabında dedi: "Ey xanım, mənə bir lələkli paltarım var, onu geyinsəydim, onda sizə məharətimi göstərə bilirdim". Sitt-Zibeydə soruşdu: "O paltar haradadır?" Qadın cavabında dedi: "O mənərim anasındadır, ona de ki, paltarı mənə versin". Belə olanda Sitt-Zibeydə dedi: "Ana can, sənə vəzirəm mənə canıma, get o paltarı gətir, görək bu nə edəcək, sonra yenə də geri apararsan". Qarı cavabında dedi: "Ey xanım, bu yalan danışır, sən heç bu vaxtacan görmüsənmi ki, qadının lələkdən paltarı olsun, o ancaq qışlarda olur". Qadın Sitt-Zibeydəyə dedi: "Ey xanım, canıma and içirəm ki, mənə lələkli paltarım odandır, özü də sandığın içinə qoyub bizim anbarda yerə basdırıblar".

Belə olanda Sitt-Zibeydə boynundan Ənuşirəvanın xəzinəsi bəhsində olan boyunbağını çıxarıb dedi: "Ana can, al, qoy bu boyunbağı sənə olsun". O bu boyunbağını qariyə verib dedi: "Sənə and verirəm

mənim canıma, get o paltarı gətir, biz baxaq, sonra yenə də götürüb apararsan". Həsənin anası and içib dedi ki, o paltarı heç görməyib, onun yerini də bilmir. Belə olanla Sitt-Zibeydə qarının üstünə qışqırdı, onun olından açarı aldı, Məsruru yanına çağırıb dedi: "Götür bu açarı, get onun evinə, gir anbara, orada bir sandıq görəcəksən, onu oradan çıxarıb sındır. Orada lələkli bir paltar görəcəksən, onu götürüb mənə gətir..." Şəhrizad bu yerdə sohorin açıldığını görüb nağili yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz doxsan altıncı gecə oldu, Şəhrizad nağilin dahnı danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Sitt-Zibeydə Həsənin anasından açarı alıb Məsrura verdi və dedi: "Al bu açarı, get anbarı aç, ordakı sandığı sındır, lələkli paltarı çıxarıb mənə gətir". Məsrur cavabında dedi: "Baş üstə, göz üstə!" O, açarı götürüb Həsəngilə yolladı. Qarı da ağlaya-ağlaya onun dalınca çıxdı, o, gəlini ilə hamama getdiyinə peşman olmuşdu, gəlin isə hamama getməyi qəsdən istəyirmiş. Qarı Məsrurla gedib anbarın qapısını açdı, Məsrur sandıqdan lələkli paltarı çıxarıb dəsmala bükdü, gətirib Sitt-Zibeydəyə verdi. O, paltarı alıb ətəf-butəfəfinə baxdı, onu tikən ustanın məharətinə heyran qaldı.

Sonra o homin paltarı Həsənin arvadına verib ondan soruşdu: "Sənin lələkli paltarın budurmu?" Həsənin arvadı dedi: "Bəli, xanım". Paltarı aldı, baxıb gördü ki, ona heç nə olmayıb, üstündən heç bir lələk də düşməyib, buna çox şad oldu. O sevino-sevino durub uşaqlarını götürdü, Sitt-Zibeydəni burada qoyub o biri tərəfə çəkildi, əynindəki paltarı soyunub lələkli paltarı geyindi, uşaqlarını qucağına aldı, Allahın köməyi ilə iri bir quşa çevrildi. Sitt-Zibeydə, bir də burada olanların hamısı Həsənin arvadının əməlinə məəttəl qaldılar. Sonra gənc qadın əndamını məharətlə oynada-oynada rəqs etməyə başladı, bu vaxt ona tamaşa edənlərin heyrdəndən ağızları açıq qalmışdı. Bunu görən gənc qadın onlara dedi: "Hə, xanımlar, necədir?" Hamı dedi: "Ey gözəllər gözəli, sənin hər hərəkətin əladan da əladır!" Belə olanda gənc qadın dedi: "İndi siz daha gözəl bir şeyin şahidi olacaqsınız!"

Qadın bunu deyib qanadlarını şəppıldatdı, uşaqlarını götürdü, uçub sarayın damına qondu. Bu vaxt hamı ona heyran-heyran baxıb deyirdi: "Allaha and olsun, biz belə bir möcüzəni heç vaxt, heç yerdə görməmişik!"

Şahzadə uçub öz yerlərinə getmək istəyəndə birdən Həsən yanına düşdü, qışqırıb dedi: "Ey xanımlar, ağalar, sözümə qalaq asın!" Sonra o bu şəri dedi:

"Türk edib sən bizim məkanı, gətdin,
Gətdin özizlərin yanına mehman.

Elə zənn etmə ki, sizinlə birgə
Ömrüm xoş keçirdi, günüm şadım.

Əsirin olalı, düşdüm didərgin,
Mənə məhəbbətin kəsildi zindan.

Gizlətdin səhrli paltarımı sən,
Lənət yağdırıram sənə o andan.

Ananə verdin ki, sən o paltarı,
Onu həmişəlik gizlətsin anan.

Mən qulaq asırdım siz danışanda,
Səadət umurdum mən sənədən, inan.

Mən bir gün ananla hamama gətdim,
Elədim hamını hüsnümə heyran.

Baxıb camaluma qaldı məəttəl
Xəlifə arvadı Zübeydə-sultan.

Sitt-Zübeydəyə dedim: Sən mənə
Paltarımı görəsən, heyran qalarsan!

Dağıdır insanın dördü-qəmini
Lələkdən toxunmuş o paltar, haman.

Hardadır? – deyərək xanım soruşdu,
Mən verdim evimin yerini nişan.

Tez gedib gətirdi paltarı Məsrur,
Gözünü qamaşdı parlıtısından.

Götürüb əlimə gözəndən keçirdim,
Gördüm, yerindədir ondakı sahman.

Geyincə açıldı qoşa qanadım,
Uçuram, yanımda bu iki oğlan.

Ərim gəlsə, ona də, ay qaynana,
Sevirisə, dalımcə gəlsin, durmadan".

O, şəri deyib qurtaranda Sitt-Zibeydə ona dedi: "Ey gözəllər gözəli, bəs sən aşağı enməyəcəksənmi ki, biz bir daha sənin gözəlliyindən zövq alağ? Sən xəlq cləyənə eşq olsun!" Həsənin arvadı ucadan dedi: "Daha siz görənlər keçmiş ola". Sonra o, üzünü dördi başından aşan Həsənin anasına tutub dedi: "Allaha and olsun, ey xanım, ey Ümm əl-Həsən, mən həmişə sizin həsrətinizi çəkəcəyəm. Həsən gəlib bizi burada görməyəndə, həsrətin möhnəti ona güc gələndə və bizi görmək istəyəndə, ona deyən ki, qoy Vak adalarına gəlsin!"

Sonra o, uşaqlarını da götürüb havaya qalxdı, uçub öz yerlərinə getdi. Həsənin anası bunu görəndə başına-gözünə döyö-döyö o qədər ağladı ki, qoşş cləyib yera sərildi. O özüne gələndə Sitt-Zibeydə ona dedi: "Ey xanım, mən bilmədim ki, bizim başımıza bu iş gələcək. Əgər onun barəsində sən mənə qabaqcadan danışsaydın, mən də sənə buna məcbur eləməzdim. Mən onun uçan cin nəslindən olduğunu indi bildim. Bunu əvvəldən bilsəydim, heç qoyardımı ki, o, əyninə həmin paltarı geysin, uşaqları da götürüb getsin. Gəl bu işdə sən məni günahlandırma!" Qarı dedi (o başqa bir söz tapa bilmədi): "Səndə günah yoxdur!" Bunu deyib o, sarayı tərk etdi, öz evlərinə getdi.

O, evdə başına-gözünə döyüb, yenə də o qədər ağladı ki, axırda huşunu itirdi, özüne gələndə novələri, gəlini yadına düşdü, onların həsrətinə çəkməyə başladı, ürəyi darıxdı, oğlunu görmək istədi, durub bu şəri dedi:

"Dayanmaq bilməyir axan göz yaşım,
Siz doğma yuvadan gələndən bəri.

Göz yaşım iz salıb yanaqlarımda,
Ah-naləm bürüyüb tamam hər yeri.

Vəsle dönəcəmi gören bu hicran?
Fırtın aşkar edir gizli sirləri.

Qayıdıb gəlsəydi geriye onlar.
Xoşbəxt günlərim də dönərdi geri".

Sonra o, evin içində üç qəbir qazdı, üstündə oturub gecə-gündüz göz yaş axıtmağa başladı, oğlunun gəlib çıxmadığını görəncə onun dərdi daha da çoxaldı, sonra bu şəri dedi:

"Sakit duranda da, yol gedəndə də
Mən sənə görürəm gözün qapalı.

Sənə eşqin axır damarlarımda,
Budaqlarda axan şirə misali.

Sənə məhəbbətin, sənə həsrətin
Alıbdır başımdan əqli-kamalı.

Sənsiz bir həlidayam, lağbazlar belə
Bağışlayır mənə, görüb bu həli.

Dörd məni öldürür Allahdan çəkin,
Rəhm et, möhv eləmə bu xəstəhəli".

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarıncıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz doxsan yeddinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət cləyirlər ki, Həsənin anası oğlunun, onun arvadının, bir də uşaqlarının həsrətindən gecə-gündüz ağlayır, qan-yaş töküür. Bu burda qalsın, indi sizə kimdən deyim, Həsəndən.

Həsən qızların yanına gələndə qızlar ona yalvarıb xahiş clədilər ki, Həsən onların yanında üç ay qalsın. Həsən də onların sözdündən çıxmıdı. Vaxt gəlib başa çatanda qızlar yol tedarükü gördülər. Həsən

üçün beş tay qızıl, baş tay gümüş pul qoydular, bir tay da yol azuqəsi hazırlayıb dəvələrə yüklədilər, özləri də Həsəni ötürmək üçün yola çıxdılar. Bir xeyli gedəndən sonra Həsən onlara and verib dedi ki, geri qayıtsınlar. Belə olanda onlar bir-birini bağrına basıb vidalaşmağa başladılar. Həsənin bacısı onu bağrına basıb o qədər ağladı ki, qəşş çəyib yerə yıxıldı, sonra o bu iki şəri oxudu:

"Elə ki hicranın atəşi söndü,
Toxtaram, səninlə görüşən kimi.

Ayrılıq gündür mənim qorxduğum,
Qolbi üzən şeydir ayrılıq dəmi".

Sonra ikinci qız onu bağrına basdı və bu şəri dedi:

"Candan ayrılmaqdır səndən ayrılmaq,
Dostları itirəm – itirsəm sən.

Gedışin qolbimi yandırır-yaxar,
Sənin vüsəlidir bəhişt məskəni!"

Sonra üçüncü qız onu qucaqlayıb öpdü və bu şəri dedi:

"Əlvida" demədik ayrılıqda biz,
Başqa səbəb yoxdur buna dünyada.

Sən mənim ruhumsan, şöksiz-şübhəsiz,
Necə demək olar ruha: əlvida?"

Sonra dördüncü qız onu bağrına basıb bu şəri dedi:

"Ayrılıq sözündən dolur gözlerim;
Əitdim bu sözü onun özündən.

Taxtım qulağıma onu icitək,
Onu göz yaşıtək içdim gözümədən".

Sonra beşinci qız onu qucaqlayıb bu şəri oxudu:

"Dindirmə, – səninlə qoy vidalaşım,
Onsuz da üzülb gedibdir bu can.

Dözümüm qalmayıb dözülm hicrana,
Göz yaşım qalmayıb səpim dalınca".

Sonra altıncı qız onu bağrına basıb bu beytləri dedi:

"Onların karvanı yola düşəndə,
Mən sevdə xəstəsi, candan bezardım;

Deyirdim: olsaydı əlimdə hökmüm,
Bütün gəmiləri saxlatdırardım".

Sonra yeddinci qız Həsəni qucaqlayıb bu qoşa beyti oxudu:

"Gördün ayrılıqdı, – özünü toxtat,
Qoy hicran qorxulu gəlməsin sənə.

Bağla ümidini yaxın vüsəla,
Gətdi kəlməsini çevir tərsinə".

Onlar bir-birlərinə bu şeirləri də dedilər:

"Qemləndirdi məni sənə hicranın,
Dilim də gəlmodi əlvida deyə.

Qorxdum mən sənə vidalaşmağa,
Qorxdum ki, ürəyim tab gətirməyə".

Həsən qızlarla vidalaşanda o qədər ağladı ki, tamam əldən düşdü, sonra bu şəri oxudu:

"Hicran günü axdı gözümün yaşı,
Gərdenbend yaratdı həmin o yaşlar.

Sarban, dostları da apardı gətdi,
Məndə nə tab qaldı, nə də iqtidar.

Gətdilər, yanıdım mən öz yolumu,
Mənimlə baş-başa qaldı qəm-qubar.

Gətdilər, başladı narahatlığım,
Qəlbin yalnız onlar qayıtsa, toxtar.

Sevgi dastanına qulaq as, ey dost,
Gör monim nə əcəb hekayotim var.

Ruhum, dostların ki, tərək etdi soni,
Dünyada nə ömür, nə ləzzət axtar!”

O, qızlardan ayrılardan sonra az getdi, üz getdi, dərə-təpə düz getdi, axırda gəlib Dar əs-Salama – Bağdad şəhərinə – müqəddəs Abbasilər xilafətiyyəsinə çatdı. Burada nələr baş verdiyindən hələ onun xəbəri yox idi. O, evə girib anasını salamlamaq istədi, burada nə görə yaxşıdır, gördü ki, anası dörd-qəmdən bir günə düşüb ki, onu heç tanımaq olmur, gecə-gündüz ağlayıb özünə divan ləməkədən arvad bir dəri bir sümüyə dönüb. O, təqətsizlikdən oğlunun salamını da ala bilmədi. Həsən gedib dovələrin yükünü boşaltdı, evə gəlib anasından arvadını, uşaqlarını soruşdu, bu vaxt anası elə hiçqırıq ağladı ki, qəşş ələyib yerə yıxıldı. Həsən anasını belə görüb, evdə arvadını, uşaqlarını axtarmağa başladı, ancaq onların heç izi-tozu da qalmamışdı.

Sonra o, anbara endi, gördü ki, sandığın ağzı açıqdır, lələkli paltar da orada yoxdur. Bu vaxt o başa düşdü ki, arvadı nə yollasa, lələkli paltarları o! keçirib uşaqlarla bərabər uçub gedibdir. Vəziyyəti belə görən Həsən qayıdıb anasının yanına gəldi, gördü ki, o ayılıb özünə gəlib, ondan soruşdu ki, bəs onun arvad-uşağı hanı, anası cavabında ağlayıb ucadan dedi: “Can bala, qoy Allah sənə sobir versin! Budur onların üç qobri!” Anasının sözlərini eşidəndə Həsən bərkdən qışqırdı, qəşş ələyib yerə sərildi, günortaya qədər özünə gəlmədi. Həsənin anasının dərindən üstünə tozə dörd gəldi, o, Həsənin ayılacağına ümidini itirdi. Həsən özünə gələndə başına-gözünə döyüb yenidən ağlamağa başladı, o özünə əl qatıb üst-başını cırdı, dəli kimi evdə hərlənib bu şəri dedi:

“Pünhan saxlayıram mən öz eşqimi,
Səndürə bilirməm odunu yalnız.

Çoxu eşq oduna su qatıb içir,
Mənsə nədi dərəm susuz-filansız”.

Bir də bu qoşa beyiti oxudu:

Ayrılanlar olub mənədən qabaq da,
Ondan dad ediblər hər bir məkanda.

Amma ki, mən çəkən bu müsibəti
Bir kimsə çökməyib bu gen cahanda”.

Sonra o, xəncəri qınından çıxartdı, anasının yanına gəlib dedi: “Əgər sən mənə düznü deməsən, mən bu saat sənənin də başını kəsəcəyəm, özümü də öldürəcəyəm!” Belə olanda anası ucadan dedi: “Mənim balam, elə iş görmə! Mən haqiqəti sənə söylərəm. Xəncəri qoy qınına, gəl otur yanımda, mən də olub-keçənləri sənə danışım”.

Elə ki Həsən xəncəri qınına qoyub anasının yanında əyləşdi, anası Həsən gedəndən sonra burda baş verən əhvalatı başdan axıran, yerli-yerində danışdı dedi: “Oğlum, o, hamama getmək istəyəndə, mən də buna razı olmayanda, o, göz yaş töküüb ağlamasaydı, sən səfərdən qayıdıb gələndə, o da bu barədə sənə danışanda acığının tutacağından qorx-masaydım, eləcə də Sitt-Zibeydə açarı mənədən zorla almasaydı, mən ölsəm də paltarın yerini ora deməzdim. Mənim balam, məgər sən bilmirsən ki, bu dünyada xəlifənin ölindən uzun əl yoxdur?! Elə ki arvadının paltarını gətirdilər, arvadın tez-tələsik onu alıb, o üzünə, bu üzünə baxdı ki, görsün ona bir şey olmayıb, görəndə ki, hər şey yerli-yerindədir, buna çox şad oldu, tez uşaqlarını götürüb belinə bağladı, üstündən lələkli paltarını geyindi, bundan sonra Sitt-Zibeydə öz üstündə qıymətli daş-qaş nə vardısı, hamısını çıxardıb, onun gözəlliyinə hörmət əlaməti olaraq, ona verdi. Sənin arvadın lələkli paltarını geyən kimi çırpındı və gözəl-göyçək bir qoşa çevrildi, sonra naz-qəmzə ilə göz-məyə başladı, ona tamaşa edənlərin ağlı başından çıxdı, heç kəs heç yerə belə şey görmədiyini söylədi, sonra o uçub sarayın damına qondu, oradan mənə dedi: “Oğlum qayıdıb gələndə ona deyərsən ki, əgər hic-ran gecələri ona uzun görünərsə, o öz vüsəlinə yetmək istəsə, bir də məhəbbət ona dov gəlsə, onda Vak adalarına gəlsin”. Sən burada olma-yanda bu hadisə baş vermişdi, onun da hamısını mən sənə danışdım...”

Şəhrizad bu yerə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz doxsan səkkizinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Padşah sağ olsun, belə rəvayət elə-yirlər ki, Həsən arvadının elədiyi hərəkətləri anasından eşidəndə özünü saxlaya bilmədi, bərkdən qışqırıb hönkür-hönkür ağladı, sonra yıxılıb özündən getdi. Günortaya kimi özünə gəlmədi, özünə gələndə,

başına-gözünə döyə-döyə, özünə əl qatıb ağlamağa başladı. Anası da gecə yarıyacan onun yanında qaldı. Həsənin huşu başına gələndə bu şəri dedi:

"Dayan, bir seyr elə tərək etdiyini,
Bəlkə rəhmin gələ bir qədər ona.

Elə üzübür ki, onu möhəbbət,
İnanmazsan onun o olduğuna.

Bəli, inanmazsan diriliyinə,
Fəryadı çatmasa hey qulağına.

Ayrılıq dərđini asan bilmə sən,
Ondan ölüm xoşdur, bil ki, vurğuna".

Sonra o, beş gün-beş gecə ağladı, özünə divan elədi, nə bir tike çörək yedi, nə də bir qurtum su içdi. Anası da and-aman elədi, oğluna yalvardı ki, bu qədər ağlayıb-sızlamasın, bir tike çörək yesin. Həsən isə onun sözüne məhəl qoymadan elə hey ağlayırdı. Anası ona nə qədər təsəlli verdisə, Həsənə kar eləməirdi. Sonra o dərđli-dərđli bu şəri dedi:

"Aşıqə beləmi qiymət verərlər?
Belə sortını ulur qaragöz qoza!?"

Mey kimi most edir onun dahanı,
Qönçə dodaqlardan bal süzülür, bal.

Göstər möhəbbətin şəhidlərini,
Hərəkət eləyim mən də o minval.

Utandır başını aşağı salma,
Olub eşq əsirini çox əhli-kamal".

Axırda Həsən tamam öldən düşdü, üzü üstə yerə yığılıb yatdı. Yuxuda gördü ki, arvadı onun həsrətindən ağlayır, dərđ-qəm çəkir. Həsən qışqırıb yuxudan ayıldı, sonra bu beyti dedi:

"Xəyalın qarşımdan çəkilmir bir an,
Bağrımın başıdır onun məskəni.

Ölərdim vəslinə umud olmasam,
Yatmazdım, yuxuda görməsən səni".

Şəhər o daha çox ağladı. Onun gözünün yaşı qurumur, üreyi toxtamırdı, gecələr gözünə yuxu gəlmir, gündüzlər boğazından bir tike çörək keçmirdi. Bu minvalla o, düz bir ay özünə zülm elədi. Bir aydan sonra onun ağlına belə bir fikir gəldi, getsin bacıları ilə bu bərədə bir söhbət eləsin, bəlkə onlar arvadını tapmaq üçün ona bir yol göstərdilər.

Sonra o, dəvaləri çağırdı, əlli dəvəyə nadir İraq malları yüklədi, evin qiymətli şeylərini emanət qoydu, qalan şeylərdən, bir də evdən muğayət olmağı anasına tapşırıb yola düşdü.

Həsən az getdi, üz getdi, dərə-təpə düz getdi, axırda gəlib bacılarının yaşadığı saraya çatdı. Həsən saraya daxil oldu, gətirdiyi hədiyyələri açıb bacılarına verdi, onlar Həsənin yenidən qayıdıb gəlməsinə şad oldular, ondan soruşdular: "Qardaş can, sən gedəni cəmi iki aydır, necə oldu ki, belə tez qayıdıb gəldin?" Həsən ağlayıb bu şəri dedi:

"Dərđlidir yarını itirən könül,
Artıq sevincimdir onu bu həyat.

Bir dərdə düşmüşəm, dərmanı yoxdur,
Etsə, həkim edər xəstəyə imdad.

Mən səni soruşdum əsən küləkdən,
Ey mənə bir zaman verən qol-qanad!"

Sənin gözəlliyin, sənin həsrətin,
Artıb gözümün yaşını qat-qat.

Yarın məkanından əsən yaz mehi
Bəlkə bir an ede qəlbimizi şad".

Sonra Həsən hıçqırıb elə ağladı ki, onun bu halına qızların da üreyi dözmədi, onlar da Həsənə qoşulub ağlamağa başladılar. Həsən də özünə gələndə bu şəri dedi:

"Deyirəm, bəlkə yar qayıdıb gələ,
Fələyin işindən kim baş açar, kim?"

Kama çatdıracaq bəlkə bəxt mənə,
Başqa rəng alacaq qara günlerim".

Şəri deyəndən sonra o elə bərkdən ağıladı ki, qəşş eləyib yerə yığıldı, özünə gələndə bu şəri dedi:

"Vallah, qənim çoxdur, amma sorsalar,
Deyərim: razıyam məhəbbətimdən.

Gəl, bu ayrılığa, hicrana son ver,
Tərk etmə biryolluq günahsızam mən".

Şəri deyib yenə də elə ağıladı ki, axırda qəşş eləyib yerə yığıldı, ağı başına gələndə bu şəri dedi:

"Sən getdin, yuxum da arşa çəkildi,
Axan göz yaşlarım dönübdür selə.

Məhəbbət ucundan axan yaşlarım
Dönür hər damcıyı mərəncə, lələ.

Qəm-kədər atəşi kürəklərimdə
Səyirdir atını belədən-bələ.

Səni yad edəndə, dönür şimşəyə
Gözümün süzülən yaş gələ-gələ".

Şəri deyib qurtarandan sonra elə ağıladı ki, ağı başından çıxdı. Huşu özünə qayıdanda bu şəri oxudu:

"Sən də mənim kimi sadiqşən eşqə,
Bizi bağlamışdır bir ülvə sevda.

Məndən nə istəyir, bilmirəm, bu eşq,
Bu acı sevdanı yox etsin xuda.

Uzaqda olsan da, o qəşş üzü
Gözümün önündən getmir bir an da.

Sənə məşğuldur fikrim-xəyalım,
Çoxuram, göyərçin şivən salanda.

Ey öz dildarını haraylayan şuş,
Axtırır qüssəmi bu səs, bu suda.

Ağıladır sən məni xətiyələrlə,
Xətiyə sahibi yox bu məkanda.

İntizar içində keçir anlarım,
Dönür gecələrim aha, fəryada".

Həsənin bacısı onun bu halına dözmədi, o da özünə əl qatıb ağlamağa başladı. Həsənin belə hala düşdüyünü görən qızlar da onun başına yığışba ağıladılar. Məhəbbətin ona dov gəldiyini Həsən öz bacılarından gizlədə bilmədi. Qızlar orda onun başına nə gəldiyini soruşdular. Həsən bacılarının yanında olan vaxt arvadının elədiyi işləri, onun uçub gətirdiyini, uşaqları götürüb apardığını olduğu kimi, yerli-yerində qızlara danışdı. Onlar da bundan çox məyus oldular, sonra soruşdular ki, bəs o uçub gedəndə nə deyib, Həsən cavabında dedi: "Əziz bacılar, o mənim anama deyib: "Oğlun qayıdıb gələndə ona deyərsən ki, əgər hicran gecələri ona uzun görünə, o, vüsala yetmək istəsə, bir də məhəbbət ona dov gəlsə, onda qoy Vak adalarına gəlsin".

Həsənin sözlərini eşidəndə qızlar bir-birinə göz eləyib himləşməyə başladılar. Sonra onlar fikrə gətdilər, bir xeyli başlarını aşağı saldılar, bir-birinin üzünə baxıb ucadan dedilər: "Allahdan savayı heç kəsə qüvvət və qüdrət yoxdur!" Sonra Həsənə dedilər: "Əlini göyə uzat, əgər əlin ona çatsa, demək arvadına da əlin yetər..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elə ki yeddi yüz doxsan doqquzuncu gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, qızlar Həsənə dedilər: "Əlini göyə uzat, əgər əlin ona çatsa, demək arvad-uşağına da çatır". Bu sözü eşidəndə Həsənin gözündən sellər-sular axdı, o bu şəri dedi:

"Qaçırdır yuxumu gözümün mənim,
Bu alyanaqlılar, bu türfə canlar.

Ey ağbədənlilər! Sərtliyinizdən
Ruhlar tuta bilmir bədəndə qərar.

Ahuya bonzəyən bu hurləri
Görsə, eşqə düşər, yəqin ki, dindar.

Çəməndə meh kimi gözəndə gördüm,
Tolartıma gəlib, etdim ahu-zar.

Məni əsir etdi onlardan biri,
Qəlbimi, ruhumu etdi tarimar.

O nərmə-nazikdir; üzündə səhər,
Zülfündə qaranlıq gecələr yatar.

Deyirəm: görəsən, nəçə igidi
Mən kökə salıblar bu mahtabanlar?"

O, şəri deyib elə ağladı ki, qızların da ağlamağı tutdu, onların Həsənə yazığı gəldi, onu dilə tutmağa başladılar, sonra ona dil-ağız edib dedilər ki, darıxma, vüsəlinə yetəcəksən. Bacısı ona yaxın gəlib dedi: "Qardaşım, gözünün yaşını sil, ürəyin buz kimi olsun! Bir az səbir elə, qorxma muradına çatacaqsan. Bil və agah ol ki, səbir və təmkinlə adam nəyi desən əldə edər. Şair demişkən:

"Tələyin atını sürmə dördnala,
Gecələr yatmağa sakitliklə gir.

Sən bir yol göz yumub-əçincə, Allah
Sənin təleyini qeyriləşdirir".

Sonra o, qardaşına dedi: "Özünü ələ al, bil və agah ol ki, Allah-təala kimə nə qədər ömür veribse, o qədər də yaşayacaq, ancaq bir şeyi unutma ki, artıq dörd-qəm adamı öldürməse də, onu ruhdan salıb xəstəhal edər. Sən burada qal, dincini al, mən də o vaxtadan düşünüb bir əncam çəkərəm, Allahın köməyi ilə sən də arvad-uşağına qovuşarsan". Belə olanda Həsən yenə də hönkür-höknür ağlayıb bu şəri dedi:

"Bədən xəstəlonso, dərmanı vardır,
Ürək xəstəlonso, yoxdur dərmanı.

Bircə olacı var sevişənlərin:
Vüsəla çatdırmaq iki cavanı".

Sonra o, bacısının yanında oturub onunla söhbət etməyə başladı. Bacısı bir xeyli oradan-buradan danışib Həsənin ürəyini sakit elədi, sonra onun arvadının çıxıb getməyinin səbəbini soruşdu, o da bu səbəbi bacısına dedi. İşdən tamamilə hali olan bacısı Həsənə dedi: "Qardaşım, Allaha and olsun, sənə demək istəyirdim ki, o lələkli paltarı yandır, heç bilmirəm necə oldu, şeytan məni aldatdı, bunu sənə demək yadımdan çıxdı". Sonra o, Həsənə bir xeyli söhbət eləyib onun dərddən çıxmağa çalışdı, Həsənin ürəyini qorxu basdı, o da bu şəri dedi:

"Mənim sevgilimdir ruhuma hakim;
Hər şey Allahdandır, yalnız Allahdan.

Onda ərəblərin gözəlliyi var,
Ahtək qəlbimdə əleyir cövlan.

Alıb taqətimi məhəbbət mənim,
Xeyrə çatdırmayır göz yaşı, ofcan.

On dörd yaşındadır: ondördgecalık
Bir aya bonzəyir o türfə canan".

Bacısı görəndə ki, Həsən öz arvad-uşağını necə sonsuz bir məhəbbətlə sevir, onların həsrətindən şam kimi necə yanib-yaxılır, o, durub bacılarının yanına getdi, ağlaya-ağlaya onların ayağına yıxılıb yalvardı ki, qardaşına kömək ələsinlər, o da Vak adalarına gedib öz arvad-uşağı ilə qovuşa bilsin. O, bacılarının qabağında ta o vaxtadan ağladı ki, axırda bacıları da özlərini saxlaya bilməyib ağladılar, sonra ona dedilər: "Yaxşı, sakit ol! Biz çalışırıq, Allahın köməyi ilə o öz ailəsinə qovuşsun".

Bələliklə, Həsən düz bir il qızların yanında qaldı. Bu müddət ərzində bir gün də onun gözünün yaşı qurumadı. Bu qızların atasının bir qardaşı vardı, onun adı Əbdülməddid idi. O, böyük qızın xətrini həddindən çox istəyirdi, buna görə də o, ildə bir dəfə bura gəlib böyük qızın ürəyi nə istəsə onu yerinə yetirərdi. Bu dəfə əmiləri gələndə qızlar Həsənin əhvalatını, məcusun onun başına nə oyunlar açdığını, Həsənin onu necə öldürdüyünü söylədilər. Əmiləri buna çox şad oldu, sonra böyük qıza bir kisə tütün verib dedi: "Qardaşqızı nə vaxt sənə bir bələ üz versə, bir ehtiyacın olsa, mənim sizə köməyim lazım gələrsə, onda bu tütünü oda atıb məni çağırırsan: mən o saat sənin yanına gələrəm, sənin bütün arzularını yerinə yetirərəm".

Bu söhbət ilin əvvəlində olmuşdu. Böyük qız bacılarından birinə dedi: "İl ötüb keçdi, ancaq əməmiz gəlib çıxmadı. Get çaxmaq daşını, bir də bütün kisəsinə mənə gətir". Qız sevincək gedib bütün kisəsinə gətirdi, onun ağzını açıb bir az bütün çıxartdı, bacısına verdi, bacısı da həmin tütünü oda atıb əməsinə çağırdı, hələ tütün yanıb sönməmişdi ki, bir də gördülər səhrada toz ərsə qalxdı. Çox keçmədi ki, əmələri böyük bir filin üstündə peyda oldu.

Böyük qız qoca əməsinin gəldiyini görəndə bacılarına işarə etdi ki, əmələri gəlir. Heç bir dəqiqə keçmədi ki, o həyəətə daxil oldu, fildən düşüb qızların yanına gəldi. Qızlar bir-bir onun boynunu qucaqladılar, əlindən öpdülər, sonra bir yerdə oturub söhbət eləməyə, bu vaxtadan nə üçün gəlmədiyinin səbəbini soruşmağa başladılar. Əbdülqəddüs cavabında dedi: "Mən elə indicə arvadımla oturub söhbət edirdim, birdən tütünün iyi burnuma gəldi, elə o saat filo minib yanınıza gəldim, de görüm sənə nə lazımdır, mənəm balam?" Böyük qız cavabında dedi: "Əmi can, düz bir ildir ki, biz səni görmürük, buna görə də biz sənin üçün danışırdıq, səni görmək istəyirdik". Qoca dedi: "Mənim başım bərk qarışıq idi, mən hazırlaşdım ki, sizin yanınıza sabah gəlim". Qızlar əmələrinə təşəkkür elədilər, Allahdan ona cənsağlığı dilədilər, sonra oturub onunla söhbət eləməyə başladılar..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüzüncü gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, qızlar əmələri ilə xeyli söhbət edəndən sonra böyük qız ona dedi: "Əmi can, biz sənə bəsrəli Həsənin başına gələn əhvalatı danışmışdıq, məcus Bəhrəmin onu bura necə gətirdiyini, sonra o məcusu necə öldürdüyünü, bir qış tutduğunu, bunun şahlar şahının böyük qızı olduğunu, onunla necə evləndiyini, qızı da götürüb öz ölkələrinə necə gətirdiyini danışmışdıq". Qoca dedi: "Bəs sonra onların başına nə iş gəldi?" Böyük qız cavabında dedi: "O qız Həsəni aldırdı, onun Həsəndən iki oğlu olub, sonra onları da götürüb uçub öz ölkələrinə gedib, o gedərkən Həsənin anasına deyib: "Oğlun qayıdıb gələndə ona deyərsən ki, əgər hicran gecələri ona

uzun görünsə, öz vüsəlinə yətmək istəsə, məhəbbət ona dov gəlsə, onda qoy Vak adalarına gəlsin".

Qoca bunu eşidəndə başını bulayıb barmağını dişlədi, sonra o, başını əyib barmağı ilə yerdə nə işə cızdı, bir sağına baxdı, bir soluna; özü də heç nə demədi, bu vaxt Həsən xəlvət bir yerdən ona tamaşa edirdi. Qızlar əmələrinə dedilər: "Üreyimiz partladı, bizə cavab ver!" Əbdülqəddüs başını bulayıb dedi: "Balalarım, bu adam özünü elə böyük bir bələyə salıb ki, ondan heç bir çıxış yolu görünmür, o heç cürə Vak adalarına yaxın gədə bilməyəcək".

Belə olanda qızlar gedib Həsəni çağırdılar, Həsən gəlib şeyx Əbdülqəddüsün əlini öpdü, ehtiramla onu salamladı, qoca onu görməyinə şad oldu, onu öz yanında oturtdu, qızlar əmələrinə dedilər: "Əmi can, sən bizə dediyini Həsənə ətraflı başa sal". Qoca dedi: "Mənim balam, bu dörd-qəmi bir yana at, səni uçan cinlər aparsa belə, sən heç vaxt Vak adalarına gedib çıxı bilməyəcəksən, çünki, sənənlə o adaların arasında yeddi səhra, yeddi dəniz, bir də yeddi keçilməz uca dağ var. Sən onlara necə gedib çıxı bilərsən, bir də səni kim ora aparar? Allah xətrinə qayıt evinə-əşiyinə, özünü üzüb əldən salma".

Həsən şeyx Əbdülqəddüsün sözlərini eşidəndə elə ağladı ki, qəşş ələyib yərə yığıldı, qızlar onun başına yığılıb halına acı-acı ağladılar. O ki qaldı Həsənin bacısına, o üst-başını cırıb, üz-gözünə döyə-döyə o qəder ağladı ki, yıxılıb özündən getdi. Şeyx Əbdülqəddüs onları bu vəziyyətdə görəndə üreyi ağrıdı, onların halına acıdı, həyəcanla qışqırıb dedi: "Susun!" Sonra üzünü Həsənə tutub dedi: "Sən də sakit ol, özünü ələ al, qorxma, Allahın köməyi ilə muradına yətersən, dur ayağa, bala, üreyinə qüvvət ver, gedək mənəmlə". Həsən tez ayağa qalxıb qədd-qamətini düzəlttdi, qızlarla xudahafizləşdi, muradına yəteəcəyinə sevinib şeyxin dalınca getdi.

Sonra şeyx Əbdülqəddüs fili çağırdı, özü də onun belinə minib Həsəni də tərkinə aldı, onlar şimşək sürətilə üç gün, üç gecə yol gəldilər, gəlib böyük bir mavi dağa çatdılar, bu dağın üstündə olan daşlar da gömgöy idi. Dağın ortasında bir mağara vardı, onun qapısı Çin demirindən idi. Şeyx Həsənin əlindən tutub fildən düşürtdü, sonra özü də düşüb fili buraxdı, mağaranın qapısına yaxınlaşıb qapını bərk-bərk döyməyə başladı. Qapı açıldı, içəridən ifritə oxşar bir lüt qara qul çıxdı, onun sağ əlində qılnc, sol əlində polad qalxan vardı. Qul şeyx Əbdülqəddüsü görəndə kimi qılnc-qalxanını yərə atdı, irəli gəlib şeyxin əlini öpdü. Sonra şeyx Həsənin əlindən tutub içəri girdi, qul isə onları dalınca qapını bağladı.

Həsən gördü ki, mağara həm böyükdür, həm də geniş, onun tağı keçidi var. Onlar mağara ilə bir xeyli gedəndən sonra gəlib böyük bir səhraya çıxdılar, burada onlar birbaşa diroyin yanına getdilər, bu dirəkə sarı misdən qayırılmış iki qapı var idi. Şeyx Əbdülqəddüs qapıların birini açıb içəri girdi və Həsənə dedi: "Son qapının ağzında oturub gözlə, möbədə qapını açıb içəri girərsən, mən indi qayıdıb gələcəyəm". Şeyx qapını açıb içəri girdi, ulduzlardan görünürdü ki, o düz bir saatdı gedib. Bir saatdan sonra şeyx yedəyində yohərli-yüyanlı bir at gətirib gəldi, o elə bir at idi ki, qaçanda elə bil uçurdu, uçanda isə ona toz da çata bilmirdi.

Şeyx atı Həsənin yanına gətirib dedi: "Tez ol min!" Sonra o ikinci qapını açdı, buradan sonsuz bir səhra göründü. Hər ikisi ata süvar oldular, qapıdan keçib səhraya çıxdılar. Şeyx Həsənə dedi: "Ay bala, al bu məktubu, at səni hara aparsa, get ora. Bir də görəcəksən ki, at bu mağaraya oxşar bir mağaranın qapısı ağzında dayanır, onda atdan düşərsən, cilovu yohərin qaşına qoyub atı buraxarsan. Bu vaxt at mağaraya girəcək, onda son içəri girməyəsən, mağaranın qapısı ağzında oturub səbrilə gözlərsən, beş gün keçəcək, altıncı gün içəridən qara geyimli, qarayanaq, ağ saqqalı göbəyinə düşən qoca çıxacaq. Qocanı görən kimi ona yaxınlaşarsan, tez onun əlindən öpərsən, paltarının ələyinə başını qoyub o vaxtadan ağlarsan ki, onun ürəyi yumşalsın, sənə yazığı gəlib soruşar: "Sənə nə lazımdır?" Onda bu məktubu ona verərsən, o məktubu alıb sənə bir söz demədən içəri girəcək, sən yenə də sakitcə yerində durub səbrilə gözlərsən beş gün keçəcək, altıncı gün qoca bayıra çıxacaq, bu dəfə əgər o özü gəldi, bil ki, arzuna əməl olunacaq, yox əgər nökrərlərdən biri gəldi, bil və əgah ol ki, həmin nökrəni səni öldürmək istəyəcək, bununla da sənin işin bitəcək. Oğlum, həyatda həmişə belədir, belə qorxulu işə gedən adamın həyatı tükəndən asılı olur..."

Şəhrizad bu yerdə səhranın açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz birinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, şeyx Əbdülqəddüs Həsənə məktub verib onun başına nələr gələcəyindən

xəbərdar edəndən sonra dedi: "Belə qorxulu işə gedən adamın həyatı tükəndən asılı olur, əgər ölümdən qorxursansa, onda daşı ələyindən tək, qayıt get evinə, yox əgər qorxmursansa, onda mən deyini eləməlisən, səni nə gözlədiyini də dedim. Əgər sən qayıdıb rəfiqələrinin yanına getmək istəyirsənsə, onda bu fil səni aparıb ora çıxardır, oradan da qızlar səni öz ölkəyə yola salarlar, onda sən öz arvadından ömürlük ayrılıb, Allahın köməyi ilə elə bir qadınla evlənersən ki, o gözəllikdə sənin arvadından da üstün olar". Həsən şeyxə dedi: "Mən arzuma çatmamış bu dünyada necə yaşaya bilərəm? Allaha and olsun, bu yoldan geri dönmək yoxdur, ya öləcəyəm, ya da arzuma çatacam". Sonra o höknür-höknür ağlayıb bu şəri dedi:

"Dilim haray çəkir, gözüüm yaş töküür,
Məndən ayrılalı sevdiiyəm afət.

Öpürəm ayağı dəyən yerləri,
Dərdimin üstünə gəlir yeni dər.

Onlar sədlərimi apardı getdi,
Mənə özab qaldı, bir də əziyyət.

Mənə döz deyirlər, dözümüm hanı?
Məni oda yaxıb ayrılıq, həsrət.

Yarın bu sözüdür mənə qorxudan:
Əlvida! Görüşə yox bir də fürsət.

Kimdən kömək umum mən bundan belə,
Mənə onlar idi dar gündə həmdər.

Qəmli günlərimə qayıtdım yenə,
Qayıtmam düşməne bəxş etdi ləzzət.

Ey acımağ hissi! Səndəndi qorxum,
Daha şiddətlə yan, odlu məhəbbət!

Sevincim də getdi əzizlərimlə,
Onlar dönsə geri, döner səadət.

And olsun dünyanı yaradan kəsə,
Axan göz yaşlarım bilmir nəhayət".

Şeyx Əbdülqəddüs Həsənin dediylə sözləri, bir də şəri eşidəndə, bir daha inandı ki, o, sözündən geri dönməz deyil, öz arzusunə çatmaq üçün hər şeyə hazırdır. Onda şeyx Həsənə dedi: "Oğlum, bil və ağah ol ki, Vak adaları yeddi adadan ibarətdir, özü də orada çoxlu qoşun-ləşkər var. Hamısı da bəkirə qızlardır, bu adada cinlər, cadugərler, həm də başqa qəbilələr yaşayır. Ora gedən bir də geri qayıtmır, hələ bu vaxtadan bir nəfər də oradan sağ qayıtmayıb, səni Allaha and verimən qayıt evinə-eşiyinə, bil və ağah ol ki, sənin axtardığın o qadın bütün bu adaların padşahının qızıdır, sən necə gedib onun yanına çıxacaqsan? Oğlum, sən gəl mən deyənə qulaq as, bəlkə Allah-təala onun əvəzinə sənə daha yaxşı arvad qismət elədi". Həsən cavabında dedi: "Ay ağa, Allaha and olsun, mənə tikə-tikə doğrasalar da, bu yoldan dönməz deyiləm, necə olursa olsun Vak adalarına gedib öz arvad-uşağımı görəcəyəm. İnşallah, oradan öz arvad-uşağımla sağ-salamat qayıdacağam". Şeyx Əbdülqəddüs soruşdu: "Deməli sən mütləq ora gedəcəksən?" Həsən cavabında dedi: "Bəli, ancaq səndən diləyim budur ki, mənə xeyir-dua verəsən, əlindən gələn köməyi əsirgəməyəsən, ola bilsin, Allah-təala bu yaxınlarda mənə öz arvad-uşağıma qovuşdursun". Sonra o bu ağır dörd əlindən hönkürüb ağladı və bu şəri dedi:

"Mənim özizlərim, siz qulağımda
Susmaz nəğməsiniz, gözələrimdə fər.

Qəlbimdir yeriniz; sizsiz bu yerdə
Nəsimim hər zaman olur qəm-kəder.

Sizə yetişməyi mənəndə ummayın;
Məhəbbət qoymayıb mənə güc-hünər.

İşıqlı nə varsa, düşdü gözüməndə,
Elə ki siz burdan etdiniz səfər.

Sizsiz ulduzları sayıram göydə,
Axan göz yaşlarım yağışa bənzər.

Sizsiz gecələrim bitmir ki, bitmir
Həmsöhbətim olur sübhəcnə qəmər.

Çatdır salamımı ona, ey külek,
Tez sənər ömrümün şamı, tez sənər.

Çatdırıb əzabımı əzizlərimə,
Onlar bu dərclərdən tutmayıb xəbər".

Şəri deyəndən sonra Həsən yenə də elə hönkür-höknür ağladı ki, qəşş ələyib yıxıldı. O özüne gələndə şeyx Əbdülqəddüs ona dedi: "Oğlum, bir şeyi yadımdan çıxartma, sənin anan var, elə olmasın ki, o, ömürlük sənin həsrətinlə alışıb-yansın". Həsən şeyxə dedi: "Ay ağa, mən anamın yanına ya öz arvad-uşağımla qayıdacağam, ya da ölüb burada qalacağam". Sonra o yenə də hönkür-höknür ağlayıb bu şəri dedi:

"Uzaqda olsan da, yaxınsan mənə,
Unudan deyiləm çünki əhdimi.

Deyişib adımla məcnun qoydular,
Kime söylədim səni mən öz dördimi.

Bu əzab-iztirab, kim olur olsun,
Üzüb əldən salar, bu könlüm kimi".

Həsən şəri deyib qurtarandan sonra şeyx gördü ki, o öz qərarından heç vaxt dönməz deyil, nələc qalıb məktubu ona verdi, uğurlar diledi, nə edəcəyini öyrədim dedi: "Mən bu məktubda səni Bilqeyisin oğlu Əbu-Rüveyşə tapşırıbım, o mənim müəllimimdir, həm bəni-adəm nəsli, həm də cinlər ona itaət edirlər, ondan qorxurlar. Get, Allah sənə kömək olsun!"

Həsən atın yalmanına yatıb cilovunu buraxdı, at şimşək kimi şığıyıb götürüldü. Həsən on gün-on gecə yol gedəndən sonra qarşıda məğribdən məşriqəcnə hər tərəfi tutmuş qara bir şey gördü, o elə qara idi ki, gecə də onun yanında süddən ağ idi. Həsən gəlib o nəhəng şeyə çatanda atı kişnədi, elə bu vaxt hər tərəfdən onun üstünə atlar axışıb gəlməyə başladılar. Onlar o qədər çox idi ki, nə sayı vardı, nə hesabı. Atlar Həsənin atını dövrəyə alıb ona sürünməyə başladılar, Həsən onlardan qorxdı, onu dəhşət aldı. Həsənin atı o atların əhatəsində elə sürətlə qaçdı ki, axırda gəlib şeyx Əbdülqəddüs deyən mağaranın qarşısında dayandı. Həsən atdan düşdü, cilovu yəhərin qaşına taxıb atı mağaraya buraxdı, özü isə şeyx Əbdülqəddüsün dediylə kimi qapının ağzında oturub başına nələrlə gələcəyini gözləməyə başladı. O çox narahatdı, həyəcanlanmışdı, özü də bilmirdi ki, axır nə olacaqdı..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nəğmə yarımçıq qoydu.

802-ci gecə

Elə ki səkkiz yüz ikinci gecə oldu, Şəhrizad nəğlin dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət edirlər ki, Həsən atdan düşüb qapının ağzında dayandı, başına nələr gələcəyini gözləməyə başladı, o burada düz beş gün-beş gecə gözlədi, özü də bilmirdi ki, başına nələr gələcək, vətəninə, dost-tanışından uzaq olduğu üçün ürəyi qüssədən partlayır, gözü qan-yaş axırdı. Birdən onun anası yadına düşdü. düşündü ki, görəsən o indi neyləyir, arvad-uşağın həsrəti isə onu üzüb lap öldən salmışdı. Belə bir vəziyyətdə onun ürəyi qubar elədi və bu şəri dedi:

"Dormanım sizdəyken, can gedir öldən,
Axan göz yaşlarım dönübdür selə.

Dördü-qom çəkməkdir mənim nəsimim,
Yurdumdan ayrılıb düşdüm yad elə.

Məhəbbət salıbdır məni bu kökə,
Aşığın taleyi belədir, belə!

Məni yaman günə qoyubdur eşqim,
Axı kim bacarıb çorxi-foloklo?!"

O, şəri deyib qurtarmamışdı ki, şeyx Əbu-Rüveys qapını açıb bayıra çıxdı. O özü də qara idi, paltarları da. Həsən o saat şeyx Əbdülqəddüsün dediyi əlamətlərə görə şeyx Əbu-Rüveysi tanıdı, tez gedib onun ayaqlarına döşəndi, onun paltarının ələyinə öz başını qoyub, o ki var ağladı. Şeyx Əbu-Rüveys ondan soruşdu: "Ay bala, de görüm arzun nədir, diləyin nədir?" Belə olanda Həsən məktubu Əbu-Rüveyşə uzatdı, o, məktubu aldı, Həsənə heç bir söz demədən mağaraya qayıtdı.

Həsən, şeyx Əbdülqəddüsün dediyi kimi yerində oturub beş gün-beş gecə gözlədi, qorxu, təlaş onu elə bürümüşdü ki, gözüne yuxu da gəlmirdi. Gecə-gündüz dörd-qom içində oturub ağlayır və bu şəri deyirdi:

"Şükür haqqın kəmərinə!
Əzabkeşdir vurulanlar.

Məhəbbəti daddımayanlar
Nə fəlakət, nə dərddə anlar.

Mən toptasam göz yaşımı,
Uc-bucaqsız çay yaranar.

Ayağımdan çoxdki çox vaxt
Mənə yaxın dost olanlar.

Sonra dönüb töhmət etdi,
Dedi: Nədir bu ahu-zar?

Başıma daş yağa-yağa
İntihara verdim qərar.

Əhvalıma baxıb yandı
Yerdə, göydə canlı nə var".

Axırncı gecə Həsən oturub dan sökülənəcən ağladı, bu vaxt birdən şeyx Əbu-Rüveys bayıra çıxdı, o başdan ayağa ağ geyinmişdi, Həsənə əli ilə işarə elədi ki, yaxın gəlsin. Həsən durub onun yanına getdi, şeyx Həsənin əlindən tutub mağaraya apardı. Bu vaxt Həsən çox sevindi, özü də inandı ki, arzusu yerinə yetəcək. Şeyxlə Həsən yola düşüb gətdilər. Onlar az gətdilər, çox gətdilər, gün-günorta olanda üstü bağlı bir polad qapıya çatdılar. Əbu-Rüveys qapını açdı, onlar əqiq daşından tikilmiş qızıl haşiyəli keçidə daxil oldular. Bu keçidlə tə o vaxtanan gətdilər ki, axırdı gəlib mərmər döşənmiş böyük, geniş bir zalə çıxdılar, onun ortasında hər cürə gül-çiçək, bir də meyvə ağacları vardı, quşlar budaqlarda öz nəğmələri ilə Allahı mədh edirdilər. Bu zalda qarşı-qarşıya dörd eyvan vardı, hər eyvanın altında içərisində fəvvarə olan bir otaq vardı, fəvvarələrin hər küncündə qızıldan düzəldilmiş bir şir vardı. Otaqların hər birinə kürsü qoyulmuşdu. Bu kürsülərin hər birində bir adam oturmuşdu, onların qabağında çoxlu kitab, cləcə də qızıldan mənqəl və qəlyan vardı. Bu şeyxlərin hər birinin qabağında xeyli şagird oturub kitab oxuyurdu.

Şeyx Əbu-Rüveys Həsənə onların yanına gələndə şeyxlər ayağa qalxıb ona təzim elədilər. Bu vaxt Əbu-Rüveys onlara yanaşib işarə

elədi ki, uşaqları buraxsınlar, sonra şeyxlərin dördü də Əbu-Rüveyşin yanına gəlib ondan soruşdular ki, Həsənin başına nə iş gəlib. Belə olanda Əbu-Rüveyş Həsənə işarə edib dedi: "Başına gələn əhvalatı bunlara əvvəldən axıracan danış". Həsən höknürüb ağladı, sonra özünü ələ alıb başına gələn əhvalatı əvvəldən axıracan, yerli-yerində danışdı.

Elə ki Həsən başına gələn əhvalatı danışib qurtardı, şeyxlər bir ağzıdan qışqırıb dedilər: "Bu həmin o adamdır ki, məcus onu dəvə dərisinə qoyub qaraqışun cəynağında Buludlar Dağına qaldırmışdı?" Onların cavabında Həsən dedi: "Bəli". Bu vaxt onlar Əbu-Rüveyşə yanaşib dedilər: "Ya şeyx, məcus Böhrəm onu aldadıb o dağa çıxartmışdı, o oradan necə düşə bilib, orada nə kimi möcüzələr görüb?" Şeyx Əbu-Rüveyş dedi: "Ey Həsən, danış görək sən o dağdan necə düşə bildin, orda nə kimi möcüzələr gördün".

Həsən o dağda başına gələn əhvalatın hamısını əvvəldən axıracan onlara danışdı; farsı öldürüb, o oğlanı necə azad elədiyini də, qızı necə tutduğunu da, onunla necə evləndiyini də, sonra arvadı onu necə aldadıb uşaqları da götürüb uçub getdiyini də, bundan sonra dörd-bələyə düşər olduğunu da onlara söylədi. Şeyxlər Həsənin başına gələn əhvalata mövzə qalıb şeyx Əbu-Rüveyşə dedilər: "Ya şeyxlər şeyxi, Allaha and olsun bu cavan oğlan çox bədbəxtidir. Bəlkə ona yazığın gələ, arvad-uşağını tapmaqda ona kömək edəsən..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz üçüncü gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Həsən başına gələn əhvalatı şeyxlərə danışandan sonra onlar şeyx Əbu-Rüveyşə dedilər: "Bu gənc, doğrudan da, çox bədbəxtidir, bəlkə sən arvad-uşağına qovuşmaqda ona kömək edəsən". Şeyx Əbu-Rüveyş dedi: "Qardaşlar, bu iş çox çətin işdir, mən hələ bu vaxtadan bu cavan oğlan kimi öz həyatına qəsd edən ikinci bir adam görməmişəm, siz yaxşı bilirsiniz ki, Vak adalarına gedib çıxmaq çətin məsələdir, bu vaxtadan ora sağ-salamat gedib qayıdan olmayıb, siz hamınız onların gücünə yaxşı bələdsiniz. Allaha and olsun, mən heç cürə onların torpağına ayaq

basa bilmərəm, heç bir işdə də onların əksinə hərəkət etməərəm, bu adam şahlar şahının qızının yanına necə gedib çıxacaq, kim onu həmin qızın yanına buraxacaq, bu işdən mənim ağılım bir şey kəsmir". Qoca şeyxlər dedilər: "Ya şeyxlər şeyxi, özün görürsən ki, bu adamı həsrət və məhəbbət məhv edir, o özünü hər cürə oda-suya vura-vura qardaşın şeyx Əbdülqəddüsün məktubu ilə sənə yanına gəlib, sənə pənah götürmədi, sən də görək bu işdə ona kömək edəsən".

Həsən durub Əbu-Rüveyşin ayağını öpməyə başladı, onun paltarının əyini üzünə sürtdü, ağlayıb dedi: "Allah xətrinə, səndən rica edirəm ki, ailəmə qovuşmaqda mənə kömək et, bil ki, bu yolda mən ölümə də hazıram". Şeyxlərin onun halına ürəyi yandı, onlar da ona qoşulub ağladılar, şeyx Əbu-Rüveyşə dedilər: "Sən bu yaxşılığının əvəzini Allah özü verər, heç olmasa qardaşın şeyx Əbdülqəddüsün xətrinə bu işdə ona kömək elə".

Əbu-Rüveyş dedi: "Bu gənc çox bədbəxtidir, nə elədiyini heç özü də bilmir, mən çalışaram ki, əlimdən gələn qədər bu işdə ona kömək edim". Həsən onun sözlərini eşidəndə çox sevindi, durub onun, eləcə də o biri şeyxlərin əlindən öpdü, onlardan xahiş elədi ki, əllərindən gələn köməyi əsirgəməsinlər.

Belə olanda Əbu-Rüveyş kağız-qələm götürüb bir namə yazdı, onu бүкүб Həsənə verdi, sonra ona içində tütün, çaxmaqdaşı və s. olan bir dəri kisə də verib dedi: "Bu kisəni yaxşı saxla, harada bir çətinliyə düşsən, çaxmaq çəkib bu tütüнден yandırarsan, mən o saat sənə yanına gəlib səni dardan qurtararam". Sonra o, kimi isə göndərüb ucan ifritlərdən birini yanına çağırdı, ifrit gəlib çıxanda şeyx ondan soruşdu: "Sənənin adın nədir?" İfrit cavabında dedi: "Qulunun adı Dəhnəş ibn Fəhdaşdır". Əbu-Rüveyş ona dedi: "Bir yaxın gəl". Dəhnəş ona yanaşdı.

Belə olanda şeyx Əbu-Rüveyş əlini ağzına qoyub ifritin qulağına bir neçə kəlmə söz dedi, ifrit də o deyənləri başının hərəkəti ilə təsdiq elədi. Sonra şeyx Həsənə dedi: "Oğlum, dur bu ucan ifritin belinə mən, sən havaya qalxanda orada mələikələrin mədhiyyələrini eşidəcəksən, onların sözüne inanıb cavab vermə, əgər sən onlara cavab versən, o saat sən də, bu ifrit də həlak olacaq". Həsən bərkənd dedi: "Mən heç səsimi də çıxarmaram!" Şeyx ona dedi: "Ey Həsən, bu ifrit səni göyə qaldırub uçacaq, birinci gün heç, səni ikinci gün də söküləndə aparıb kafur kimi ağappaq, tərtemiz bir yerə çıxaraçaq, yerə enəndən sonra düz on gündən gecə yol gedərsən, bundan sonra gəlib böyük bir darvazaya çatacaqsan. Sən orada soraqlaşarsan ki, bu yerin padşahı haradadır, elə ki

sən onunla görüşdün, onun əlini öpərsən, sonra nəməni ona verərsən. O sənə nə məsləhət versə, yadında saxla". Həsən cavabında dedi: "İftaət borcumdur!" Sonra o şeyxlərlə vıdalaşdı ifritlə bayıra çıxdı, şeyxlər ifritə tapşırıdılar ki, ondan müğayət olsun.

Ifrit Həsəni belinə alıb göyə qalxdı, buludların üstü ilə uçmağa başladı, bu vaxt Həsən səma mələikələrinin mədhiyyələrini eşitdi, ancaq ona əhəmiyyət vermədi, elə ki səhər açıldı, ifrit Həsəni gətirib kafur kimi ağdapaq bir yerdə yerə düşürdü, özü isə çıxıb getdi. Həsən görəndə ki, artıq yerdədir, özü də onun yanında heç kəs yoxdur, baş götürüb on gün-on gecə yol getdi, axırda gəlib bir şəhərin darvazasına çatdı. O, şəhərə girib padşahı soruşdu. Ona yolunu göstərib dedilər: "Kafur torpağının padşahı Həssundur, onun qoşun-ləşkəri o qədərdir ki, həm uzununa, həm də eninə bütün dünyanı tutur". Həsən padşahın yanına gəlmək üçün izin istədi, padşah da ona icazə verdi. Həsən padşahın yanına gələndə gördü ki, doğrudan da o həşmətli padşahdır, tez əyilib onun qabağında yeri öpdü, padşah ondan soruşdu: "De görüm, dərdin nədir?" Həsən əlində tutduğu nəməni öpüb ona verdi. Padşah nəməni alıb oxudu, başını buladı, sonra bir nəfərə tapşırıb dedi: "Bu cavanı apar, Qonaq evində rahatla".

Saray əyanı Həsəni götürüb Qonaq evinə apardı. Həsən burada üç gün-üç gecə qaldı, yeyib-içib dincəldi, onun yanında nökrədən başqa heç kəs yox idi. Nökrə onunla danışmağa, onu əyləndirməyə, başına gələn hadisələri soruşmağa başladı. Həsən də başına gələn əhvalatları əvvəldən-axıracan, yerli-yerində ona nəql elədi.

Dördüncü gün qulluqçu onu götürüb padşahın yanına gətirdi. Padşah ona dedi: "Ey Həsən, şeyxlərin şeyxinin nəməsindən belə məlum olur ki, sən Vak adalarına getmək istəyirsən. Ay bala, mən bu günlərdə səni ora yola salaram, ancaq bil və ağah ol ki, sənin qarşına çoxlu susuz səhralar, bir çox qada-bətlər çıxacaq, ancaq görək sən səbirli olub hər şeyə dözsən, Allahın köməyi ilə mən də düşüüb bir tədbir görərim ki, sən öz arzuna çatasan. Oğlum, bəri başdan bir şeyi yadında saxla ki, yolda sənin qabağına deyilənlərin¹ qoşunu çıxacaq, onlar da Vak adalarına getmək istəyirlər, ancaq bacarmırlar, onların çoxlu silahı, yaxşı da atları var, ancaq Bilqeysin oğlu, şeyxlər şeyxi Əbü-Rüveysin xətrinə mən səni geri qaytarıram, sənin arzunu yerinə yetirməyə çalışaram. Yaxın vaxtda Vak adalarından bura gəmilər gələcək, onların gəlməsinə lap az qalır, elə birinci gəmi gələn kimi mən səni ona

mindirib dənizçilərə tapşıracağam ki, səndən müğayət olsunlar, səni aparıb Vak adalarına çıxartsınlar, hər kim səndən soruşsa ki, sən kim-sən, sənin başına nə iş gəlib, cavabında deyərsən: "Mən Kafur torpağının padşahı Həssunun küreknəməsi". Gəmi gəlib Vak adalarına çoxlu oturaçaqlar görəcəksən. Tez özünü onlardan birinin altına verib gizlən, yerindən də torpənmə. Elə ki qaranlıq düşdü, sən böyük bir qoşun görəcəksən, hamısı da qadın. Onlar gəlib malları mühasirəyə alacaqlar. Qadın əsgərlərdən biri sən gizlənən oturaçağın üstündə oturaçaq, onda sən əl atıb onun paltarının etəyindən tutarsan, ondan sənə kömək etməyi xahiş edərsən, bil və ağah ol, əgər o sənə kömək etmək istəsə, deməli, sən öz arzuna çatacaqsan, əgər kömək etmək istəməsə, onda öz bəxtindən küs, bil ki, hər şey məhv olub gedəcək, sən elə bir bəlaya düşər olacaqsan ki, mən də sənə kömək edə bilməyəcəyəm..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz dördüncü gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Həsən padşah vəziyyəti Həsənə başa salıb dedi: "Mən bundan artıq sənə heç nə eləyə bilmərəm. Bir də bir şeyi bil ki, əgər Allah-təalanın kölgəsi sənin üstündə olmasaydı, sən heç cürə bu yerə gəlib çıxıb bilməzdin".

Həssun padşahın sözlərini eşidəndə Həsən elə ağladı ki, qəşş eləyib yerə yıxıldı, özünə gələndə bu şəri dedi:

"Ələsi deyiləm vaxtından əvvəl,
Əgər çatmayıbsa, ömrümün sonu.

Aslanla tok qalsam bir mağarada
Vaxtım çatmayıbsa, yenərəm onu".

Sonra Həsən əyilib padşahın qabağında yeri öpüb dedi: "Qibleyi-ələm sağ olsun, gəmilərin gəlməsinə nə qədər qalıb?" Padşah cavabında

¹ Qorbi İranda Deyləm vilayətinin sakinlərinə deyilirdi.

dedi: "Bir ay, sonra hələ iki ay da burada qalacaqlar ki, götirdikləri şeyləri satıb qurtarsınlar. Sonra onlar qayıdıb öz ölkələrinə gedəcəklər. Üç aydan tez buradan getməyi heç fikrinə də gətirmə. Sonra padşah Həsəni Qonaq evinə göndərdi, ayanların buyurdu ki, ona padşaha layiq xidmət eləsinlər, hər cür libas, yemək-içmək versinlər. Beləliklə, Həsən düz bir ay Qonaq evində qaldı.

Bir aydan sonra gəmilər gəlib çıxdı. Padşah Həsəni də götürüb tacirlərlə birlikdə gəmilərlə getdi. Həsən böyük gəmini görəndə heyranə gəldi, onda o qədar adam vardı ki, daha nə deyim. Onların sayını bizi yaradan Allahdan savayı heç kəs bilməzdi. Gəmi sahiləndən xeyli aralı dayanmışdı. Şeyləri sahilo balaca qayıqlarla daşıyırdılar. Həsən gəmidə qalıb ta o vaxtadan gözlədi ki, şeyləri sahilo daşıyıb satıb qurtarırlar. Onların buradan çıxıb getmələrinə düz üç gün qalır.

Padşah adam göndərib Həsəni yanına çağırırdı, ona yol tədarükü göstürdü, hər cürə qiymətli hədiyyələr bağışladı. Sonra gəmibaşını yanına çağırırdı dedi: "Bu cavan oğlanı öz yanına götür, onun gəmidə olması barədə heç kimə, heç nə demə. Onu Vak adalarına apar, qoy orada qalsın, daha geri götürmə". Gəmi başı cavabında dedi: "İtaət borcumdur!" Padşah Həsənə öyüd-nəsihət verib dedi: "Nə özlən, nə də başına gələn əhvalat barədə heç kimə, heç nə demə, yoxsa işin xarab olar". Həsən cavabında dedi: "İtaət borcumdur!" Sonra Həsən padşaha uzun ömür, cənsağlığı arzuladı, arzu elədi ki, o bütün düşmənlərinə, onun paxılığını çəkənlərə qələbə çalsın. Padşah da ona xeyr-düa verib arzu elədi ki, o, muradına çatsın. Sonra onlar vidalaşdılar, padşah Həsəni gəmibaşının ixtiyarına verdi. Gəmi başı da Həsəni götürüb bir sandığa qoydu, ağzını bağlayıb gəmiyə apardı. Heç kəs bilmədi ki, sandıqda nə var.

Bundan sonra gəmilər yola düşdü, on gün-on gecə durub dincəlmədən yol getdilər. On birinci gün səhər təzədən onları sahilo yan aldılar. Bu vaxt gəmi başı Həsəni gəmidən düşürüb sahilo apardı, burada o qədər oturaçaq vardı ki, onların sayını ancaq Allah bilirdi. Həsən sahillo gözə-gözə gəlib tayı-bərabəri olmayan bir oturaçağa çatdı, tez özünü onun altına verib gizləndi.

Elə ki qaranlıq düşdü, bura o qədər qadın gəldi ki, lap ələ bil çəyirtkə sürüsü idi. Onların əlində siyirmə qılınc, əyinlərində zirehli paltar vardı. Onlar sahildəki malları görəndə başları onlara qarışdı, sonra oturub dincələrini aldılar, o qadınlardan biri Həsənin gizləndiyi oturaçağa öyləşdi. Həsən əl atıb onun ətəyindən tutdu, ağladı, qadının əlindən, ayağından öpməyə başladı. Qadın ona dedi: "Ay bədbəxt, hələ ki, səni

görüb öldürməyiblər, tez ol dur ayağa!" Belə olanda Həsən gizləndiyi yerdən çıxdı, qadının əlindən öpüb dedi: "Ey xanım, mənə öz himayənə götür!" Sonra o hönkür-hönkür ağladı, qadına yalvarıb dedi: "Öz vətənimdən, arvad-uşağından ayrı düşmüş, onlara qovuşmaq üçün min bir bəlaya düşər olmuş bu qərībə yazığın gəlsin. Əgər sənin mənə rəhmim gəlsə, bil ki, bunun əvəzində Allah-təala səni cənnətlik edər, əgər sən mənə qəbul etmək istəmərsən, onda hamısının sirrini gizli saxlayan o qadın Allah xətrinə, mənə bir yerdə gizlət".

Həsən qadınla danışanda tacirlər birdən onu gördülər, qadın onun sözlərini, yalvarışlarını eşidəndə ürəyi yumşaldı, ona rəhmi gəldi, başa düşdü ki, özünü bu qədər əzab-əziyyətə salaraq Həsən bu yərə, ancaq böyük bir iş dalınca gəlib. O, Həsənə dedi: "Oğlum, sil gözünün yaşını, özünü ələ al. Gələn gecəyə qədər yenə də bayaq gizləndiyin yerdə gizlən, qoy Allah özü sənə kömək olsun". Sonra o, Həsənə xudahafizləşib getdi. Həsən yenə də oturaçağın altında gizləndi, döyüşçü qadınlara isə səhərcədən sahilə əzəvay, bir də əmbər qatılmış şam yandırıldı.

Elə ki səhər açıldı, qayıqlar yenidən sahilo yan aldılar, tacirlər səhərdən axşamacan gəmidən şeyləri boşaltmağa başladılar, axşam düşəndə Həsən yenə də gizləndiyi yərə qayıtdı, onun gözləri yenə də ağlayır, ürəyi yenə də qəvr ələyir, özü də bilmirdi ki, burada onun başına nələr gələcək. Bu vaxt birdən həmin qadın ona yaxınlaşıb zirehli paltar, qılınc, naxışlı kəmə, bir də nizo verdi, döyüşçü qadınlardan qorxduğu üçün tez uzaqlaşdı. Həsən başa düşdü ki, qadın bu paltarı ona görə verdi ki, o geyinib yaraq-yasaqlansın. Belə olanda Həsən durub zirehli paltarı öyninə geydi, kəməri, qılıncı belinə bağladı, nizəni əlinə aldı, oturub kölgəsini ondan əskik etməyən Allah-təalaya dua etməyə başladı.

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz beşinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət ələyirlər ki, Həsən həmin qadından paltar, silah-əsləhə alıb, geyinib-kecindi, onun dili,

bir an da olsun Allaha dua oxumaqdan qalmadı. O, Allaha dua edəndə yəna də ondan kömək dilədi, bu vaxt əlində məşəl, fənər, şam olan əsgər qadınlar gəlib onun yanından keçməyə başladılar, o da durub tez dəstəyə qarışdı, guya onlardan biri idi.

Elə ki səhər açıldı, qadınlar hərəsi çıxıb öz çadırlarına getdilər, Həsən də bu qadınlardan birinin çadırına girdi, sən demə bu çadır bayaq Həsənə paltar verən qadının imiş. Qadın çadıra girib zirehli paltarını, yaraq-yasağını çıxarıb atanda Həsən gördü ki, bu qadın ağsaçlı, göy-gözlü, iriburunlu, qoca, ən eybəcər bir məxluqdur. Onun sifəti qırıq-qırıq, üzü çil-çil, dişləri isə sınıq-salxaqdır, belələri haqda şair yaxşı deyib:

"Bir üzü var, qırıq-qırıq
Hər qırıq ilan kimi.

Qolbi bulandırır bu üz,
Batıl edər cəhənnəmi.

Öz qaba eybəcərliyi,
Öz qaba yöndəmiyə,

Bax yəna gərdiş eyləyir
Ortada bir qaban kimi".

Bu keçəl basmış qadının sir-sifəti çil-çil ilana bənzəyirdi. O, Həsəni görəndə mat-məəttəl qalıb bərkənd dedi: "Bu adam nə yolla bu yerə gəlib çıxa bilib, bura onu hansı gəmi gətirib, bu yerlərə gəlməkdə məqsədin nədir?" Qadın Həsənin bu yerə gəlib çıxmasına məəttəl qaldığı üçün ona çoxlu suallar verməyə başladı. Həsən onun ayaqlarına döşənib üzünü onun ayaqlarına sürtə-sürtə o qədər ağladı ki, axırda qəşş əyləyib yerə yıxıldı, özünə gələndə bu şəri dedi:

"Nə zaman axıra çatar bu hicran,
Nə vaxt gün sürorik yənə bərabər?

Elə ki birləşdim istədiyimlə,
Dostluq davam edər, şikayət bitir.

Hər yana, hər yerə bəs edərdi su,
Nil göz yaşım kimi axsaydı ögər.

Çatardı Hicazə və Suriyaya,
Çatardı Misirdən İraqa qədər.

Sənsizlikdir bunun səbəbi yalnız,
Rəhm et, gəl görüşək, sevimli dilbəri!"

Şəri deyib qurtarandan sonra Həsən qarının otağından yapışdı, ondan kömək dilədi. Qarı görəndə ki, o necə ürək ağrısı ilə danışır, necə həyəcan keçirir, necə əzab-əziyyət çəkir, ona rəhmi gəldi, onu öz himayəsinə götürüb dedi: "Heç nədən qorxma!" Sonra qarı Həsəndən onun başına gələnləri soruşdu, o da başına gələnləri əvvəldən axıracan, yerli-yerində ona danışdı. Qarı onun başına gələn əhvalata mət-məəttəl qalıb dedi: "Sakit ol, özünü ələ al, daha sənə üçün qorxulu heç nə qalmayıb, Allah qoysa öz istədiyinə çatarsan".

Həsən sevindiyyindən bilmədi nə eləsin. Sonra qarı qoşun başçıları çağırmaq üçün adam göndərdi (o gün ayın axırıncı günü idi), onlar gəlib çıxanda qarı dedi: "Gedin bütün qoşun əhlinə xəbər verin ki, hamı səfərə hazır olsun. Heç kim geri qalmasın, kim ki geri qaldı, öz bəxtindən küssün". Qoşun başçıları dedilər: "İtaət borcumuzdur!" Sonra qoşun başçıları qoşun əhlinə əmr elədilər ki, sabahkı səfərə hazır olsunlar, sonra qayıdıb bu bərdə qarıya xəbər verdilər. Həsən ancaq indi başa düşdü ki, bütün qoşunların ixtiyarı bu qarıdadır. Belə olanda Həsən bütün günü silahı belindən açmadı, o, səbirsizliklə sabahı gözlədi.

Bu qarının adı Şəvahi idi, hamı onu Umm əd-Dəvahi çağırırdı. Qarı səhər açılanacan qoşun başçılarına dediyini dedi, tapşırığını tapşırırdı, elə ki səhər açıldı, qoşun hərəkətə gəldi, ancaq qarı onlarla getmədi. Elə ki qoşun çıxıb getdi, onların yeri boşaldı, Şəvahi Həsənə dedi: "Oğlum, yaxın gəl!" Həsən gəlib onun qarşısında dayandı, bu vaxt qarı ona dedi: "Sən hansı səbəbə görə özünü təhlükə qarşısına qoyub bu yerə gəlmisən? Sən necə özü öz ölümünə razı olmusan? Məndən heç nəyi gizlətmə, bütün həqiqəti açıb mənə de, heç nədən qorxma, sən indi mənim himayəmdəsan, mənim sənə rəhminim gəldi. İndən belə sənə zaval yoxdur. Əgər sən mənə hər şeyi olduğu kimi danışsan, mən sənə arzunun yerinə yetməsinə kömək edərdəm, indi ki sən mənə pənah götürmisən, qoymaram heç kəs sənə bu adalarda xətər yetirsin".

Həsən arvadı ilə özünün başına gələn əhvalatı başdan axıracan qarıya söylədi. O, quşların necə uçub gəldiyini, onun quşlardan birini necə tutduğunu, onunla necə evləndiyini, ondan iki uşağı olana qədər

necə yaşadıklarını, lələkli paltarının yerini öyrənəndən sonra arvadının uşaqları da götürüb uçub getdiyini birər-birər qarıya danışdı. Sonra Həsən bu yerə gəlib çıxanacan başına nə gəlmişdisə, heç nəyi gizləmədən hamısını qarıya söylədi.

Qarı onun dediklərini dinləyəndən sonra başını bulayıb dedi: "Allaha şükür ki, sən sağ-salamat bura gəlib çıxmısan, əgər sən bir başqasının ölünə düşsəydin, indi çoxdan ölmüşdün, arzun da gözündə qalmışdı. Sən öz arvad-uşağına belə sadıq olduğun üçün, onları sonsuz məhəbbətlə sevdiyin üçün Allahın köməyi ilə gəlib bura çıxmısan, əgər sən onu sevməsəydin, özünü belə təhlükə qarşısında qoymazdın. Allahın koramına çox şükür ki, o səni hər belədən xilas edib. İndi isə Allahın izni ilə biz sənə kömək edəməliyik ki, sən öz arzuna çatasan. Oğlum, bil və agah ol ki, sən arvadın Vak adalarının yeddinci adasıdır, buradan ora isə yeddi aylıq yoldur. Biz indi ora getməliyik, o yerə Quşlar Torpağı deyirlər, orada o qədr iri quşlar var ki, onların qışqırığından, qanadlarının şaqqıltısından iki quş bir-birinin səsinə eşidə bilmir..."

Şəhrizad bu yerə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

806-cı gecə

Elə ki səkkiz yüz altıncı gecə oldu, Şəhrizad nağılın dəlmə danışmağa başlayıb dedi: "Pədsah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, qarı Həsənə dedi: "Sənin arvadın yeddinci adasıdır, bu ada Vak adalarının ən böyüyüdür, buradan ora isə yeddi aylıq yoldur. O yerə Quşlar Torpağı adlandırırlar, orada o qədr quş var ki, onların qışqırtısından, qanadlarının şaqqıltısından iki quş bir-birinin səsinə eşitmir. Biz buradan ora on bir gün gecə-gündüz yol gedəndən sonra gəlib Heyvanlar Torpağına çıxacağıq, orada heyvanların böyütsündən, canavar ulaşmasından, şir nərlisindən ağır dəynəni quşlaq eşitməyəcək, biz o yerlə iyirmi gün yol gedəndən sonra gəlib Cinlər Torpağına çıxacağıq. Burada da cinlərin hay-həşiri, od-qırgıncıları, ağzlarından çıxan alovu, nərləri bizi yoldan saxlayacaq, ancaq heç birimiz geri qayıda bilməyəcəyik, əgər kim qayıtsa, onu o saat ölüm haqlayacağıq. Həttə atlı da oradan keçəndə başını yəhərin qaşından qaldırmır. Ondan sonra bizim qarşımıza uca bir dağ, bir də iti axan bir çay çıxacaq. Həmin çay Vak adasına

qədər gedib çıxır. Oğlum, bil və agah ol ki, o adada gördüyün əsgərlərin hamısı bakirə qızlardır, bu yeddi adamın hökmdarı da qadındır. Bu adaların birinin o birindən arası isə çapar atlı üçün ən azı bir illik yoldur.

Bu çayın o biri sahilindəki dağların hər ikisi Vak dağı adlanır. Bu ad ona bir ağaca görə verilib, həmin ağacın budaqları Adəm övladının başına oxşayır. Səhər-səhər onların üstünə gün düşəndə bu başlar hamısı bir ağızdan qışqırıb deyirlər: "Vak! Vak! Yeri-göyü yaradana eşq olsun!" Biz onların səsinə eşidəndə bilirik ki, gün çıxıb. Elə ki axşam olur, onlar yenə qışqırırlar: "Vak! Vak! Yeri-göyü yaradana eşq olsun!" Biz bu vaxt bilirik ki, gün batıb. Həç bir kişi bu yerə ayaq basıb ora yaşaya bilməz. Bizimlə bu yerin hökmdarı arasında bir aylıq yol var. Bu sahilin bütün sakinləri həmin pədsahın ixtiyarındadır. Bu yerə olan bütün cənlərin və şeytanların da ixtiyarı onun əlindədir, onun ixtiyarında o qədr cadugər, ifritə var ki, onların sayını hələ heç kim bilmir, əgər sən qorxursansa, mən səni bura getirib çıxardamı çağırıdım, səni gəmiyə mindirədim, öz yerinizə yola salım. Əgər sənə burada qalmaq xoşdursa, onda mən sənin bir sözünü iki etməyəcəyəm, Allahın köməyi ilə arzun yerinə yetincə sən mənim yanımda qalıb iki gözümün işığı olacaqsan". Həsən bərkədən dedi: "Ey mənim ağam, mən öz arvadıma qovuşanacan səndən əl çəkən deyiləm, ya ölməliyəm, ya ona yetməliyəm". Qarı ona dedi: "Bu asan işdir! Sakit ol, özünü ələ al, çox keçməz ki, Allahın köməyi ilə sən öz arzuna çatarsan, mən sənin istəyin barədə padşahı xəbərdar edəmə, o da bu işdə sənə əlindən gələni əsirgəməz".

Həsən alıcanablığına, xeyirxah hərəkətlərinə görə qarıya təşəkkür elədi, durub onun əlindən, alınından öpdü, sonra qərqlikdə başına gələcək dərd-bəlalər haqqında fikirləşə-fikirləşə ona qoşulub öz arzusunə çatmaq üçün uzaq, qərbi yerlərə getməyə hazırlaşdı, bu vaxt onun ürəyi kövrəldi, hıçqırıb ağladı və bu şəri dedi:

"Yenə külek əsir yar diyarından,
Məhəbbət oqlını alır başımdan.

Mənimçün səhərdir vüsəl gecəsi,
Gecəyə döndərir sübhümü hicran.

Yarla vidalaşmaq ağırdır mənə,
Canandan ayrılmaq deyildir asan.

Mənim nə dostum var, nə havadarım,
Əziz sevgiliyəm de bilməyir aman.

Unudan deyilmə mən səni heç vaxt,
Təsəlli verməsin qoy mənə nadan.

Sənə borabəm yoxdur dünyada,
Mənim sinəmdə yoxdur ürək, can.

Nifrətə layiqdir, yalnız nifrətə,
Aşiqəm deyərək, tənədən qorxan”.

Sonra qarı ömr elədi ki, səfər təbilleri çalınmış. Təbiller çalındı, qoşun hərəkətə gəldi. Həsən fikir-xəyal içində durub qarı ilə birlikdə yola düşdü. O arabir dördli-dördli şeir deyib ağlayırdı. Qarı isə ona təsəlli verib, sakit olmağa çalışırdı! Onlar az getdilər, üz getdilər, dərə-təpə düz getdilər, axırda gəlib yeddi adanın birinci adasına çatdılar. Bura Quşlar Adası idi. Onlar bu yerdə ayaq basanda Həsənə elə gəldi ki, indiçə aləm alt-üst olacaq, burada quşlar elə qışqırırdılar ki, az qalırdı Həsənin qulağı tutulsun, ağı başından çıxsın, o birdən elə qorxdı ki, heç bilmədi nə eləsin, ölümü gözünün altına alıb öz-özünə dedi: “Quşlar Torpağı belə olanda, görəsən Heyvanlar Torpağı necə olacaq?”

Şəvahi qarı onu bu vəziyyətdə görəndə bərkdən gülüb dedi: “Oğlum, sən hələ birinci adada özünü belə hiss edəndə, bəs o birisi adalarda nəyləyəcəksən?” Həsən Allaha yalvarıb ona dua elədi ki, onun əzab-əziyyətini bir qədər yüngülləşdirsən, ona rəhmi gölsən. Onlar gəcəgündüz o qədər yol getdilər ki, axırda Quşlar Adasını tərk etdilər.

Sonra onlar Heyvanlar Torpağından keçib Cənlər Torpağına qədəm qoydular. Həsən bu yeri görəndə bərk qorxdı, bura gəlməsinə çox peşman oldu. Sonra o yenə də Allaha ağır acı, ondan kömək dilədi. Allahın köməyi ilə onlar buradan da sağ-salamat keçib qarı deyən çayın sahilinə çatdılar. Onlar başı dumanlı dağ gördülər. Çayın sahilində çadır qurub dincəldilər. Qarı Həsəni çayın sahilində olan üstü mirvari, müxtəlif qiymətli daş-qış və xalis qızılla bəzədilmiş taxtda oturtdu, sonra qarı qoşun başçılarına buyurdu ki, Həsənin çadırının ətrafında çadır qursunlar, yeyib-içib istirahət ələsinlər. Bu vaxt Həsən üzünü elə örtmüşdü ki, ancaq onun gözləri görünürdü.

Bir azdan qızlar Həsənin çadırının yanına gəldilər, paltarlarını soyunub çaya girdilər. Həsən durub onların yuyunmasına tamaşa elədi. Onlar padşah qızları olduğundan sifətləri ay kimi gözəl, saçları zülmət gecə kimi qara idi. Sonra qarı taxt götirib Həsəni oturtdu. Elə ki qızlar ay parçası kimi sudan çıxıb qurulanıb paltarlarını geyindilər, qarının

göstərişi ilə qoşun yola hazırlaşdı, gəlib Həsənin hücrunda münəzzir dayandı. Qarı fikirləşdi ki, bəlkə Həsənin arvadı bu qızların arasındadır. Ona görə də qarının ömrü ilə qoşun gəlib dəstə-dəstə Həsənin qabağından keçdi ki, Həsən onlara baxsın, bəlkə arvadı bu qızların arasındadır. Qoşun dəstə-dəstə keçdikcə Həsən onlara baxıb deyirdi: “Ey xanımım, o bunların arasında yoxdur...”

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz yeddinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, qızlar dəstə-dəstə gəlib Həsənin qarşısından keçdikcə qarı ona dedi ki, yaxşı baxsın bəlkə arvadı onların arasındadır, ancaq hər dəfə Həsən ona cavab verib deyirdi: “Yox, xanım, o bunların arasında deyil!” Sonra hamıdan axırda başında on nəfər köniz və otuz qulluqçu olan bir qadın onlara yaxınlaşdı. Qızların hamısı iriözlü idilər, onlar öz xanımları ilə birlikdə öz paltarlarını soyunub çaya girdilər. Həmin qadın qızları tutub bir-bir suya basırı, onları açıqlandırır, qızlar isə ondan incimirdilər. Onlar bir xeyli çayda çimib, deyib-gülüb oynayandan sonra sudan çıxıb sahilə oturdular. Qızlar öz xanımlarına kənarı zərflə işlənmiş ipək cəndəsmalı verdilər. Xanım də həmin cəndəsmala bürünüb quruldı, sonra ona cənlərin hazırladığı bərbəzəkli libas, zinat şeyləri gətirildilər, o da geyinib-kecəndi, öz köniz və qulluqçularını yanına alıb qürurla qoşunun arasından keçib getdi.

Həsən o qızı görəndə az qaldı üroyi yerindən qopma, tez qışqırıb dedi: “Bu qadın mənim bacılarımla sarayında gördüyüm quşa oxşayır, o da bunun kimi öz könizlərini açıqlandırır!” Qarı soruşdu: “Sənin arvadın odurmu?” Həsən bərkdən dedi: “Yox, xanım, o mənim arvadım deyil, mən onu ömrümdə görməmişəm. Bu adada gördüyüm qızların arasında nə boya-buxunda, nə gözəllikdə, nə də təndürlüklərdə mənim arvadıma tay yoxdur”. Qarı dedi: “Onda sən onun əlamətlərindən mənə danış. Mən qadın qoşunlarının nəzarətçisiyəm, bu adada olan qızların hamısını tanıyıram. Əgər sən onu mənə təsvir etsən, mən onu tanıyaram, sonra o qızı ələ keçirmək asan olar”.

Belə olanda Həsən qarıya dedi: "Mənim arvadımın gözəl sifəti, yaraşılıq bədəni, alma yanaqları, qabarıq döşləri, iri, qara gözləri, düz, yaraşılıq baldırları, ağ dişləri var, o çox şirindilli və mələhətlidir, onun sürməli gözləri, incə dodaqları, sağ yanığında xalı, qamında göbəyinin altında damğası var, onun sifəti ay kimi nur saçır, belı incədir, yumru yanzırları var, ağzının suyu abi-kövsər, abi-zəməm kimi şirindir, xəstənin canına şəfa verir". Qarı dedi: "Onun əlamətlərindən bir az da danış, Allah qoysa, istəyinə çatarsan".

Həsən dedi: "Mənim arvadımın gözəl sifəti, uzun boynu, sürməli gözləri, mörçən ağzı var. O başdan-ayağa gözəllik və zəriflik nümunəsidir.

Sonra Həsən ağladı və belə bir nəmə oxudu:

"Elə ki yar səni tərək edib gedir,
Yaddan çıxanları demo, ey könlü!

Səbir ilə dəf elə düşmənlərini,
Aldanmaz, – kimdə var səbrü-təhəmmül!"

Sonra o bu nəğməni oxudu:

"Tərpanmə yerindən, nicat istəsən;
Nə dərd çək, nə qəm çək, nə də qürrelən.

Nə şad ol, nə sevin, nə iztirab çək,
Dözüb hər cəfaya, təhəmmül et sən".

Qarı bir xeyli başını aşağı salıb Həsəni dinlədikdən sonra başını qaldırıb Həsənə dedi: "Ey Həsən, mən sən deyənlərə diqqətlə qulaq asdım, Allaha and olsun, sən deyən əlamətlərin hamısı o qadında var. Sənin arvadın elə onun özüdür. O, Vək adalarının şahənşahının böyük qızıdır, yatmışansa ayıl, ayıqsansa eşit, gəl ağlına başına yığ! Sən heç cürə ona çatı bilməzsən. Əgər çatsan da, onu elə keçirə bilməzsən, çünki sizin aranızda yerlə göy qədr fərq var. Oğlum, gəl sən daşı ötəyindən tök, qayıt geri, özünü hədə yerə ölmə vermə, mənə də özünə bərabər beləyə salma, mənə elə gəlir ki, sən onun heç bir tükünə də sahib dura bilməzsən, qayıt get vətəninə, bizi belələrə salma".

Qarı həm Həsənin, həm də öz canı üçün qorxdı. Həsən qarının bu sözlərini eşidəndə elə ağladı ki, huşu başından çıxdı. Qarı onun

üzünə ta o vaxtadan su çiledi ki, o aylıb özünə gəldi. Həsən o qədr ağladı ki, üst-başını tamamilə ıslatdı və qarıya dedi: "Xanımım, mən istədiyim yərə gəlib çatdığım bir vaxtda buradan necə əliboş geri qayıdım, mənim heç ağlıma da gəlməzdi ki, bütün qoşunların başçısı olduğun halda, indi mənə kömək edə bilməyəsən". Qarı dedi: "Oğlum, səni and verirəm o bir olan Allaha, qızların hansını istəyirsən seç, onu sənə alım, tək səni padşahların əlinə düşməyəsən, onda mən səni onların elindən xilas etmək üçün yollar düşünməli olaram. Bu qızlardan birini al, sağ-salamat qayıdıb get vətəninə, mən də sənin ucbatından dərd-bəlayə düşməyim. Allaha and olsun, sən özünü çox böyük bil beləyə salmışan, sən elə bir təhlükə qarşısından ki, ondan səni heç kəs xilas edə bilməz!" Həsən başını aşağı salıb dərdli-dərdli ağladı və dedi:

"Az danışın, – dedim, – qeybətilərə;
Gözüm yaranıb ki: axıda yaşlar.

Sel kimi axsa da gözümün yaşı,
Rəhmə-mürüvvətə biganədir yar.

Səvgi başdan alıq oqlı-kamalı,
Ağlısızlıqdır mənə iftixar.

Sizin yanınıza mən can atırsam,
Belə sərt olmağın nə mənası var?

Unudub ilqarı, əhdi-peymarı,
Vədə dönük çıxıb etdiniz fərar.

Siz çıxıb getdiniz; ayrılıq mənə
Axır reziliyyə eylədi vadar...

Axan göz yaşımı bol elə, gözüm,
Ürək, dərd elindən etmə ahu-zar".

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

808-ci gecə

Elə ki səkkiz yüz səkkizinci gecə oldu. Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, qarı Həsənə deyəndə ki, oğlum, Allah xatirinə mənəm sözümə qulaq as, arvadının əvəzində bu qızlardan birini al, qayıdıb sağ-salamat öz vətəninə get. Həsən başını aşağı salıb bir keyli ağladı, dördli-dördli bir şeir deyib o qədr hönkür-hönkür ağladı ki, huşunu itirdi. Qarı onun üzünə ta o vaxtadan su çilədi ki, o özünü gəldi, onda qarı ona dedi: "Ağam, yaxşı olar ki, sən qayıdıb öz vətəninə gedəsən. Əgər mən sənə ilə şəhərə getsəm, bil ki, sən də, mən də məhv olacağım. Şahənşah bu işdən ötrü mənə sənə qoşulub onun torpağına ayaq basdığını biləndə, bərk qəzəblənəcək, çünki bu vaxtadan Adəm övladlarından heç kimin ayağı bu yerə dəyməyib. O biləndə ki, mən sənə yol göstərüb bura gətirmişəm, ömrümdə erkək üzü görməmiş qızları sənə göstərmişəm, hirsənib mənə öldürdürecək". Həsən and içdi ki, o qızlara başqa gözle baxmamışdır. Belə olanda qarı ona dedi: "Oğlum, qayıt get öz vətəninə, sənə o qədr pul, var-dövlət verim ki, heç bir arvad-zad sənə lazım olmas. Gəl mənə məsləhətimə qulaq as, özünü xata-balaya salma".

Həsən qarının bu sözlərini eşidəndə hönkürüb ağladı, üzünü onun ayağına sürüb dedi: "Ey hökmdarım, mənəim ümidim ancaq sənədir, sən də belə edirsən. Mən gəlib bu yerə çıxandan sonra istədiyimi görüb əldə etməmiş necə geri qayıdım?! Mən artıq gəlib sevgilim yaşayan yerə çıxmışam. İndi birçün onunla görüşmək qalıb, mən ümidvaram ki, bu arzuma da çatacağam!" Sonra o bu şeiri dedi:

"Siz ey gözəllərin şahı gözəllər,
Sevda əsirinə acıyın, bari;

Əsiri olduğum o qara gözəl
Taxtında qul edər Keyxosrovları.

Müskü xoşlən edən onun xoş otri,
Hüsnü batil edər gülü-gülzari.

Onun xoş otri cökib canına,
Əsir sər-inarın bahar ruzgarı.

Sözbaz! Bədxablıqdır fikrin-niyyətin;
Burax məsləhəti, bu söz-sovları.

Qınayıb danlama mənə boş yerə,
Sənə çatan deyil eşqin əsrarı.

Bir qara gözlünün məftunuyam mən,
O alıb məndəki səbri-qorarı.

Fikrim dağınıqdır göz yaşı kimi,
Düzürəm sözləri mən incivari.

Üzündən od alıb alışdı qəlbim,
Sənə bədonimi eşq əlovları.

Qəlbimi mən sözle ovundururam,
Sözle unuduram dərdi-qubarı.

Sevdim ömrüm boyu mən gözəlləri,
Keçsin günahımdan o ulu tanrı!"

Həsən şeiri deyib qurtarandan sonra qarının ona rəhmi gəldi, ona ürək-dirək verib dedi: "Gözünün yaşını sil, özünü elə al, vallahi, lap ölüme getməli olsam da, bu yolda sənə kömək edəcəyəm". Həsənün ürəyi yerinə düşdü, onun eyni açıldı, oturub bütün günü qarı ilə söhbət elədi.

Elə ki gecə oldu, qızlar dağılışıb hərəsi bir yana: kimi şəhərə öz saraylarına, kimi də buradakı çadırlarına getdilər. Bu vaxt qarı Həsənə götürüb şəhərə gəldi, ona ayrıca bir otaq ayırdı ki, bura heç kim girməsin, ona görüb şahənşaha xəbər verməsin, yoxsa o vaxtdan əvvəl Həsənün burada olduğunu bilsə, onu da, onu bura gətirəndə öldürür. O, Həsənə qarı o qızın qəddar atası ilə qorxudurdu. Belə olanda Həsən ağladı və dedi: "Ey xanım, mən ki öz arvad-uşağıma qovuşmayacağam, onda yaşamaq mənəim nəyimə lazımdır, mən bu yolda ya ölməliyəm, ya da öz istəyimə çatmalıyam". Belə olanda qarı düşüncə-düşüncə, necə eləsin ki, Həsənə öz arvad-uşağına qovuşdursun, əgər onun yerinə başqa bir adam olsaydı, özünü bu qədr xata-balaya salmazdı. Həsən isə ölümü gözünün altına alıb, heç nədən qorxmırdı. Məsəl var deyirlər: "Sevənlər sevgidən savayı ayrı söz eşitməzlər".

Onların gəlib çıxdığı bu ada şahənşahın böyük qızı Nur əl-Xudanın torpağı idi. Bu padşahın yeddi bacısı vardı, onların hamısı bakirə qızları. Özləri də şəhərdə atalarının yanında yaşayırdılar. Şahənşahın sarayı Vak adalarında ən böyük şəhərdə yerləşirdi. Qarı görəndə ki, Həsənin öz arvad-uşağını görməkdən öləri ürəyi gedir, daha səbri qalmayıb, ayağa durdu. Nur əl-Xuda padşahın sarayına getdi, öyilib onun qabağında yeri öpdü. Qarının bu padşahın yanında xüsusi hörməti vardı, çünki padşah qızlarının hamısını o tərbiyə edib böyütmüşdü, buna görə hətta şahənşah da onun xotrini istəyirdi.

Qarı Nur əl-Xuda padşahın hüzuruna gedəndə, padşah taxtdan durub onu bağrına basdı, sonra qolundan tutub onu öz yanına oturtdu, bura gəlməsinin səbəbini soruşdu. Qarı cavabında dedi: "Ey xanım, Allaha and olsun, bu səfərimiz çox xoş keçdi, səndə də bəxşiş gətirdim, indi onu bura gətirərlər. Ey şahlar şahı, ay qızım, mən sənin hüzuruna qoribə bir şey gətirmişəm, onu səndə göstərmək istəyirəm ki, sən mənim arzumı yerinə yetirəsin". Padşah soruşdu: "O nə işdi elə". Belə olanda qarı qorxa-qorxa Həsənin əhvalatını başdan-ayağa padşaha danışdı dedi: "Ay xanım, o, sahilə, mən əyləşdiyim oturmağın altında gizlənməmiş, sonra oradan çıxıb mənədən kömək dilədi, ağlayıb elə yalvardı ki, ona yazağım gəldi, onu götürüb qoşunun içinə gəldim, ona silah-əsləhə, bir də libas verdim, sonra onu şəhərə gətirdim, mən onu dəfələrlə sənin qəzabın, gücün, qüdrətinlə qorxutdum, hər dəfə mən onu qorxudanda o ağlayıb şeir söyləyir, sonra mənə deyirdi: "Ya mən öz arvad-uşağımı görməli, ya da ölməliyəm, mən onları geri qayıdan deyiləm!" O özünü təhlükə qarşısına qoyub gəlib Vak adalarına çıxıb, mən hələ bu vaxtadan belə qorxu-hürkü bilməyən, möhkəm ürəkli adam görməmişəm, məhəbbət onun ürəyini elə ələ alıb ki, ağılı başından çıxıb..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz doqquzuncu gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, qarı Nur əl-Xuda padşaha Həsənin əhvalatını danışdı dedi: "Mən hələ

belə qorxu-hürkü bilməyən möhkəm ürəkli adam görməmişəm, ancaq, nə edəsən ki, onun ürəyini məhəbbət ələ alıb, ağılı başından çıxıb". Padşah Həsənin əhvalatını eşidəndə bərk qəzəbləndi, başını aşağı salıb bir xeyli fikrə getdi, sonra başını qaldırıb qariyə dedi: "Ey uğursuz, pisiyyət qarı, yəni sənin eməlin o qədər azıb ki, özünə Vak adalarına kişi gətirərsən, hələ bir mənim qəzəbimdən qorxmayıb onu mənə göstərmək istəyirənsən? And olsun bu taxt-tacıma, əgər sən məni tərbiyə etməsəydin, həm də mənim boynumda haqq-sayın olmasaydı, mən səni də, onu da elə bir əzabla öldürdürərdim ki, bu hamıya görk olardı, heç kim bir də belə qəzet eləməzdi. Dur get onu bura gətir görüm o necə adamdır".

Qarı özünü itirmiş halda padşahın yanından çıxıb hara gedəcəyini özü də bilmədən deyirdi: "Bütün bu balaları mənə Həsənin əli ilə Allahın özü göstərib!" Qarı deyirə-deyirə gəlib evə çatandan sonra Həsənə dedi: "Ay əcəli yetmiş, dur gedək padşahın yanına, o səni gözləyir, görək başımıza nə gəlir". Həsən tez durub qarının qabağına düşdü, Allaha dua edə-edə dedi: "Ey Allah, mənə rəhmən gəlsin, mənə bu dörd-bələdan qurtar!" Onlar tə o vaxtadan gətdilər ki, axırda gəlib padşahın yanına çatdılar (Qarı yolda padşahla tanışmağın qaydasını Həsənə öyrətmişdi). Həsən gəlib padşahın hüzurunda dayananda gördü ki, padşah üzünü örtüb. O öyilib padşahın qabağında yeri öpdü, ona xeyir-dua verib bu şəri dedi:

"Səni şad və xürəm yaşatsın Allah,
Artırsın gün-gündən varını sənin.

Artırsın şanını-şərəfatını,
Qarışında boynunu əysin düşmənin!"

Həsən şəri deyib qurtaranda padşah qariyə işarə edib dedi ki, o, Həsənə suallar versin. Qarı padşahın işarəsini anladı və Həsənə dedi: "Padşah səni salamlayır, özü də bilmək istəyir ki, sənin adın nədir, haradan gəlmisən, sənin arvadının, uşaqlarının adları nədir, sən gələnin yer necə adlanır?" Həsən özünü ələ alıb dedi: "Ey illərin və zamanların padşahı, ey əsrlərin və qorinələrin yeganəsi, mənim adım Dərdli Həsəndir, özüm də bəsreləyəm, arvadımın adı isə bilmirəm, o ki qaldı uşaqlarıma, – birinin adı Nəsir, o birisinininki isə Mensurdur". Həsənin sözlərini eşidəndə padşah dedi: "O uşaqları haradan aparıb?" Həsən cavabında dedi: "Bağdad şəhərindən, xəlifənin sarayından". Padşah

soruşdu: "O uçub gedəndə sənə bir söz demədi ki?" Həsən cavabında dedi: "O mənim anama deyib: "Oğlun qayıdıb gələndə ona deyərsən ki, əgər hicran gecələri ona uzun görünsə, əgər vüsala yetmək istəsə, əgər məhəbbət ona dov gəlsə, onda qoy bizim dalımızca Vak adalarına gəlsin".

Həsən sözlərini eşidəndə Nur əl-Xuda padşah başını bulayıb dedi: "Əgər o sənə istəməsəydi, sənə ilə yaxınlıq arzusunda olmasaydı, anama bu sözləri deməzdi, öz ölkəsinin yerini bildirməzdi, sənə bura gəlməyini istəməzdi". Həsən dedi: "Ey padşahların padşahı, yerin-göyün sahibi, mən sənə hamısını danışdım, heç nəyi gizləmədim. Mən indi bir Allahdan, bir də sənədən imdad diləyirəm. Mənə rəhmin gəlsin, bu yaxşılığın əvəzini Allah özü verər. Arvad-uşağı görməkdə, bu göz yaşlarımı qurutmaqda mənə əlindən gələnlə köməyi əsirgəmə".

Bu sözləri deyib o hönkür-höknür ağladı, sonra bu şəri dedi:

"Qüsürüm olsa da yanında bir az,
Duaçığım sənə ömrüm uzun.

Sənə mərhəmətin sayəsində mən
Bilmədim pis günün nə olduğunu".

Nur əl-Xuda başını aşağı salıb bir xeyli fikrə getdi, sonra başını qaldirib dedi: "Mənim sənə rəhmin gəldi, gəlsənə həm şəhərdə, həm də adada olan qızların hamısını sənə göstərim. Əgər sən öz arvadını onları arasında tapa bilsən, onu sənə verəcəyəm. Əgər tapa bilməsən, onda sənə öldürdüyü qarının qapısında çarxıma çəkdiəcəyəm". Həsən dedi: "Qibleyi-ələm, mən bu şərti qəbul edirəm". Sonra o bu şəri dedi:

"Aldın dincliyimi, özün rahatken,
Aldın yuxumu da, özün yatırken.

Unudub əvvəlki vədlərini,
Çəkdim var gücünə yüyənimi sən.

Sənə körpəlikdən sevdim: indisə
Öldürmə! – deyərək valıvıram mən.

Bu eşq əsirini özün söylə bir,
Necə əlin gələr, həlak edəsən?

Dostlar, mən ölərsəm, qəbir daşında
Yazın ki: "Bu ölüb məhəbbətdən!"

Bəlkə eşqə düşən başqa bir cavan,
Keçəndə, bir rəhmət oxuya, qəlben".

Şəri qurtarandan sonra Həsən bir daha dedi: "Ey əsrilərin və qərinelərin padşahı, mən sənə bütün şərtlərinə razıyam, onu bilərəm ki, Allahdan başqa heç kəsə qüdrət və qüvvət yoxdur!"

Sonra Nur əl-Xuda padşah əmr elədi ki, şəhərdə olan bütün qızlar bir nəfər kimi saraya gəlib Həsənin hüzurundan keçsin. Buna nəzarət etməyi o şəxsən Şəvahi qarının özüne tapşırırdı. Həsənin gözü önündən yüzlərlə qız gəlib keçdi; ancaq Həsən onların arasında öz arvadını görə bilmədi. Demək olar, şəhərdə bir nəfər də qız qalmadı ki, onu Həsən görməmiş olsun. Padşah ondan soruşanda ki: "Arvadını görə bildin?" Həsən cavabında dedi: "Ey padşah, Allaha and olsun, o bunların arasında yox idi". Belə olanda padşahın bərk acığı tutdu, o, qarıya dedi: "Get sarayda olan bütün qızları gətir və buna göstər".

Elə ki saraydakı qızların hamısını Həsənə göstərdilər, Həsən yenə də onların arasında arvadını görə bilməyib padşaha dedi: "Ey padşah, başına and olsun, bunların da arasında yoxdur". Belə olanda padşahın bərk acığı tutdu, o, yanındakı adamlara qışqırıb dedi: "Tez olun, bunu tutub üzüstə sürüyə-sürüyə aparıb boynunu vurun. Qoy bir də heç kəs cəsarət edib bizim yerlərə ayaq basmasın, bizim qayda-qanunu öyrənib, adalarımıza gəlməsin!" Paltarının etəyi ilə Həsənin gözünü bağlayıb üzüstə sürüyə-sürüyə bayıra çıxartdılar, qılıncları sıyıb boynunu vurmaq üçün müntəzir dayandılar.

Belə olanda Şəvahi qarı əyilib padşahın qabağında yeri öpdü, onun etəyindən tutub üzünə sürtəndən sonra başını qoyub dedi: "Ey padşah, sənə and verirəm aramızda olan o haqq-saya, sən gəl bu işdə tələsmə. Özün bilirsən ki, bu adam qərirdir, min bir əzab-əziyyətə dучar olub, sonra gəlib bu yerə çıxıb. Allah öz kölgəsini ondan əskik eləməyib, Allah xatirinə, onu öldürmə. O sənə xeyirxahlıq barədə eşidib, sənə penah gətirib. Əgər sən onu öldürsən, ələmə səs yayılacaq ki, sən qərrib adamı sevmirsən, onları öldürtdürür. O ki hər vaxt sənə əlindədir. Əgər doğrudan da, onun arvadı bu torpaqda deyilsə, onu istədiyin vaxt öldürtdürə bilərsən. Sən nə vaxt istəsən mən onu sənə hüzuruna gətirə bilərəm. Bir də mən onu ona görə öz himayəmə götürdüm ki, sənə bel bağladım. Mən inandım ki, sən bizim aramızda olan haqq-

saya görə bu işdə ona kömək edəcək. Əgər mən səni xeyrəxah, adil bir padşah kimi tanımasaydım, onu heç sənin yanına gətirərdimmi?! Mən onu bura gətirəndə öz-özümə düşündüm: "Padşah onu görəndə, incə kimi düzdüyü şeyləri dinləyərək xoşu gələcək, ondan öz köməkliyini əsirgəməyəcək". Bu adam bizim torpağımıza ayaq basıb, bizə pənah gətirib, bizim çörəyimizi yeyib, belə olanda, bizim borcumuzdu ki, ona hörmət eləyək..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz onuncu gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalmı danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Nur əl-Xuda padşah nökrələrə əmr eləyəndə ki, tutub Həsənin boynunu vursunlar, qarı onu dilə tutub dedi: "Bu adam ki, bizim torpağa qədəm qoyub, bizə pənah gətirib, ona hörmət etmək bizim borcumuzdur. Bir də axı səninlə görüşdüməyi mən ona söz vermişəm. Sən özün bilirən ki, hicran dərdi ağır olur, xüsusilə övlad həsrəti. Burada səndən başqa ayrı qadın qalmadı, sən Allah, özünü ona göstər".

Padşah gülümsünüb dedi: "O haradan mənim ərəm oldu, məndən uşaqları da oldu ki, mən ona üzümü göstərim?" Sonra o buyurdu ki, gedib Həsəni gətirsinlər. Elə ki Həsəni gətirdilər, o, özünü açdı. Həsən onun sifətini görəndə kimi elə qışqırdı ki, huşunu itirib yerə yıxıldı. Qarı ona ta o vaxtadan qulluq elədi ki, onun huşu başına gəldi, sonra bu şəri dedi:

"Şanlı-şərəfətli Vak torpağına
İraqdan yetişib sərin bir külək.

Deyin əzizimə: məhəbbət mənim
Edib varlığını lap ələk-vələk.

Ey eşqə vəqiflər, mənə rəhm edin,
Ayrılıq dərindən məhv olur ürək".

O, şəri deyib durdu, padşaha bir də baxdı, elə qışqırdı ki, səndən az qala saray uçub camaatın başına tökülecəkdə. O ayaq üstə dura bilmədi, üzüstə yerə yıxılıb özündən getdi.

Qarı ona ta o vaxtadan qulluq elədi ki, o, özünə gəldi, qarı ondan soruşanda ki, ona nə olub, nə üçün belə edir, Həsən cavabında dedi: "Bu padşah ya mənim arvadımdır, ya da ona ən çox oxşayan bir adamdır..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz on birinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalmı danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, qarı Həsəndən soruşanda ki, ona nə olub, Həsən cavabında ucadan dedi: "Bu padşah ya mənim arvadımdır, ya da ona ən çox oxşayan bir adamdır". Padşah dedi: "Vay sənin halına, ay nəne, mənim sənə yazığım gəlir, bu qərrib görünür ya delidir, ya da ağlını itirib, ona görə ki, gözünü bərəldib mənə baxır". Qarı dedi: "Padşah, bunu ona bağışlamaq olar, onu qınama. Məsəl var deyirlər: "Eşqi başına vurana davadərən kar eləməz". O elə deli kimi bir şeydir. Bu vaxt Həsən dərddli-dərddli ağlayıb bu şəri dedi:

"Görününce mənə ayaq izləri,
Göz yaşım islatdı o gözün yeri.

Ayrılıq salana yalvardım ki, o
Əziz kimsələri qaytarsın geri".

Sonra Həsən padşaha dedi: "Allaha and olsun ki, sən mənim arvadım deyilsən, ancaq sən ona həddindən çox oxşayırsan!" Nur əl-Xuda padşah qəhqəhə çəkib elə güldü ki, az qaldı qəşş eləyib yerə yıxılın, sonra birtəhər özünü ələ alıb dedi: "Əzizim, bir səbrin olsun, bir mənə yaxşı-yaxşı bax, suallarına cavab ver. Bu deliliyi bir yana qoy. Qorxma istəyin yaxındadır". Həsən dedi: "Qibleyi-ələm, ey bütün varlıların, yoxsulların pənahgahı, mən səni görəndə kimi ağlın başımdan çıxdı. Elə

bildim sən ya mənim arvadımsan, ya da ona ən çox oxşayan bir adam-san. İndisə məndən nə istəyirsən soruş". Padşah ondan soruşdu: "Sənin arvadının nəyi mənə oxşayır?" Həsən cavabında dedi: "Ya mənim ağam, səndə gözəl-göyçək, könül oxşayan hər nə varsa, yaraşıqlı qamətin, şirin dilin, al yanaqların, ırı qara gözlərin, hamısı ona oxşayır".

Belə olanda padşah Şəvahi qarıya üzünü tutub dedi: "Onu apar öz yanında saxla, mən onun arzusunu yerinə yetirmək üçün düşünüb bir yol taparam. Əgər doğrudan da o, xeyirxah adamsa, dostluğa, məhəbbətə sadıqdırsa, biz də görək ona kömək edək. Bir də, sən demişkən, o min bir özəba dözo-dözo gəlib bizim torpağa çıxıb, bizimlə duz-çörək kəşib, ona kömək etməyə borcumuzdur. Tez onu apar öz evinə, onu qulluqlarına yaxşı-yaxşı tapşır, özün də tez qayıt gəl bura. Allahın köməkliliyi ilə biz bu işi birlikdə qaydaya salarıq". Qarı Həsəni götürüb öz mənzilinə yollandı, könizləri, qulluqları yanına çağırıb tapşırırdı ki, Həsənə nə lazımdırsa götürüb versinlər, heç nəyi yaddan çıxarmasınlar, ona yaxşı-yaxşı qulluq eləsinlər.

Sonra o tolosik padşahın yanına qayıtdı. Padşah ona dedi ki, tez yaraqlamb-yasaqlansın, gedib özüylə min nəfər seçmə atlı götürsün. Şəvahi qarı padşahın bütün göstərişlərinə diqqətlə qulaq asdı. Özü tez geyinib-kecindi, gedib min nəfər seçmə atlı götürdü, gəlib padşahın qabağında əyilib yeri öpəndən sonra ömrə müntəzər olduğunu bildirdi.

Nur ol-Xuda padşah ona dedi ki, atlıları da götürüb tez şəhərə, atası şahonşahın sarayına getsin, onun kiçik bacısı Manar əs-Sonagilə düşsün. sonra ona desin: "Geydir uşaqlarına mən tikən paltarları, sonra yolla xalasıgılə, xalası onlar üçün darıxıb".

Sonra padşah qarıya dedi: "Nəne can, bax Həsənin məsələsini ondan gizlət ha. Elə ki uşaqları ondan aldı, ona deyərsən: "Bacım deyir ki, bir bizə gəlsin". Sən onu gözləmə, qayıt gəl, özü də o gələni yolla gəlmə. Sonra gecəni gündüzə qatıb bura gəl, elə olsun ki, bu barədə heç kəs, heç nə bilməsin. Allaha and olsun, mən bilsəm ki, bacımın uşaqları onun uşaqlarıdır, onda mən onun öz arvad-uşağına sahib olmasına mane olmayacağam, əksinə öz arvad-uşağına götürüb getməsinə kömək edəçəyəm..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığı görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz on ikinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rovatat eləyirlər ki, padşah qarıya dedi: "Allaha and olsun, əgər mən görsəm ki, bacım onun arvadıdır, onda mən öz arvad-uşağını götürüb vətəninə getməsinə ona kömək edəçəyəm". Qarı da onun sözüə inandı, o bilmədi padşah ürəyində nə düşünür, bu mənfur qadın isə düşündürdü ki, bacısının uşaqları ona oxşamasa, həm də Həsən bacısının əri olmasa, onu öldürür.

Sonra padşah qarıya dedi: "Nəne can, mənə elə gəlir ki, Həsənin arvadı mənim bacım Manar əs-Sona olacaqdır, buna görə də bir balaca ehtiyat edirəm. Mən nə deyə bilərəm, Allah bilən yaxşıdır. O deyən əlamətlər, yəni gözəlliyi ilə hamını məftun etməsi, təndürlütlüyü ancaq mənim bacılarımdan, ələlxüsus, kiçik bacım Manar əs-Sonadan başqa heç kəsə ola bilməz".

Qarı padşahın ölindən öpüb Həsənin yanına qayıtdı, padşahla olan söhbəti ona danışdı. Həsənin sevincindən ağlı başından çıxdı, durub qarının alnından öpdü. Qarı ona dedi: "Oğlum, mənim alından yox, ağzımdan öp, qoy bu öpüş sənin üçün etdiklərimin əvəzi olsun. Özün də daha darıxıb-eləmə, sakit ol, özünü ələ al, hər şey yaxşı olacaq". Sonra qarı Həsənlə xudahafizləşib getdi, Həsən isə bu şəri dedi:

"Dörd şey şahiddir mənim sevgimin
(Şahidi iki olsun halbuki görək):

Qəlbin titrəməsi, əlin əsməsi,
Ariqliq, bir də ki, susub dinməmək".

Sonra o bu şəri dedi:

"İki şey – birisi ömrün gənc yaşı,
Birisi – demək ki; yar gələr haçan?

Az da olsa bizo həmdəm olmasa,
Gözümüz kor olar qan ağlamaqdan".

Qarı yaraqlanıb-yasaqlandı özü ilə min atlı da götürüb Nur əl-Xuda padşahın bacısı olan adaya yola düşdü. Az getdi, çox getdi, axırda gəlib həmin şəhərə çatdı. Nur əl-Xuda ilə onun bacısı yaşayan şəhərin arası üç günlük yol idi. Şəvahi şəhərə gəlib Manar əs-Sənanın yanına getdi, onu salamlayıb Nur əl-Xudanın salamını ona yetirəndən sonra dedi ki, padşah həm onun özü, həm də onun uşaqları üçün darıxıb. Nur əl-Xuda səndən inciyib ki, ona baş çəkmirsən. Manar əs-Səna padşah cavabında dedi: "Mənim bacım haqlıdır, bu mənim səhvimdir, mən bu səhvi düzəldərəm, onda gətməmişdim, indi gedərəm".

Sonra o buyurdu ki, onun qadını aparıb şəhər kənarında qursunlar. Özü isə bacısı üçün münasib qiymətli hədiyyələr seçməklə məşğul oldu. Manar əs-Sənanın atası pəncərədən baxanda gördü ki, şəhərin kənarında qadınlar qurulur, bunun səbəbini soruşanda, ona dedilər ki, şahzadə Manar əs-Səna qurdurur ki, bacısı Nur əl-Xudanın yanına getsin. Şahənşah bu sözü eşidəndə ömrə elədi ki, qızını müşayiət etmək üçün böyük bir dəstə qoşun ayrılırsın, yol üçün hər cür ləvazimat, yemək-içmək götürülsün. Sonra o, xəzinənin ağzını açıb qızı üçün qiymətli hədiyyələr, çoxlu mal-dövlət götürdü. Padşahın yeddi qızının yeddisi də doğma bacı idilər, təkcə kiçik bacından savayı. O, bacılarla atarib, ana ayrılırdı. Qızlardan böyük bacının adı Nur əl-Xuda, ikincinin adı Nəcm əs-Səbah, üçüncünün adı Şəms əd-Düha, dördüncünün adı Şəccarə əd-Dürr, beşincinin adı Qut əl-Qülb, altıncının adı Şərəf əl-Bonat, yeddiyincinin adı isə Manar əs-Səna idi ki, həmin qız da bacılarla atarib bir addı idi, özü də Həsənin arvadı idi.

Sonra qarı gəlib Manar əs-Sənanın qabağında əyləyib yeri öpdü, Manar əs-Səna ondan soruşdu: "Nəyə can, sənin mənə başqa sözün yoxdur ki?" Qarı dedi: "Nur əl-Xuda padşah xahiş elədi ki, sən uşaqlarına o tikən paltarları geyindirənsən, özü də onları mənimlə göndərənsən. Sən gələndən biz gedib bu xəbəri ona çatdırırıq". Manar əs-Səna qarından bu sözləri eşidəndə başını aşağı salıb bir xeyli fikrə getdi, onun sir-sifəti dəyişdi, sonra başını bulayıb dedi: "Nəyə can, sən mənim uşaqlarımın adını çəkəndə ürəyim narahat oldu. Axı, onlar anadan olan gündən bəri nə cənlərdən, nə də bəni-adəm nəslindən heç kim onların üzünü görməyib, mən onları əsən küleyə də qışqırıram". Qarı ucadan dedi: "Xanım, bu nə sözlərdir! Yoxsa sən qorxursan ki, bacından onlara bir xətər dəyər..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz on üçüncü gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, qarı Manar əs-Sənaya dedi: "Xanım, bu nə sözdür! Yoxsa sən bacından ehtiyat edirsən? Bu nə şübhədir sənin başına gəlib? Bacım bilsə, acığı tutur. Bir də axı sənin uşaqların körpədir, buna görə də onlar üçün narahat olmağı sənə bağışlamaq olar, həm də sevən adam şəkk-şübhəyə meyil edər. Qızım, sən ki mənim xasiyyətimə bələdənsən. Axı, sənin uşaqlarından əvvəl mən sizi tərbiyə edib böyütmüşəm. Mən onları səndən alan kimi üzümülə qar üçün yastıq, sinəmi isə beşik edəcəyəm. Onlar bərədə mənə məsləhət verməyə ehtiyac yoxdur. Bundan ötrü narahat olmağa deyrməz. Mən səndən ya bir gün, ya da iki gün əvvəl ora çatacağam".

Qarı ta o vaxtadan dil töküb Manar əs-Sənanı yoldan çıxartdı ki, axırda o, bacısının qəzəbindən qorxub razı oldu. O, bacısının ürəyində nələr gizləndiyini bilmirdi. Manar əs-Səna gətirib uşaqları cimizdirdi, bacısı tikən paltarları onlara geyindirib qarnın ixtiyarına verdi. Qarı uşaqları alan kimi qanadlı qus olub atını çaparaq qula düzəldi, özü də Manar əs-Səna gələn yolla yox, Nur əl-Xuda qabaqcadan ona tapşır-dığı yolla getdi.

O, yolda uşaqlara bir şey olmasın deyə elə tələsirdi ki, daha nə deyim. Neçə çaydan keçib, neçə dağı aşandan sonra gəlib Nur əl-Xuda padşahın şəhərinə çatdı. Aparıb uşaqları öz xalalarına verdi.

Padşah uşaqları görəndə kimi şad oldu, onların üzündən öpüb başına basdı, sonra birini sağ, o birini sol dizinin üstə oturdub qariyə dedi: "İndi get Həsəni gətir! Mən onu ölümdən xilas edib, ona möhlət vermişdim. O mənim mənzilimdə yaşayıb artıq özünə gəlmişdir. Uzun yolların əzab-əziyyəti canından çıxmışdır. Ancaq ölüm təhlükəsi hələ də onun başının üstündən gətməmişdir..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

814-cü gecə

Elə ki səkkiz yüz on dördüncü gecə oldu, Şəhrişad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Nur əl-Xuda padşah qarıya ömr elədi ki, gedib Həsəni götürsün, sonra ona dedi: "O bu vaxtadan çox uzun yollar keçib, çox özab-əziyyəyə dözüb, ancaq bilmir ki, ölüm təhlükəsi hələ də onun üstündən sovumayıb". Qarı soruşdu: "O bura gələndə uşaqları ona göstərəcəksənmi, bərdən məlum olsa ki, uşaqlar onun deyil, onda onu azad edib öz vətəninə getməyə icazə verəcəksənmi?"

Padşah qarının sözlərini eşidəndə qəzəblə dedi: "Ey bədniiyyət qarı, sən bu qorib üçün hələ çoxmu hiylələrə əl atacaqsan. Məgər sən bilmərsənmi o bizim torpağa ayaq basmaqla bizim sirrimizi öyrənib, bizim adət-ənənələrimizə ağah olub? O elə bilir ki, bizim yurduмуza gəlib, üzümüzü görüb, namusumuz tapdayandan sonra sağ-salamat qayıdıb gedəcək? Əgər o buradan sağ-salamat çıxıb getsə, burada gör-düklərinin hamısını gedib öz qohum-aqrabasına, tanış-bilişinə danışacaq, onlar da bu xəbəri ələmə yayacaqlar. Bu xəbər tacirlərə çatanda onlar ölkə-ölkə gəzib deyəcəklər: "Vak adalarından keçib Cınlar, Heyvanlar və Quşlar torpağına bir adam getmiş, oradan da sağ-salamat qayıdıb gəlmişdir". Bu heç vaxt ola bilməz! And olsun yeri-göyü yaradan, canlıları xəلق eləyən o qadir Allaha ki, mən buna yol vermərəm. Əgər bu uşaqlar onun olmasa, mən onun boynunu öz əllərimlə vuracağam!" Sonra o, qarının üstünə elə qışqırdı ki, qarı qorxusundan yera sərilirdi. O iyirmi qul çağırıb onlara dedi: "Bu qarı ilə gedin, onun evində olan cavan oğlanı bura götürün". Qarı qullarla birlikdə sarayı tərk elədi, onun sir-sifəti elə əvəzini qırdı ki, sir-sifətində qandan əsər qalmamışdı. O, əli-ayağı əsə-əsə Həsənin yanına getdi. Qarı içəri girəndə Həsən ayaya qalxdı və qarının əlini öpdü, qarı isə onunla salamlaşmadan dedi: "İndi get padşahla özün danış, mən səni demədimmi qayıt get öz vətəninə, mən səni qabaqcadan xəbərdar etmədimmi ki, bu işin nəticəsi pis olacaq? Sonso mənim məsləhətimə qulaq asmadın. Mən səni deyəndə ki, səni elə şeylər verərəm ki, ondan heç kəsə də olmaz, mənə qulaq asmadın, mənəm əksinə hərəkət elədim, həm özünü, həm də mənə bəlaya saldın, indi hər kimizi ölüm gözləyir, artıq göz-

lədiyin gün gəlib çatmışdır, ölüm qaşnan gözün arasındadır, indi get o ədəbsizlə özün danış, görüm ondan necə canını qurtarırsan".

Elə bil Həsənin ürəyi yerindən qopdu, qorxa-qorxa dedi: "Ay Allah, özün mənə kömək ol, mənə bu qədər özab-əziyyəyə saldığın bəs deyilmi, heç olmasa indi mənə rəhmin gəlsin". O, həyatından küskün halda qarı ilə birlikdə durub qulların qabağına düşdü. Onlar padşahın yanına gələndə Həsən gürdü ki, padşah onun uşaqlarını – Nəsirə, Mənsurə hərəsini bir dizinin üstünə alıb oynadır. Həsən uşaqlarını görəndə kimi tanıdı, sevincindən elə qışqırdı ki, üstüüstə yerə yıxılıb huşunu itirdi..."

Şəhrişad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

815-ci gecə

Elə ki səkkiz yüz on beşinci gecə oldu, Şəhrişad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Həsən öz uşaqlarını görəndə sevincindən elə qışqırdı ki, huşunu itirib üzü üstə yerə yıxıldı. O özünə gələndə uşaqlar padşahın dizinin üstündən düşdü, Həsənin üstünə yüyürüb dedilər: "Ata can!"

Qarı, bir də burada olan adamların hamısı bu vəziyyətə dözə bilməyib ağladılar, bu vaxt uşaqlar bir-birinə deyirdilər: "Allaha çox şükür ki, o bizi atamıza qovuşdurdu". Həsən özünə gələndə uşaqları bağrına basıb elə ağladı ki, huşu başından getdi. O özünə gələndə bu şəri dedi:

"Bilsəm sizi görsəm öləcəyəm mən,
Yenə ayrılığa dözməz bu ürək.

Sabah görüşürük, – deyir təyfiniz,
Sabaha sağ çıxma bilməmi görək.

Madam ki, siz mənə uzaqlaşdınız,
Həyatın lozzotu nəyimə görək?

Allahın ölümü əlsə üstümü,
Dünyanı dörd-qəmlə eləyərdəm tərk.

Cömonə bənzəyir bağrımın başı,
Orda cövlən edir yar bir ahutək.

Desə ki, qanını mən tökməmişəm,
Onu al yanağı ifşa edəcək”.

Padşah görəndə ki, bu uşaqlar Həsəninindir, bacısı Manar əs-Səna onun arvadıdır, bacısına ələ acığı tutdu ki, hələ ömründə o heç kimin əlindən belə qəzəblənməmişdi...”

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz on altıncı gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Padşah sağ olsun, belə rəvayət ələyirlər ki, ələ ki Nur əl-Xuda padşah əmin oldu ki, uşaqlar Həsəninindir, bacısı Manar əs-Səna da onun arvadıdır, bacısına ələ acığı tutdu ki, hələ ömründə heç belə qəzəblənməmişdi. Sonra Həsənin üstünə ələ qışqırdı ki, o, huşunu itirib yerə yığıldı. Özünə gələndə bu şəri dedi:

“Siz mənim gözümdən uzaqlaşdınız,
Qəlbimdə ömürlük qaldınız ancaq.

Çərxin sənə görə hər sitəməni,
Sizin eşqinizdən düşməmə uzaq.

Qəlbimi yandır-a yandır fəryad,
Açıılır səhərim mənim bu sayaq.

Bir an ayrılığa dözməzdi könlüm,
İndi aydan-aya uzanır fəraq.

Əsən küləkdən də qışqanıram mən
Nəzonin qızları, sən bir işə bax”.

Şəri deyib qurtaranda o yenə də huşunu itirib yerə yığıldı. O özünə gələndə gördü ki, onu sürüyə-sürüyə saraydan bayıra atıblar. Heç inana

bilmədi ki, padşahın qəzəbindən canını qurtarıb. Padşahın Həsənlə belə rəftarı Şəvahi qarıya toxundu, ancaq onun qəzəbindən qorxub heç nə deyə bilmədi.

Həsən saraydan çıxanda bilmədi ki, hara getsin, geniş dünya ona dar gəldi. İndi o ələ bir vəziyyətdə idi ki, ona nə yol göstərən, nə məsləhət, nə də sığınacaq verən vardı. O gördü ki, ömrünün sonu çatıb, çünki bilmirdi ki, hara getsin, nə ələsin. Cənlər Səhrasını, Heyvanlar Torpağını, Quşlar Adasını necə keçib getsin, onun əli hər yerdən üzüldü və yaşamaq ümidini itirdi, o artıq oturub özü öz gününə ağlamağa başladı. O qədər ağladı ki, huşu başından getdi, özünə gələndə yenə də uşaqları, arvadı barədə düşünməyə başladı. O düşündü ki, arvadı bacısının yanına gələndə onun başına bir iş gələcək.

Sonra o bu yerə gəlməsinə pəşman oldu, özünü tənbeh elədi ki, nə üçün heç kimin sözüne qulaq asmadı. Sonra da bu şəri dedi:

“Ağlaram, – itirdim əzizlərimi,
Başımdan aşırıb qışsa, qəm, kədər.

Çərxin zəhorini aşqarsız içdim,
Əzizlər gedibse, qəlb necə dözər?

Ayrılıq körpüsü düşdü araya,
Kim bu ayrılığın kökünü üzər?

Elə zənn etməyin sizi unuttum,
Unutqanlıq hissi mənə nə gözər?

Mənə şəfa verin, ey təbiblərim,
Könlüm vəslinizə yetişmək istər.

Bir hələ saldı ki, mənə ayrılıq,
Baş aydım nübardan gədəyə qədər.

Qəlbimdə eşq odu olmuş bərqərar,
Nə axşam soyumaq bilir, nə səhər.

Mənə rəhm ələyin, ey əzizlərim,
Axı dönüklükdən mənə yox əsər.

Ey mənim qəlbimdə sakin olanlar,
Evimi nə zaman bir vəsal bəzər?

Üzübdür canımı narahatlığım,
Nə ola, — bir sizdən tutaydım xəbər!”

Şəri deyəndən sonra Həsən üzüaşağı ta o vaxtacan getdi ki, axırda şöhdən çıxıb bir çayın sahilinə gəldi. O çayın sahilini üzüaşağı gətirməyə başladı. Həsən çayın sahilini ilə getməkdə olsun, indi sizə kimdən deyim, Həsənin arvadı Manar əs-Sonadan.

Həsənin arvadı Manar əs-Sona, qarı gedən günün səhərişi yola düşməyə hazırlaşdı. Bu vaxt atasının saray ayanlarından biri içəri girdi, oyulub onun qabağında yeri öpdü...”

Şəhrizad bu yerdə şöhrin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

817-ci gecə

Elo ki səkkiz yüz on yeddinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Manar əs-Sona yola düşmək istəyəndə birdən atasının saray ayanlarından biri içəri girdi, oyulub onun qabağında yeri öpəndən sonra dedi: “Ey şahzadə, atanız şahonşah sənə salam göndərir və səni öz yanına dəvət edir”. Şahzadə durub ayanla birlikdə atasının yanına getdi ki, görsün ona nə lazımdır. Atasını onu salamladı, sonra öz yanında oturdub dedi: “Qızım, bil və ağah ol ki, bu gecə qarışıq yuxu görmüşəm, ona görə də sən bu gün səfərə çıxmağın heç üroyimdən deyil, mənə elə gəlir ki, sən bu səfərdə əzab-əziyyət gözləyir”. Şahzadə soruşdu: “O nə yuxudur elo, ata can?”” Atasını cavabında dedi: “Yuxuda gördüm ki, bir xəzinəyə girmişəm, orada hər cürə daş-qaşlar var. Görürəm ki, bu xəzinədə mənim xəsumə gələn şey yeddi incidir, mənə elə gəlir ki, xəzinədə ən qiymətli daş-qaşlar bu incilərdir, mən yaxınlaşdımlarından ən kiçiyini, ən parıldayanını götürüb xəzinədən çıxdım. Mən xəzinənin qapısından çıxanda ovucumu açdım ki, işıqda ona tamaşa edim, bu vaxt qaribo bir quş uçub gəldi, onu mənim ovucumdan götürüb aparıb öz yerinə qoydu. Bu quş bizim yerdə olan quşlara bənzərdi, o elə bil haradansa, çox-çox uzaq yerlərdən uçub gəlmişdi, yuxuda mənim qanım qaraldı, əhvalım pozuldu, özüm də bərk qorxdum, elo ki yuxudan ayıldım, o incini əlimdən verdiyim üçün qəmə batdım. Sonra mən yuxu-

yozanları yanıma çağırırdı bu əhvalatı onlara danışdım, onlar mənə dedilər: “Sənin yeddi qızın var, onların ən kiçiyini sənin razılığın olmadan zorla əlindən alacaqlar”. Qızlarımın isə ən kiçiyi, mənəim üçün ən əzizi sənə, sən də bu gün çıxıb bacının yanına gedirsən, mənə bil-mirəm orada səni nə gözləyir. Yaxşı olar ki, sən bu səfərə çıxmayasan, qayıdıb öz sarayına gədsən”.

Manar əs-Sona atasının bu sözlərini eşidəndə qorxusundan ürəyi döyünməyə başladı, başını aşağı salıb dərin fikrə getdi, uşaqları yadına düşdü, bilmədi ki, nə etsin, sonra o, atasına dedi: “Ata can, Nur əl-Xuda padşah mənə qonaq dəvət edib, o indi hər dəqiqə mənəim yolumu gözləyir, dörd ildir ki, üzümü görmür, əgər indi onun yanına gətməsəm, bu səfəri ayrı vaxta keçirsəm, o menden inciyər. Mən ən çoxu onun yanında bir ay qalacağam, sonra qayıdıb yenə sənin yanına Vak adalarına gələcəyəm. Axı kim bizim yerə gəlib çıxa bilər? Kim Ağ torpaqdan, Qara Dağdan, Kafur Dağından keçib, Quşlar, Heyvanlar və Cinslər Torpaqlarından adlayıb gəlib Vak adalarına çıxar? Əgər bu yerə bir qərbin ayağı dəysə, həmin saat o ölüm dənizində həlak olar. Ata can, sən narahat olma, bizə heç kimdən xəbər dəyməz”. Şahzadə atasını o vaxtacan dilə tutdu ki, axırda o, qızının səfərə çıxmasına razılıq verdi...”

Şəhrizad bu yerdə şöhrin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

818-ci gecə

Elo ki səkkiz yüz on səkkizinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Manar əs-Sona atasını o vaxtacan dilə tutdu ki, axırda o, qızının səfərə çıxmasına razı oldu. Sonra o min nəfər atlı ayırdı ki, qızını yolluq müşayiət eləsin. O, qoşun başçısına tapşırırdı ki, Manar əs-Sona ilə orada qalsınlar, qızı orada qoyub gəlməsinlər. Qızına da tapşırırdı ki, bacısının yanında iki gün qalıb geri qayıtsın. Belə olanda şahzadə cavabında dedi: “İlaət borcumdur!” Sonra durub atası ilə xudahafizləşdi.

Atasının sözü Manar əs-Sonanın ürəyinə bərk qorxu salmışdı, o, uşaqları üçün qorxurdu. Taleyin hökmü qarşısında nə etmək olardı. O üç gün-üç gecə yol gedib, gəlib çayın sahilində dayandı, orada çadır

qurub dincəlməyə başladı. Sonra o bir neçə yaxın adamları, bir də vəzir-vəkili ilə çay içib səhərə varid oldu, oradan düz Nur əl-Xuda padşahın sarayına yollandı. Saraya girəndə gördü ki, onun uşaqları xalalarının yanında "Ata! Ata can!" deyər qışqırıb ağlaşırlar. O da özünü saxlaya bilməyib ağladı, uşaqlarını bağrına basıb dedi: "Məgər siz öz atanızı görmüsünüz? O gün qara gələydi ki, mən onu atıb gəldim. Mən bilsəydim ki, o indi sağdır, bu saat sizi onun yanına aparardım".

Sonra o həm özü, həm əri, həm də uşaqları üçün ağlayıb bu şəri deddi:

"Göllər arxanızca harda olsanız,
Gölləm, - olsa da yol uzaq, çətin.

Sizin yurduzuza dikilib gözüüm,
Qəlb keçən günlərin çəkir həsrətim.

Nə gözəl günlərdi, o günlər ki biz,
Üzdürdüyünüzü bir səadətini!"

Nur əl-Xuda padşah görəndə ki, bacısı öz uşaqlarını qucaqladı və onlara bu sözləri dedi: "Bu zülmü özümə də, sizə də mən eləmişəm, öz evimi öz ölümə mən özüm yıxmışam". Belə olanda Nur əl-Xuda padşahın ona daha da acığı tutdu, o dedi: "Ey, həyasızın biri həyasız, de görüm bu uşaqlar haradandır? Yoxsa sən atanın icazəsi olmadan ora getmişin? Yoxsa pozğunluq eləmişin? Əgər sən doğrudan da pozğunluq eləmişənsə, onda bunun üçün cəzalanmalısan. Yox, əgər ora getmişənsə, onda nə üçün sən öz ərindən xəbərsiz onun uşaqlarını götürüb bura gətirmişən?..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz on doqquzuncu gecə oldu, Şəhrizad nağılın dahnı danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Nur əl-Xuda padşah bacısı Manar əs-Sənaya deyəndə ki, əgər sən bizdən xəbərsiz ora getmişənsə, onda nə üçün ərini atmısan, uşaqlarını

da götürüb bura gəlmisən? Sən elə bilirən ki, biz bunu bilmirik? Allah-təalanın özü sənə bütün sirlərini açıb bizə bəyan elədi. Biz indi sənə kim olduğunu yaxşı bilirik!

Sonra o, adamlarını göndərdi ki, Manar əs-Sənani tutsunlar. Onu tutub əl-qolunu bağladılar, o qəder döydülər ki, bədəninə tutar yeri qalmadı, elə ki qız tamam haldan düşdü, onu saçından çarxıma çəkdi-lər, sonra aparıb zindana saldılar.

Sonra Nur əl-Xuda padşah atasını bu işdən xəbərdar etmək üçün ona belə bir məktub yazdı: "Bizim məmləkətimizə bir bəni-adəm gəlib, bacım Manar əs-Sənaya deyir ki, o həmin kişiye qayda-qanunla ərə gedib, ondan iki uşağı olub, ancaq o bunu bizdən gizlədib, bu barədə bizə heç nə deməyib, mən bu əhvalatı həmin adamdan öyrənmişəm, onun adı Həsəndir. O bizə danışdı ki, Manar əs-Sənaya ilə evlənib, uzun müddət bir yerdə yaşamışlar. Sonra arvadı ondan xəbərsiz uşaqları da götürüb evdən getmiş, gedərkən də onun anasına demişdir: "Oğluna deyərsən ki, əgər biz onun yadına düşsək, bizim üçün dərxisə, onda Vak adalarına gəlsin". Biz o adami burada tutub, ondan bu əhvalatı öyrəndəndən sonra Şəvahi qarnı bacımın dahnına göndərdim və onun mənim yanıma gəlməsini xahiş elədim. Qarıya tapşırıdım ki, bacım gələncən o uşaqları götürüb gəlsin, uşaqlar gələndə mən o adami yanıma çağırıdım. O öz uşaqlarını görəndə kimi tanıdı, uşaqlar da onu tanıdılar. Mən inandım ki, bu uşaqlar onundur, bacım da onun arvadıdır, onun sözlərinə inandım, gördüm ki, o adamda heç bir günah yoxdur, bütün günah mənim bacımdır. Mən qorxdım ki, biz camaat arasında biabır olaq, ona görə də bu həyasız mənim yanıma gələn kimi onu tutdurub döydürdüm, sonra da saçlarından çarxıma çəkib zindana saldırdım. Mən bu işlərdən sənə onu görə ağah edirəm ki, sən hər şeyi biləsən, indi əmr sənindir. Sən necə desən, elə də olacaq. Mən istəmirəm ki, bu işdən camaat xəbər tutsun, biz də aləmdə biabır olaq, bu naməni alan kimi eləstü cavab yaz.

Sonra o, naməni qasidlə atasına göndərdi. Şahənşah naməni alıb oxudu, onun Manar əs-Sənaya bərk acığı tutdu, götürüb Nur əl-Xudaya belə bir cavab yazdı: "Mən onun taleyini sənə tapşırıram, özün necə istəyirsən elə də cəzasını ver. Əgər hər şey sən deyən kimidirsə, onu sən mənimlə məsləhətləşmədən də öldürdüreb bilərsən".

Şahənşahın naməsinə Nur əl-Xuda padşah alıb oxudu, sonra Manar əs-Sənani yanına gətirdirdi. O, başdan-ayağa qan içində idi, onun qolları zəncirlənmişdi, əynində qəzildən paltar vardı, onu padşahın hüzuruna gətirəndə, o özünü belə alçaldılmış vəziyyətdə görəndə, ötən

şan-şöhrətli günləri yadına düşdü, ürəyi kövrəldi, hıçqırıb ağladı, sonra bu şəri dedi:

"Əzəli çatıbdır deyə, – düşmənlər
Məhv etmək istəyir, mən, ey şahım.

Alt-üst et onların bu niyyətini,
Ey mənim pənahım, ey ümidgahım!"

Sonra o yenə də hönkür-höknür ağladı, huşunu itirib yerə yıxıldı, özünü gələndə isə bu şəri dedi:

"Zəhləm gedə-gedə dost oldum qəmər;
O çox dost tutadır, – soxavotindən.

Qəlbimin bir cürə deyil qayğısı,
Mən cürdür, Allahın koramotından".

Sonra o bu şəri dedi:

"Allah göstərməsin, – var elə dərdlər,
Onlara dözməmiş yenyetmələr.

Bir də görürsən ki, özü-özü
Dağlıb yox oldu, bu dörd, bu kədər..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağlıl yarımcıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz iyirminci gecə oldu, Şəhrizad nağlın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rovatət eləyirlər ki, padşahın omri ilə Manar əs-Sənanı padşahın hüzuruna gətirdilər, özünü belə alçaldılmış vəziyyətdə görən qızın ürəyi dözmədi, yuxarıdakı şeirləri dedi: Nur əl-Xuda padşahın omri ilə bir taxta nərdivan gətirdilər, Manar əs-Sənanı arxası üstə köndirib ona bağladılar. Sonra padşah

onun başını açdı, saçlarını nərdivana doladı, onun az da olsun bacısına rəhmi gəlmədi.

Manar əs-Səna özünü belə alçaldılmış vəziyyətdə görəndə qışqırıb ağlamağa başladı, ancaq heç kəs onun köməyinə gəlmədi. Belə olanda o, bacısına dedi: "Bacı, sənənin nə yaman qəddar ürəyin varmı, sənənin nə mənə, nə də bu uşaqlara yazığın gəlmir". Nur əl-Xuda bu sözləri eşidəndə daha da qəzəbləndi, ona ağzına gələni deməyə başladı: "Yalançının, pozğunun biri! Sənə yazığı gələndə, qoy Allah özü cəza versin, mənim sənə heç vaxt yazığım gəlməz". Manar əs-Səna dedi: (o arxası üstə uzadılmışdı) "Ya Allah, mən sənədən kömək diləyirəm, axı mənim günahım nədir ki, sən məni belə sınaqlara çəkirsən? Allaha and olsun ki, mən qəbahət iş görməmişəm, mən o kişiyyə qanunla orə getmişəm, mənim sözümə heç bir yalan yoxdur. Allah özü şahiddir!"

Bacısı onun sözlərini eşidəndə fikrə gedib dedi: "Sən necə ürək edib mənimlə bu cür danışsan!" Sonra o durub Manar əs-Sənanı döyməyə başladı, o qədar döydü ki, qızın huşu başından çıxdı, onun üzünə ta o vaxtadan son çilədlər ki, axırda huşu başına gəldi, onun bütün gözəlliyi itmişdi, o özü özünün halına acıyıb bu şəri dedi:

"Doğrudur, səhv etdim, günah işlətdim,
Doğrudur, bir xota çıxdı əlimdən;

Gəlmişəm yanına üzürxahlığa,
Tutduğum iş üçün peşimanam mən".

Sənənin bu qoddarlığına görə mənim sənə acığım tutur, – çünki sən heç nə bilmədən mənə pozğun deyirsən. Ancaq Allah hər şeyi görür, o özü məni sənənin əlindən xilas edəcəkdir, yox, əgər mən doğrudan da sən deyən kimi pozğunamsa, onda qoy Allah özü mənim cəzamı versin".

Nur əl-Xuda padşahın onun sözlərindən bərk qəzəbləndi, qışqırıb dedi: "Həyasızın biri həyasız, sən hələ mənim qarşımda ürək edib şeir də deyirsən, öz günahların bağışlanmasını istəyirsən, mən istəyirdim ki, səni öz ərinin yanına qaytarım, ancaq görəndə ki, sən öz murdar əməllərinlə fəxr edirsən, fikrimi dəyişdim". Sonra o ömr elədi ki, gedib ona bir şallaq gətiriblər, elə ki şallaq gətirildi, o, qolunu çırmalayıb qızı o qədər şallaqladı ki, buna heç fil də tab gətirə bilməzdi. Manar əs-Səna huşunu itirib yıxıldı, Şəvahi qarı padşahın bu hərəkətini görəndə ürəyi dözmədi, ağlayıb padşaha lənət yağdırı-yağdırı buradan qaçıb getdi. Bunu görən padşah nökrələrinə qışqırıb dedi: "Təz onu

tutub yanıma götürin!" Nökrorlər qarını tutub gətirildilər. Bu vaxt padşah öz konizlərinə əmr edib dedi: "Onu ta canı çıxanacan üzüüstə sürüyün!" Konizlər də qarını üzüüstə sürüyüb, ona min cür əzab verdilər. Bunlar burada qalsınlar, indi sizə kimdən deyim Həsəndən.

Həsən isə sahilboyu gedə-gedə düşünür, özünü ələ almağa çalışırdı. Ancaq onun vəziyyəti elə idi ki, gözüne gecə-gündüz görünmürdü. O az getdi, üz getdi, doro-topa düz getdi, axırda gəlib bir ağaca çatdı, baxıb gördü ki, ağacdən bir kağız asılıb. Alıb kağıza baxdı, gördü ki, orda belə bir şeir yazılıb:

"Sən hələ ananın bətnində ikən,
Böyük qayğı ilə yanaşdım sənə.

Qəlbi yumşaltmışam mən o qadın,
Səni qayğı ilə basdı köksünə.

Biz sənin dar gündə havadanmışq,
Qoymaq qalasan heç yaman günə.

Görək baş əyəsən qarşımızda sən,
Tutmağa hazırq əlindən yeno".

O, kağız oxuyandan sonra ona elə gəldi ki, bu əzab-əziyyətdən xilas olacaq. Öz istəyinə yetəcək. Ancaq ağacdən aralanıb boş səhraya çıxanda, yeno də ürəyini qorxu aldı, ətrafda bir ins-cins yox idi. Bir kəs yox idi ki, onu sakit edə, ona təskinlik verə. Təklil onun ürəyini sıxdı, o da bu şəri dedi:

"Getdən əzizlərim olan torpağa,
Məndən salam apar onlara, ruzgar!

Canımdan keçərəm, de, yollarında,
Mənim sevgim kimi sevgi harda var?

Onlardan bir xəbər götürə bilson,
Süst düşmüş bədənəm, bil ki, canlanar..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz iyirmi birinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət edirlər ki, Həsən kağızı oxuyanda ona elə gəldi ki, bu əzab-əziyyətdən qurtaracaq, tezliklə öz istəyinə yetəcək. Ancaq o, ağacdən heç iki addım aralanmamışdı ki, gəlib boş bir səhraya çıxdı, gördü ki, burda heç bir ins-cins yoxdur, təklil onun ürəyini sıxdı, özünü saxlaya bilməyib ağladı, dərddli-dərddli şeir dedi. Sonra o yeno də sahilboyu getməyə başladı, çox getməmişdi ki, birdən səhildə iki uşaq gördü. Bunlar məcus cin uşaqları idilər. Onların qabağında uzun mis çubuq, bir də üstü yazılı, üç parçadan tikilmiş bir papaq vardı.

Papaq da, çubuq da yerə atılmışdı. Ancaq uşaqlar, deyəsən bu şeylərin üstündə mübahisə edir, bir-birilə dalaşırdılar. Onlardan biri deyirdi: "Bu çubuğu heç kəs yox, mən götürəcəyəm!" O biri deyirdi: "Bu çubuğu heç kəs yox, mən götürəcəyəm!"

Həsən yaxına gedib onları aralayandan sonra soruşdu: "Siz nəyin üstə dalaşırsınız?" Uşaqlar dedilər: "Əmi, sən gəl bizim mübahisəmizi kəs! Allah səni bizim yanımıza göndərib ki, sən bizim mübahisəmizi ədalətlə həll edəsən". Həsən dedi: "Siz öz başınıza gələn əhvalatı mənə danışın ki, mən də bu mübahisəni kəsə bilim". Uşaqlar ona dedilər: "Biz doğma qardaşlarıq, bizim atamız məşhur məcus idi, özü də bu dağdakı mağarada yaşayırdı. O öldü, ondan bizə bu çubuq, bir də bu papaq qaldı, indi mənim qardaşım deyir: "Bu çubuğu heç kəs yox mən götürəcəyəm!" Gəl sən bizim mübahisəmizi kəs, biz daha dalaşmayaq!"

Həsən onlardan bu sözləri eşidəndə soruşdu: "Bu çubuqla papaq arasında nə fərq var, onların qiyməti nədir ki? Məncə, çubuğun dəyəri altı cədid, papağın dəyəri isə üç cədid olar". Qardaşlar dedilər: "Sən onların əsil dəyərini bilmirsən". Həsən soruşdu: "Onların dəyəri nədir?" Uşaqlar dedilər: "Bunların hər birində böyük sirr var. Bu çubuq bütün Vək adalarının gəlinə bərabərdir, papaq da həmçinin". Həsən dedi: "Uşaqlar, Allah xətrinə, onların sirrini mənə açın". Uşaqlar dedilər: "Əmi, bunların sirri çox böyükdür. Bizim atamız bunları düzəltmək üçün yüz yüz otuz beş il baş sındırırmışdır. Atamız bunların hər birinə

gizli sirlər vermişdir, onları Göy qübbəsi kimi noqslə işləmişdir. O bunların hər biri ilə ən müşkül məsələləri həll etmişdir. Bunları tamam hazırlayıb qurtarandan sonra ölmüşdür. Bu papağın sirri ondan ibarətdir ki, hər kəs onu başına qoysa, o adam həmin saat gözəgörünməz olur. O, papağı başından çıxarana kimi heç kəs onu görə bilmir. O ki qaldı bu çubuğa, onun sirri bundan ibarətdir ki, hər kim bu çubuğa sahib olsa, o yeddi cin tayfasının padşahı olur. Bütün cinlər onun xidmətində müntəziz dayanıb, onun əmrini yerinə yetirirlər. Bu çubuğun sahibi onu birca dəfə yerə vursa, yer üzündə bir-biri ilə mübahisədə olan bütün padşahlar barışacaqlar, bütün cinlər onun xidmətində dayanacaqlar”.

Bu sözləri eşidəndə Həsən başını aşağı salıb dərindən fikrə getdi, sonra öz-özünə dedi: “Allaha and olsun, bu papaqla bu çubuğa mən uşaqlardan daha çox layiqəm, bunların vasitəsilə bütün düşmənlərimə qalib gələ bilərəm. Mən bir yol tapıb bunları uşaqların əlindən almalyam ki, bunların köməyi ilə öz arvad-uşağımı o zalım padşahın əlindən xilas edim. Sonra onları hələ insan ayağı dəyməyən bu eybəcər yerdən götürüb qaçım. Bolko Allah-təalının özü məni bu uşaqların yanına gətirib ki, mən bu çubuqla papağı onların əlindən alım”.

Sonra o başını qaldırıb uşaqlara dedi: “Əgər istəyirsiniz ki, mən bu mübahisəni həll edim, onda görək mən sizi sınayım. Sizdən kim qalib gəlsə, o, çubuğu, kim məğlub olsa, o da papağı götürsün. Əgər mən sizi sınaya bilsəm, onda sizdən kimin nəyə qadir olduğunu biləcəyəm”. Uşaqlar dedilər: “Əmi, biz istəyirik ki, sən bizi sınayasan, bizim aramızdakı bu mübahisəni kəsəsin”. Həsən onlardan soruşdu: “Siz mən dəyənləri eşidib, mən dəyənlərə əməl edəcəksinizmi?” Uşaqlar dedilər: “Hə”. Həsən onlara dedi: “Mən bir də götürüb atacağam. Sizdən kim birinci qaçıb o daşı götürdü, çubuq onun, kim dala qaldı, papaq da onun”. Uşaqlar dedilər: “Biz sənin şərtinlə razıyıq”.

Bələ olanda Həsən yerdən bir daş götürüb var gücü ilə atdı. Uşaqlar da o saat daşın dalınca qaçdılar. Elə ki onlar uzaqlaşdı, Həsən uşaqların öz atalarının sirri barədə dediyi sözlərin doğru olub-olmadığını yoxlamaq üçün tez papağı götürüb başına qoydu, çubuğu əlinə alıb durduğu yerdən konara çəkildi. Kiçik qardaş birinci qaçıb daşı götürdü, geri qayıdanda o, Həsəni görmədi. Bərkən qışqırıb qardaşına dedi: “Bizim mübahisəmizi həll etmək istəyən adam hanı?” Onun qardaşı dedi: “Mən də onu görmürəm. Elə bil o, ya göyün yeddinci qatına çıxıb, ya da yerin tərkinə girib!” Sonra onlar durub Həsəni axtarmağa başladılar, ancaq tapa bilmədilər. Həsən isə bir tərəfdə durub onlara baxırdı. Uşaqlar Həsəni tapa bilməyəndə bir-birini söyüb dedilər: “Çubuq da

əldən çıxdı, papaq da, nə mənə qismət oldu, nə də sənə. Biz atamızın sözüncə qulaq asmadıq. Onun dediklərini tez yaddan çıxartdıq”.

Bu sözləri deyəndən sonra uşaqlar çıxıb getdilər, Həsən isə başında papaq, əlində də çubuq şəhərə getdi. Onu heç kəs görmürdü. O gəlib Şevahi Zət-ə-Dəvahi qarı yaşayan saraya daxil oldu, ancaq qarı onu görmədi. Həsən qarıya yaxın gedib, onun başının üstündəki taxçada olan şüşə kərpic qabların hamısını əli ilə vurub yerə saldı. Bunu gören qarı başına-gözünə döyüb dedi: “Allaha and olsun, yaqın Nur əl-Xuda padşah bura şeytan göndərib ki, mənim başıma bu oyunu açsın. Mən üz tutub Allaha yalvarıram ki, o məni bu padşahın qəzəbindən qorusun. Ya Allah! Hər şey sənə yaxşı bəyəndi. Axı kim belə haqsız iş görürdü? Axı kim heç nədən ötürü öz bacısını döydürüb zindana saldırdı? Mənim kimi bir qocaya zülm edərdi?..”

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz iyirmi ikinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Zət əl-Dəvahi qarı öz-özünə düşünlüb dedi: “Nur əl-Xuda padşah öz bacısını başına bu oyunu açanda, bəs onda yad adamın başına nə oyun gətirər?” Sonra o bərkən dedi: “Ey xeyirxah şeytan, səni and verirəm Allaha, bir də bütün cinlərin və insanların hökmdarı Davud oğlu Süleymanın (Onların hər ikisinə salam-dua olsun!) üzüyndəki yazıya! Mənimlə açıq danış və suallarına cavab ver!” Bu vaxt, Həsən ona cavab verib dedi: “Mən şeytan deyiləm, mən məhəbbət əlindən dəli-divanə olan, eşqi başına vuran Həsənəm”.

Sonra Həsən papağı başından çıxarıb qarıya yaxınlaşdı. Qarı onu gören kimi tanıdı, onu bir tərəfə çəkib dedi: “Sən hansı ağilla gəlib buraya çıxmısan? Tez ol get gələn! Heç bilirsən o həyasız sənin arvadının başına nə oyun gətirdi? Hələ Manar əs-Səna onun bacısıdır. Əgər sən onun əlinə düşsən, heç bilirsən başına nə gətirər?” Sonra o, Nur əl-Xuda padşahın onun arvadının başına gətirdiyi uyulanı, onun necə əzab-əziyyətdə düşər olduğunu söyləyib dedi: “Sən gedəndən sonra padşah səni buraxdığına çox peşman oldu, sənin dalınca bir adam

göndərdi, özü də dedi ki, səni tapıb götürənə bir kintar qızıl verəcək, özünü də mənim yerimə başçı təyin edəcək, həm səni, həm arvadını, həm də uşaqlarını öldürdürəcək".

Sonra qarı ağladı, açığ yaraqlarını Həsənə göstərdi, padşah onun başına nə oyun açdığını Həsən də gördü. Qarını bu vəziyyətdə görəndə Həsən də dözməyib ağladı, sonra bərkədən dedi: "Ey mənim xanımım, bu mənfur torpaqdan, bu zalım padşahın əlindən necə xilas olaq? Mən öz arvad-uşağımı onun əlindən xilas edib, necə çıxıb öz vətənimə gedə bilərəm?" Qarı bərkədən dedi: "Sənə yazığım gəlir, çalış öz canını qurtar". Həsən bərkədən dedi: "Necə olursa olsun padşahın acığını mən öz arvad-uşağımı onun əlindən xilas etməliyəm!" Qarı dedi: "Sən bunu necə edəcəksən? Hələ ki əlində imkan var, Allahın köməyi ilə qaç gizlən". Belə olanda Həsən mis çubuğu, bir də papağı qarıya göstərdi. Qarı onları görəndə sevinib dedi: "Oğul, Allaha and olsun, mən səni də, sənin arvadını da daha ölmüş bilirdim. Ancaq indi elə bilirəm ki, sən də, sənin arvad-uşağın da xilas olacaq! Mən çubuğu düzəldən adamı tanıyıram. O mənim ustamım olub, mənə cadugərliyi o öyrədir, o çox böyük cadugər idi, o bu dünyada yüz otuz beş il yaşadı, bütün ömrünü də bu çubuqla papağı düzəltməyə həsr elədi. O bunları düzəldib qurtaran kimi ölüm gəlib onun başının üstünü kəsirdi. O da hamı kimi ondan canını qurtara bilmədi. Mən onun öz uşaqlarına dedi-yi sözləri yaxşı xatırlayıram. O deyirdi: "Balalarım, bu şeylər sizə qismət olmayacaq. Bir gün sizin yanınıza bir yadelli adam gələcək, bunları sizin əlinizdən elə alacaq ki, heç xəbəriniz də olmayacaq". Uşaqlar ona deyirdilər: "Ata can, o bunları bizim əlimizdən necə alacaq?" O, cavabında deyirdi: "Mən bunu bilmirəm". Sən necə oldu ki, bunları uşaqların əlindən ala bildin?

Həsən çubuqla papağı uşaqların əlindən necə aldığını qarıya danışdı. Həsən bu əhvalatı qarıya danışib qurtarandan sonra qarı buna şad olub ucağan dedi: "Oğlum, indi ki sən öz arvad-uşağın ələ keçirmək imkanına maliksen, onda qulaq as, gör sənə nə deyirəm. O padşah ki, mənim başıma bu oyunu gətirdi, mən bir də o həyasızın yanına gedən deyiləm, beləcə də daha burada qala bilmərəm. Mən buradan çıxıb cadugərlər yaşayan mağaraya gedib ömrümün axırına kimi onların yanında yaşayıb, orada da ölmək istəyirəm. Oğlum, sən isə bu papağı qoy başına, çubuğu al əlinə, özün də arvad-uşağın olan yərə get. Orada bu çubuğu yərə vurub de: "Ey bu adaların nöqərləri!" Bu vaxt bu çubuğun nöqərləri hüzurunda peyda olacaqlar. Əgər birdən hüzurunda tayfa başçılarından bir peyda olsa, ürəyin nə istəyirsə ömrə ləyib ona de. O sənin

əmrinə sözsüz əməl edəcək". Sonra Həsən qarı ilə vidalaşub bayıra çıxdı, papağı başına qoyub, çubuğu əlinə aldı, özü də arvadı saxlanılan yərə gəldi. O burada gözü ilə gördüyünə inanmadı. Arvadı elə bir vəziyyətdə idi ki, gəl görəsən. O həm saç, həm də kəndirle bərk-bərk nərdivana bağlanmışdı. Onun dörd-qəmi başından asırdı, elə bir vəziyyətdə idi ki, daha yaşayacağına inanmırdı, uşaqlar isə nərdivanın altında oynayırdılar. Arvad isə onlara baxır, həm öz, həm də onların gününə ağlayırdı. Həsən arvadını ən pis bir vəziyyətdə gördü, gördü ki, o özünü saxlaya bilməyib, hərdən bu şəri də deyir:

"Məndən birce quru nəfəs qalıbdır,
Bir də göz bəbəyim, o da ki, dona.

Budur güzəranı-günü aşiqin:
Səbir edir hər şeyə, hey yanı-yana.

Yadlar da acırır mənim halıma,
Yazıq o kəsdir ki, ona yad yəni!"

Həsən arvadının düşdüyü bu vəziyyəti, eləcə də onun necə böyük əzab-əziyyətə dözdüyünü görəndə elə ağladı ki, huşu başından çıxdı, özünə gələndə gördü ki, uşaqlar yənə də öz yerlərində oynayıb, ancaq onların anası yanında olan ağrı-acıdan huşunu itirib. Bu vaxt o başından papağı çıxartdı, onun uşaqları onu tanıyıb qışqırdılar: "Ata can!" Belə olanda Həsən yənə də papağı başına qoydu, uşaqların səsinə arvadının huşu başına gəldi, gördü ki, uşaqlar qışqıra-qışqıra ağlayıb deyirlər: "Ata can!" Uşaqlarının öz atasını xatırladıklarını görəndə Həsənin də ürəyi dözməyib ağladı. Elə bil ki, onun ürəyi yerindən qopub düşdü. Arvadı dərinəndən bir ah çəkib ucağan dedi: "Siz haradasınız, hamı sizin atasınız?" Sonra o, əri ilə bir yerdə olduğu günləri, eləcə də, ondan ayrı olduğu günləri xatırladı. Gözündən seller-sular axıb onu tamam islatdı. Onun əli açıq deyildi ki, gözünün və üzünün yaşını silsin. Bir də onun burada ağlamaqdan başqa ayrı olacağı qalmamışdı. O tez-tez ağlayıb bu şəri deyirdi:

"Göz yaşım sə kimi basdı yolları,
Ayrılıq gününü elədikcə yad.

Yola düşər-düşməz dəvə karvanı,
Səbrim əldən gəldi, olmadım rahat.

Özüm də bilmədim haradı yolum,
Ürəyim dörd-qomdön olmadı azad.

Özün mülük qiyafəsilə
Mənə yol yoldaşı oldu bir bədzad.

Əgər istədiyin səndən uzaqsa,
Ey könül, sənə üçün yoxdur bir nicat!

Ey şahım, ürəkdən qulaq as mənə,
Sənə oyan olsun qoy bu əhvalat.

Əşqin dastanını koməndə saldım,
Əsməi söylədi mənə camaat..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz iyirmi üçüncü gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Həsənin uşaqları onu görəndə tanıdılar, qışqırıb dedilər: "Ata can!" Uşaqlarının bu sözünü eşidəndə uşaqların anası ağladı, özü də düşündü ki, görün nə üçün uşaqlar indi atalarını xatırladılar. Dünyanın işini nə bilmək olar. Allah bilən yaxşıdır". Sonra o öz-özünə düşündü: "Allahın sirrini kim bilər! Görəsən haradan ataları uşaqların yadına düşdü, nə üçün onu çağırıblar?" Sonra o ağlayıb bu şəri dedi:

"Yer bomboş; göy də görünmür işıq,
Ey gözüm, göz yaşın qoy bilməsin hədd.

Səbrimi aparıb getdi sevgilim,
Qalmadı qəlbimdə səbrilə taqət.

Ey mənim ruhumun sakini yolcu,
Nə vaxt dönərsiniz bura nəhayət?

Nə yaxşı oldı qayıtsaydınız,
Yenə başlandı ünsiyyət, ülfət.

O yarı gedışı ağladı məni,
Qəlbimin alovu elədi şiddət.

Elə zənn edirdim tez dönəcəkdir,
Ümidimi alt-üst elədi firqət.

Qayıt, qayıt geri, mənim azizim,
Bunca ağladığım edən kifayət".

Həsənin üreyi daha dözə bilmədi. O, başından papağı çıxartdı, arvadı onu görəndə elə bir nalə çəkdi ki, sarayda olanların hamısının canına lərzə düşdü, o, Həsəndən soruşdu: "Sən necə bura gələ bildin? Göydənmi düşdün, yerdenmi çıxdın?" Onun gözlərindən seller-sular axdı, bu vaxt özünü saxlaya bilməyib Həsən də ağladı. Arvadı ona dedi: "Ey insan, indi ağlamağın, kimdəsə günah axtarmağın vaxtı deyil, olan oldu, keçən də keçdi, alınmıza nə yazılmışdısa, onu da gördük, səni and verirəm Allaha, de görüm, necə gəlib bura çıxa bildin? Tez ol, get gizlən ki, səni görüb-eləyən olmasın, əgər sən burada olduğunu bacım bilse, hər ikimizin boynunu vurdurur". Həsən dedi: "Ey mənim və bütün şahların şahı, mən min bir əzab-əziyyətə düşər ola-ola gəlib bura çıxmışam ki, səni, bir də uşaqlarımı bu rəzil padşahın ölindən xilas edim, hamımız birlikdə qayıdıb öz evimizə gedək, mən burada ya öləcəyəm, ya da öz istəyimi yerinə yetirəcəyəm".

Manar əs-Səna bu sözləri eşidəndə gülümsündü, başını bulayıb dedi: "Məni bu bələdan Allahdan başqa heç kəs xilas edə bilməz! Çalış sən öz başının çarəsini qıl, bu padşahın elə qoşunları var ki, heç kəs onun qabağında tab gətirə bilməz. Deyək ki, sən məni azad elədin, sən bu adalardan necə çıxıb gedəcəksən, qorxulu yerlərdən necə keçəcəksən? Axı sən haradən, şübhəsiz, çoxlu-çoxlu çətinliklər görmüsən, çox-çox qərīb hadisələrin şahidi olmusan, özün bilirənsən ki, bu cinlərin ölindən heç kəs yaxa qurtara bilməz, tez ol buradan çıx get, mənim dərdimin üstünə dərd gətirmə, bir də dilinə alıb demə ki, mən buradan xilas edəcəksən, kim mənə bu susuz səhralardan, hər addımda ölüm gözələnən yerlərdən keçirib sizin yerə aparacaq?" Həsən ucadan dedi: "Sənin canına and içirəm ki, mən buradan sənsiz heç yana gedən deyiləm".

Bələ olanda Həsənin arvadı ona dedi: "Ey insan, sən bu işlərin öhdəsindən necə gələcəksən, sən heç bilirsənmi nə deyirsən, lap sən cinlərin, ifritlərin, cadugərlərin padşahı olsan da, bu işin öhdəsindən gələ bilməzsən. Holə ki sağsan, çalış özünü xilas elə, məndə işin olmasın, bəlkə Allah-təala məni bir yolla buradan xilas elədi". Həsən cavabında dedi: "Ey gözəllər gözəli, mən bura gəlmişəm ki, sənə bu çubuq və papaqla azad edim".

Sonra o, iki uşaqla onun arasında olan əhvalatı arvadına danışdı. O, bu əhvalatı danışanda, birdən Nur əl-Xuda padşah bura gəldi, onların söhbətini eşitdi. Padşahı görəndə Həsən papağı başına qoydu. Padşah bacısından soruşdu: "Ay həyasız, sən indi kiminlə danışırıdın?" Həsənin arvadı cavabında dedi: "Bu uşaqlardan savayı mən kimlə danışa bilərəm". Padşah şallaq alıb Manar əs-Sənaniyə ta o vaxtacan döydü ki, o, hüşunu itirdi (Həsən də dayanıb baxırdı). Sonra padşah ömr elədi ki, onu bu otaqdan götürüb ayrı otağa aparsınlar. Həsən də onlarla homin otağa getdi. Manar əs-Sənani hüşsuz aparıb üzüüstə yerə atdılar. O özünə gələndə bu şəri dedi:

"Elo ki ayrılıq üz verdi bizə,
Döndü gözlərimin yaşı sellərə.

Dedim: qovuşarsaq bir-birimizə,
Salmaram hicranı bir də xatirə.

Çatmışam qəlbimin hər arzusuna,
Ölün-ölün! - dedim rozillərə.

O qədər bəxtiyar sandım özümü
Ki, yenə ağladım mən birdən-birə.

Adotkar olub mənim gözlərim;
Həm qüssə ağladır onu, həm fəroh".

O şəri deyib qurtaranda kənizlər onu qoyub getdilər. Bu vaxt Həsən başından papağı çıxartdı, arvadı ona dedi: "Ey insan, görürsənmi mənə başıma nələr gəlir. Bunun hamısı ona görədir ki, mən sənə sözünə baxmadım, sənə istəyinə əməl etmədim, sənə Allaha and verirəm, mənə günahımı üzümə çəkmə, bil ki, qadınlar kişinin qiymətini ondan ayrılandan sonra bilirlər. Mən günah iş görməmişəm, səhv etməmişəm, buna görə də ömrüm boyu Allaha dua edəcəyəm ki, mənə təqsirimdən

keçsin, əgər Allah-təala bir də bizi qovuşdursa, mən heç vaxt sənə sözündən çıxmayacağam..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elo ki səkkiz yüz iyirmi dördüncü gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, bələ rəvayət eləyirlər ki, Həsənin arvadı ondan üzr istəyib dedi: "Mənə günahımı üzümə çəkmə, mən ömrüm boyu Allaha dua edəcəyəm ki, o mənə təqsirimdən keçsin". Həsən onun cavabında dedi (Həsənin ürəyi onun üçün ağrıyırdı): "Sən səhv etməmişəm, səhvi mən etməmişəm ki, sənə o adamların yanında qoyub getmişəm ki, onlar sənə qədrini bilməyib, mənə özüm, ürəyim sevinci, gözümlə işığı, Allah özü mənə imkan yaradıb ki, sənə burdan xilas edim, istəyirsənsə mən sənə öz atanın məmləkətinə aparım, orada sən nəyə layiqsənsə, onu əldə edə bilərsən, yox əgər istəyirsən, mən sənə öz vətənə aparım, orada sən Allahın köməyi ilə rahatlıq və təskinlik taparsan". Həsənin arvadı cavabında dedi: "Axı Allahdan savayı mənə buradan kim xilas edə bilər, bu sözləri bir yana qoyaq, sən çıx öz vətənə get. Sən bu yerlərin necə qorxulu, necə dəhşətli olduğunu bilmərsən, əgər sən mənə sözümə baxmasan, axırını özün görəcəksən". Sonra o bu şəri dedi:

"Bura gəl! Var məndə hər nə istəsən,
Nədən inciməsin? Mənə baxsana!

Gəl anaq istəklil günlərimizi,
Bizim dostluğumuz çatmasın sona.

Çuğulcu tez gəlir mənə yanaşdı,
Üzünü çevirən kimi sən yana.

Mənə apayındır xeyirxahlığın,
Çatdır fəzilətin o bivədanə.

Biz öz sürimizə gizli saxlayaq,
Girməyə də təhmət qılınca qına.

Gəlib çıxar deyə sənin qasidin,
Qəlbim məskən olub dərdo, həycana".

Sonra onlar elə ağladılar ki, uşaqlar da onlara qoşulub zarıdılar. Kənzilər onların səsinə eşidib bura gəldilər, gördülər ki, Manar əs-Səna öz uşaqları ilə birlikdə ağlayır. Onlar Həsəni gərmədilər. Şahzadənin bu halına ürəkləri yandı, özləri də onlara qoşulub ağladılar, Nur əl-Xuda padşaha lənət yağdırdılar.

Həsən ta o vaxtancan gözəldi ki, qaranlıq düşüb gecə oldu, gözətçilər çıxıb yatmağa gətdilər. Bu vaxt Həsən durub öz arvadına yaxınlaşdı, onun alnından öpdü, bağrına basdı, sonra ucadan dedi: "Ah, nə müd-dətdir ki, biz bir-birimizin vüsəlinin həsrətinədayıq. Bu rüyadır, yoxsa gerçəklik?" Sonra Həsən böyük oğlunun, arvadı ilə kiçik oğlunun əlin-dən tutub, Allahın köməyi ilə sarayı tərk elədilər. Onlar gəlib sarayın bayır qapısına çatanda gördülər ki, qapı bağlıdır, Həsən ucadan dedi: "Allahdan savayı heç kəsdə qüvvət və qüdrət yoxdur, doğrudan da, biz Allahın qullarıyıq, həmişə onun kərəminə sığınırıq!" Bu vaxt onlar buradan xilas olmaq ümidlərini itirdilər. Həsən bərkədən dedi: "Ey hər dərdin dərmanını bilən, hər bağlı qapını açan Allah, bizi buradan xilas elə!" Sonra o bərkədən əlini-əlinə vurub dedi: "Mən bundan savayı hər şeyi ölçüb-biçmişdim, elə ki səhər açılacaq, bizi yenə də tutacaqlar". Sonra o bu şəri dedi:

"Taleyindən razı idin ömrünün xoşbəxt çağı,
Dövrənin heç bir qəmi etmədi narahat səni.

Gecələr sədiq keşikçindi sənin, bilmirdin ah,
Bəzən aydın bir gecə gizlə yüz alçaq fitəni".

Sonra Həsən ağladı, onun arvadı da taleyin onlara verdiyi bu qədər əzab üçün Həsənə qoşulub ağladı. Sonra Həsən üzünü arvadına tutub bu şəri dedi:

"Fələk düşmənlə bilib mənə incidir;
Günüm bir-birindən bəd keçir mənim.

Mən xəyir umuram, o şər göndərir,
Bir günüm xoşdursa, bəddir bir günüm".

Sonra da o bu şəri dedi:

"Mənə əzab vermək istəyir fələk,
O mənə yanaşır bir düşmənlə kimi.

O mənə zülmünü göstərir ancaq
Mən ona, – səbrimi, mətanətimi".

Sonra Həsənin arvadı ona dedi: "Allaha and olsun, bizim özümüzü öldürməkdən başqa çıxış yolumuz yoxdur, əgər biz sağ qalsaq, daha ağır əzab-əziyyətə düşər olacağıq". Onlar öz aralarında söhbət edərkən kimsə qapı dalından dedi: "Allaha and olsun, əgər sən, ay mənim xanımın Manar əs-Səna, bir də sənin ərini Həsən mənə qulaq asmasaniz, qapını açan deyiləm!" Bu sözləri eşidəndə hər ikisi susdu, istədilər ki, qayıdıb öz yerlərinə getsinlər, bu vaxt həmin sə dedi: "Siz niyə susursunuz, niyə mənə cavab vermirsiniz?" Bu vaxt onlar bu səsi tanıdılar. Onlarla danışan Şəvahi Zət əd-Devahi idi. Onlar qarıya dedilər: "Sən nə desən biz ona əməl edirik. İndi danışmaq vaxtı deyil". Qarı ucadan dedi: "Əgər siz mənə and içib söz verməseniz ki, mənə bu zalım padşahın yanında qoymayacağsınız, qapını açan deyiləm, sizin başınıza gələn mənim də başıma gələr, təki mən bu rəzil qadının yanında qalmayım, hər gün sizin üstünüzdə mənə olmasın əzab verir. Qızım sən ki, mənim hal-əhvalımı bilirən".

Onlar qarını tanıdılar, ona and içib söz verdilər ki, qarının istəyinə əməl edəcəklər. Qarı qapını açdı, onlar tez bayıra çıxdılar, bu vaxt nə görsələr yaxşıdır, gördülər ki, qarı qırmızı gildən olan Rum bardağının üstündə oturub. Bu bardaq da onun altında fir-fır fırlanır, bir yerdə dayana bilməyib elə hey qaçmaq istəyir, lap elə bil Nəci kəheridir. Onları görəndə qarı qabağa düşüb dedi: "Heç nədən qorxmayın, gəlin dalıma, mən cadugərliyin qırx fəndini bilərəm. Onlardan ən asanı bu şəhəri coşub-daşan dənizə çevirməkdir, bu şəhərin qızlarını da tilsimə salıb balığa çevirəcəyəm, bu işlərin hamısını da şəhər açılmamış qurtaracağam. Bu vaxtancan mənim qabağımı saxlayan padşah idi. Ona hörmət edirdim, onun bacılarının xətrini istəyirdim, ancaq indi mən öz cadugərliyimin gücünü göstərəcəyəm, Allahın köməyi ilə biz istəyimizə çatacağıq". Bu vaxt Həsənə onun arvadı çox şad oldular, buradan xilas olacaqlarına ümidləri artdı..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

825-ci gecə

Elə ki səkkiz yüz iyirmi beşinci gecə oldu, Şəhrişad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət ələyirlər ki, Həsənə arvadı, qarı ilə birlikdə saraydan çıxandan sonra xilas olacaqlarına inanırlar. Onlar şəhərin kənarına getdilər, Həsən çubuğunu yərə vurdu, özünə toxtaqlıq verib dedi: "Ey bu adaların nöqərləri gəlin, mənə öz vəziyyətinizdən əgah edin!"

Bu vaxt yer aralandı, ordan yeddi ifrit çıxdı, onların ayaqları yerin tokində, başları buludların içində idi. Onlar əyilib Həsənin qabağında üç dəfə yeri öpüb, bir ağızdan dedilər: "Ey bizim ağamız, biz sənə ömrünə müntəzirik, nə istəyirsən de, biz yerinə yetirək, istəyirsən bu dənizi qurudaq, ya da bu dağları yerindən qoparıb o yana ata". Həsən onların bu sözündən şad oldu, ürəyi açıldı, bir az da cəsarətlənib dedi: "Siz kimsiniz, sizin adınız nədir, siz hansı tayfaya mənsubsunuz, hansı qəbilədənsiniz, nəsliniz, ailəniz kimlərdir?" İfrilər yenə də əyilib yeri öpdülər, sonra bir ağızdan dedilər: "Biz yeddi padşahıq, hər birimiz yeddi cin-şeytan, marid tayfasına başçılıq edirik. Biz yeddi padşah bütün uçan, üzən, dağlarda, dərələrdə, səhralarda məskən salmış, dənizlərdə yaşayan qırx doqquz cin, şeytan, marid tayfalarına, bir də ruhlarla başçılıq edirik, hər nə istəyirsən bizə əmr elə, biz sənə nöqərlərin və qullarının, bu çubuq kimin əlindədirsə, bizim ixtiyarımız da onun əlindədir, biz onun ömrünə həmişə müntəzirik".

Onların bu sözünü eşidəndə Həsənin arvadı və qarı çox sevindilər, sonra Həsən cümləyə dedi: "Mən istəyirəm ki, siz mənə öz tayfalarınızı, qoşunlarınızı göstərsiniz". Cümlə cavabında dedi: "Ey bizim ağamız, əgər biz sənə öz tayfalarımızı göstərsək, bu sizin üçün yaxşı olmaz, çünki onların sayı-hesabı yoxdur, həm də onların sir-sifəti, rəng-ruhları, bədənləri cürbəcürdür, bizim aramızda eləsi var ki, başı var bədəni yox, eləsi də var ki, bədəni var başı yox, eləsi də var ki, cürbəcür heyvana, şirə, canavara oxşayır. Əgər sən mütləq onları görmək istəsən, onda əvvəlcə sənə heyvana oxşayanları göstərək. Daha nə arzun var?" Həsən dedi: "Mən istəyirəm ki, siz mənə, mənim arvad-uşağımı, bir də bu adil qadını elə bu dəqiqə Bağdad şəhərinə aparasınız".

Onun sözlərini eşidəndə ifritlər başlarını aşağı saldılar. Həsən onların soruşdu: "Sizə nə oldu, niyə cavab vermirsiniz?" İfrilər bir ağızdan dedilər: "Ey bizim ağamız, biz Davud oğlu Süleymanın (Allah onlara rəhmət eləsin!) vaxtından yaşayıyıq, biz ona and içib söz vermmişik ki, Adəm övladını heç vaxt dəlimizə almayaq, o vaxtdan bu günəncə biz öz andımızı pozmamışıq, əgər siz istəyirsiniz, biz cinlərin ən yaxşı çapar atlarını yohərlərik, onlar sənə, bir də sənə adamlarını aparıb şəhərə çıxardarlar". Həsən soruşdu: "Buradan Bağdada nə qədər yoldur?" İfrilər dedilər: "Ən yaxşı çapar üçün yeddi il".

Həsən onların sözünə məəttəl qalıb soruşdu: "Bəs necə oldu ki, mən bura bir ildən də az müddətə gəldim". İfrilər belə cavab verdilər: "Allahın sənə rəhmi gəlib, sənə bura gətirən qullar kömək edib. Əgər belə olmasaydı, sən gəlib bu yerləri, bu şəhərləri öz gözünlə görə bilməzdin. Şeyx Əbdülfəddüs sənə filə, bir də qədəmi uğurlu ata mindirdi ki, sən də tələsən çaparı üç ilə qət etdiyi yolu üç günə getmisən, sonra da şeyx Əbu-Rüveyş sənə Dəhnaşa tapşırırdı ki, onunla da üç illik yolu bir gecə-gündüz qət edədin. Bunların hamısı Allah-təalının istəyinə olub. Çünki Asəf ibn Bərahəyyənin nəslindən olan şeyx Əbu-Rüveyş Allahın ən böyük adını yadında saxlayır. Bağdaddan da qızların sarayına birillik yoldur, bunların hamısı bir yerdə yeddi il edir". Onların bu sözünə Həsən mat-məəttəl qaldı, sonra ucadan dedi: "Şükür olsun Allahın kərəminə ki, o bütün müskül işləri qaydaya salır, sinqlər birləşdirir, qulları özünə yaxın edir, xalqı sıxma-boğmaya salan dikbaşları alçaldır, mərdi namərdə möhtac eləmir! O bizim bütün işlərimizi asanlaşdırdı, mənə gətirib bu yərə çıxartdı, sonra da mənə öz arvad-uşağımla qovuşdurdu. Bilmiyəm, mən yatıram, yoxsa oyağam, sərxoşam, ya ayığam!" Sonra o, üzünü cinlərə tutub dedi: "Əgər siz mənə öz atınıza mindirənsiz, o neçə gündən sonra mənə Bağdada çatdırar?" Cinlər dedilər: "Onlar sənə bir ildən də az vaxta aparıb oraya çatdırarlar, ancaq sən yolda bir çox əzab-əziyyətlə üzləşməli olacaqsan. Susuz və kimsəsiz səhralardan keçəcəksən, neçə dəfə ölümlə qarşılaşacaqsan. Ey bizim ağamız, inanmırıq ki, sən bu adaların sakinlərindən canını qurtara biləsən..."

Şəhrişad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

826-a gecə

Elə ki səkkiz yüz iyirmi altıncı gecə oldu, Şəhrizad nəglini dəli danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, cinlər Həsənə dedilər: "Biz inanmırıq ki, sən bu adanın sakinlərindən, səhrabazlarından, möcüzəlorindən, həm də cinlər şahənşahının əlindən canını qurtara biləsən. Ola bilsin, onlar bizə qalib gəlsinlər, sizi bizim əlimizdən alsınlar, onda hər kim bu xəbəri eşitsə bizə deyəcək: "Bu işdə günahkar sizsiniz, siz necə ürok edib böyük şahənşaha qarşı çıxdınız ki, onun məmləkətindən qızını, bir də adamları aparmaq istədiniz?" Bizə də çətin olmaz. Səni bu adalara gətirib çıxaran, inşallah özü də buradan öz məmləkətinə aparar, səni öz ananla görüşdür. Allaha bel bağlayıb, bir qərara gəl, biz sənin ömrinə müntəzirik".

Həsən ifritlərə təşəkkür edib dedi: "Sizin bu xidmətinizin əvəzini Allah özü verər, tez olun atları gətirin!" Cinlər dedilər: "İftat borcumuzdur!" Onlar ayaqlarını yerə vurdular, yer aralandı, cinlər yerə girdilər. Həç bir dəqiqə keçməmişdi ki, yer təzədən aralandı, cinlər meydana oldular. Onlar özləri ilə üç yəhərli-yüyenli at gətirmişdilər. Hər yəhərin üstündən bir xurcun asılmışdı. Onun bir gözündə su bardağı, o biri gözündə isə yol üçün azuqə vardı. Bu vaxt onlar atlara süvar oldular, Həsənə arvadı hərosi uşağın birini qucaqlarına aldılar. Sonra bütün gecəni dayanmadan yol gətdilər.

Elə ki səhər açıldı, yoldan çıxıb dağa tərəf üz qoydular. Bir an da olsun Allahın adı dillərindən düşmürdü. Onlar bütün günü dağın ətəyi ilə yol gətdilər. Birdən Həsən qarşıda uca bir dağ gördü. Onun başı göylərə deyirdi. O, Qurandan ayaqlar oxuyub, daş-qalaq olmuş şeytandan qorunmaq üçün kömək dilədi. Onlar yaxınlaşdıqca dağın vahiməsi adami daha çox basırdı. Ona yaxın gələndə gördülər ki, o nəhəng bir ifritdir, onun başı böyük bir günbəz boydadır, iri dişlərinin ucu qarmağa oxşayır, boğazının altı dalnə kimidir, burnunun dişlikləri bardağa oxşayır. qulaqları dəridən düzəldilmiş qalxanı xatırladırdı, onun ağzi mağara kimi idi, dişləri daş dirəkləri andırırdı, onun əlləri şanaya, ayaqları dor ağacına bənzəyirdi, başı buludda, ayağı isə yerin təkində idi.

Bu ifriti görəndə Həsən oylıb onun qabağında yeri öpdü, ifrit ona dedi: "Ey Həsən, mənə qorxmə, mən bu yerin sakinlərinin başçısı-

yam. Bu, Vak adalarının birincisidir, mən özüm də müsəlmanam, bir olan Allaha sitayiş edirəm. Mən sizin bərenizdə eşitməmişəm, bura gəldiyinizi də bildirdim. Mən sizin vəziyyətinizi biləndə bu şeytanlar məmləkətdən baş götürüb elə bir yerə getmək istədim ki, orada mənə başqa heç kəs olmasın, orada oturub ömrümün axırına kimi Allaha dua etməyə istədim. Sizin bərenizdə eşidəndə istədim ki, siz bu adalardan çıxıb gedəncən, sizin həm yoldaşınız, həm də bələdçiniz olum. Mən ancaq gecələr üzə çıxıram. Mənə qorxməyin. Mən də sizin kimi müsəlmanam".

Həsən ifritin sözlərini eşidəndə, buna çox şad oldu, üzünü ona tutub dedi: "Qoy Allah özü sənin hər işini xeyir eləsin. Əgər ürəyin istəyirsə, gəl bizimlə gedək!" İfrit onların qabağına düşdü. Onlar yol boyu danışib söhbət edir, zərəfatlaşırdılar, ürəkləri xeyli sakit olmuşdu. Sonra Həsən başına gələn əhvalatları arvadına danışdı..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nəglini yarımcıq qoydu.

827-a gecə

Elə ki səkkiz yüz iyirmi yeddinci gecə oldu, Şəhrizad nəglini dəli danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, onlar durub dincəlmədən gecə-gündüz yol gətdilər, atlarını elə sürürdülər ki, elə bil ildirəm çıxırdı. Elə ki səhər açıldı, onlar bir yerdə dayandılar, hər biri öz tərəsinə əl atıb yemək-icmək çıxartdı, oturub yeyib-İçdilər, sonra yenə də yollarına davam elədilər. İfrit yenə də hamıdan qabaqda gedirdi. O, əsas yoldan çıxıb, çayın sahilinə irəliləməyə başladı.

Onlar bir ay gecə-gündüz yol gedərək bir çox səhraları, çölləri arxada qoydular. Otuz birinci gün bir də gördülər ki, qabaqda toz ərşə qalxdı. Göyün üzü görünməz oldu. Bu vaxt Həsən bərk təşvişə düşdü. Onun qulağına vahiməli qışqırıq səsləri gəldi. Onda qarşı Həsənə dedi: "Oğlum, bu Vak adasından arxamızca gələn qoşundur. Onlar indicə bizə çatıb tutacaqlar". Həsən soruşdu: "Bəs indi mən nə edim?" Qarı dedi: "Çubuğu yerə vur!"

Həsən çubuğu yerə vurdu. Bu vaxt həmin yeddi padşah peyda olub onu salamladılar, əyləb onun qabağında yeri öpəndən sonra dedilər:

"Heç nədən qorxmə, dörd-qəm eləmə!" Həsən onların bu sözündən sevinib dedi: "Çox yaxşı, ey cinlərin və ifritlərin başçıları, sizin də hünər göstərməyinizin vaxtı çatdı!" İfrilər ona dedilər: "Bunları da götür, get o dağda gizlən, biz burada onların qabağını kəsərik, biz bilirik ki, siz haqq yoldasınız, onlar nəhaq, buna görə də, ümidvarıq ki, bu işdə Allah bizə kömək edəcəkdir!" Həsəngil atdan düşüb, atları buraxdılar və düz dağın başına dırmaşdılar..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz iyirmi səkkizinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Həsəngil atlarını buraxıb dağın başına qalxdılar. Bu vaxt Nur əl-Xuda padşahın qoşunları sağdan, soldan yeriyib onları dövrəyə aldılar. İki qoşun üz-üzə gəldi, cəsurlar qabağa çıxdı, qorxaqlar dala qaçdı, onların ağzından alov çıxdı, elə qızğın döyüş gedirdi ki, yer-göy lərzəyə gəlirdi, qan su yerinə axırdı, bu amansız döyüş gecə yarıyacaq davam elədi. Qaranlıq düşəndə sinclər vuruldu, hər iki qoşun geri çəkildi, düşərgə qurub tonqal qaladırlar.

Bu vaxt padşahların yeddisi də Həsənin yanına qalxdılar, öyilib onun qabağında yeri öpdülər. Həsən onlara təşəkkür edib qələbə arzıladı, sonra vəziyyətin necə olduğunu soruşdu, ifritlər onun cavabında dedilər: "Onlar bizim qabağımızda üç gündən artıq tab getirə bilməzlər, qələbə bu gün də bizim tərəfimizdə olub, biz bu gün iki mindən çox əsir almışıq, o qədər düşməni qırımsıq ki, nə sayı var, nə də hesabı. Sən heç də narahat olma, hər şey yaxşı olacaq".

Sonra onlar Həsəngillə xudahafizləşib öz qoşunlarının yanına gəldilər, orada ocaq qalayıb səhərin açılmasını gözlədilər. Elə ki səhər açıldı, onlar yaraq-yasaqlarını götürüb atlarına süvar oldular, Nur əl-Xuda padşahın qoşununun üstünə yeridilər. Yenə də at kişnərtisindən, qılnc-qalxan səsinə, ifritlərin nərəsindən yer-göy lərzəyə gəldi. Döyüş tə o vaxtacaq davam elədi ki, axırda Vak qoşunları tab gətirmədilər, döyüş meydanını qoyub qaçdılar. Ölən öldü, qaçan qaçdı. Nur əl-Xuda padşah isə öz yaxın adamları ilə əsir düşdü. Elə ki səhər

açıldı, yeddi padşahın yeddisi də gəlib Həsən üçün hər cür mirvar və daş-qaşla bəzədilmiş mərmər taxt qoydular. Həsən gəlib həmin taxtda oturdu, gətirib onun yanına fil sümüyündən qayınmış, xalis qızılla bəzədilmiş ikinci bir taxt da qoydular, bu taxtda da gəlib Manar əs-Səna əyləşdi. Onun yanına gətirib başqa bir taxt da qoydular, bu taxtda da gəlib Şəvahi Zət əd-Devahi qarı əyləşdi. Sonra gedib əsirləri onun hüzuruna gətirdilər. Onların arasında əl-ayağına künde vurulmuş Nur əl-Xuda padşah da var idi. Onu görəndə qarı ucadan dedi: "Zalımın biri zalım, sənə bu da əzdir, tutduğun əməllərindir ki, qabağına çıxdı, indi sənə öldürüb itə atmağı da az bilərəm, mən istərəm ki, iki atə iki gün su verməsinlər, itlərə də iki gün yemək, sonra sənə həmin atların quyuğuna bağlayıb buraxsınlar çaya tərəf, ac itləri də buraxsınlar onların dalınca, qoy sənənin bədənini tike-tike olsun, onları da atsınlar həmin itlərə. Axı sənənin bacın olan bu qız sənə nə eləmişdi ki, sən onun başına olmanın oyunlar açdın, onun nə günahı vardı? O, Allah-təalının izni ilə ərə getmişdi, burada qəbahətli nə var ki? Məgər sən bilmirsən ki, islam dinində rəhbərlik yoxdur? Allah-təala hər qadını bir kişi üçün xələf eləyib".

Həsən ömr elədi ki, aparıb əsirlərin hamısını öldürsünlər, bu vaxt qarı qışqırıb dedi: "Bunların hamısını qırı, bir nəfəri də sağ qoymayın!" Minar əs-Səna padşah bacısının əl-qolunu bağlı vəziyyətdə görəndə, ona yazığı gəldi, ürəyi dözməyib ağladı, sonra dedi: "Bacı, bizim torpağımızda bizə qələbə çalan, bizi əsir alan o hansı qüvvədir?" Padşah cavabında dedi: "Bu çox böyük qüvvədir! Bizim torpağımızda bizə qələbə çalan bəni-adəmdir. Onun adı Həsəndir, Allah-təalının özü ona bu qüdrəti verib ki, bizə qələbə çalsın, bütün cinlərin hökmdarı olsun". Manar əs-Səna dedi: "Allah-təala onun tərəfindədir, ona görə də o bu çubuq və papaqla sizə qalib gəldi, sizi əsir aldı". Nur əl-Xuda padşaha indi hər şey aydın oldu, bildi ki, Həsən öz arvad-uşağını nə yolla xilas edə bilib.

Sonra o öz bacısına yalvarıb-yaxarmağa başladı, belə olanda Manar əs-Səna ərindən soruşdu: "İndi sən mənim bacıma nə etmək istəyirsən? O sənə elə bir pislilik eləməyib ki, sənəndən hayfı alasan". Həsən cavabında dedi: "Sənənin başına gətirdiyi oyunlar bəsdir". Manar əs-Səna ona yalvarıb dedi: "O mənə nə eləyibse, hamısını ona bağışlamaq olar, indi sən onu öldürsən, heç bilirsənmi bu mənə necə təsir edər?" Həsən dedi: "İxtiyar sənindir, necə istəyirsən elə də elə".

Belə olanda Manar əs-Səna ömr elədi ki, bütün əsirlərin və onun bacısının əl-qolunu açsınlar. Sonra Manar əs-Səna bacısına yaxınlaşdı

onu qucaqladı, onlar bu vəziyyətdə oturub xeyli ağladılar. Sonra Nur əl-Xuda padşah bacısına dedi: "Bacı can, mənim sənə etdiklərimin əvəzində sən mənə pislik eləmə". Manar əs-Səna ucadan dedi: "Bacı can, görünür alınma belə yazılıbmış!" Sonra o, bacısını götürüb yanında taxtda oturdub, xeyli söhbət edib, onu qarı ilə barışdırdı, hamının üreyi sakit oldu.

Ertəsi gün Həsən çubuğa xidmət edən qoşuna onun düşmənlərinə qələbə çaldıqları üçün öz minnətdarlığını bildirdi, onları azad elədi. Sonra Manar əs-Səna oturub öz bacısına Həsənə onun başına gələn əhvalatı danışdı. Onun ucbatından necə əzab-əziyyətə düşdüyünü söyləyib dedi: "Bacı can, onun belə qüvvət və qüdrəti, belə iradəsi olduğu üçün Allah-təala ondan öz köməyini əsirgəməyib, o da sənin və sənin atanın qoşunlarını məğlub edib, bundan sonra onun iradəsinin əksinə çıxmaq olmaz". Nur əl-Xuda padşah dedi: "Bacı can, sən ki mənə onun başına gələn bu qədər qəribə əhvalatları danışdın, indi mənə hər şey aydın oldu. Allaha and olsun, mən ondakı qüdrətə heyran oldum, mən indi heç inana bilmirəm ki, o sənin ucbatından bu qədər əzab-əziyyətə düşüb..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elo ki səkkiz yüz iyirmi doqquzuncu gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Manar əs-Səna bacısına Həsənin ləyaqətindən danışanda, bacısı ona dedi: "Allaha and olsun, bu adam o qədər xeyirxah adamdır ki, buna görə də heç onun iradəsinin əksinə çıxması deyil. Doğrudanmı, bu qədər işləri o sənin xotrina görüb?" Manar əs-Səna cavabında dedi: "Ho!" Sonra onlar oturub keçən şəhərəcən söhbət elədilər.

Elo ki səhər açıldı, Həsən yola düşmək istədi. Onlar bir-biri ilə xudahafizləşdilər. Manar əs-Səna qarnı bacısı ilə barışdırdığı üçün onunla da vıdalaşdı. Sonra Həsən çubuğu yerə vurdu, bu vaxt onun nöqərləri peyda oldular. Həsən salamlayıb dedilər: "Allaha şükür ki, ürayın sakit olub, Könün nə istəyir ömrəlo, bir göz qırpmında yerinə yetirək!" Bu sözlər üçün Həsən onlara təşəkkür edib dedi: "Bu yaxşıqlığın əvəzini Allah özü verər. Bizim üçün iki ay yoharləyin, özü də olası".

Onlar o saat iki ay yoharləyib getdilər. Həsən atlardan birinə mindi, böyük oğlunu da tərkinə aldı, arvadı isə o biri ata mindi, o da kiçik oğlunu qucağına alıb yola düşdülər. Nur əl-Xuda padşahla qarı isə həərəsi bir ata minib öz ölkələrinə yola düşdülər. Həsən öz arvad-uşağı ilə bir ay gecə-gündüz yol gedəndən sonra gəlib ətrafı bağ-bağatlı, iri su arxları olan bir şəhərə çıxdı. Onlar atlarını bir ağacın altına sürdülər, orda atdan düşdülər, oturub dincəlmək istədilər.

Bu vaxt onlara sari bir dəstə atlıın çapdığını gördülər. Həsən onları görəndə kimi ayağa durdu, qarşılaşmaq üçün irəli getdi. Gələn Kafur Torpağının, bir də Quşlar Qalasının sahibi Həssun padşah idi. Həsən irəli gedib padşahın əlini öpdü, onu nəzakətlə salamladı. Padşah da atdan düşüb Həsəni salamladı, onu muradına çatmağı münasibətlə təbrik elədi. Sonra onlar ağacın altına sərilmiş xalçaların üstündə oturub söhbət eləməyə başladılar. Padşah Həsənin sağ-salamat qayıdıb gəlməsinə çox sevindi, ona gözəydliliyi verib dedi: "Ey Həsən, başına gələn əhvalatların hamısını mənə danış".

Həsən başına gələn əhvalatları bir-bir başdan-ayağa ona danışdıqca, Həssun padşah eşitdiklərinə mat-məəttəl qalırdı, sonra o dedi: "Oğlum, bu vaxtadan nə Vak adalarına gedib çıxan olub, nə də oradan sağ qayıdan. Doğrudan da sənin işlərin çox qəribədir. Səni bu qədər bələdan qurtardığına görə Allahın kərəminə min şükür olsun!" Sonra padşah ayağa durub öz atına mindi, Həsəndən də xahiş elədi ki, onunla getsin. Həsən padşahın süzündən çıxmıdı, onlar da durub atlarına mindilər, şəhərə varid oldular. Bir xeyli gedəndən sonra gəlib şəhərə çatdılar, Həssun padşah Həsəngilə Qonaq evində rahat yer verdi. Onlar üç gün burada qalıb, yeyib-içib, deyib-gülüb dincəldilər. Sonra Həsən öl ölkəsinə getmək üçün Həssun padşahdan izin istədi, padşah da ona izin verdi. Onlar atlarına süvar olanda Həssun padşah da onlarla yola düşdü. On gün-on gecə yol gedəndən sonra Həssun padşah Həsəngilə vıdalaşib geri qayıtdı. Həsəngilə isə gecəni gündüzə qatıb yeno da düz bir ay yol getdilər.

Bir aydan sonra onlar gəlib böyük bir mağaraya çatdılar, onun döşəməsi misdon idi. Həsən arvadına dedi: "Gəl bir bu mağaraya bax, sən onu tanıyırsanmı?" Arvadı cavabında dedi: "Yox". Həsən dedi: "Burada Əbu-Rüveyş adlı bir şeyx yaşayır, onun mənə çox böyük yaxşıqlığı keçib, mənə Həssun padşahla da o tanış edib". Sonra o Əbu-Rüveyşlə başına gələn əhvalatı arvadına danışdı. Elo bu vaxt Əbu-Rüveyş mağaranın qapısını açıb bayıra çıxdı, Həsən onu görəndə kimi atdan düşüb, əlini öpdü. Şeyx Əbu-Rüveyş onları salamladı, onların sağ-salamat qayıdıb gəlməsinə çox sevindi. Sonra o, Həsəngilə mağaraya

dəvət elədi. Onlar içəri keçib bir tərəfdə əyləşdilər, Həsən də Vak adasında başına gələn əhvalatı şeyxə danışdı. Şeyx eşitdiklərinə məəttəl qalıb soruşdu: "Ey Həsən, necə oldu ki, sən öz arvad-uşağını xilas elədin". Həsən çubuqla papaq əhvalatını şeyxə danışdı. Şeyx dedi: "Oğlum, bu çubuqla papaq olmasaydı, yəqin ki, sən öz arvad-uşağını azad edə bilməzdin". Həsən cavabında ona dedi: "Elədir ki var, mənim ağam".

Elə bu vaxt kimsə mağaranın qapısını döydü. Şeyx Əbu-Rüveys durub qapını açdı, gördü ki, gələn şeyx Əbdülqəddüsdür. O yenə də filin belindəydi. Şeyx Əbu-Rüveys gəlib onu salamladı, bağrına basdı, onun belə bir vaxtda gəlib çıxmasına şad oldu. Sonra şeyx Əbu-Rüveys Həsənə dedi: "Ey Həsən, başına gələn əhvalatın hamısını şeyx Əbdülqəddüsə də danış". Həsən başına gələn əhvalatların hamısını şeyx Əbdülqəddüsə danışmağa başladı. Söhbət gəlib çubuqla papaq əhvalatına çatanda o sözüne ara verdi..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz otuzuncu gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Həsən başına gələn əhvalatı şeyx Əbdülqəddüsə şeyx Əbu-Rüveysə danışdı, söhbət gəlib çubuqla papaq əhvalatına çatanda şeyx Əbdülqəddüsə ona dedi: "Ey mənim oğlum, sən indi öz arvad-uşağını azad etmişən, sənən daha o şeylərə ehtiyacın yoxdur. O ki qaldı bizə, biz də sənin Vak adalarına gəlməyini kömək etməmişik, mən sənə bu yaxşılığı qardaşım qızlarının xətrinə etməmişəm. İndi mən səndən birçə şey xahiş edəcəyəm, o çubuğu mənə, o papağı isə şeyx Əbu-Rüveysə ver".

Şeyx Əbdülqəddüsün sözlərini eşidəndə Həsən başını aşağı saldı, o utanırdı desin: "Mən bunları sizə verməyəcəyəm". Sonra o öz-özünə dedi: "Bu iki qoca mənə çox böyük yaxşılıq ediblər, onların sayəsində mən gedib Vak adalarına çıxmışam, əgər onlar olmasaydı, mən öz arvad-uşağımı azad edə bilməzdim, heç bu çubuqla papağa da sahib ola bilməzdim". Sonra o, başını qaldırıb dedi: "Yaxşı, mən bunları sizə verərəm, ancaq qorxuram ki, birdən o böyük padşah, arvadımın atası qəzəblənib bizim ölkəmizə, mənim üstümə qoşun çəkə, mən də bunların onların qabağını ala bilməyim". Şeyx Əbdülqəddüs Həsənə dedi:

"Mənim balam, sən ondan qorxmı, elə bil burada iki gözünü qoyub gədirsen, biz həmişə göz-qulaqda olacağıq. Sənin arvadının atası tərəfdən hər kim sənə üstünə hücum edə, səni xəbərdarlıq edəcəyik. Onun qabağını buradaca kəsəcəyik, sən innən belə heç nədən qorxmı, daha sənin başına heç bir xata-bala gəlməyəcək". Həsən şeyxin sözlərini eşidəndə utandı, o, papağı şeyx Əbu-Rüveysə verdi, şeyx Əbdülqəddüsə dedi: "Məni bizim ölkəmizəcən ötür, orda bu çubuğun sənə verərəm". Qocalar Həsənin bu sözündən çox şad oldular, onlar durub Həsənə o qədər ləl-cəvahirat, var-dövlət verdilər ki, sayıb qurtarmaqna başa gələn deyil. Sonra Həsən üç gün burada qalıb onlarla yeyib-içib dincəldi. Bundan sonra Həsən yola düşmək istəyəndə şeyx Əbdülqəddüs fit çaldı, elə bu vaxt səhradan iri bir fil yeyin-yeyin gəldi, Həsən-gil öz atlarına süvar oldular, şeyx Əbdülqəddüs də filin belinə qalxdı. Şeyx Əbu-Rüveys də durub mağaraya girdi. Həsən öz arvad-uşağı ilə birlikdə şeyx Əbdülqəddüsün bələdçiliyi ilə geniş səhralardan, yal-yamaclardan kəsə yollarla gedib öz doğma torpaqlarına yaxınlaşdılar.

Həsən öz anası yaşayan torpağa arvad-uşağı ilə birlikdə qayıdıb gəldiyinə çox sevindi, bunun üçün Allah-təalaya min şükür elədi, onun şərəfinə bu şəri dedi:

"Allah qovuşdurdu bəlkə də bizi,
Onda qucaqlaram mən səni yenə.

O zaman əyləşib yenə üz-üzə,
Başımdan keçəni söyləyəm sənə.

Sənsiz üreyimi üzür qışsə-qəm,
Gözümə nur gəlir, baxsam üzünə.

Sənə söylənəcək gizli sözləri
Söylərəm baxanda gözüm gözüne.

Çatınca axıra şikayət, giley,
Məhəbbət başlanar özü-özünə".

Həsən şəri deyəndən sonra qabağa baxanda birdən onun gözüne yaşıl minarəli, iri hovuzlu saray göründü. Bu saray Həsənin bacıları yaşayan Buludlar Dağı sarayı idi. Bu vaxt şeyx Əbdülqəddüs Həsənə dedi: "Ey Həsən, sevinə bilərsən, sən bu gecə mənim qardaşım qızlarının qonağı olacaqsan". Onlar burada dayanıb bir xeyli dincəldilər, yeyib-içdilər, sonra durub saraya gətdilər. Onlar saraya çatanda şeyx

Əbdülqəddüsün qardaşı qızları çıxıb onları böyük sevinclə qarşıladılar. Şeyx qardaşı qızlarına dedi: "Mən sizin arzunuzu yerinə yetirdim, qardaşınız Həsənə öz arvad-uşağını xilas etməsinə kömək elədim".

Qızlar onunla qucaqlaşib görüşdülər, arvad-uşağına qovuşduğuna, həm də sağ-salamat qayıdıb gəldiyinə görə ona gözəyadlılığı verdilər. Bu gün onlar üçün toy-bayrama çevrildi. Sonra Həsənin kiçik bacısı gəlib onunla görüşdü, qardaşının həsrətinə ürəyi dözmədiyi üçün hönkür-hönkür ağladı, Həsən də ona qoşulub bir xeyli ağladı. Qız qardaşına onun həsrətindən nə qədər əzab-əziyyət çəkdiyini danışdı, sonra o bu şəri dedi:

"Son gedəndən sonra, kimə baxsa gözlorim,
Ey sevgilim, cəmalını görürəm sonin.

Göz yumunca yuxumdasan... Yoxsa gözümü
Göz qaçağı arasındır sonin məskonin?"

O şəri deyəndən sonra könüllü açıldı, Həsən ona dedi: "Bacı can, mən bu işdə hamıdan çox sənə minnətdaram, Allah-təala sənin üzünə baxıb mənim işlərimi avand edib". Sonra o bu uzaq yolda başına gələn əhvalatları bacısına danışdı. O, arvadının bacısı ilə onun başına gələn əhvalatı, orada onu necə öldürmək istədiklərini, Allahın köməyi ilə, onun öz arvad-uşağını necə azad etdiyini söylədi. Sonra o, çubuqla papağın əhvalatını bacısına danışdı dedi ki, şeyx Əbu-Rüveyslə şeyx Əbdülqəddüs bu çubuqla papağı ondan istədilər, o da bacısının xətri üçün onların sözündən çıxmadı. Həsənin bacısı bütün bunlar üçün ona təşəkkür elədi, uzun ömür, xoşbəxtlik dilədi, Həsən bacısına dedi: "Allaha and olsun, sənə mənə etdiyən yaxşılıq heç vaxt unutmaya-çağam..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımqıç qoydu.

Elə ki səkkiz yüz otuz birinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Həsən qızlarla görüşəndə başına gələn əhvalatı bacısına danışdı dedi:

"Sənə mənə etdiyən yaxşılıq heç vaxt unutmayaçağam". Sonra Həsənin bacısı, qardaşı arvadı Manar əs-Sənani, onun uşaqlarını bağrına basıb dedi: "Bəs sənə necə ürəyin gəldi ki, qardaşının öz arvad-uşağından ayrı düşməsinə razı oldun, onun ürəyini odlara yaxdın, məgər sən belə edəndə onun ölümünü istəyirdin?" Manar əs-Sənani bərkdən gülüb dedi: "Görünür, Allah-təala alimimizə belə yazıbmış, şükür olsun, onun kərəminə, bu dünyada hər kəs Allah bəndəsini aldatmaq istəyirsə, Allah da onun özünü aldadır!" Sonra süfrəyə yemək- içmək gətirildilər, hamı bir yerdə yeyib-içib əyləndi.

Həsən bacısıgildə öz arvad-uşağı ilə on gün qaldı, yeyib-içib şad-xürrəm yaşadı. Sonra o yola çıxmaq istəyəndə, bacısı ona yol tədarükü gördü, onun üçün o qədər var-dövlət ayırdı ki, saymaqla başa gələn deyil. Sonra o, qardaşını bağrına basıb onunla vidalaşdı, bu vaxt Həsən bu şəri dedi:

"Unuda bilərmə sevən sevnə?
Ayrılıq aşiqçin yamandı, yaman.

Sortlik də yamandır; yazıq o şəxsə
Məhəbbət yolunda təslim edən can.

Yuxusuz gecəni düz bir il bilir,
Yarımdan ayrılıb tək-tənha qalan.

Axan göz yaşına üz tutub deyir:
Güclən, ey göz yaşım, güclən anbaan!"

Sonra Həsən çubuğu şeyx Əbdülqəddüse verdi, o da çox şad oldu, Həsənə öz təşəkkürünü bildirdi. O, çubuğu Həsəndən alandan sonra çıxıb öz yerlərinə getdi, Həsən də bacıları ilə görüşüb öz əlkesinə yola düşdü. O iki ay bir də on gün quru səhralarla yol gedəndən sonra axırda gəlib əmin-amanlıq diyarı Bağdada çatdı. O öz evlərinə yaxınlaşıb həyatın dal tərəfindən darvazanı döydü. Oğlundan ayrıldığı gündən bəri Həsənin anası o qədər göz yaş tökmüşdü ki, axırda yeyib-içməkdən qalıb xəstə düşmüşdü. O bir daha oğlu ilə görüşmək ümidini itirmişdi.

Həsən gəlib darvazanın ağzında dayananda gördü ki, anası ağlaya-ağlaya bu şəri deyir:

"Allah xatirinə, ey dörd bilənler,
Mərəzədən qurtarın siz bu üzgünü!"

Siz bizi vüsala qovuşdursanız,
Məsud edərsiniz baxtı küskünü.

Vüsaldan olimi üzümöşüm mon,
Hər zülmət gəcanın var bir ağ günü”.

O, şəri deyib qurtaranda gördü ki, onun oğlu Həsən darvazanın o üzündən qışqırır deyir: “Ana can, artıq həsrət sovuşdu, mən gəlib çıxmışam!” Anası oğlunun səsinə tanıdı, ancaq qulağına inanmadı, tez darvazaya sarı getdi. Balaqapını açanda gördü ki, onun oğlu arvad-uşağı ilə birlikdə gəlib. Arvad elə sevindi ki, huşunu itirib üzüstə yerə yıxıldı. Həsən onun üz-gözünü ta o vaxtaca sığalladı ki, axırda o özünü göldü, bu vaxt oğlunu bəhrinə basıb ağladı. Sonra o, nökr və qulluqçuları çağırır dedi ki, Həsəngilin yüklərini evə aparsınlar. Həsənin arvad-uşağı da evə girdilər. Həsənin anası onun arvadının alından öpdü: “Qızım, əgər sən qarşında mənim bir günahım olubsa, qoy onu Allah-təala mənə bağışlasın!” Sonra o özünü oğluna tutub ondan soruşdu: “Oğlum, sən bu qədər gec qayıtmağın səbəb nədir?”

Anası bu barədə Həsəndən soruşanda, o, başına gələn əhvalatı əvvəldən-axıracan anasına danışdı. Anası oğlunun bu qədər əzab-əziyyətə düşdüyünü eşidəndə ürəyi dözmədi, hönkür-hönkür ağlamaqdan bihal oldu. Həsən anasının üzünü ta o vaxtaca sığalladı ki, huşu başına göldü. Onda anası ona dedi: “Oğlum, Allaha and olsun, sən o çubuğu bir də papağı nahaq yerə əlindən verməyən, əgər onlar sənə əlində olsaydı, sən bütün yer üzünün sahibi olardın, artıq nə eləmək olar, Allaha şükür ki, öz arvad-uşağını xilas edə bilməsin!”

O gün Həsənin ailəsi üçün xoşbəxt gün idi, onlar gecəni səhərəcən yatmayıb söhbət elədilər. Elə ki səhər açıldı, Həsən durub əyninə ən yaxşı libas geyindi, bazara gedib özünə çoxlu qul, kəviz, qiymətli şeylər: gəbə, xalça, heç padşahlarda da tapılmayan bahalı qab-qacaq, bir də gözəl bir malikəni aldı. Öz anası, arvad-uşağı ilə birlikdə yeyib-içib günlərini şad-xürrəm keçirdilər. Kəfləri pozan, Məclisləri dağıdan gələncən xoşbəxt dövrən sürdülər.

Qoy gözə görünən və görünməyən səltənət sahibinin kərəminə şükür olsun!

Balıqçı Xəlifənin nağılı

Bələ də rəvayət eləyirlər ki, Şəhrizad yeni bir nağıl danışmağa başlayıb dedi: – Qədim zamanlarda Bağdad şəhərində Xəlifə adlı bir balıqçı vardı. O çox kasıb olduğu üçün evlənmə bilmirdi. Günlərin bir günü o, adəti üzrə səhər tezdən durub çay kənarına getdi ki, balıq tutsun. O, çay kənarına gəlib çatanda qurşaq bağladı, eteyinin ucunu yığb qurşağının altına taxdı. Toru açıb çaya atdı. Ancaq bu gün onun toruna balıq düşmədi ki, düşmədi. O, bir-birinin dalınca suya on dəfə tor atdı, hər dəfə də əli boşda qaldı. Belə olanda balıqçının ürəyi sıxıldı, fikir onu götürdü, özünü saxlaya bilməyib, ucadan dedi: “Ya Allah, sən özün bu yazıq bəndəyə rəhm elə, yer üzündəki canlı və

cansızların hamısını son özün xolq eləmişən, sonda başqa heç kəsə qüvvət və qüdrət yoxdur, sən nə istəyirsən onu da eləyirsən. Allah özü verən bəndəyə heç kəs yox deyə bilməz. Əgər Allah vermirsə, heç kəs onu qane edə bilməz!" Sonra o, dördli-dördli bu şəri dedi:

"Dönüklük göstərsə çərx ogor sona,
Səbir elə, hər dərəcə dözüb, sənə gər;

Bu gün dörd göndərən rəhmətli Allah
Sabah sənin üçün şadlıq göndərər".

Sonra o, bir tərəfdə oturub başını aşağı saldı və öz işləri barədə dərin fikrə daldı. Xeyli vaxtdan sonra bu şəri dedi:

"Şükür et yaxşı günə, döz yaman günə;
Allahın hökmünü dayışmaq olmaz.

İrəliləyir hər dərəcə, hər bələ;
Sən onu dəşməsən, yara sağalmaz.

Bir dərəcə düşürsən, sonra o dərəcədən
Bütün ömrün boyu olursan xilas".

Sonra öz-özünə dedi: "Allahı çağırıb bir dəfə də tor atım, bəlkə o mənim ümidimi boş çıxartmadı". O, çaya yaxınlaşıb toru yenə də suya atdı. Xeyli gözləyəndən sonra toru çəkdi və gördü ki, o ağırdır..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz otuz ikinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, bəliqçi Xəlifə nəçə dəfə çaya tor atdısa, onun toruna heç bir şey düşmədi. O, bir tərəfdə oturub dərin fikrə daldı, sonra öz-özünə dedi: "Allahı çağırıb çaya bir də tor atım, bəlkə ümidim boş çıxarmadı". O, qolaylanıb bir də toru atdı, bir xeyli gözləyəndən sonra toru çəkdi,

gördü ki, tora nəşə düşüb. Bəliqçi toru ehtiyatla çəkib qırağa çıxartdı. Gördü ki, onun toruna təkgöz, çolaq bir meymun düşüb.

Bunu görən Xəlifə qışqırıb dedi: "Doğrudan da Allahdan başqa heç kəsə qüdrət və qüvvət yoxdur, bizi yaradan da, yaşadan da odur, belə bir gündə bu nə bədbəxtlikdir, mənə üz verir, görünür Allah-toala belə istəyir! Özü bilən yaxşıdır, heç kəs onun iradəsinin əksinə çıxıb bilməz".

Sonra o, meymunun boğazına kəndir saldı, götürüb bir ağaca bağladı. Bəliqçinin yanında şallağı vardı. Bu şallağa əl atıb, meymunu döymək istəyəndə, Allahın hökmü ilə meymun dil açıb danışmağa başladı və dedi: "Ey Xəlifə, əlini saxla, məni vurma, məni bu ağaca bağlı qoyub get, Allahı çağırıb suya bir də tor at, o sənin payını verər".

Xəlifə meymunun sözlərini eşidəndə, toru götürüb çaya getdi, toru bir də suya atdı. Bu dəfə də tor onun əlinə ağır gəldi. O, güc-bəla ilə dartıb toru sahilə çıxartdı, baxıb gördü ki, bu dəfə də onun toruna seyrək dişli, gözü sürməli, əli boyalı, belinə cır-cındır dolanmış gülən meymun düşüb. Bunu görən Xəlifə bərkəndə dedi: "Sən Allahın işinə bax, dəyən o, çaydakı bəliqləri meymunla əvəz edib!" Sonra o, ağaca bağlı meymunun yanına gedib, ona dedi: "Ey bədhəybat, gör sənin məslə-hətinə qulaq asıb nəyə nail oldum? Məni bu meymunu sudan çıxarmaq üçün sənədən başqa heç kəs vadar edə bilməzdi. Sən ki bu səhər öz eybəcər sifətinlə, çolaq qışqır, bir də tək gözünlə mənim bəxtimə çıx-dın, bu gün mənim əlim hər şeydən çıxdı, heç olmasa bir dirhəm, bir dinar da qazana bilmədim!"

Bunu deyib bəliqçi yerdən bir dəyənək götürdü, onu başının üstündə var gücü ilə üç dəfə hərfləyib meymunun başına vurmaq istədi. Bu vaxt meymun Allahı yalvarıb onu köməyə çağırırdı və bəliqçiyə dedi: "Allah xətrinə, mənə döymə, sən get mənim o yoldaşımın yanına, hər nə istəyirsen ona de, o sənin arzunu yerinə yetirər". Xəlifə dəyənəyi yerə atdı, o biri meymunun yanına getdi. Meymun ona dedi: "Ey Xəlifə, əgər sən mənim sözlərimə qulaq asmasan, dediklərimə əməl eləmə-sən, mənim əksimə qıxsan, onda bu sözlərin sənə heç bir xeyri olma-yacaq. Əgər sən mənim sözlümə qulaq assan, onda mən sənin var-dövlət sahibi olmağına səbəb olacam". Xəlifə soruşdu: "Sən mənə nə deyə-cək-sən ki, mən də durub sənə qulaq asım?" Meymun dedi: "Məni burada ağaca bağlayıb get çaya, yəni də tor at, sonrasını sənə deyəcəyəm".

Xəlifə toru götürüb yenə də suya atdı, xeyli gözləyəndən sonra o, toru çəkdi, gördü ki, çox ağırdır. O, güc-bəla ilə toru dartıb sudan çıxardanda nə görsə yaxşıdır, gördü ki, bu dəfə də onun toruna meymun düşüb.

Ancaq bu meymunun dərisi qırmızı idi, onun belinə göy parça bağlanmışdı, əli-ayağı boyalı, gözləri sürməli idi. Onu görəndə Xəlifə bərkdən dedi: "Allahın kərəminə şükür! Doğrudan da bugünkü gün çox qəribə gündür. Deyəsən, birinci meymun çox xoşqədəm olub. Hər işin nəticəsi onun başlanğıcından asılıdır. Bugünkü gün deyəsən meymun gündür, özü də görünür, bu gün meymundan başqa ayrı şey tutulmayacaq. Çaydakı balıqları meymuna çevirən Allaha şükür olsun!"

Sonra o üçüncü meymundan soruşdu: "Ey bədhəybət, de görüm sən nə deyəcəksən?" Meymun dedi: "Ey Xəlifə, məgər sən məni tanımadın?" Xəlifə cavabında dedi: "Yox". Onda meymun ona dedi: "Mən yəhudi-sorraf Əbu-s-Səadətin meymunuyam". Xəlifə soruşdu: "Sən onun üçün nə edirsən?" Meymun cavabında dedi: "Mən hər səhər ona "sabahın xeyir olsun!" deyirəm, o, gün ərzində beş dinar qazanır, hər axşam ona "gecən xeyrə qalsın!" deyirəm, o, yenə də beş dinar qazanır". Xəlifə birinci meymuna dedi: "Ey bədhəybət, bir bax gör insanların nə gözəl meymunu var, gör sən nəyə oxşayırsan? Sən öz eybəcər görkəmin, çolaq qıçın, tək gözünlə mənə hər səhər uğur diləmək istəyirən ki, mən daha da kasıblayım, sonra da acından ölüm?"

O, yerdən dəyənəyi götürdü, başının üstündə üç dəfə hərləyib birinci meymunun başına vurmaq istəyəndə Əbu-s-Səadətin meymunu ona dedi: "Ey Xəlifə, onda işin olmasın, dəyənəyi at yərə, gəl mənim yanıma, sənə nə etmək lazım olduğunu özüm deyəcəyəm". Xəlifə dəyənəyi yərə atdı, üçüncü meymunun yanına gedib ondan soruşdu: "Ey meymunların ağası, sən mənə nə demək istəyirən?" Meymun cavabında dedi: "Toru götür, at çaya, qoy biz də bu meymunlarla sənənin yanına oturaq, tora hər nə düşsə bizə ver, mən ondan sənə ilə bir şey danışacağam ki, sən bundan çox şad olacaqsan..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elo ki səkkiz yüz otuz üçüncü gecə oldu, Şəhrizad nağilın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Əbu-s-Səadətin meymunu Xəlifəyə dedi: "Toru götür, get at çaya, ona hər nə düşsə götürüb ver bizə, mən sənə ilə bir şey danışaram ki, sən buna çox şad olarsan". Xəlifə cavabında dedi: "İtaət borcumdur!"

Sonra o, toru çiyinə alıb bu şəri dedi:

"Qəlbin sıxdımı, çağır Allahı;
Odur çətinliyi eləyən asan.

Parçalanmış qəlbi bütövləşdirir,
Qulu azad edir, çökmədən bir an.

Hamı kərəmindən halidir onun,
Sən ona bel bağla, ona arxalan".

Sonra da bu şəri dedi:

"Sən ey insanları salan zillətə,
Kökündən möhv ilə sən bu zilləti!

Şimikdirmə məni əlçatmaz şeyə,
Çoxunun qəlbində qalır niyyəti".

Sonra o, çayın kənarına getdi, qolaylanıb toru çaya atdı. Xeyli gözlədi, sonra toru çəkdi. Bu vaxt nə görsə yaxşıdır, gördü ki, toruna iri başlı, çömçəquyruq, gözləri dinara oxşayan bir xanı balığı düşüb. Bu balığı görəndə Xəlifə çox sevindi. Axı o, ömründə bir dəfə də olsun belə balıq tutmamışdı. Onu götürdü, götürüb Əbu-s-Səadətin meymununa verdi. O ilə sevinirdi ki, ilə bil bütün dünyanı ona vermişdilər. Yəhudinin meymunu ondan soruşdu: "Ey Xəlifə, sən bu balığı neyləyəcəksən, öz meymununla necə hərəkət edəcəksən?" Xəlifə dedi: "Ey meymunların ağası, mən istəyirəm o meymunu vurub öldürüm, səni öz yanımda saxlayım, könlün nə istəsə səni onunla yemləyim". Yəhudinin meymunu dedi: "İndi ki məni özünə məsləhətçi seçdin, onda qulaq as, gör sənə nə deyirəm. Əgər mən dəyənələrə əməl etsən, inşallah, bütün işlərin yaxşı olar. Qulaq as, gör sənə nə deyirəm. Mənim üçün də bir kəndir hazırla, məni bir ağaca sarı, sonra burada qoyub torunu götür, Dəclə çayının dayaz yeri ilə ortasına gir, orada toru at. Bir az gözlə, sonra çek çıxart. Sənin toruna ilə bir balıq düşəcək ki, ömründə belə balıq görməmişən. Sən onu götürüb mənim yanıma gətir, sonrasını orada deyəcəyəm".

Xəlifə o saat durub Dəclə çayına getdi, tor atıb gözlədi, çox keçmədi ki, onun toruna qoyun boyda bir ağ balıq düşdü. O hələ bu boyda, bu gözəllikdə balıq görməmişdi. Bu balıq birinciden də böyük idi.

Xəlifo balığı götürüb yəhudinın meymununun yanına getdi. Meymun ona dedi: "Get bir az göy ot götür, onun yarısını zənbilin dibinə sər, balığı onun üstünə qoy, qalanı ilə də üstünü ört. Bizi burada bağlı qoy, zənbili götürüb Bağdad şəhərinə get. Yolda səndən kim nə soruşsa cavab vermə, özünü ver birbaşa sərraf bazarına. Sən bazarın tən ortasında sərrafların şeyxi yəhudi Əbu-s-Səadotın dükanına rast gələcək-sən. Sən görəcəksən ki, o, arxası döşəkçəli kürsüdə əyləşibdir. Onun qabağında iki sandıq var. Onun biri qızıl, biri isə gümüş üçündür. Həm də görəcəksən ki, onun hüsurunda qulluqçular, nöqərlər, qullar müntəzər dayanıblar. Ona yaxın get, zənbili onun qabağına qoyub de: "Ey Əbu-s-Səadot, mən bu səhər balıq tutmağa gələndə, toru sənin bəxtinə atdım. Allah-təala da bu balığı mənə göndərdi".

O sənə deyəcək: "Sən bunu heç kimə göstərməmişsin ki?" Ona sən deyərsən: "Allaha and olsun ki, yox!" Ona o səndən balığı alacaq, əvəzinə sənə bir dinar verəcək. Sən onda pulu götürmə. Ona o sənə iki dinar verəcək. Yenə puldan imtina elə. Beləliklə, o sənə balıq ağır-lığında qızıl da versə, sən ondan imtina elə. Ona o sənə deyəcək: "Bəs sən məndən nə istəyirsin?" Sən deyərsən: "Mən bu balığı sənə iki sözə verərəm". Ona o səndən soruşacaq: "O iki söz nə sözdür elə?" Sən deyərsən: "Ayağa dur, üzünü camaata tutub de: "Siz hamınız şahid olun ki, mən öz meymunumu balıqçı Xəlifənin meymunu ilə dəyişirəm, onun qismətini və taleyini bu qismətim və taleyimə dəyişirəm". Bu balığın əvəzi sənin bu sözlərin olar, mənə pul lazım deyil". Əgər o buna razı olsa, mən hər səhər-axşam sənə uğur diləyəcəyəm, sən də hər gün on dinar qazanacaqsan. Əbu-s-Səadot isə hər səhər bu bədhəybat meymun uğur diləyəcək. Bunun da əvəzinə Allah-təala hər gün onu cəriməyə salacaq, o da cərimə verməkdən tənə gələcək. Axırda da yoxsullaşib tamam yer-yoxdan çıxacaq. Əgər sən mənim sözümə əməl etsən, ömürlük düz yola çıxacaqsan".

Balıqçı Xəlifo meymunun sözlərini eşidəndə dedi: "Ey meymunların padşahı, bütün məsləhətlərini qəbul edirəm. O ki qaldı bu bədhəybat, heç bilmirəm onunla mən nə edirəm". Ona yəhudinın meymunu dedi: "Onu da, mənə də suya burax". Xəlifo cavabında dedi: "İtaət borcumdur!" Sonra o gedib meymunları açdı, onlar durub suya girdilər. Xəlifo getdi, göy ot yulub gətirdi, balığı suda yudu, zənbilə qoyub üstünü otla örttdi. Zənbili çiyinə alıb şəhərə doğru yollandı. O, yolda bu nəğməni oxuyurdu:

"Sığın yeri-göyü xəلق edən kəsə,
Hər zaman yaxşılıq gölsin əlindən.

Uzaq göz adamdan, şər atar sənə,
Dilini dinc saxla, dinclik istəsən..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz otuz dördüncü gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, balıqçı Xəlifo nəğməni oxuyub qurtardı, zənbili çiyinə alıb Bağdad şəhərinə yola düşdü. O az getdi, çox getdi, axırda gəlib şəhərə çatdı. Şəhərə girəndə adamlar onu tanıdılar, səsləyib soruşdular: "Nə var, nə yox, Xəlifo?" Xəlifo onların sözlünə fikir vermədən gəlib sərraflar bazarına çatdı. O, meymunun dediği dükana gəlib çatanda gördü ki, həmin yəhudi dükanda oturub, onun yan-yörəsində xidmətçilər dayanıb, elə bil o, Xorasanın padşahlar padşahıdır.

Xəlifo onu görəndə kimi tanıdı, gəlib düz onun qabağında dayandı. Yəhudi başını qaldıranda, Xəlifəni gördü, tanıyıb dedi: "Salam, ey Xəlifo, işin-gücün necədir, sənə nə lazımdır? Əgər sənə xətrinə dəyən olubsa, mənə də, mən də durub səninlə şəhər valisinin yanına gedim". Xəlifo cavabında dedi: "Ya yəhudilərin rəisi, Allaha and olsun ki, heç kəs mənim xətrinə dəyməyib, ancaq mən bu gün sənin bəxtinə çaya balıq tutmağa gəlmişdim. Dəclə çayına tor atanda bu balığı tutdum".

Bunu deyib balıqçı zənbili açdı, balığı götürüb yəhudinın qabağında yerə qoydu. Yəhudi balığa heyran olub dedi: "And olsun Təvratə, bir də on iki kəlamə ki, bu gecə yuxuda Məryəmi görmüşdüm, o da mənə demişdi: "Ey Əbu-s-Səadot, bil və aqah ol ki, mən sənə yaxşı bir hədiyyə göndərmişəm!" Şübhəsiz, o hədiyyə elə bu balıqdır!" Sonra o, Xəlifəyə tərəf dönüb ondan soruşdu: "Səni and verirəm dininə, bu balığı məndən savayı görəndə olmayıb ki?" Xəlifo cavabında dedi: "Allaha and olsun ki, yox! Ey yəhudilərin rəisi, Səddiq Əbubəkər¹ and olsun ki, onu səndən başqa heç kim görməyib". Bu vaxt yəhudi üzünü nöqərlərindən birinə tutub dedi: "Götür bu balığı apar evə, qoy mən işdən gəlincə Suada onun bir parçasını qızartsın, bir parçasını da qorda bişirsin".

¹ İlk islam xəlifəsi (632-ci ildən 634-cü ilədək xəlifəlik edib).

Xəlifə də ona dedi: "Təl ol, oğlan, apar balığı evə, qoy ağanın arvadı bu balığın yarısını qızartsın, yarısını da közdə bişirsin". Nökr cavabında dedi: "İtaət borcumdur, mənim ağam!" Sonra o, balığı götürüb evə getdi.

O ki qaldı yəhudiyə o bir dinar götürdü, balıqçı Xəlifəyə uzadıb dedi: "Ey Xəlifə, al bunu ailən üçün xərclə". Xəlifə əlində dinarı görəndə ucadan dedi: "Hökmün hakiminə eşq olsun!" Elə bir ömründə bir dəfə də olsun qızıl pul görməmişdi. O, pulu götürüb xeyli aralanmışdı ki, birdən meymunun sözləri yadına düşdü, geri qayıtdı, pulu yəhudinin üstünə atıb ucadan dedi: "Ala pulunu, mənim balığımı özümə qaytar; bu nədir, yoxsa sən məni ələ salırsan?" Yəhudi onun sözlərini eşidəndə ona elə gəldi ki, Xəlifə onunla zarafat edir. O, Xəlifəyə iki dinar da verdi. Onun cavabında Xəlifə dedi: "Zarafatsız, balığı geri ver, deyəsən sən bilməyirsən mən balığı hansı qiymətə satıram". Yəhudi əlini uzadıb iki dinar da götürdü, onu Xəlifəyə verib dedi: "Ala bu beş dinarı, bəsidir, xosislik eləmə". Xəlifə pulları götürüb sevinə-sevinə getdi, öz-özünə dedi: "Allaha and olsun, heç Bağdad xəlifəsinin də bu gün mənə olan qədr pulu yoxdur!"

O gözə-gözə gəlib bazarın qurtaracağına çatanda birdən yenə də meymunun dediyi sözlər yadına düşdü, tələsik geri qayıdıb pulları yəhudinin üstünə atdı. Onda yəhudi ondan soruşdu: "Ey Xəlifə, sənə nə olub, yoxsa sən pulları dirhəmlə almaq istəyirsən?" Xəlifə dedi: "Mənə nə dirhəm, nə də dinar lazımdır. Mən istəyirəm mənim balığımı özümə qaytarasan". Bu sözü yəhudinin acığı tutdu, o, Xəlifənin üstünə qışqırıb dedi: "Ey balıqçı, sən mənə gətirdiyin balığın qiyməti heç bir dinar da olmaz, mənə o beş dinar vermişəm, sən yenə də narazısan, yoxsa sən başına hava gəlib? De görüm, sən onu neçəyə satmaq istəyirsən?" Xəlifə cavabında dedi: "Mən onu nə qızıl, nə də gülmüş pula satmıram, mən onu ancaq iki sözü verirəm, onu da mənə sən deməlisən". Yəhudi onun bu sözlərini eşidəndə gözü kəlləsinə çıxdı, boğazı qurudu, diş bağırıqlarını kəsdi, qəzəblənib dedi: "Ey müsəlmanların alçağı, mögər sən istəyirsən ki, bu balığın üstündə mən öz dinimdən keçim, istəyirsən ki, ata-babalarımın dini-imanından dönmüm?"

Bunu deyib o qışqırdı, nökrələri çağırıb. Nökrələr gələndə onlara dedi: "Vay sizin halınıza! Sizin qarşınızda duran bu alçağı o qədr vurun ki, onun peysəri çatlasın". Nökrələr Xəlifənin üstünə cumub onu o qədr əzişdirdilər ki, o daha ayaq üstə dua bilməyib dükanın yanında yerə sərilirdi, bu vaxt yəhudi nökrələrinə dedi: "Buraxın onu,

qoyun ayağa dursun". Xəlifə sıçrayıb ayağa qalxdı, elə bil heç onu döyməmişdilər, yəhudi ona dedi: "De görüm, bu balıq üçün sənə nə qədr verməliyəm, mən də onu sənə verim, yoxsa sən bizdən yaxşılıq görmədin". Xəlifə dedi: "Sən mənim yerimə narahat olma, ay ağa, on eşşəyə dəyər kölək mənə dəyər, o, ona da dözərim". Yəhudi onun sözlərinə bərkdən gülüb dedi: "Sənə and verirəm Allaha, de görüm, mənə nə istəyirsən, dinimə aid olsun ki, onu sənə verəcəyəm".

Xəlifə cavabında dedi: "Bu balıq üçün sənə iki sözündən başqa mənə heç nə lazım deyil". Yəhudi dedi: "Yoxsa sən istəyirsən ki, mən islam dinini qəbul edim?" Xəlifə cavabında dedi: "Ey yəhudi, əgər sən islam dinini qəbul etsən, bunun nə müsəlmanlara xeyri, nə də yəhudilərə zərəri olmayacaq, əgər sən kafir də qalsan, bunun da nə müsəlmanlara xeyri, nə də yəhudilərə zərəri olmayacaq, qulaq as, gör mən sənə nə istəyirəm. Mən istəyirəm ki, sən ayağa durasan, üzünü camaata tutub deyəsən: "Camaat siz şahid olun ki, mən öz meymunumu balıqçı Xəlifənin meymunu ilə, öz taleyimi onun taleyi ilə, öz bəxtimi onun bəxti ilə dəyişirəm". Yəhudi dedi: "Sən istəyin elə budursa, onu eləməyə nə var..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz otuz beşinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, yəhudi balıqçı Xəlifəyə dedi: "Əgər sənə arzun elə budursa, onu eləməyə nə var?"

Yəhudi o saat ayağa durdu, balıqçı Xəlifənin dediyini sözbə-söz təkrar elədi. Sonra üzünü balıqçıya tutub ondan soruşdu: "Daha mənim sənə ayrı bir borcum qalmadı ki?" Xəlifə cavabında dedi: "Yox". Yəhudi dedi: "Onda salamat qal!" Xəlifə o saat ayağa durub öz zənbilini, qolayları suya atdı, onu çəkəndə gördü ki, çox ağırdır, güc-bəla ilə toru çəkib gördü ki, toru hər cür balıqla doludur. O, toru götürüb sahile gələndə, əlində nimçə olan bir qadın yaxınlaşdı, bir dinar verib ondan balıq aldı, o qadın getməmişdi ki, başqa bir qulluqçu gəlib ondan balıq

aldı. O bütün balıqları satıb qurtaranda artıq onun on dinar pulu vardı. Bu minvalla o hər gün on dinarlıq balıq satdı ki, on gündən sonra onun artıq yüz dinar qızıl pulu var idi.

Bu balıqçının tacirlərin yolunun üstündə bir köhnə daxması vardı. Gecələrin birində balıqçı uzanıb yatanda öz-özünə dedi: "Ey Xəlifə, hamı bilir ki, sən kasıb adamsan, özün də adi balıqçısan, indi isə sən yüz dinar qızıl pulun var. Şübhəsiz, bir gün bu ohvalatı emirəlmöminin Harun ər-Rəşid kimənsə eşidəcək, bir gün ona pul lazım olanda, o sənə dalınca adam göndərib deyəcək: "Mənə bir qədər pul lazımdır. Mən eşitdim ki, sən yüz dinarın var, onları mənə borc ver". Mən ona deyəcəyəm: "Ya emirəlmöminin, mən kasıb adamam, hər kim sənə deyib ki, mən yüz dinarım var, o mənə böhtan atıb. Mənim heç vaxt belə pulum olmayıb". Onda emirəlmöminin mənə valiyə tapşırıb deyəcək: "Bunu soyundur, o qədər vur ki, sandıqda yüz dinar qızıl pulu olduğunu boynuna alsın". Mən canımı onun əlindən ancaq bir hiylə ilə qurtara bilərəm. Görək şallaqla özümü o qədər döymə ki, canım bərkiyə, valı mənə döydürəndə bu əzabə dözə bilim". Çəkdiyi nəşə balıqçının qulağına elə bil deyirdi: "Di dur, paltarını soyun". O da həmin saat yerindən dik atıldı, paltarını soyunub evdəki şallağı əlinə aldı.

Onun bir dəri yastığı vardı. O, şallağı qaldırıb bir yastığa, bir də özünə vurub qışqırdı: "Ah, ah. Allaha and olsun, ey mənim ağam, bunlar hamısı boş sözlərdir, onlar mənə böhtan atırlar, mən kasıb bir balıqçıyam, mənəm bu dünyada quru canımdan başqa heç nəyim yoxdur!"

Adamlar balıqçı Xəlifənin gecəyarı özünü necə döydüyünü eşitdilər (şallağın bədənə bir də balınca dəyərində çıxartdığı ses məhəlləni başına götürmüşdü). Bu səsi eşidənlərin arasında tacirlər də vardı, onlar dedilər: "Bir baxın! Görün o nələr çığıır, özünü də gör necə döyürlər, görünür onun üstünə oğrular düşüb ki, ona belə əzab-əziyyət verirlər". Adamlar səs gələn tərəfə yüyürdülər, gəlib gördülər ki, qapı arxadan bağlıdır. Onlar bir-birinə dedilər: "Bəlkə oğrular evə giriblər? Gəlin damın üstünə çıxmaq, oradan içəri düşək".

Onlar damın üstə çıxdılar, bacadan içəri düşəndə gördülər ki, Xəlifə çıpaqdır. Bu əziyyəti özünə verən də özüdür. Adamlar ona dedilər: "Ey Xəlifə, sənə nə olub, bu nə işdir görürsən?" Xəlifə cavabında dedi: "Camaat, bilirsinizmi mənəm bir neçə dinar pulum var, indi də qorxuram ki, biri gedib bu barədə emirəlmöminin Harun ər-Rəşidə xəbər verər, o da mənə yanına çağırıb pulu mənədən istər, mən də

verməsən, qorxuram ki, o mənə döydürsün. Buna görə də bu başdan özüm-özümü döydürəm ki, canım bərkin, o mənə döydürəndə dözə bilim". Tacirlər onun bu sözlünə gülüb dedilər: "Bu işdən əl çək, Allah sənə də, sənənin dinarlarına da qənim olsun. O puldan xeyir görməyəcəksən. Gecənin bu vaxtı bizi lap qorxutmuşdun".

Xəlifə daha özünü döymədi, yıxılıb yatdı. Səhər açılanda, o durub işə getmək istəyirdi ki, yenə də dinarlar yadına düşdü. Öz-özünə dedi: "Əgər mən bu pulu evdə qoysam, oğrular gəlib aparırlar. Əgər götürüb cibimə qoysam küçədə biri bunu görər, izimə düşüb, xəlvət yere çatanda mənə də öldürər, pulu da götürüb gedər. Necə olursa olsun, düşünüb bir yol tapmalıyam".

O həmin saat durub çuxasının yaxasına içəri tərəfdən bir cib tikdi, yüz dinarı kisəyə doldurub ora qoydu, sonra ayağa durdu, toru, zənbili götürüb az getdi, çox getdi, axırda gəlib Dəclə çayına çatdı..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz otuz altıncı gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, balıqçı Xəlifə yüz dinarı cibinə qoyub, zənbilini, ağacını, bir də torunu götürüb Dəclə çayına getdi. O, suya tor atdı, ancaq əli boş çıxdı. O başqa tərəfə gedib yenə tor atdı, ancaq yenə də əli boş çıxdı. O beləcə tor ata-ata, yerini o qədər dəyişdi ki, şəhərdən birmənzillik yol qədər uzaqlaşdı. Ancaq o nə qədər tor atırdısa, bir balıq belə onun toruna düşmürdü. Belə olanda o öz-özünə dedi: "Allaha and olsun, mən suya bir də tor atacağam: olar olar, olmaz olmasın!" Bununla o, toru atmaq üçün elə qolaylandı ki, cibindən pul kisəsi də sıçrayıb suya düşdü, çayın dibində gözdən itdi. O, toru atıb tez paltarını soyundu, onu sahilə qoyub özü kisənin dalınca suya tullandı. Suyu azı yüz dəfə baş vurub çıxdı, ancaq kisəni tapmadı ki, tapmadı. Artıq onun gücü tükəndi, ağı başından çıxdı.

O, kisəsindən əlini üzüb sahilə çıxanda nə görsə yaxşıdır, gördü ki, orada ancaq əl ağacı, toru, bir də zənbili qalıb. Paltar isə yerli-dibli yoxa çıxıb. Onun nə izi var, nə də tozu. Onda Xəlifə öz-özünə dedi:

"Məsəl var, deyirlər: "Dəvəylə yaxınlıq eləməsən, Məkkəyə ziyarətin tamam olmaz". O, toru açıtıb ona bürüdü, əl ağacını, zənbilini çiyinə aldı, qudurmuş dəvə kimi sağa-sola, irəli-geri tozun içində o qədər qaçdı ki, lap Süleymanın zindanından çıxmış ifritə oxşadı.

Xəlifə burada qalsın, indi sizə kimdən deyim, xəlifə Harun ər-Rəşiddən.

Harun ər-Rəşidin bir zərgər dostu var idi, adı da İbn əl-Kimas idi. Şəhərdə onu hamı çox yaxşı tanıyırdı: bütün tacirlər, dəllallar, varlı adamlar Bağdad şəhərinə bir şey satmağa gətirəndə ilk dəfə onun yanına gəlirdilər. Daş-qaş, ləl-cəvahirat, nə olsa idi ona göstərirdilər, hətta qul-kənizi də ilk dəfə onun yanına gətirərdilər.

Günlərin bir günü tacir İbn əl-Kimas öz dükənində oturmuşdu. Bu vaxt dəllalbaşının yanına gəldi, o özü ilə bir kənz gətirmişdi, qız elə gözəl, elə göyçək idi ki, yemə-icmə onun xəttü-xalına, gül-camalına tamaşa elə. Onun əsas ləyaqətlərindən biri də bu idi ki, bütün elmlərdən, incəsənətdən bir çox növlərindən başı çıxırdı. Şəri inci kimi düzürdü, bir çox musiqi alətlərində çalırdı. İbn əl-Kimas da beş min dinar qızıl pul verib onu aldı, min dinar da onun əyin-başına xərclədi, sonra onu götürüb əmirəlmömininin yanına gətirdi. Kənz bir gecə xəlifənin yanında qaldı. O gecə xəlifə elmlərdə, incəsənətdə, bir də sənətkarlıqda onun məharətini yoxladı, inandı ki, bu qız doğrudan da ağıl dər-yasıdır, yer üzündə onun tayı-bərabəri yoxdur. Onun adı Qüt əl-Qülub idi. Belələri haqqında şair yaxşı deyib:

"Baxıram üzünü göstərəndə o,
Baxdığını görüb tez olur nihan.

Ceyranı andırıb dönüb baxanda,
Axı geri baxar çox vaxtı ceyran".

Şair bu sözləri də deyib:

"Səmhər nizasına bənzer qaməti
Çoxunun oqlını alıbdır əldən.

Baxışı məhzundur, xətti ipəkdir,
Vurğun üroklərdə tutub o məskən".

Şəhər açılarda xəlifə Harun ər-Rəşid adam göndərüb zərgər İbn əl-Kiması yanına çağırırdı, bu kənz üçün ona min dinar qızıl pul verdi.

O gündən xəlifənin başı bu qıza qarışdı. Öz arvadı Sitt-Zibeydə də yadından çıxdı (Sitt-Zibeydə onun dayısı Əl-Qasımın qızı idi). O, həm də özünə yaxın olan bütün başqa adamları da unutmuşdu. O, Qüt əl-Qülubdan ancaq cümə günü, ibadətə gedəndə ayrılırdı, ibadətdən sonra yenə də birbaşa onun yanına qayıdırdı.

Onun bu hərəkəti saray əyanlarını qəzəbləndirirdi. Axırda onlar bu barədə Harun ər-Rəşidin vəzirli Cəfər Bərməkiyə şikayət elədilər. Vəzir cümə gününə kimi gözlədi. Elə ki, ibadət vaxtı çatdı, o, cümə məscidinə gedib orada əmirəlmömininlə görüşdü. O, əmirəlmömininə cürbəcür eşq macəraları danışmağa başladı ki, bəlkə o da başına gələni ona danışa. Xəlifə də vəzirə dedi: "Ey Cəfər, Allaha and olsun, mən bu işə öz xoşluğumla qol qoymamışam, ürəyim elə bir məhəbbət toruna düşüb ki, heç özüm də bilmirəm nə edirəm". Cəfər cavabında dedi: "Ey əmirəlmöminin, sənin sevgilin Qüt əl-Qülub artıq sənin ixtiyarındadır. Artıq o sənin kənzlərlərdən, qulluqçılardan biridir. O şeyə ki, adamın əli çatır, onu ürək o qədər də istəmir. Mən sənə başqa bir şey də deyəcəyəm. "Dünyada ən yaxşı şey, bütün padşahların, şahzadələrin dediyi kimi, ov-şikardır. Yaxşı kef eləməkdir. Əgər sən belə etsən, bəlkə ondan soyuyasan, ola bilsin, lap unudarsan da". Xəlifə Harun ər-Rəşid ucadan dedi: "Ey Cəfər, bu çox gözəl fikirdir, hazırlaş, elə bu saat ova gedirik".

İbadət qurtaran kimi onlar hazırlaşdı ova-şikara getdilər..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımqıç qoydu.

Elə ki səkkiz yüz otuz yeddinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, xəlifə Harun ər-Rəşid öz vəzirli Cəfərlə ova çıxdılar, gəzə-gəzə gəlib geniş bir səhraya çatdılar. Əmirəlmömininlə vəzir qatıra minmişdilər, onlar səhəbat edə-edə gedirdilər. Buna görə də qoşun onları çox-çox dalda qoymuşdu. Gün elə qızmışdı ki, nəfəs almaq olmurdu, Harun ər-Rəşid dedi: "Ey Cəfər, susuzluqdan yanırıam". Sonra Harun ər-Rəşid gözünü qıyıb baxdı, uzaqda bir qaraltı gördü. O, vəzirə soruşdu: "Sən də mənə görə o qaraltını görürsən?" Vəzir cavabında dedi: "Bəli,

görüürəm. O deyosn adama oxşayır. O ya bağ, ya da bostan qarovulçusudur. Hər halda buralarda görək su olsun. Mən onun yanına gedib sənün üçün su götürürəm". Bu vaxt Harun ər-Rəşid dedi: "Mənim qatırın səninkindən bərk qaçır, sən burada dur, mən gedib o adamdan su alıb içərim".

Bunu deyib, Harun ər-Rəşid qatırını mahmızladı. Qatır yel kimi uçmağa başladı. Bir göz qırpmında gəlib həmin qaraltıya çatdı. Sən demə, bu qaraltı bəliqçi Xəlifə imiş. Harun ər-Rəşid gördü ki, həmin qaraltı çılpaq bir adamdır. O, tora bürünüb gözləri ilə qızarıb, ilə bil qan çanağıdır, beli büküklüb, saç-saqqalı ilə biz-bizdir ki, görün deyər, bu ya şirdir, ya ifrit. Harun ər-Rəşid ona salam verdi, Xəlifə də hirsli-hirsli onun salamını aldı. Sonra Harun ər-Rəşid ondən soruşdu: "Ay adam, sənə içməyə su varmı?" Xəlifə cavabında dedi: "Sən korsan, ya dolı olmusan? Görmürsən Döclə çayı bu təpənin dalındadır?"

Harun ər-Rəşid ilə o saat təpəni aşıb Döclə çayına endi, həm özü, həm də qatırı duyuncu su içdi, geri qayıdıb bəliqçi Xəlifədən soruşdu: "Ay adam, sən burada niyə dayanmısan, özün də nəçisən?" Xəlifə cavabında dedi: "Sənün bu sualın bayaq məndən su soruşduğun kimi çox qərribə sualdır. Məgər sən mənim çiyindəki şeylərdən görmürsənmi ki, mən nəçiyəm?" Harun ər-Rəşid dedi: "Sən bəliqçi ya oxşayırsan". Xəlifə dedi: "Elədir ki var". Harun ər-Rəşid soruşdu: "Bəs onda hanı sənün ləbbadən, ömmamən, kəmərin, hanı sənün paltarların?" Harun ər-Rəşid Xəlifədən bu sözləri soruşanda Xəlifə buna məəttəl qaldı, ona ilə gəldi ki, onun paltarını yəqin bu adam götürüb. Ona görə o, ildırım kimi təpədən aşağı şığıdı, Harun ər-Rəşidin qatırının yüyənindən tutub dedi: "Ey adam, mənim şeylərimi qaytar, bu zərəcəni boşla!" Harun ər-Rəşid bərkənd dedi: "Allaha and olsun, mən sənün şeylərini görməmişəm!" Harun ər-Rəşidin şişman yanaqları, balaca ağzı vardı. Xəlifə ona dedi: "Sən sir-sifətdən ya müğənniyə, ya zurnaçıya oxşayırsan. Sənə deyirəm, mənim paltarımı yaxşılıqla özümə qaytar, yoxsa sənəni bu ağacla o qədər özəşdirərəm ki, şalvarına batırırsan".

Harun ər-Rəşid bir bəliqçi Xəlifənin ağacına, bir də onun özünə, boy-buxununa baxdı, gördü ki, o çox canlı-cüsellə adamdır, öz-özünə dedi: "Allaha and olsun, mən bu səfərdə ləncənin heç yarım zərbəsinə də dözmə bilmərəm!" Harun ər-Rəşidin əynində atlasdan ləbbadə vardı, onu əynindən çıxartdı, Xəlifəyə verib dedi: "Ey adam, öz paltarının əvəzinə al bu ləbbadəni geyin". Xəlifə ləbbadəni alıb oyan-buyana çevirib dedi: "Mənim paltarım on belə ala-bözək ləbbadəyə deyər". Harun ər-Rəşid dedi: "Sən hələlik bunu geyin, mən gedib sənün paltarı

rını götürürəm". Xəlifə ləbbadəni alıb geyindi, gördü ki, onun əyninə uzundur. Xəlifənin zənbiş qulpuna bağlı bir bıçağı vardı. O, bıçağı götürüb ləbbadənin ətəyini kəsdi, ilə ki ləbbadənin ətəyi onun dizindən oldu. Sonra Harun ər-Rəşid tərəfə dönüb dedi: "Ey zurnaçı, Allah xətinə, də görüm bu işin üçün ağa sənə nə qədər pul verir?" Harun ər-Rəşid dedi: "O mənə hər ay on qızıl dinar verir". Xəlifə ucadan dedi: "Ay yazıq, sən mənim dərdimi çoxaltmış. Allaha and olsun, on qızıl dinarı mən bir gündə qazanıram. Təyisirən, gəl mənim yanımda qal, sənə bəliq tutmağı öyrədim, hər gün sənə beş dinar verərəm, burada qalıb mənim köməkçim olarsan, mən də bu ağacla sənə ağandan qoruyaram". Harun ər-Rəşid dedi: "Mən buna razıyam". Xəlifə dedi: "Onda eşşəkdən düş, onu bir tərəfə bağla, o bizə bəliq daşmaqda lazım olar, gəl indi bəliq tutmağa başlayaq".

Harun ər-Rəşid qatırdan düşüb onu bir tərəfə bağladı. Xəlifə ona dedi: "Ay zurnaçı, bax toru belə götürürsən, onu əlində belə tutursan, onu Döclə çayına belə atırsan". Harun ər-Rəşid özünü ilə alıb Xəlifənin sözünə əməl elədi, toru Döclə çayına atdı, ancaq nə qədər dartırsa, onu sudan çıxara bilmədi, onda Xəlifə dedi: "Ay bəduğur zurnaçı, mən bu dəfə paltarımın əvəzinə sənün ləbbadəni aldımsa, əgər görsən ki, torum cırılib, onun əvəzinə sənün qatırını alacağam, sənə də bu ağacla o qədər döyəcəyəm ki, yerində qalasan". Harun ər-Rəşid dedi: "Gəl toru birlikdə çəkək". Hər ikisi birlikdə toru güc-bəla ilə çəkib çıxartdılar, baxıb gördülər ki, tora o qədər bəliq düşüb ki, daha nə deyim, hərsi də bir cür..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz otuz səkkizinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Pədxah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, bəliqçi Xəlifə ilə Harun ər-Rəşid toru çəkib sudan çıxardanda gördülər ki, tora o qədər bəliq düşüb, daha nə deyim. Hərəsi də bir cür. Onda Xəlifə dedi: "Ay zurnaçı, Allaha and olsun, sənün çox pis xasiyyətin var, ancaq bəliq tutmağın qaydasını yaxşı öyrənsən, sənəndə əla bəliqçilər olar. Yaxşı olar ki, sən öz qatırına minib gedəsən bazara bir-iki zənbiş

alıb gətirəsən, mən də sən gələni kimi baliqlara göz olaram. Elə ki sən gəldin, baliqları zənbillərə dolduraraq, yükləyərək sənə qatırına, apararaq şəhərə. Mənim tərəzim var. Sənin işin yalnız tərəzini tutmaqdan, bir də pulları almaqdan ibarət olacaq, qalan işləri özüm görəyəm. Bizim baliğımız düz iyirmi dinarlıqdır. Ləngimə, tez ol, get, zənbilləri gətir".

Harun ər-Rəşid dedi: "İtəət borcumdur!" Sonra o baliğı da, baliqçıni da burada qoyub qatırını şəhərə sürdü. O, baliqçı ilə onun başına gələn əhvalata o qədər güldü ki, heç özündən xəbəri olmadı, bir də gördü ki, gəlib Cəfərin yanına çatıb.

Cəfər onu görəndə dedi: "Ya əmirəlmöminin yaqın sən su içməyə gedəndə orada gözəl bir bağca görmüsən, orada gəzib-dolanmışan". Cəfərin sözünü eşidəndə Harun ər-Rəşid bərkdən güldü, onda bütün Bərməkilər ayağa durdular, əylilib xəlifənin qabağında yeri öpüb dedilər: "Ey əmirəlmöminin qoy Allah həmişə sənə sevincini çox, qəminə yox eləsin! De görək, sən su içməyə gedəndə nə üçün orada ləngidin?" Harun ər-Rəşid cavabında dedi: "Orada mənim başıma gülməli, çox qərribə bir əhvalat gəldi. Sonra o baliqçı Xəlifə ilə onun arasında olan əhvalatı onlara danışdı dedi: "Baliqçı mənə dedi ki, sən mənim paltarımı oğurlamışan". Sonra o öz ləbbadəsini soyunub baliqçıya necə verdiyini, baliqçı ləbbadəni alıb necə geyindiyini, özü də görəndə ki, onun əyninə uzundur, onun ələyini necə kəsdiyini söylədi.

Cəfər dedi: "Ya əmirəlmöminin, Allaha and olsun, mənim gözümlə ləbbadədə idi, mən bu saat baliqçının yanına gedib, ləbbadəni ondan alacağam".

Harun ər-Rəşid ucadan dedi: "Allaha and olsun, o ləbbadənin ələyini yarıdan kəsib atdı, onu tamam korladı. Ey Cəfər, mən çayda baliq tutmaqdan bərk yorulmuşam, tutduğum baliqlar mənim aqam Xəlifənin yanındadır, indi o, baliqların yanında durub mənim yolumu gözləyir. Mən gəlmişəm ki, iki zənbil aparım, o baliqları bu zənbillərə dolduraraq, gəlib bazarda sataq, sonra da pulları yarı bölək". Cəfər dedi: "Ya əmirəlmöminin mən də sizin baliqlar üçün müştəri tapıb gətirərəm". Harun ər-Rəşid ucadan dedi: "Ey Cəfər, atamın ruhuna and olsun, hər kim mənim Xəlifə ilə tutduğum baliqdan alıb mənə gətirsə, əvəzində ona bir qızıl dinar verəcəyəm".

Carçı qışqırıb dedi: "Ey, tez olun gedin əmirəlmömininin baliğını alını!" Nökrələrin hamısı səhildə doğru üz tutub qaçdılar. Bu vaxt Xəlifə səhildə dayanıb gözləyirdi ki, əmirəlmöminin indicə ona zənbil gətirəcək. Ancaq birdən o gördü ki, ona sarı çoxlu nökrə qaça-qaça gəlir.

Onlar gəlib Xəlifəyə çatanda qarğa-quzğun kimi baliğın üstünə tökülüşdülər, baliq üstündə bir-biri ilə dalaşmağa başladılar. Xəlifə ucadan dedi: "Şübhəsiz, bu baliq cənnət baliğidir!" Sonra o hər əlinə iki baliq alıb boğazına kimi suya girib qışqırdı: "Ey Allah, bu baliqların xətrinə mənim yoldaşım, sənə qulun zurnaçı bu saat bura gəlsin!"

Bu vaxt ona sarı bir zənci gəldi. Bu zənci Harun ər-Rəşidin bütün zəncilərinin böyüyü idi. O gəlib bura çatanda gördü ki, zəncilər baliğı öz aralarında ələ dağıdıblar ki, bir dənə də olsun qalmayıb. O sağa-sola baxanda birdən baliqçı Xəlifəni südə görüb dedi: "Ey baliqçı, bura gəl". Baliqçı cavabında dedi: "Sənə deyirəm zəhləmi tökmə, mənəndə əl çək". Onda zənci ona yaxınlaşıb dedi: "O baliqları ver mənə, əvəzində sənə pul verərəm". Baliqçı Xəlifə ona dedi: "Məgər sənə ağlın yoxdur? Mən bunları satmıram". Bu vaxt zənci yerden bir ağac kütüyü dartıb çıxartdı. Bunu gören Xəlifə qışqırıb dedi: "Ey mənfur insan, mənə ver! Mükafat kətəkdən yaxşıdır".

Bunu deyib baliqçı əlindəki baliqları zənciyə tulladı. Zənci onları tutub desmələ büküdü, əlini cibinə saldı ki, pul çıxarıb baliqçıya versin, ancaq cibində bir dirhəm də tapılmadı. Onda zənci dedi: "Ey baliqçı, sənə bəxtin yox imiş, Allaha and olsun, mənim cibimdə bir quruş da pul yoxdur. Sabah gəl xəlifənin sarayına, orada bu sözləri de: "Mənə hələməğası Sandalın yanına aparın", onda qulluqçular səni mənim yanına ötürəcəklər, mən də sənə pulunu verərəm, sən də çıxıb öz yolunla gedərsən". Xəlifə ucadan dedi: "Bu gün çox uğurlu gündür, görək bunu mən lap əvvəldən başa düşəydim". Sonra o, sudan çıxdı, torunu çiyinə alıb şəhərə gətirdi. Bazarları gəzib-dolaşmağa başladı. Hamı onun əynində xəlifə Harun ər-Rəşidin ləbbadəsini görüb, ona heyrətlə baxırdı.

Xəlifə gözə-gözə küçələrinə çıxdı. Əmirəlmömininin dərzişinin dükanı bu küçədə idi. Dərzi baliqçı Xəlifənin əynində hökmdarın min dinarlıq ləbbadəsini görüb dedi: "Ey Xəlifə, bu fərziyə" sənə əynində hardandır?" Xəlifə dedi: "Sənə nə var? Mən bunu əvvəlcə mənim paltarımı oğurlayan, sonra da mənimlə baliq tutmaq öyrənən adaman almışam, o bu ləbbadəni mənə paltarımı əvəzində verib. Mən də paltarımı oğurladığına görə onun əl-qolunu kəsib atmadım". Bu vaxt dərzi başa düşdü ki, baliqçı çayda baliq tutanda yaqın xəlifə Harun ər-Rəşid onun yanından keçmiş. O, baliqçı ilə zarafat edib, bu fərziyəni də ona bağışlayıb...

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımqıç qoydu.

Elo ki səkkiz yüz otuz doqquzuncu gecə oldu, Şəhrizad nağlın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belo rəvayət eləyirlər ki, dərzi baliqçının sözlərini eşidəndə başa düşdü ki, yəqin bu baliqçı cayda baliq tutanda xəlifə Harun ər-Rəşid onun yanından keçirmiş. O, baliqçıyı görüb, onunla zarafat eləyib, sonra da ona fərziyyəni bağışlayıb.

İndi sizə kimdən deyim, xəlifə Harun ər-Rəşiddən. Xəlifə Harun ər-Rəşid ova-şıkara ona görə getmişdi ki, kənizi Qüt əl-Qülbula olan məhəbbət macərasından başı ayılsın. Hökmdarın arvadı Sitt-Zibeydə bu kəniz haqqında eşidəndə, həm də biləndə ki, onun ərinin bu kənizdən xoşu gəlir, özü də gününü onunla keçirir, bərk acığı tutdu. O yeyib-ichməkdən, yatıb-dincəlməkdən qaldı, özü də bir məqam axtarırdı ki, xəlifə çıxıb bir yana getsin, o da Qüt əl-Qülbubun başına bir oyun açsın. Bir gün o xəlifə Harun ər-Rəşidin şıkara getdiyini eşidəndə kənizlərinə omr elədi ki, sarayı başdan-başa bəzəsinlər, hər yere xalça-palaz döşəsinlər, ləziz xörəklər bişirib süfrə açsınlar, süfrəyə ən gözəl, ən qiymətli çini qablar düzsünlər, halvaya bihuşdanı qatıb süfrəyə qoyunsunlar. Sonra o, hərəmağasına buyurdu ki, gedib Qüt əl-Qülbula belə desin: "Hökmdarın arvadı xəstələnib, özü də eşidib ki, sən yaxşı çalıb-oxuyursan, istəyir ki, gəlib ona öz məharətini göstərsən". Kəniz cavabında dedi: "Allah, bir də Sitt-Zibeydəyə itaət borcumdur!" Qüt əl-Qülbub durub o saat hazırlandı, lazım olan alətləri götürdü, hərəmağasının yanına düşüb Sitt-Zibeydənin sarayına getdi. O bilmirdi ki, qəzavü-qəddər tərəfindən orada ona necə bir tələ qurulub.

O, saraya daxil olanda öyülib bir neçə dəfə Sitt-Zibeydənin qabağında yeri öpdü, sonra dedi: "Böyük Abbasilər nəslindən, peyğəmbərlər ailəsindən olan xanıma salamlar olsun! Qoy Allah-təala sizin ömrünüzü uzun, günlərinizi xoş eləsin". O bu sözlərlə keçib kənizlərin yanında əyləşdi.

Bu vaxt Sitt-Zibeydə başını qaldırıb nə görsə yaxşıdır, gördü ki, bu qız elə gözəl, elə göyçəkdir ki, yemə-ichmə, onun xəttü-xalına, gül-camalına tamaşa elə. Qızın alma yanaqları, nar kimi döşləri, aypara kimi üzü, düməq alını, qara xumar gözləri vardı. Elə bil onun alnında günoş doğurdu, şəvə kimi qara saçları zülmət geconı xatırladırdı. Nəfəsi

müsk-ənbər qoxuyurdu. Onun gözəlliyini görənlər güllər də xəcil olurdu, qədd-qaməti elə incə idi ki, zərif budaq kimi əyilirdi. Onun ağappaq əndamı zülmət gecədə, ondördgecalik aya bənzəyirdi. Onun gözləri məhəbbətdən məst, xumar idi, qaşları yay kimi gərilmişdi; püstə dodaqları mərcanı xatırladırdı. Ona baxan deyirdi bir də baxım. Belə qənirsiz gözəl yaradana, ona kamillik verənə min şükür! Onun haqqında gör şair nə deyib:

"Qəzəbi hamının alır canını,
Rəhmi – çıxmış canı qaytarır geri.

Öldürür, dirildir istədiyini,
Sanki sehrlidir onun nəzəri.

Ona bir kölədir, elə bil, hamı,
Əsirə döndərib sanki əlləri".

Sitt-Zibeydə qıza dedi: "Ey Qüt əl-Qülbub, sən buraya xoş gəlmisən, gəl burada əyləş, işini, məhəbbətini bizə göstər". Qüt əl-Qülbub cavabında dedi: "Baş üstə!" Sonra o şairinə təsvir etdiyi dəfi əlinə alıb dedi:

"Zərbə yağdırdıqca köksünə əllər,
İnsanı göylərə ucaldır səsin.

Qəlbblər qulun ikən, marağı artır
Sinəyə zərbələr yağdıran kəsin.

İstər yavaş dildən, istərsə bərkdən,
Ruhunu oxşayır səndən məclisin.

Utanma, ey aşiq, sevin, nəşələn,
Heyrətə qarq etsin hamını rəqsin".

Sonra o asta-asta dəfi çalıb elə oxudu ki, hamı həyəcanından yerindəcə donub qaldı, bağçada qusar belə səsinə kəsdi. Sonra o, dəfi bir yana qoyub tütəyi götürdü. Onun haqqında şair gör nə deyib:

"Tütəyin gözləri, göz bəbəkləri
Zillənib yoluna əsil nəğmənin".

Şair bu haqda bir də belə deyib:

"Elə ki moğzınə çatır nəğmənin,
Deyirson demidir vüsəlin indi".

Sonra o tütəyin səsi ilə hamının ürəyini ələ aldığını görüb, onu bir yana qoydu, udu götürdü. Şair bu haqda belə deyib:

"Öncə şüy budaqdın, rübabsan indi,
Dilləndirir səni gözəl bir pəri.

Onun yaraşıqlı şux barmaqları
Tez-tez çimdikləyir zərif telləri".

Qüt əl-Qülub udun simlərini köklədi, dizinin üstünə qoyub, onun üstünə ana öz körpəsinin üstünə əyilən kimi əyildi. Gör şair həm ud haqqında, həm də onun çalğıçısı haqda nə deyib:

"Simi fars dilində dindirir o qız,
Onun dediyini hamı edir dərk.

Əqlini məhv edir müsəlmanların,
Məhəbbət qatildir, – deyəni o mələk.

Onun əllərilə danışdırır haqq
Taxta parçasına lisan verərək.

Əşqin axımını udla saxlar o,
Hökim axan qanı saxladığıtok".

Onun incə barmaqları udun on dörd pərdəsinin hamısında gözdi, o ələ çalib-oxudu ki, dinləyicilər ona valeh oldular. Sonra o bu iki beyti dedi:

"Uğurla golmişəm bura,
Gəliş toza, səvine toza;

Zəfər və bəxtiyarlığı
Vüsəl bağışlayıb bizə..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımqıç qoydu.

Elə ki səkkiz yüz qırxıncı gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Qüt əl-Qülub keyli çalib-oxuyandan, şəir deyəndən sonra Sitt-Zibeydənin qarşısında dayanıb ələlinin cəld hərəkətlərilə ələ oyunlar göstərdi ki, Sitt-Zibeydə ona lap heyran qaldı, öz-özünə düşündü: "Əminim oğlu ər-Rəşidi bu qıza olan məhəbbətinə görə qınamaq olmaz!" Qız Sitt-Zibeydənin qabağında yeri öpəndən sonra keçib oturdu. Qulluqçular gəlib onun üçün süfrə açdılar. Gətirib onun qabağına yemək qoydular, sonra içinə bihuşdarı qatılmış halva gətirdilər. Qız halvadan bir az yeyən kimi başı gicəlləndi, yerə yığılıb ağır yuxuya getdi. Sitt-Zibeydə kənizlərə dedi: "Onu otaqların birinə aparın, mən tələb etməyəncə orada qalsın". Kənizlər dedilər: "İtaət borcumuzdur!" Sonra Sitt-Zibeydə hərəməgəllərindən birinə dedi: "Mənə bir böyük sandıq düzəldib gətir". Sonra o əmr elədi ki, bir qəbir düzəltsinlər, hər yerdə xəbər yaydı ki, guya qız çörək yeyəndə çəçəyib ölüb. Öz yaxın adamlarına bərk-bərk tapşırırdı ki, Qüt əl-Qülubun sağ olması barədə heç kimə heç nə deməsinlər. Əgər kim bu sirri açsa, o saat başı bədənindən ayrılacaq.

Elə bu vaxt xəlifə Harun ər-Rəşid ovdan, bəliq tutmaqdan qayıtdı, qızın harada olduğunu soruşdu. Nökərlərdən biri ona yanaşdı (Sitt-Zibeydə o nökrəi öyrətmişdi ki, xəlifə Qüt əl-Qülubu soruşanda o desin ki, qız ölüb), əyilib onun qabağında yeri öpəndən sonra dedi: "Ey hökmdar, başın sağ olsun! Sənə məlum olsun ki, Qüt əl-Qülub çörək yeyəndə çəçəyib öldü". Xəlifə ucadan dedi: "Ey bəduğur qul, səni görüm heç vaxt xoş xəbər eşitməyəsən!" O, saraya gələndə hamı ona dedi ki, qız doğrudan da ölüb. Onda o soruşdu: "Bəs onun qəbri hansı?" Belə olanda Harun ər-Rəşidi qondarma qəbrin yanına gətirib dedilər: "Bu da onun qəbri!" Qəbri görəndə Harun ər-Rəşid ucadan qışqırdı, özünü qəbrin üstünə yığıb onu qucaqladı, hönkürüb ağlaya-ağlaya bu iki beyti dedi:

"Sənmi aldın o novcəvəni məzar,
Sənmi etdin o nurlu çəhrəni zay?

Nə səmadır, nə bağdır ağuşun,
Necə birləşdi səndo gül ilə ay?"

Sonra o qəbrin üstündə uzun müddət ağladı, bütün gününü orada keçirdi, durub dörd-qəm içində öz otağına gətdi. Sitt-Zibeydə görəndə ki, onun kəlayi baş tutdu, hərəmağasına dedi: "Sandığı ver!" Hərəmağası sandığı gətirdi, o da ömr elədi ki, gedib kenizi gətirsinlər, onu bu sandığın içinə qoysunlar. Sonra o hərəmağasına dedi: "Bu sandığı apar bazara sat, ancaq bir şortlə ki, ağzi açılmasın. Elə ki satdın, aldığı pulu sədəqə paylasan". Hərəmağası sandığı götürüb gətdi. Sitt-Zibeydən ömrini olduğu kimi yerinə yetirdi. Onlar burada qalsınlar, indi sizə kimdən deyim, baliqçı Xəlifədən.

Elə ki səhər açıldı, gün çıxdı, Xəlifə öz-özünə dedi: "Yaxşıdır budur ki, bu gün mən dünyanın menden baliq alan həmin o hərəmağasının yanına gedim. O mənə demişdi ki, səhər xəlifənin sarayına gəlsən". Xəlifə evdən çıxıb saraya gələndə gördü ki, qapıda çoxlu qullar, nökrərlər dayanıblar. O zənlə baxanda nə görə yaxşıdır, gördü ki, ondan baliq alan hərəmağası bir tərəfdə oturub, nökrərlər də onun yan-yörəsində hərhləb ona qulluq eləyirlər. Bu vaxt nökrərlərdən biri Xəlifənin üstünə qışqırdı, hərəmağası da fəndü ki, görsün orda nə olub, o baliqçıyı görüb tanıdı. Xəlifə biləndə ki, hərəmağası onu gördü, özü də onu tanıdı, o bərkdən qışqırıb dedi: "Sən səhv eləməmişən, ey kürən. Sözüən sədiq adamlar belə olurlar!" Onun sözünü eşidəndə hərəmağası gülüb dedi: "Ey baliqçı, Allaha and olsun, sən doğru deyirsən."

Sonra hərəmağası Sandal əlini cibinə salıb Xəlifənin pulunu vermək istəyirdi ki, bu vaxt birdən bərk qışqırıq qopdu. Hərəmağası başını qaldırdı ki, görsün nə olub, bir də gördü ki, vəzir Cəfər Bərməki xəlifə Harun ər-Rəşidin yanından çıxıb onlara sarı gəlir. Hərəmağası onu görəndə kimi ayağa qalxdı, qarşılaşmaq üçün onun qabağına gətdi. Onlar gözə-gözə xeyli söhbət etdilər. Ancaq bu vaxt hərəmağası Xəlifəyə heç nəzər də salmırdı. Xəlifə o qədər gözlədi ki, axırda səbri tükəndi, hərəmağasına yaxınlaşıb bərkdən dedi: "Ay kürən, haqqımı ver, çıxım gedim!" Hərəmağası onun sözünü eşidəndə vəzirin yanında utandı, özünü elə göstərdi ki, guya heç onun sözünü eşitmir. Bu vaxt Xəlifə daha bərkdən dedi: "Ey borca dağal, kim ki, başcasından şey alıb haqqını vermir, hələ üstəlik özünü bilməməzliyə qoyur, onu görüm Allah murdar eləsin. Mən burada sənə pənah gətirmişəm, a köpmüş qarın, ver haqqımı, mən də çıxım gedim!"

Hərəmağası onun sözlərini eşidəndə Cəfərin yanında daha çox utandı, Cəfər də hiss elədi ki, Xəlifə əlləri ilə işarə edərək hərəmağasına nə isə deyir, ancaq onun dediyini anlamaq olmurdu. Vəzir hərəmağasını tonbək edib dedi: "Ey hərəmağası, yazıq dilənçi səndən

nə istəyir?" Hərəmağası dedi: "Ey vəzirbaşı, məgər sən bu adamı tanı-mırsan?" Vəzir cavabında dedi: "Allaha and olsun, mən onu tanımıram, özüm də birinci dəfədir onu görürəm". Hərəmağası dedi: "Ey vəzir, bu həmin baliqçıdır ki, biz onun baliqlarını Dəclə çayının sahilində əlindən almışıq. Mən ora gələndə gördüm ki, heç nə qalmayıb, hökmdarın yanına əli boş qayıtmaq istəmədim. Bir də baxdım ki, bu baliqçı çayın ortasında durub, əlində dörd baliq tutub, özü də Allahı köməyə çağırır. Mən ona dedim: "O baliqları mənə ver, qiymətini al". O baliqları mənə verəndə, əlimi cibimə saldım ki, çıxarıb baliğin pulunu verim, ancaq cibimdə heç nə tapmadım, onda baliqçıya dedim: "Saraya yanıma gəlsən, mən orada sənin haqqını verərəm". İndi o mənim yanıma gəlib ki, öz haqqımı alsın. Mən onu görəndə əlimi cibimə saldım, istədim ki, onun haqqını verim. Elə bu vaxt səs gəldi, mən çevrilib baxıb gördüm ki, sənsən, mən onu orada qoyub, sənin qulluğuna gəldim, indi səninlə söhbət eləyirəm. Onun da səbri tükənib, mənə gözlemək istəmir, odur ki o, him-cimlə mənə bu sözləri deyir..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz qırx birinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, hərəmağası Sandal Cəfər Bərməkiyə baliqçı Xəlifə haqqında danışmışdı: "Onun bura gəlməsinə, indi də mənə gözleməsinə səbəb bax budur". Hərəmağasının sözlərini eşidəndə vəzir gülüb dedi: "Ey hərəmağası, bu baliqçının ehtiyacı var ki, sənin yanına gəlib, sən də onun istəyinə niyə əməl eləmirsən? Ay hərəmağalarının rəisi məgər sən onu tanıyırsan?" Hərəmağası cavabında dedi: "Yox". Vəzir dedi: "Bu əmələlmömininin müəllimi, həm də yoldaşdır. Bu gün onun əhvalı pozulub, ürəyi yamancax sızılır. İndi onun ürəyini bu baliqçıdan başqa heç kəs açamaz. Mən gedib onun barəsində hökmdara deyənəcəm, onu bura gətirənəcəm, bu baliqçıyı heç yana buraxma. Ola bilsin, Allahın köməyiylə, bu baliqçının gəlişini onun könlünü açdı, o da Qut əl-Qulubun ölümlünü unutdu. Onda həm sənin, həm də bu baliqçı üçün yaxşı olar!" Hərəmağası dedi: "Ay ağa, nəyi lazım bilirsən elə, qoy

Allah-təala səni heç vaxt vəzirlikdən kənar etməsin, qoy Allah-təala əmirəlmömininin kölgəsini üzatsın, onun kök-budağını saxlasın!”

Bundan sonra vəzir Cəfər hökmdarın yanına getdi. Hərəmağası nökrələrə buyurdu ki, baliqçını gözəndən qoymasınlar. Belə olanda baliqçı Xəlifə dedi: “Ey kürən, sən nə alicənab adamsan! Mən heç bilməzdim ki, ağanın da nökrə işi düşərmiş. Mən bura gəlmişəm ki, sizdən borcumu alım, dəyşən üstəlik borclu çıxdım”. Bu burada qalsın, indi sizə kimdən deyim Cəfər Bərməkədən.

Cəfər xəlifənin yanına gələndə nə görə yaxşıdır, gördü ki, o, başını aşağı salıb, dərd-qəmədən fikir dəryasına qorq olub, özü də şairin bu sözlərini deyir:

“Nadanlar desə də: unut sən onu;
Getmir göz önündən üzü o qızın.

Ayrılıq neylosin, hicran neylosin,
Unudulan deyil özü o qızın.

Arada gözəndə mey qədəhləri,
Məni məst edirdi gözü o qızın”.

Cəfər hökmdarın qabağında əyləlib yeri öpəndən sonra dedi: “Salam-ələyküm, ya əmirəlmöminin, dini-imanımızın müdafiəçisi, Allah rəsulunun qardaşı oğlu, Allah öz kölgəsini sənin də, sənin bütün nəslinin də üstündən əskik etməsin!” Xəlifə Harun ər-Rəşid başını qaldırıb dedi: “Qoy Allah sənin də hər işini xeyir eləsin!” Bu vaxt Cəfər yalvarıb dedi: “Əgər əmirəlmöminin icazə versə, nökrə ona bir neçə kəlmə söz deyər: hökmdar əmin ola bilər ki, mənim sözlərimdə ələ bir qəbahət olmayacaq”. Harun ər-Rəşid dedi: “Ey vəzirbaşı, bu nə sözdür. Haçın sənin danışığına mən etiraz etməmişəm, axı sən vəzirbaşısan. Ürəyin nə istəyir de”. Vəzir dedi: “Qibleyi-ələm sağ olsun, bayaq mənin sənin yanından çıxıb evə gedəndə gördüm ki, sənin ustadın və yoldaşın baliqçı Xəlifə darvarzanın ağzında durub, səndən də şikayətlənib deyir: “Allaha and olsun, mən ona baliq tutmağı öyrətməmişəm. Heç belə də yoldaşlıq olar, adam da öz ustadı ilə belə rəftar edər”. Ey hökmdar, əgər sən onunla yoldaşlıq etmək istəyirsənsə, bunun heç bir eybi yoxdur, yox əgər istəmirsənsə, onda ona də, qoy o da gedib özünə ayrı yoldaş tapsın”.

Xəlifə Harun ər-Rəşid vəzirin bu sözlərini eşidəndə gülümsəndi, onun eyni bir az açıldı, o Cəfərə dedi: “Ey vəzir, sən öz canın, doğru-

danımı baliqçı darvarzanın yanında mı?” Vəzir dedi: “Qibleyi-ələm sağ olsun, sənin canına and içirəm ki, o indi darvarzanın yanında mıdır”. Onda Harun ər-Rəşid ucadan dedi: “Ey Cəfər, mən ona elimdən nə görə edəcəyəm, əgər Allah-təala mənim elimdən ona bədbəxtlik vermək istəyirsə, o bunu alacaq, yox əgər xoşbəxtlik vermək istəyirsə, o buna da çatacaq!”

Sonra Harun ər-Rəşid bir kağız götürdü, onu parça-parça ələyib dedi: “Ey Cəfər götür öz əlinlə bir dinardan tutmuş min dinara qədər pul məbləği, ən kiçik canişinlikdən tutmuş xəlifəyə kimi iyirmi vəzir adı, iyrəmi də ən kiçikdən tutmuş ən ağırına kimi işgəncə növü yazı!” Cəfər cavabında dedi: “Ya əmirəlmöminin, itaət borcumdur”.

Vəzir götürüb öz əlilə hökmdar dəyənələrin hamısını kağıza yazdı. Onda xəlifə Harun ər-Rəşid dedi: “Ey Cəfər, mənim ata-babalarım, Həmzə¹, bir də Aqille qohumluğuma and olsun ki, mən bu gün qərībā bir iş görəcəyəm. Əmr elə, qoy baliqçı Xəlifəni mənim yanıma gətirsinlər. Mən ona əmr edəcəyəm ki, bu kağızlardan birini götürsün, orada yazılanları isə bir sən, bir də mən bilirək. Əgər onun bəxtinə xəlifəlik çıxsın, mən xəlifəlikdən əl çəkib öz yerimi ona verəcəyəm. Əgər asdırmaq olsa, asdıracam, əgər onun bəxtinə saqqalanmaq, ya da bir başqa ölüm çıxsın, Allaha and olsun, onu bağışlamayacağam. Tez ol, get, onu mənim yanıma gətir!”

Cəfər onun sözünü eşidəndə öz-özünə dedi: “Allahdan başqa heç kəsə də qüvvət və qüdrət yoxdur. Birdən bu yazığın bəxtinə ölüm çıxar, onda mən onun ölmünə bais olaram. Artıq olan-olub, keçən-keçib. Allah özü ona kömək olsun”. O, baliqçı Xəlifənin yanına getdi, onun əlindən tutub saraya aparmaq istədi. Bu vaxt Xəlifənin qorxudan ağı başından çıxdı, o öz-özünə düşündü: “Mənim heç ağılm yoxdur, mən nə üçün bu eybəcər kürən qulun dəlincə gəldim ki, o da mənim başıma oyun açdı, bu köpqrarın ixtiyarına verdi”. Cəfər onu darta-darta saraya apardı. Qullar da, nökrələr də onun dəlincə gedirdilər. Xəlifə dedi: “Məni tutduqları yetmir, hələ yan-yörəmi də kəsdiriblər ki, qaçmayım”. Cəfər onunla yeddi qapını keçəndən sonra Xəlifəyə dedi: “Ey baliqçı, sənin işlərin şuluqdur. Sən indi əmirəlmömininin hüzuruna gedirsən. İndi onun qabağında əyləlib yeri öpəcəksən”. Sonra vəzir böyük bir pərdəni qaldırdı və baliqçının gözü taxtda əyləmiş hökmdara sataşdı. Onun qabağında əyanlar xidmət edirdilər. Baliqçı hökmdarı görəndə kimi tanıdı, ona yaxınlaşıb dedi: “Ey zurnaçı, hər vaxtın xeyir

¹ Məhəmməd peyğəmbərin əmisi Əlabbasın qardaşı, Aqil Əlabbasın qardaşı oğlu idi. Abbasilər sülaləsi ondan başlamırdı.

olsun! Səndən yaxşı balıqçı olmaz. Necə oldu ki, sən məni balığın yanında qoyub zənbil götürməyə getdin, sonra da gəlib çıxmadın? Sən gedəndən sonra o qədər qul, qaravaş gəldi ki, daha nə deyim, hələsi də bir növ heyvanın belində. Onlar üstümə tökülüşüb balıqları talan-talac elədilər, sənin ağlın ucubatından gör mənim başıma nələr gəldi. Əgər sən vaxtında zənbili götürsəydin, biz balığı aparıb satardıq, yüz dinar da qazanardıq. Mən bura gəldim ki, öz haqqımı tələb edim. Məni isə tutub bura gətirdilər. Bəs sən? Səni kim tutub bura gətirib?"

Xəlifə güldü, pərdənin bir ucunu qaldırıb oradan balıqçıya dedi: "Yaxın gəl, bu kağızların birini götür". Balıqçı Xəlifə əmirəlmömininə dedi: "Sən bir vaxt balıqçı idin, indi də deyəsən münəccim olmusan. Hər kimin çox peşəsi varsa, onun dərdi də çox olur". Cəfər dedi: "Az danış, tez ol kağızlardan birini götür, özün də əmirəlmömininin əmrini yerinə yetir!"

Balıqçı Xəlifə yaxınlaşdı, əlini uzadıb dedi: "Bu zurnaçı deyəsən bir də mənimlə balıq tutmayacaq!" Sonra o, kağızlardan birini götürdü, onu xəlifə Harun ər-Rəşidə verib dedi: "Ey zurnaçı, de görüm orda mənim bəxtimə nə çıxdı, heç nəyi gizləmə!"

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz qırx ikinci gecə oldu, Şəhrizad nağilın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəyət oləyirlər ki, balıqçı Xəlifə bu kağızlardan birini götürüb xəlifə Harun ər-Rəşidə verdi və dedi: "Ey zurnaçı, al gör burda mənim bəxtimə nə çıxıb, heç nəyi də gizləmə".

Harun ər-Rəşid kağızı aldı, vəzir Cəfərə verib dedi: "Al oxu, gör bunda nə yazılıb?" Cəfər kağızı aldı, oxudu, sonra ucadan dedi: "Allahdan başqa heç kəsdə qüvvət və qüdrət yoxdur!" Harun ər-Rəşid soruşdu: "Ey Cəfər, şad xəbərdir? Orda nə yazılıb?" Cəfər cavabında dedi: "Ey əmirəlmöminin, bu kağızda yazılıb ki, balıqçıya yüz çubuq vurulsun!" Harun ər-Rəşid əmr elədi ki, balıqçıya yüz çubuq vurulsun.

Elə ki hökmdarın əmri yerinə yetirildi, balıqçı Xəlifə güclə yerindən durub dedi: "Ay köpəqarın, heç belə də oyun olar? Harda adamı

döymək oyun sayılıb?" Cəfər dedi: "Ey hökmdar, bu yazıq çaya su içməyə gəlmişdi, indi biz onu necə susuz geri qaytararaq? Biz əmirəlmöminindən mərhəmət diləyib ondan xahiş edirik ki, qoy bu balıqçı bir kağız da götürsün, bəlkə onun bəxtinə bu dəfə yaxşı bir şey çıxdı, o da buradan əliboş getmədi". Harun ər-Rəşid dedi: "Ey Cəfər, Allaha and olsun, əgər onun bəxtinə ölüm çıxsa, mən əmr edəcəyəm ki, onu öldürsünlər, onda bil ki, onun ölümünə sən bəis olacaqsan". Cəfər dedi: "Ölər, daha yaxşı, canı qurtarar". Balıqçı Xəlifə ucadan dedi: "Qoy Allah sizi heç sevindirməsin! Nə olub, mənə görə Bağdad şəhəri sizə darlıqımı edir, nə üçün məni öldürürsünüz?" Cəfər dedi: "Tez ol, kağızı götür, özün də Allaha dua elə ki sənin bəxtinə yaxşı şey çıxarsın".

Balıqçı əlini uzadıb kağızı götürdü, Cəfərə verdi. Cəfər kağızı ürəyində oxuyub susdu. Onda xəlifə Harun ər-Rəşid soruşdu: "Ey Yəhyanın oğlu, niyə susursan?" Cəfər cavabında dedi: "Ey əmirəlmöminin, kağızda yazılıb ki, balıqçıya heç nə verilməsin". Belə olanda Harun ər-Rəşid dedi: "Daha bizzdən ona heç bir şey düşməyəcək. Ona deyin ki, rədd olub gözümlün qabağından getsin". Cəfər dedi: "Səni and verirəm atanın ruhuna, qoy o üçüncü kağızı da çəksin, bəlkə bu dəfə onun bəxtinə bir şey çıxdı". Harun ər-Rəşid dedi: "Yaxşı, qoy o, bir kağız da götürsün, ancaq bundan sonra icazə verən deyiləm". Balıqçı əlini uzadıb bir kağız da götürdü. Bu dəfə kağızda bu sözlər yazılmışdı: "Balıqçıya bir dinar verilsin!" Belə olanda vəzir Cəfər balıqçı Xəlifəyə dedi: "Mən sənin üçün xoşbəxtlik axtarırdım, ancaq Allah sənə bir dinardan başqa heç nəyi qiymədi".

Balıqçı Xəlifə dedi: "Her yüz çubuğun əvəzində bir dinar vermək böyük xoşbəxtlikdir, qoy Allah sənin canına azar salsın!" Xəlifə Harun ər-Rəşid bərkədən güldü, Cəfər isə balıqçı Xəlifənin əlindən tutub bayıra çıxdı.

Balıqçı darvazaya yaxınlaşdı, hərəmağası Sandal onu görüb dedi: "Ey balıqçı, bura gəl, əmirəlmöminin səninlə danışib-güləndə, sənə bağışladığı şeylərdən bizə də versənə!" Xəlifə cavabında dedi: "Allaha and olsun, ay kürən, sən elə düz deyirsən, sən çoxmu istəyirsən ki, mən səninlə bölüşüm? O mənə yüz çubuq vurdurub, əvəzində bir dinar verdi!" O əlindəki dinarı hərəmağasına tulladı, gözündən yaş axa-axa çıxıb getdi. İş belə görün hərəmağası balıqçının sözüne inandı, nökrələri qışqırıb dedi ki, onu geri qaytarınsınlar. Elə ki balıqçı geri qaytarıldı, hərəmağası əlini cibinə salıb qırmızı pul kisəsini çıxartdı, onun ağzını açıb silkələdi, oradan yüz qızıl dinar düşdü. O dedi: "Ey balıqçı, o balığın əvəzində sənə yüz qızıl dinar verirəm, gəl götür, çıx öz yoluna

get". Balıqçı buna çox şad oldu. O, yüz dinarı, bir də xəlifə verən dinarı götürüb yola düzəldi, onu sarayda dəyüdlərini də tamam yadından çıxardı.

Allah-təala kimin işini uğurlu etmək istəyirsə, o adam gec-tez öz arzusuna çatır. Balıqçı Xəlifə kənz satılan bazarın yanından keçərkən bir də gördü ki, bazarın ortasına xeyli adam yığılıb. Bu vaxt o öz-özünə dedi: "Görəsən adamlar ora niyə yığılıblar?" O, adamları yara-yara irəli gedəndə tacirlər bir-birinə dedilər: "Çəkilin, Züleyl! rəisə yol verin". Adamlar Xəlifəyə yol verdilər. O irəli gedəndə gördü ki, orada bir qoca kişi oturub. Onun qabağında iri bir sandıq var, onun üstündə bir həməğası oturub. Qoca isə arabir bərkdən qışqırıb deyir: "Ey tacirlər, ey pul sahibləri, pulunuzu əsirgəməyin, tez bura gəlin, əmir-əlmöminin Harun ər-Rəşidin arvadı, əl-Qasımın qızı Sitt-Zibeydinin evindən götürülən bu sandığı almağa tələsin. Kim nə qədər verər, Allah sizi saxlasın".

Tacirlərdən biri dedi: "Allaha and olsun, bu iş qorxulu işdir! Mən bir söz deyəcəyəm, qoy heç kəs məni qınamasın. Mən bu sandığa iyirmi dinar verirəm!" Bir başqası dedi: "Mən əlli dinar verirəm!" Tacirlər qiyməti ta o vaxtaca artırıdılar ki, axırda gəlib yüz dinarda dayandılar. Bu vaxt carçı dedi: "Ey tacirlər, kim daha artıq verər?" Belə olanda balıqçı Xəlifə dedi: "Mən ona yüz bir dinar verərəm!" Tacirlər Xəlifənin bu sözünü eşidəndə elə bildilər ki, Xəlifə zarafat edir. Onlar bərkdən gülüb dedilər: "Ey həməğası, bu sandığı yüz bir dinara ona sat". Həməğası ucadan dedi: "Allaha and olsun, mən bu sandığı ancaq ona satacağam! Ey balıqçı, gəl pulunu ver, sandığı götür, qoy Allah işini uğurlu eləsin!" Xəlifə cibindən pulu çıxarıb həməğasına verdi, alver baş tutdu, sandığı aldı. Sonra həməğası pulları oradaca adamlara payladı, özü də saraya gəlib bu barədə Sitt-Zibeydəyə xəbər verdi, o da buna çox şad oldu.

Balıqçı Xəlifə sandığı çiyinə alıb apardı, sandıq ağır idi, bir azdan Xəlifə yoruldu, götürüb onu başına qoydu. Xeyli gedəndən sonra gəlib öz küçələrinə çatdı, sandığı başından düşürüb yerə qoydu, üstündə oturdu. Öz-özünə düşüncə dedi: "Nə olaydı, biləydim ki, bu sandıqda nə var!" Sonra o, sandığı götürüb evinə apardı, onun ağzını açmaq istədi, ancaq nə qədər çalışdısa bacarmadı. Belə olanda öz-özünə düşüncə dedi: "Mənim ağılım harada batmışdı ki, bu sandığı aldım. İndi ki, bunun ağzı açılırmı, görək qıfılı sındıram, görəəm orada nə var". O çox əlləşdi

ki, sandığın ağzındakı qıfılı sındırsın, ancaq bacarmadı ki, bacarmadı. Onda öz-özünə düşüncə dedi: "Qoy qalsın, sabah sındıram". O durub yatmaq istədi, ancaq yatmağa yer tapmadı, çünki sandıq evin içi bir idi. O ələcsiz qalıb sandığın üstünə uzandı, bir xeyli vaxtdan sonra hiss elədi ki, sandığın içində nəse tərpənir. Belə olanda Xəlifə elə bərk qorxdı, yuxusu qaçdı, ağı başından çıxdı..."

Şəhrişad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz qırx üçüncü gecə oldu, Şəhrişad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət əyləyirlər ki, balıqçı Xəlifə sandığın üstündə bir xeyli uzanandan sonra, ona elə gəldi ki, sandığın içində nə isə tərpənir. O bərk qorxdı, ağı başından çıxdı, o durub dedi: "Deyəsən, bunun içində cin var! Nə yaxşı ki, Allah məni bunu açmağa qoymadı. Əgər mən bunu açsaydım, cinlər oradan çıxıb qarənliqda məni boğardılar, mən də onlardan bundan başqa heç bir xeyir görməzdim".

Sonra o gəlib təzədən sandığın üstündə uzandı, özü də hiss elədi ki, sandığın içində nə isə indi bayaqkindən da bərk tərpənir. O ayağa durub dedi: "İndi də tərpənir, mən lap qorxuram". O, çıraq dalınca qaçdı, ancaq tapa bilmədi, almağa isə pulu yox idi. Buna görə də evdən çıxdı, bərkdən qışqırıb dedi: "Ay camaat!" Küçə camaatının əksəriyyəti yatmışdı. Onlar Xəlifənin səsinə ayıldılar, ondan soruşdular: "Ey Xəlifə, sənə nə olub?" Xəlifə dedi: "Cırağı götürüb mənim yanıma gəlin, burada cin var". Adamlar onun bu sözünə güldülər, ona bir çıraq verdilər. O, cırağı götürüb evinə gəldi, iri bir daş götürüb, sandığın ağzındakı qıfılı sındırdı, sandığın ağzını açdı, burada nə görə yaxşıdır, gördü ki, onun içində gözəl-göycək bir qız uzanıb. Sən demə, ona bihuşdan veribləmiş. İndi bihuşdının təsiri keçmiş, qız da darlığı hiss edib tərpənibmiş.

Belə olanda Xəlifə ona yaxınlaşıb dedi: "Ey xanım, Allah xətrinə, de görüm, sən kimsən, özün də burada neynəyirsən?" Qız gözünü açıb dedi: "Yasəmə, Nərgiz hanı?" Balıqçı cavabında dedi: "Burada ancaq

¹ Rəşadlı verilməmiş ləqəbdır, "zül" (lüt) – sözünün kiçildilmiş formasıdır.

Tamar hənəsi var". Qız özünə gəldi, Xəlifəni görüb ondan soruşdu: "Sən kimsən? Mən haradayam?" Xəlifə cavabında dedi: "Sən mənim evimdəsen". Qız soruşdu: "Məgər mən xəlifə Harun ər-Rəşidin sarayında deyiləm?" Balıqçı ucadan dedi: "Harun ər-Rəşid kimdir, sən dəli olmusan, nədir! Sən mənim kənizimsən, mən bu gün səni yüz bir dinara alıb gətirmişəm. Bax sən bu sandıqda idin". Qız bu sözləri eşidəndə ondan soruşdu: "Sənin adın nədir?" Xəlifə cavabında dedi: "Mənim adım Xəlifədir. Necə oldu ki, mənim də bəxt ulduzum pəhlədi? Mənsə elə bildirdim mənim bəxtim yoxdur". Qız bərkədən gülüb dedi: "Bu sözləri bir yana qoy! De görüm evdə yeməyə bir şeyin varmı?" Xəlifə cavabında dedi: "Allaha and olsun, nə yeməyə, nə də içməyə heç nəyim yoxdur. İki gündür ki, acam. İndi özüm də bir tikə çörəyə möhtacam". Qız soruşdu: "Məgər sənin pulun yoxdur?" Xəlifə cavabında dedi: "Allah bu sandığı saxlasın, mən bütün var-yoxumu bu sandığa verib özüm müflis olmuşam". Qız gülüb dedi: "Get qonşulardan yeməyə bir şey istə, mən bərk acam".

Xəlifə evdən çıxdı, qışqırıb dedi: "Ey bu küçənin adamları!" Camaat işə yatmışdı, onlar Xəlifənin səsinə oyanıb soruşdular: "Ey Xəlifə, yenə sənə nə olub?" Xəlifə cavabında dedi: "Ey qonşular, mən bir acından ölüürəm, yeməyə heç nəyim yoxdur". Qonşulardan kimi ona bir yayma, kimi bir parça çörək, kimi bir az pendir, kimi bir xiyar gətirdi. Elə ki onun ələyi doldu, o, evə gəlib bunları qıza verdi: "Buyur, ye!" Qız gülüb dedi: "Mən bu quru şeyləri necə yeyə bilərəm. Yanımda bir içim su da yoxdur. Qorxuram çörək boğazımda qalsın, mən də boğulub öləm". Xəlifə dedi: "Mən indicə bu bardağı su ilə doldurub gətirərəm". Sonra bardağı götürüb küçəyə çıxdı, yenə qışqırıb dedi: "Ey küçənin adamları!" Adamlar küçəyə çıxıb yenə ondan soruşdular: "Ey Xəlifə, bu gecə sənin başına nə bəla gəlib?" O, cavabında dedi: "Siz mənə yemək verdiniz, mən də yedim, sonra ürəyim yandı, su istədim, suyum da yoxdur, mənə su verin".

Qonşulardan biri dolçağa, biri bardağa, biri başqa bir qabda su gətirdi. O da suları öz bardağına töküüb evə gəldi, qıza verib dedi: "Ay xanım, sənin daha ayrı istəyən yoxdur ki?" Qız cavabında dedi: "Yox, mənim daha ayrı istəyim yoxdur". Onda Xəlifə dedi: "Başına gələn əhvalatı mənə danış". Qız ucadan dedi: "Vay halına ki, mənə tanımayan, neyləmək olar, onda mən özüm haqqında sənə danışa bilərəm. Mənim adım Qüt əl-Qülbudur. Özüm də xəlifə Harun ər-Rəşidin kəniziyəm. Onun arvadı Sitt-Zibeydə mənə ona qışqandı, mənə bihüş-

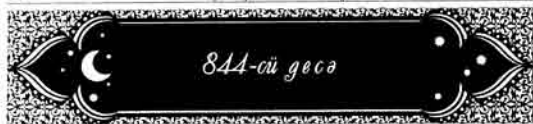
darı verdirdi, sonra da bu sandığa qoydurdu. Allaha şükür ki, mən onun əlindən belə asanlıqla canımı qurtara bilməmişəm. Görünür, bu sənin bəxtin imiş. Mən şübhə eləmirəm ki, mənim əvəzimdə sən xəlifə Harun ər-Rəşiddən çoxlu pul alacaqsan, sən də ən varlı adamlardan biri olacaqsan". Xəlifə soruşdu: "Bu həmin Harun ər-Rəşiddir ki, mənə sarayda tutdurmuşdu?"

Qız cavabında dedi: "Bəli". Onda Xəlifə ucadan dedi: "Allaha and olsun, mən onun kimi xəsis adam görməmişəm. O zurnaçı ən xəsis, həm də ən ağılsız adamdır. O düşünə mənə yüz çubuq vurdurdu, əvəzində də bir dinar verdi. Mənsə ona balıq tutmağı öyrətmişdim, biz yoldaş olmuşduq, sən dəmə, o mənə aldadıbmiş". Qız dedi: "Ay yazıq, sən bu nələyi sözləri bir yana qoy, özün də gözünü açıb ətrafına yaxşı bax, bir də onu görəndə özünü edəbli apar, onda öz istəyinə çatarsan".

Xəlifə qızdan bu sözləri eşidəndə elə bil yatmışdı, yuxudan ayıldı, elə bil Allah-təala onun gözünü bağlamışdı, birdən açdı. O, qıza dedi: "Baş üstə, göz üstə! Allah xətrinə, gəl indi yataq!" Hər ikisi durub özlərinə yer düzəldilər, uzanıb yattılar. Xəlifə qızdan xəyli aralı uzanmışdı. Elə ki səhər açıldı, Qüt əl-Qülbud ondan qələm-kağız istədi. O da qələm qıza verdi. Qız oturub xəlifə Harun ər-Rəşidin yaxın dostu olan həmin tacirə bir namə yazdı. Həmin namədə o, başına gələn əhvalatı nəql elədi, axırda da bildirdi ki, o hal-hazırda balıqçı Xəlifənin evindədir. Sonra o, kağızı qatladi, Xəlifəyə verib dedi: "Götür bu kağızı, qiymətli daş-qaşlar bazarına get, orada zərgər İbn əl-Kirnasın dükanını soruş. Bu kağızı ona ver, özün də heç nə dəmə". Xəlifə dedi: "İtaət borcumdur!"

Balıqçı kağızı qızdan alıb, qiymətli daş-qaşlar bazarına getdi, İbn əl-Kirnasın dükanını soruşdu. Adamlar dükandan yerini ona göstərdilər. Xəlifə dükana yaxınlaşıb tacirə salam verdi. Tacir onun salamını alanda balıqçı onun gözüne şübhəli göründü. O, balıqçıdan soruşdu: "Sənə nə lazımdır?" Xəlifə əlindəki kağızı ona uzatdı. Tacir kağızı ondan aldı, ancaq oxumadı. O elə bildi ki, Xəlifə dilənçidir, ondan sədəqə istəyir. Buna görə də o, qulluqlarından birinə dedi: "Ona yarım dirhəm ver". Onda Xəlifə dedi: "Mənə sədəqə lazım deyil, sən o kağızı oxu". İbn əl-Kirnas kağızı açıb oxudu, orada yazılanlardan hali oldu, onu öpüb gözünün üstünə qoydu..."

Şəhrazad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarıncıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz qırx dördüncü gecə oldu, Şəhrizad nəğlin dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, İbn əl-Kimas kağızı oxudu, orada yazılanlardan həli oldu, onu öpüb gözlünün üstünə qoydu, sonra da ayağa durub dedi: "Qardaşım, sənin evin haradadır?" Xəlifə soruşdu: "Mənim evim sənin nəyinə lazımdır? Yoxsa gedib mənim kənimizi oğurlamaq istəyirsən?" İbn əl-Kimas cavabında dedi: "Əksinə, mən sənə bir şey almaq istəyirəm ki, aparıb onunla birlikdə yeyəsən". Xəlifə dedi: "Mənim evim filan küçədədir". İbn əl-Kimas dedi: "Çox yaxşı, Allah sənin canını sağ eləməsin, ey bədgüzar insan!" Sonra o, qullardan ikisini yanına çağırıb dedi: "Bu adamı dəllal Mühsinin dükanına aparın, ona deyin ki, buna min qızıl dinar versin. Sonra tez yanıma qayıdıb gəlin".

Qullar Xəlifə ilə birlikdə dəllalın dükanına gəlib ona dedilər: "Ey Mühsin, bu adama min qızıl dinar ver!" Mühsin Xəlifəyə min qızıl dinar verdi. O, pulları alıb qullarla birlikdə İbn əl-Kimasın dükanına qayıtdı. Onlar geri qayıdanda gördülər ki, İbn əl-Kimas min qızıl dinara dəyən bir əla qatıra minib, onun yan-yörəsində nökrələr, qulluqçılar müntəzir dayanıb, onun yanında yəhərli-yüvənli bir əla qatır da var. İbn əl-Kimas Xəlifəyə dedi: "Allah xətirinə, gəl bu qatıra min!" Xəlifə ucadan dedi: "Allaha and olsun ki, mən ona minə bilmərəm, qorxuram o birdən məni belindən yərə ata!" Tacir İbn əl-Kimas ona dedi: "Allaha and olsun, sən mütləq buna minməlisən". Belə olanda Xəlifə qatıra yaxınlaşıb onun belinə tərsinə mindi, quyruğundan da bərk-bərk yapışdı. Qatır sonucqladı, onu belindən yərə atdı. Hamı Xəlifəyə güldü. O birtəhər ayağa durub dedi: "Mən sənə demədimmi ki, bu yekə eşşəyə minə bilmərəm!"

Belə olanda İbn əl-Kimas Xəlifəni bazarda qoyub, əmirəlmöminin yanına getdi, onun kəniminin başına gələn əhvalatı danışdı. Sonra o gəlib kəni Xəlifənin evindən götürdü, öz evinə apardı. Xəlifə öz evinə gələndə gördü ki, onun evinin qabağına çoxlu adam yığılıb. Onlar öz aralarında bir-birinə deyirdilər: "Bu gün Xəlifə bərk qorxmışdu. Görün bu kəni onun əlinə haradan düşmüşdü?" Kimsə dedi: "O, delinin, oğraşın biridir. Bəlkə o, kəni küçədə sərxoş vəziyyətdə görüb,

onu tutub öz evinə gətirib, indi də onun günahının üstü açıldığını bildiyi üçün qaçıb gizlənib".

Onlar bu sözləri deyəndə birdən Xəlifə onlara yaxınlaşdı. Onlar Xəlifəyə dedilər: "Ay yazıq, sən haradasan? Məgər bilmirsənmi sənin başına nə iş gəlib?" Xəlifə cavabında dedi: "Allaha and olsun ki, yox". Onlar dedilər: "Elə bu saat nökrələr gəlib sənin kəniyi apardılar, sən də xəyli axtardılar, tapa bilmədiklər". Xəlifə soruşdu: "Necə, mənim kənimizi apardılar?" Kimsə dedi: "Əgər sən onların əlinə düşseydin, yaqın səni öldürəcəkdilər". Ancaq Xəlifə onların sözlünə fikir verməyib, tez geri döndü, qaça-qaça İbn əl-Kimasın dükanına getdi. O bura çatanda gördü ki, İbn əl-Kimas ata minib harasa gedir. Onu görə kimin ucadan dedi: "Allaha and olsun, heç yaxşı düşmədi! Sən burada mənim başımı qatdın, özün isə nökrələrini göndərib mənim kənimizi apardırdın". İbn əl-Kimas cavabında dedi: "Dəlinin biri dəli, tez bura gəl, özün də hay-küy salma!" Sonra o, Xəlifəni yanına salıb bərlilə bəzəkli bir evə apardı. Xəlifə içəri girəndə nə görə yaxşıdır, gördü ki, Qut əl-Qulub yuxarı başda qızıl taxtda əyləşib, onun yan-yörəsində on kəni dayanıb, onların hər biri ələ bil ay parçasıdır. İbn əl-Kimas o qızı görə kimin əyləlib onun qabağında yeri öpdü. Qız ondan soruşdu: "De görüm, öz var-yoxunu verib məni satın alan yeni ağama sən nə etdin?"

İbn əl-Kimas cavabında dedi: "Ey xanım, mən ona min qızıl dinar verdim". Sonra o, Xəlifənin əhvalatını qıza danışdı. Qız bərkdən gülüb dedi: "Sən onu qınama, o, sadə adamdır, min qızıl dinar da mənə ona hədiyyə verirəm, Allahın köməyi ilə xəlifə Harun ər-Rəşid də ona ələ bir hədiyyə verər ki, o, yoxsulluğun daşını tamam atar".

Elə bu vaxt xəlifə Harun ər-Rəşidin həməmağası içəri girib bildirdi ki, əmirəlmöminin Qut əl-Qulubun yolunu gözləyir. Əmirəlmöminin öyrənəndə ki, kəni İbn əl-Kimasın evindədir, daha dözə bilmədi, dəlincə həməmağasını göndərdi. Qut əl-Qulub əmirəlmömininin yanına gedəndə o, Xəlifəni də özü ilə apardı. O gəlib əmirəlmömininin hüzuruna çatanda əyləlib onun qabağında yeri öpdü. Əmirəlmöminin ayağa qalxıb onu salamladı, kəfini-halını soruşdu. Sonra xəlifə Harun ər-Rəşid maraqlanıb soruşdu ki, onu kim satın alıb, kim onu xilas edib? Onda qız dedi: "Məni satın alan adamın adı balıqçı Xəlifədir, o indi bayırda qapının ağzında dayanıb. O mənə danışdı ki, onun əmirəlmöminin ilə haqq-hesabı var. Axı siz yoldaş olub, bir yerdə balıq tutmuşunuz". Xəlifə soruşdu: "O doğrudan buradadır?" Qız cavabında dedi: "Bəli!"

Xəlifə ömr elədi ki, baliqçını tez içəri buraxsınlar. Baliqçı içəri girəndə əylib əmirəlmömininin qabağında yeri öpdü, ona şan-şöhrət dilədi. Xəlifə baliqçının bu hərəkətinə məəttəl qaldı, ürəkdən gülüb dedi ki: "Ey baliqçı, doğrudanmı sən sözündəki cyhamı anladı, özünü ələ alıb dedi: "And olsun, sənün o bütün ulu əcdadlarına ki, mən heç bilmirəm, bizim bu yoldaşlığımız nədən ibarət olub? Mən ancaq kənarda dayanıb sənə tamaşa eləmişəm". Sonra o, başına gələn əhvalatı xəlifəyə danışdı, hərəmağasının ona necə yüz dinar verməsini söylədi, o da bazara gedib, həmin pula həmin sandığı necə aldığını dedi.

Xəlifə yenə də baliqçıya gülüb ucadan dedi: "Ey xeyirxah insan, indi sən necə istəsən, biz də ələ edəcəyik!"

Ancaq Xəlifə heç nə demədi. Əmirəlmömininin ömr elədi ki, ona əlli min qızıl dinar, xəlifələrə məxsus libas, qatır, qulluq eləmək üçün çoxlu qara qul versinlər. Bundan sonra Xəlifə də lap padşah kimi yaşadı.

O ki qaldı xəlifə Harun ər-Rəşidə, o öz kəninin sağ-salamat qayıdıb gəlməsinə çox şad oldu, bildi ki, bu işlərin hamısının günahı əmisi qızı Sitt-Zibeydədir..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz qırx beşinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, xəlifə Harun ər-Rəşid Qüt əl-Qülubun sağ-salamat qayıdıb gəlməsinə çox şad oldu, həm də bildi ki, bu işlərin hamısının günahı əmisi qızı Sitt-Zibeydədir. Onun əmisi qızına bərk acığı tutdu, uzun müddət onu dindirib-danışdırmadı.

Sitt-Zibeydə əmirəlmömininin qəzəbinə düşər olandan sonra dörd-cəmi günü-gündən artıb çoxaldı. Dərd onu o günə saldı ki, sir-sifəti saralıb-soldu, axırda o bu dərddə dözə bilmədi, öz əmisi oğluna məktub yazıb ondan üzr istədi, öz günahlarını boynuna aldı, sonra da bu şəri yazdı:

"Dedim günahımdan keçərsiniz siz,
Qəlbimdən silinib gedər qüssə-dərd.

Mənə rəhmən gəlsin, ey hökmdarım,
Çəkdiyim bu cəfa edər kifayət.

Sizsiz duman aldı açıq göyləri,
Sizsiz qalmayıbdır canımda taqət.

Dirilləm, – var isə vədə vefanız,
Ölləm, – qalmayıbsa o peyman, o əhd.

Tutaq ki, suçluyam, əfv edin mənə,
Əfv edən daha çox sevilir, ölüb".

Sitt-Zibeydənin məktubu əmirəlmömininə çatanda o, məktubu oxuyub gördü ki, əmisi qızı öz günahını başa düşüb, o öz-özünə dedi: "Doğrudan da Allahda ələ bir qüdrət var ki, o bütün insanların günahını bağışlamağı bacarır".

O, əmisi qızının məktubuna cavab yazdı, ona bu qəddər azab-əziyyət verdiyi üçün üzr istədi. Sitt-Zibeydə əmirəlmömininin məktubunu alanda çox şad oldu. Sonra Harun ər-Rəşid baliqçı Xəlifəyə ayda əlli dinar donluq kəsdi, ona öz yanında yüksək vəzifə verdi, o da sarayın ən hörmətli adamlarından biri oldu.

Xəlifə əylib əmirəlmömininin qabağında yeri öpdü, sonra o, durub qürurla sarayı tərk etdi. O, gəlib darvazaya çatanda ona yüz dinar verən hərəmağası onu görüb soruşdu: "Ey baliqçı, bütün bunlar sənə haradandır?" Xəlifə başına gələn əhvalatı hərəmağasına danışdı, o da buna çox şad oldu. Axı Xəlifənin belə varlanmasına o, səbəb olmuşdu. Buna görə də o dedi: "Bəs sən o qəddər puldan mənə mükafat vermə-yəcəksən?" Xəlifə əlini cibinə salıb içində min qızıl dinar olan kisəni çıxarıb hərəmağasına uzatdı. Hərəmağası ona dedi: "Öz pullarını geri götür, qoy Allah ələsin ki, onu cənsağlığı ilə xorcələyəsən!" Sonra o, Xəlifənin alicənablığına, əliacılığına məəttəl qaldı. Xəlifə hərəmağasından aralanıb, onu nökrələri, qulluqçuları gözləyən yerə getdi. Sonra o, nökrə-nəilbə birlikdə onun üçün ayrılan malikanəyə yola düşdü. Camaat Xəlifəyə üz verən bu xoşbəxtliyə məəttəl qalmışdı. Həmin yolda ona gözyədinliyi verirdi. O, gəlib malikanənin həyotində qatırdan yerə düşəndə adamlar ona yanaşib xoşbəxtliyinin səbəbini soruşdular. Xəlifə də başına gələn əhvalatı əvvəldən-axıracan, yerli-yerində onlara danışdı. Sonra o özü üçün gözəl sütunları olan yeni ev aldı. O bu evi var-dövlətlə doldurdu. Özü də orada şad-xürrəm yaşamağa başladı. O, tez-tez bu şəri deyirdi:

"Səadət qəsrinə oxşayır bu ev, –
Sağaldır xəstəni, dağıdır qəmi.

Zadəganlar üçün tikilib bu ev,
Fərohin, şadlığın budur həmdəmi".

Günlərin bir günü Xəlifənin bu şəhərin mötəbər adamlarından birinin qızına gözü düşdü. O, elçi göndərüb həmin qızı aldı, özünə yaxşı bir toy elədi, kefi kök, damağı çağ yaşamağa başladı. Özü də hər gün ona belə firavan ömür bəxş eləmiş Allaha dua-səna oxuyub bu şəri deyirdi:

"Vəsfə sığan deyil lütfün, korəmin,
Şükür calahna, ey pərvərdigar!

Unudan deyiləm sənin lütfünü,
Ollam ömrüm boyu sənə minnətdar.

Hər zaman xeyrxah oldun sən mənə,
Mən sənin sayımda oldum bəxtiyar.

Həmişə dərğahından pay alıb sənin,
Həmişə də gündə sənənsən havadar.

Sən xoşbəxt elədin bizi ömürlük,
Biz günahkar olduq, sənə lütfkar.

Uca peyğəmbərin mürhəmət ilə
O kəs ki, olubdur bizlərə qəmkar.

O öz ailəsi, yaxınlarıyla
Olsun hər boladan, xətərdən kənar.

Onun şən-şöhrətli silahdaşları
Görüm heç bir zaman xar olmasınlar!"

Bundan sonra Xəlifə tez-tez xəlifə Harun ər-Rəşidin yanında olurdu, Harun ər-Rəşid də ondan öz səxavətini osirgəmərdi. Xəlifə belə xoşbəxt günlər içində Allah-təalənin köməyi ilə ömrünün axırına qədər şad-xürrəm ömür sürdü. Bu dünyada bir gün gələn bir gün də onu tərk etməlidir. Qoy gözə görünən və görünməyən saltənətin sahibinə əbədi eşq olsun.

Məsrur və Zənn al-Mənasifin ahvalatı

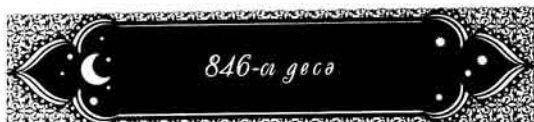

Belə rəvayət eləyirlər ki, hələ lap qədim zamanlarda Məsrur adlı bir tacir vardı. Bu tacir zamanəsinin ən mötəbər adamlarından biri idi. Onun pulu, var-dövləti başından aşırı. Naz-nemət içində yaşayan bu tacir gül-çiçəkli bağçada gözməyi, gözəl qadınlarla əylənməyi çox sevdi.

Günlərin bir günü gecə o yuxuda gördü ki, gözəl-göyçək bir bağdadır, bu bağda dörd quş var, bu quşların arasında gümüş kimi parıldayan bir ağ göyərçin var ki, adam baxanda heyran olur. Quş tacirin çox xoşuna gəldi, gedib onu əlinə götürdü, quşu oxşamağa başladı. Elə bu vaxt onun üstünə iri bir quş şığıyıb göyərçini onun əlindən aldı. Bu

hadisə taciro çox pis təsir elədi. O diksinib yuxudan ayıldı, gördü ki, onun yanında quş-zad yoxdur, fikir onu götürdü, səhərcən yatmayıb yerində qurcalandı. O öz-özünə dedi: "Mən səhər görək elə bir adamın yanına gedəm ki, yuxumu yoza bilsin..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz qırx altıncı gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, tacir Məsrur yuxudan ayılıb görəndə ki, quş-zad yoxdur, qanı qaraldı. Elə ki səhər açıldı, öz-özünə dedi: "Görək gedib elə bir adam tapam ki, o mənim yuxumu yoza bilsin!" O, evdə bir xeyli var-gəl edəndən sonra bayıra çıxdı, yuxusunu danışmağa münasib bir adam axtardı, ancaq nə qədər gözib dolandısı, elə bir adam tapa bilmədi, kor-peşman qayıdıb evə gəlmək istədi. Yolda birdən onun ağına gəldi ki, qabağına çıxan varlı-hallı tacirlərdən birinin evinə getsin, bu fikirlə bir tacirin evinə yaxınlaşdı, içəridən inilti səsi eşitdi, son dərəcə qəmli, üzgün bir səs bu şəri deyirdi:

"Sərin külək əsir yar keçən izdən,
Onun xoş ətrindən sağalar naxoş.

Dayanıb üstündə bir xərəbənin,
Sorgu-sual etdim, gözlerimdə yaş.

Dedim: – Ah, ey külək, bəxtiyarlığım
Bir də mənim ilə olarmı sirdaş?

Bir də dönəcəmi vəhşi qozalım?
Üzübdür canımı mənim o göz-qaş".

O bu səsi eşidəndə darvazadan həyətə baxdı, orada ağlagəlməz dərəcədə gözəl bir bağ gördü. Bağın içərilərində qırmızı parçadan pərdə asılmışdı, bu pərdə mirvari, bir də ləl-cəvahiratla haşıyılmışdı. Pərdənin dalında dörd kəniz oturmuşdu, onların arasında ay parçası

kimi gözəl bir qız vardı. Onun sürməli gözələri, çatma qaşları, Süleyman möhürünə oxşayan balaca ağzı, gözəl dodaqları adamı valeh edirdi, dişləri elə bil mirvari idi. Onun gözəlliyini, qədd-qamətini, təndürüst-lüyünü görən adamın ağı başından olurdur. Məsrur qızı görüb həyətə girdi, o qədər getdi ki, gəlib pərdənin yanına çatdı. Elə ki gəlib pərdənin yanına çatdı, qız başını qaldırıb ona baxdı. Bu vaxt Məsrur ədəb-ərkanla qıza salam verdi, qız da bəlağətli danışığı ilə onun salamını aldı. Məsrur qıza baxanda bir könüldən min könülə ona vuruldu. O, ətrafına nəzər salanda nə görsə yaxşıdır, gördü ki, bağ hər cürə ətirli çiçəklərlə, meyvə ağacları ilə dolurdu. Yasəmən, bənövşə, qızılgül, portaqal ağaclarının ətri bir-birinə qarışıb. Binanın dörd tərəfi dairəvi eyvandır. Bu eyvanlardan bağçaya su axır, Məsrur eyvanların birinə baxanda gördü ki, onun divarında qırmızı boya ilə bu sözlər yazılıb:

"Uzaq ol qüssədən, qəmdən, ey bina,
Olmasın qoy evin sahibi peşman!

Qonaqlı-qaralı ol sən həmişə,
Dincəlsin qoynunda yeri dar olan!"

O, ikinci eyvana baxanda gördü ki, onun divarına xalis qızılla bu sözlər yazılıb:

"Şadlığın paltarı bəzəsin səni,
Quşlar oxusunlar nəğmələrini.

Nakam aşiqləri kama sən yetir,
Çiçəklər bağrına sopsin ətrini!

Sənin sakinlərin ağgünü olsun,
Üldüz bəzədikcə səmə çotirini".

O, üçüncü eyvana baxanda gördü ki, onun divarında göy rənglə bu şeir yazılıb:

"Nə qədər ki, axşam olur, göy yanır,
Bəxtiyarlıq yuvası ol, ey bina!

Fərəhlənsin darvazandan girenlər,
Səadətler bəxş elə sən insana!"

Sonra o, dördüncü eyvana baxanda gördü ki, sarı rənglə bu sözlər yazılıb:

"Suyu dumduru göl, gözəl bağça-bağ!
Nə günah işləsən, bağışlar Allah".

Bağda hər cürə gözəl quşlar vardı: qumru, alabaxta, göyərçin, bül-büllər hərə bir səslə oxuyurdu, həmin o, gözəl-göyçək, təndürüst, həminə heyran edən qız da quşların ahəngi ilə yırğalanırdı. Qız ədə ilə Məsrurdan soruşdu: "Ey insan, sən nə cəsərlə sənə məxsus olmayan evə girmisən, sənə məxsus olmayan qızlara baxırsan. Onların sahibi sənə icazə veribmi?" Məsrur cavabında dedi: "Ey xanım, mən bu baği görəndə onun gözəlliyi mənə heyran elədi, bağdakı bu yaşıllıq, bu gül-çiçək, quşların bu cəh-cəhi mənim o qədər xoşuma gəldi ki, ayaq saxlamağa məcbur oldum, istədim bu bağda bir az gəzim, sonra da çıxıb öz yolumla gedim". Qız dedi: "Bu bizim üçün çox xoşdur!"

Tacir Məsrur qızın bu sözlərini eşidəndə, onun məsti-xumar göz-lərini görəndə, yaraşlıq qəddi-qamətinə baxanda ağılı başından çıxdı, özünü itirdi, heç bilmədi ki, nə etsin, axırda bu şəri dedi:

"Mehli, gül-çiçəkli topələr üstə
Ucaldı göylərə bir məhi-taban.

Dağıdır qəlbaçan rayihəsini
Təzə bonövşəli, güllü gülüstan.

Sanki toplayıbdır bütün gülləri,
Tapmazsan bu bağın hüsnündə nöqşan.

Ayın şüaları süzülür yərə,
Boylu ağacların budaqlarından.

Bülbül, qaratomyq, qumru səsinə
Eləyir qəlbimin kədəri tığyan.

Könlümdə sevginin fırtınaları,
Gəziyəm bu yerdə mən heyran-heyran".

Zeyn əl-Məvasif üroyi od-alov içində yanan Məsrurun sözlərini eşidəndə başını qaldırıb ona baxdı, bu baxışlar Məsrurun huşunu başın-dan aldı, qız onun söylədiyi şərə şeirlə cavab verdi:

"Üsəl ümidini çıxart başından,
Gözün düşən qızdan gəl əlini üz.

Əsiri olsan da, bəyənmir səni
Gözəllər içində seçdiyin o qız.

Baxışım öldürür sevən gəncləri,
Budur mənim sənə deyəcəyim söz".

Məsrur onun sözlərini eşidəndə niyyətini ürəyində gizlədib öz-özünə düşündü ki, sakit və təmkinli olmaq lazımdır, sonra o öz-özünə dedi: "Adam dara düşəndə görək səbirli olsun". Onlar axşamcaq danış-şıb söhbət elədilər, elə ki qaranlıq düşdü, qız əmr elədi ki, gətirib süfrə açsınlar. O saat ortaya qoyun və quş ətindən bişirilmiş dadlı xörəklər gəldi. Elə ki onlar doyunca yedilər, Zeyn əl-Məvasif buyurdu ki, süfrəni yığıdırsınlar. Süfrə yığıldı, sonra aftafə-ləyən gətirdilər, onlar da əllərini yudular. Sonra o buyurdu ki, şamdanları gətirsinlər, nökrələr də kafur şamları olan şamdanları gətirib yandırdılar.

Bütün bunlardan sonra Zeyn əl-Məvasif dedi: "Allaha and olsun, bu axşam mənim ürəyim yamanca darıxır!" Məsrur ucadan dedi: "Allah-təala qoy özü sənəin könlünü açsın, sənəi istəyinə yetirsin!" Qız dedi: "Ey Məsrur, mənim şahmat oynamaqdan çox xoşum gəlir, sənəin bu oyundan başın çıxırmı?" Məsrur cavabında dedi: "Bəli, xanım, mən bu oyunun bilicisiyəm". Zeyn əl-Məvasif şahmat taxtasını gətirib qabaqlarına qoydurdu. Məsrur zənlə baxanda nə görə yaxşıdır, gördü ki, taxta qara ağacdandır, özü də bu taxta fil sümüyü ilə işlənib, qızıl-a damalara bölünüb, fiqurlar isə mirvaridən, bir də yaqutdandır..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz qırx yeddinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalmı danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, qız əmr elədi ki, şahmat taxtasını gətirsinlər, qulluqçular onun əmrini yerinə yetirdilər, elə ki Məsrur şahmatı gördü, ağı başından çıxdı. Bu vaxt Zeyn əl-Məvasif ona tərəf döndü dedi: "Qırmızıları istəyirsən,

yoxsa ağları?" Məsrur cavabında dedi: "Ey gözəllər gözəli, ey dan şəfəqi, qırmızıları sən götür, sənin gözəlliyinə o daha çox yaraşır, ağları isə mən götürürəm". Zeyn əl-Məvasif dedi: "Mən razıyam". Sonra o, qırmızı fiqurları götürüb ağ fiqurların qonşorına düzdü. Qız əlini uzadıb bir fiqur getdi. Onun yumşaq ağ əli, gözəl barmaqları lap elə bil xəmərdəndi. O, qızın əlinin, barmaqlarının gözəlliyinə heyran oldu, meylini ona saldı. Bunu gören qız dedi: "Ey Məsrur, həyəcanlanma, özünü ələ al". Məsrur dedi: "Sən ey gözəlliyi ilə günəşi, ayı kölgədə qoyan gözəllər gözəli, aşıq sənə baxanda sakit ola bilərmi?"

Doğrudan da Məsrur qıza bərk vurulmuşdu. Ağlı başında olmadığından heç bilmirdi ki, necə oynayır. Bu vaxt qız bərkdən dedi: "Şah mat oldu!" Zeyn əl-Məvasif Məsrurun ona çox asanca uduzduğunu görəndə inandı ki, o, eşqdən dəli-divanə olub. Onda qız dedi: "Ya Məsrur, mən səninlə ya bir şeyə, ya da müəyyən miqdar pula oynayaçağam". Məsrur cavabında dedi: "İtaət borcumdur!" Qız dedi: "Gəl and içək ki, biz bir-birimizi aldatmayacağıq". Elə ki hər ikisi and içdi, qız dedi: "Ya Məsrur, əgər mən səni udsam, onda mən səndən on dinar alacağam, əgər sən udsan, mən sənə heç nə verməyəcəyəm". Məsrur elə bildi ki, o, qıza üstün gələcək. Buna görə dedi: "Ey xanım, öz andından dönmə, mən görürəm ki, sən məndən yaxşı oynayırsan". Qız cavabında dedi: "Mən buna razıyam".

Onlar oynamağa başladılar. Əvvəlcə hər ikisi piyadaları işə saldı. Sonra qız vəzirini irəli çıxardıb onu topla müdafiə elədi, bir az da düşüncəyə girdi ki, atları qabağa vermək vaxtıdır. Zeyn əl-Məvasifin başında göy parçadan sarğı vardı. Qız sarğını başından açanda oğlan onun ağ mərmər kimi şəfəq saçan biləyini gördü və ağlı başından çıxdı. Qız əlini uzatdı, bir gediş də eləyib dedi: "Ehtiyatlı ol!" Qızın boy-buxununa, onun sir-sifətinə baxdıqca Məsrurun ürəyi elə həyəcanlanmışdı ki, heç cürə özünü ələ ala bilmirdi. O, növbəti gediş etmək istəyəndə özündən asılı olmayaraq əlini qırmızı fiqura uzatdı. Qız dedi: "Ey Məsrur, sənə nə olub? Qırmızılar mənimdir, ağlar isə sənin". Məsrur ucdan dedi: "Doğrudan da səni gören adamın ağlı başında olmazmış!" Zeyn əl-Məvasif Məsruru bu vəziyyətdə görəndə ağları özünə götürdü, qırmızıları ona verdi. Onlar oyunu davam elədilər, axırda qız Məsruru uddu.

Məsrur qızla nə qədər oynadısa, hər dəfə ona uduzdu, hər dəfə də ona on dinar verməli oldu. Zeyn əl-Məvasif başa düşdü ki, onun uduzmasına başlıca səbəb qıza olan məhəbbətidir. Buna görə dedi: "Ey Məsrur, sən öz istədiyinə o zaman çatacaqsan ki, mənə udsan, necə

ki, biz şərtləşmişik. Bundan sonra mən səninlə hər oyunu yüz dinara oynayaçağam!" Məsrur dedi: "Böyük məmnuniyyətlə". Sonra yenə də nə qədər oynadırsa hər dəfə oğlan uduzdu, hər dəfə də yüz dinar verdi. Bu vəziyyət səhərə kimi davam elədi. Məsrur bir dəfə də olsun qızı uda bilmədi. Səhər açılanda Məsrur ayağa qalxıb getmək istədi, Zeyn əl-Məvasif ondan soruşdu: "Ey Məsrur, sən nə etmək istəyir-sən?" Məsrur cavabında dedi: "Mən evə pul getirməyə gedirəm. Belkə mən də öz istəyimə çatı bilim". Qız dedi: "Sən bilən yaxşıdır".

Məsrur öz evinə gedib nə qədər pulu varda hamısını götürüb qızın yanına gətirdi, sonra bu şəri dedi:

"Qəşəng bir quş girdi mənim yuxuma;
Gördüm dörd bir yanıma güldür, çiçəkdir.

Tutdum, gören kimi mən həmin quşu;
O yuxu: "Sadiq ol mənə!" – deməkdir".

Məsrur bütün pullarını yığıb qızın yanına gətirəndən sonra onlar oturub təzədən oynamağa başladılar. Nə qədər oynadırsa, yenə də hər dəfə Məsrur uduzdu. Bu vəziyyət üç gün, üç gecə davam elədi. Axırda elə oldu ki, qız onun bütün pullarını udub qurtardı. Onda o, Məsrurdan soruşdu: "Ey Məsrur, indi nə etmək istəyir-sən?" Məsrur dedi: "Mən indi də səninlə rəngsaz dükandan oynayaçağam". Qız soruşdu: "O dükanın qiyməti nə qədərdir?" Məsrur cavabında dedi: "Onun qiyməti beş yüz dinardır". Onlar oturub beş dəfə də oynadılar, oyunun beşini də qız uddu. Sonra onlar oturub kenizdən, mülkdən, bağ-bağçadan oynadılar, yenə də bu oyunların hamısını qız uddu, Məsrurun var-yoxu, nəyi vardaşa hamısına sahib oldu.

Bütün bunlardan sonra qız özünü Məsrura tutub soruşdu: "Sənin heç pulun qalmadımı ki, indi də ondan oynayaq?" Məsrur cavabında dedi: "Məni eşq toruna salana və olsun ki, daha mənim bu dünyada heç nəyim qalmadı". Qız dedi: "Ey Məsrur, adam öz razılığı ilə gördüyü iş üçün pəşman olmaz. Əgər sən uduzduğun bu şeylər üçün narahat olursansa, götür öz pullarını, çıx get, mən səni heç vaxt özüme borclu saymayacağam". Məsrur ucdan dedi: "Bizim əlçəmizə bu yazını yazana and olsun ki, mən bunun üçün zərər qədər pəşman deyiləm, sənin mərhəmətin qarşısında canımı da versəm mənim üçün azdır. Öz vicdanıma and içirəm ki, mən bu dünyada səndən başqa heç kimi sevməyəcəyəm". Onda Zeyn əl-Məvasif dedi: "Ey Məsrur, əgər dediklərin doğrudursa,

onda get qazını, bir də şahidləri çağır, bütün pullarını, malikanələrini mənim adıma yazsın". Məsrur cavabında dedi: "Böyük məmnuniyyətə!"

Məsrur elə o saat ayağa durub qazının, bir də şahidlərin dalınca getdi. Çox keçmədi ki, onları qızın yanına gətirdi. Qazı qızın barmaqlarını görün kimi onun ağlı başından getdi, o dedi: "Ey xanım, mən bu səndə ancaq o vaxt qol çəkərdəm ki, sən bütün malikanələri, mülkləri, kənziləri bir də qulları almış olasan, özü də onların hamısı sənə ixtiyarında ola". Zeyn əl-Məvasif dedi: "Biz artıq bu razılığa gəlmişik, sən mənim adıma belə bir vəkalətnamə yaz ki, Məsrurun varı-yoxu nəyi varsa, hamısını Zeyn əl-Məvasif filan qiymətə alır, özü də ona sahib olur". Qazı elə o saat vəkalətnaməni yazdı, şahidlər də onu öz imzaları ilə təsdiq eləyib onu Zeyn əl-Məvasifə verdilər..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz qırx səkkizinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Zeyn əl-Məvasif qazıdan Məsrurun bütün var-dövlətini onun adına keçməsi barədə olan vəkalətnaməni alıb Məsrura dedi: "Ey Məsrur, di çıx öz yolunla get".

Belə olanda onun kənizi Hüub dedi: "Heç olmasa bizə bir şeir de". Məsrur oynadığı şahmat haqda bu şeiri dedi:

"Uduzdu şahmatda, uduzdu yaman,
Eylərəm fələkdən, bəxtdən şikayət.

Bir mina gərdənin əsiri oldum,
Üzümə gülmədi mənim möhəbbət.

Müjgan oxlarını atıb gözündən,
Çəkdi ləşkorini cəngə o afət.

Çıxardıb sıradan bizim atları,
Mənə əmr etdi ki: Qorun, a bədbəxt!

İkrah hissi ilə ölin üzətdi,
Şəcindən gecə də almışdı zülmət.

Gözlerim yazardı, çünki ləşkəri
Geriye çəkməyə tapmadım fürsət.

Hücuma başladı onun ordusu,
Etdi ağ ləşkərim geriye adət.

Məni nişan aldı ox baxışları,
Doldi ürəyimi o bimirüvvət.

Dedi: Seç birini iki qoşundan,
Dedim: Ağdan gələr mənə səadət.

Dedim: Qırmızılar qoy sənə olsun,
Mənə bu ağ daşlar edər kifayət.

Nəyim var mən girov qoydum yanında,
Ona qalib gələ bilmədim fəqət.

Vəslinə çatmadım o ay üzlünün,
Sinəmdə qövr etdi kədər və möhnət.

Yanmıram əlimdən çıxan sərvətə,
O süzgün baxış qalmışam həsrət.

Narahat ürəyim toxtamır bir an,
Yalnız öz bəxtimə edirəm töhmət.

Soruşdu: Nə üçün ləngər vurursan?
Dedim: Eşq adamı etnəzmi sərməst?

Onun düz qaməti alıb canımı,
Ancaq qəlbi sərtidir, qayadan da sərt.

Mən onun özünü udaram, – dedim;
Verdi bu tamahım qəlbimə qüvvət.

Var-yoxum əlimdən gedənə qədər,
Məni tərək etmədi bu arzu-niyyət.

Batsa da məhəbbət burulğanında,
Aşiq öz eşqinə etməz xəyanət.

Nə vəsilinə çatdım öz sevgilimin,
Nə məndə pul qaldı, nə var, nə dövlət”.

Zeyn əl-Məvasif bu şəri eşidəndə Məsrurun məharətinə heyran qalıb dedi: “Ey Məsrur, gəl bu ağlırsız işdən əl çək, ağılı başına cəm elə, çıx öz yolunla get. Sən bütün pullarını, var-dövlətinə şahmatda uduzdun, əvəzində də heç nəyə nail olmadın, bundan sonra da sən əlin heç nəyə yetən deyil”. Məsrur Zeyn əl-Məvasifə sarı dönüb dedi: “Ey xanım, ürəyin nə istəyir məndən tələb elə, mən onu gətirib sənə qədomlərinə ataram” Qız dedi: “Ey Məsrur, axı sənə daha pulun yoxdur”. Məsrur dedi: “Ey mənim ümidim, nə olar mənim pulum olmayanda, insanlar mənə kömək eləyərlər”. Zeyn əl-Məvasif dedi: “Məgər bəxş edən bəxş istəyirmi?” Məsrur cavabında dedi: “Mənim elə dost-tanışlarım var ki, onlar məndən heç nəyi əsirgəməzlər”. Onda Zeyn əl-Məvasif dedi: “Mən istəyirəm sən mənə dörd kışə ətirli müşk, dörd fincan ətir, dörd fitə ənbər, dörd min dinar, dörd yüz padşahlara layiq libas gətirəsən. Əgər sən bunu eləsən, onda mən sənə yaxınlıq edərdəm”. Məsrur cavabında dedi: “Ey gözəlliyi ilə ayı xəcil eləyən, bunlar mənim üçün çox asan işdir”. Sonra Məsrur həmin şeyləri gətirmək üçün çıxıb getdi. Zeyn əl-Məvasif isə könizi Hübubu göndərdi ki, gedib Məsruru tanıyıb-bilənlərdən onun necə adam olduğunu soruşub öyrənsin.

Məsrur şəhərin küçəsilə gedərkən birdən dönüb geri baxdı, uzaqdan Hübubu gördü. O dayanıb Hübub gəlib ona çatanaqan gözlədi, sonra ondan soruşdu: “Ey Hübub, hara gedirsən?” Qız cavabında dedi: “Xanımım məni sənə dalınca göndərib ki, gedim filan-filan şeyləri öyrənim”. Sonra o, Zeyn əl-Məvasifə ona nə demişdisə, hamısını Məsrurə danışdı. Onda Məsrur ucadan dedi: “Vallah, ey Hübub, daha mənim əlimdə heç bir şey qalmayıb”. Hübub soruşdu: “Onda sən niyə ona vəd eləyirdin? Məsrur cavabında dedi: “Vədinin neçəsini yerinə yetirəmişəm, məhəbbətə yalnız mane olur”. Ondan bu sözləri eşidəndə Hübub ucadan dedi: “Ey Məsrur, sakit ol, özünü ələ al. Allaha and olsun, mən sənə ona qovuşmağına səbəb olacağam!”

Sonra köniz Məsrurdan ayrıldı, öz xanımının yanına gəldi, hönkür-hönkür ağlayıb dedi: “Ey xanım, Allaha and olsun, o adam çox böyük, adlı-sanlı nəsiləndir. Özünün də camaat arasında çox böyük hörməti var”. Belə olanda Zeyn əl-Məvasif dedi: “Allahın yazısına pozu yox-

dur. Biz o adamın pulunu, var-dövlətini əlindən aldıq. Bunun əvəzində o bizdən heç bir xeyirxahlıq, səxavət görmədi. Bizim ona heç yazığımıza da gəlmədi, o öz istəyinə çatmadan çıxıb getdi. İndi isə əgər mən onun istəyinə əməl etsəm, qorxuram bu həmiyə bəyan ola”. Hübub dedi: “Ey xanım, onu elə vəziyyətdə görmək bizim üçün də çox ağırdır. Axı burada, sənə iki köniz, bir mən, bir də Süqubdan başqa heç kim yoxdur. Bizdən kim sənə sirtini açmağa bilər, axı biz sənə könizlərinik?”

Bu vaxt Zeyn əl-Məvasif başını aşağı salıb bir xeyli fikrə getdi. Köniz ona dedi: “Ey xanım, bizim fikrimiz belədir ki, sən adam göndərrib onu geri qaytarasan, ona mərhəmət göstərəsən. İcaza verməyəsən ki, o gedib kiməsə ağız açsa, nəse istəyə. Heç bilirsən ona-buna ağız açmaq nə acı işdir!” Zeyn əl-Məvasif könizə sözünə qulaq asdı, qələmə-kəğız götürüb Məsrurə bu şəri yazdı:

“Çatdı vüsəl dəmi Məsrur, gül, oylən;
Bu aşxam yolunu gözleyirəm mən.

Onda sərxoş idim, indi ağıllı,
Sədaqə istəmə sən hər yetəndən.

Bütün pullarını qaytararam sənə,
Üstəlik mənimlə vəslə yetərsən.

Dözdün hər cəfaya, hər əziyyətə,
Səndəki o səbrə, dözümə əhsən!

Yubanma, tez qayıt, duyuncu kef çək,
Qohum-qərəbəyə xəbər yetmədən.

Bir an gecikmədən tezco qayıt gəl,
Ərim evdə yoxkən, vəsilimə çat sən!”

Sonra o, naməni büküb Hübubə verdi. O da naməni götürüb Məsrurun yanına getdi. O, Məsrurun yanına gələndə gördü ki, Məsrur oturmaq ağlayır, özü də şairin bu şerini deyir:

“Məhəbbət küleyi keçdi sinəmdən,
Qüssədən göynəyir bağrıma başı.

Yardan ayrılmalı qəm qəmi basdı,
Sələ-suya döndü gözümün yaşı.

Mənim məhəbbətim elə güclüdür,
Əridir qayanı, əridir daşı.

Bir də görəcəkmə gözlərim onu,
Qəlbim olacağımı onun sirdaşı?

Sona çatacağımı hicran gecəsi,
Görəcəkmə gözüm o qələm qaşı?..”

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz qırx doqquzuncu gecə oldu, Şəhrizad nağlın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Məsrur düşər olduğu eşqin ucbatından evdə oturub ah-vay edib, göz yaşı axıdıb, qəmli şeirlər deyərkən birdən Hübubun səsinə eşitdi, o, darvazanı döyüb Məsruru çağırırdı. Məsrur ayağa durub qapını açdı, Hübub həyəətə girib naməni ona verdi. Məsrur naməni alıb oxudu, sonra soruşdu: “Ey Hübub, sənin xanımının kef-əhvalı necədir, ondan nə xəbər var?” Kənz cavabında dedi: “Ey Məsrur, sən ki ağıllı adamsan, zənnimcə, bu məktubda hər şey açıq-aydın yazılıb”. Məsrur buna çox şad oldu və bu şəri dedi:

“Məktub gəldi yərdən, bağrıma basdım,
Onda dünyaların səvinci vardır.

Öpdükcə məktubu, çoxaldı eşqim,
Sanki hər sətirdə bir inci vardır”.

Sonra o oturub naməyə cavab yazdı, onu Hübuba verdi, o da naməni götürüb Zeyn əl-Məvasifə verdi. Sonra Hübub Məsrurun ləyaqətindən, alıcənablığından, xeyirxahlığından danışdı, onu Zeyn əl-Məvasifə təriflədi, ona vüsala yetməkdə kömək elədi. Zeyn əl-Məvasifə ona dedi: “Ey Hübub, bəs, o nə üçün gəlib çıxmır?” Hübub cavabında dedi: “O, indi gələr”. O, heç sözünü deyib qurtarmamışdı ki, Məsrur gəlib darva-

zanı döydü. Hübub tez gedib qapını açdı, onu evə dəvət elədi. Zeyn əl-Məvasifə onu gülər üzlə qarşıladı, salamlayıb ona öz yanında yer göstərdi.

Sonra o, kənizi Hübuba dedi: “Get ona elə libas gətir ki, ondan heç kəsə olmasın!” Hübub gedib Məsrur üçün qızıl çəkilmiş paltar gətirdi. Zeyn əl-Məvasifə onu Məsrura geyindirib, sonra özü də bərli-bəzəkli libas geyindi, başına mirvari düzülüş tor saldı, torun üstündən isə ləl-cəvahirat, yaqut, mirvari ilə işlənmiş parça ilə sarıdı. Bu sarğının altından çıxmış iki zülfünə qızıl tutulmuş yaqut bağladı, zülmət gecə kimi qara saçlarını dalına atdı, müşk-ənərlə otləndi. Xanımını belə görə Hübub dedi: “Qoy Allah səni bəd nəzərdən saxlasın!” Sonra Zeyn əl-Məvasifə durub otaqda ədə ilə gəzməyə başladı. O, hər addım atdıqca əndamını əsdirir, naz-qəmzə satırdı. Onu görəndə kənz özünün ən çox sevdiyi bir şəri dedi:

“Sərvə xəcil etdi onun gəlişi,
Baxışı xar etdi neçə məftunu.

Qoynunda ay doğdu gecə saçların,
Günəş siyah tələ saçdı nurunu.

Xoşbəxtdir onunla yatan yan-yana,
Xoşbəxtdir ölənlər, sevərək onu!

Zeyn əl-Məvasifə bu şeir üçün kənzinə təşəkkür etdi, sonra o, ay kimi açıq üzlə Məsrura yanaşdı. Onu belə görə Məsrur ayağa durub ucadan dedi: “Əgər sözün düzünü bilmək istəyirsənsə, sən insan yox, cənnət hürilərindənsən?!” Sonra Zeyn əl-Məvasifə buyurdu ki, götürüb süfrə açsınlar. Süfrə açılarda Məsrur gördü ki, onun bir tərəfində bu şeir yazılıb:

“Gözdir qaşığını kasalarda sən,
Ye, istəhlayla, yediyin öti.

Sevirom bildirçin qızartmasını,
Var toyuq ötinin başqa ləzzəti.

Kababın tərifini qurtaran deyil,
Ola yanında da turuş, göyörti.

Südlə hazırlanmış yayma gözəldir,
Qolbimdə böyükdür onun həsrəti.

Balıq xörəkləri kökoylu xoşdur,
Ürəkdən sevirəm mən bu neməti!"

Sonra onlar oturub yeyib-içməyə, kef çəkməyə başladılar. Sonra yemək süfrəsini yığıdırıb, şorab süfrəsini açdılar, qədəhlərə şorab süzdülər. Bu vaxt Məsrur durub ucadan dedi: "Ey qulu olduğum, mənim gözəl sahibəm!" Sonra o həvəslə bu şəri oxudu:

"Heyranam gözümə, çünki əks edir
Sevgilimdə olan həsni-camalı.

Şümsadı heyrotə salır yerisi,
Nazlana-nazlana keçəroq yolu.

Düzü, tok yaradıb onu zomanə,
Mislini tapmazsan gözün mahalı,

İşıqlı çöhrəsi ayı mat qoyub,
Siyahdır telləri, siyahdır xalı.

Xoş otir saçılır, yeriyəndə o,
Sanki otir yayıb əsir yaz yeli".

Məsrur şəri deyib qurtaranda Zeyn əl-Məvasif ucadan dedi: "Ey Məsrur, o kəs ki, öz əhdinə sadıqdır, o kəs ki, bizim evdə halal duz-çörək kəsib, o da bizim hörmətimizə layiqdir, indidən belə heç nəyi fikir eləmə, mən sənin bütün var-dövlətini özünə qaytaracağam". Məsrur cavabında dedi: "Ey xanım! Lap aramızda olan əhdi də pozsan, danışdığım haqqı məsuliyyətdən azadsan. Mən isə gedib islamı¹ qəbul edəcəyəm". Bu vaxt Zeyn əl-Məvasifin könizi Hübub ona dedi: "Ey xanım, sən yaşda məndən cavansan, baxmayaraq ki, özün hər şeyi bilirsen, gəl bu işdə mənim məsləhətimə əməl elə, mən Allah qarşısında sənin xoşbəxtliyinə zəmin dururam, əgər sən mənim sözümə baxmasan, mən bu gecədən daha sənin evində qalan deyiləm". Qız

¹ Bu nağılın daha müfəssəl yazılmış Breslav nəşrindən aydın olur ki, Məsrur xaçpərost olmuşdur, biz bu nağılda görəcəyik ki, Zeyn əl-Məvasif yəhudiyyəyə verilmiş müsəlman qızıdır, özü də islam dinindən dönməmişdir.

cavabında dedi: "Ey Hübub, hər şey sən deyən kimi olacaq, get bizim üçün ayrı otağı hazırla".

Hübub ayağa durub gedib onlar üçün bəzəli-bəzəkli otağı təzədən sahmana saldı, onu ürəyi istədiyi şeylərlə yenidən bəzədi, istədiyi ətir-lərdən tökdü, dadlı yeməklər və şorablar qoydu. Onlar yeyib-içib ləzzət çəkdilər..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz əllinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Zeyn əl-Məvasif könizi Hübuba əmr eləyib deyəndə ki, gedib əyləncə otağını səliqə-sahmana salsın, köniz də öz xanımının göstərişinə əməl elədi, süfrəyə yeni yeməklər, şorablar düzdü, onlar da yeyib-içib kef çəkməyə başladılar. Zeyn əl-Məvasif dedi: "Ey Məsrur, bizim arzu-kama çatmaq vaxtımız yaxınlaşıb. Əgər sən bizim məhəbbətimizin daha şirin olmasını istəyirsənsə, onda elə bir şeir de ki, onun tayı-bərabəri olmasın". Məsrur bu qəsidəni dedi:

"Əşqin atəşilə yanan qəlbi
Vüsəl iplərilə bağlamış hicran.

Para-para edib vurgun könlümü,
Əqlimi başımdan aldı o canan.

Güləndə ləbləri şimşəyə bənzər,
Gözü qapqaradır, qaşları kaman.

On dördüdü, yaşını bilmək istosən,
Gözüm qan ağlayır həsrətilə, qan.

Onu bağda gördüm, çay kənarında,
Sandım göydən enib o mahi-taban.

Mən qalxıb ayağa, baş oyi b dedim:
– Salamət olasan, ey gül-i-xəndan!

Alıb salamımı çox ehtiramla,
Verdi cavabımı o nazlı ceyran.

Mənim istəyimdən agah olunca,
Dərhal qəzəblənib eylədi tüğyan.

Nadanlıq deyilmi, – dedi, – bu sözlər?
Dedim: – Aşiqini danlama, dayan!

Sevən məntək olar, sevilən sənək,
Məni qəbul etsən, iş olar asan.

Bilib istəyimi, gülərək dedi:
– And olsun Allaha, inan, ay oğlan.

Mən bir yəhudiyəm, müsəviyəm, bil,
Sənsə götürmisən İsa'yı iman.

Necə yaxınlaşaq, din daş deyiləncə,
Qorxuram olasan sonra peşiman.

Dini ələ salmaq günah deyilmi?
Sonra mənimtək sızlayar yaran.

İki yol, iki din qarşısında sən,
Günahkar olarsan, bil ki, ey cavan.

Məni sevirənsə, dön yəhudi ol,
Sonra vüsalıma çat, ol kamiran.

Əl basıb İncilə sonra da and iç
Ki, sən tutacaqsan bu sirri pünhan.

Mən də and içirəm bizim Tövrata
Ki, verdiyim sözə çıxmayım yalan.

And içib söz verdim mən o dildara,
O da and içərək, bağladı peyman.

Dedim: – Adın nədir, ey ümidgahım?
Dedi: – Gözəlliyə hökmran olan!

Mən dedim: – Eşqinlə dəliyəm sənin,
Bil, ey gözəlliyin mülkünə sultan.

Qaldırdım örtüyü, bədənindəki
Gözəlliyi görəcək, lap oldum heyran.

Pərdə qabağında yalvardım ona,
Ehtiras oduna yan ki, yanasan.

Görüb eşq oduna yandığımı o,
Üzündə təbəssüm elədi oyan.

Əsdi üstümüzdən vəslin küləyi,
Müşk qoxusu gəldi əl-ayağından.

Məni sərxoş etdi onun xoş ətri,
Öpdükcə hər dəfə gül dodağından.

Mənim ağuşumda qıvrılanda o,
Qalmazdı söyüdün şüy budacağından.

Yatdıq bir yataqda nəfəs-nəfəsə,
Gah ləbindən öpdüm, gah buxağından.

Səninlə bir yatan nazlı gəlindən
Qiyətli bir varlıq tanımır cahan.

Səhər sağollaşıb ayrılmaq üçün
Dan sökəndə qaldı öz yatağından.

Bir şəir də dedi, getməzdən övvəl,
Süzüldü göz yaşı gül yanağından.

Nə o gözəl gecə, nə onun andı,
Çıxmaz xatirimdən mənim heç zaman".

Zeyn əl-Məvasif bu şəirdən heyrətə gəldi və ucadan dedi: "Ey Məsrur, sənə nə əla xasiyyətin var! Qoy sənə düşmənlər xar olsun!" Qız bunu deyib istirahət otağına getdi və Məsruru da ora dəvət etdi. Məsrur otağa gedib, onu bağrına basıb üz-gözündən öpdü. Qız da ona yaxınlıq göstərdi. Hər ikisi öz arzusuna çatdı. Zeyn əl-Məvasif ona

dedi: "Ey Məsrur, indi biz bir-birimizi sevəndən sonra o pullar mənə haramdır, pullar indi sənindir". Sonra qız Məsrurun bütün var-dövlətini özünə qaytarıb ondan soruşdu: "Ey Məsrur, sənə elə bir bağ-bağcan varmı ki, biz gedib orada gözə bilək?" Məsrur cavabında dedi: "Bəli, xanım, mənim elə bir bağım var ki, gözəllikdə tayı-bərabəri yoxdur".

Sonra Məsrur öz mənzilinə gedib nökr-naiblərinə əmr elədi ki, ələ yeməklər hazırlasınlar, otaqların da birini xüsusi bəzəsinlər, böyük bir ziyafətə hazırlıq görsünlər. Sonra o, Zeyn əl-Məvasifi öz iqamətgahına dəvət elədi, o da öz kənizləri ilə Məsrurun mənzilinə gəldi. Onlar burada eys-ışrət içərisində yeyib-içib kef çəkildilər. Hər kəs ürəyi istəyənlə yaxın olub aylonməyə başladı. Zeyn əl-Məvasif dedi: "Ey Məsrur, mənim yadıma olduqca gözəl, zərif bir şeir düşdü. Mən onu udda çalib-oxumaq istəyirəm". Məsrur dedi: "Lütfən o şeiri de". Qız udu götürüb köklədi, gözəl bir səslə, həzin-həzin bu şeiri oxudu:

"Sarsıldı varlığım bir xoş avazdan,
Meyo bir şirinlik verdi dan yeri.

Qəlbini eşq açır divanələrin,
Hicab pərdələri atılıb geri.

Qızıqdır canı mey günəş kimi,
Təqdim ələyirsə onu bir pəri.

Bizə ləzzət verən, ruh verən gecə
Qovur qəlbimizdən dərdi, kədəri".

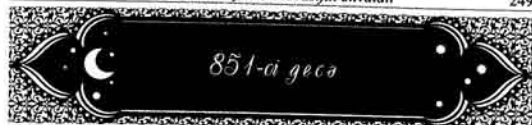
O, şeiri oxuyub qurtarandan sonra üzünü Məsrura tutub dedi: "Ey Məsrur, indi də sən öz şeirlərindən birini söylə. Qoy biz bir az da sənəin şeir bağcanının şirin meyvələrindən dadı bilək". Məsrur bu şeiri dedi:

"Ud çalib, mey içdik, ay işığına,
Səfalı bir bağda tutaraq qorar.

Dan yeri sökəndə qumrular ötdü,
Kef çəkdik biz həmin bağda, o ki var".

O, şeiri deyib qurtaranda Zeyn əl-Məvasif dedi: "Əgər sən məni doğrudan da sevirənsə, onda başımıza gələn əhvalatı şəra cək..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarıncıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz əlli birinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət ələyirlər ki, Zeyn əl-Məvasif Məsrura deyəndə ki, əgər sən məni doğrudan da sevirənsə, onda başımıza gələnləri şəra cək. Məsrur onun cavabında: "Baş üstə!" – dedi, özü də bu qəsidəni söylədi:

"Dinlə: bir ceyranla mənim aramda
Baş vermiş maraqlı bir əhvalat var.

Qəşəng baxışından oxlar yağdırıb,
O mənim özümü eyləmiş şikar.

Sevda əsiriyəm, deyə bilmərəm
Sevgi ələmində kasaddır bazar.

Elə bir nazlının vurgunuyam ki,
Kırpıqları oxdur, özü kamandır.

Səfalı bir bağda rast gəldim ona,
Boyu yerindəydi, qamotu hamar.

Ona salam verdim, o da salama
Hüsn-rəğbətini eylədi izhar.

Dedim: – Adın nədir? – Cavab verdi ki:
Gözəllik mülkünü mənəmə tacidar.

Gözəllər gözəli mənim adımdır.
Dedim: – Rəhmin gəlsin mənə, ey nigar!

Qəlbimdə od alıb yanıq məhəbbət,
Alışib-yanmaqda mənə tayı var!

Dedi: – Əgər xoşun gəlsə mənə,
Veribənsə əgər dostluğa qorar.

Kecədən pulundan-malından görək,
Yolumda töhfələr edənə nisar.

Paltar istəyirom bir də ki, səndən;
İpəkdən tikilmiş qiymətli paltar.

Mənim bir gecəlik vəslim üçün sən,
Bir qədər anbarla müşk ara-axtar.

Mərcan da, inci də istəyirom mən,
Eləsi olsun ki, parlasın par-par.

Gümüş də, qızıl da istəyirom mən,
Verdiyin çalma da olsun qiymətdar.

Qoruyub saxladım öz tominimi,
Sarsa da canımı odlar-alovlar.

Mübarək bir ayın başlanğıcında,
Mənimlə yaxınlıq elədi o yar.

Qınamaq istəsə məni özgələr,
Söylərəm onlara açıq-aşkar:

Gecə rəngindədir onun telləri,
Gözəldir ondakı o şəvə saçlar.

Onun yanağında qızıl gül açıb,
O güllər od tutub yanıb-alışar.

Nəzəri qılıncaz itidir onun,
Ox kimi sancılır qəlbə baxışlar.

Ləbləri məst edir meytək hər kəsi,
Gözləri bulaqtek axır şarhaşar.

İnci düzümləri olan dişləri
Mərcan dodaq altında par-par parıldar.

Boynunu arxaya çevirə, yada
Düşər ceyrandakı ürək duruşlar.

Sinəsi mermərdən ağdır, hamardır,
Üstündə bir cüt dağ tutubdur qorar.

Ətli göbəyində olan çökəyə,
İnan ki, mey dolu bir qədəh sığar.

Göbəkdan aşağı bir yeri var ki,
Ümidlər orada qərar tutmuşlar.

Gözə gəlilməlidir, ətli-canlıdır,
Ona baxar-baxmaz ağullar çaşar.

Sanki şah taxtıdır, qarşısında mən
Dayandım könlüdə-gözde intizar.

Dediym o taxtı hər iki yandan
Almışdır araya yuyumru budlar.

Elə sehribazdır o dediym şey
Huşunu itirir önündə huşyar.

İki dodağı var həmin o yerin
Özü də qatırtək hər şeydən qorxar.

Gah qızarar gözü, gah o dodaqlar
Dəvə dodağıtek lap qalınlaşar.

Hazır vəziyyətdə, nə zaman, nə vaxt
Dediym o şeyə kim yaxınlaşar.

Əlini vurunca, görər istidir,
Axar vücuduna güc və iqtidar.

Onun döyüşünə gücsüz gələnlər,
Qüvvətə qovuşar, gücə qovuşar.

Çox zaman gözüne o şeyin üstə,
Əməlli-başlı bir saqqal sataşar.

Elə bir gözəllik vardır ki, onda,
Kimdən xəbər alsan, ondan danışar.

Ona Zeyn əl-Məvasifin hər kamiliyi,
Ona gözəlliyin hər nişanı var.

Bir gecə mən onun vəslinə çatdım,
Bütün nöşələri oldum sözavar.

Onun vüsəlinə çatdığım gecə
Mənim xatirəmdə əbədi yaşar.

Elə ki dan sökdü, mənim ayızlum
Şirin yuxusundan olaraq bidar.

Sərvə xatırladan düz qamət ilə
Bükülüb ayağa qalxdı bəxtiyar.

Gedəndə soruşdu: – Biz bu gecəni
Nə zaman eylərik bir daha təkrar?

Mən dedim: – Ürəyin haçan istəsə,
Buyur: gözüm üstə sənə yerin var.

Bu qəsidə Zeyn əl-Məvasifin o qədər xoşuna gəldi ki, sevincinin hədd-hüdudu olmadı. Sonra o dedi: “Ey Məsrur, səhərin açılmağına az qalır, biabır olmamaq üçün biz gərək çıxıb gedək”. Məsrur: “Baş üstə!” deyib ayağa durdu, qızı mənzilinə yola saldı, sonra öz mənzilinə qayıdıb, qızın gözəlliyini, onunla keçirdiyi xoş anları xatırlayaraq şirin xəyala daldı. Elə ki səhər açıldı, qiymətli hədiyyələr götürüb qızın yanına gəldi və onun yanında əyləşdi. Bu minvalla onlar eys-ışrət içində bir neçə xoşbəxt günlər keçirdilər, həyatın ləzzətini gördülər.

Bir neçə gündən sonra Zeyn əl-Məvasifin ərinəndən məktub gəldi. O, məktubda bildirdi ki, tezliklə qayıdub gələcək. Zeyn əl-Məvasif onun qarşısına öz-özünə dedi: “Allah onun ömrünü gödək eləsin, kaş o bura heç sağ gəlib çıxmıyaydı, o bura gələn kimi bizim günümüz qara olacaq, kaş bir də mən onun üzünü görməyəydim”.

Hər gün olduğu kimi, Məsrur gəlib onunla söhbət edəndə qız dedi: “Ey Məsrur, ərimdən məktub gəlib, o yazıb ki, tezliklə səfərdən qayıdacaq. İndi də görüm, biz nə eləyək?” Məsrur dedi: “Düzü, heç bilmirəm, bizim axırımız necə olacaq, yəni ümid sənə qalıb, axı sən öz ərinin xasiyyətini daha yaxşı bilirən. Bir də sən bu dünyada ən ağıllı

qadınsan, bəlkə sən düşünüb vəziyyətdən bir çıxış yolu tapasan”. Zeyn əl-Məvasif dedi: “O, çox bəd xasiyyət adamdır, o, evinin arvadlarını hamıya qışqırır. O, səfərdən qayıdub gələndə bir gün bizə gəl, ona bildir ki, sən boyaqçısan. Boyamaq üçün ondan bəzi şeylər al, çalış ki, bizə tez-tez gəlib-gedəsən, hər dəfə gələndə də onun başını söhbətə tut. Sənə hər nə əmr etsə boyun qaçırma, o vaxtacan mən düşünüb bir tədbir görürəm”. Məsrur cavabında dedi: “İtaət borcumdur!” Sonra o qızın yanından getdi. Məhəbbət alovu isə ürəyində daha bərk alışdı.

Zeyn əl-Məvasifin əri səfərdən qayıdub gələndə qız onu sevincle qarşılayıb dedi: “Xoş gəlmisən!” Əri onun üzünə baxanda gördü ki, onun rəngi saralıb. (Zeyn əl-Məvasif üzünü səfərin suyu ilə yuyub, özü bilən hoqqalardan çıxmışdı). O, arvadından soruşdu ki, ona nə olub. Zeyn əl-Məvasif cavabında dedi ki, əri səfərə çıxandan sonra özü də, kənizləri də xəstələniblər. O, ərinin inandırmaq üçün bu sözləri dedi: “Biz hər gün sənin xiffətini çəkirdik, həsrətinə dözmürük”. Sonra o, göz yaş töküb dedi: “Əgər sən səfərə çıxanda özünə bir adam aparsaydın, mənim də ürəyim sakit olardı, bu qədər əzab çəkməzdim. Mənim ağam, səni Allaha and verirəm, bir də səfərə tələk getmə, özünə bir adam apar, tez-tez onun vasitəsilə xəbər göndər, qoy mənim də ürəyim sən sarıdan sakit olsun...”

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz əlli ikinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Zeyn əl-Məvasif ərinə dedi: “Bir də səfərə tələk getmə, özünə bir adam apar, onunla mənə tez-tez xəbər göndər, qoy mən də sən sarıdan rahat olum, əri cavabında dedi: “Baş üstə. Doğrudan da sən düz buyursan, sənin həyatın mənim üçün hər şeydən əzizdir, bundan sonra sən necə desən, elə də edəcəyəm”.

Sonra o öz dükəlinə gedib onu açdı, oturub bazarda alver etməyə başladı. O, dükanda olarkən Məsrur onun yanına gəldi, onu salamlayıb dedi: “Qoy Allah sənin ömrünü uzun eləsin!” Oturub bir xeyli söhbət eləyəndən sonra o, pul kisəsini çıxarıb ağzını açdı, xeyli qızıl pul çıxartdı

ona verdi və dedi: "Bu dinarlara mənə bir qədar boyaq ver, aparıb öz dükanında satım". Zeyn əl-Məvasifin əri dedi: "İtaət borcumdur!" Sonra o, Məsrur istəyən şeyləri ona verdi. Beləliklə, Məsrur hər gün Zeyn əl-Məvasifin ərinin dükanına gəlirdi. Bir gün o Məsrura dedi: "Mənə elə bir adam lazımdır ki, mən onunla ticarət əlaqəsinə girim". Məsrur cavabında dedi: "Mən də ticarət əlaqəsinə girməyə bir adam axtarıram. Mənim atam Yəməndə məşhur tacirlərdən biri idi. O öləndə mənə çoxlu var-dövlət qoyub gedib. İndi mən onun əlimdən çıxmasını qorxuram".

Belə olanda Zeyn əl-Məvasifin əri ona dedi: "Əgər istəyirsənsə, mən səni özümlə yoldaş edə bilərəm, biz bütün səfərlərə bir yerdə çıxarıq. Mən səni alışı-verişin bütün qayda-qanunlarını öyrədərəm. Biz yaxın dost və yoldaş olarıq". Məsrur cavabında dedi: "Məmnuniyyətlə!" Sonra yəhudi onu götürüb öz mənzilinə gəldi, onu dalanda oturdurdu, özü Zeyn əl-Məvasifin otağına keçib dedi: "Mən özümlə bir yoldaş götürmüşəm, bu gün onu evimə qonaq dəvət etməmişəm, tez ol yaxşı bir qonaqlıq düzəlt". Zeyn əl-Məvasif bildi ki, həmin adam Məsrurdur. Ona görə də o buna çox şad oldu. Tez yaxşı bir ziyafət hazırladı. Məsrur da gəlib ziyafətdə iştirak elədi. Zeyn əl-Məvasifin köləyinin baş tutduğuna çox sevindi.

Məsrur Zeyn əl-Məvasifin ərinin mənzilinə gələndə, əri arvadına dedi: "Sən də çıx mənəmlə onu qarşılamğa, özün də ona de: "Xoş gəldin! Şad elədin!" Ancaq Zeyn əl-Məvasif onun bu sözündən qəzəblənib ucadan dedi: "Sən məni yad adama göstərmək istəyirsən? Allaha and olsun, sən məni tikə-tikə doğrasan da, mən özümlə ona göstərməyəcəm". Əri ondan soruşdu: "Sən nədən utanırsan? O xaçpərəstdir, biz isə yəhudi. Biz onunla yoldaş olacağıq". Zeyn əl-Məvasif cavabında dedi: "Mən tanıyıb-bilmədiyim yad adamın üzünə çıxmaq istəmirəm". Əri də elə bildi ki, o bunu ürəkdan deyir.

Əri onu ta o vaxtadan dilə tutdu ki, axırda Zeyn əl-Məvasif durub örtüyünü başına saldı, yemək götürüb Məsrurun qarşısına çıxdı, ona salam verdi. Məsrur utanmış kimi başını aşağı saldı, Zeyn əl-Məvasifin əri bunu görəndə öz-özünə düşündü: "Bu yəqin heç vaxt arvad üzünü görməyib". Sonra onlar sürfə arxasında əyləşib, yeyib-içməyə başladılar. Zeyn əl-Məvasif Məsrurla üz-üzə oturub gizlin-gizlin ona baxmağa başladı. Məsrur da gözünü onun üzündən çəkmiirdi. Axşam düşəndə Məsrur çıxıb öz evinə gəldi. Onun ürəyi məhəbbətdən od tutub yanırdı. O ki qaldı Zeyn əl-Məvasifin ərinə, o öz yoldaşının nəzakətinə, ədəb-ərkanına, onun gözəlliyinə heyran olmuşdu.

Elə ki axşam oldu, arvadı gedib onun üçün həmişəki kimi yemək gətirdi. Onların evində bir bülbül vardı. Hər dəfə ev sahibi oturub çörək yeyəndə bülbül uçub gələr, onun yan-yörəsində uçar, başına fırlanar, sonra onunla yeməyə başlardı. O, evdə olmayanda quş Məsrura öyrəşmişdi, ev sahibini isə yaddan çıxartmışdı. Bu axşam Zeyn əl-Məvasif ərinə şam yeməyi gətirəndə quş ona yaxınlaşmadı. Quşun bu hərəkəti tacirə qərribə gəldi. O düşüncəyə gətirib qoy eləməyə başladı. O ki qaldı Zeyn əl-Məvasif, onun fikri-xəyalı Məsrurun yanında idi. Bu vəziyyət iki-üç gün davam elədi. Yəhudi arvadından şübhələndi və onun hərəkətinə göz qoymağa başladı. Dördüncü gecə o, gecəyarı yuxudan oyandı, gördü ki, arvadı sayıqlayır, ərinin yanında olduğuna bax-mayaraq, tez-tez Məsrurun adını çəkir, ona nəse deyir. Arvadının bu hərəkəti ona çox qərribə gəldi, ancaq bu barədə bir söz demədi, onu gizli saxladı.

Səhər açılanda o durub öz dükanına gəldi. Çox keçmədi ki, Məsrur da gəlib onu salamladı. Tacir də onun salamlarını alıb dedi: "Xoş gəldin, qardaşım, mən sənin üçün lap darıxmışdım". Bir keyli oturub söhbət eləyəndən sonra tacir Məsrura dedi: "Gəl gedək bizə, öz qardaşlığımız barədə müqavilə bağlayaq". Məsrur cavabında dedi: "Məmnuniyyətlə!"

Onlar evə gəlib çatanda yəhudi irəli gedib Məsrurun gəlməsini arvadına xəbər verdi, özü də ona dedi ki, istəyir Məsrurla birlikdə ticarət eləsinlər, özləri də qardaş olsunlar. Sonra arvadına dedi: "Bir yaxşı xörək hazırla, özün də gəl bizim qardaşlıq düşməyimizə tamaşa elə". Arvadı ona dedi: "Səni Allaha and verirəm, mənə o yad adamın yanına aparma, mənə onun yanına gətməyə həvəsim yoxdur". Tacir arvadına bir söz deməyib, süfrəyə yemək-içmək gətirməyi kənizlərə tapşırırdı. Sonra o dedi ki, bülbülü gətirsinlər. Elə ki bülbülü gətirdilər, quş o saat uçub Məsrurun dizinə qondu. Yəne də öz sahibini tanımadı. Belə olanda tacir soruşdu: "Ey ağa, sənin adın nədir?" Məsrur cavabında dedi: "Mənim adım Məsrurdur". Həmin bu adı gece səhərəncə tacirin arvadı yuxusunda təkrar edirdi. Bu vaxt tacir başını qaldırıb gördü ki, arvadı göz-qaşla nəse Məsrura işarə edir. O başa düşdü ki, bunlar bəclilik işlədiblər. Bu vaxt dedi: "Ey ağa, əgər izin versən, bizim bu qardaşlıq mərasimimizə qardaşım oğlanlarını da dəvət edərdim". Məsrur cavabında dedi: "Ürəyin necə istəyir elə də elə". Zeyn əl-Məvasifin əri ayağa durub evdən çıxdı, evin dala keçdi..."

Şəhrişad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımcı qoydu.

853-cü gecə

Elə ki səkkiz yüz əlli üçüncü gecə oldu, Şəhrişad nəğilini dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Zeyn əl-Məvasifin əri Məsrurə dedi: "İzin versən, bizim qardaşlıq mərasimimizə qardaşım oğlanlarını da dəvət edərdim". Sonra o çıxıb evin dalına keçdi, orada dayanıb gözlədi. Həmin yerdə pəncərə vardı. Oradan içəri lap aydın görünürdü. Sevgililər isə bundan xəbərsiz idilər.

Bu vaxt Zeyn əl-Məvasif öz kənizi Süqubdan soruşdu: "Sənin ağa həra gəldi?" Qız cavabında dedi: "O, evdən çıxıb gəldi". Onda Zeyn əl-Məvasif qıza dedi: "Darvazanı daldan bağla, o qapını döyməyincə açma, əvəlcə mənə xəbər ver, sonra qapını aç". Kəniz cavabında dedi: "Baş üstə!". Bütün bu hadisələri Zeyn əl-Məvasifin əri görürdü. Sonra Zeyn əl-Məvasif bir qədəh götürüb onu qızılgül suyu ilə doldurdu, üstünə ovulmuş müşk töküüb Məsrurə yaxınlaşdı. Məsrur o saat durub onun qabağına gəldi və ucadan dedi: "Allah and olsun, sənin ağzının suyu bu ətirli içkidən daha şirindir!" Bu daldı içki ilə Zeyn əl-Məvasif Məsrurə, Məsrur da onu içirtməyə başladı. Sonra Zeyn əl-Məvasif Məsrurun üstünə ayaqdan tutmuş başacan qızılgül suyu səpdi, sonra isə həmin sudan otağın hər yerinə çilədi. Otaq başdan-baş qızılgül ətri verməyə başladı. Bu vaxt onun əri pəncərədən onları güdür, onların möhəbbətinə məəttəl qalır, ürəyində onlara qibtə edirdi. O, arvadını bərk qışqandı, onun qəlbində onlara qarşı elə bir nifrət, elə bir qəzəb baş qaldırdı ki, az qalırdı ürəyi çatlasın.

O, darvazaya yaxınlaşanda gördü ki, daldan bərk-bərk bağlanıb. O, qəzəbindən qapını bərk-bərk döyməyə başladı. Kəniz bunu eşidib xanımına dedi: "Xanım, ağam gəldi". Zeyn əl-Məvasif dedi: "Allah onu sağ-salamat qaytarmayaydı. Aç qapını, qoy gəlsin". Süqub darvazaya yaxınlaşıb qapını açdı. Bu vaxt ağası ondan soruşdu: "Darvazanı niyə bağlamısən?" Kəniz dedi: "Sən olmayan vaxt bu darvaza həmişə, həm gündüz, həm də gecə bağlı olub". Belə olanda tacir dedi: "Sən çox düzgün iş görmüsən, sənin bu hərəkətin mənim xoşuma gəlir". Sonra özünü o yerə qoymadan Məsrurun yanına gədi, gülə-gülə dedi: "Ey Məsrur, gəl biz bu işi sabaha qoyaq, sabah qardaşlaşarıq". Məsrur cavabında dedi: "Məsləhət sonindir, necə istəyirsen elə də edək".

Sonra Məsrur çıxıb öz mənzilinə gəldi. Zeyn əl-Məvasifin əri isə oturub dərin fikrə qərq oldu. Onun fikri o qədər qarışmışdı ki, heç bilmirdi nə etsin. Öz-özünə deyirdi: "Sən bir işə bax ki, bülbul də mənə tanımırdı, kənizlər isə qapını mənim üzümə bağlayıblar, onlar da o yad adamın tərəfinə keçiblər". Ağır dərd-qəm içində o bu şəri dedi:

"Həzz alıb ömrünün hər bir günündən,
Məsrur kəfə daldı bir xeyli müddət.

Məndən üz döndərdi həm tale, həm yar,
Qəlbimin atəşi etmədə şiddət.

Eşqimin səması açıqdı bir vaxt,
Yenə də cəlb edir mənə o afət.

Sanki gözlərimi sehrləyibdir
Ondakı cazibə, hüsn-məlahət.

Mənə uzun zaman dodaqlarımdan
O gah şərab verib, gah da ki şərbət.

Niyə üz döndərdin məndən, a bülbul,
Bəslədin başqa bir aşiqə rəğbət?

Şahidi olduğum bu qəribə iş
Oldu mənim üçün bir dərs-i ibrət.

Gördüm şeyda bülbul məndən gen qaçır,
Yar başqa bir gəncə tutub ünsiyyət.

Haqq-hesab çəkəcək, bilirom, Allah
Elə ki qopacaq qiyam-qiyamət.

Vərrom cəzasını mən rəqibimin,
Mən axmaqlıq etdim, o tapdı fürsət".

Zeyn əl-Məvasif bu şəri eşidəndə bərk qorxuya düşdü, əsım-əsim əsməyə başladı, rəngi səpsarı saraldı, öz kənizindən soruşdu: "Sən şəri eşitdin?" Kəniz cavabında dedi: "Mən heç vaxt onu şeir deyən görməmişəm, indi ki deyir, qoy desin, bundan bizə nə".

Zeyn əl-Məvasifin əri bütün bu işlərin həqiqət olduğuna inanandan sonra yavaş-yavaş var-yoxunu satmağa başladı və ürəyində dedi: "Əgər mən onları öz vətənlərindən ayırmasam, onlar öz bildiklərindən əl çəkən deyillər". Sonra o, saxta bir məktub yazdı, onu arvadına oxudu və dedi ki, bu məktubu əmisi oğlanları yazıb, onlar bizi qonaq dəvət edirlər. Zeyn əl-Məvasif soruşdu: "Biz onlarda nə qədər qalacağıq". Əri cavabında dedi: "On iki gün". Zeyn əl-Məvasif nəolac razı olub ərindən soruşdu: "Mən özümle kənizlərimi götürürmü?" Əri cavabında dedi: "Hüubla Süqubu özünə götür, Xütub isə qoy burda qalsın". Sonra o qadınlar üçün yaxşı kəcavə düzəltməyə, yola hazırlıq gördü. Zeyn əl-Məvasif Məsrurun yanına adam göndərdi ki, ona bu sözləri desin: "Əgər görsən ki, ərim verdiyi vədə əməl etmədi və biz həmin vaxt qayıdıb gəlmədik, onda bil ki, ərim bizim işlərdən xəbər tutub, bizi bir-birimizdən ayırmaq üçün kələk işləyib. Onda sən bizim əhdi-peymanımızı unutma, mən onun hiyləsindən və qəzabından qorxuram".

O gündən Zeyn əl-Məvasifin əri səfərə hazırlaşdı. Zeyn əl-Məvasif isə gecə-gündüz oturub hönkür-hönkür ağladı. Əri bunu görsə də heç bir söz demədi. Zeyn əl-Məvasif görəndə ki, əri öz dediyindən dönmə deyil, o şeylərini yığıdırıb bacısı ilə apardı, bütün bu əhvalatı ona danışdı, xeyli ağlayıb göz yaş tökdü, sonra onunla vidalaşib ayrıldı. O, evə qayıdıb gələndə gördü ki, əri şeyləri dəvələrə yükləyir. O, Zeyn əl-Məvasif üçün ən yaxşı bir dəvə ayırmışdı. Zeyn əl-Məvasif görəndə ki, o, Məsrurdan həmişəlik ayrılır, heç bilmədi nə etsin. Birdən ələ oldu ki, əri hansı bir işin dalıncasə getməli oldu. Bu vaxt o birinci qapıya yaxınlaşıb, onun üstünə bu sözləri yazdı..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz əlli dördüncü gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Zeyn əl-Məvasif görəndə ki, əri dəvələri gətirib yükləyir, heç bilmədi nə etsin. Bu vaxt onun əri hansı bir işin dalıncasə getdi. Onda o, birinci qapıya yaxınlaşdı və ora bu şəri yazdı:

"Ey əl göyörçini, xahişim budur:
Yetir moşuqəyo aşıqdən salam.

De ki, o günləri yad elədikcə
Ürəyim sinəmdə tapmayır aram.

Bilirm o keçən gözəl günləri
Həsretlə yad edir o ciyərpəram.

Kecdi günlərimiz o yarla xoşbəxt,
Ömrün hər anından aldıq birgə kam.

Elə ki yetişi ayrılıq dəmi,
Eşqin rəyasına qatıldı haram,

Özüm istəmədən gədəsi oldum,
Kimsəsiz, sahibsiz qaldı yurd-yuvam".

Sonra ikinci qapıya yanaşdı və ora bu şəri yazdı:

"Allah xatirinə, ey burdan keçən,
Burda gördüyünü də camaata.

De ki, gözəlrimdən qan-yaş tökürəm
Vüsəl günlərini saldıqca yada.

Hövsələ gəlməyə, bu yazıları
Sil getsin, qalmasın izi dünyada.

Sonra ya məğribə, ya moşriqə get,
Səbir et ki, Allahın işidir bu da".

Sonra o, üçüncü qapıya yanaşdı və ora bu şəri yazdı:

"Məsrur! Yolun düşsə bu xanımana,
Oxu qapıdakı bu sətirləri

Yadından çıxartma əhdi-peymanı,
Mən sənə ilə böldüm həzzi, kədəri.

Qəlbinin ən təmiz duyğularını
Axtı sənə verib sevdinin peri.

Hər pərdə qalxardı sən gələn kimi,
Ağlaya-ağlaya an o günləri.

Məsrur, dağlar aşıb, sular qot clə,
Soraqlaş, axtar-tap mən gedən yeri.

Bizim vəslimizin çilçirəğini
Söndürdü hicranın o sət oğlari.

Düşün ki, bir zaman ümidimizin
Bağında üzürdük sevinc gülləri.

Allahın ömrilə o gözəl günlər
Gələrk, sonra da qayıtdı geri.

Bil, sənin yolunu gözləyəcəyəm
Nə qədər mənə var həyat əsəri.

Alnına yazılıb bəxti hər kəsən
Biz ana bətninə düşəndən bəri”.

Sonra o, hönkür-hönkür ağladı, evə qayıtdı, olub-keçənləri xatırladı və ucadan dedi: “Allahın kərəminə şükür, bütün bunları o bizim alnımıza yazıb!” Öz sevgilisindən və doğma yerlərdən ayrılmaq ona çox ağır gəldiyindən onun dərdi birə-beş artıdı və bu şəri dedi:

“Sağlqla qalasan, ey boş qalan ey,
Səndəki xoş günlər həyif ki, bitdi.

Ağla, göyərçinim, ağla o şəxsə
Ki, öz məhtabını buraxdı getdi.

Mənsiz, ey sevgilim Məsrurum, ağla,
Sənsiz göz kor oldu, dincliyim itdi.

Kaş yola düşəndə görəydin mənə!
Görəydin ayrılıq nə yaman dərddi.

Yad et bağda keçən əziz günləri,
Yaşılıq içində bizi gizlətdi”.

Sonra Zeyn əl-Məvasif öz örinin yanına getdi. Əri onu kəcavəyə mindirdi. O özünü dəvenin belində görəndə bu şəri dedi:

“Salamat qalasan, ey boş qalan ey,
Mən az salmamışam səni də dərde.

Ömrümün günləri burada bitəydi,
Yanaydım eşqimin oduna burada.

Ah, bu necə işdi, başıma gəldi,
Bu dərde üzər mənə qərīb ellərdə.

Buludsuz, ləkəsiz o aydın günlər
Biləydim, geriye dönəmi bir də?”

Bu vaxt əri ona dedi: “Ey Zeyn əl-Məvasif, öz ev-eşiyindən ayrılmaq üçün qəm yemə, sən tezliklə bura qayıdacaqsan”. O bu sözlərlə arvadının ürəyini sakit etməyə çalışdı. Sonra onlar yola düşüb şəhərdən çıxdılar. Zeyn əl-Məvasif bütün varlığını başa düşdü ki, hicran vaxtı gəlib çatdı, bu ona çox ağır gəldi. Bunlar getməkdə olsunlar, indi sizə kimdən deyim Məsrurdan.

Bu vaxt Məsrur öz evində oturub sevgilisi barədə düşündürdü. Bircən onun da ürəyi ayrılıq dərfini hiss elədi. O saat ayağa durub sevgilisinin evinə yollandı, gördü ki, qapılar bağlıdır. Qapılara yaxınlaşanda o Zeyn əl-Məvasifin yazdığı şeirləri gördü. O, birinci qapıya yazılan şəri oxuyan kimi qışqırdı, qəşş eləyib üzüstə yerə yıxıldı. O özünə gələndə durub birinci qapını açdı, ikinci qapıya sarı yollandı, burada da sevgilisinin yazdığı ikinci şəri oxudu. Sonra o gedib üçüncü qapıya yazılan şəri də oxudu.

Məsrur bütün bu yazıları oxuyandan sonra ürəyi bir az qərar tapdı, karvanın izinə düşüb onun dalınca getdi. O gəlib karvana çatanda gördü ki, Zeyn əl-Məvasif karvanın dalında, onun əri isə karvanın qabağında gedirlər. Məsrur sevgilisini görəndə kimi kəcavədən yapışdı, ayrılıq dərindən yanıb-yaxılıdı üçün ağlayıb bu şəri dedi:

“Niyyə hədəf olduq hicran oxuna,
Niyyə günah işlədik, görəsən, ey yar?

Bir gün sizə gəldim, ay ömrüm-günüm,
Başda eşq atəşi, qolbədə dərde-qubar.

Sizin xanimanı boş görüncə mən,
Könlümün sarayı oldu tarimar.

Dedim: – Qəlbimi də alıb özüyə
Canan hara getdi, söylə ey divar?

Divarlar dedilər: – Sonin eşqini
Aparıb harasa getdi o dildar.

Yazdı qapılara bu yazıları,
Bil ki, belə olur etibarlılar!”

Zeyn əl-Məvasif şəri eşidəndə başa düşdü ki, bu Məsrurdur...”
Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz əlli beşinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Zeyn əl-Məvasif şəri eşidəndə başa düşdü ki, bu Məsrurdur. O da kənizləri ilə ona qoşulub ağladı, sonra dedi: “Ey Məsrur, Allah xətrinə rica edirəm, geri qayıt. Ərim səni mənimlə bir yerdə görsə yaxşı olmaz”. Məsrur bu sözü eşidəndə qəşş eləyib yerə yığıldı. Onun huşu özünə gələndə onlar vidalaşdılar. Məsrur da bu şəri dedi:

“Sarban: – Getdik! – deyə bağırır erkən,
Uzağa aparır külək bu səsi.

Yüklənmiş dəvələr düşürlər yola,
Ucalır sarbanın səhra nəğməsi.

Yayaraq ətrafa öz xoş ətrini,
Ölçür düz yolları yar qafiləsi.

Yar mənim qəlbimi aparıb gedir,
İz itir: aşiqin varmı çarəsi?

Ayrımaq istəmir ondan bu könlüm,
İsladır yolları göz şolaləsi.

Hicran məni ondan ayrı salanda,
Aşiqin göylərə qalxdı naləsi”.

Sonra Məsrur ağlaya-ağlaya karvanın dalınca getməyə başladı. Zeyn əl-Məvasif yalvarıb onu dilə tutdu ki, şəhər açılmamış qayıdıb getsin, onu biabır etməsin. Belə olanda Məsrur kəcəvəyə yaxınlaşıb öz sevgilisilə bir də vidalaşdı. Dərdin ağırlığından o qəşş eləyib yerə yığıldı. O özünə gələndə gördü ki, yolçular artıq ondan uzaqlaşırlar. Məsrur onlara tərəf dönüb dallarına bu şəri dedi:

“Hələ gözlərimdən uzaqlaşmamış,
Baxıb gileylenir o oğrun-oğrun.

Açır gözlərini o yavaş-yavaş,
Üstündən dan yeli əsincə onun.

Axır gözlərindən qanlı göz yaşı,
Xəstə düşüb yatur, çöhrəsi solğun.

Uzaqlaşıb gedən karvan əhlinin
Arxasınca gedir qolbi vurğunun.

And olsun Allahın böyüklüyünə,
Dönmərəm eşqindən o gülruhumun”.

Sonra o dərd-qəm içində qayıdıb öz evinə gəldi. O burada dərk elədi ki, artıq sevgilisi onu tərk eləyib. O hönkürüb elə ağladı ki, gözünün yaşı sələ-suya dönüb üst-başını islatdı, huşunu itirib yerə yığıldı, az qaldı tərki-dünya olsun. Özünə gələndə bu şəri dedi:

“Rəhm et bu miskinə, ey yar məskəni,
Can gedib, göz yaşım dönübüdr sələ.

Cananın ətrini gotir, ey külək,
Bu xəstə cismimə bəlkə can gələ”.

Məsrur evə qayıdıb gələndən sonra düz on gün gecə-gündüz onun gözünün yaşı qurumadı, dəli-divanə oldu. Bu burada qalsın, indi siza kimdən deyim, Zeyn əl-Məvasifdən.

Zeyn əl-Məvasif başa düşdü ki, əri ona kələk qurub. Onlar bu minvalla on gün-on gecə yol gedəndən sonra gəlib bir şəhərə çatdılar, burada özlərinə ev tudular. Sonra Zeyn əl-Məvasif Məsrurə bir məktub yazdı, onu öz kənizi Hübubə verib dedi: "Bu məktubu Məsrurə göndər, qoy o oxuyub görsün ki, bu yəhudi bizo kələk qurub, bizi necə aldadıb". Kəniz məktubu alıb Məsrurə yolladı. Bu məktubu oxuyanda Məsrurun dördi başından aşdı. Bir xeyli ağladı, sonra oturub Zeyn əl-Məvasifə o da bir məktub yazdı, özü də məktubunu bu şeirlə bitirdi.

"Necə sakit olum, rahatlanım mən?
Dincələ bilirmiş odda qovrulmuş?"

O keçən günümüz ah nə gözəldi!
O günlərdən biri dönəydi bir an!"

Məktub gəlib Zeyn əl-Məvasifə çatanda o, məktubu alıb oxudu, sonra onu Hübubə verib dedi: "Bu sirri gizli saxla". Ancaq Zeyn əl-Məvasifin əri bu işdən xəbər tutdu, bildi ki, onlar məktublaşır, onda o arvadını, bir də kənizlərini götürüb təzədən iyirmi günlük yol getdi, axırda gəlib başqa bir şəhərdə məskən saldı.

Bəli, Zeyn əl-Məvasifin başına bu işlər gəldi. O ki qaldı Məsrurə, bir gecə də olsun, onun gözüne yuxu getmədi. O bütün dincliyini, rahatlığını itirdi. Onun artıq səbri tükənmişdi. Bir gecə onun gözüne çimir gedəndə o, qərribə bir yuxu gördü. Gördü ki, bir bağcadadır. Haradansa Zeyn əl-Məvasif çıxıb gəldi, ona yanaşdı, onu qucaqlayıb öpməyə başladı. O diksinib yuxudan ayıldı, sevgilisini görməyəndə ağlı başından çıxdı, ürəyi sıxıldı, gözələrindən qan-yaş axmağa başladı. Dərdli-dərdli bu şəri dedi:

"Salam o rəyanın sahibinə ki,
Gəlişi artırdı eşqi, möhnəti.

Gəldi tolatıma bütün varlığım,
Görünmə yuxuda mən o afəti.

Görəsən nə zaman yuxum çin olar,
Vücudum nə zaman tapar səhəti?"

Bilirəm, yetişsə əlim əlinə,
Mənə həyat verər sözü-səhəti.

Elə ki qorq oldum səvincə yaşına,
Elə ki bitirdim mən şikayəti.

Şəhdü-şökr əmədim dodaqlarından,
Çəkdim vəsfəgəlməz kefi, ləzzəti.

Yuxuda yetişdim yar vüsəlinə,
Qəlbimin yerinə çatdı niyyəti.

Yuxudan ayılıb gördüm o yoxdur,
Bir həsrəti qalıb, bir məhəbbəti.

Elə ki ayıldım, o yoxa çıxdı,
Yox oldu cismimin gücü-qüvvəti.

Allah xatirinə, ey səhər yeli,
Çatdır sevgilimə bu hekayəti.

Ona xəbər ver ki: tələyim onsuz
İcridir mənə ölüm şərbəti".

Sonra o durub sevgilisinin evlərinə tərəf getdi. Gəlib evi bomboş görəndə ağlı başından çıxdı. Birdən qaranlıqda sevgilisinin surəti onun gözüne göründü. O elə bildi ki, sevgilisi gəlib onun qabağında dayanıb, gün kimi şəfəq saçır. Həyəcanından onun başından od-alov qalxdı, ürəyini qəm-qüssə ilə aldı ki, huşunu itirib yerə yıxıldı..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz əlli altıncı gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət ələyirlər ki, Məsrur yuxuda görəndə ki, Zeyn əl-Məvasif gəlib onu qucaqladı, o, son dərəcə şad oldu, diksinib yuxudan ayıldı. Sevgilisini görməyəndə əhvalı pozuldu, durub onların evlərinə sarı getdi, gəlib ev-çiyi boş gördü. Belə olanda onun ürəyi elə ağrıdı ki, huşunu itirib yerə yıxıldı. Huşu özünə gələndə o bu şəri dedi:

"Canan olan evi görmək həvəsi
Yenə xəyalımı başımdan aldı.

Qəlbimdə həyəcan yollandım ora,
Nə yardan iz gördüm, nə də qaraltı.

Artırdı dərdimi bu boş xanımın,
Bir də sevgilimi yadıma saldı".

O, şəri deyib qurtaranda bir də gördü ki, evin yanında bir qarğa qarlıdayır. O özünü saxlaya bilməyib ağladı, özü də ucadan dedi: "Allaha şükür ki, qarğa kimsəsiz evin üstündə qarlıdayır!" Sonra o, dörd-qəm içində köks ötürdü və bu şəri dedi:

"Bir vaxt yar yaşamış bu evin üstə
Qəlbimə od vurub ötür qarğalar.

Anıb məhəbbətlə keçən günləri,
Canım burulqanda qorq oldu naçar.

Mən məktub yazıram dərdimdən yara,
Ancaq bu məktubu aparannı var?

Yar getdi, onunla canım da getdi,
Kim bilir nə zaman qayıdər onlar?

Külək, yar kuyini göz səhər səhər,
Ürək salamnı ona tez apar!"

Zeyn əl-Məvasifin Nesim adlı bir bacısı vardı. Bu vaxt o uca bir yerdə dayanıb Məsrurə tamaşa edirdi. O, Məsrurə bu vəziyyətdə görəndə özünü saxlaya bilməyib ağladı və bu şəri dedi:

"Nə qədər ziyarət edəəcəksən
Sahibini anan bu xanımanı?

Şadlıq evi idi boş qalmamışdan,
Nura qorq edirdi gün bu binanı.

Fələk nəyi vardı aldı bu evin,
Bura nur çiləyən o mahtab hanı?

Sevdiyin o yarı çıxart yadından,
Onun dönməyinin yoxdur gümanı.

Bu ev boş qalmazdı, sən olmasaydın,
Görməzdin divara qonan qarğanı!"

Məsrur bu həzin şəri eşidəndə ürəyi qana döndü və o da hönkür-höknür ağladı. Zeyn əl-Məvasifin bacısı onların bir-birini necə bir məhəbbətlə sevdiyinə yaxşı bilirdi. Buna görə də o, Məsrurə dedi: "Ey Məsrur, səni Allaha and verirəm, bir də bu evə yaxın gəlmə. Birdən səni görüb-ələyən olar, ələ bilərlər ki, sən buraya mənim dalınca gəlirsən. Sən buradan mənim bacımın getməsinə bais oldun, indi də istəyirsən mən gedim! Özün bilirsən ki, əgər sən olmasaydın, bu evin sahibləri heç yerə gedəsi deyildilər. Özünü ələ al, olub-keçənləri unut". Məsrur bu sözləri sevgilisinin bacısından eşidəndə höknür-höknür ağlayıb ona dedi: "Ey Nesim, əgər mənim qanadım olsaydı, mən bu saat uçub onun dalınca gedərdim. Onun həsrəti məni öldürür, mən onsuz burada necə sakit ola bilərdim?" Nesim cavabında dedi: "Sənin səbir etməkdən savayı heç bir əlacın yoxdur!" Məsrur dedi: "Allah xətrinə, xahiş edərdim öz adından ona bir məktub yaz, onun cavabını mənə göstər. Bəlkə onda mənim ürəyim bir az sakit ola". Nesim cavabında dedi: "Baş üstə!"

Sonra Nesim kağız-qələm götürüb yazmağa başladı. Bu vaxt Məsrur sevgilisinin hicrindən necə yanıb-yaxıldığını, ayrılıq oduna necə yandığını təsvir edib dedi: "Bu məktub gecə-gündüz dörd-qəm içində çürüyüb gedən kimsəsiz, dəli-divanə bir aşiqin dilindəndir. Göz yaşı onun gözələrini kor etmiş, qəhər ürəyini üzmüş, dörd-qəm belini əymiş, ölüm başının üstünü almışdır. O hər an, hər dəqiqə sənin həsrətini çəkir, səni görməyə can atır. O özünə nə yerdə, nə də göydə yer tapa bilir. Gecə-gündüz göz yaşı töküüb bu şəri deyir:

"Sakinləri getmiş bu ev-əşiyə
Baxıram, baxıram, kədərli, qəmgin.

Yazıram mən sənə hekayətin
Kədərli eşqimin, nakam eşqimin.

Sənin getdiyini fikirləşəndə,
Axır gözələrimin yaşı sel təkin.

Karvanın başını çox düşərgəyə,
Ey sarban, həsrətim dəridir, dərin.

Salamlar yetirib yara söylə ki: –
Onun dormandır sonin ləblərin!

Fələk ayrı salıb mənə o yardan,
Vurdu oxlarını sinəmə min-min.

Eşqə yandığımı çatdır o yara,
Çətin toxtoyaram mən onsuz, çətin!

And olsun Allaha, qoy bilsin o yar:
Sadiq bir quluyam mən sədaqətin.

Meylimi salmadım mən heç bir kəsə,
Çünki pozulmazdır peymanım-əhdim.

Salam göndərdirdim osən külöklə,
Onda xoş ətir var müşkən, ənəbin”.

Nəsim Məsrurun bu məharətinə məəttəl qaldı, hörmətlə ona baş aydı. O, məktubu yazıb qurtardı, ağzını bağladı, onu bir tacirə verib dedi: “Bu məktubu mənim bacımdan, yaxud onun kənizi Hübubdan savayı heç kəsə vermə”. Tacir dedi: “Baş üstə!”

Zeyn əl-Məvasif məktubu oxuyanda məktubun yazılışından başa düşdü ki, onu Məsrur yazdırıb. O, məktubu öpüb gözünün üstünə qoydu. Sonra oturub o qədər ağladı ki, huşu başından getdi. Özüne gələndə kağız-qələm istəyib Məsrura cavab yazdı və məktubunda sevgilisinin hösrətindən dəcər olduğu dər-dəmdən, özab-əziyyətdən şikayətləndi, gəcə-gündüz sevgilisinin xiffətini çəkdiyini, onu görmək arzusunda olduğunu bildirdi...”

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz əlli yeddinci gəcə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Zeyn əl-Məvasif Məsrura yazdığı cavab məktubunda bu sözləri yaz-

mışdı: “Bu naməni mənim ağama, mənə kölə etmiş ali-həzrətə, mənim əmirimə, sirlərimin, ürək sözlərimin hökmdarına göndərirəm”. Sonra da belə yazdı: “Sənin namən mənə həyəcanlandırdı. Mənim fikir-xəyalımı artırdı. Ey öz gözəlliyi ilə ayı, günü xəcil eləyən, sənəzsiz mənə heç yerdə qərar tuta bilmirəm, dər-dəmə mənə üzüb, öldən salıb, öz eşqim başıma bələ olub, ölüm başımın üstünü alıb. Ey dünyanın gözəlliyi, həyatın bəzəyi, sən özün də, nəfəsi güclə gedib-gələn bir insanın ürəyi yenidən həyəcanlanarmı? Axı o, nə ölü kimi ölüdür, nə diri kimi diri”. Sonra o bu şəri dedi:

“Məsrur, məktubun ki, gəlib yetişdi,
Bağrımın başını sardı duman-sis.

Görünce xottini, sütləşdi cismim,
Gözümün hər biri oldu bir köhriz.

Quş olsam yanına uçardım sənin,
Görmək istəmirəm bəhanə sənəzsiz.

Səndən ayrılandan qaradır günüm,
Hicrana dözməkdən qalmışam aciz”.

Sonra o, məktubun üstünə ovulmuş müşk-ənəbər səpdi, onun ağzını bağladı, bir tacirə verib dedi: “Bu məktubu mənim bacım Nəsimdən savayı heç kəsə vermə”. Məktub gəlib Nəsimə çatanda, o aparıb onu Məsrura verdi. Məsrur da onu öpüb gözünün üstünə qoydu, sonra elə hönkür-hönkür ağladı ki, huşu başından çıxdı. Bunlar burada qalınlər, indi sizə kimdən deyim, Zeyn əl-Məvasifin öndən.

Zeyn əl-Məvasifin əri xəbər tutanda ki, arvadı Məsrurla yenə də yazışib əlaqə saxlayır, bu şəhəri də tərk edib başqa şəhərə köçdü, oradan da o birinə köçdü. Bu vaxt Zeyn əl-Məvasif ərinə dedi: “Allah xətrinə, de görək, nə üçün bizi vətəndən bu qədər uzaqlaşdırırsan?” Əri cavabında dedi: “Mən lap bir illik yol getməli olsam da gedəcəyəm ki, Məsrurun məktubları gəlib sənə çatmasın. Mən o günü görmək istəyirəm ki, mənim pullarımı siz necə Məsrura verəcəksiniz, məndən gedən bütün mal-dövləti sizdən alacağam, görüm onal Məsrur sizə köməyə gələcəkmi və sizi mənim əlimdən xilas edəcəkmiki”

Sonra o dəmirçinin yanına gedib qadınlar üçün dəmir zəncir düzəltirdi. O, zəncirləri götürüb evə gəldi. Qadınların oynındakı ipək paltarları soyundurdu, onların oynına qıldan hazırlanmış paltar geyindirirdi,

onları kükürd tüstüsünə verib dəmirçini qadınların yanına gətirdi, sonra da ona dedi: "Bu könizlərin ayaqlarını zəncirlə". Əvvəlcə o Zeyn əl-Məvasifini gətirdi. Dəmirçi Zeyn əl-Məvasifini görəndə onun ağlı başından çıxdı, özü də bilmədən barmağını dişlədi, qadına qarşı özündə elə bir ehtiras oyandı ki, özünü saxlaya bilməyib yehudidən soruşdu: "Bu könizlərin günahı nədir?" Yəhudi cavabında dedi: "Bunlar mənim qullarımdır, mənim pulumu oğurlayıb qaçmışdılar". Dəmirçi ucadan dedi: "Allah sənə gümanını aldıtsın. Vallah, əgər bu qız qazılar qazısının yanında olsaydı, özü də hər gün min belə cinayət törətsəydi də, o bunu bağışlardı. Bir də heç o, sir-sifətdən oğruya oxşamır, sənə də onun ayağını zəncirləməyə haqqın yoxdur".

Sonra dəmirçi yehudiyə yalvarıb xahiş elədi ki, onun ayağını zəncirləməsin. Zeyn əl-Məvasifin onun üçün xahiş eləyən dəmirçini görəndə ərinə dedi: "Səni Allaha and verirəm, mənə o yad kişiyyə göstərmə". Belə olanda əri ondan soruşdu: "Bəs sən Məsrurun üzünə necə çıxırdın?" Zeyn əl-Məvasifin ona cavab vermədi. Yəhudi dəmirçinin sözünü eşitdi, Zeyn əl-Məvasifin ayağını nazik zəncirlə, könizlərin ayağını isə qalın zəncirlə bağlatdırdı. Zeyn əl-Məvasifin bədəni zərif olduğundan qıldan toxunmuş bu paltara tab gətirmirdi. O da, könizlər də gecə-gündüz bu əzabə dözmədikləri üçün anıqladılar, çox keçmədi ki, onların sir-sifəti də solub getdi.

O ki qaldı dəmirçiye onun üreyində Zeyn əl-Məvasifə böyük bir məhəbbət baş qaldırdı, o, böyük dər-dəm içində öz evinə getdi, özü də elə hey bu şəri deyirdi:

"Dəmirçi, əllərin qurusun, çünki,
Sən vurdun o qızın qoluna zəncir.

Hotta buxovladın ayağını da,
O bütün dünyanın möcüzəsidir.

Qızıl bilərziklər layiqkən ona,
Nazik biləklərə geydirdin dəmir.

Qazilər qazisi görsəydi onu,
Texti-rovan üstə verdirərdi yer".

O bu şəri deyəndə qazilər qazısı evin yanından keçirdi, o şəri eşitdi. O adam göndərdi, dəmirçini yanına çağırırdı ondan soruşdu: "Ey

dəmirçi, o kimdir ki, sən onun adını belə məhəbbətlə çəkirsən, kimdir sənə üreyini ovlayan?"

Dəmirçi qazını görəndə ayağa durdu, onun əlini öpüb ucadan dedi: "Qoy Allah bizim ağamız qazının ömrünü uzun eləsin, o qız ki mən deyirəm, onun filan-filan xüsusiyyətləri var, gözəllikdə tay-bərabəri yoxdur". Sonra o, qazıya qızın gözəlliyini, qədd-qamətini, boy-buxununu, tündürütlüyünü, onun gözəl üzünü, incə belini, ağır ombalarını təsvir etməyə başladı. Sonra o, qazıya dedi ki, həmin qız təhqir olunmuşdur, əl-ayağı zəncirlənmiş, yeməkdən məhrum edilmişdir.

Belə olanda qazi dedi: "Ey dəmirçi, sən get o qıza bizim yanımıza gəlməyin yolunu göstər, o bura gələndə biz onun haqqını alıb özünə verərək, bu könizlərin həyatı sənədən asılıdır, əgər sən ona bugünkü gündə bizim yanımıza gəlməyin yolunu göstərsən, Allah onun əvezini çıxar". Dəmirçi dedi: "İftaət borcumdur!" Sonra o elə o saat Zeyn əl-Məvasifin evinə yollandı, gələndə gördü ki, darvaza bağlıdır, bu vaxt o içəridə qəmli, ürəkden gələn zərif bir səsi eşitdi, bu Zeyn əl-Məvasifin səsi idi. O bu şəri deyirdi:

"Vətəndə necə xoş dövrən sürürdüm;
Dolduran yar idi qədəhimizi.

Yaxın adamların içində, ömrün
Həm gündüzlü xoşdu, həm də gecəsi.

Yaraşq verirdi həyatıma
Mey camı, ud, rübab və kanon səsi.

Pozub bu şadlığı, bu yaxınlığı,
Çox qəm döndərdi fərhətimizi.

Ayrılıq quzğunu qovulaydı kaş,
Vəsle çatdıraydı məhəbbət bizi!"

Dəmirçi bu inci kimi düzülmüş zərif şəri eşidəndə gözələrindən bulud kimi yaş axıtdı, sonra o, darvazanı bərk-bərk döyməyə başladı, içəridən qadınlar soruşdular: "Qapını döyən kimdir?" O cavabında dedi: "Mənəm, dəmirçiyəm". Sonra o, qazının fikrini onlara bildirdi və dedi ki, qazi onları görmək, onların bərsində tədbir görüb öz haqlarını özlərinə qaytarmaq istəyir..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz əlli səkkizinci gecə oldu, Şəhrişad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, dəmirçi qazının sözlərini Zeyn əl-Məvasifə yetirib dedi ki, onlar qazının yanına gəlib ona şikayət eləsinlər, qazı onları incidini cəzalandıracaq, onların haqqını özlərinə qaytaracaq. Zeyn əl-Məvasif dəmirçiye dedi: "Biz necə onun yanına gedə bilirik, görmürsənmi darvaza bağlı, bizim ayağımız zəncirdə, açar isə yəhüdidədir". Dəmirçi dedi: "Mən açar düzəldib qıfılları da, zəncirləri də açaram". Zeyn əl-Məvasif dedi: "Bəs qazının evini bizə kim göstərəcək?" Dəmirçi dedi: "Mən ora necə getməyi sizə başa sala bilərəm". Zeyn əl-Məvasif dedi: "Biz qıldan hazırlanmış paltar geymişik, özümüzdən də kükdür iyi gəlir, biz bu vəziyyətdə qazının yanına necə gedə bilirik?" Dəmirçi dedi: "Buna görə qazı sizi məzəmmət eləməyəcək".

Sonra dəmirçi gedib o saat açar düzəldti, gəlib darvazanı, qıfılları, qadınların ayağından zəncirləri açdı, qazının yanına necə getməyi onlara başa saldı. Sonra Hübub öz xanımının əynindəki qıl paltarı çıxartdı, onunla hamama gedib onu çimisdirdi, ona ipək paltar geydirdi, onun sir-sifəti özüne gəldi, əvvəlki kimi yenə də görəni heyran elədi. Bu vaxt onun əri tacirlərin birinin evində qonaqlıqda idi. Zeyn əl-Məvasif özüne bərbəzək verəndən sonra durub qazının yanına getdi. Qazı onu görən kimi ayağa qalxıb hörmətlə onu salamladı, qız da göz-lərindən şəfəq saça-saçı incə bir səslə qazıya bu sözləri dedi: "Qoy Allah ağamız qazının ömrünü uzatsın, hər qada-baladan uzaq eləsin!"

Sonra o, qazıya dəmirçinin xeyirxah hərəkətindən, yəhudinin onun başına gətirdiyi oyundan danışdı. O, qazıya dedi ki, onları ölüm gözləyir, özü də onların xilas olmalarına heç bir ümid yoxdur. Bu vaxt qazı soruşdu: "Ay qız, sənin adın nədir?" Qız cavabında dedi: "Mənim adım Zeyn əl-Məvasif, kənzimin adı Hübubdur". Qazı ucadan dedi: "Sənin adın da özünə uyğun gəlir, adın da özün kimi gözəldir!" Zeyn əl-Məvasif gülümsünüb üzünü örtüdü. Bu vaxt qazı ona dedi: "Ey Zeyn əl-Məvasif, sənin ərin varmı?" Qız cavabında dedi: "Yox, mənim ərim yoxdur". Qazı soruşdu: "Sən hansı dinə qailənsən?" Qız cavabında dedi: "Mən dinlərin ən yaxşısı olan islam dininə qailəm". Qazı dedi: "Alla-

hın müqəddəs qanunlarına and iç ki, sən ali din olan islam dininə qailənsən". Qız and içdi və islam dininə öz etiqadını bildirdi.

Belə olanda qazı soruşdu: "Bəs sənin gəncliyin yəhudi ilə necə keçib?" Zeyn əl-Məvasif dedi: "Ey qazı, qoy Allah sənin ömrünü uzun eləsin, səni bütün arzularına yetirsin, ömrün-günün xoşbəxtliklə keçsin. Mənim atam rəhmətə gedəndə onun on beş min dinarı vardı. O həmin pulları yəhudiye verdi ki, yəhudi ticarətlə məşğul olsun, əldə etdiyi gəliri bizimlə bölsün, maya isə yerində qalsın. Atam öləndə yəhudi mənimlə evlənmək istədi, mənı anamdan tələb elədi. Onda anam ona dedi: "Mən onu necə öz dinimdən döndərib yəhudi edə bilərəm! Allaha and olsun, mən səndən hökumətə şikayət edəcəyəm!" Bu vaxt yəhudi anamın sözlərindən qorxdı, pulları götürüb Ədən şəhərinə qaçdı. Biz eşidəndə ki, o, Ədən şəhəridədir, onu axtarmaq üçün ora getdik. Biz orada onu tapanda o bizə dedi ki, ticarətlə məşğuldur. Gündə o qədər mal alıb-satır ki, nə sayı var, nə hesabı. Biz də onun sözüne inandırıq. O bizim başımızı ta o vaxtacaan aldı ki, axırda bizi öz toruna saldı, ayağımızı zəncirləyib, bizə əzab-əziyyət verməyə başladı, başımıza min bir oyun açdı. İndi biz burada qorubik, göydə Allahdan, yerdə qazıdan savayı heç kimimiz yoxdur".

Qazı bu əhvalatı eşidəndə Hübubdan soruşdu: "Doğrudanmı bu qadın sənin xanımdır, özü də ərsizdir?" Hübub cavabında dedi: "Bəli". Onda qazı dedi: "Elə isə gəl sən mənə öz xanımla evləndir. Mən də o köpekden bütün ələdiklərinin heyfini almasam, qoy Allah mənə qənim olsun, qoy mən qıl olum, həmişə qismətım oruc olsun". Hübub cavabında dedi: "İtaət borcumuzdur!" Qazı dedi: "Onda get öz ürəyini, eləcə də öz xanımların ürəyini sakit elə. Sabah Allahın köməyi ilə mən o bəduğur yəhudinin dalınca adam göndərəm, siz də görərsiniz ki, mən burada onun başına nə oyun açaram".

Qız qazıya uğur arzulayıb getdi, qazı da dörd-qəm, sonsuz qüssə-kədər içində burada qaldı. Hübub öz xanımı ilə çıxıb gedəndən sonra onlar ikinci qazının evini soruşdular, onun evini axtarıb tapdılar. Beləliklə, onlar üçüncü, dördüncü qazının da yanına gətdilər, onların hamısına da öz dərclərini söylədilər. Onların hər biri qıza təklif elədi ki, ona ərə gəlsin. Qız da cavabında dedi: "Yaxşı!" Ancaq onların birinin o birindən xəbəri olmadı. Qazıların hər biri öz ürəyində qızla evlənmək istəyirdi. Yəhudinin isə bu işdən xəbəri yox idi, çünki qonaqlıqda başı qarışmışdı.

Elə ki səhər açıldı, Zeyn əl-Məvasifin kənişi xanımının ən gözəl paltarlarından birini seçib gətirdi, onu yaxşı-yaxşı geyindirib-kecəndirdi,

elə bəzədi ki, gəl görəsən. Sonra o öz xanımı ilə dörd qazı öyləşən məhkəməyə gəldi. Zeyn əl-Məvasif hakimləri görəndə örpəyi üzündən götürdü, xoş üzlə onları salamladı. Qazıların dördü də onu tanıdılar, hörmətlə salamladılar. Qız içəri girəndə onların biri yazı yazırdı. Qızı görən kimi qələm əlindən yerə düşdü. O biri nəso danışdı, sözü ağzında yarımçıq qaldı, dili topuq çalmağa başladı, digəri nəso sayırdı, o saat hesab yadından çıxdı. Hakimlər qıza dedilər: "Ey gözəllər gözəli, tamam rahat ola bilərsən, biz sənin haqqını tamamilə sənə qaytaracağıq". Belə olanda Zeyn əl-Məvasif onlara təşəkkür edib, xoşbəxtlik arzuladı. Sonra onlarla xudahafizləşib çıxıb getdi..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz əlli doqquzuncu gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət ələyirlər ki, hakimlər Zeyn əl-Məvasifə dedilər: "Ey gözəllər gözəli, qoy ürayın sakit olsun, biz sənin haqqını özünə qaytaracağıq". Belə olanda qız onlara təşəkkür etdi, vidalaşib getdi. Bu vaxt yəhudi öz dostlarının yanında qonaqlıqda olduğu üçün bütün bu işlərdən xəbərsiz idi. Zeyn əl-Məvasif bu qələm sahiblərini, bu qanun icraçıları öz bədxah, zalım örinə qarşı çevirdiyi üçün sevincindən ağlayıb bu şəri dedi:

"Ağla, gözüm, ağla, yaşın sel olsun,
Təsəlli umuram bu göz yaşından.

Rahib paltarındır geydiyim indi,
İpək geyinirdim anıma bir zaman.

Bir vaxt qorq olardım müşkə, önəbə,
Kükürd iyi gəlir bax üst-başından.

Nələr çəkdiyimi bilsən, o Məsrur,
Çatardın dadıma sən dayanmadan.

Dəmir buxovlara salıb Hübubu
Allahdan qorxmayan qəddar bir insan.

Mənsə yəhudiilik dinindən dönüb
Nə vaxtdır olmuşam pak bir müsəlman.

Pərəstiş ələyib candan-ürəkdən,
Məhəmməd dininə getirdim iman.

Bədbəxt sevgilini unutma, Məsrur,
Yadından çıxmasın o əhdi-peyman.

Sən sevdiiyicün döndüm dinimdən,
Tuturam eşqimi, dinimi pünhan.

Əgər sevirənsə məni, düş yola,
Bu uzun yolları keç yubanmadan!"

Sonra o oturub bir namə yazdı, orada yəhudinin onun başına açdığı oyunları, həm də bu şəri başdan-axıracan təsvir eləmişdi. Zeyn əl-Məvasif yazıb qurtarandan sonra naməni bükdü, onu Hübuba verib dedi: "Ala bu məktubu, Məsrura göndərənəcnə onu qoynunda saxla".

Elə bu vaxt yəhudi içəri girdi, gördü ki, onlar nəyə isə sevinirlər. O soruşdu: "Siz nə üçün belə sevinirsiniz? Yoxsa dostunuz Məsrurdan məktub almısınız?" Zeyn əl-Məvasif cavabında dedi: "Bizim sənin zülmündən xilas olmağımız üçün Allahdan savayı heç kəsədən köməyimiz yoxdur. Allah özü bizi bu zülmədən xilas edəcək. Əgər sən bizi öz vətənimizə qaytarmasan, onda sabah səninlə bu şəhərin hakiminin yanına getməli olacağıq". Yəhudi soruşdu: "Bəs zənciri sizin ayağınızdan kim açır? Mən sizin hər biriniz üçün əvvəlkindən on dəfə ağır zəncir düzəltməyəyəm, o zəncirdə sizi bu şəhərin başına dolandıracağam". Onun cavabında Hübub dedi: "Allahın köməyi ilə bizə qazdığın quyuya özün düşərsən. Sən ki bizi vətənimizdən uzaq salmışan, çox çəkməz Allah sənin də cəzanı verər. Sabah biz səninlə birlikdə bu şəhərin hakiminin yanına olacağıq".

İş belə olanda yəhudi şəhər tezdən durub dəmirçinin yanına getdi ki, qadınların əl-ayaqlarına vurdurmaq üçün zəncir düzəltərsin. Bunu görən Zeyn əl-Məvasif öz kəlini də götürüb şəhər məhkəməsinə gəldi. O, qazıları görən kimi onları mehribanlıqla salamladı, qazılar da onu hörmətlə qarşıladılar. Sonra qazıbaşı öz yanındakı qazılara dedi: "Bu qadın elə bir gözəldir ki, onu bir dəfə görən adam ona vurulur, onun gözəlliyi qarşısında ürəyi mum kimi yumşalır". Sonra qazıbaşı dörd adam qoşub onlara dedi: "Gedin bunu incidəni sürüyə-sürüyə

buraya gətirin". Bunlar burada qalsın, indi sizə kimdən deyim, yəhudidən.

Yəhudi dəmirçinin yanına gedib qadınlar üçün zəncir düzəltirdi, evə qayıdanda qadınları evdə görmədi, özü də çox pərt oldu. Elə bu vaxt onun dalınca göndərilən adamlar gəlib çıxdılar, onu tutub əl-qolunu bağladılar, toposinə döyö-döyö qazının yanına gətirdilər. Elə ki qazı onu gördü, üstünə qışqırıb dedi: "Vay sənin halına, ey Allahın düşməni, yəni sənin əməlin o qədər azıb ki, bu qadınların başına olmanın oyun açmısan, onların pulunu əlindən alıb el-obasından didərgin salmışsan, hələ bir onları yəhudi də eləmək istəməsən? Sən necə cürət edib müsəlmanı kafir eləmək istəməsən?" Yəhudi dedi: "Ey möhtərəm hakim, o mənim arvadımdır". Ondan bu sözləri eşidəndə qazılar onun üstünə qışqırıb dedilər: "Bu köpəyi topik altına salıb o qədər döyün ki, ağı başına gəlsin".

Sonra yəhudinin oynından ipək paltarını çıxardıb, ona Zeyn əl-Məvasifin qıldan toxunmuş cod paltarını geyindirildilər, onu yerə uzadıb topiklədilər, sonra onu eşşəyin belinə tərsinə mindirdilər, eşşəyin quyruğunu da onun əlinə verdilər, özünü də bu vəziyyətdə şəhərin başına dolandırmağa başladılar. Sonra onlar yəhudini əlcəldilmiş və təhqir olunmuş bir halda qazının yanına gətirdilər. Qazılar onu gören kimi əmr elədilər ki, onun əl-ayağını kosib çərmixə çəksinlər. Bunu gören malunun qorxusundan ağı başından çıxdı və ucadan dedi: "Möhtərəm hakimlər, axı siz mondən nə istəyirsiniz?" Hakimlər onun cavabında dedi: "De ki, bu qadın mənim arvadım deyil, mənim pullarını isə onun-kudur, onun başına olmazın oyunlar açıb məni onun öz el-obasından didərgin salmışam". Yəhudi öz günahını boynuna aldı. Belə olanda bu barədə sənəd tərtib etdilər, pulları yəhudidən alıb, həmin sənədlə birlikdə Zeyn əl-Məvasifə verdilər. O da bütün bunları götürüb evə qayıtdı. Bu vaxt qazıların hər biri öz üroyində düşündü ki, ilk baxışdan onun ağlını başından alan qadın onun olacaq.

Elə ki, Zeyn əl-Məvasif gəlib evə çıxdı, elə o saat evdə çəkiddə yüngül, qiymətdə ağır nə vardısı hamısını yığıb-yığırdı, özü də oturub gecənin düşməsinə gözlədi. Elə ki qaranlıq qarışdı, o öz kənizi ilə bu şeyləri götürüb gecə qaranlığında yola düşdü. O durub-dincələmədən üç gün-üç gecə yol getdi. Zeyn əl-Məvasif getməkdə olsun, mən sizə kimdən deyim, qazılardan.

Zeyn əl-Məvasif gedəndən sonra qazılar əmr elədilər ki, yəhudini zindana alsınlar..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz altmışıncı gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Zeyn əl-Məvasif gedəndən sonra qazılar əmr elədilər ki, onun ərinə zindana salsınlar. Elə ki şəhər açıldı, qazılar və şahidlər oturub gözlədilər ki, indicə Zeyn əl-Məvasif onların yanına gələcək. Ancaq o gəlib çıxmadı.

Belə olanda Zeyn əl-Məvasif əvvəl hansı qazının yanına getmişdisə, həmin qazı dedi: "Mən bu gün şəhər ətrafına getmək istəyirəm, orada işim var". O öz qatırına mindi, nökrəni də yanına alıb şəhərin bütün künc-bucağını, dögələrini və küçələrini gəzib dolaşdı, Zeyn əl-Məvasifə axtardı. Ancaq ondan soraq verən olmadı. O, şəhərdə gəzərkən bir də gördü ki, o biri qazılar da onun kimi şəhərin küçələrinə düşüb gəzir. Onlardan hər biri öz üroyində elə bilirdi ki, Zeyn əl-Məvasif ondan savayı heç kimə söz verməyib. İşi belə görən birinci qazı yoldaşlarından soruşdu ki, onlar şəhərdə nə axtarırlar? Onlar da dərdlərini açıb ona danışdılar. İşdən həli olan birinci qazı gördü ki, onların da dərdi elə onun dərindənndir. Sonra hamısı düşüb bir yerdə Zeyn əl-Məvasifə axtarmağa başladılar. Ancaq onu gördüm deyən olmadı, onlar yorğun-argın öz evlərinə qayıtdılar, xəstə olub üzüüstə yatağa düşdülər. Sonra qazıbaşının yadına Zeyn əl-Məvasifin onun yanına yollayan dəmirçi düşdü. Tez onun dalınca adam yolladı. Elə ki dəmirçi gəldi və onun qabağında əyilib yeri öpdü, qazıbaşı ondan soruşdu: "Ey dəmirçi, sənin bizim yanımıza yolladığın o qızın başına nə iş gəldiyindən xəbərin varmı? Allaha and olsun, əgər sən onun barəsində mənə məlumat verməsən, səni şallaqla döydürəcəyəm!" Dəmirçi qazının sözlərini eşidəndə bu şəri dedi:

"Məni əsir edən o nadir gözəl
Sanki cəm etmişdi hər tərəfatı.

Gözü ceyran gözü, ənbərdi ətri,
Özü bir günəşdi, budaqdı qəddi".

Sonra dəmirçi ucadan dedi: "Mənim ağam, Allaha and olsun, o sizin hüzurunuzu tərk edəndən sonra, bir dəfə də olsun onu görməmişəm,

ancaq o mənim ürəyimi və ağlımı başımdan alıb. Mən indi hər dəqiqə onun barəsində düşünürəm. Mən bir gün özümü saxlaya bilməyib onun evinə getdim. Kimdən soruşdumsa, xəbər verən olmadı. Bilmirəm suyun dibinə girib, ya göyə uçub".

Qazı dəmirçinin bu sözlərini eşidəndə ucadan elə bağırdı ki, az qaldı ürəyi partlasın. Sonra bərkənd dedi: "Allaha and olsun, biz görək heç onu görməyəydik!" Elə ki dəmirçi çıxıb getdi, qazı qızın dərindən yorğan-döşəyə düşüb ağır xəstələndi. O biri qazılar da, şahidlər də onun günündə idilər. Onların yanına nə qədər həkim gəlirdisə, heç kəs dərmlərinə əlac ələyə bilmirdi. Sonra adlı-sanlı adamlar birinci qazının yanına gəldilər, onu salamlayıb soruşdular ki, ona nə olub? Qazı dərin-dən köks ötürüb dərini onlara açdı, sonra da bu şəri dedi:

"A dostlar, qaziyyə şəfa diləyin,
Məni qınamayın siz hədər-hədər.

Məzəmmət etməyin deyildir yeri,
Məzəmmət, sevərək öləne neylər?

Doğrudur, qaziyyə; mənim ömrümi
Yetirir yerinə həm kənd, həm şəhər.

Hökimsiz, davasız dərda düşmüşəm,
Məni məhv eləyib o qara gözlər.

Müsləman qızları içrə o tökdir,
Dodağı mərəcandır, dişləri gövhər.

Gözüm dikiləndə gözəl üzünə,
Sandım yer üzünə enibdir qəmə.

Bax onun üzünə, təbəssümünə,
Gözəldir o başdan-ayağa qədər.

Nə ərəb yurdunda, nə başqa yerdə
Bir gözəl tapılmaz ona bərabər.

Mənə vədə verib demişdi o qız:
Yetirəm yerinə sən nə etsən ömr.

Bu mənim ad-sanım, bu imtahanım;
Bundan başqa bir şey almayın xəbər".

Şəri deyəndən sonra qazı hönkür-hönkür ağladı, son dəfə köks ötürdü və ruhu canından çıxdı. Yanına gələnlər onu yaxşı-yaxşı yudular, kəfəne bükdülər, aparıb dəfn elədilər, onun baş daşına bu şəri yazdılar:

"Bunda aşıqlığın hər üzü vardı;
Qatili əmansız sevgidir bunun.

Hakimdi, – caniyyə divan tuturdu,
İcracısı eldi hər buyruğunun.

Divan ayağına çəkdi onu eşq,
Hakimdi, məhkumu oldu bir qulun".

Sonra onlar: "Allah sənə rəhmət eləsin!" deyib, həkimini də götürüb, ikinci qızının yanına gəldilər, gördülər ki, onun da həkimlik heç bir dərdi yoxdur. Bu vaxt onlar soruşdular ki, ona nə olub? İkinci qazı da öz dərini açıb onlara danışdı. İşi belə görəndə onlar bu qazını bərk danladılar, onu bərk tənbəh elədilər, ağlına başına yığmasını məsləhət gördülər. Onların cavabında qazı avazla bu şəri dedi:

"Məni danlamayın, dərdim böyükdür;
Bir ceyran öləndən almışam yara.

Aylara hökm edən, ilə hökm edən
Hüub adlı kənz gəlmişdi bura.

Ondan çox gözəldi yanındakı qız,
Üzü bir günəşdi, alını aypara.

Camalına heyran olduğum qızın
Göz yaşı dönmüşdü axan çaylara.

Sarsıldım, əhvalım oldu pərişan
Gözüm sataşınca həmin dildara.

Məni bəndə salıb məhəbbət ilə
Hara getdi o şux, söyləyin hara?

Bax, budur başımdan keçənlər mənim;
Bax, budur qəlbimi üzən macərə".

Sonra o da hönkürüb ağladı, dərindən köks ötürdü və ruhu canından çıxdı. Onu da el adəti üzrə, aparıb dəfn elədilər, sonra da "Allah sənə

rəhmət eləsin!" – deyib üçüncü qazının yanına getdilər, gəlib nə gör-sələr yaxşıdır, gördülər ki, o da ikinci qazının günündədir. Dördüncü qazının yanına gəndə, onu da bu vəziyyətdə gördülər. Bütün qazılar da, şahidlər də Zeyn əl-Məvasifin dərindən naxış olmuşdular. Onların hamısı qızın dərindən ölürdülər. Əgər aralarında ölməyən varda, o da qızın dərindən dəli-divanə idi...

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz altmış birinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət ələyirlər ki, səhərin adlı-sanlı adamları hakimlərin, bir də şahidlərin yanına gələndə gördülər ki, onların hamısı Zeyn əl-Məvasifin dərindən dəli olublar, hamısı onun dərindən ölürlər. Nələc qalib, onların hamısına rəhmət oxuyub getdilər. Bəli, bunlar burada qalsınlar, indi sizə kimdən deyim Zeyn əl-Məvasifdən. Zeyn əl-Məvasif gecəni-gündüzə qatib bir neçə gün yol getdi. Günlərin bir günü onların yolu bir monastırın yanından düşdü. Həmin monastırda Danis adlı məşhur bir rəhəb vardı. Bu rəhəb qırx zadəgan xidmət edirdi. O, Zeyn əl-Məvasifin görün kimi onun gözəlliyinə heyran oldu, monastıra dəvət ələyib dedi: "On gün burada qalib dincəlin, sonra yolunuza davam edərsiniz". Qız buna razı oldu, öz kənizləri ilə burada qaldı.

Elə ki qız monastırda əyləndi, Danis onun gözəlliyini görüb ona meylini saldı. Çox keçmədi ki, qızın gözəlliyi onu lap asir elədi, ağılı başından çıxardı. O öz etiqadından çıxmağa başladı. Hər gün öz zadəganlarından birini qızın yanına minnətə göndərirdi ki, onunla ülfət bağlasın. Zadəganlar qızın yanına gəlib, qızın gözəlliyini görəndə kimi ağılları başlarından çıxır, ona öz məhəbbətini bildirirdilər. Qız isə hər dəfə onlardan üzr istəyib imtina ələyirdi. Ancaq Danis qızdan əl çəkmirdi ki, çəkmirdi. Qırx zadəganın qırxını da bir-birinin dalınca onun yanına minnətə göndərdi. Zadəganlar isə qızı görəndə kimi onun gözəlliyi qarşısında özlərini itirirdilər, Danisin adını belə çəkməyib, qıza öz məhəbbətlərini izhar ələyirdilər. Axırda qızın əlacı kəsildi, onların xahişini qaba sözlərlə rədd etməyə başladı.

Elə ki Danisin səbri tamam tükəndi, məhəbbət ona dov gəldi, o öz-özünə dedi: "Kim mənim bədənimi öz dırmağından yaxşı qaşıyar, kim mənim işimə özüməndə itti qacar" məsələni dəyən elə düz deyib. Sonra o durub yaxşı yemək- içmək hazırladı və onu gətirib Zeyn əl-Məvasifin qabağına qoydu (Bu, Zeyn əl-Məvasifin bura gəldiyi doqquzuncu gün idi). Rəhəb yeməyi qızın qabağına qoyandan sonra dedi: "Allah xətrinə ən yaxşı yemək bizə qismət olandır, buyurun qonaq olun". Qız əlini yeməyə uzadıb bu sözləri dedi: "Bismillahir-rəhmanir-rəhim!" Elə ki qız öz kənizləri ilə yeyib qurtardılar, keşib ona dedi: "Xanım, mən səna bir şeyir demək istəyirəm". Qız dedi: "Buyur de". Onda Danis bu şəri dedi:

"Gül üzün, bal sözün aldı canımı,
Şərim də, nəsrin də səndən danışır.

Bir mərhəmət göstər bu düşüncünə,
Səvdə yuxusunda xoşalım çəşir.

Eşşin dolisiyən; yadıma nə din,
Nə monastır düşür, nə dünya düşür.

Eşit fəryadımı, son ey gül bədən!
Eşşinlə vücudum yanır-alışır".

Zeyn əl-Məvasif onun şerinə bu şeirlə cavab verdi:

"Vəsəl ümidlisi, əl çək ümiddən,
Bəsdir, tutma məni sorğu-suala.

Əlin çatmayacaq şeyə əl atma,
Tamahkarlıq ilə əkidir bəla".

Danis qızın şerini eşidəndə nələc durub öz xiyməsinə gətirdi və heç bilmədi ki, qızı necə ələ alsın. O bütün gecəni dərd-qəm içində keçirdi. Elə ki gecə oldu, Zeyn əl-Məvasif ayağa durub kənizlərinə dedi: "Durun gedək, biz bu qırx rəhəblə bacara bilməyəcəyik, onlar məni rahat qoymayacaqlar". Kənizlər cavabında dedilər: "Baş üstə!" Sonra onlar atlarına süvar olub monastırı tərk elədilər..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

862-ci gecə

Elo ki səkkiz yüz altmış ikinci gecə oldu, Şəhrizad nəglin dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət ələyirlər ki, Zeyn əl-Məvasif öz könizləri ilə gecə monastırı tərk ələyib dinclik bilmədən bütün gecəni yol getdilər. Birdən yolda bir karvana rast gəldilər. Onlar da gəlib karvana qarışdılar. Söz-söhbətə qulaq asanda, onlar başa düşdülər ki, bu karvan Ədən şəhərindəndir. Karvanın adamları Zeyn əl-Məvasifin başına gələn macəralardan danışib deyirdilər ki, şəhərin bütün qazıları və şahidləri onun dərindən ölüblər, şəhər camaatı onların yerinə təzə qazılar və şahidlər seçiblər, Zeyn əl-Məvasifin örnə isə zindandan azad ediblər. Zeyn əl-Məvasif bunları eşidəndə öz könizi Hübubdan soruşdu: "Məgər sən bu söz-söhbəti eşitmirsən?" Hübub cavabında dedi: "Qadından çəkinməyi özünə şəərət sayan bir rəhib sən dərindən dəli-divanə olmuşdusa, "İslamda rəhəblik yoxdur" deyən qazılardan nə gözləmək olar. Hələ ki sirmimizin üstü açılmayıb, tez gedib vətənimizə çıxsaydıq, yaxşı olardı". Onlar daha tez-tez getməyə başladılar. Bəli, Zeyn əl-Məvasiflə onun könizləri getməkdə olsunlar, indi sizə kimdən deyim, rəhəblərdən.

Elo ki şəhər açıldı, rəhəblər bir-bir Zeyn əl-Məvasifi salamlamağa gələndə nə görsələr yaxşıdır, gördülər ki, onu yeri bomboşdur. Bu vaxt onların ağılları başlarından çıxdı, ürəkləri dərəcə düşdü. Birinci rəhib üst-başını cırıb bu şəri deməyə başladı:

"Yığının başıma dostlar-tanışlar,
Tezliklə deyərəm sizə: "Əldivə!"

Çilgün məhəbbətin, eşqin ucundan
Qəlbim məskon olub aha-fəryada.

Ay da gözəllikdə çatmaz o qıza,
Yerlərə, göylərə işıq saçsa da.

O getdi, canımı apardı getdi.
Mən onun eşqinə olmuşam fəda".

İkinci rəhib isə bu şəri deməyə başladı:

"Ey mənim qəlbimi aparən gözəl,
Rəhm et bu aşığa, tez qayıt geri.

O getdi, dincliyim onunla getdi,
Qulağımda qalıb hələ sözləri.

Məndən uzaqdadır, bəri yuxuda
Qayıdıb gələydi o gözəl pəri.

Qəlbim də, ağlım da onunla getdi,
Mənə göz yaşımın qaldı selləri".

Sonra üçüncü rəhib bu şəri dedi:

"Xəyalən çəkirom sənəin şəklini,
Örəyim sənəinçin olubdur məkan.

Bir an qulağımdan eşik olmayan
Sözlərin şirindir şəhədlə baldan.

Cismim seçilməyir qaz lələyindən.
Axan göz yaşlarım olub bir ümman.

Bəri, yatan zaman yuxuma gəl gir,
Üzüm göz yaşından dincəlsin bir an".

Sonra dördüncü rəhib belə bir şəir dedi:

"Eşqin xəstə salıb məni, sevgilim,
Danışa bilmirəm, dilim olub lal.

Göydür yerin sənəin, ey mahi-taban,
Olmuşam mən sənəin eşqinə bihəl!"

Sonra beşinci rəhib bu şəri dedi:

"Sevirəm ayüzlü o nəzonəni,
Zərifdir bədəni, iridir dalı.

Məhəbbəti məni yandırır-yaxır,
Gözüm yaş yağdırır, bulud misal".

Sonra altıncı rəhib bu şəri dedi:

"Doğub boxt ulduzun, ey gül butası,
Eşqin qoymayıbdır məndə taqəti.

Yanağın odunda yanan bu canım
Sənə məndən edir bu şikayəti.

Dindarlıq eşqini unutdurarmı,
Tək sənə eylərəm mən ibadəti".

Sonra yeddinci rəhib bu şəri dedi:

"Ruhum hobs edib, ağlatdı məni,
Eşqin təzələyib, aldı səbrimi.

Onan ayrı düşmək nə çətin işdir!
Görüşü köksümü dolir ox kimi.

Olub-keçənləri əğyar unut sən,
Əhdin, məhəbbətin deyil daimi".

Qalan zadəganlar, rəhiblər də şeir deyib ağladılar. O ki qaldı onların başçıları Danisə, o qızla görüşməyin mümkün olmadığını görəndə hönkür-hönkür ağladı və bu şəri dedi:

"Elə ki baş alıb o getdi burdan,
Mənim ümidim də düşdü didərgin.

Sərban, çox incitmə boz dəvələri,
Onlar geri döndü bəlkə də bir gün.

Dərdim təzələndi, yuxum çəkildi,
Şadlığım, fərəhim edildi sürgün.

Xəstəyəm, dadıma yetişsin Allah,
Mənə dərddə salıb o üzü gülgün".

Elə ki rəhiblər Zeyn əl-Məvasifə görmək ümidini itirdilər, onlar belə qərara gəldilər ki, onun surətini yaradıb, öz ürəklərində yaşatsınlar. Onlar Möclisləri dağıdan gələnəcən beləcə yaşadılar.

Bəli, rəhiblərin başına bu işlər gəldi. O ki qaldı Zeyn əl-Məvasifə, o öz sevgilisi Məsrurə qovuşmaq üçün az getdi, üz getdi, dərə-təpə düz getdi, neçə gün-neçə gecə yol getdi, axırda gəlib öz mənzilinə çatdı. O, qapını açıb içəri girdi, sonra bacısı Nəsimin dalınca adam gəndirdi.

Bacısı onun qayıdıb gəlməsi xəbərini eşidəndə çox şad oldu. Bacısının xalçalarını, başqa qiymətli şeylərini götürüb onun yanına gəldi. O, bacısına ev-eşiyini yığışdırıb səliqəyə salmaqda kömək elədi. Sonra müşk-ənbər yandıraraq qoxusunu evə verdi. Zeyn əl-Məvasif ən gözəl paltarlarından birini geyindi, yaxşı-yaxşı bəzəndi. Bundan isə Məsrurənin xəbəri yox idi. O, dörd-qəm içində sevgilisinin həsrətini çəkirdi..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz altmış üçüncü gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Zeyn əl-Məvasif öz evinə gələndə bacısı xalçaları, bir də başqa qiymətli şeyləri gətirdi, Zeyn əl-Məvasifə geyindirib bəzədi, evi səliqəyə salmaqda kömək elədi. Məsrurənin isə bütün bu işlərdən xəbəri yox idi. O, dörd-qəm içində öz sevgilisinin həsrətini çəkirdi. Zeyn əl-Məvasif oturub onunla getməyən kənizlərlə söhbətə başladı, öz başına gələn əhvalatı onlara danışdı, sonra çıxıb Hübubə pul verdi ki, gedib yemək-ichmək alsın. Hübub gedib Zeyn əl-Məvasif hər nə istəmişdisə, hamısını alıb gətirdi. Elə ki onlar oturub yeyib-icdilər, bundan sonra Zeyn əl-Məvasif Hübubə dedi ki, gedib Məsrurə dəysin, öyrənib bilsin ki, o nə vəziyyətdədir, kəfi-əhvalı necədir.

Məsrurənin isə nə gecə, nə də gündüz rahatlığı vardı. O, dörd-qəm içində gəzər-dolanar, məhəbbəti ona dov gələndə Zeyn əl-Məvasifin evinə gedər, evin daş-divarını öpər, şeir deyib ağlardı. Bir gün o sevgilisi ilə vidalaşdığı yerə getdi, orada dayanıb bu şəri deməyə başladı:

"Dərdimi hamıdan gizli saxladım,
Yuxumu özümə apardı hicran.

Elə ki güc etdi qara fikirlər,
Dedim: Ey kəc bəxtim, əlindən aman!

Cövrələr, cəfalar alıb üstümü,
Mənə rəhm edəydi sevimli canan.

Gecələr gözüme yuxu gəlməyir,
Yetişsin dadıma dostların bu an.

Dostlar, rəhm eləyin mən alçalmışa,
Üzüldübdür əlim dövlətdən, maldan.

Çoxları danladı mənə eşq üçün,
Ürəyim dönmədi amma bu yoldan.

Toxunulmaz qaldı öz sevgilimlə
Mənim bağladığım o əhdü-peyman.

Dedilər: Bağlanma çıxıb getmişə,
Dedim ki: Təleyim güler bu zaman".

Sonra öz evinə qayıdıb gəldi, oturub o qədər ağladı ki, huşu başından getdi. Bərk yorulduğundan onu yuxu apardı. O, yuxuda gördü ki, Zeyn əl-Məvasif qayıdıb evinə gəlir. O diksinib yuxudan ayıldı, durub ağlaya-ağlaya Zeyn əl-Məvasifgilin evinə sarı yollandı, yolda da bu şəri dedi:

"Yadımdan birçün çıxmayan yarın,
Eşqlə ürəyim od tutub yanar.

Sübhü-şam istərəm Allahdan imdad,
Mənə ayrı salıb bu çərxi-qəddar.

Nə zaman qurtarar ayrılıq dəmi,
Vüsala nə zaman çatırıq, ey yar?"

O, şerhin son sözlərini deyəndə, artıq Zeyn əl-Məvasifgilin həyətinə gəlir çatmışdı. Budur birdən onun burnuna xoş ətir gəldi. Ürəyi bərk-bərk döyünməyə başladı. Eşqi yenə də alovlandı, az qaldı ki, ağlı başından çıxsın. Birdən Məsrur uzaqdan evin bir küncündə Zeyn əl-Məvasifi gördü, buna çox şad oldu. Hübub Məsruru görəndə kimi gəlir onu salamladı, onu Zeyn əl-Məvasifin qayıdıb gəlməsi xəbərini verib dedi: "O mənə sənin dalınca göndərən ki, səni onun yanına dəvət edirəm".

Məsrur bu xəbərdən o qədər şad oldu ki, daha nə deyir.

Hübub Məsrurla birlikdə Zeyn əl-Məvasifin yanına gəldi. Zeyn əl-Məvasif Məsruru görəndə kimi taxtdan düşüb onun boynuna sarıldı. Onlar qucaqlaşır bir keyli müddət bir-birini düz kimi yaladı. Onların ehtirası elə coşmuşdu ki, ağılları başlarından çıxmışdı. Zeyn əl-

Məvasifin huşu başına gələndə Hübubdan xahiş elədi ki, gedib bir dolça şərbət, bir dolça da ləvni şirəsi gətirsin. Elə ki keniz deyilən şeyləri gətirdi, onlar oturub yeyib-içməyə başladılar.

Gecə düşənəçən onlar yeyib-içdilər, ötən günləri xatırladılar. Zeyn əl-Məvasif başına gələn əhvalatı evvəldən-axıracan, yerli-yerində Məsrura nəql elədi. Zeyn əl-Məvasif dedi ki, o artıq müsəlman dinini qəbul edib, özü də müsəlman olub. Məsrur buna şad oldu, o da islam dinini qəbul elədi. Bütün kenizlər də bu dini qəbul edib Allah-təalanın bəndəsi oldular. Elə ki şəhər açıldı, Zeyn əl-Məvasif adam göndərərək qazını, bir də şahidləri çağırırdı, özü də onlara dedi ki, o çöxdəndir ki, ərindən ayrılıb, idda dövrü də keçib, indi də Məsrura ərə getmək istəyir. O saat onların kəbinini kəsdilər, onlar da xoşbəxt dövrən sürməyə başladılar. Belə, Zeyn əl-Məvasifin başına bu işlər gəldi. O ki qaldı onun əri yəhudiyyə, elə ki şəhər əhalisi onu zindandan azad elədi, o öz vətəninə yolu düşdü, az getdi, üz getdi, dərə-təpə düz getdi, axırda gəlib bir yerə çatdı ki, buradan Zeyn əl-Məvasif yaşayan şəhərə üç mənzillik yol idi. Xəbər gəlir Zeyn əl-Məvasifə çatdı. Bu vaxt o, Hübubu yanına çağırırdı dedi: "Get yəhudilər qəbiristanlığına, orada bir qəbir qazıb üstünü ört. Onun üstünə təzə gül qoy, ətrafına da su çilə. Əgər yəhudi gəlir səndən mənə soruşsa, onda deyərsən: "Mənim xanımın səndən incidiyi, küsdüyü üçün dərdəndə öldü. Onun ölümündən düz iyirmi gün keçib". Əgər o səndən soruşsa: "Onun qəbrini mənə göstər". Onu həmin qəbrin yanına gətir, sonra da onu diri-dirə ora basdır. Hübub cavabında dedi: "İtaət borcumdur!"

Sonra onlar xalça-palazı yıxdılar, aparıb anbara qoydular. Zeyn əl-Məvasif isə durub Məsrurgilin evinə getdi, onlar orada yeyib-içib kef etməyə başladılar. Beləliklə, üç gün də gəlir keçdi. Bunlar burada kefdə olsunlar, mən sizə kimdən deyim, Zeyn əl-Məvasifin ərindən.

Zeyn əl-Məvasifin əri səfərdən qayıdıb gəldi, darvazanı döyməyə başladı. Onda Hübub soruşdu: "Kimdir orda?" Yəhudi cavabında dedi: "Sənin ağa". O, qapını açanda yəhudi gördü ki, onun gözündən sel-su kimi yaş axır. Yəhudi soruşdu: "Nəçin ağlayırsan, hanı sənin xanımın?" Hübub cavabında dedi: "Xanımın səndən incidiyi üçün xiffə-tindən öldü". Yəhudi bu sözü eşidəndə özünü itirdi, hıçqırır ağladı, sonra da kənizdən soruşdu: "Ey Hübub, hanı onun qəbri?" Hübub onu yanına salıb qəbiristanlığa apardı, özü qazıdığı qəbri ona göstərdi. Yəhudi qəbri görəndə kimi hönkürüb ağladı və bu şəri dedi:

"İki şey, - birisi ömrün gənc yaş,
Birisi sevimli intizar, hicran.

Az da olsa bizə həmdəm olmasa,
Gözümüz kor olar qan ağlamaqdan".

Sonra o dərddli-dərddli ağladı və bu şəri dedi:

"Vəfadar olmadı mənə dəyanət,
Axır həyatımı məhv etdi firqət.

Elə ki ayrıldı məndən özizim,
Elə bil, kəsdilər cismimi bənd-bənd.

Gizli saxlayaydım görək sırımı,
Saxlaya biləydim eşqimi xəlvət.

Necə xoş keçirdi o yarla ömrüm,
Onsuz möhnət olub bəxtimə qismət.

Ölüm xəbərini verməklə yarın,
Hübub, sən artırdın dərdim üstə dər.

Ey Zeyn əl-Məvasif, ayrılmasaydığ,
Həyatı tərək edib gətməzdin əlbət!

Andı pozmağıma çox pəşman oldum,
Sonra öz-özümü etdim məzəmmət".

O, şəri deyib qurtardıqdan sonra hönkürüb elə ağladı ki, qəşş cləyib üzüstə yerə yıxıldı. Hübub onu sürüyüb qəbirə saldı, üstünü də torpaqla basdırdı. Sonra o öz xanımının yanına qayıdıb, olanların hamısını yerli-yerində ona nəql elədi. Zeyn əl-Məvasif bunu eşidəndə çox şad oldu və bu şəri dedi:

"Məni incitməyi qət etmişdi çərx,
Fələk bu hökmünü unudu lakin.

Öldü aravuran, qovuşdum yara,
Səsinə səs verək indi sevincin".

Bundan sonra onlar yeyib-içdilər, günlərini şad-xürrəm keçirdilər. Kəfləri pozan, Məclisləri dağıdan, oğlan və qızları məhv edən gələ-nəcən xoşbəxt dövrən sürdülər.

Murəddinlə qurşağı Mərgəmin nəğməsi

Şehrizad təzə nəğməni danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, keçən əsrlərdə, qədim zamanlarda Misir torpağında Tacəddin adlı bir tacir vardı. Deyilənə görə, bu tacir çox adlı-sanlı bir nəsiləndi idi. O olduqca xeyirxah və alıcnab bir adam idi. Ancaq o, ölkələr görməyi, səyahət etməyi, çöllərdən, düzənliklərdən, səhralardan, dağlardan, dəniz adalarından keçməyi, pul qazanmağı, var-dövlət yığmağı çox sevərdi. Onun çoxlu qulları, nöqərləri və kənziləri vardı. Səyahətdə olarkən onun başına gələnləri uşağa danışsan, qorxusundan saçı düməgə ağarardı. Bu tacir həm var-dövlətinə görə,

həm də bəlağətli danışığına görə bütün tacirlərdən üstün idi. O, çoxlu atların, qatırların, birhürgüclü və ikihürgüclü dəvələrin sahibi idi. Evi müxtəlif parça və mallar yığılmış ipək kisələrlə dolu idi. Onun top-top Xıms parçaları, Baalbək paltarları, cürbəcür ipəkləri, Mərv libasları, hind parçaları, Bağdad yaxalıqları, Məğrib əbələri vardı. Onun həm də xeyli türk kölələri, həbəş nöqərləri, Rum könizləri, Misir xadimləri və illərdən bəri yığıdığı çoxlu pulları və pulları saxlamaq üçün ipək kisələri vardı.

Deyələ görə, bu tacir öz boy-buxunu, gözəlliyi və qıvrıq hərəkətləri ilə hamını özünə cəlb edirdi. Belələri haqqında şair yaxşı deyib:

"Bu cavan tacirə məftun olanlar
Dava salmışdılar, tökülürdü qan.

Soruşdu: Nə üçün vuruşur onlar?
Mən cavab verdim ki: Sənin ucundan!"

Başqa bir şair onu təsvir edəndə çox yaxşı deyib:

"Yaxınlıq etməyə gəldi o tacir,
Baxış qəlbimi elədi heyran.

Soruşdu: Heyrətə düşməsən nədən?
Mən cavab verdim ki: Sənin ucundan!"

Bu tacirin Əli Nureddin adlı bir oğlu vardı. Bu oğlan çox gözəl-göyçək, lap öndərgəcalik ay kimi qəşəng idi. Gözəllikdə onun tayı-bərabəri yox idi. Günlərin bir günü oğlan öz atasının dükanında oturub alış-verişlə məşğul idi, birdən tacir uşaqları onun başına yığıldılar. Onların arasında Nureddin ulduzların arasından ay kimi seçildi, elə ki gözəl-göyçək, qədd-qamətli, tündürüst idi. Beləsi haqqında şair yaxşı deyib:

"Məni təsvir elə! – dedi gözəl gənc
Dedim: Sən hamıdan gözəlsən, inan!"

Bunu da əlavə edib dedim ki:
Yoxdur camalında zərrəco nöqsan!"

Onun haqqında bir başqa şair də belə deyib:

"Dümağ yanağında olan qara xal
Çini boşqabdakı ənəbə bənzer.

Hər kəs məhəbbətə biganədirsə,
Onun baxışları qılınctək kəsər".

Sonra tacir oğlanları ona dedilər: "Ey Sidi Nureddin, biz səninlə filan bağda gəzib-dolanmaq istəyirik". Gənc oğlan cavabında dedi: "Gərək mən atamdan izin alım, mən ancaq onun icazəsi ilə sizinlə gəzməyə gedə bilərəm". Bunlar söhbət edəndə birdən oğlanın atası Taceddin də gəlib çıxdı. Oğlu atasını görəndə dedi: "Ata can, tacir uşaqları mənə filan bağda gəzməyə dəvət edirlər. Əgər izin versən, mən də gedərəm". Atası oğluna bir az pul verib dedi: "Get oğlum, onlarla gəz, oyna".

Tacir uşaqları kimi eşşəyə, kimi də qatıra minib həmin bağa yollandılar. Bu bağda hər şey göz-könül oxşayırdı. Orada hündür, başı göylərə dəyən sütunlu imarətlər vardı, saray evvanı kimi hündür tağlı darvazası, füzəyəyi qapıları Rizvanın qoruduğu cənnət qapılarına oxşayırdı. Bu qapıların üstündən üzüm tənəkləri sallanırdı. Burada mərcan kimi qırmızı, zəncilərin burnu kimi qara, göyərçin yumurtası kimi ağ güllər – hər cür çiçəklər vardı. Burada hələ gavalı, nar, armud, ərik, alma ağacları da vardı ki, bunlar həm tək-tək, həm də topa-topa əkilmişdi. Bu bağda gül-gülü çağırırdı, bülbul-bülbulü, özü də ürək istəyən hər şeyi bu bağda tapmaq olardı..."

Şəhrizad bu yerə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz altmış dördüncü gecə oldu, Şəhrizad nağlın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, tacir uşaqları bağa girəndə gördülər ki, burada adamın ürəyi istəyən hər şey var. Elə üzüm növləri var ki, şəkərdən də şirindir. Bu barədə şair yaxşı deyib:

"Şərab dadı verir üzümün dadı,
Qarğatı andırır qara rəngiyə.

Yarpaq arasında dolub şirəyə,
Qadın barmağıdır sanki hər gilə".

Başqa bir şair də bu barədə belə deyib:

"Tənəklər mənimtək arıq düşüblər,
Onlar saplağından boyların yərə.

Sanki bal şərbəti dolub bir cama,
Şəraba çevrilər bir vaxt bu şirə".

Sonra uşaqlar bağdakı köşkün yanına gələndə bağın gözətçisi Rizvanı gördülər. Elə bil o, cənnət bağının gözətçisi Rizvan idi. Onlar baxanda gördülər ki, köşkün çöl tərəfində bu şeir yazılıb:

"İri salxımları sallanan bağın
Suyunu bol elə, ey pərvərdigar!

Elə ki küləklər rəqsə başladı
İnci danələri səpsin yağışlar!"

Köşkün içində isə bu şeir yazılmışdı:

"Könlümüz-gözümüz açılın deyər,
Bu səfəli bağa girok son və məh.

Orda rəqs eləyir osən küləklər,
Güllərsə qalmayır tobəssümümdən".

Bu bağda hər cür meyvə olduğu kimi, hər cür quş da vardı. Alabaxtalar, bülbüllər, kəkliklər, qumrular, göyərçinlər səs-səse verib oxuyurdular. Bağın hər tərəfində su axırları vardı. Belə yer haqda şair belə deyib:

"Qəddini törpədən sərv ağacları
Yaşıl don geyinmiş gözələ oxşar.

Qınından sıyrılmış qılınclar kimi
Budaqlar altından axır ağ sular.

Kimşə diksindirib bu aşıqları:
Biri ağarıbdır, qızarıb biri".

Bağda elə şirin, elə ətirlə Gilan və Ayn-Tab ərlikləri var idi ki, onların tayı-bərabəri heç yerdə tapılmazdı. Şair bu haqda belə deyib:

"Əriklər aşıqı xatırladırlar,
Sarılib, görünür yarı anıbdır.

Sarılib çöhrəsi sanki aşıqın,
Köksü də ortadan paralanıbdır".

Başqa şair də belə deyib:

"Gözlərə nur gəlir parlısından,
Gəl bu ərliklərin rənginə bir bax!

Qəndildir, çıraqdır, elə bil onlar,
Bu qəndillər ilə öyünür budaq".

Bağda olan gavalı, gilənar, üzüm min cür dərindən dərmanlı idi. Onlardan birini ağzına qoyan kimi, baş gicəllənməsi o saat kəsirdi. Üzüm salxımları budaqlardan səfəq saçırdı. Şair demişkən:

"Uca budaqların üstə səf çəkib
Duran ərlikləri görənler deyər:

Saray qüllələri üstündə rumlər
Durub gecə vaxtı keşik çəkirlər".

Bir başqası bu barədə daha yaxşı deyib:

"Təmiş boşqablarda topalı halda
Gələn əncirlərə salamımız var.

Xüsusi halqayla bənd vurulmamış
Bükülmüş süfrəyə bənzəyir onlar".

Başqa birisi də belə deyib:

"Bu dadlı əncirdən yeyib ləzzət al;
Gözləri oxşayır ondakı paltar.

Dilinə vurunca bilirsen onda
Şəkər şiriniyi, çiçək ətəri var.

Onu məcməyiyyə tökən zamanda
İpək kürəkdir, deyir adamlar".

Başqa birisi də ondan gözəl deyib:

"Əncirdən bu qədər xoşlanmadığımın
Əgər səbəbini biri soruşsa.

Onun cavabında deyiorəm ki, mən:
Biri öncir sevor, başqası qozal!"

Ayrı bir şair ondan da gözəl deyib:

"Ən çox xoşladığım öncirdir, öncir,
İri yarpaqlardan don geyir – yaşıl.

Səddəyə qapanmış adamdı sanki,
Üstündə buludlar tökürlər göz yaşını."

Bu bağda Tır, Hələb və Rum armudları da var idi ki, onlar dünyanı
nən gözəl ağacları hesab olunurdular..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elo ki səkkiz yüz altmış beşinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını
danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki,
tacir oğlanları bağa gələndə, gördülər ki, bu bağda Tirdon, Hələbdən
və Rumdan gətirilmiş müxtəlif armud ağacları var. Ağaclar o qədər
dadlı, oturlu meyvələr gətirib ki, adam onlara baxdıqca heyran olur.
Şair demişken:

"Sən bu armudlara yaxşı-yaxşı bax,
Üzü aşıqların üzütök solğun.

Ya da, örtüklü bir qız sanırsan,
Solğun niqabı var üzündə onun".

Bu bağda hər rəng – sarı, qırmızı, sultanıy şaftalıları da vardı. Onun
haqqında şair belə deyib:

"Gördüyün bu bağın şaftalları
Elo ki sulamı tamam yetişir.

Elo bilirsən ki, sarı qızıdır,
Üstə qırmızı qan qökilibdir!"

Bu bağdakı yaşıl badamların tumunun dadına dad çatmazdı. Şair
demişken:

"Üçqatdır paltar badam tumunun,
Hərəsi bir cürdür, Allahdandı bu!

Günəhsiz olsa da paltar sahibi,
Hələləyir onu ölüm qorxusu".

Bir başqa şair isə belə deyib:

"Yaşıl yarpaqların yığ arasından,
Badam ləzzətini bir yoxla sən də.

Soysan qabığını qəlbə görürsən,
Deyirsən: Incidir sədəf içində".

Bir başqası daha yaxşı deyib:

"Bir körpə əlinə sığışar badam,
O, göy vaxtında da qəşəngdir, qəşəng.

Qərzəkli badamın üstündəki tük
Kosa saqqalıtk görürsən seyrək.

Badam ləpəsinə baxsan görürsən,
Bəzisi qəşədir, bəzisi tək-tək.

Zümrüd zindanında dustaq olub o,
Dürr sədəf içində dustaq olantək".

Tamam başqa birisi isə belə deyib:

"Çiçək açan zaman badam ağacı,
Yoxdur qəşənglikdə onun bənzəri;

Görürsən qar kimi ağarır başı,
Yenicə torləyir amma xəst yeri".

Bu bağdakı rəngarəng yemişlərin dadından adam doymazdı. Şair
demişken:

"Budaqdan boylanan yemişanı seyr et;
O da ərək kimi fəxr edir hər an.

Nəzəri cəlb edir sapsarı rəngi,
Sanki zinqirovdur – tökmə qızıldan".

Başqa bir şair bu sözləri deyib:

"Bu da sidr ağacı, ruhu oxşayan
Gözəlliyi ilə par-par parıldar.

Tamam heyran qalır onun barını
Yarpaqlar içində görən adamlar.

Budaqdan asılmış bu meyvələri
Görənlər qızıldan zınqırov sanar".

Bu bağdakı narıncıları görənlərin ağlıları başlarından çıxırdı. Şair demişkən:

"Gözəldir əl içi boyda narıncılar,
Üzü köz kimidir, içərisi qar.

Qar oddan ərimer, odda təpər yox,
Qoribə görünür adama bunlar".

Biri isə belə deyib:

"Narıncı seyr edən arif adamlar
Görür şahənədir onun vüqarı.

Bəzəkli qadının yanağıdır o,
Geyinib o qadın məclis paltarı".

Başqa bir şairə belə deyib:

"Bir meh əson kimi narıncı şaxları
Oyulur barının ağırlığından.

Narıncı elə bil ki, bir qız üzüdür,
Qızarıb bir üzün yaxınlığından".

Başqa bir şair də belə deyib:

"Marala dedilər: Bu bağı vəsf et,
Vəsf et bu bağı da, bu narıncı da.

Dedi: Mənim kimi gözəldir bu bağ,
Narıncı əl vuran əl vurur oda!"

Bu bağın ən hündür yerindəki lumu ağaclarının budaqlarından asılmış qızıl rəngli lumuları görəndə, adamin ağı başından çıxırdı. Şair demişkən:

"Bari saya gəlməz lumulara bax;
Nədənsə qorxaraq yərə siniblər.

Bizə elə gəlir, bir meh əsdimi,
Qızıl kürəciklər budaqda titir".

Bu bağda elə qalın qabıqlı lumular da vardı ki, hər biri, elə bil, qız döşü idi. Onun tərifini şair belə verib:

"Yaşıl budaqlarda gördüyüm lumu
Sanki yeniyyətmiş qız vücududur.

Külekli havada qızıl kos kimi
Zümrüd budağında yellənib durur".

Bu bağda elə ətirli, şirin lumular vardı ki, elə bil, toyuq yumurtasıdır. Onları dərəndə ətirdən adam xoşal olurdu. Şair demişkən:

"Hamını colb edir belə lumular,
Ətri də, rəngi də gözəldir, gözəl.

Elə bil ki, toyuq yumurtasıdır,
Üstünə zəfəran çəkibdir bir əl".

Bu bağda çoxlu meyvə, gül-çiçək, göyörti, yasəmən, istiot, lavanda və qızılgül, ətirli bitkilər bir-birinə qarışmışdı. Bu bağ əsil cənnət bağı kimi elə bir səfəli bağ idi ki, oraya nə cür xəstə girir-girsən, oradan şir kimi sağlam çıxırdı. Bir bağın ki, gözətçisi Rizvan ola, o elə belə gözəl də olmalı idi. Ancaq bu bağla Cənnət bağının arasında fərq vardı.

Tacir uşaqları bu bağda gəzə-gəzə gəlib bir eyvanın altında oturulur. Nurəddin də onların arasında idi..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımqıç qoydu.

Elə ki səkkiz yüz altmış altıncı gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, elə ki tacir oğlanları gəlib eyvanın altında oturdular, onlar Nurəddini araya alıb, onu dərindən tikilmiş xalça üstündə oturdular. Nurəddin

dəvəquşu tükü doldurulmuş yastığa söykəndi, ona özünü sərinlətmək üçün dəvəquşu lələyindən bir yelpik verdilər. Onun üstündə bu şeir yazılmışdı:

"Əlinə alınca bu yelpazeni
Onun xoş otrindən most olursan sən".

Başqa bir şair isə belə deyib:

"Budaqlar altından axan ayna su
Özündə oks edir bu yaşıllığı.

Tərpədiş şaxları qışqac küləklər,
Aradan qaldırır bu yaxınlığı".

Bu bağda bütün meyvələr qoşa-qoşa idilər. Nərlər elə iri, elə göz-oxşayan idi ki, adam onlara baxanda, şairin bu sözləri yada düşürdü:

"Bu iri nərləri, yumru nərləri
Ayıra bilmirsən qız məməsindən.

Elə ki qabığı soyulur onun
Seçilmir mərcanın al dənəsindən".

Bu haqda şair bu sözləri deyib:

"Soysan qabığını bu yumru barın
Yaquət donələri tez dəyər gözə.

Mən nəri oxşatdım qız məməsinə,
Mərmərdən yonulmuş yumru günbəzə.

Onu tərif edib peyğəmbərimiz,
Deyibdir: Dərmandır hər bir mərəzə.

Böyük xalığımız bu gözəl bəri
Tərifli sözlərlə gönderib bizə".

Bu bağdakı şəkər kimi şirin, al-qırmızı almalara baxanda adamın ağlı başından çıxırdı. Şair demişken:

"İki rəngdə olan qəşəng almanın
Aşıqla məşuqə vardır bənzeri.

Bu yerdə görünən bu iki rəngin
Biris gündüzdür, biri dan yeri.

Adlı-sanlıların, xeyirxahların
Açılr üroyi bu xoş etirdən".

Sonra uşaqlar başlarındakı əmmaməni və üst paltarlarını çıxarıb rahat oturdular, şirin-şirin söhbət etməyə başladılar. Onlar söhbət edə-edə Nureddinin gözəlliyinə, onun tündürüslüyünə tamaşa edirdilər. Elə bu vaxt onların yanına başında yemək süfrəsi olan bir qul gəldi. Süfrədə büllur qablarda müxtəlif yeməklər vardı. Bu, tacir oğlanlarından birinin işi idi. O, bağa gəlməzdən əvvəl öz mətbəx işçilərinə bu barədə tapşırıq vermişdi. Bu süfrədə balıq, quş, göyərtili və quzu etindən hazırlanmış hər cür yeməklər vardı. Süfrə saldıqlar, uşaqlar qabığa gəlib doyuncu yedilər, sonra durub əllərini sabunla yudular, sonra müşklü su ilə carladılar və ipek dəsmalla quruldular. Nureddinə isə qurağı qızıl sapla haşiyələnmis dəsmal verdilər. O da əlini sildi. Bundan sonra süfrəyə qəhvə gətirdilər. Hər kəs üroyi istəyənlər qədr içdi, sonra yenə də söhbətə başladılar.

Bu vaxt bağın bağbanı durub harasa gətirdi, çox çəkmədi ki, bir zən-bil qızılgülle qayıdıb gəldi və soruşdu: "Ağalar, bizim bu qızılgüllər haqda fikriniz nədir?" Tacir oğlanlarından biri dedi: "Güllərin çox gözəl ətri var. Bunlardan imtina etmək olmaz". Onda bağban dedi: "Elədir ki, var. Ancaq bizdə belə bir adət var. Biz bu gülləri şərbət içər-kən hər kim yaxşı şeir desə, ona hədiyyə veririk. Sizdən hər kim yerinə düşən bir şeir deyə biləsə, bu güllər onun olacaq". Burada on nəfər tacir oğlu vardı. Onlardan biri dedi: "Yaxşı, sən mənə bir dəstə gül ver, mən də yerinə düşən bir şeir deyərim". Bağban ona bir dəstə gül verdi. O da gülü alıb bu şəri dedi:

"Üroyim açılr gülü gödəndə,
Qüssəmi dağıdır xoş rayihəsi.

Sıravı əsgərdir bütün çiçəklər,
Qızılgül onların baş sərkərdəsi.

Çiçək qürrelənil gül olmayanda,
Elə ki gül gəldi, kəsilir səsi".

Sonra bağban ikinci oğlana bir dəstə gül verdi. O, gülü alıb bu şəri dedi:

"Qəbul et bu gülü, ey mənim ağam,
Müşkü-ənəbri etri hopub bu gülə.

O qızıdır, aşığı ona baxanda
Örtübdür üzünü göy loçayıla".

Sonra bağban üçüncü oğlana bir dəstə gül verdi. O, gülü alıb bu şəri dedi:

"Qızılgül görəndə şad olur ürək,
Ənbər qoxusundan məst olur insan.

Yarpaqlar bağrına basaraq onu
Öpir gecə-gündüz gül dodığından".

Sonra bağban dördüncü oğlana bir dəstə gül verdi. O, gülü alıb bu şəri dedi:

"Nəzor sal bu qızılgülün koluna,
Möcüzə sallanır hər budığından.

Zümrüd yarpaqların əhatəsində
Gül deyil, yaqutdur, ya da ki, mərcan!"

Sonra bağban beşinci oğlana bir dəstə gül verdi. O, gülü alıb bu şəri dedi:

"Bol meyvə yetirir zümrüd budaqlar,
Qızıldan tökmədir sanki meyvələr.

Gül üstə şəbnəmlər gözəl bir qızın
Qara gözlərinin yaşına bənzər".

Sonra bağban altıncı oğlana bir dəstə gül verdi. O, gülü alıb bu şəri dedi:

"Çox zərif yaradıb yaradan gülü,
Onun əsrarını dərk etmir insan.

Bir gözəl üzüdür, elə bil ki, o –
Qızarıb görüşdə yar baxışından".

Sonra bağban yeddinci oğlana bir dəstə gül verdi. O, gülü alıb bu şəri dedi:

"Gözəl gül, bu tikan nəyə görəkdir?
Deyərək bir sual verdim mən gülə.

Dedi: – Çiçəklərin mənəm sərdarı,
Tikanı silahtək almışam ölə!"

Sonra bağban səkkizinci oğlana bir dəstə gül verdi. O, gülü alıb bu şəri dedi:

"Qızıla oxşayan sarı gülləri
Özün qoru, Allah, özün saxla sən!

Al günəş bitirən göy budağı da
Saxla yaman gözdən, yaman nəzərdən!"

Sonra bağban doqquzuncu oğlana bir dəstə gül verdi. O, gülü alıb bu şəri dedi:

"Sarı gül bitirən gül fidanları
Qəlbə fərah verir, xoş gəlir gözə.

Gümüşdən tökülmüş bu kollar ki var,
Qızıl külçələri bəxş edir bizə".

Sonra bağban onuncu oğlana bir dəstə gül verdi. O, gülü alıb bu şəri dedi:

"Qırmızı güllərin, sarı güllərin
Səfləri gör necə qürrələrdir.

Güllün saplığında olan tikanlar,
Həm qalxandır ona, həm də ki xəncər".

Bağban qızıl gülləri uşaqlara paylayıb qurtarandan sonra gətirib təzədən süfrə açdı, oraya hər cür şərbət düzdü. Onun üstünə xalis qızılla işlənmiş bülbur piyalə qoyub bu şəri dedi:

"Söken dan yerinin al qızarısı
İçib məst olmağın vaxtıdır, – deyir.

Meymi əks etdirir o şəffaf camı,
Yoxsa camdır qucan o şəffaf meyi?"

Sonra bağban piyaləni şərbətlə doldurub içdi. Ondan sonra tacir oğlanları növbə ilə içməyə başladılar. Növbə gələn tacir Təcəddinin oğlu Nureddinə çatanda o dedi: "Mən bunun nə olduğunu bilmirəm. Bu vaxtadan bir dəfə də olsun içməmişəm. Bir də hər kim onu içsə,

böyük günah işlədər. Həm də onu içməyi Allah-təala öz kitabında bizə qadağan edib". Belə olanda bağban dedi: "Ey mənim ağam Nureddin, əgər sən bunu Allah-təalanın (O, şanlı və şərəflidir!) bizə qadağan etdiyinə görə içmirsən, düz eləmirsən. Bil və ağah ol ki, bir olan Allah olduqca xeyirxah və alıcanabdır. O hər cürə günahı bağışlamağı bacarır. Onun rəhmətliyi haqqında bir şair belə deyib:

"Nə günah işləsən, inan ki, Allah
Keçəcək sənə günahlarından.

Şərik axtarmağı Allaha, bir də
Zülmü bağışlamır Allah heç zaman".

Sonra tacir oğlanlarından biri dedi: "Ey mənim ağam Nureddin, səni o əziz canına and verirəm, bu piyaləni iç!" Sonra uşaqlardan bir başqası ona and verib, içməsinə xahiş elədi. Uşaqların ondan əl çək-mədiyini görəndə Nureddin utandı, piyaləni bağbandan alıb bir udum içdi, o saat ağzını bürüdü, tüpürdü və ucadan dedi: "Bu çox acıdır!" Bağban ona dedi: "Ey mənim ağam Nureddin, əgər belə əl olmasaydı, onun adama o qədər də xeyri olmazdı. Məgər sən bilmirsənmi müalicə üçün yeyilən bütün xeyirli şeylər ağzı alanda acı dadır? Bu şərabın adama xeyri odur ki, o, qidamı həzm edir, insanın dər-d-qəmini dağıdır, qanını duruldur, eynini açıq və bədənini hərəkətə gətirir. O, qorxağı cəsur edir, adamda inan yaradır. Bu şərabın xeyrini saymaqla qurtar-maq olmaz. Bir şair isə belə deyib:

"Mey içdim, əfv etdi rəhmətli Allah,
Nə ki dərdim vardı, sağaldı getdi.

Mey haramdır, – deyər qorxurdum əvvəl,
Şükür ki, içincə faydası yetdi".

Sonra bağban eyvanın altındakı anbarlardan birinin ağzını açdı, ora-dan bir kəllə qənd çıxarıb sındırdı, bir parça Nureddinin piyaləsinə atıb dedi: "Mənim ağam, sən bu şərabı acı olduğuna görə içmirsən, indi o şirindir, içə bilərsən". Nureddin piyaləni alıb başına çəkdi. Sonra tacir uşaqlarından biri piyaləni bir də doldurub, dedi: "Ey mənim ağam Nureddin, bil ki, bu gündən mən sənə qulnam!" O biri dedi: "Ey mənim ağam, bu gündən mən sənə nəkərinəm!" Üçüncüsü ayağa durub dedi: "Bunu da mənim xətrimə!" Bir başqası ayağa durub dedi: "Allah xətrinə, bunu da iç ki, mənim ürəyim şad olsun!" On tacir oğlunun onu da Nureddin on piyalə içməyincə ondan əl çəkmedi.

Bu vaxtadan bir dəfə də olsun içmədiyindən Nureddin şərabın ona necə təsir edəcəyini bilmirdi. Şərab get-gedə onun başını gicəllən-dirdi, onun sərxoşluğu get-gedə artırdı. O ayağa qalxıb (indi onun dili də ağırlaşmışdı, nə dedi də anlaşılmırdı) ucadan dedi: "Ay camaat, Allaha and olsun, siz çox gözəl adamlarsınız. Sizin sözləriniz də çox gözəldir. Bu yerin də misli yoxdur. Burada hər şey var, ancaq musiqi çatışmır. Axı bu bərədə şair yaxşı deyib:

"İrili-xurdalı qoy olsun camın,
Al elindən onu gülzlülərən.

Bəzəsin musiqi mey məclisini;
Fit yerilməyə, su içməz kəhərin".

Belə olanda bağbanın oğlu durub tacir oğlanlarının birinin qatırını minib harasa getdi və çox keçmədi ki, geri qayıtdı. O özü ilə qahirəli bir qız gətirmişdi ki, gözəllikdə tayı-bərabəri yox idi. Onu görəndə deyirdi ki, o, xalis gülmüşdür, yaxud bülür kasada qızıl dinardır, yaxud səhrada bir ceyrandır. Onun sifəti günəş kimi şəfəq saçdı. Onun qara gözləri, uzun kirpikləri, kaman kimi çatma qaşları, al yanaqları, incə dişləri, qaymaq dodaqları vardı. Sinəsi, döşü elə bil fil sümüyündən idi, incə beli, yastıq kimi yumru, yumşaq yanbızları, budları adamın ağlını başından alırdı. Beləsi haqqında görün şair nə deyib:

"Onu görə idi çoxallahlılar,
Allah budur, – deyib baş əyərdilər.

Piyada gedərdi şərqdən qərbədən,
Üzünü görseydi, rəhbərlər əgər.

Dənizin şor suyu şirinləşərdi,
Çimseydi, dənizdə o lebi-şəker".

Bir şair də belə deyib:

"O gözü sürməli gözəldir aydan,
Şiri şikar edən maraldır ki var.

Gözəl camalına kölgə salıbdır
Başında qıvrılan six qara saçlar.

Odlu yananın penbə gülləri
Aşıqlar qəlbində alışıb yanar.

Deyər yer üzünün türfə canları:
Bütün gözəllərə odur hökmdarı!”

Başqa şairə belə deyib:

“Üç şey mane olur – yar gəlmir bizə;
Yaman xəbərdir, paxıldır onlar;

Qaş-daşı səs salır, üzü nur saçır,
Xoş otri adamı edib xəbərdar.

Qaş-daşı çıxardar, üzünü örtər,
Bəs bədən otri nəyləsin o yar?”

Bu qız ondürgünlük ay kimi gözəl idi. Onun əynində göy don, yaşıl öpək vardı. Örpəyin altından onun alını gün kimi şəfəq saçır, adamın ağlına başından çıxarırdı...”

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elo ki səkkiz yüz altmış yeddinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Padşah sağ olsun, belə rəvayət əyləyirlər ki, bağban oğlanların yanına biz deyən o qızı gətirdi. Bu gözəl-göyçək, qodd-qamətli qız haqqında görün şair nə deyib:

“Abı rəngli göylə bəhs etsin deyə,
Geydiyi paltarı tam tünd abıdır,

Belə bir paltarda, zənn etdim ki, o
Qış çağı səmada yaz məhtabıdır”.

Görün bir başqası necə deyib:

“Üzünü izarla örtmüşdü o qız,
Dedim: – Açı üzünü, eylə mərhəmət!

O cavab verdi ki: – Çəkiniyəm mən.
Dedim: – Çəkinməyə varmıdır həcat?”

Qaldırdı niqabı o gül üzündən;
Ləl ilə büllurə elədim heyvət.

Qərara gəldim ki, öpüm üzündən,
Belə ki, qopunca qıyam-qıyamət.

Allah divanına hamıdan əvvəl
Biz çatmaq, dərğahı edək ziyarət.

Və rica edim ki, sorğu uzansın,
Dayanaq üz-üzə bir xeyli müddət!”

Gənc bağban qıza dedi: “Sən ey gözəllər gözəli, ey ulduzların ən şəfəqlisi, biz sənə bura gəlməyini ona görə istəmişik ki, sən bu gözəl-göyçək oğlanı, bizim ağamız Nurəddini əyləndirəsən. O bu günəcən heç vaxt bizim bağa gəlməyib”.

Qız ucadan dedi: “Əgər sən bunu qabaqcandan mənə desəydin, mən özümə mənə lazım olan şeyi də gətirərdim. Gənc bağban dedi: “Mən gedib onu sənə gətirərəm”. Qız dedi: “Onu eləsən, çox yaxşı olar!” Bağban dedi: “Onda mənə bir nişanə ver”. Belə olanda qız yaylığını ona verdi.

Gənc bağban durub harasa getdi, xeyli keçəndən sonra qayıdıb gəldi və yaşıl ipək torbada nəşə gətirdi. Qız torbanı alıb ağzını açdı və onun içində nə vardısı hamısını yeri tökdü. Torbadan otuz iki ağac parçası yeri düşdü. Qız onları götürüb bir-birinə caladı və ondan bir ud düzəldti. Ana öz uşağının üstünə əyilən kimi, qız da udun üstünə əyildi və incə barmaları ilə udu dilə gətirməyə başladı. Ud asta-asta dilə gəlib inildədi, sanki o, doğma yerlər üçün darıxmışdı. Ona görə də elə yanıqlı-yanıqlı ötdü ki, dinləyənlərin huşu başından çıxdı. O, ağacdaca doğma yerlər, çaylar, göllər yada düşdü. O, ağacdən bu udu kəsib düzəldən, boyayan ustaları xatırladı. Onu gəmiyə qoyub buraya gətirən tacirləri xatırladı. Sanki o, kiminsə sualına cavab vermiş kimi bu şəri dedi:

“Ağacdım: titrəşən budaqlarımda
Quşlar səhər-axşam çəkərdi ah-zar.

Bülbüllər inlərdi şax budağımda,
Olunur indi də o nalə təkrar.

Məni baltasıyla sərərək yero,
Bir ud hazırladı mahir sənətkar.

Məhəbbət yolunda məhv olduğumu,
Simlərim, əl vursan, eləyər aşkar.

Məclisdə olanlar bunun üçün məni
Dinlərkən olurlar eşqə giriftar.

Yanır ürəkləri onların məne,
Evin baş ucunda tuturam qərar.

Məni şux gözəllər basır bağrına,
O qara gözlülər, gülün yanaqlar.

Qoy ayrı düşməsin məndən heç zaman;
Ölsün öz yarını atan bilqar!"

Sonra qız bir qədər susdu, udu dizinin üstünə qoydu və ana öz uşağının üstünə əyilən kimi, onun üstünə yenidən əyildi. Sonra o, simləri dilə gətirib bu şəri dedi:

"Qəlbimin dər-qəmi yüngülləşərdi,
Düşsəydi, dostların bura güzarı.

Səsinə səs verir bülbül aşiqin,
Çünki uzaqdadır onun da yarı.

Gəl dəyə səsləyir ayılı bir gecə
Qəlbən bir-birinə bağlananlar.

Bizə fərəh verir rübab, mey, məzə,
Xabi-qəflət tutub mərdimazarı.

Gül, mərsin, qərənfil, incičəyri
Bizim bu məclisdə tutub qərar.

Bir də bu məclisdə hazır görərsən:
Dostları, şux yarı, meyi, dinarı.

Vaxtında zövqünü duy bu həyatın,
Vaxt gələr anarsan bu xoş anları".

Nurəddin bu şeirləri dinlədikcə qızın məhəmətinə heyran oldu, o, bir könüldən min könülə qıza vuruldu. Qızın da gözü elə onda idi, çünki o buraya gələndə və tacir oğlanlarına baxanda gördü ki, Nurəddin onların arasında ulduzlu gecədə ay kimi bərq vurur. O, boy-buxunda, xasiyyətdə və danışqıda da onlardan qat-qat üstün idi. Bələsi haqqında şair yaxşı deyib:

"And olsun o üzə, o təbəssümə,
Şəhri gözəllərin tərəvətinə!

And olsun alınının dümağlığına,
Qapqara saçına, zərif qəddinə!

And olsun yuxumu gözümədən qovan
O qara qaşların qiyamətinə!

And olsun alınımın iki yanından
Enən bircəklərin ülvyyətinə!

Gül üzün, dürr dişin, yaqut dodağın
Xoş əhəng yaradan o vəhdətinə!

And olsun köksündə cüt nar yetirən
İncə, mütənəşib, şux qamətinə!

And olsun tərənən iri budlara,
Bəlin incəlikdən şikayətinə!

And olsun geydiyi ipək paltara,
Bir də yüngül-məcaz təbiətinə!

Onun xoş ətrini yayır külekklər,
Bu geniş dünyanın hər cəhətinə!

Elə bil kəsilməmiş dümağdır ay,
Günəş də baş ayır məlahətinə..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

868-ci gecə

Elə ki səkkiz yüz altmış səkkizinci gecə oldu, Şəhrizad nəğilən dahnı danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Nuruəddin qızın şeirlərini eşidəndə onun çox xoşuna gəldi (artıq onun başı sorxoşluqdan ayılırdı). Və o, qızı tərifləməyə başlayıb bu şəri dedi:

"İçdiyi şərəbdən hələniş başı,
Öyildi ud çalan qız bizə doğru.

Ud dedi: – Bu nişqə bizə bəxş edən
Bir uca tanrıdır, bir də, bir də o..."

Nuruəddin bu incə mənalı şəri deyəndə qız məhəbbətlə ona baxdı, ehtirası bira-min gücləndi. Oğlanın gözəlliyi və məharəti qarşısında özünü saxlaya bilməyib udu bağrına basdı və bu şəri dedi:

"Mən ona baxanda qınayır məni,
Qəlbimi aparıb tez olur nişan.

Həm qəvur yanından, həm də halımı
Soruşur halımdan həli olanlar.

Ovcuma rəsm edib onun şəklini,
Gözümə: – Bax, – dedim, – ilham al ondan!

Gözüm başqasını görmək istəməz,
Səbrimi axıra çatdırıb hicran.

Çıxardıb ataram səni, ey ürok,
Yad toki gəl mənə son əzə qışqan!

Dur, dincəl! – dedikdə mən öz qəlbimə,
O yarı görməyə qəlbim atar can".

Nuruəddin qızın bu şerini dinləyəndə onun səsinə baxan incəliyə, bələgətli danışığına, sözlərindəki dərin mənaya heyran oldu, ona qarşı

məhəbbəti birə-beş artıdı, haradansa qəm-qüssə yeriyib ürəyinə hakim oldu. Məhəbbət ona dov gəldi, o özünü saxlaya bilməyib qızı bağrına basdı. Qız da onu qucaqlayıb öpdü. Nuruəddin qızı bağrına basıb duz kimi yalamağa başladı. Qız da onun kimi elədi. Burada olanlar onların hərəkətlərindən dəli oldular, həyəcədən ayağa durdular. Nuruəddin onları görəndə utandı, əlini qızdan çəkdi. Bu vaxt qız udu bağrına basıb simləri dilə gətirdi və bu şəri dedi:

"Çəkir qılınımı hirsli tutanda,
Camalı ceyranı edir xəcalət.

O şahdır, ordusu həsnüdü onun,
Düz qəddi nizədir düşməncün əlbat.

Qəlbə budlanırkən olsaydı yumşaq,
Məni incitməyi etməzdi adət.

Rəftarı qədditək olsaydı incə,
Bil ki, mən alardım birinci xoşbəxt.

Məni bu eşq üstə qınama, oğyar,
Olar mənə ölüm, yar səni qismət!"

Nuruəddin qızın bu dərin mənalı şerini eşidəndə həyətindən özünü saxlaya bilməyib bu şəri dedi:

"Mən onu ömrümün günəşə sandım,
Həsnün şöləsinə alıxdı ürok.

Halbuki onunçün çətin deyildir
Başını torpətmək, ya əl eləmək.

Bir nəfər görürək onu yaxından
Mənə sual verdi həyətənlənək:

Budursa vurğunu olduğun gözəl,
Sənin günahından keçilsin görək!

Mən dedim: Ataraq müjgan oxunu,
Bax, budur halıma yanan mələk.

Budur məniyimi alt-üst eyləyən,
Budur qəm yurdunda məni qoyan tok!

Quru bir qofosəm, can uçub gedib,
Peşəm ağlamaqdır gecə sübhəyə."

Nurəddin şəri deyib qurtaranda qız şerin gözəlliyinə, incəliyinə heyran oldu, udun tellərini dindirib bu şəri dedi:

"Sən mənim ömürlük səcdəgahımsan,
Nəümid olsam da atmaram yənə.

Görəndə üzümə sərət baxsan da sən,
İnanma, aşiqin əhdindən dönə.

Ey gözümün nuru, bil, səndən ayrı
Mən könül verməyəm bir nəzərinə.

Ləbin şorabındır, üzün al gülüm;
Nə olar, onları verərsən mənə!"

Nurəddin qızın necə məharətlə şeir deməsinə heyran oldu və onun şeirinə şeirlə cavab verdi:

"Günəş camalını gördüyüm gecə,
Bir anda somadan yox oldu qəmə.

Göstərdi üzünü dan söküləndə,
Ağardı bir anda gülün şəfaqlar.

Göz yaşım ümmandır, qoy eşq qayıq
Bu kəso yol ilə cylosın səfər.

Dedim: – Ehtiyatla at oxlarını,
Vahimən cyloyib mənə birtəhər.

Eşqi Malakadan başlayan gözəl!
Axır gözələrimdən Nil kimi bir nəhər.

Məndən pul istədi, buyur! – dedim mən.
Aldı yuxumu da mənim o dilbər!"

Qız Nurəddinin bu ürək sözlərini eşidəndə həyəcanından özünü saxlaya bilmədi, ağlı başından çıxdı, onu bağrına basıb duz kimi yala-

mağa başladı. Oğlan da onun kimi elədi. Sonra qız udu bağrına basıb onun incə tellərini dilə gətirdi və bu şəri dedi:

"Mənə məzəmmətlər yağdırır əğyar,
Ona gileylənmək olarmı yəni?"

Ey əhdindən dönən! Etməzdim güman
Bu qədər alçaldıb, üzərsən mənə!

Çox amansız oldun sən mənə qarşı,
Yadla bölüşdüyüm mən bu qüssəni.

Mən sənə eşqini pislərkən dünən,
Bu gün əfv edirəm eşqə düşəni.

Sənsiz dara düşsəm, ulu Allahı,
Bir də ki, ya Əli, səslərdən səni!"

Sonra o bu şəri dedi:

"Səvənlər dedilər: – Ləbi meyindən
Əgər məhrum olsa məhəbbət əhli,

Allaha bir yerdə gileylənərik,
Hamımız bir yerdə dəyərək: – Əli!"

Nurəddin qızın bu dərinmənalı sözləri üçün ona təşəkkür elədi. Qız Nurəddinin tərifli sözlərini eşidən kimi ayağa durub onun qarşısında müntəzир dayandı. Nurəddinin dizi üstündə oturdu, onun alından və yanağındakı xaldan öpdü. Sonra üstündə qiymətli hər nə vardısı onun ixtiyarına verdi..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz altmış doqquzuncu gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, qız özünü Nurəddinin ixtiyarına verəndən sonra dedi: "Mənim

özizim, bil ki, mən bunu öz ürəyimin hökmünə görə elədim". Nureddin onun üz-gözündən, yanaqlarından, dodaqlarından öpdü. Elə ki bu iş qurtardı (Bu dünyada birçə Allah əbədidir!) Nureddin yerindən durdu. Onda qız ondan soruşdu: "Mənim ağam, hara belə?" Nureddin cavabında dedi: "Gedirəm atam evinə". Belə olanda tacir oğlanları Nureddindən xahiş elədilər ki, gedib onlarda qalsın, Nureddin isə razılıq vermədi, qatırına minib evlərinə getdi.

Anası onu görəndə ayağa durub dedi: "Mənim balam, sən hara getmişdin, nə üçün belə gec gəldin? Allaha and olsun, sənə belə gec gəlməyin həm mənə, həm də atanı çox narahat etmişdi, ürəyimiz, yarı canımız sənənin yanında qalmışdı!" Sonra anası yaxın gələn ki, oğlunun üzündən öpsün, bu vaxt o, oğlunun ağzından şərab iyi gəldiyini görüb ucadan dedi: "Mənim balam, necə oldu ki, sən dini-imanı atıb, şərab içmişən, o qadın Allahın sözündən çıxmısan!"

Onlar söhbət edəndə birdən Nureddinin atası da gəlib çıxdı. Bu vaxt Nureddin yorğan-döşəyə girib uzandı. Onun atası soruşdu: "Nureddinə nə olub?" Anası dedi: "Görünür, bağda gəzərkən bağın havasından başı ağrıyıb". Belə olanda atası Nureddinə yaxın gəlmiş, istədi soruşsun ki, ona nə olub, harası ağrıyır? Bu vaxt o, Nureddindən şərab iyi gəldiyini hiss elədi. Bu tacirin isə şərab içənlərdən xoşu gəlmirdi. Ona görə oğluna dedi: "Oğlum, sənənin ağrın o qədər xarab oldu ki, şərab içdin!" Nureddin atasının bu sözlərini eşidəndə sərxoş bir halda ayağa durub, var gücü ilə atasına bir yumruq vurdu. Bədbəxtlikdən yumruq onun sağ gözünə dəydi və o saat gözünü çıxartdı. O, huşunu itirib yerə yıxıldı və bir xeyli hərəkətsiz qaldı. Onun üzünə güləb səpdilər, xeyli vaxt keçəndən sonra o özünə gəldi. Durub Nureddini vurub öldürmək istəyəndə arvadı qoymadı. Tacəddin arvadını boşamaq andını içib özünə söz verdi ki, səhər açılan kimi Nureddinin sağ əlini mütləq kəsdirtirəcəkdir.

Nureddinin anası bu sözləri eşidəndə oğluna görə ürəyi qorxusundan əsməyə başladı. O, ərinə ta o vaxta kimi yalvarıb onu sakit elədi ki, axırda Tacəddinin yuxusu gəldi. Elə ki o yatdı, ana gözələdi ki, ay çıxsın, sonra oğlunun yanına gəlib (oğlanın sərxoşluğu artıq ötüb keçmişdi) dedi: "Ey Nureddin, bu nə işdir ki, sən atanın başına gətirdin?" Nureddin soruşdu: "Mən atama nə eləmişəm?" Anası dedi: "Sən vurub atanın sağ gözünü çıxartmışan, sənənin atan boşamaq andını içib, özünə söz verib ki, səhər açılan kimi sənənin sağ əlini kəsəcək". Nureddin elədiyi bu iş üçün çox peşman oldu, heç bilmədi ki, nə eləsin. Onda anası

dedi: "Oğlum, bu peşmanlığın sənə heç bir köməyi olmayacaq. Yaxşısı budur, başını götürüb qaç, dostlarının birinin yanında gizlənib gözlə, Allah kərimdir, görək başımıza nə gələr. Hər şey Allahın əlindədir".

Sonra Nureddinin anası sandığı açib oradan bir kisə pul çıxartdı. Orda yüz dinar vardı. Sonra oğluna dedi: "Oğlum, götür bu pulları, öz ehtiyacın üçün xərcə. Nə vaxt pulun qurtaranda məktub yazarsan, sənə yənə də pul göndərəm. Sən mənə məktub göndərəndə öz vəziyyətdən də yaz. Belə o vaxtca Allahın bizə yazdığı gəldi, sən də qayıdıb öz evimizə gəlməli oldun". Sonra anası Nureddinlə vidalaşdı, oturub hönkür-hönkür ağladı. Nureddin pul kisəsini götürüb getmək istəyəndə birdən sandığın yanında başqa bir pul kisəsi gördü. Bu kisə olduqca böyük idi. Onda min dinar vardı. O, pul kisələrinin ikisini də götürüb belinə bağladı, hələ gün çıxmamış Bulak tərəfə yola düşdü.

Elə ki səhər açıldı, hamı yerindən durdu, bir olan Allaha dua-sənə oxuyub, alınlarına yazılmış ruzini qazanmağa gəldilər. Nureddin isə artıq gəlib Bulaka çatmışdı. O gəlib xahildən gəzərkən birdən bir gəmi gördü. Gəmi ilə sahil arasında körpücük qoyulmuşdu. Onunla adamlar gəmiyə minib-düşürdülər. Gəmi dörd lövbərlə sahile bərkidilmişdi. Nureddin səhildə duran denizçiləri gördü və onlardan soruşdu: "Hara gedirsiniz?" Denizçilərin cavabında dedi: "İskəndəriyyə şəhərinə". Nureddin dedi: "Mənə də özünüzlə götürün". Denizçilər dedilər: "Məmmuniyyətlə, gözəl oğlan". Belə olanda Nureddin tez bazara gedib səfər üçün lazım olan bir çox şeylər, eləcə də müxtəlif xalçalar, örtüklər aldı, gətirib gəmiyə qoydu. Artıq bu vaxtda gəmi yola düşməyə hazırlaşdı.

Nureddin gəmiyə minəndən bir az sonra gəmi yola düşdü, ta o vaxtatan üzdü ki, axırda gəlib Ruseydə şəhərinə çatdı. Onlar gəlib buraya çatanda Nureddin burada kiçik bir qayıq gördü. Bu qayıq İskəndəriyyəyə gedirdi. O həmin qayığa minib xeyli üzdü və gəlib Cami körpüsünə çatdı. Nureddin qayıqdan düşüb, körpüdən keçərək Şanagül Darvazasına çatdı. Allahın köməyi ilə qapıda duranlardan heç kəs onu görmədi. Nureddin az getdi, çox getdi, axırda gəlib İskəndəriyyə şəhərinə çatdı..."

Şəhərizad bu yerdə şəhərin açıldığını görəndə nağılı yarımcıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz yetmişinci gecə oldu, Şəhrizad nəğlin dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət edirlər ki, Nürəddin İskəndəriyyə şəhərinə girdə gördü ki, bu şəhər möhkəm qala divarları və gəzməli yerləri olan gözəl bir şəhərdir. O bura gələnləri ilk baxışda özünə heyran edir. Həm də indi şəhərin ən gözəl vaxtı idi. Qış ötüüb keçmişdi, yaz gəlmişdi. Bağ-bağçada qızılgüllər və başqa çiçəklər açmışdı. Ağaclar çiçəkləyib yarpaqlamışdı. Arxların suyu çoxalmışdı. Bu şəhər təbii şəraitinə və gözəl tikintilərinə görə də diqqəti cəlb edirdi. Onun əhalisi ən yaxşı əsgərlərdən idi. Bu şəhərin darvazaları bağlananda onun əhalisi bilir ki, onlar üçün heç bir təhlükə yoxdur. Bu şəhər haqqında şair belə deyib:

"Şirin danışığıl həmsəhəbtim
Mən tutdum bir kərə sorğu-suala.

Dedim: – Necə yerdirdi İskəndəriyyə?
Dedi: Çox möhkəmdir, bil ki, o qala!"

Dedim: – Yaşamaqçün necədir? – dedi:
– Kükəli havada əladır, əla!

Başqa bir şairə belə deyib:

"İcməli suları sərin və dadlı,
Doğrudan gözəldir o yer, o məkan!

Yaşamaq yerdirdi dostla-tanışla,
Arxayın olaraq yad basqınından".

Nürəddin şəhərdə gözə-gözə gəlib əvvəlcə xarraz bazarına, sonra sərraf bazarına, sonra qax bazarına, sonra meyvəçi bazarına, sonra boyaqçı bazarına gəldi və burada gördükləri onun çox xoşuna gəldi, gördü ki, bu şəhər öz adına layiq şəhərdir.

Nürəddin boyaqçılar bazarına gələndə birdən qoca bir kişi öz dükandan çıxıb Nürəddini salamladı və onun öləndən tutub öz evinə apardı.

Nürəddin olduqca səliqə-sahmanlı bir evə gəlib çıxdı. Bu evin həyat-bacası süpürülüb salınmışdı. Yamaşıl ağaclar həyatə elə kölgə salırdılar ki, elə bil onların altında sərin meh əsirdi. Bu həyatə üç ev vardı. Birinci evin təməli suyun içindən qoyulmuşdu. Onun divarları ucalıb lap buludlara çatırdı. Bu evin hər tərəfi gül-çiçək içində idi. Ondan adamın üzünə ətir vururdu. Evin qabağına mərmər döşənmişdi.

Qoca Nürəddinlə evə daxil olub ona yemək təklif elədi. Nürəddin yeyib qurtaranda qoca soruşdu: "Sən Qahirə şəhərindən bura nə vaxt gəlmişən?" Nürəddin cavabında dedi: "Baba can, elə bu gecə". Qoca soruşdu: "Sənin adın nədir?" Nürəddin cavabında dedi: "Əli Nürəddin". Onda qoca ucadan dedi: "Ey Nürəddin, mənim balam, necə ki, bu şəhərdəsen, mənəm yanımda qala bilərsən. Mən sənin üçün xüsusi mənzil ayıram". Nürəddin dedi: "Ey mənim ağam, ya şeyx, mənə özün haqda danış ki, mən səni yaxından tanıyım". Qoca dedi: "Oğlum, bil və ağah ol ki, mən filan vaxt, filan ilde alver üçün Qahirə şəhərinə gəlmişdim. Onda mənə min dinar pul lazım oldu. Bu vaxt mənə tanıyıb bilmədən, özü də məndən heç bir sənəd almada bu qədər pulu sənin atan Tacəddin mənə bağışladı. Mən bu şəhərə qayıdıb gələndən sonra həmin pulu öz nökrələrimdən biri ilə ona göndərdim, üstəlik hədiyyə də əlavə etdim. O vaxt mən səni görəndə, sən lap balaca uşaq idin. İndi Allahın iznile mən sənə qulluq edərdəm ki, atanın xələtinədən çıxım".

Nürəddin bu sözləri eşidəndə çox şad oldu. İçində min dinar olan kiseni çıxartdı, qocaya verib dedi: "Bunları özündə saxla, vaxt gələndə bu pulu mal alıb alverə başlaram".

Sonra Nürəddin hər gün İskəndəriyyə şəhərinin bir küçəsini gəzib-dolandı, yeyib-içib kef çəkdi. Elə ki cibində olan yüz dinarı xərcləyib qurtardı, bir gün boyaqçının dükanına gəldi ki, ona verdiyi min dinarın bir hissəsini alsın. Ancaq gələndə gördü ki, qoca dükanda yoxdur. O burada oturub, boyaqçını gözleməyə, tacirlərə tamaşa etməyə başlamışdı.

O, dükandan bazara tamaşa edəndə bir də gördü ki, qatırın belində bazara bir fars gəldi. Onun tərəfində də bir qız oturmuşdu ki, elə bil gülmüş parçasıydı. Aya deyirdi, sən çıxma, mən çıxam, günə deyirdi, sən çıxma, mən çıxam. Qızın gözəllikdə təyir-bərabəri yox idi. Elə bil onun sinəsi fil sümüyü idi. Onun qara gözləri, mirvari dişləri, incə beli vardı. Baldırları elə bil ceyran ayağı idi. Yanbızları qoyun quyuğuna oxşayırdı. Bir sözlə, onun boy-buxunu, gözəlliyinə söz ola bilməzdi. Beləsi haqqında şair yaxşı deyib:

"Sənin üroyınca yaranıb o qız,
Bəydan nə qısaqdir, nə də ki uca.

Qızılgül üzünə, şünşad boyunu
Görüb xocil olur, qarşılaşınca.

Nəfəsi ənbərdir, üzü girdə ay,
Əndamı şüy budaq zoğundan incə.

Elə bil, çimibdir inci gölündə,
Ay qaçıb gizlənir onu görüncə".

Fars bazara gəlib qatırdan düşdü, sonra qızı da düşürdü. Dəllal çağırıb ona dedi: "Götür bu qızı, onu bazarda sat". Dəllal qızın əlindən tutub onu bazarın ortasına apardı. Sonra o harasa gedib qara ağacdan, fil sümüyü ilə işlənmiş bir kətil gətirdi, qızı onun üstündə oturtdu, sonra onun üzündən duvağı götürdü. Sır-sifəti elə bil öndördgeçəklik ay idi. Onun gözləri ulduz kimi şəfəq saçırdı. Beləsi haqqında şair yaxşı deyib:

"Boş yerə onunla bəhs edirdi ay,
Sonra xocil olub qəzəblənirdi.

Qəddi sərvi kimi incə olsa da,
Artırdı sərvi onu görəndə dördi".

Bir başqa şair ondan da yaxşı deyib:

"Çarşabı zərnişan güldən soruşdum;
O dindar, o mömin ərə neylədin?

Çarşabla üzünün parıltısından
Qaçdı nur qoşunu soyqarələrindən.

Baxış alım, – dedi, – gözüm gözündən,
Yanağı ulduzlar yağdırdı min-min".

Dəllal tacirlərdən soruşdu: "Siz dalgıcın dənizdən çıxartdığı inci donəsinə, ya da ovçunun əlindən qaçan ceyrana nə qədər pul verərsiniz?" Tacirlərdən biri dedi: "Mən ona yüz dinar verərəm!" Bir başqası dedi: "Mən ona iki yüz dinar verərəm!" Üçüncüsü dedi: "Mən üç yüz

dinar verərəm!" Tacirlər qızın qiymətini ta o vaxtaca artırdılar ki, axırda gəlib doqquz yüz əlli dinara çatdı..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz yetmiş birinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, tacirlər qızın qiymətini o vaxtaca artırdılar ki, axırda gəlib doqquz yüz əlli dinara çatdı. Belə olanda dəllallar farsın yanına gəlib dedilər: "Sənin kənzinə doqquz yüz əlli dinar verirlər. Sən bu qiymətə onu satırsanmı?" Fars soruşdu: "Bu qiymətə qız razıdırımı? Mən istəyirəm bu işdə onun arzusunu nəzərə alım, çünki mən bura gələndə yolda xəstələnmişdim, qız mənə çox yaxşı xidmət elədi. Mən onda özümə söz verdim ki, qız kimi istəsə ona da satacağam, pulunu da özünə verəcəyəm. Get qızdan soruş. O sənə desə ki, "razıyam", onda qızı o adama sat. Əgər desə ki, "yox" onda satma". Dəllal qızın yanına gəlib dedi: "Ey gözəllər gözəli, sənin ağa sənə kimə və hansı qiymətə satmağı sənin öz ixtiyarına verib. İndi sənə filankəs doqquz yüz əlli dinar verir. Sən bu qiymətə razısanmı?" Qız dəllala dedi: "Əvvəlcə o adamı mənə göstər, sonra sövdələşərik". Bu vaxt dəllal qızı tacirin yanına gətirdi. Bu tacir əntər bir qoca idi.

Qız tacirə baxdı və dəllala dedi: "Sən dəli olmusan, yoxsa ağlın başından çıxıb?" Dəllal soruşdu: "Ey gözəllər gözəli, bu nə sözdür mənə deyirsən?" Qız ucadan dedi: "Özün de, heç Allaha xoş gedərmə ki, sən mənə bu əntər qocaya satsan". Belələrinin arvadı haqqında gör şair nə deyib:

"Üz tutub ərinə, o qızgın qadın,
Dedi bu sözləri acıqlı, küskün:

Sən ki, yarıtmırsan mənə or kimi,
Oğraş tanıyaq səni el bütün.

Oynatsam da, hala gəlmir ki gəlmir;
Elə bil mumdandır sənin bu üzvün".

Bir başqası onun kişiliyi haqqında belə deyib:

"Nə zaman yaxınlıq etmək istəsən,
Yatır şoqoribim başı aşağı.

Elə ki otaqda yalnız qalıram,
Bir qadın axtarır yaxınlaşmağa".

Bir də bu kişilik haqda deyilib:

"Mənimlə düz yola getmir bu üzvüm;
Ləqəydir mən əsiri olduğum şeyə.

Yatıram-oyanır; dururam-yatır...
Afərin bu üzvə, bu kişiliyi!"

Tacirbaşı qızın onu ələ salan sözlərini eşidəndə çox qəzəbləndi və dəllalə dedi: "Ey həyasız dəllal, sən bazara bu bəduşun kənizi haradan götürüb çıxardın, o da məni tacirlərin yanında biabır elədi!" Belə olanda dəllal qızı götürüb oradan uzaqlaşdı və qızı dedi: "Xanım, bir az nəzakətli ol. Sənin ələ saldığın o tacir müxtəsibdir, bütün qiymətləri o qoyur. Bu bazarın hər ixtiyarı onun əlindədir". Qız dəllalın bu sözlərini eşidəndə gülüb bu şəri dedi:

"Bizim zamanədə tacirbaşını
Vali qapısından asan görək;

Bir dəyənək alıb əlinə sonra
O ki var yanına vurasan kötək".

Sonra qız dəllalə dedi: "Allaha and olsun, mən o tacirə satmağa razılıq verməyəcəyəm, məni başqa adama sat. Ola bilsin, o məni alanda mənim qarşımda xəcalət çəksin və məni bir başqasına satsın. Onda mən kiminsə qulu olacağam. İndi ki, mənim satılmağım öz ixtiyarıma verilib, qoy kimdən xoşum gəlir, ona da satılıam". Dəllal cavabında dedi: "İtaət borcumdur!" Sonra o, qızı da götürüb başqa bir məşhur tacirin yanına gəldi. O tacirin yanına çatanda qızı dedi: "Xanım, səni mənim ağam Şərəfəddinə doqquz yüz əlli dinara satımı?"

Qız ona baxıb gördü ki, o da qocadır, saqqalına həna qoyub. Onda dəllalə dedi: "Dəli olmusan nədir, sən məni bir ayağı burada, bir ayağı

gorda olan qocayamı satmaq istəyirsən? Mən əldə-ayaqda qalmamışam ki, sən məni bir qocanın yanından başqa birisinin yanına aparırsan. Bunların biri sınıq-salxaq divara oxşayır, o biri də əcəl vurmuş ifritə". Belələri haqqında gör bir şair nə deyib:

"Bir öpüş istədim, üzümə bəxdi,
Dedi: – And içirəm Allaha qəlbən.

Razılıq vermərəm, mənim ağzıma
Pambiq tıxamısa hələ diriylən".

Başqa biri isə belə deyib:

"Deyirlər şərəfdir saçın ağılıq;
Ağ saçlar ucaldır guya insanı.

Ağardı mənim də saçım-saqqalım;
Mənsə qara görmək istərdim onu.

Tapmaq istəyirəm – bu ağ kağız
Günahımı yazıb qaralayam".

Bir başqası isə belə deyib:

"Gəlib üzlü qonaq qondu başıma,
Kaş onun yerinə ölüm gələydi.

Özü ağ, niyyəti qapqara mehman
Qanımı qaraltdı, qəddimi əydi".

Sən görmürsənmi bu qoca ağ saçlarını boyamaqla daha bir cinayət işlədib? Gör şair belələri haqqında nə deyib:

"Dedi: – Rəng çəkmisən! Dedim: – Çallığı
Səndən gizlədirəm mən bu rəng ilə.

Gülümseyib dedi: – Gör necə artıb, –
Saça-saqqala da dərəşib hiylə!"

Bir başqası isə belə deyib:

"Göncəlin geriye qayıtın deyö
Çəkdin saqqalına sən qara bir rəngi;

Göl qara bəxtimlə rənglə sən onu,
Gətmişin qarası qiyamətə dək".

Saqqalı boyanmış qoca qızın bu sözlərini eşidəndə bərk qəzəblənib dəllalə dedi: "Ey həyasız dəllal, sən bu sarsaq kənizi haradan tapıb bazara gətirmisən ki, o da hamını səfeh sanıb ağzına gələnı deyir və bizi ələ salır!" Sonra həmin tacir öz dükanından çıxdı və dəllalın üzünə bir silə vurdu. Belə olanda dəllal qızı götürüb geri qayıtdı, qəzəblənib ucadan dedi: "Allaha and olsun, mən sənin kimi utanmaz kəniz görməmişəm. Sən bu gün mənim də, özünün də ruzini kəsdin. Sənə görə bu tacirlərin indidən belə məndən zəhlələri gedəcək!"

Onlar gedəndə yolda bir tacir qızın qiyamətini on dinar da artırdı (bu tacirin adı Şihabəddin idi). Bu vaxt dəllal qızın razılığını soruşanda o dedi: "Sən o adamı mənə göstər, mən ondan bir şey xahiş edəcəyəm. Əgər mən istəyəm şey onun evində varsa, mən buna razı olacağam, əgər yoxsa, razı olmayacağam". Dəllal qızı burada qoydu, özü tacirin yanına gedib ona dedi: "Ey mənim ağam Şihabəddin, bu kəniz mənə dedi ki, səndən bir şey barədə soruşmaq istəyir. Əgər qız istəyəm şey sənə də varsa, o sənə satılmağına razılıq verəcək. Sən onun tacirlərə dediyi sözləri eşidibsen ki..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz yetmiş ikinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət ələyirlər ki, dəllal tacirə dedi: "Sən eşitdin bu qız tacir yoldaşlarına nə dedi? Allaha and olsun, qorxuram ki, onu sənin yanına gətirəmsən, onlara dediyi söz-dən sənə də deyər, onda mən də sənin yanında biabır olaram. Əgər izin verirsənsə, mən onu sənin yanına gətirərəm. Tacir dedi: "Gətir onu mənim yanına". Dəllal cavabında dedi: "İftaət borcumdur!" Sonra o gedib qızı tacirin yanına gətirdi. Qız tacirə baxıb dedi: "Ey mənim

ağam Şihabəddin, sənin evində mişovul xəzi ilə doldurulmuş yastıqlar varmı?" Tacir cavabında dedi: "Bəli, ey gözəllər gözəli, mənim evimdə on dənə içi mişovul xəzi ilə doldurulmuş yastıq var, səni Allaha and verirəm, de görüm sən bu yastıqları neynəyəcəksən?" Qız cavabında dedi: "Mən gecə tə o vaxtadan gözləyəcəyəm ki, sən yatasan. Elə ki sən yatdın, o yastıqları sənin ağzı-burunun üstünə yığacağam ki, öləsən". Sonra qız dəllalə sarı dönüb dedi: "Ey mənfur dəllal, sən doğrudan da dəli olmusan. Elə bir az bundan əvvəl sən mənə iki qocaya göstərdin, onların hər birinin iki qüsuru vardı. İndi isə mənə ağa Şihabəddinə göstərsən ki, bunun üç qüsuru var. Əvvəla, o, boyca çox balacadır, ikincisi onun burnu yekədir, üçüncü onun saqqalı uzundur". Beləsi haqda şair gör nə deyib:

"Belə bir adamı mən nə görmüşəm,
Nə də eşitmişəm, inan ki, heç vaxt.

Saqqalı bir qulac, burnu bir çərək,
Boy-buxunu isə çeçələ barmaq".

Başqa bir şair isə belə deyib:

"Üzü upuzundur, minarə kimi,
Boyu birçə barmaq olar, ya olmaz.

Burunun deşiyi tutar aləmi,
İnan ki, bir nəfər bayırda qalmaz".

Şihabəddin qızın bu sözlərini eşidəndə öz dükanından bayıra atıldı və dəllalın yaxasından yapışdı dedi: "Ey bəduğur dəllal, kənizi sən haradan tapıb bura gətirmisən, o da tacirləri bir-bir ələ salıb gülür, onlara ağzına gələnı deyir!" Dəllal qızı götürüb, tez tacirdən aralandı, sonra dedi: "Allaha and olsun, mən bütün ömrüm boyu bu işlə məşğulam. Hər cürə, hər xasiyyətdə kəniz görmüşəm, ancaq heç sənin kiminə rast gəlməmişəm. Sən mənim bugünkü bir tikə çörəyimi əlimdən aldın. Səndən təhqirdən, tənbehdən savayı bir xeyir görmədim!"

Sonra dəllal çoxlu qulları, kənizləri olan bir tacirin hüsurunda dayanıb qızdan soruşdu: "Səni tacir Sidi Ələddinə satımmı?" Qız dönüb tacirə baxdı, gördü ki, qozbəldir. Onda dəllalə dedi: – Beləsi haqda gör bir şair nə deyib:

"Fəqərə sütunu əyridir bunun,
Oxşayır ulduza boylanan cinə.

Elə bil, birinci şallağı dadıb,
İndi müntəzirdir ikincisinə".

Başqa bir şair isə belə deyib:

"Bir qozbel qatıra mindi birtəhər;
Ona təəccüblə baxdı bir çoxu.

Gülməkdən dördbüküm oldu o qozbel,
Altında qatırı ürkütdü qorxu".

Başqa bir şair belə deyib:

"Elə eybəcəri var ki, qozbelin,
Gözünün içinə tüpürür baxan;

Elə bil, qurumuş budaqdır onlar,
Əyilib bir lumu ağırlığından".

Belə olanda dəllal qızı götürüb başqa bir tacirin yanına aparıb soruşdu: "Səni bu tacirə satımmı?" Qız baxıb gördü ki, tacirin gözündən çirk axır. O, dəllalə dedi: "Sən görmürsənmi onun gözündən çirk axır. Necə sənin vicdanın yol verər ki, məni ona satsan?" Gör bir şair beləsi haqda nə deyib:

"Traxomalıdır onun gözləri;
Bu hal qoymamışdır onda bir tutar.

Siz allah, siz ona yaxşı baxın bir;
Çirkab yuvasıdır, elə bil onlar!"

Belə olanda dəllal qızı götürdü, başqa bir tacirin yanına aparıb ondan soruşdu: "Səni buna satımmı?" Qız baxıb gördü ki, bu tacirin uzun saqqalı var. O, dəllalə dedi: "Sən görmürsənmi bu adam qoyuna oxşayır? Ancaq onun quyruğu boğazından bitib. Sənin məni ona satmağa üroyin necə gəlir? Məgər sən bilmirsənmi saqqalı uzunların ağı gödək olur? Onu bütün ağıllı adamlar bilirirlər. Gör bir üstelik şair nə deyib:

"Deyirlər: saqqalı uzun adamlar
Camaat içində hörmət qazanır.

Amma bir məsəl var el arasında:
Saqqal uzandıqca, ağıl azalır".

Başqa bir şair belə deyib:

"Bizim tanışlardan birisi vardır,
Uzanıb saqqalı haradan-hara.

Uzun qış gecəsi tək o saqqal
Dəmidən soyuqdur, kömürdən qara".

Belə olanda dəllal qızı götürüb geri qayıtdı. Onda qız soruşdu: "İndi məni hara aparırsan?" Dəllal cavabında dedi: "Öz ağanın – farsın yanına. Sənin ucbatından bu gün mənim başıma gələnlər bəsdir. Sən öz nəzakətliyinlə həm onun, həm də mənim qazancımızı əlimizdən çıxartdın".

Bu vaxt kənz bazarı göz gəzdirib sağa-sola baxmağa başladı. Bircən onun nəzərləri qahireli Əli Nureddinə sataşdı. Qız gördü ki, gözəllikdə bu oğlanın tayı yoxdur. Həddi-büluğa dolan bu gənc elə bil təza ay idi. Onun boy-buxunu, qədd-qaməti, şəfqətli sifəti şəfəq saçdı. Beləsi haqda gör bir şair nə deyib:

"Xatırlamaq üçün onun həsniətini,
Bir ayla, bir ceyran düzdüli yola;

Dedim: – Təqlid etmə onu, a ceyran!
Ay, sən də düşmə gəl bu xam xoyala!"

Başqa bir şairə belə deyib:

"Gecələr saçından rəng alıb onun,
Gündüzlər üzündən, – xəbərin varmı?"

Yanaqda xalına lağ edən naşı!
De, qaymaq çiçəyi xalsız olarmı?"

Qız Nureddinə baxanda onun ağı başından çıxdı. İlk baxışdan oğlan onun üreyinə hakim oldu. Qızın üreyi məhəbbətlə döyünməyə başladı... Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

873-cü gecə

Elə ki səkkiz yüz yetmiş üçüncü gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət edirlər ki, qız Nuruddini gören kimi ilk baxışdan ona vuruldu. O, dəllalə sarı dönüb dedi: "Məgər o cavan oğlan tacir deyil? Özü də mənə heç bir qiymət qoymayıb?" Dəllal cavabında dedi: "Ey gözəllər gözəli, o cavan oğlan qarıbdır. Qahirədən gəlib. Onun atası məşhur Qahirə tacirlərindədir. Onun atasının var-dövləti başından aşır. Oğlan bura az bir müddətə gəlib. O burada atasının dostlarından birinin evində qalır. O sənin haqqında bir kəlmə də olsun mənə deməyib". Koniz dəllalın sözlərini eşidəndə barmağındakı yaqut qaşlı üzüyü çıxarıb dəllalə dedi: "Məni o gözəl oğlanın yanına apar. Əgər o məni satın alsın, bu üzük sənin olacaq. Sən bu gün mənim ucubarımdan çox əziyyət çəkmişən". Dəllal buna çox şad oldu, qızı götürüb tez Nuruddinin yanına gəldi. Qız Nuruddini yaxından görəndə onun gözəlliyinə lap mat-məəttəl qaldı. Ay kimi şəfəq saçan bu gənc haqqında gör bir şair nə deyib:

"O üzdon gözəldir, suyu şirindir,
Bizə ox yağdırır şux baxışından.

Aşiqin canını alır firqəti,
Vüsali yenidən bağışlayır can.

Mənim eşqim, onun qəddi-qaməti
Edir gözəlliyin özünü heyran.

Öynə geydiyi pəli-paltarı
Gözəl əndamına yaraşır yaman.

Qara gözəllərlə qara xalları
Gecədir, gecədə tutub aşyan.

Aypara qaşları, dümağ cöhrəsi
Oxuyur hılalə, qimnə meydan.

Onun mey paylayan piyalə gözü
Bütün aşiqləri edib natəvan.

Gülən dodağının gülgün şərabı
Məni məst ediyir, görüşən zaman.

Məni al-qanıma qəltən etsə də,
Nə qanun saxlayar onu, nə divan".

Sonra qız Nuruddinə baxıb dedi: "Mənim ağam, səni Allaha and verim, düzünü de, məgər mən gözəl deyiləm?" Nuruddin cavabında dedi: "Ey gözəllər gözəli, məgər bu dünyada sənin kimi ikinci bir gözəl var?" Qız dedi: "Bəs onda nə üçün tacirlər bir-birinin bəhsinə mənim qiymətimi artıranda, sən mənə əhəmiyyət vermədin? Mənim qiymətim birçə dinar da olsun artırmadın? Elə bil heç mən sənin xoşuna gəlməmişəm". Nuruddin dedi: "Ey xanım, əgər sən bizim şəhərdə mənim rastıma çıxsaydın, mən əlimdə olan bütün pulları verib səni alardım". Qız dedi: "Mənim ağam, mən sənə demədim ki, öz istəyinin öleyhinə gedib məni alasan, ancaq əgər sən mənim qiymətimi bir az artırsaydın, mənim ürəyimi sevindirərdin. Əgər məni almasan da, yenə tacirlər deyirdilər: "Əgər bu qız gözəl olmasaydı, qahirəli tacir onun qiymətini artırmazdı. Axı, qahirəlilər hansı kənin daha gözəl olduğunu bilir".

Qızın sözlərini eşidəndə Nuruddin utandı, onun yanaqları qızardı. O, dəllaldan soruşdu: "Bu qızın son qiyməti nəçə olub?" O, cavabında dedi: "Bu qızın son qiyməti doqquz yüz əlli dinar olub. Bundan əlavə sən dəllalın da haqqını verməlisən. O ki qaldı sultan borcuna¹, onu satamın özü verir". Nuruddin dəllalə dedi: "Mən bu kənizə sənin haqqıyla birlikdə min dinar verim". Qız bu vaxt tez dəllaldan aralanıb dedi: "Mən bu gözəl oğlana min dinara satılmağıma razıyam!" Nuruddin dinnədi. Bu vaxt kimsə dedi: "Biz ona bu qızı satdıq". Başqa biri dedi: "O buna laiyəkdir". Bir başqası ucadan dedi: "O adam əclafdır ki, bu qızın qiymətini artırır, ancaq almır!" Bir başqası dedi: "Allaha and olsun, onlar bir-birlərinə yaraşırlar".

Nuruddinin heç ağı başına gəlməmişdi ki, dəllal tez qaçıb hakimi, şahidləri çağırırdı. Onlar gəlib bu alış-verişin sənədini yazıb təsdiqlədilər. Dəllal Nuruddinə dedi: "Öz kənizinə sahib ol. Allah ondan sənə

¹ Ticarət əlaqəsi zamanı satılan şeylərin özində alınan vergidir. Bu vergi sultanın istiyarında olur.

xezir versin. Dünyada ancaq o sonə, son do ona yarasırsınız". Sonra dollal bu şəri dedi:

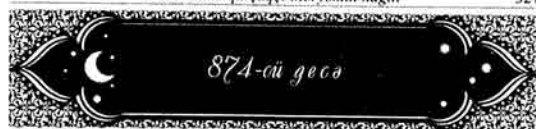
"Yelloda-yelloda otoklorini
Şadlıq özü gəldi onlara qonaq.

Elo bil, qız üçün yaranıb o gəncə,
Qız da o gəncə üçün yaranıb ancaq".

Bələ olanda Nuroddin tacirlərdən çox utandı və o saat ayağa durub saxlamaq üçün boyaqçıya verdiyi min dinarı götürüb dollala verdi, sonra qızı götürüb yaşadığı monzilo getirdi. Qız bura gələndə gördü ki, evdə hər şey köhnə-köşküldür. Yəni döşəmə xalça-palazlar dolma-deşikdir. O özünü saxlaya bilməyib ucadan dedi: "Mənim ağam, mögər mən sonin yanında bu hörmətə layiqəm? Nə üçün son moni öz əsas evinə aparmırsan? Nə üçün biz atəngilə getmirik?" Nuroddin cavabında dedi: "Ey gözəllər gözəli, Allaha and olsun, mənim evim elo buradır. Daha doğrusu, müvəqqəti yaşamaq üçün bu evi qoca boyaqçı mənim üçün ayırıb. Axi, sonə dedim ki, mən qərībəm, bura Qahirodən gəlmişəm". Koniz cavabında dedi: "Mənim ağam, sən öz şəhərinizə qayıdana kimi bundan da balaca ev bizə bəş edər. Səni Allaha and verim, dur özümüz üçün bir az qızardılmış ot, şorab, hom təzə meyvə, hom do qax gətir". Nuroddin cavabında dedi: "Ey gözəllər gözəli, mənim olub-qalan min dinarım vardı ki, onu da verib soni aldim. Mənim dinon bir neçə dirhəmin vardı, onları da bu gün xərcləyib qurtardım". Qız dedi: "Sənin bu şəhərdə elo bir dostun yoxdurmu ki, gedib ondan əlli dirhəm borc alsan. Əgər sən onu alıb mənə gətirsən, mən sonə o pulla nə etməyi deyərəm". Nuroddin dedi: "Mənim bu şəhərdə boyaqçıdan başqa heç kimim yoxdur".

Sonra o durub boyaqçının yanına gedib ona dedi: "Hər vaxtın xeyir olsun, əmi can". Boyaqçı onun salamını alıb ondan soruşdu: "Mənim balam, sən bu gün min dinara nə almısan?" Nuroddin cavabında dedi: "Mən o pula bir koniz almışam". Boyaqçı ucadan dedi: "Mənim balam, sonin başım xarab olub, nadir. O necə konizdir ki, sən ona min dinar vermisin? Oh, mən bilsəydim, o koniz hansı əsil-nosobə mənsubdur!" Nuroddin cavabında dedi: "Əmi can, o koniz firəng qızıdır..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elo ki səkkiz yüz yetmiş dördüncü geco oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, bələ rovatot eloyirlər ki, Nuroddin qoca boyaqçıya dedi: "Bu koniz firəng qızıdır". Qoca dedi: "Oğlum, bil və ağah ol ki, ən gözəl firəng qızının bizim şöhrdə qiyəti yuz dinardır. Allaha and olsun, bu konizi satmaqla kimso soni aldadıb. Əgər sən onu sevmisən, bu geco onunla yat. Sabah apar onu bazara, sat. Lap bunda sən iki yüz dinar itirmiş də olsan. Elo bil ki, sonin donizdə gəmin batıb, yaxud yolda sonin üstünə oğrular düşüb". Nuroddin cavabında dedi: "Sən doğru buyurursan, əmi can. Ancaq sən bilirson ki, mənim min dinardan başqa pulum yox idi. Onu da verib konizi almışam. İndi isə mənim xərcləmək üçün bir dirhəmin də yoxdur. Mən indi sabaha kimi sənədən əlli dirhəm əlborcu istəyirəm. Sabah açılan kimi mən aparıb bu konizi sataram, sən də borcunu qaytararam". Qoca cavabında dedi: "Baş üstə, mən sonə borc pul verərəm". Sonra o, Nuroddinə əlli dirhəm verib dedi: "Oğlum, sən hələ çox cavansan, ola bilsin, o koniz çox gözəldir, özü də sonin ürəyinə çox yatır və onu satmaq sənə çətin gəlir. Unutma ki, sonin xərcləməyə pulun yoxdur. Mənim sənə verdiyim bu əlli dirhəm isə bir-iki günə qurtaracaq, sən yenə mənim yanıma borca gələcəksən. Mən də sonin üzündən keçməyib bir iki-üç dəfə sənə borc verəcəyəm. Sonra isə bacarmayacağam. Bunun nəticəsi elo ola bilər ki, mən heç sonin salamını da almaram və mənim sonin atanla olan dostluğum puç olub gedər". Nuroddin qocadan pulları alıb evə gəldi, onu konizə verdi. Koniz dedi: "Mənim ağam, dur elo indi bazara get, iyirmi dirhəmə beş rəng ipək parça, qalan otuz dirhəmə isə ot, meyvə, şorab və gül al".

Nuroddin o saat durub bazara getdi. Koniz nə tapmışınsa hamısını alıb getirdi. Qız o saat ayağa durub qolunu çirmələdi, dadlı xörək bişirib süfrəyə getirdi. Onlar oturub doyuncə yeyib-içdilər. Sonra qız Nuroddinə şorab içirdə-içirdə onu o vaxtadan əyləndirdi ki, axırda Nuroddin sərxoş olub yatdı. Bələ olanda qız o saat ayağa durdu, öz boğçasını açdı, oradan iki mismar çıxartdı, sonra oturub işləməyə başladı. Qız o vaxtadan işlədi ki, axırda Nuroddinin bazardan alıb gətirdiyi

ipək parçalar dönüb yaraşıqlı zünnar¹ oldu. Qız zünnarı təmizlədi, parıldadıb bir əskiyə бүkdü, götürüb balıncın altına qoydu.

Sonra ayağa durub Nuroddinin yanında uzandı. Başladı yavaş-yavaş oğlanı ovuşturmağa, o da yuxudan ayıldı. Nuroddin yuxudan ayılarda yanında lüt qız gördü, onun bədəni gümüş kimi ağ, ipək kimi yumşaq idi. Elə bil bu sözləri deyəndə şair onun gözəlliyini xatırlaydı:

"Saçları gecədir, üzü səhərdir,
Yanaqları güldür, dodaqları mey.

Vəsli can dincliyi, hicranı oddur,
Dişləri incidir, alını isə ay".

Bir şairin bu haqda dediylə sözlər nə gözəldir:

"Qəddi zərif budaq, çöhrəsi aydır,
Baxış ahudur, xoş otri önbor.

Mənə aşiq olub, yar ayrılarda
Məni tək qoymayıb qəm, qüssə, kodor.

Ay üzü mahtabı solğun göstərir,
Yanında nurunu itirir ölkər".

Başqa bir şairə belə deyib:

"O öndördgeçlik aya bonzoyir,
Gözleri gözüdür sanki ahunun.

Sürməli gözünü görən deyər ki:
Ölkər ayağının tozudur onun!"

Nuroddin o saat qıza tərəf çevrildi, onu qucaqlayıb bağrına basdı, onunla birləşib bircən oldu, onların arasında elə bir məhəbbət başladı ki, hələ heç kəs bir-birini belə sevməyib. Qız da öz fəvqəladə gözəlliyi və şivəsi ilə heç də ondan geri qalmırdı. Şair demişkən:

"Çalışdım ki, onu yaddan çıxardım,
Dil tapa bilmədim başqasıyla mən.

¹ Qırşaq növüdür, xaçporost rahiblərin geyimlərində olur. Dənşiq ərəb dilində bu söz qırşaq mənasında işlədilir.

O, öndördgeçlik bir aydır ki var;
Onu xələ eləyən xaliqə əhsən!

Günah sayılsa da onu sevməyim,
Peşiman deyiləm öz omolimdən.

İtirib yuxumu, xəstə düşmüşəm,
Onu düşünürəm, tək onu qolbon.

Şəri yaxşı bilən adamlar kimi,
O mənə bu beyti söylədi nəzmən:

Dərk edər sevginin ucalığını
Kimisə, nəyisə ürəkdən sevən!"

Bu gecə onların həyatında ən xoş gecə olduğundan onlar səhərin nə vaxt açıldığını bilmədilər..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz yetmiş beşinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Nuroddin dedi-qodudan, söz-söhbətdən qorxmayıb qızla elə xoş anlar, xoş dəqiqələr keçirdi ki, gəl görəsən. Sonra onlar qucaqlaşdıb səhərəcən şirin-şirin yatdılar. Onların ürəkləri şad, könülləri xoş idi. Belələri haqda gör bir şair nə deyib:

"Türk etmə eşqi, aşiq, tən etmə, – etsin oğyar,
Boğmağcın ehtirası olmaz paxılda kirdar.

Bir yorğan altında bahəm aşıqla yatsa moşuq,
Dünyada bundan ola, zənn etmə, başqa həzz var!"

Onlar qucaqlaşınca gizlər bu sirri yorğan,
Eylər ovuz balıncı surmaşmış əl və qollar.

Vurgun olan üroklər bağlarkən öhdü-peyman,
Cingildədi bəzmir tək, səs-küy səhrə paxıllar.

Dost bir nəfər də olsa, bil qədrini o dostun;
Xoşbəxt odur, – cəhəndə təpsin vəfəli qəmşar.

Bədnəsiyyət insan ancaq aşıqlərə lağ eylər,
İslah olunmaz heç vaxt qəlbin xəbəsin olanlar”.

Səhər açılıb gün çıxanda Nuruəddin yuxudan durdu və gördü ki, qız yuyunmaq üçün su götürüb. Onlar əl-üzlərini yudular, süfrə arxasında oturub səhər yeməklərini yedilər, bundan sonra köniz əlini yastığın altına uzadıb oradan gecə hazırladığı zünnarı çıxarıb Nuruəddinə verdi və dedi: “Ey mənim ağam, götür bu zünnarı”. Nuruəddin soruşdu: “Bunu sən haradan aldın?” Qız dedi: “Mənim ağam, bu dünən sən iyirmi dirhəmə aldığın ipək parçadır. Dur ayağa get farslar olan bazara. Orada bunu ver dəllalə. Onu nəğd iymini dinardən ucuz vermə”. Nuruəddin dedi: “Ey gözəllər gözəli, məgər iyirmi dirhəmə alınan bir şeyi iyirmi dinara satmaq olarmı?” Qız cavabında dedi: “Mənim ağam, sən bu zünnarın qiymətini bilmirsen. Sən bazara gedib bunu dəllalə verəndə, o da bunu tərif edib satanda, onda hər şey sənə aydın olacaq”.

Belə olanda Nuruəddin zünnarı aldı, farslar yığılan bazara getdi. O, zünnarı dəllalə verdi, özü də çəkilib bir tərəfdə oturdu. Dəllal bir xeyli vaxt yoxa çıxdı, sonra qayıdıb gəldi və dedi: “Mənim ağam, bu da sənin zünnarının haqqı. Buna nəğd iyirmi dinar verildir”. Nuruəddin dəllalın sözlərini eşidəndə buna mət-məəttəl qaldı. Sevincindən özünü itirdi. Eşitdiyinə gah inanırdı, gah da inanmadı. Pulu alan kimi tez gedib pulun hamısına rəngbərəng ipoklər aldı ki, köniz onlardan zünnar hazırlasın. Sonra evə qayıtdı və ipək sapları qıza verib dedi: “Bunun hamısından zünnar hazırla və bu peşəni mənə də öyrət. Mən hələ ömrümdə bunun kimi qazanclı sonət görməmişəm. Allaha and olsun, bu, ticarətdən yaxşıdır”. Qız onun sözlərinə gülüb dedi: “Mənim ağam, get bayaqki dostunun yanına, otuz dirhəmə borc al, səhər bütün borcunu bir yerdə qaytararsan”.

Nuruəddin ayağa durub boyaqçının yanına gəldi və ona dedi: “Əmi can, mənə otuz dirhəmə borc ver. Allahın köməyiylə səhər sənin səksən dirhəminin hamısını qaytarıb verəcəyəm”. Qoca boyaqçı çıxarıb Nuruəddinə otuz dirhəmə verdi. O da pulu götürüb birbaşa bazara getdi. Ona ot, çörək, meyvə, qax, gül alıb evə qayıtdı, onların hamısını qıza verdi.

Bu qızın adı qurşaqqı Məryəm idi. Qız o saat qolunu çirməyib xörək hazırladı, götürüb Nuruəddinin qabağına qoydu. Sonra süfrə açib şərab gətirdi, oturub onunla içməyə başladılar. Qız oğlanı, oğlan qızı içirdə-içirdə məzələnməyə başladılar. Şərab onların başına təsir edəndə Nuruəddin qızın gözüne daha xoş, daha gözəl gördü. O, həvəslə bu şəri dedi:

“Öz nəfəsi tək müəttər camı
Yar olə alanda sual etdim mən:

– Söylə ləbindənmi çəkilib bu mey?
O dedi: – Mey çəkmə varmı ki, güldən?”

Onlar şirin-şirin söhbət edə-edə bir-birinin piyaləsinə şərab süzür, bir-birlərini içirirdilər. Get-gedə onların ürəkləri coşur, hissələri vəcdə gəlirdi. Oğlan ona əl uzadanda qız naz ilə onun əlini geri itələdi. Nuruəddin sərxoş olduqca qız onun gözüne daha gözəl görünürdü. Axırda o özünü saxlaya bilməyib, bu şəri dedi:

“Qız mey içə-çə gülüb-dənışir,
Oğlan qorxur qızın dənışməğindən.

– Məni məst etməsən, tok yatacaqsan! –
Qorxaraq dəlbədal mey süzür oğlan”.

Onlar ta o vaxtadan yeyib-içib məzələndilər ki, axırda Nuruəddin tamam sərxoş oldu, uzanıb yatdı. Belə olanda Məryəm ayağa durub, öz işinə başladı. Ta o vaxtadan işlədi ki, axırda zünnar hazır oldu. Sonra o zünnarı hazırlayıb kağıza bükdü, özü də Nuruəddinin yanına girib səhərəcən onunla şirin-şirin yatdı...”

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz yetmiş altıncı gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Pədsah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, qurşaqqı Məryəm zünnarı hazırlayandan sonra onu təmizləyib kağıza

bükdü, sonra Nuroddinin yanına girdi, onlar sohorodən şirin-şirin yatdılar. Sohor açılanda Nuroddin durub öz işini gördü, sonra Moryom zünnarı ona verib dedi: "Apur bunu bazara, dünənki kimi iyirmi dinara sat". Nuroddin zünnarı alıb bazara apardı, sonra boyaqçının yanına gedib onun səksən dirhomini qaytardı, ona sidiq-ürəkdon toşokkür etdi. Boyaqçı ondan soruşdu: "Oğlum, konizi satdın?" Nuroddin ucadan dedi: "Necə dilin golir ki, belə danışsın! Mon öz ruhumu canımdan necə ayıra bilərəm?"

Sonra Nuroddin oturub bütün ohvalatı başdan axıtıran qoca boyaqçıya danışdı. O da buna çox şad olub dedi: "Oğlum, Allaha and olsun, son moni çox şad elodin. Allahın köməyiylə sonin işlərin bundan sonra lap yaxşı olacaq! Mon sonin atanın xotrini çox istəyirəm, soni də ürəkdon sevdəyim üçün istəyirəm ki, son sohv eloməyoson, bizim aramızda dostluq homişə davam elosin!" Sonra Nuroddin qocadan ayrılıb bazara getdi, homişəki kimi yeno də ot, meyvo, şorab və bir çox başqa şeylər alıb evə apardı.

Nuroddin yeno də oturub qızla yeyib-içdi, deyib-gülüb oynadı. Hər gecə qız bir zünnar hazırlayırdı. Sohor Nuroddin aparıb onu iyirmi dinara satırdı. Pulun lazım olan hissəsini xorcloyır, qalanını da götürüb qıza verirdi. Qız da pulu götürüb bəd gün üçün ehtiyat saxlayırdı.

İki il keçəndən sonra qız dedi: "Ey monim ağam Nuroddin, sabah aparıb bazarda zünnarı satanda mono altı ipok sap alarsan. Bu gecə monim ağlama belə bir fikir golib. İstəyirəm sono bir yaylıq tikom, son də onu çiyinə salasan. Bu yaylıq elə bir yaylıq olacaq ki, belosini bu vaxtadan nə bir tacir, nə də bir padşah oğlu görüb". Sohor açılanda Nuroddin durub yeno bazara getdi, zünnarı satdı, rəngli ipok saplar alıb qız üçün götürdi. Moryom da oturub düz bir hosto bu yaylıqın üstündə işlədi (o hər gecə zünnar hazırlayıb, zünnarı hazırlayandan sonra bir az da yaylıq tikirdi), axırda yaylıq hazır oldu. Sonra o, yaylıq Nuroddinə verdi. O da onu çiyinə salıb bazara çıxdı. Bazarda hamı onun tamaşasına durmuşdu. Tacirlər, oyanlar, şəhər əhalisi Nuroddinin başına toplaşır, heyran-heyran bu yaylığa tamaşa edirdilər. Hamı ondakı inco ol işinə heyran qalmışdı.

Günlərin bir günü Nuroddin yatarkən gecəyarı birdən yuxudan ayıldığı və gördü ki, onun konizi için-için ağlayıb bu şəri deyir:

"Eyvah, başa çatır yarla vüsəlim,
Yaxınlaşıb yeno ayrılıb çağı.

Parçalanır qolbim, saldıqca yada.
O keçən günləri, o kef-damağı.

Alt-üst etmək üçün xoş gündümüzü
Yamanca soy edir bədnəzər yağı.

Danlağı, tonosi o bədxahlarm
Bizim köksümüza çökəkək dağı".

Nuroddin ondan soruşdu: "Ey monim xanımım Moryom, son niyə ağlayırsan?" Qız dedi: "Monim ürəyimə damıb ki, biz ayrılacağıq. Buna görə də mon ağlayıram". Nuroddin soruşdu: "Ey gözəllər gözəli, axı bizi kim ayıra bilər. Məgər bu dünyada sonin üçün ən öziz adam mon deyiləmmi? Məgər mon səni hamıdan çox sevmirəmmi?" Qız cavabında dedi: "Monim sonə olan məhəbbətim, sonin mənə olan məhəbbətindən qat-qat çoxdur. Ancaq bu qaranlıq gecələrə o qədər də inam yoxdur. Onlar insana sevinc gətirdiyi kimi dər-d-qəm də gətirir. Bir şair demişkon:

"Taleyindən razı idin ömrünün xoş çağı,
Dövrənin heç bir qəmi etməzdi narahat soni.

Tovlayıb oynoldirirdi qolbini aydın gecə,
Bəzən aydın bir gecə gizlər yüz alçaq fitnəni.

Ay tutulmuş, – var deyən, gün də tutulmuş, – var deyən,
Yox görün lakin tutulmuş başqa bir soyyuron!

Yamayaşlı kollar, ağaclar çoxsa da bağ-bağçada,
Daşlayır insanlar ancaq hər gətirmiş şaxsoni.

Gördüyün derya üzündə zir-zibillər olsa da,
Altıda gizlənmiş görərsən incini, dürdanoni.

Ehtiyatı, fürsəti cəhd etsin, öldən verməsin,
Boxtiyar etməşə tale lütf ilə bir bəndoni!"

Sonra qız dedi: "Ey monim ağam Nuroddin, əgər sən bizim ayrılığımızı istəmərsənsə, onda sağ gözü kor, sol çiçə çolaq (bu qocanın kül kimi boz sifəti və qalın saqqalı vardı) fironğdən özünü qoru. Bizim

ayrılmağımıza da o səbəb olacaq. Mən onun bizim şəhərə gəldiyini gördüm. Bilirəm ki, o mənə axtarmağa gəlib". Nuruəddin dedi: "Mən onu görən kimi vurub öldürərəm". Məryəm ucadan dedi: "Mənim ağam, sən onu öldürmə, onunla danışma, ona nə bir şey sat, nə də ondan bir şey al. Onunla heç bir əlaqəyə girmə, oturub-durub söhbət eləmə. O səndən bir söz soruşsa cavab vermə. Qoy Allah bizi, onun qəzəbindən, hiyləsindən qorusun!"

Elə ki şəhər açıldı, Nuruəddin zünnarı götürüb bazara getdi. O, bir tərəfdə oturub tacir oğlanları ilə söhbət eləməyə başladı. Söhbət zamanı birdən onu mürgü tutdu, oturaçağa uzanıb yatdı. O, burada yatarkən bu vaxt birdən həmin firəng, yanında da yeddi nəfər başqa firəng gəlib buradan keçirdilər. Onlar Nuruəddini görüb ona yaxın gəldilər. Nuruəddin yaylığın bir ucu ilə üzünü örtüb o biri ucunu əlində saxlayırdı. Firəng Nuruəddinin yanında oturub yaylığı əlində burmağa başladı. O yaylığı ta o vaxtacan burdu ki, Nuruəddin bunu hiss edərək yuxudan ayıldı. O, yuxudan ayılanda qızın təsvir elədiyi firəngi başının üstündə gördü. O özünü saxlaya bilməyib, həmin firəngin üstünə bərk acıqıldı. Belə olanda firəng ondan soruşdu: "Sən nə üçün bizim üstümüzdə qışqırırsan? Məgər biz sənə bir şeyini götürmüşük?" Nuruəddin cavabında dedi: "Allaha and olsun, ey mənfur insan, əgər sən mənim bir şeyimi götürmüş olsaydın, mən bu saat səni valinin yanına aparardım". Onda firəng dedi: "Ey müsəlman, səni and verirəm inandığın dinə, de görüm bu yaylığı haradan almısan?" Nuruəddin cavabında dedi: "Bu mənim anamın əl işidir..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz yetmiş yeddinci gəcə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Pədsah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, firəng Nuruəddindən soruşdu ki, yaylığı kim hazırlayıb, Nuruəddin cavabında dedi: "Bu yaylığı öz əli ilə mənim üçün anam tikib". Firəng soruşdu: "Sən bu yaylığı mənə istədiyini qiymətə satarsanmı?" Nuruəddin ucadan dedi: "Ey mənfur adam, Allaha and olsun, mən bu yaylığı nə sənə, nə də bir başqasına satan deyiləm. Bu yaylığı anam mənim

adıma tikib. O bir də ikinci belə bir yaylıq tikməyəcək. Buna görə də mən bu yaylığı ömrüm boyu heç kimə satan deyiləm!" Firəng dedi: "Gəl sən bu yaylığı mənə sat. Mən bu saat ona beş yüz dinar verərəm. Hər kim bu yaylığı sənə tikibse, qoy o sənə üçün bundan da yaxşısını tiksin". Nuruəddin cavabında dedi: "Mən bunu heç kimə satmayacağam, çünki belə bir yaylıq bu şəhərdə heç kəsə yoxdur". Firəng yalvar-yalvarə dedi: "Ey mənim ağam, sən bu yaylığı altı yüz xalis qızıl dinara da satmazsan?" O, yaylığın qiymətini artır-a artır-a doqquz yüz dinara çatdırdı. Nuruəddin yenə öz sözünün üstündə durub dedi: "Mən bu yaylığı satmasam da, Allah özü mənə kömək edəcək. Sən bu yaylığa iki min dinar da versən, satan deyiləm".

Firəng yaylığın qiymətini artır-a artır-a Nuruəddini pula şimikdirdi. O, yaylığın qiymətini min dinara qaldırdıran onların başına yığılan tacirlər firəngə dedilər: "Biz bu yaylığı sənə satırıq. Tez ol onun pulunu ver!" Nuruəddin ucadan dedi: "Allaha and olsun, mən bunu satan deyiləm!" Onda tacirlərdən biri dedi: "Oğlum, bil ki, bu yaylığın qiyməti yüz dinardan artıq deyil. Bu firəng isə ona min dinar verir. Sən bu yaylıqdan doqquz yüz dinar qazanırsan. Belə bir qazancı daha hardan əldə edəcəksən? Sənə məsləhət görürəm ki, yaylığı firəngə satasan, min dinarı alıb cibinə qoyasan, gedib bu yaylığı toxuyan adama dəyəsən ki, bundan birini də toxusun". Nuruəddin tacirlərin sözündən utandı, yaylığı firəngə satıb min dinarı cibinə qoydu. O, bazardan gedib bu xəbəri öz kəmərinə çatdırmaq istəyəndə firəng dedi: "Ey tacir öhlə, Nuruəddini buraxmayın, mən bu axşam sizin hamınızı onunla birlikdə qonaq çağırıram. Mənim bir çəllək ələ Rumiyyə şərabım, yağlı qoyunum, təzə meyvələrim, qaxım, başqa yeməyim var. Hamınız bizdə yeyib-içib kef edə bilərsiniz". Belə olanda tacirlər dedilər: "Ey Sidi Nuruəddin, biz istəyirik ki, sən bu axşam bizimlə bu firəngin qonağı olasan, bizimlə danışib-gülüb oylənsən. Sən özün görürsən ki, bu firəng çox alicənab adamdır".

Sonra onlar Nuruəddini xeyli dilo tutub yalvardılar, güclə onu saxladılar, öz dükənlərini bağladılar, Nuruəddini də götürüb firəngin monziline getdilər. Onlar hər iki tərəfdən evyanı olan böyük bir otağa daxil oldular. Firəng gətirib elə bir süfrə açdı ki, hələ heç kəs heç yerdə belə şey görməmişdi. Onun üstü, konarları elə zərif, elə gözəl naxışlarla işlənmişdi ki, baxanın ağzı açıq qalırdı. Sonra firəng gətirib müxtəlif bəllur qablar düzdü, bu qabları meyvə və qaxlar doldurdu. Sonra o süfrəyə Rumiyyə şərabı gətirdi və ömr elədi ki, qonaqların şərfinə kök bir qoyun kəssinlər. Elə ki qoyunu kəsdilər, o, ocaq qalayıb yağlı

qoyun otini qızartdı, tacirləri yedirdib-ıçırtməyə başladı. O hər dəfə tacirlərə işarə edirdi ki, Nurəddini daha çox ıçırtsinlər. Tacirlər Nurəddini qılıqlayıb ta o vaxtacan ıçırtidilər ki, axırda onun ağı başından çıxdı.

Firəng görəndə ki, Nurəddin tamam sərxoş olub, üzünü ona tutub dedi: "Ey Sidi Nurəddin, sən bizi bu gün əyləndirib olduqca şad elədin. Eşq olsun sənə!" Firəng hər cürə xoş sözlər deyər-deyər Nurəddinin ürəyini ələ almaq istədi. Sonra o, Nurəddinə lap yaxın oturdu, zənle onun üzünə baxıb soruşdu: "Ey Sidi Nurəddin, sən öz kənizini mənə satarsanmı? Sən bir il bundan əvvəl bu tacirlərin gözü qabağında onu min dinara almısan. Mən indi onu sənədən beş min dinara almaq istəyirəm". Firəng nə qədər xahiş elədisə, Nurəddin heç cürə buna razı olmadı. O, qızın qiymətini artır-aartıra on min dinara çatdırdı. Nurəddin içib lap sərxoş olanda tacirlərin yanında dedi: "Mən onu sənə on min dinara satıram. Tez ol pulu ver". Firəng buna çox şad oldu. Tez tacirləri şahid olmağa çağırırdı. Onlar səhərəcən oturub yeyib-ıçdilər, deyib-gülüb kef çəkirdilər. Səhər açılarda firəng öz qulluqçularına dedi: "Pulları götürin!" Qulluqçular gedib pulları götürdilər, firəng on min dinar sayıb Nurəddinə verdi, sonra dedi: "Ey Sidi Nurəddin, götür bu pulları, bu sənin kənizinin qiymətidir. Sən onu mənə dünən axşam bu tacirlərin yanında satmışsan". Nurəddin ucadan dedi: "Ey mənfur insan, mən sənə heç nə satmamışam, sən yalan danışsən. Mənim kənizim yoxdur!" Firəng dedi: "Sən öz kənizini mənə bu tacirlərin yanında satmışsan".

Belə olanda bütün tacirlər dedilər: "Bəli, Nurəddin, sən dünən axşam bizim yanımızda kənizini on min dinara bu firəngə satdın. Biz buna şahidik. Buna görə də dur pulunu götür, kənizi də ver getsin. Allah onun əvəzinə sənə daha yaxşısını yətişir. Məgər sənə xoş deyilmə ki, sən onu min dinara almısan, onunla bu qədər xoş günlər keçirmisən, indi də onu on min dinara satarsan? Həm də o hər gün sənin üçün bir zünnar hazırlayıb, sən də onu iymini dinara satırdın. Bütün bunlardan sonra sən onu satmaqdan boyun qaçırsan, onun hesabına əldə etdiyin qazancı az bilirən. Sən belə bir qazancı haradan ələ keçirə bilərsən? Əgər sən o qızı sevirənsə, bu qədər müddətdə onunla olduğun bəs edər. Bu pulu götür, gedib özünə başqa bir kəniz al. Əgər bunu istəmirsən, onda bu pulun yarı qiymətinə öz qızılarmızdan birini sənə verərik. Qalan pul də sənə var-dövlətin olar". Tacirlər ta o vaxtacan Nurəddini dilə tutub aldatdılar ki, axırda o buna razı oldu. Belə olanda firəng o saat hakim və şahidləri çağırırdı, bu barədə sənəd yazdırıb təs-

diqlətdi. Bunlar burada qalsınlar indi sizə kimdən deyim, qurşaqqı Məryəmdən...

Qurşaqqı Məryəm səhərdən axşamacan, axşamdan səhərəcən oturub öz ağasını gözlədi. O gəlib çıxmıdı ki, çıxmıdı. Belə olanda oturub dərddli-dərddli ağlamağa başladı. Qoca boyaqqı onun səsinə eşidib arvadını onun yanına göndərdi. O gəlib görəndə ki, qız ağlayır, ondan soruşdu: "Ey xanım, nə üçün ağlayırsan?" Qız cavabında dedi: "Anacən, mən oturub öz ağam Nurəddinin yolunu gözləyirəm. O isə səhərdən gəlib çıxmır. Qorxuram mənə görə onu aldadalar, o da mənə sata..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz yetmiş səkkizinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, qurşaqqı Məryəm boyaqqının arvadına dedi: "Mən qorxuram ki, biri mənə Nurəddindən almaq üçün köləlik işlədiyini ondan alda, o da mənə sata". Boyaqqının arvadı dedi: "Məryəm xanım, əgər sən ağana bu ev dolusu qızıl versələr də, o sənə heç kimə satmaz. Axı, mən onun səni necə sevdiyini bilirəm. Ola bilsin, Qahirədən onun yanına adam gəlib, o onları evə dəvət etmək istəməyib, şəhərdə onların şərfinə qonaqlıq düzəldib. Bəlkə də o istəməyib ki, sən görənləri onlar bilsinlər. Allah qoysa, səhər açılarda o sağ-salamat qayıdıb sənə yanına gələr. Boş yerə əzab çəkib özünü üzme. Mən bu gecəni sənənin yanında qalıb ağam gələcəcn səni əyləndirərəm, qoymaram dərxişən".

Boyaqqının arvadı səhərəcən Məryəmin yanında qaldı. Onun başını səhərdə qatıb, dərxişməyə qoymadı. Elə ki səhər açıldı, Məryəm bir də gördü ki, onun ağası Nurəddin, yanında həmin firəng və bir böyük tacir həyətdə daxil oldular. Məryəm onları görəndə işin nə yerdə olduğunu anladı, rəngi ağappaq ağardı, bədəni tufanlı gündə dənizdə olduğu kimi əsım-əsım əsdi. Bu vaxt boyaqqının arvadı qızdan soruşdu: "Məryəm xanım, de görüm sənə nə olub? Bir anın içində sir-sifətin saralıb-soldu, elə bil ayaq üstə qurudun? Qız cavabında dedi: "Xanım, Allaha and olsun, mənim ürəyim hiss edib ki, biz ayrılacağıq. Sonra o dərindən köks ötürüb ah çəkdi və bu şəri dedi:

"Aman ayrılığın elindən, aman,
Ayrılıq acıdır, ayrılıq yaman!

Axşam yaxınlaşıb, günəş batanda,
Sarıdır rəngini onun da hicran.

Lakin səhərçağı doğan günəşin
Bənizi ağarır şad olduğundan".

Sonra Məryəm hıçqırıb ağladı, boyaqçının arvadına dedi: "Xanım, mən sənə demədimmi ki, mənə almaq üçün ağamın başını aldırdılar. Mən şübhə etmərəm ki, bu gecə o mənə həmin firəngə satıb. Mən isə onu qabaqcadan xəbərdarlıq etmişdim. Görünür, ehtiyatlı olmaqla qəzavü-qədərdən qaçmaq olmazmış. Mənim sözlərimin həqiqət olduğu indi sənə aydındırımı?"

Məryəm boyaqçının arvadı ilə söhbət edərkən, bu vaxt onun ağası Nureddin içəri girdi. Qız onun üzünə baxanda gördü ki, onun sir-sifəti tamam dəyişib. Hirsindən bədənini əsım-əsım əsir, gözələrində elə bir dərin kədər var ki, gəl görəsən. Qız ona dedi: "Ey mənim ağam Nureddin, görünür, sən mənə satmışsın?" Nureddin qızın sözünü eşidəndə hönkür-hönkür ağladı, sonra dərinə köks ötürüb bu şəri dedi:

"Mən yanılsam da, yanılmır fəlek öz hökmündə,
Belədir çərxin işi; kim dəyişər dövrənini?"

Gözü görməkdə ikən, əqli-huşu başda ikən,
Yol azan bir nəfərin etmək üçün divanını.

Alar idrakını Allah, kor edər gözələrini,
Ki, bəla girdabına qorq ələsin öz canını.

Elə ki yoldan azan şəxsi cozalandırdı,
Qaytarar əqlini, bilsin deyə öz nöqsanını.

Niyə baş verdi bu iş? – sözlərini alma dile;
Poza bilməz bir adam, bil ki, fəlek fərmanını..."

Sonra o qızdan üzr istədi və dedi: "Ey mənim xanımın Məryəm, Allaha and olsun, mən sənə satmaq istəmədim. Görünür, Allah-təala alnımıza belə yazmış. Mənə aldıadı tora saldılar, mən özüm də bil-

mədən öz əlimlə sənə beləyə saldım. Allahın yazısına pozu yoxdur. Belkə bizi bir-birimizdən ayıran tanrının üreyinə rəhm gəldi, bizi yenə də qovuşdurdu". Qız dedi: "Axi, mənim üreyim bunu qabaqcadan duymuşdu, mən sənə xəbərdar etmişdim". Sonra o Nureddini bağrına basıb alından öpdü, özü də bu şəri dedi:

"Başımdan aşsa da dərdim-kədərim,
Çıxarda bilmərəm mən sizi yaddan.

Kol üstə ağlayan dördü qumrutək
Ağlayıb sızlaram mən də hər zaman.

Getdiniz, kimsəsiz qaldım dünyada
Yer-göy gözələrimə göründü zindan".

Elə bu vaxt həmin firəng içəri girdi, öyilib Sitt-Məryəmin əlini öpmək istədi. Ancaq qız onu geri itələdi, üzünə bir sille vurub ucadan dedi: "Rədd ol buradan, murdarın biri murdar, sən mənə kölgə kimi izləməkdən əl çəkmədin ki, çəkmədin, axırda gəlib mənim ağamı da aldatdın! Ancaq bir şeyi unutma ki, əgər Allah-təala istəsə, o yenə mənim olacaq!" Firəng kəninin sözlərinə bərkədən güldü, öz hərəkəti üçün ondan üzr istəyib dedi: "Ey Məryəm xanım, burada mənim günahım nədir? Sənin ağam Nureddin sənə satıb, mən də almışam. Əgər o sənə sevsəydi, sənə satardımı? Bir şəir demişkən:

"Məni dəridərdən getse yaxşıdır;
Nəmərdəm mən onu yadıma salsam.

Canımdan o qədər bezməmişəm ki,
Bir zəhləm getmişlə oturam-duram".

Bu kənz Əfrənci¹ padşahının qızı idi. Bu çox böyük bir şəhər idi, özü də cürbəcür bitkiləri, əcaib şeyləri, həm də sənətkarları ilə bütün dünyada məşhur idi (lap İstanbul şəhərinə oxşayırdı). Qızın şəhərdən ata-anasının yanından baş götürüb gətməsi çox qərribə və əcaib idi. Qoy onu biz bir-bir başdan-ayağa danışaq, eşidib-bilənlər şad olsunlar..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

¹ Burada Fransanın əsdir. Nağılda Fransanın cənubunda olan liman şəhərlərindən biri nəzərdə tutulur. Çox güman ki, bu Marsel şəhəridir.

Elo ki səkkiz yüz yetmiş doqquzuncu gecə oldu, Şəhrizad nəğilün dəlihi danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, qurşaqqı Məryəmin öz evlərindən, ata-anasının yanından baş götürüb getməsi çox qoribə və əcaibi. Əhvalat belə olmuşdu.

Məryəm öz ata-anasının yanında böyük naz-nemətlə böyümüşdü. O hələ uşaqlıqdan yaxşı yazmağı, hesabı öyrənmişdi. Həmçinin ona nətiqlik məharətini, at çapmağı da öyrətmişdilər. O, həmçinin bir çox peşə və sənəti də mükəmməl bilirdi: parça toxumaq, paltar tikmək, hər cür əl işi, naxış vurmaq, zünnar hazırlamaq, güləbatınla haşıya vurmaq, gülmüşü qızıl suyuna salıb zərləmək məharətilə dövrünün ən tanınmış adamı olmuşdu. Onun bacarmadığı heç bir qadın, kişi işi qalmamışdı. Allah-toala həm də ona elə bir gözəllik, elə bir ağıl-kəmal vermişdi ki, öz zamanəsində onun tayı-bərabəri yox idi. Bu qızın soracağı bütün ələmə yayılmışdı. Dünyanın ən varlı adamları, ən məşhur padşahları ona elçi göndərirdilər. Ancaq qızın atası heç kəsə razılıq vermir, çünki o, qızını sonsuz bir məhəbbətlə sevirdi. Onu bir an da olsun gözündən qoymurdu. Bu padşahın oğlu çox idi, qızı isə birçox bu qız idi. O da qızını bütün övladlarından çox istəyirdi.

Günün bir günü elə oldu ki, şahzadə bərk xəstələndi. O əhə elədi ki, əgər bu xəstəlikdən dursay, yaxın cəzirlərin birindəki monastıra gedəcək. Bu monastır hər yanda məşhur idi. Hər kəs ürəyində bir şey tutub, əhd edib o monastıra gedirdisə, öz niyyətinə çatırdı. Elə oldu ki, Məryəm bu xəstəlikdən sağaldı, əhdini yerinə yetirmək üçün həmin monastıra getmək istədi. Əfrənci padşahı buna razılıq verdi. O tədarük görüb kiçik bir gəmi ilə qızını yola saldı. Qızla birlikdə bir neçə nəfər ayan qızları, bir də onlara xidmət etmək üçün zadəgan qulluqçuları da getdilər.

Məryəngil həmin monastıra yaxınlaşanda birdən onların üstünə böyük bir müsəlman gəminin gəldiyini gördülər. Bu, Allah yolunda vuruşan gəmilərdən idi. Onlar Məryəngilin gəmisindəki adamları, var-dövləti, bütün qızları əsir aldılar, aparıb Kayravan şəhərində satdılar. Elə oldu ki, Məryəm burada bir fars tacirinin əlinə düşdü. O, kişiliyi olmayan, arvadlarla yaxınlıq eləyə bilməyən bir adamdı. Buna görə

də o, Məryəmi özünə qulluqçu elədi. Günün bir günü bu tacir bərk xəstələndi. Ölüm qorxusu gəlib onun başının üstünə aldı. Bu vaxt Məryəm ona qulluq elədi, onun halına qaldı, bir neçə aya o sağalıb ayağa durdu. Məryəmin bu məharəti farsın çox xoşuna gəldi. Qızın xeyir-xahlığı müqabilində onu mükafatlandırmaq istədi. O qıza dedi: "Ey Məryəm, ürəyin nə istəyirsə mənə de!" Onda Məryəm dedi: "Mənim ağam, səndən xahişim budur ki, mənə ürəyim istəyən adama satsan!" Fars cavabında dedi: "Yaxşı, sənə xətirənə mən bunu edərdəm. Kimdən xoşun gəlsə, sənə ona sataram".

Məryəm buna çox şad oldu. Fars ona islam dinini qəbul etməyi məsləhət bildi. Qız da bu dini qəbul edib müsəlman oldu. O gündən qoca hər gün Məryəmi dindarlığı, Quran oxumağı, qanunşünarlığı, peyğəmbər haqqındakı rəvayətləri öyrətməyə başladı. Günün bir günü fars gəlib İskəndəriyyə şəhərinə çıxanda, bildiyimiz kimi, o, qızı istədiyi adama satdı. Onu Əli Nureddin aldı. Bax bu səbəbdən də Məryəm öz səltənətindən didərgin düşmüşdü.

O ki qaldı qızın atası Əfrənci padşahına, o, qızının əsir alınması xəbərini eşidəndə padşahlığın bütün igid pəhləvanlarına, əsgərlərinə car çəkib onları qızı axtarmağa göndərdi. Onlar gedib bütün müsəlman cəzirlərini, şəhərlərini gəzib-dolaşdılar. Ancaq qızdan heç bir xəbər-ətar bilməyib, kor-peşman geri qayıtdılar. Belə olanda padşah dərdə-qəmə batdı, axırda o sağ gözü kor, sol qığı topal olan baş vəzirini yanına çağırıb qızını axtarmaq üçün göndərdi. Bu vəzir olduqca qəddar, hiyləgər və bacarıqlı bir adam idi. Padşah ona dedi ki, gedib bütün müsəlman cəzirlərində və şəhərlərində qızı axtarsın. Harada onu tapsa, lazım gəlsə, bir gəmi qızıl verib onu alsın. Vəzir yola düşdü və gedib bütün müsəlman cəzirlərini və şəhərlərini gəzib-dolaşdı. O, İskəndəriyyə şəhərinə gələndə kimi qızdan heç bir xəbər öyrənə bilmədi. O, İskəndəriyyə şəhərində öyrəndi ki, qız qahirəli Əli Nureddinin yanındadır. O da qızın izinə düşdü, kələk işlədib qızı Nureddindən aldı.

Məryəm firəngin əlinə düşəndən sonra gecə-gündüz ağlayırdı. Firəng isə ona deyirdi: "Məryəm xanım, bu dərd-qəmi bir yana qoy, gedək öz ata-ananın səltənətinə. Ora sənə həm özünün, həm də şəhərinin vətənidir. Orada hamı sənə yolunu gözləyir. Yəddə ölkədə alçalıb təhqir olunduğun yetər. Mən də üzün yarmıdır ki, ölkə-ölkə, diyar-diyar sənə axtarmaqdan yorulub öləndən düşmüşəm. Atan mənə tapşırıb ki, harada sənə tapsam, lap bir gəmi qızıl verib alım. O sənə bərk xıf-fətini çəkir!" Sonra Əfrənci padşahın vəziri qıza xeyli yalvardı, onun əl-ayağını öpməyə başladı. Qız isə daha da qəzəblənib dedi: "Ey murdar insan, sənə görəəm heç vaxt Allah ürəyinə elməsin!"

Bələ olanda vəzir qulluqlarına ömr elədi ki, yola hazırlaşsınlar. Onlar o saat yohərli-yüyonli qatırı götürüb Məryəmi ona mindirdilər, başının üstünə qızıl-gümüşlə işlənmiş çətir tutdular, özləri də onu əhatə edib dəniz darvazasından çıxdılar. Onlar qızı balaca qayığa mindirib avar çəkildilər və qızı götürüb böyük bir gəmiyə mindirdilər. Bu vaxt taygöz vəzir dənizçilərə qışqırıb dedi: "Dor ağacını qaldırın!" Dənizçilər o saat dor ağacını qaldırıb, yelkəni açdılar, avar çəkildilər, gəmi yavaş-yavaş hərəkət gəldi. Bu vaxt Məryəm elə hey İskəndəriyyəyə tərəf baxırdı. O, gözünü şəhərdən ta o vaxtacan çəkmədi ki, axırda şəhər tamam görünməz oldu. Bu vaxt o acı-acı ağlamağa başladı..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz səksəninci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, bələ rəvayət eləyirlər ki, Əfronci padşahın gəmişi sahildən aralananda qurşaqqı Məryəm gözünü İskəndəriyyədən çəkmirdi. Elə ki gəmi şəhərdən tamam aralandı o göz yaşı töküb ağladı, sonra bu şəri dedi:

"Bir də görəcəmi səni gözlerim?
Fələyin işindən baş açmıram mən.

Ayrılıq gəmişi ayırıb bizi,
Axır gözlerimdən yaş loyon-loyon.

Artıq ayrılıram, – gözlerimə nur,
Qəlbimə güc verən, şəfa verəndən.

Mənim əlim çatmır, ey pərvərdigar,
Onu balalardan özün saxla sən!"

Məryəmin bütün fikri-xəyalı Nureddinin yanında idi. Onun göz yaşı bir an belə qurumurdu. Xidmətçilər gəlib onu nə qədər dilə tuturdularsa da, qız onların sözlünə qulaq asmırdı. Nureddinə olan məhəb-

bəti daha da güclənirdi. O, dərddi-dərddi ağlayır, öz taleyindən şikayət-lənir və bu şəri deyirdi:

"Səninlə danışır qəlbim hər zaman,
Eləyir eşqimdən səni xəbərdar.

Sızlayır hicrnlə yaralı könülüm,
Sənir vücudumu odlar, alovlar.

Nə qədər gizlətmək olar sevgini!
Canımda qalmayıb daha ixtiyar!"

Bütün yolboyu Məryəm bir an da olsun Nureddini unutmadı, onun göz yaşı qurumadı. Bəli, Məryəmlə taygöz vəzir getməkdə olsunlar, sizə kimdən deyim, qahirəli Əli Nureddindən.

Elə ki Məryəm gəmiyə mindi, gəmi də sahildən uzaqlaşdı, dünya Nureddinin başına dar gəldi. Onun ağı iradəsinə tabe olmadı. O, fikirlilikli qayıdıb evə gəldi, Məryəm yaşayan otağa girdi. Birdən Məryəm onun gözü önündə qara bir paltarla canlandı. Bu vaxt aləm onun başına fırlandı. O, Məryəmin hər cürə paltar, zünnar toxuduğu dəzgaha baxanda ürəyi sıxıldı, qəhər onu boğdu, gözələrindən qan-yaş axdı, o fəryad edib bu şəri dedi:

"O günlər nə zaman dönəcək geri?
Bu həsrət, bu möhnət bitəcək haçan?

Bir də vüsəlinə əlim çatarmı,
Geriye dönərmə bir də o zaman?

Bir də Allah bizi qovuşdurarmı,
Görən unudubmu bu eşqi canan?

Onu özün saxla, ey məhəbbətım,
Bəd gözə gəlməsin bu əhdü-peyman!

Yardan ayrılanda candan ayrılıdım,
Xəbər tutubdurmu görən o bundan?

Kimse faydalanır dərdimdən mənim,
Təqsiz cismimdə qalmayıbdı can.

Vəslinə yetdiyim günlər yox oldu,
Kama çatdırarmı məni bu dövrən?

Quruyub büsbütün yoxa çıxınca
Ax, ey gözlərimin yaşı, durmadan.

Canan uzaqdadır, səbrim tükenmiş,
Dörd başımdan asır, yoxdur bir həyan.

Məni sevgilimə yetirsin yenə
Yerləri, göyləri yoxdan yaradan!"

Sonra Nureddin hıçqırır hönkür-hönkür ağladı. O, boş qalan otağa
bir də baxdı, sonra da bu şəri dedi:

"Yarı xatırlaram yar məkanında,
Sə olur gözümün yaşı, az qala.

Ricam budur bizi ayrı salandan:
Təz, ya gec, çatdırırsın məni vüsala!"

Bir azdan o ayağa durub evin qapısını bağladı, dənizə sarı qaçdı ki,
görsün Məryəmi aparan gəmi indi haradadır. O, gəmi gedən tərəfə bir
xeyli baxdı, hönkür-hönkür ağlayıb bu şəri dedi:

"Bilmirəm yaxında, ya uzaqdasan,
Sənsiz dözməmirəm, bil, ey nəzənin!

Məni sənə tərəf çəkir ürəyim,
Gəlmək istəyirəm dalınca sənin.

Gözüm yollardadır, qulağım səsdə,
Səni düşünmək də şirindir, şirin.

Yola düşər-düşməz mindiyin gəmi,
Duyuldu həsrətin, bilindi yerin!"

Sonra o yenə də hönkürüb ağladı, göz yaşları içində ucadan dedi:
"Ey Məryəm, heç olmasa sən məni yuxuda gördünmü?" Onun dörd-
qəmi daha da çoxaldı, o bu şəri dedi:

"Bir də gül üzünü görürmü gözüm,
Səsin qulağıma çatarmı bir də?

Vəslə yetərəkmi həmin otaqda,
Qəlbimiz bir hissə çarparmı bir də?

Sən özünə apar sümüklerimi,
Dəfn elə karvanın durduğu yerdə.

İki qəlbim olsa, birilə yaşar,
Birini qoşardım sənə səfərdə.

Səndən və Allahdan budur istəyim:
Sən verin canımı üzən bu dərddə!"

Nureddin ağlaya-ağlaya tez-tez bu sözü təkrar edirdi: "Ah Məryəm,
ah Məryəm!" Bu vaxt qoca bir kişi qayıqdan düşüb ona yaxınlaşdı və
gördü ki, o ağlayıb bu şəri deyir:

"Gözəllər gözəli Məryəm, qayıt gəl!
Canımı odlara yaxma nahaqdan.

Soruşsan, rəqibin özü də deyər:
Gözüm kor olubdur qan ağlamaqdan!"

Qoca ona dedi: "Oğlum, sən deyəsən dünən firənglə gedən kəniş
üçün ağlayırsan?" Nureddin qocanın sözünü eşidəndə huşu başından
getdi, qəşş ələyib üzünü yərə sərdi. O özünə gələndə hıçqırır təzə-
dən ağladı, özü də bu şəri dedi:

"Bir də vəslə yetmək ümidi varmı,
Geri qayıdarmı bir də o günlər?

Həyəcana salıb qəlbimi sevgi,
Aravuran sözü edib mükəddər.

Gündüzümü qaradır: deyirəm, – gecə
Bəlkə də yuxuma girdi o dilbər.

Unudan deyiləm onun eşqini,
Onu əğyar sözü saldı dərbəder.

O iri sağrı, inco bellidir,
Oxdur baxışları, – könlüllər dolur,

Çox solğun görünür yanında günoş,
Qoddı incohikdə şümşada bənzər,

Bilsəydim, qolbino toxunmayacaq,
Deyərdim: Allaha odur borahor!”

Qoca Nuroddin bəy-buxununa, qodd-qamotına baxanda, aydın monalı sözlərini eşidəndə ona yazığı gəldi. Bu qoca gəmi başı idi. Onun gəmisində yüz müsəlman tacir vardı. O, Nuroddinə dedi: “Səbir et! Allahın köməyi ilə işin yaxşı olar. Mən səni o qızın yanına apararam...” Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

881-ci gecə

Elo ki səkkiz yüz səksən birinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Padşah sağ olsun, belə rovatot eləyirlər ki, qoca gəmi başı Nuroddinə dedi: “Allahın köməyi ilə mən səni o qızın yanına apararam”, Nuroddin soruşdu: “Nə vaxt yola düşürsünüz”. Gəmi başı cavabında dedi: “Bizim gətməyimizə hələ üç gün var. Allah qoysa, üç gündən sonra yola düşəcəyik.” Nuroddin gəmi başının sözlərini eşidəndə çox şad oldu. O bu xeyirxahlığı üçün qocaya təşəkkür elədi. Sonra öz sevimli konizi ilə görüşəcəyini xatırlayıb sevincindən ağladı, özü də bu şəri dedi:

“Allah bir də bizi birləşdirəni,
Narahat ürəyini olarını aram!”

Birleşən görsəydim taleyimizi,
Deyərdim: “Kam aldım bu dünyadan, kam!”

Cən verib, alardım vəsli satılsa,
Bu qiymət az ola ondan qorxuram”.

Sonra Nuroddin o saat özünü bazara verdi. Səfir üçün lazım olan əzuqəni alıb gətirdi. Bunu görən gəmi başı soruşdu: “Oğlum, nə nodir almadın?” Nuroddin cavabında dedi: “Bu mənim yol todarükümdür”. Gəmi başı onun sözlərinə gülüb dedi: “Oğlum, məgər son Mınarələr Sütununu¹ görməyə gedirsen? Buradan sənin gətmək istədiyən yero, nəgər münasib hava olarsa, iki aylıq yoldur”. Sonra qoca, Nuroddindən bir az pul alıb özü bazara gətirdi, ona səfir üçün nə lazımdırsa, hamısını aldı. Sonra onun üçün bir çəllək içməli su doldurub gəmiyə qoydu. Nuroddin üç gün gomido qalıb gəminin yola düşməsinə gözlədi. Elo ki üç gün tamam oldu, tacirlər gəmiyə yığıldılar. Onda gəmi başı yel-kəni açdı, gəmi yola düşdü. Onlar düz əlli gün-əlli gecə yol gətdilər.

Sonra elo oldu ki, yolda onların üstünə doniz quldurları hücum elədi. Onlar gomido onların hamısının var-yoxunu olından aldılar, özlərini də osir tutub Əfronco şəhərinə gətirdilər, öz padşahlarına göstərdilər (Nuroddin də onların arasında idi). Padşah ömr elədi ki, onların hamısını zindana salsınlar. Onlar padşahın yanından çıxıb zindana gedən vaxt qurşaqqı Məryomlu təgöz vəzir olan gəmi sahilo yan aldı. Gəmi gəlib şəhərə çatanda vəzir padşahın yanına gedib qurşaqqı Məryomı tapması və onun sağ-salamat qayıdıb gəlməsi xəbərini atasına çatdırdı. Padşah ömr elədi ki, şeyxurlar çalınmış, bu xəbər hamıya çatdırılsın, şəhər başdan-başə bəzədilsin. Padşah o saat bütün vəzir-vakilini, saray oyanlarını, qoşun başçılarını götürüb qızının pişvazına çıxdı.

Məryom gəmidən düşəndə atası onu qucaqlayıb bağrına basdı. Onlar çox məhrəban görüşdülər. Elo o saat padşahın göstərişilə yohərli-yüvənlə at gətirdilər, qızı ona mindirdilər. Qız gəlib saraya çatanda anası onu qucaqlayıb öpdü və həyəcanla soruşdu ki, onun halı necədir? O, osir olan vaxt başına nə işlər gəlib, hələ qızdırı, yoxsa onun üzü kişi görüb? Məryom dedi: “Ana cən, müsəlman ölkəsində bir adam ki, bu tacirdən o tacirə satılsa, necə ola bilər ki, o bəkiro qalsın? Məni satın alan tacir hədə-qorxu ilə üzümü açdı, sonra o məni başqa bir tacirə satdı, o da bir başqasına”. Məryomın anası ondan bu sözləri eşidəndə heç bilmədi nə etsin. Gözünə qaranlıq çökdü. Huşu başından çıxdı, ələm başına fırlandı. Qız anasına dedi ki, sözləri atasına deyəndə onun dördi birə-beş artıdı. O, məsələn açıb oyanlara və zadəganlara danışanda onlar dedilər: “Ya padşah, müsəlmanları onu bədnam ediblər, onu natəmizlikdən ancaq yüz müsəlman başı xilas edə bilər”.

¹ Böyük sütunlardır. İskəndəriyyə şəhərində Roma prefekti Pompey tərəfindən (b.c. əvvəl 322-ci ildə) imperator Diakletianın şərifinə ucaldılmışdır.

Bələ olanda padşah ömr elədi ki, zindanda olan yüz müsəlman tacirini götürsünlər, onların hamısını boynunu vursunlar. Əvvəlcə gəmi-başını, sonra bir-birinin dalınca bütün tacirlərin boynunu vurdular. Axıra birçə Nuruddin qaldı. Onun ələyindən bir az cırıb gözünü bağladılar, götürüb onu qətl xalçasının üstünə çıxartdılar ki, boynunu vursunlar. Elə bu vaxt padşaha qoca bir qarı yaxınlaşıb dedi: "Ey hökmdar, sən əhd eləmişdin ki, əgər qızın Məryəm sağ-salamat qayıdıb gəlsə, xidmət etmək üçün hər kilsəyə beş müsəlman əsiri verəcəksən. İndi isə sən qızın Sitt-Məryəm sağ-salamat qayıdıb gəlib. Gəl sən də öz əhdinə əməl elə". Padşah cavabında dedi: "Ana can, o məsihaya and olsun, əsirlərdən birçə bu oğlan salamət qalıb, onu da öldürmək istəyirlər. Götür onu, qoy hələlik sənə kömək eləsin. Elə ki yenə müsəlman əsirləri götürdülər, dördünü də onda verərəm. Əgər sən bir az əvvəl gəlsəydin, sənə istədiyini qədər əsir verərdim".

Qarı padşaha təşəkkür etdi, ona cəsağılıq, obodi şan-şöhrət arzuladı. Sonra o, Nuruddinə yaxınlaşdı, onu qətl xalçasının üstündən düşürdü, zənlə ona baxanda nə görse yaxşıdır, gördü ki, bu hələ üzünə tük gəlməmiş, qədd-qamətli, zərif sifətli, ündördgəcalik ay kimi gözəl-göyçək bir oğlandır. Qarı onu götürüb kilsəyə getdi. Sonra dedi: "Oğlum, əynindəki paltar soyun, bələ paltarda sultanlara qulluq edirlər". Sonra o, Nuruddinə qara yun cübbə, qara yaylıq, bir də kəməri getirdi. Bu paltar Nuruddinə geyindirdi, üstündən də kəməri bağladı. Sonra o, Nuruddinə buyurdu ki, kilsədə xidmət eləsin. Nuruddin düz yeddi gün kilsədə xidmət elədi.

Səkkizinci gün qarı onun yanına gəlib dedi: "Ey müsəlman, götür öz ipək paltarını, əyninə geyin. Bu da sən üçün on dirhəm. Gəl şəhərdə gəz-dolan. Ancaq burada gözə görünmə, yoxsa səni vurub öldürürlər". Onda Nuruddin soruşdu: "Anacan, bir də görüm nə olub?" Qarı dedi: "Oğlum, bil və ağah ol ki, bu gün padşahın qızı qurşaqqı Sitt-Məryəm kilsəyə gəlir. Onu müsəlman tacirləri natəmiz ediblər. O bura gəlib müqəddəs Məsihi¹ dua oxuyacaq ki, onun günahından keçsin, onu əvvəlki təmizliyinə qaytarsın. Onunla bura vəzirlərin, əmirlərin, saray əyanlarının dörd yüz nəfər qızı gələcək. Onlar elə indicə bura daxil olacaqlar. Səni burda görsələr, qılıncla doğram-doğram edirlər". Nuruddin qarından on dirhəmi aldı, öz paltarını geyindi, şəhərə çıxıb, onun bütün bazarlarını, giriş-çıkış yollarını öyrənməyə başladı..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz səksən ikinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, bələ rəvayət eləyirlər ki, Nuruddin öz paltarını geyindi, qocadan on dirhəm aldı və çıxıb şəhərə getdi. Xeyli şəhərdə gəzib-dolandı, onun bazarlarını, küçələrini, giriş-çıkış yollarını öyrəndi.

O qayıdıb gələndə gördü ki, Əfrənci padşahının qızı qurşaqqı Məryəm ətrafında da dörd yüz nəfər diqdöşlü, ay kimi gözəl qız kilsəyə gəlir. Taygöz vəzirin, əmirlərin və saray əyanlarının qızları da onların arasında idilər.

Məryəm onların arasında ulduzlu gecədə ay kimi şəfəq saçdı. Nuruddin onu görəndə özünü saxlaya bilmədi, fəğan eləyib ürəyinin dorinliyindən gələn bir səslə qışqırdı: "Ah Məryəm, Məryəm!" Qızlar Nuruddinin qışqırığını eşidəndə onun üstünə atıldılar, qılınclarını siyirib onu öldürmək istədilər. Məryəm dönüb Nuruddinə tərəf baxdı, onu tanıdı, tez qızlara dedi: "O cavana dəyməyin, yaqın başına hava gəlib". Nuruddin Sitt-Məryəmin bu sözlərini eşidəndə tez başını açdı, gözlərini bəzəldi, əl-qolunu oynada-oynada qışqırdı, ağzından köpük daşlandı.

Sitt-Məryəm qızlara dedi: "Mən sizə dedim ki, o dəlidir. Onu mənəmin yanına götürün, mən orəb dilini bilərəm, soruşum görüm o nə deyir. Görüm o xəstə olduğunu bilirmi, onu müalicə etmək mümkün-dürmü".

Qızlar Nuruddini şahzadənin yanına gotirdilər və konara çəkildilər. Məryəm soruşdu: "De görüm, sən bura mənəmin dalıncamı gəlmisən? Mən əzab-əziyyətdə düşüb, sonra da özünü dəliliyə vurmusan?" Nuruddin cavabında dedi: "Ey xanım, məgər sən şairin bu sözlərini eşitmə-misən?"

"Dədilər: – Ağlım sevgi alıbdır,
Dedim: – Qüssə nədir, – bilməz dəlilər.

Ağlım alanı verin siz mənə:
Bir də danlamayın, sağalsam əgər".

Məryəm dedi: "Ey Nureddin, Allaha and olsun, özün-özünü beləyə salmısan. Mən bu iş baş verməmişdən əvvəl səni xəbərdar eləmişdim. Sənsə mənim sözümə baxmayıb üreyin necə istəyir, elə də hərəkət elədin. Mən yuxu görmüşdüm, bu taygöz vəzir şəhərə gələndə bildim ki, o məni axtarır". Nureddin ucadan dedi: "Ey Məryəm, mənim səhvimi bəlkə Allah özünə bağışladı. Mənim ümidim ancaq onadır!" Sonra Nureddinin əhvalı daha da pozuldu və bu şəri dedi:

"Bağışla bir xəta işlətmişəm mən;
Bağışlar qulunu nəcabətli şəxs.

Bosdır günahkara etdiyi günah;
Peşmançılıq daha bir fayda verməz.

Əfv edəsən deyə, öz vəzifəmi
Yetirdim yerinə, dinməz-söyləməz".

Nureddinlə Məryəm öz başlarına gələni bir-birinə danışdılar və o qədər göz yaş axıtdılar ki, onun hamısını bir yerə yığsaydın, dəniz yaranardı. Onlar bir-birinə öz acı talelərindən o qədər şikayətləndilər, o qədər danışdılar ki, axırda yorulub lap əldən düşdülər, dilləri söz tutmadı. Hava da get-gedə qaralmağa başladı. Sitt-Məryəmin oğnında üstü zər mirvari və başqa qiymətli daşlarla işlənmiş yaşıl paltar vardı. O bu paltarda qaranlıqda daha gözəl görünürdü. Şair demişken:

"Əynində yaşıl don, saçı qıvrım, yaxa bəndsiz,
Ayüzlü o afət elə bil təzə bahardır.

Mən ismini sordum, o cavab verdi ki, ismi
Canlar yaxan afət, baxışlı odlı nigardır.

Mən həm gülmüşəm, söylədi, – həm zər, iki qüvvət
İnsanlara hakim kəşilən tunc ağalardır!

Zülmündən ona xeyli şikayət elədim mən.
Daşdan, – dedi, – bərkdir üreyim, dərddən ona yarıdır!

Daşdan olur olsun, – dedim, – amma sən unut
Daşdan su çıxardan ulu bir qüvvə də vardır!"

Elə ki gecə oldu, Sitt-Məryəm qızlardan soruşdu: "Qapını bağlamırsınız?" Qızlar cavabında dedilər: "Bəli, bağlamışıq". Onda Sitt-Məryəm qızları da götürüb bir yerə gəlib çıxdı. Deyilənə görə, bu yerə müqəddəs Məryəmin ruhu yaşayırdı. Qızlar kilsənin başına dolana-dolana dua oxuyurdular, özlərinə xoşbəxtlik arzulayırdılar. Sonra Sitt-Məryəm dedi: "Mən istəyirəm ki, bu kilsəyə təkcə özüm girim, ondan mərhəmət diləyim. Uzun müddət müsəlman ölkələrində olduğum üçün üreyimi dərddən-qəmdən bürüyüb. Sizsə üreyiniz harada istəyir yığılıb yatın". Qızlar dedilər: "Baş üstə!"

Sonra qızlar dağılıb hərəsi kilsənin bir tərəfinə getdi. Onda Məryəm durub Nureddini axtarmağa başladı, gəlib gördü ki, o bir künədə oturub onu gözləyir. O, Məryəmi görəndə ayağa durdu, gəlib onun əlini öpdü. Məryəm yaxına gəlib oturdu, Nureddini də öz yanında oturtdu. Sonra o əynindəki qiymətli paltarları çıxarıb bir tərəfə qoydu və Nureddini bəgriyə basdı. Onlar uzun müddət bir-birini düz kimi yaladılar. Onlar tez-tez bu sözləri təkrar etdilər: "Ah, necə qısqadır vəsəl gecəsi, ah necə uzundur ayrılıq günü!" Sonra onlar şairin bu sözlərini təkrar etdilər:

"Ey vəsəl gecəsi, ey ilk məhəbbət,
Sən mənim dediyim gecə deyilsən.

Səhəri açarsan vaxtından əvvəl,
Yoxsa dan yerinin sürməsi sənsən?

Ötdün ömrü qısa bir rəya kimi,
Hicran gecəsindən bir ibrət al sən;

Hələtəqət əvvəli, sonu olmayan
Bir gecə görmüşəm o gecəni mən.

Məhşər gəlib çatır, o gecə bitməz,
Hey ölüb-dirilər gözü yol çəkən".

Onlar belə kef-damaq içində olduqları bir vaxtda kilsənin damında olan qulluqçulardan biri kilsənin zəngini çaldı və səhər ibadət vaxtının yetişdiyini bildirdi..."

Şəhrizad bu yerə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımcıq qoydu.

883-cü gecə

Elə ki səkkiz yüz səksən üçüncü gecə oldu, Şəhrizad nəğilən dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, qurşaqqı Məryəm Nuruəddinlə kef-damaq içində olduqları bir vaxtda kilsənin damında olan qulluqçulardan biri zəngi çaldı və ibadət vaxtının yetişdiyini bildirdi. Bu vaxt Məryəm tez ayağa qalxıb öz qiymətli paltarını geyindi. Bu isə Nuruəddinin o qədər də üroyindən olmadı. O göz yaşı töküb ağladı və bu şəri dedi:

"Öpdüm döno-döno gül yanağını,
Büllür buxağından dişlək alaraq.

Elə ki yuxuya getdi çuğulcu,
Elə ki sosladi bizi kef-damaq.

Xalqı ibadətə dəvət etdilər,
Özən ovozına zənglər çalaraq.

Ehtiyat eləyib xəbərcilərdən,
Yar qalxdı, yerindən dik atılaraq.

Dedi: – Ey diləyim, açılıb səhər,
Mən görək tez gedim, olmaz yubanmaq!..

And olsun Allaha, birco günlüyə
Hökmümdə olsaydı, bu yer, bu torpaq,

Qırırdardım bütün keşşiləri mən,
Bütün kilsələri viran qoyaraq!"

Sonra Sitt-Məryəm Nuruəddini bağrına basıb ondan soruşdu: "Ey Nuruəddin, sən nəçə gündür bu şəhərdəsən?" Nuruəddin cavabında dedi: "On gündür". Qız soruşdu: "Sən bu şəhəri gəzib-dolanmısanmı? Onun qurudan, dənizdən giriş-çığı yollarını öyrənmisənmi?" Nuruəddin cavabında dedi: "Bəli!" Məryəm soruşdu: "Sən kilsədəki nəzir yığılan san-

dığın harada olduğunu bilirsənmi?" Nuruəddin cavabında dedi: "Bəli!" Belə olanda qız dedi: "Sən ki bütün bunları bilirsən, onda sözümə yaxşı-yaxşı qulaq as. Sən gələn gecə yatmazsan, otubub gözləyəcəm. Elə ki gecəyarı oldu, gedib həmin sandıqdan üroyün nə istəyir götürəcəm. Sonra kilsədən çıxıb dəniz kənarına gedəcəm. Sən orada, içində on nəfər dənizçi olan balaca bir gəmi göləəcəm. Gəmi başı səni görən kimi əlini sənə uzadacaq. Sən onun əlindən tutub gəmiyə minəcəm, orada otubub mənə gözləyəcəm. Bax, sənə deyirəm, elə olsun ki, gecə səni yuxu tutmasın. Əgər yatıb qalsan, sonrakı peşmançılıq sənə fayda verməyəcək". Sonra Sitt-Məryəm Nuruəddinlə xudahafizlərdən, ondan ayrılıb getdi, öz kəmərlərini, başqa qızları yuxudan ayıldı. Sonra onlar gedib kilsənin qapısını döydülər. Qarı qapını açanda Məryəm orada nəfərlərin və zadəganların onu gözlədiyini gördü. Onlar Məryəmi görən kimi yohərli-yüyənli qatın irəli çəkildilər. Elə ki, Məryəm qatıra mindi, zadəganların onun başı üstündə çətir tutdular. Məryəm qabaqda, qızlar da onun arxasınca getməyə başladılar. Məryəmin arxasınca siyirmə qılınclı qarovul dəstəsi də gedirdi. Çox keçmədi ki, Məryəm gəlib öz atasının sarayına çatdı. Bunlar burada qalsınlar, indi sizə kim-dən deyim, qahirəli Əli Nuruəddindən.

Nuruəddin Məryəmlə gizləndiyi pərdənin dalında otubub havanın lap işıqlanmasını gözlədi. Elə ki səhər açıldı, kilsənin qapıları açıldı və buraya çoxlu adam gəldi. Bu vaxt Nuruəddin pərdənin dalından çıxıb adamlara qarışdı və qarının yanına getdi. Qarı soruşdu: "Sən bu gecəni harada yatdın?" Nuruəddin cavabında dedi: "Siz deyən kimi gedib şəhərdə bir yerdə qaldım". Qarı dedi: "Oğlum, sən düzgün hərəkət etməsən. Əgər sən bu gecəni kilsədə qalsaydın, şahzadə də səni burada görşəydi, o saat öldürərdi". Nuruəddin dedi: "Allaha şükür ki, mən bu gecənin bəlasından xilas oldum!"

Nuruəddin bütün günü ona tapşırılan işlərin hamısına əməl elədi və havanın qaralmasını gözlədi. Elə ki gecəyarıdan keçdi, Nuruəddin gəlib sandığı açdı, çəkidən yüngül, qiymətdən bəha nə vərdisə götürdü, sonra durub Allahdan kömək diləyə-diləyə kilsənin dəniz tərəfdə olan qapısına sarı getdi. O, kilsədən çıxıb sahilə gələndə orada gəminin onu gözlədiyini gördü. Bu gəminin başçısı uzunsaqallı, alıcnab və xeyirxah bir qoca idi. O, gəminin düz ortasında dayanmışdı. Onun yanında da on nəfər dənizçi vardı. Gəmi başı Nuruəddini görən kimi irəli gəlib əlini ona uzatdı. Nuruəddin də Məryəm necə demişdi, əlini ona uzatdı və gəmi başının köməyiylə gəmiyə qalxdı.

Bələ olanda gəmibaşısı dənizçilərin üstünə qışqırıb dedi: "Tez olun, lövbörləri açın, hava işıqlanmamış yola düşək". Dənizçilərdən biri dedi: "Ey gəmibaşısı, necə yəni yola düşək, məgər sən eşitmədin ki, dünən padşah, qızı Məryəmi müsəlman oğrularından qorumaq üçün dənizə çıxacağını dedi?" Gəmibaşısı dənizçilərin üstünə qışqırıb dedi: "Sizin ağılınız xarab olub, nədir, yoxsa mənim sözümdən çıxmaq istəyirsiniz?" Sonra o, qılını çıxarıb ona söz qaytaran dənizçinin boynuna endirdi. Bu vaxt dənizçilərdən bir başqası dillənib dedi: "O yazıq nə elədi ki, onun boynunu vurdun?" Bu vaxt gəmibaşısı qılınca əl atıb onun da boynunu vurdu. Beləliklə, gəmibaşısı gəmidə olan on dənizçinin hamısının boynunu vurub dənizə atdı. Sonra gəmibaşısı Nuruddinin üstünə qışqırıb dedi: "Tez gəmidən düş və get kəndiri payadan aç!" Nuruddin qorxusundan özünü gəmidən yerə atdı, gedib kəndiri payadan açdı, qayıdıb gəmiyə mindi. Onda gəmibaşısı ona dedi: "Dediklərimə yaxşı qulaq as". Sonra o gəmini necə idarə etməyi Nuruddinə öyrətdi. Nuruddin gəmibaşısının bütün sözlərinə əməl etdi. Onun qorxusundan az qalır ki, ürəyi partlasın. Sonra gəmibaşısı yelkənləri qaldırdı, gəmi dalğalı dənizdə üzməyə başladı..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elo ki səkkiz yüz səksən dördüncü gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, bələ rəvayət eləyirlər ki, qoca gəmibaşısı yelkənləri qaldırdı və gəmi yola düşdü. Bu vaxt asta-asta səmt küləyi əsirdi. Nuruddin qorxusundan əsım-əsim əsirdi. O, fikir dəryasına qorq olmuşdu. Heç bilmirdi ki, o, gəmibaşısı ilə indi haraya üzür, qarşıda onu nə gözləyir, onun başına daha nələr gələcək. O, bələ fikir-xəyal içində səhər açılanacan yol getdi.

Səhər açılarda Nuruddin gördü ki, gəmibaşısı əl atıb saqqalını qopardı, saqqal onun əlində qaldı. Nuruddin gördü ki, onun saqqalı yalançı saqqal imiş. O, gəmibaşısının üzünə yaxşı-yaxşı baxanda gördü ki, bu Sitt-Məryəmdir. Sevincindən onun ürəyi daha bərk döyünməyə başladı. Sən demə, bu gecə Məryəm kələk işlədibmiş. Gəmibaşısını öldürüb onun üzünün dərisini soyub öz üzünə yapışdırıbmış. Nuruddin onun

bu hərəkətinə məəttəl qaldı. Qızdakı cəsəmə, dəyanətə, ağıla, fərasətə heyran oldu. O, sevincindən özünü saxlaya bilməyib ucadan dedi: "Ey mənim arzım-istəyim, qoy sənin ömrün uzun, işlərin həmişə rəvan olsun. Sən elə bir elətməz arzusən ki, mən həmişə ona can atıram!" Nuruddin sevincindən və həyəcanından özünü itirmişdi. O, artıq öz arzusuna çatacağına ümid edirdi. Buna görə də o, qızı xoş nəzərlə süzüb, şirin-şirin bu şəri dedi:

"Mənim yara olan məhəbbətimi
Danışın, qoy hamı olsun xəbərdar,

Qoy hamı bilsin ki, eşqim dəridir,
Xoşdur eşqə aid yazdığı əsar.

Sevgilim haqqında söz eşidəndə,
Sanki yoxa çıxır hər azar-bezar.

Artır məhəbbətim, birə-beş olur,
Çıxır canımdakı bütün ağrılar,

Nağıla çevrilən məhəbbətimdə
Bir az nəşə-fərah, bir az hüzn var.

Danlaq eşitməyə və unutmağa
Qalmayıb canımda qüvvət, iqtidar.

Bir qılgılcım yaxdı könlümdə öncə
Eşqin yaratdığı qəm, qüsse, qubar.

Sonra bu qılgılcım şiddətlənərək
Qaldırdı sinəmdən odlar-alovlar.

Gözümdən yuxumu alıb apardı
Mənə rəhm etməyən həmin cəfakər.

Qanımlı tökməyi qət edəndə o,
Qanunlar da oldu ona tərəfdar.

Cavan aşiqini bunca üzməyi
Kim təlqin elədi sənə, öziz yar?

Səni yaradana və içirəm ki,
Sənin qeybətini eləyən əyər

İftira yağdırır, yalan uydurur,
Ütənib-qızarmır, eləməyir ar.

Mən sənin eşqinə xoyanət etsəm,
Allah həyatımı qoy eləsin xar!

Səndən başqasını sevərsəm əgər,
Artırsın dördimi o pərvərdigar!

İstər incit məni, istər razı sal,
Olmaram yanında mən kəmətibər.

Vəsində qismətim dörd-qəm olsa da,
Eşqin usandırmaz məni, ey nigar!

İstər qəzəb yağdır, istər əfv elə,
Sənin olındadır bütün ixtiyar!

Nurəddin şəri deyib qurtaranda Sitt-Məryəm onun ürək sözlərinə heyran olub dedi: "Hər kim mənim yerimə əlsa belə edərdi. O, heç bir alçaq adamın qabağında kiçilməyib, ancaq öz ərinin dəlincə gedərdi". Sitt-Məryəm dənizçilikdən başı çıxan möhkəm ürəkli bir qız idi. O, dənizdə bütün külöklərin istiqamətini, havanın dəyişməsinə və bununla bərabər gəminin başına nə gələcəyini qabaqcadan bildirirdi. Nurəddin ona dedi: "Ey xanım, əgər sən özünü mənə tanıtmayıb bir az da məni o vəziyyətdə saxlasaydın, yəqin ki, qorxudan mənim ürəyim partlayacaqdı". Məryəm onun sözlərinə güldü, o saat ayağa durub bir az yemək-içmək getirdi. Onlar yeyib-içdikdən və keffəri daha da duruldu. Sonra qız durub öz atasının sarayından götürdüyü çəkidən yüngül, qiyamətdən bəhə daş-qaşları, qızıl-gümüş pulları Nurəddinə göstərdi. Nurəddin bunu görəndə çox şad oldu. Onlar açıq havada üzə-üzə İskəndəriyyə şəhərinə yaxınlaşdılar. Gəmini Minarələr Sütununa sarı sürdülər. Bu vaxt Nurəddin gəmidən düşüb onu sahile bağladı, qızın gətirdiyi pullardan xeyli götürdü və Sitt-Məryəmə dedi: "Xanım, mən şəhərə dəyib gələcəyəm sən gəmidə əyləş". Onda qız dedi: "Təz qayıt gəl, heç yerdə ləngimə". Nurəddin cavabında dedi: "Yaxşı, heç yerdə yubanmamam". Nurəddin o saat boyaqçının evinə getdi ki, Məryəm

üçün İskəndəriyyə qadınları geyinən paltarlardan alsın. Ancaq o burada başına nələr gələcəyini bilmirdi. Bunlar burada qalsınlar, indi sizə kim-dən deyim, Məryəmin atasından.

Məryəmin atası Əfronci padşahı şəhər açılarda gedib qızını görmək istədi. Ancaq onu otaqda tapmadı. O, qızının harada olduğunu soruşdu. Onda könizlər və hərəm xidmətçiləri dedilər: "Ey hökmdar, o, gəncəyari çıxıb kilsəyə getdi və qayıdıb gəlmədi. Biz onun barəsində bundan artıq heç nə bilmirik". Padşah könizlərlə söhbət edərkən birdən sarayın həyatında iki adam qışqıra-qışqıra onlara tərəf gəldi. Padşah soruşdu: "Nə olub?" Onlar dedilər: "Ey padşah, sahilə öldürülmüş on adam meyiti tapdıq. Padşahın gəmisinə isə yoxa çıxıb. Biz gördük ki, kilsənin dənizə olan qapısı açıqdır. Həmin kilsədəki əsir də yox olub". Padşah ucadan dedi: "Əgər mənim dənizdə olan gəməm yoxa çıxıbsa, deməli onu mənim qızım Məryəm aparıb..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz səksən beşinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Əfronci padşahı ucadan dedi: "Əgər mənim gəməm yoxa çıxıbsa, mən şübhə olmuram ki, onu mənim qızım Məryəm aparıb!" Sonra o, limanın böyüyünü yanına çağırtdırıb dedi: "Məsihə, bir də müqəddəs dinimizə və olsun ki, əgər sən qoşunla gedib mənim gəməmi, bir də onu aparən adamları tutub gətirməsən, sənə ömürlük şikəst edəcəyəm!" Limanın böyüyü o saat kilsəyə baxan qadını yanına çağırtdırıb soruşdu: "Sən kilsədəki əsir barədə nə bilirən, o hansı ölkədən idi?" Qan cavabında dedi: "O deyirdi ki, mən İskəndəriyyədənəm". Limanın böyüyü qarının bu sözlərini eşidən kimi limana gəlib dənizçiləri ayağa qaldırdı, onların üstünə qışqırıb dedi: "Təz olun, yola hazırlaşın, yelkənləri açın!"

Onlar o saat yola düşdülər, gecəni gündüzə qatıb gəlib o vaxt İskəndəriyyəyə çatdılar ki, elə bir az əvvəl Nurəddin Sitt-Məryəmi gəmidə qoyub şəhərə getmişdi. Qızın dəlincə gələn firanglارın arasında həmin taygöz qolaq vəzir də var idi. Firanglار uzaqdan padşahın gəmisini o saat tanıdılar, öz gəmilərini uzaqda saxladılar. Kiçik qayıqlara minib sahilə tərəf üzdülər. Qayıqlarda yüzdən artıq döyüşçü vardı. O zalım,

hiyləgər vəzir də onların arasında idi. O, sir-sifətdən Əbu-Məhəmməd əl-Battala oxşayırdı. Onlar üz-üzə gəlib gəmiyə çatanda hamısı birdən gəmiyə hücum elədi, onlar gəmidə Sitt-Məryəmdən savayı heç kimi tapmadılar. Qızı tutub sahilə çıxırlar, oturub gözləməyə başladılar. Sonra onlar qızı da götürüb öz gəmilərinə tərəf üzdülər, hamısı gəmiyə minib Rum ölkəsinə tərəf üzməyə başladılar. Onlar ta o vaxtacan yol getdilər ki, axırda gəlib Əfrənçi şəhərinə çatdılar.

Onlar Məryəmi padşahın hüzuruna gətirəndə o, taxtda əyləşmişdi. Padşah qızını gören kimi qışqırıb ucadan dedi: "Vay sənin halına, ey dönük qız, sənin başın xarab olub, nədir. Sən öz dini-imanını atıb, Məsiha qalasını tərk edib avara insanların dininə iman gətirmisən (o. islam dinini nəzərdə tuturdu). Sən yaxşı bilirsən ki, onlar müqəddəs xacın düşmənidirlər". Qız cavabında dedi: "Mənim günahım yoxdur. Mən gecə durub kilsəyə getmişdim ki, müqəddəs Məryəmə dua edim, ondan mərhəmət diləyim. Elə bu vaxt müsəlman oğurları üstümə cumub ölümü-ağzımı bağladılar, mənı aparıb gəmiyə mindirdilər, öz ölkələrinə apardılar. Mən yolda onları dilə tutub aldatdım, onlara öz dinlərinə danışırdım, onlar da mənə inanıb əl-qolumu açdılar. Elə bu vaxt sənin adamların gəlib mənə çatdılar, mənı azad elədilər. Məsiha, müqəddəs dinimizə, bir də xaca, onun üzərində çarmıxa çəkilmiş və içirəm ki, mən müsəlmanların əsarətindən qurtulmağımıza çox sevinirəm". Padşah ucadan dedi: "Sən yalan deyirsən, həyasızın biri həyasız! Başımıza açdığın oyunlar bəs deyilmiş kimi üstəlik indi də bizi aldatmaq istəyirsən!"

Padşah ömr elədi ki, Məryəmi öldürsünlər, onu sarayın darvazasında çarmıxa çəksinlər. Elə bu vaxt taygöz vəzir padşaha yaxınlaşdı (o. Məryəmi dəlicəsinə seviridi) və ona dedi: "Padşah sağ olsun, sən onu öldürmə, onu mənə əvə ver, mən onu çox istəyirəm. Mən onunla evlənməzdən əvvəl möhkəm daşdan elə bir hündür saray tikdirəcəyəm ki, onun damına heç kim çıxa bilməsin. Elə ki mən sarayı tikib qurtarıdım, onun darvazası ağzında otuz müsəlman öldürəcəyəm. Onları həm öz adımdan, həm də qızının adından Məsihaya qurban verəcəyəm". Padşah vəzirin Məryəmlə evlənməsinə icazə verdi. O saat aparıb kilsədə onların kobinini kəsdilər, o gündən taygöz vəzir padşaha vəd etdiyi sarayı tikdirməyə başladı. Bunlar burada qalsınlar, indi sizə kimdən deyim, Nuruəddinlə qoca boyaqçıdan.

Nuruəddin gəlib qoca boyaqçının arvadından izar, örtük, naleynlər, bir sözlə İskəndəriyyə qadınları geyinən paltarlardan alıb sahilə gəldi. Ancaq o burada nə Məryəmi, nə də gəmini tapdı..."

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz səksən altıncı gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Nuruəddin sahilə gələndə nə Məryəmi, nə də gəmini yerində görməyə ağı başından çıxdı. Bir anın içində ürəyi elə qəhərləndi ki, özünü saxlaya bilməyib ağıladı, sonra da şəirin bu şərinı dedi:

"Sud! döyüb qapımı, qorxutdu məni,
Şirin yuxudaydı dostlarsa çöldə.

Ayıldım, xəyalı yox oldu Sudun
Uzandı vəsl də, o incə gül də".

Nuruəddin çar-naçar durub sahilboyu obaşa-bubaşa getməyə başladı. Bir də gördü ki, bir xeyli adam bir yerdə yığışıb öz aralarında danışır: "Ey müsəlmanlar, daha İskəndəriyyədə şərafət-şan qalmadı. İşə bax ki, günün günortayaqçı firənglər bura soxulub istədikləri şeyi götürüb aparırlar, onların qaşığına heç kəs çıxmır, elə bil şəhərdə bir nəfər də qeyrətli adam yoxdur!" Nuruəddin onlardan soruşdu: "Nə olub?" Onlar dedilər: "Oğlum, indicə bir firəng gəmisi bizim limana hücum elədi. Onlar lövbərdə dayanmış bizim bir gəmini əsir elədilər, içində nə vardisa, döyüşsüz-davasız aparıb getdilər". Nuruəddin onların bu sözünü eşidən kimi yıxılıb özündən getdi, o özünə gələndə adamlar ondan nə üçün belə etdiyini soruşdular. Belə olanda Nuruəddin öz başına gələn əhvalatı onlara danışdı. Adamlar işin nə yerdə olduğunu biləndə onu tənbəh edib dedilər: "Onu şəhərə elə mütləq örtükdə, izarə bürünmüş aparmalı idin?" Bu vaxt kimse dedi: "Onu rahat buraxın, öz dərdi özünə bəsdir". Ancaq adamlar susmaq bilmirdilər. Onlar ağızlarına gələnı deyirdilər. Axırda Nuruəddin onların tonəsinə dözmədi, huşu özündən getdi.

Elə bu vaxt qoca boyaqçı bura gəldi. O, camaatı görəndə onlara yaxınlaşdı ki, görsün orada nə olub. Elə bu vaxt o, üzüstə yerdə sərilmiş Nuruəddini gördü, əhvalı bərk pozuldu. Təz əyləlib Nuruəddinin yanında

¹ Qadın adıdır. Şeirdə, ümumiyyətlə, sevgili sözünü əvəz edir.

oturdu, onun əlini, alını oxsaladı. Bir xeyli keçəndən sonra Nuruəddinin huşu başına gəldi, onda boyaqçı soruşdu: "Oğlum, bu nə işdir ki, sənə başına gəlib?" Nuruəddin cavabında dedi: "Əmi can, mənəm o kənizim yadımdadır, mən gedib onu min əzab-əziyyətlə öz atasının məmləkətindən buraya gətirmişdim. Onu burada gəmidə qoymuşdum ki, şəhərə gedib sənə arvadından izar alım, sonra onu şəhərə aparım. Mən şəhərə gedəndə firənglər bura hücum eləyiblər, gəmini də, kənişi də tutub aparıblar".

Boyaqçı Nuruəddindən bu sözləri eşidəndə bir an içində ələm onun gözündə qaraldı. Onun Nuruəddinə çox yazığı gəldi. O dedi: "Oğlum, sən nə üçün onu gəmidən şəhərə üzəaçıq aparmadın? Artıq deyib-danışmağın heç bir əhəmiyyəti yoxdur! Dur mənimlə şəhərə gedək, bəlkə Allah-təalanın sənə rəhmi gəldi, sənə ondan da gözəl kəniş qismət elədi. Allaha şükür ki, o qızdan sənə heç bir zərər dəyməyib, əksinə sən onun sayəsində varlanmışsan! Oğlum, bir şeyi yadında saxla ki, insanların bir-birinə qovuşması da, ayrılması da o bir olan Allahın əlindədir". Nuruəddin ucadan dedi: "Əmi can, Allaha and olsun, əgər mən bilsəm ki, onun ucabatından öləcəyəm, yəni də onu artımaqdən əl çəkən deyiləm". Boyaqçı soruşdu: "Oğlum, de görüm, ağlına nə gəlib, sən nə etmək istəyirsən?" Nuruəddin dedi: "Mən bu fikirdəyəm ki, yəni də Rum ölkəsinə Əfrənci şəhərinə gedim. Ya qismət, ölərəm ölərəm, qalaram sevgilimə qovuşaram". Boyaqçı dedi: "Oğlum, məsəl var, deyirlər ki, su səniyi suda sınar. Bu dəfə sən onların əlinə keçsən, onlar sənə sağ qoymazlar. Axtı, indi onlar sənə tanıyırlar". Nuruəddin dedi: "Əmi can, icazə ver mən öz sevgilimin dəlincə gedim, onun əzab-əziyyət çəkdiyini görməkdənsə, birdəfəlik ölmək yaxşıdır".

Xoşbəxtlikdən bu vaxt səhildə səfərə hazır vəziyyətdə bir gəmi dayanmışdı. Nuruəddin də həmin gəmiyə mindi. Onlar bir neçə gün yol gedəndən sonra qəflətən yolda firəng gəmilərinə rast gəldilər, firənglər müsəlmanlar tərəfindən Əfrənci padşahının qızının oğurlanacağından qorxduqları üçün onların keçən gəmini əsir edirdilər. Buna görə onlar bu gəmini də əsir elədilər, onda olan adamların hamısını padşahın hüzuruna gətirdilər. Nuruəddin də onların arasında idi. Əsir düşənlərin sayı yüz nəfər idi. Padşah ömr elədi ki, onların hamısını sıraya düzüb boynunu vursunlar. Collad osirləri sıraya düzəndə gördü ki, Nuruəddin hamıdan cavandır, özü də boylu-buxunlu göyçək oğlandır. Onun Nuruəddinə yazığı gəldi və onu sıranın lap axırına qoydu.

Padşah Nuruəddini görəndə kimini tanıdı, ondan soruşdu: "Sən deyəsən bizdə bir dəfə olmusan. Sənin adın Nuruəddindir?" Nuruəddin cavabında

dedi: "Yox, mən burada heç vaxt olmamışam. Mənim adım Nuruəddin yox, İbrahimdir".

Padşah ucadan dedi: "Sən yalan danışsən, sən Nuruəddin, sən də mən sənə kilsəyə baxan qarıya köməkçi vermişdim". Nuruəddin dedi: "Ey hökmdar, mənim adım İbrahimdir". Padşah dedi: "Qoy onda o qarı gəlib sənə baxsın, o sənin Nuruəddin olub-olmadığını o saat biləcəkdir".

Onlar burada danışan vaxt padşahın qızı ilə evlənen taygöz çolaq vəzir gəldi, əyləlib padşahın qabağında yeri öpüb dedi: "Ey padşah, məlumun olsun ki, sizə vəd elədiyim saray artıq tikilib qurtarmışdır. Mən sizə söz vermişdim ki, saray tikilib qurtaran günü onun qabağında otuz müsəlman başı kəsəcək və Məsihe qurban verəcəyəm. İndi mən gəlmişəm ki, sənə otuz müsəlman əlam, öz əhdinə əməl edəm. Mən onları sənə borc alıram. Elə ki mənim əlimə əsir düşdü, onların əvəzinə qaytaracağam". Padşah dedi: "Məsihe və müqəddəs dinimizə and olsun ki, mənim bundan başqa bir nəfər də diri əsirim qalmayıb!" O, Nuruəddini vəzirə göstərib dedi: "Hələlik aparıb onun başını kəs, qalanlarını da təzə əsir götüriləndə verərəm". Vəzir Nuruəddini götürüb saraya gətirdi ki, sarayın astanasında bunun başını vurdursun. Bu vaxt rəngsəzlər ona dedilər: "Zat-aliləri, biz hələ öz işimizi qurtarmamışıq, bizim hələlik iki günlük işimiz var. Bir az səbir elə, qoy biz öz işimizi qurtaraq. Sonra bu əsiri öldürərsən. Onacan, ola bilsin yerdə qalan əsirlər də sənin əlinə düşsün, sən onların hamısını bir yerdə öldürür və əhdini yerinə yetirərsən". Belə olanda vəzir ömr elədi ki, Nuruəddini zindana salsınlar..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımqıç qoydu.

Elə ki səkkiz yüz səksən yeddinci geco oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, vəzir ömr elədi ki, aparıb Nuruəddini zindana salsınlar. Onu əl-ayağı qandallı aparıb tövləyə saldılar. O, ac-susuz idi, cəhənnəm əzabını gözü ilə görürdü, artıq ölümü gözünün altına almışdı. Allahın istəyiylə bu padşahın anadan bir iki atı vardı. Onlardan birini adı Sabiq, o birininki

isə Lahiq idi¹. Bu atlar elə atlar idi ki, onların birini ələ keçirmək üçün Xosrov padşahları öldən-ayaqdan gedirdilər. Atlardan birinin rəngi boz, o birinin rəngi isə qapqara idi. Bütün adaların padşahları deyirdilər: "Əgər o atlardan birini hər kim oğurlasa, ona ürayı nə qədər istəyir qızıl, gümüş, mirvari, qiymətli daş-qaş verəcəyik". Ancaq heç kəs o atlardan birini oğurlaya bilmirdi.

Günlərin bir günü elə oldu ki, atlardan biri bərk xəstələndi, gözünün giləsi solmağa başladı. Padşah əmr elədi ki, necə olursa olsun bu atı sağaltmaq lazımdır. Buna görə də ölkədə olan bütün atabaxanları bura gətirdilər, ancaq heç kəs heç nə ələyə bilmədi. Elə bu vaxt o taygöz vəzir padşahın yanına gəldi və gördü ki, atın xəstələnməsi ona çox pis təsir edib. O, padşahın könlünü açmaq üçün dedi: "Ey padşah, sən o atı mənə ver, mən onu sağaldaram". Padşah atı vəzirə verdi. O da atı götürüb Nureddin olan tövləyə gətirdi. Elə ki at öz tayından ayrıldı bərkdən kişnəməyə başladı. Adamlar onun kişnəməsindən dəhşətə gəldilər. Vəzir başa düşdü ki, o öz tayından ayrıldığı üçün belə ələyir. O gedib bu vəziyyəti padşaha xəbər verdi. Padşah işdən hali olanda dedi: "Əgər Allahın heyvanı öz tayından ayrılarda onun həsrətinə dözmürsə, bəs onda ağır sahib buna necə dözər?" Sonra padşah əmr elədi ki, atın o birini də vəzirin evinə aparsınlar və vəzirə desinlər: "Atlardan hər ikisini mənə ona verirəm ki, qızım Məryəm məndən razı qalsın".

Nureddin əl-ayağı bağlı halda onun yanına salınmış atlara yaxşı-yaxşı nəzər saldı, gördü ki, onlardan birinin gözünə ağ xal düşüb. O isə ata necə qulluq etməyi yaxşı bilirdi. Buna görə də öz-özünə dedi: "Allaha and olsun, əlimə yaxşı fürsət düşüb. Görək mən bu fürsətdən istifadə eləyəm. Mən vəzirə deyəcəyəm ki, atı müalicə edəmə! O buna razı olsa, mən elə bir şey fikirləşərəm ki, bundan atın gözü kor olar. Buna görə də vəzir mənə öldürər, mənim canım da bu əzab-əziyyətdən qurtarar". Sonra Nureddin o vaxtadan gözlədi ki, vəzir atlara baxmaq üçün tövləyə gəldi. Onda Nureddin ona dedi: "Zat-aliləri, əgər mən bu atı sağaltsam, əvəzində mənə nə yaxşılıq edərsən?" Vəzir cavabında dedi: "Bu başıma and olsun, əgər sən bu atı sağaltsan, səni ölümdən xilas edəcəyəm, məndən də nə istəsən verəcəyəm". Nureddin dedi: "Onda əmr elə qoy mənim əl-qolumu açsınlar". Vəzir əmr elədi ki, onu qandaldan azad ələsinlər. Belə olanda Nureddin ayağa qalxdı, bir parça təzə şüşə götürüb onu u kimi özdi, sonra onu sönməmiş əhəngə qatıb soğan suyu ilə qarışdırdı. Sonra onu atın gözüne bağladı, öz-özünə

də düşündü: "İndi atın gözü tamam kor olar, vəzir mənə öldürər, mənim canım da bu dünyam əzabından qurtarar". Nureddin həmin gecəni rahat yatdı. O, ürayında Allaha dua oxuyub bu sözləri dedi: "İlahi, sən heç bir bəndəni darda qoymamusan, mənə də arzuma çatdır".

Elə ki səhər açıldı, günəş öz qızıl şəfəqlərini aləmə yaydı, vəzir tövləyə gəldi ki, görsün atın gözü necədir. O, atın gözünü açıb baxanda gördü ki, atın gözü tamam sağalıb, ağ xaldan heç bir əsər-ələmət qalmayıb. Bu vaxt o, Nureddinə dedi: "Ey müsəlman, mən bu dünyada hələ sənə kimi mahir adam görməmişəm. Məsihə və müqəddəs dinimizə and olsun ki, sən öz işinlə mənə çox şad elədin. Bütün ölkədə olan ata baxanlar bu atın gözünü sağalda bilməmişdilər, sən isə bunu bacardın". Sonra o, Nureddinə yanaşıb öz əli ilə onun ayağının zəncirini açdı, ona qiymətli paltar geyindirdi, onu öz atlarına mehtər təyin elədi. Sonra rahat yaşaması üçün ona hər cür ərşat yaratdı. O, tövlənin üstündəki evlərdən birini də Nureddinə verdi.

Vəzirin Sitt-Məryəm üçün tikdirdiyi təzə sarayda bir pəncərə vəzirin, o birisi isə Nureddinin evinə baxırdı. O gündən Nureddin yedi, içdi, kefi durulmağa başladı. O, hər gün atabaxan nökrələrin üstündə nəzarət edirdi. Əgər onlardan biri atın yemini, suyunu bir az gecikdirsəydi, Nureddin o saat onu ağır cəzalandırırdı. Vəzir Nureddinin bu işini görüb çox şad olurdu. O bilmirdi ki, Nureddinin bu işi nə ilə nəticələnəcək. Nureddin isə hər gün atların yanına düşür, onları öz eli ilə qaşovlayır, yedirir, içirdirdi. O yaxşı bilirdi ki, bu atları vəzir həddindən çox istəyir.

Vəzirin ceyran kimi gözəl, bakirə bir qızı vardı. Günlərin bir günü qız evdə oturub pəncərədən Nureddinin otağına tamaşa edirdi. Birdən o gördü ki, Nureddin öz-özünə təsəlli verirmiş kimi bu şəri deyir:

"Ey mənim bədimə danışan xəbis,
Ərköyün böyüdüb səni səadət."

Səni də incitməmiş olsaydı fələk,
Dərddən cana gəlib deyirdi əlbət:

"Redd olsun sevgi də, onun cövrü də,
Dağlayıb ney kimi o mənə bənd-bond!

Şükür ki, qurtardı canım yalandan,
Daha görməyəcək gözüm xəyanət."

¹ Səbiq – ərəbcə "öton", Lahiq – "çatan" deməkdir.

Məzəmmət eləmə daha son məni,
Sevib-sevilməyə yox canda taqət.

Rədd olsun sevgi də, onun cövrü də,
Dağlayıb ney kimi o məni bənd-bənd!

Əfv elə aşiqi, keç günahımdan,
Sığına bilməsin kölgənə namod.

Kəndirini koson olma aşiqin,
Zəhərə dönəsin içdiyi şərbət.

Rədd olsun sevgi də, onun cövrü də,
Dağlayıb ney kimi o məni bənd-bənd!

Sizin cərgədənədim mən də bir zaman,
Baş qoyub yatırdım gecəni rahat.

Nə dərd-qəm bilirdim, nə yuxusuzluq,
Hələ əyməmişdi məni məhəbbət.

Rədd olsun – deyirdim – eşq və cövrü,
Dağlayıb ney kimi o məni bənd-bənd.

Eşqə uzun zaman düşər olanlar
Onun əzabına bələddir, bələd.

İtirib oqlını dəli olanlar,
Çox çəkib məhəbbət yolunda zillət.

Rədd olsun sevgi də, onun cövrü də,
Dağ çəkib o mənim sinəmə bənd-bənd!

Gecələr nə qədər məhəbbət əhli
Qalıbdır dincliyə, yuxuya həsrət.

Nə qədər gözlərdən yaş axıdır hey
Eşqin tördtdiyi əzab-əziyyət.

Rədd olsun sevgi də, onun cövrü də,
Dağlayıb ney kimi o məni bənd-bənd!

Nə qədər oqlını itirmiş aşiq
Gecə yatmadığı ələyib adət.

Azər libas olub öyünlərində,
Nə yuxu bilirlər, nə istirahət.

Rədd olsun sevgi də, onun cövrü də,
Dağlayıb ney kimi o məni bənd-bənd!

Aşiq var, – quruyub çöpə dönübdür,
Yoxdur bədənində bir tutumluq et.

Aşiqin ağzında zəhrimar dadır
Hamının çox şirin bildiyi nemət.

Rədd olsun sevgi də, onun cövrü də,
Dağlayıb ney kimi o məni bənd-bənd!

Mənim bir zamanlar sevdiyim kimi
Sevənə heç zaman gülümsəmir bəxt.

Keçir ömrü-günü ahlə-amanla,
Sertlik dərjasında edir səyahət.

Rədd olsun sevgi də, onun cövrü də,
Dağlayıb ney kimi o məni bənd-bənd!

Kimdir ömrü boyu eşqə düşməyən,
Kimin dağ çəkməyib köksünə firqət?

Varmı xilas olan eşqin əlindən,
Yaşaya asudə, yaşaya şərbət?

Rədd olsun sevgi də, onun cövrü də,
Dağlayıb ney kimi o məni bənd-bənd!

Bütün aşiqlərə, ey pərvərdigar,
Göstər doğru yol-iz, düz istiqamət.

Dar gündə onların yetiş dənə,
Təlqin et onlara dözümlü, mənə!

Qoy heç kim deməsin: Ölsün məhəbbət!
Doğrayıb o monim köksümü bənd-bənd!"

Nurəddin bu incə şəri deyib qurtarandan sonra vəzirin qızı öz-özünə dedi: "Məsiha və dinimizə and olsun ki, bu gənc çox gözəl oğlandır. Mən şübhə eləmirəm ki, o öz sevgilisindən ayrı düşüb, indi də onun həsrətini çəkir. Nə ola bir görəydim, onun sevdiyi qız da gözəldir, onun üçün göz yaşları tökməyə dəyərmə. Əgər onun sevgilisi onun kimi gözəl deyilsə, onda o çox nahaq yerə özünü dünyanın eyş-ışrətindən məhrum edib əzab-əziyyət çəkir..."

Şəhrizad bu yerə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz səksən səkkizinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, vəzirin qızı öz-özünə dedi: "Əgər bu gəncin sevgilisi onun özü kimi gözəldirsə, onda onun üçün göz yaşı tökməyə dəyər, əgər gözəl deyilsə, onda onun üçün nahaq yerə dərd-qəm çəkir". Vəzirin arvadı qurşaqqı Məryəmi də saraya bir gün əvvəl gətirmişdilər. Vəzirin qızı onu görən kimi başa düşdü ki, o çox dərd-qəm çəkir. İstədi gedib həmin cavan oğlan barədə ona danışsın, onun necə şeirlər söylədiyini Məryəmə xəbər versin. Ancaq elə bu vaxt Sitt-Məryəm onun dalınca adam göndərdi ki, gəlib onunla söhbət eləsin, onun dərfini dağıtsın. Qız Məryəmin yanına gedəndə gördü ki, o, ağır dərd-qəm içindədir, göz yaşı töküb ağlayır, özü də bu şəri deyir:

"Sınomə sığmayır məhəbbət hissi,
Yaş ötüb keçsə də, sevirəm yenə.

Ayrılıq oduna yansa da qəlbim,
Ümid bəsləyirəm yarın vəslinə.

Bilirəm, bu vüsəl baş tutacaqdır,
Əğyar, gəl heç mənə yağıdırma tonə.

Məzəmmət eləmə bu nəvəni,
Danlaq oxlarını atma gəl mənə.

Dünyanın ən acı dördi-qəmi də
Xoşdur aşıqların bədbəxt nəslinə!"

Vəzirin qızı Sitt-Məryəmə dedi: "Ey şahzadə, nə üçün sənin halın belə pərişandır?" Sitt-Məryəm vəzirin qızının bu sözlərini eşidəndə ötən xoşbəxt günlər yadına düşdü, sonra da bu şəri dedi:

"Dözürəm hicrana adətım üzrə,
İnci göz yaşlarım axır durmadan.

Bəlkə Allah özü çata dadıma,
Odur hər çətinə cəyən asan".

Vəzirin qızı ona dedi: "Ey şahzadə, bəsdür bu qədər dərd-qəm çəkdiyən, dur gedək sarayın pəncərəsindən baxaq. Bizim tövlədə gözəl-göyçək bir oğlan var. Elə bil o, sevgilisindən ayrı düşüb. Elə gözəl şeirlər deyir ki, gəl görəsən". Sitt-Məryəm soruşdu: "Sən nədən bildin ki, o, sevgilisindən ayrı düşüb?" Vəzirin qızı dedi: "Mən ondan bildim ki, gecə-gündüz onun işi-peşəsi qesidə demək, qəmli şeirlər söyləməkdir". Sitt-Məryəm öz-özünə düşündü: "Əgər vəzirin qızının sözləri doğrudursa, onda o bu əlamətlərdən bədbəxt Nurəddinə oxşayır. Hər halda onu görmək pis olmaz". Elə o andaca qızın ürəyində məhəbbət alovlanmağa başladı. Qız ayağa durub vəzirin qızı ilə pəncərəyə yaxınlaşdı, baxıb gördü ki, həmin gənc onun sevgilisi və ağası Nureddindir. O, Nureddinə daha diqqətlə baxıb gördü ki, hicran dərdi onu üzüb, tamam əldən salıb, sir-sifəti tamamilə solub. Nurəddin o baş-baş var-gəl edir, özü də bu şəri deyirdi:

"Ürəyim dustaqdır, göz yaşım azad,
Çatmaz buludların yağışı ona.

Ağlamaqla keçir yuxusuz gecəm,
Anıram cananı mən yana-yana.

Bağrımın başında odlar-alovlar,
Dərd-qəm dalğaları gəlir tığıyana.

Dərdimin üstünə dörd gəlir hər gün,
Örək istəyir ki, buna dayana.

Məni xatirələr bir yana çəkir,
Məhəbbət bir yana, həsrət bir yana.

Bir yandan xunabə, bir yandan sevinc
Alıb qərarımı, bircə baxsana!

Məni öldən salıb bu nakam eşqim,
Canda nə güc qalıb, nə də tavana.

Dərdim tükənməzdir eşqin ucundan,
Çox çəkməz həyatım yetişər sona.

Nə üçün qızmarlıq göz yaşım belə?
Qəlbimin atəşi qarışıb ona!

Bu atəş sinəmdə kükrəyib coşur,
Odlu göz yaşlarım döndür ümməna.

Göz yaşı selində qorq olan canım
Yanaşır cəhənnəmə uçurumuna".

Nurəddinin şerini eşidəndə Sitt-Məryəmin heç bir şəkk-şübhəsi qalmadı ki, bu gənc onun sevgilisidir. Ancaq o bunu vəzirin qızından gizlədi və ona dedi: "Məsihə və müqəddəs dinimizə and olsun ki, mənim dörd-qəm çəkdiyimi sənə bildiyini güman etməzdim". Sonra Məryəm pəncərədən aralandı və öz yerinə qayıtdı. Vəzirin qızı da çıxıb öz otağına getdi. Xeyli keçəndən sonra Sitt-Məryəm təzədən pəncərəyə yaxınlaşdı və öz sevgilisinə tamaşa etməyə başladı. O gördü ki, sevgilisi ondoğruncu ay kimi şəfəq saçır, ancaq sifəti çox qəmli-dir. Ötən günləri yada salıb göz yaşı tökür, özü də bu şəri deyir:

"Vüsala çataram, – dedim, – olmadı.
Vüsala çatdırdı məni dörd-kədən.

Sel kimi axsa da gözümün yaşı,
Görməsin, – deyirəm, – bunu özgülər.

Ortaya ayrılıq salan zalimi
Boğardım, olma keçsəydi oğər.

Mənim içəcəyim şirin şərbətə
Zohər qarışdırdı o qəddar, zohər.

Bağda sonə verdim mən öz qəlbimi
O özgeni deyil, tək səni istər.

Getdikcə sərtiləşir məni incidən,
Məni bu sitəmdən kim xilas edə?

Ona öz canımı tapşırdım, o da
Məhv etdi canımla məni bərabər.

Sərf etdim eşqinə öz həyatımı,
Vüsali olmadı mənə müəssər.

Qəlbimdə bəslənən ey bala ceyran,
Bu qəddər ayrılıq çəkdiyim yetər.

Sənə gözəlliyin hər üzü vardır,
Sərf etdim səbrimi mən sona qədər.

Bağrımın başında tutaraq qərar,
İmtahana çəkdi məni o dilbər.

Dalınca gələrdim, yerini bilsəm,
Dərindən göz yaşım ümməna bənzər.

Qorxuram məhv olub gedəm bu dərddə,
Ümidim puç ola, gözleməm hədə.

Məryəm öz sevgilisindən bu sözləri eşidəndə ürəyi daha da kövrəldi, özünü saxlaya bilməyib ağladı, sonra da bu şəri dedi:

"Görmək istəyirdim yan, – görüncə
İtdirdim əqlimi, tor gördü gözüm.

Dedim, – görürəm onu, gileylənərdəm,
Gördüm, – yoxa çıxdı elə bil sözüm".

Nurəddin Sitt-Məryəmin sözlərini eşidəndə onu tanıdı, höknürüb ağladı və ucadan dedi: "Dünyada müqəddəs nə var, ona and içirəm ki, bu Məryəmin sesidir..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz səksən doqquzuncu gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Nuruddin, Məryəm deyən şəri cəsidəndə öz-özünə dedi: "Mən şübhə eləmirəm ki, bu, Məryəmin səsidir! Ah, nə ola, bir görəydim, doğrudanmı bu səs onundur!" Sonra Nuruddinin dərdi daha da artdı, o, dərindən ah çəkib bu şəri dedi:

"Biri mənə dedi: – Yarla görüsdün,
Bəs niyə sən ona gileylənmədin?

Müdrüklər deyib ki: ork etdiyinə
Əgər gileylənsən, azalar qəmin!

O ki var, danladı mənə bununçün,
Dedi: – Niyə susdun, niyə dinmədin?

Dedim: – Məhəbbətdə sən ki, nəşisan,
Heç yeri deyildir bu məzəmmətin.

Bil ki, osil aşiq yarı görəndə
Dinmək çətin olur ona, çox çətin!"

Nuruddin şəri deyib qurtaranda Sitt-Məryəm qələm-kağız götürüb bu sözləri yazdı: "Bil və ağah ol ki, Allahın köməyi ilə sənə salam göndərən könizin Məryəmdir. Onun ürəyi sənə üçün darıxır, sənə həsrətindən gecə-gündüz dər-d-qəm çəkir. Bu kağız sənə əlinə düşən kimi o saat ayağa dur, dediklərimə əməl elə, gözle ki, yatıb qalmayasan. Gecə yarıdan keçəndən sonra atların ikisini də yohərlə, çıx şəhərin kənarına. Əgər yolda sənədən soruşan olsa ki, hara gedirsən, deyərsən ki, atları gözdirirəm. Əgər sən belə desən, heç kəs sənə fikir verməyəcək. Bu şəhərin adamları arxayındırlar ki, şəhərin darvazaları bağlıdır".

Sonra Sitt-Məryəm kağızı ipək dəsmala büküb Nuruddinə atdı. Nuruddin kağızı açan kimi Sitt-Məryəmin xəttini tanıdı, orada yazılanlardan həli oldu. O, kağızı öpüb gözünün üstünə qoydu. Bu vaxt

Məryəmlə keçirdiyi xoşbəxt günlər yadında düşdü, ürəyi kövrəlib ağladı, sonra da bu şəri dedi:

"Gecə gəlib çatdı məktubun mənə,
Yenidən qəlbimin dər-d-qəmi çoxdu.

Vəslinə yetdiyim günləri andım,
Allah göndərdiyi hicran da xoşdu!"

Sonra Nuruddin yavaş-yavaş atlara qulluq elədi, gecəyarı olmasını gözlədi. Elə ki gecəyarı oldu, o durub atları yohərlədi, onları tövlədən çıxarıb şəhər darvazasının yanına getdi, oturub Sitt-Məryəmi gözləməyə başladı. Bu burada qalsın, indi sizə kimdən deyim, Sitt-Məryəmdən.

Şəhzadə Məryəm, durub sarayda onunçün ayrılmış mənzilə getdi, gördü ki, taygöz vəzir yastığa söykənib onu gözləyir. Onu görəndə Sitt-Məryəm ürəyində öz ağasına müraciətlə dedi: "Ey Allah, sən mənə kömək ol ki, canımı bu mürdərən əlindən qurtara bilim!" Sonra o, vəzirə yaxınlaşdı, ona mehribanlıq göstərərək dedi: "Ey mənim ağam, sən nə üçün bizdən üz döndərib-sən. Bu sənə alicənablığındanmı, yoxsa mənə olan qəzəbindənmi irəli gəlir? Sən bilirsənmi, bir dərviş belə bir atalar sözü deyib: "Salam verməyin xəyri olmayanda, ayaq üstə duranı oturan da salamlaya bilər". Ey mənim ağam, indi ki, sən mənim yanına gəlib mənimlə danışmaq istəmirsən, eybi yoxdur, onda mən sənə yanına qələmə". Vəzir cavabında dedi: "Bu nə sözdür deyirsən, ey yerin, göyün sahibi. Məgər mən sənənin ən kiçik qulluqçularından biri deyiləmmi? Sənənlə görüşmək, sənənlə söhbət etmək şərifinə nail olmaq mənim üçün ən böyük xoşbəxtlikdir". Şəhzadə dedi: "Bu sözləri bir yana qoy. Get yeyib-içməyə bir şey gətir". Belə olanda vəzir öz kənizlərinə və hərəm xidmətçilərinə əmr elədi ki, süfrə açsınlar və dünyanın naz-nemətini süfrəyə düzsünlər. Elə ki süfrə hazır oldu, Sitt-Məryəm süfrəyə əl atıb həm özünü yedi, həm də vəzirə yedirdi. Sonra durub əllərini yudular, hərəm xidmətçilərinə dedilər ki, bu süfrəni yığışdırıb şərab süfrəsinə açsınlar. Elə ki deyilənə əməl olundu, Məryəm bədələyə şərab süzdü, həm özü içdi, həm də vəzirə içirtməyə başladı. Qızın bu mehribanlıq vəzirin ağlı başından çıxartmışdı. Onun sərxoş olduğunu görəndə Məryəm əl atıb qoynunda gizlətdiyi bihuşdanı çıxartdı. O elə bir bihuşdan idi ki, əgər onu file versəydin, bir il yuxudan ayılmazdı (Məryəm onu elə bir vaxt üçün hazırlamışdı). Sonra o, vəzirin diqqətini yayındırdı, onun bədəsinə bihuşdanı töküüb vəzirə verdi. Qızın

horokotindən xoşallanan vəzir bədənı götürüb başına çəkdi, o saat da ölü kimi yerə sorıldı.

Məryəm o saat ayağa durub iki iri kisé götürdü, onları çəkiddən yüngül, qiymətdən baha qızıl, gümüş şeylərlə, qiymətli daş-qaşlarla dolurdu, sonra yol üçün yemək-icmək götürdü, yaraqlanıb yasaqlandı və Nürəddin üçün da şahlara layiq geyim və silah götürüb kisəyə qoydu, onu çiyinə aldı, saraydan çıxıb (bu qız çox güclü və cəsur qız idi) düz Nürəddinin yanına gəldi.

Boli, Məryəmin başına bu işlər gəldi. O ki qaldı Nürəddinə...” Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elo ki səkkiz yüz doxsanncı gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Məryəm saraydan çıxdı və Nürəddinin yanına gəldi.

Boli, Məryəmin başına bu işlər gəldi. O ki qaldı Nürəddinə, o, darvazanın yanında atların yüyəni də əlində oturub Məryəmi gözləyərkən bədbəxtlikdən onu yuxu tutdu. O vaxt bu cəzirələrin padşahları bu atlardan biri və ya hər ikisini ala keçirmək üçün əllərindən gələni əsir-gəmidilər. Deyilənə görə, həmin vaxtlar bu cəzirədə bir qara qul vardı. O, at oğurlamaqda ad çıxarmışdı. Bu qulun sorağı firəng padşahlarına da gəlib çatmışdı. Onlar qulu yanlarına çağırıb demişdilər ki, əgər o atlardan birini oğurlasa, ona çoxlu pul, var-dövlət verəcəklər, əgər hər ikisini oğurlasa, ona bütün bir cəzirəni bağışlayacaqlar, üstəlik ona qiymətli libas verəcəklər. Bu qul Əfronci şəhərində çox gözib dolandı, hər gün atların harada, nə vəziyyətdə olması ilə maraqlandı. O eşidəndə ki, padşah atları taygöz vəziro bağışlayıb, buna çox şad oldu, onları oğurlaya biləcəyinə ümidi artdı. O sevinib dedi: “Məsihe o müqəddəs dinimizə və aləminə ki, mən onları oğurlayacağam!”

O elə həmin gecə durub vəzirin tövləsinə yollandı ki, atları oğurlasın. Yolla gedəndə birdən onun gözü Nürəddinə sataşdı. O, Nürəddini bu vəziyyətdə gördü, atların ağzından yüyəni çıxarıb getmək istəyəndə, Sitt-Məryəm gəldi və qaranlıqda elə bildi ki, o, Nürəddindir. Buna görə də əlindəki kisonin birini ona verdi, o da kisoni alıb atın

belinə qoydu, sonra o, ikinci kisoni verdi, qul bu kisoni alıb o biri atın belinə qoydu, özü isə dinib qıza bir kəlmə də olsun demədi. Sonra ikisi də atlara süvar olub qala qapısından çıxdılar. Qul yenə də susdu. Bunu görən Məryəm dedi: “Ey mənim ağam Nürəddin, sən niyə susursan?” Qul əsəbi halda ona tərəf döndü və dedi: “Nə deyirsən, ay qız?” Məryəm qulun donqultusunu eşidəndə bildi ki, bu səs Nürəddinin səsi deyil. O, başını qaldırıb baxanda gördü ki, qulun burun deşikləri cür-dək kimidir. Aləm onun başına fırlandı, o, quldan soruşdu: “Sən kimsən, ey Xam övladların şeyxi, sənin adın nədir?” Qul dedi: “Yaramazın qızı yaramaz, adım Məsuddur, özüm sə adamlar yatan sonra at oğurlamaqla məşğul oluram”. Məryəm bir söz demədən qılınıcı çəkib onun çiyindən ələ vurdu ki, qul o saat atdan düşdü, o saat da cəhənnəmə vəsil oldu.

Məryəm atları da götürüb geri qayıdanda nə görsə yaxşıdır. Gördü ki, Nürəddin görmək üçün şortlaşdıqları yerdə atların yüyəni də əlində xorxaxor yatır. O, atdan düşdü, əli ilə Nürəddini tərpedib oyattı. Nürəddin yuxudan ayılanda bərk qorxdı, o, Məryəmi görəndə sevinib dedi: “Ey xanım, Allaha şükür ki, sən sağ-salamat gəlib çıxdın!” Məryəm dedi: “Tez ol, dur, ata min, özün də sus!” Onlar ata süvar olub şəhəri tərk elədilər, bir xeyli gedəndən sonra Məryəm Nürəddinə dedi: “Məgər mən sənə demədim ki, yatma? Məgər sən bilmərsən ki, çoban yatan qoyunu qurda verər?” Nürəddin ucadan dedi: “Ey xanım, görünür mən ona görə yatmışam ki, səni gözləməkdən yorulmuşam. Xanım, de görüm nə olub?” Məryəm qulla olan əhvalatı başdan ayağacan danışanda Nürəddin sevinclə dedi: “Allaha şükür ki, biz bələdən xilas olduq!”

Sonra onlar atlarını məhmizladılar, gəlib Sitt-Məryəm qulu öldürən yerə çatdılar. Nürəddin baxanda gördü ki, qul toz-torpağın içində ölmüş ifritə oxşayır. Bu vaxt Məryəm dedi: “Atdan düş, onun silahını götür, özünü də soyundurub basdır”. Nürəddin dedi: “Ey xanım, Allaha və olsun, mən atdan düşüb o qula yaxın gedə bilmərəm!” O, qulun sir-sifətinə baxanda əti ürəşdi, Məryəmdəki ürəyə, cəsəmətə məəttəl qaldı, ona öz təşəkkürünü bildirdi. Onlar atlarını məhmizlayıb gecəni səhərəcənə yol getdilər. Səhər açılanda onlar gül-çiçəklər bir düzənliyə gəlib çıxdılar. Bura elə gözəl bir yer idi ki, hər tərəfdə quşlar ötüşür, ceyranlar otlaşırdı. Belə yerlər haqda şair yaxşı deyib:

“Yayın günəşindən qorudu bizi
Yayıl ağacların sir xarapaqları.

Yaşıl çətir tıddı başımız üstə
Ağac budaqları, kol budaqları.

Sanki yaşıl paltar geymiş bir ana
Əymişdi qəddini körpəyə sarı.

Rəf elədi mənim susuzluğumu
Bu gözəl vahənin buz bulaqları.

Günün qabağını kəsib budaqlar
Qoydu yanımıza ancaq ruzgarı.

Oxşayırdı bizim gözlərimizi
O daş-qaş diyarı, inci diyarı”.

Başqa bir şairə belə deyib:

“Suyun şırıltısı, quşların səsi
Sevon cavanları bir yerdə səslər.

Kölgəli, meyvəli, axar çəməli
Bu səfalı yerlər behiştə bənzər”.

Sitt-Məryəmlə Nuruddin atdan düşdülər ki, bu çəmənləkdə bir az dincəlsinlər...”

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz doxsan birinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Nuruddinlə Məryəm çəmənləkdə atdan düşdülər, oturub yeyib-içdilər, dincələrini alanacan atlarını da otlağa buraxdılar. Onlar öz başlarına gələn əhvalatları bir daha xatırladılar, bir-birinin halına acıdılar, bir-birinə ürək-dirək verdilər. Elə bu vaxt uzaqda toz-dumana qarışıdı, at kişnərtisi, qılınc şaqqıltısı ələmi başına götdürdü.

Buna səbəb o idi ki, padşah öz qızını vəzirə ərə verdiyi günün səhərişi vəzirin sarayına gəldi ki, təzə bəylə gəlinə xeyir-dua verib xoşbəxtlik arzulasin. O xeyli qiymətli hədiyyələr götürüb, yanına da bir xeyli adam alıb təzə saraya yollandı, ora çatanda gördü ki, vəzir yorğan-döşəkdə ölü kimi uzanıb, özü də o gündədi ki, heç ayağı başından seçilmir. Padşah saraya göz gəzdirib oyan-buyana nəzər saldı, qızını görməyəndə əhvalı pozuldu, elə əsəbiləşdi ki, ağlı başından çıxdı. Təzə buyurdu ki, gedib bir az tünd sirkə və buxar gətirsinlər. Elə ki deyilən şeyləri gətirdilər, padşah onları bir-birinə qarışdırıb vəzirin burnuna tökdü. Bu vaxt vəzir bərk asqırdı, bihuşları burnundan düşdü. Belə olanda padşah mayeni ikinci dəfə vəzirin burnuna tökdü, vəzir ağır yuxudan ayıldı. Onda padşah soruşdu ki, ona nə olub, bəs Məryəm hanı. Onun cavabında vəzir dedi: “Ey böyük hökmdar, mən bircə onu bilirəm ki, o öz əli ilə mənə bir piyalə şərab içirdi, mənim ağlım başımdan çıxdı, bundan sonra onun başına nələr gəldiyindən xəbərim olmadı”.

Padşah vəzirin bu sözünü eşidəndə ələm gözündə qaraldı, qılıncını siyirib vəzirin təpəsindən elə vurdu ki, vəzir iki parça oldu. Sonra tez adam göndərər atabaxanları yanına çağırırdı, onların harada olduğunu soruşdu, onlar dedilər: “Ey padşah, atların hər ikisi bu gecə yoxa çıxıb. Onlarla birlikdə bizim baş mehtər də yox olub. Biz səhər açılanda gördük ki, bütün qapılar taybatay açıqdı”. Padşah ucadan dedi: “Müqəddəs dinimizə and olsun, bu, qızım Məryəmlə kilsədə xidmət eləyən o əsirin işidir! Birinci dəfə də mənim qızımı o oğurlamışdı. Qızımın ikinci dəfə oğurlanmasında bu taygöz vəzir günahkardır, buna görə də o, cəzasını aldı!”

Sonra padşah üç oğlunun üçünü də yanına çağırırdı. Onların hər biri elə bir igiddi ki, döyüş meydanında min döyüşçüyə qalib gəlirdi. Padşah onların üstünə qışqırıb dedi ki, tez atlarına süvar olsunlar. Padşah özü də öz vəzir-vəkili, saray əyanları ilə atlarına süvar oldular, qaçqınların dalınca getməyə başladılar. Onlar atlarını ta o vaxtacan çağırdılar ki, axırda gələn onları bu düzənlikdə haqladılar.

Məryəm onları görəndə tez ayağa durub yaraqlanıb yasaqlandı, atına süvar oldu və Nuruddindən soruşdu: “Özünü necə hiss edirsən, döyüşə hazırsanmı?” Nuruddin cavabında dedi: “Döyüşdə özümü kəpəyin içindəki paya kimi hiss edirəm”. Sonra o bu şəri dedi:

“Məryəm, gəl bu qəder mənə danlama,
Əzəblə ölməyə eləmə vadar.

Mon hara, igidlik göstərmək hara!
Qorxuram bir qarğa edəndə qarr-qarr.

Bir siçan çıxanda qarşıma birdən,
Qorxumdan yaş olur əynimdə paltar.

Cananla bir yerdə, bir yorğan altında
Congə girişməyə məndə hünər var.

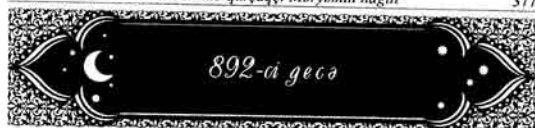
Düzgün olan budur, mənim əzizim,
Başqa cür söyləsam, bil yalan olar”.

Məryəm Nuruəddinin bu könül oxşayan sözlərini eşidəndə gülüm-sünüb dedi: “Ey mənim ağam Nuruəddin, sən burada qal, mən səni onların gözəbəndən qoruyaram”. Sonra qız o saat atın yüyənini buraxdı, at yaydan atılan ox kimi irəli şığıdı. Bu qızın igidlikdə öz zamanəsində tayı-bərabəri yox idi. Sonra qız Nuruəddinə dedi: “Atını dalımca sür, özün də möhkəm dur ki, yıxılmayasan, qorxmı, bizim dalımızca heç kəs çata bilməz”.

Məryəmin atası onu uzaqdan görün kimi tanıdı, öz böyük oğluna dedi: “Ey Bartut, oğlum! Bu, şübhəsiz, sənin bacın Məryəmdir. O yəqin ki, bizimlə döyüşə gəlir. Tez ol, onun qabağına çıx. Səni and verirəm müqəddəs dinimizə və Məsihiyə, əgər ona üstün gəlsən, onu öldürmə, əsir tut və ona də ki, öz dinimizə qayıtsın. Gördün ki sözüne baxmadı, onda onu elə əzabla öldür ki, hələ heç kəs heç yerdə belə əzablı ölüm görməmiş olsun”. Bartut cavabında dedi: “İtaət borcumdur!”

Sonra o, atını bacısı Məryəmin qabağına sürdü, ona yaxınlaşanda ucaan dedi: “Ey Məryəm, məgər bu sənin üçün bəs deyildimi ki, atababanın müqəddəs dininə xəyanət edib tərki-dünya, sərgərdan bir dini qəbul elədin (o, islam dinini nəzərdə tuturdu). Sonra o, ucaan dedi: “Müqəddəs dinimizə və Məsihiyə and olsun ki, əgər sən öz xoşunla atababamızın dininə qayıtmısan, mən səni elə bir əzabla öldürəcəyəm ki, hələ heç kəs heç yerdə belə əzablı ölüm görməmiş olsun!” Məryəm qardaşının sözüne gülüb ucaan dedi: “Keçmiş geri qaytarmaq, ölüni diriltmək olmaz! Buna görə də mən səni məyus etməyə məcbur olacağam. Allaha and olsun, mən əlsəm də Abdullah oğlu Məhəmmədin dinindən dönmə deyiləm...”

Şəhrizad bu yerdə səhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz doxsan ikinci gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Məryəm öz qardaşına dedi: “Mən əlsəm də Abdullah oğlu Məhəmmədin dinindən dönmə deyiləm!” Bartut bacısından bu sözləri eşidəndə elə əsəbiləşdi ki, hirsindən aləm gözündə qaraldı. O, qılıncını çəkib bacısının üstünə hücum elədi. Onların arasında elə bir döyüş başladı ki, hələ heç kəs belə döyüş görməmişdi. Bartut öz bacısına üstün gəlmək üçün cürbəcür fəndlər işlədirdi. Məryəm isə qardaşının kələyini o saat başa düşür və məharətlə onun həmlələrini dəf edirdi. Onlar tə o vaxtacan vuruşdular ki, axırda toz dumana qarışdı, göz-gözü görmədi. Məryəm görəndə ki, qardaşı artıq onun qabağında təb gətirmir, o, hücumu bir az da gücləndirdi, məqam tapıb qılıncı onun çiynindən elə vurdu ki, o, atdan aşib cəhənnəmə vasil oldu.

Sonra Məryəm döyüş meydanında atını sağa-sola çapıb təkbətək döyüşə adam istədi və qışqırıb dedi: “Mənim qabağıma çıxmağa sizin aranızda igid varmı? Qoy bir daha mənim qabağıma qorxaq, zəif və tənbel adam çıxmasın! Qoy mənim qabağıma mənim dinimə düşmənlər olan pəhləvanlar çıxsınlar. Mən də onları qanlarına qəltən eləyim! Ey bütələr sitayiş eləyən bəşərəflər, bu gün hər kim ki mənim dinimə inanmır, onun bir daha üzü gülməyəcək”. Padşah böyük oğlunun öldüyünü görəndə başına, gözüne döyüb üst-başını cırdı və ortancıl oğlunu yanına çağırıb dedi: “Ey Bartu oğlum, tez ol, bacınla döyüşə gir, ondan qardaşın Bartutun heyfini al, onu əsir eləyib hüzuruma gətir”. Bartus cavabında dedi: “Atacan, itaət borcumdur!”

Sonra o, qılıncını çəkib bacısının üstünə hücum elədi, Məryəm də onu hücumla qarşıladı. Onların arasında əvvəlki döyüşdən də bərk döyüş gətdi. Bartus görəndə ki, döyüş meydanında o, bacısından zəifdir, istədi meydanı tərk edib qaçsın, ancaq Məryəm ona aman vermədi. Onu qısnayıb boynuna elə bir qılınc endirdi ki, başı bədənindən ayrıldı. Sonra Məryəm atını cövləyə gətirdi, qışqırıb dedi: “Hanı sizin igidləriniz, hanı o mənfur din sahibi, taygöz çolaq vəzir?” Padşah ortancıl oğlunun öldüyünü görəndə höknürüb ağladı, kiçik oğluna dedi: “Ey Fəryan oğlum, tez ol, bacınla döyüşə gir, ondan qardaşlarının heyfini al!”

Kiçik qardaşı Məryəmin üstünə gələndə Məryəm böyük məharətlə ona hücum elədi, onun üstünə qışqırıb dedi: "Ey Allahın və müsəlmanların düşməni, mən indicə səni də qardaşlarının dalınca göndərəcəm!" Sonra o, qılıncını qardaşının təpəsindən ələ endirdi ki, onun başı iki yerə ayrıldı, o, atdan yixılıb cəhənnəmə vasil oldu.

Padşah oyanları və pəhləvanları görəndə ki, Məryəm padşahın uşağı oğlunun üçünü də öldürdü, onların canına qorxu düşdü, başlarını aşağı salıb lal-dinməz dayandılar. Sonra onlar canlarını qurtarmaq üçün üz tutub geri qaçdılar. Padşah görəndə ki, onun üç oğlunun üçü də öldürüldü, qoşun isə onu qoyub qaçdı, o öz-özünə düşüncə dedi: "Doğrudan da, Sitt-Məryəm bizim hamımıza qalib gəldi. Əgər mən onunla tökməyə döyüşə girsəm, o məni də öldürər. Çünki o daha geri qayıtmaq ümidini itirib. Yaxşıdır budur özümü biabır etməmək üçün mən də geri qayıdım".

Sonra padşah atını geri döndərərək öz sarayına qayıtdı. Burada uşağın öldürülməsi, qoşunun onu qoyub qaçması, o qədrə ona təsir elədi ki, ürəyi od tutub yandı. O, yarım saat dinməz-söyləməz oturandan sonra saray oyanlarını, adlı-sanlı adamları yanına çağırıb qızı Sitt-Məryəmin onun başına açdığı oyunu onlara danışdı, onlardan məsləhət istədi. Hamı ona məsləhət gördü ki, yer üzündə Allahın xələfi Harun ər-Rəşidə namə yazsın, bu işdən onu xəbərdar eləsin. Hamı namədə bu sözlərin yazılmasını məsləhət bildi: "Əmirəlmömininə salamdan sonra yazıram ki, bizim Sitt-Məryəm adlı bir qızımız var, onu qahirəli tacir Tacəddin oğlu Nurəddin aldadıb dinindən döndərdi, bizə qarşı çevirdi. O bizdə əsirlikdə olarkən gecəyən qızı oğurladı, öz ölkələrinə qaçırdı. Biz əmirəlmöminindən rica edirik ki, o bizim qızı tapdırsın, onu bizə mötəbər adamlarla qaytarsın..."

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz doxsan üçüncü gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: "Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Əfrənci padşahı əmirəlmöminin Harun ər-Rəşidə namə yazıb qızı Məryəmi tapdırmağı və ona qaytarmağı ondan rica elədi. O, naməsini

bu sözlərlə bitirdi: "Bu köməyin əvəzində biz Rumiyyə şəhərinin yarısını sənə verərik, orada müsəlmanlar üçün məscid tikdirərsən, onun gəliri də sənin olar".

Padşah səhləşən hörmətli adamlarının məsləhətləri bu naməni yazdı, sonra taygöz vəzirin yerinə təyin elədiyi yeni vəzirini yanına çağırıb buyurdu ki, namənin üzünü köçürsün. Elə ki əmrə əməl olundu, padşah öz əli ilə onun möhürünü basdı. Sonra o, vəzirə dedi: "Əgər sən onu tapıb gətirərsən, sənə iki əyaletin torpaqlarını verəcəyəm, səni ən qiymətli hədiyyələrlə mükafatlandıracağam". O, məktubu vəzirə verib, Bağdad şəhərinə yola düşməyə əmr elədi, məktubu öz əli ilə əmirəlmömininə verməyi tapşırırdı.

Vəzir naməni götürüb yola düşdü, neçə susuz səhradan keçdi, neçə dağdan-dərədən aşdı, nəhayət, gəlib Bağdad şəhərinə çatdı. O, şəhərə çatanda bir yerdə əyləşib üç gün yeyib-içib dincəldi, sonra əmirəlmöminin Harun ər-Rəşidin sarayının yerini soruşdu. Elə ki o, sarayın yerini öyrəndi, saraya gəlib, əmirəlmöminindən rica elədi ki, onu qəbul edib dinləsin. Xəlifə vəzirə qəbul elədi. Vəzir saraya girəndə əyləşib Harun ər-Rəşidin qabağında yeri öpdü, sonra Əfrənci padşahının naməsini, bir şəhlərə layiq qiymətli hədiyyələri ona təqdim elədi. Xəlifə naməni oxuyanda, onda yazılanlardan həli olanda vəzirini çağırıb tapşırırdı ki, bütün müsəlman ölkələrinə namə yazsınlar. Onlar da padşahın əmrinə əməl elədilər. Məryəmlə Nurəddinin əlamətlərini göstərdilər, onlara bildirdilər ki, Məryəmlə Nurəddin qaçırdırlar, hər kəs ki, onları gördü, tutub əmirəlmömininin yanına gətirməlidir. Elə ki padşahın naməsi gəlib cəniblərə çatdı, onlar əl-ayağa düşüb, tez əmrə əməl etməyə başladılar.

O ki qaldı qahirəli Nurəddinlə Əfrənci padşahının qızı Məryəmə, onlar gecə-gündüz atlarını çapıb, Suriya ölkəsinə tərəf gəldilər, nəhayət, gəlib Dəməşq şəhərinə çatdılar. Bir gün əvvəl isə xəlifənin naməsi gəlib Dəməşqin əmirinə çatmışdı. O göstəriş vermişdi ki, şəhərə gələn təzə adamların kim olduqlarını soruşub öyrənsinlər.

Nurəddinlə Məryəm şəhərə gəlib çatan kimi xəfiyyələr gəlib, onların adlarını soruşdular. Qaçqınlar da heç nəyi gizləməyib, öz başlarına gələn əhvalatı onlara danışdılar. Bu vaxt xəfiyyələr onları tutub əl-ayaqlarını bağladılar, əmirin yanına gətirdilər. Əmirə onları o saat əmirəlmöminin hüzuruna Bağdad şəhərinə göndərdi. Onlar gəlib, şəhərə çatanda saraya gəlmək üçün əmirəlmöminindən icazə istədilər. Padşah izin verdi, onları da saraya gəlib Harun ər-Rəşidin qabağında yeri öpəndən sonra dedilər: "Ya əmirəlmöminin, bu qız Əfrənci

padşahının qızı Məryəmdir. Bu oğlan isə qahirəli tacir Tacəddinin oğlu Nürəddindir. Əsirlikdə olarkən qızı aldadıb yoldan çıxardan, onu öz atasına qarşı çevirən bu adamdır. O, qızı oğurlayıb, Dəməşq şəhərinə gətirəndə, biz onları tutub adlarını soruşduq, onlar da düzünü bizə dedilər. Bu vaxt biz onları əsir edib sizin hüsurunuza gətirdik”.

Əmirəlmöminin Məryəmə baxanda gördü ki, o elə gözəl-göyçək bir qızıdır ki, beləsi heç yüz ildə bir dəfə də yaranmır. O, gözəl olduğu kimi, həm də şirindil, möhkəm ürəklidir! Məryəm xəlifəyə yaxınlaşanda öyülib onun qabağında yeri öpdü, ona xoş günlər, əbədi şöhrət arzuladı. Qız xəlifənin çox xoşuna gəldi, ondan soruşdu: “Əfrənci padşahının qızı qurşaqqı Məryəm sənəmi?” Məryəm cavabında dedi: “Bəli, əmirəlmöminin, Allahın və dinin yeganə mühafizəçisi”. Xəlifə dönüb Nürəddinə baxanda gördü ki, o da boy-buxunlu, gözəl-göyçək bir oğlandı, ondan soruşdu: “Əsir düşən qahirəli tacir Tacəddinin oğlu Nürəddin sənəmi?” Nürəddin cavabında dedi: “Bəli, ey yer üzündə bütün kəməksizlərin pənahı hökmdar”. Xəlifə soruşdu: “Sən bu qadını öz atasının səltənətindən necə oğurlaya bildin?” Nürəddin öz başına gələn əhvalatı başdan-axıracan padşaha danışdı qurtaranda xəlifə buna məəttəl qaldı, ucadan dedi: “Bir gör kişilər həyatda nə qədər əzab-əziyyət çəkirlər...”

Şəhrizad bu yerdə şəhərin açıldığını görüb nağılı yarımçıq qoydu.

Elə ki səkkiz yüz doxsan dördüncü gecə oldu, Şəhrizad nağılın dalını danışmağa başlayıb dedi: “Padşah sağ olsun, belə rəvayət eləyirlər ki, Harun ər-Rəşid Nürəddindən soruşanda o da başına gələn əhvalatı başdan-axıracan danışdı, xəlifə buna məəttəl qalıb ucadan dedi: “Bir gör kişilər həyatda nə qədər əzab-əziyyət çəkirlər!” Sonra o dönüb Sitt-Məryəmə dedi: “Ey Məryəm, bil və ağah ol ki, atan sənin barəndə bizə yazıb. Sən buna nə deyirsən?” Məryəm cavabında dedi: “Ey yer üzündə Allahın xəlifəsi, sən adilsən, özün də Allah yolunun davamçısın. Mən sizin dini ən doğru, ən müqəddəs din bilib onu qəbul eləmişəm. İndi mən Allaha inanıram. Mən onu yer üzündə yeganə Tanrı sanır, onun qabağında diz çöküb deyirəm: “Allahdan başqa Allah

yoxdur. Məhəmməd isə Allahın elçisidir, onu göndərib ki, yer üzündə haqq-ədalətə bəpə eləsin, dünyanı cəxallahlıqdan qurtarsın, hamıya göstərsin ki, islam dini bütün dinlərdən üstündür. Mən heç rəva bilərəmmi ki, sən bir kafirin sözü ilə mənə allahsızlar, satqınlar ölksünə qaytarasan, axı orada xaqi tərifiylər, bütə səcdə edirlər. İsanı müqəddəs sanırlar. Əgər sən belə eləsan, qiyamət günü mən sənin atəyindən tutub sənin əminə – Allahın elçisinə şikayət edəcəyəm (qoy Allah onun hər işini avand eləsin!). O öz ata-anasından, qardaşlarından, vətəninə imtina edib Allaha sidiq-ürəklə pənah gətirən adamı bağışlar, onu öz bəndəsi sanar”.

Əmirəlmöminin ucadan dedi: “Ey Məryəm, heç mən elə iş görəmmi?! Mən Allaha xəyanət edib özünü müsəlman adlandıran bir qadını kafirlərə verərəmmi?!” Məryəm ucadan dedi: “Mən təsdiq edirəm ki, Allahdan başqa Allah yoxdur. Məhəmməd isə onun elçisidir!” Əmirəlmöminin ucadan dedi: “Ey Məryəm, qoy Allah-təala sənin hər işini avand eləsin. Sən müsəlman dinini qəbul elədiyən üçün bir sənə xüsusi hörmət eləməliyə. Baxmayaraq ki, sənin əvəzində mənə çoxlu qiymətli hədiyyələr və torpaqlar vəd edirlər, mən indidən belə sənə heç bir pislik eləyən deyiləm. Sil gözünün yaşını, özün də sakit ol, de görüm, bu cavan oğlamin – qahirəli Nürəddinin orin olmasına razısanmı?” Məryəm dedi: “Ey əmirəlmöminin, mən necə buna razı olmaya bilərəm ki, o bütün var-dövlətini verib mənə alıb, özü də mənə həmişə həddindən artıq mehriban olub? Həm də mənim ucabımdan o necə yol özünü ölüm təhlükəsi qarşısında qoyub?”

Belə olanda əmirəlmöminin qazı və şahidləri çağırdırdı, onların köbini kəsirdi, sonra isə onlara yaxşı bir toy elədi, cəhiz verdi və o gün çox əlamətdar bir gün idi.

Bundan sonra əmirəlmöminin özünü Əfrənci padşahının vəzirinə tutub dedi: “Sən qızın sözlərini eşitdimmi? Mən indi onu atasının yanına necə göndərim ki, o, müsəlman dinini qəbul edib, özü də bir olan Allaha itaiyə eləyir? Əgər mən onu geri qaytarсам, ola bilsin, atası onu bərk itəyir, çünki Məryəm onun üç oğlunu öldürüb, onda mən qiyamət günü ona nə cavab verərəm? Allah-təalanın özü deyib: “Allah-təala müsəlmanlara qarşı kafirlərə yol göstərməyib”. Qayıdıb öz padşahının yanına gedərsən, ona bu sözləri deyərsən: “Gəl bu işdən əl çək”.

Bu vəzir çox qanmaz bir adam idi, buna görə də o, xəlifəyə dedi: “Ey əmirəlmöminin, Məsihi və müqəddəs dinimizə and olsun ki, əgər mən Məryəmsiz geri qaytarсам, padşah mənə o saat öldürər”. Xəlifə ucadan dedi: “Götürün bu mürdanı, aparıb öldürün”. Sonra o bu şəri dedi:

"Kim təbə olmur bizə,
Görəkdir alsın cəza!"

Xəlifə əmr elədi ki, vəzirin boynunu vursunlar, özünü də oda atıb yandırınlar. Bu vaxt Sitt-Məryəm dedi: "Ey əmirəlmöminin, qılıncını o murdarın qanına bulama!" Sonra o, qılıncını siyirib vəzirin boynunu vurdu, vəzir də cəhənnəmə vəsil oldu. Xəlifə bunu görəndə Məryəmdəki möhkəm iradəyə məəttəl qaldı. Hər ikisini öz sarayına aparıb onlara xüsusi mənzil ayırdı, xüsusi məvacib müəyyən elədi, özlərinə də çoxlu qiymətli hədiyyələr bağışladı.

Onlar bir xeyli müddət Bağdadda yaşayıb xoşbəxt günlər keçirdilər. Sonra Nureddinin ata-anası yadına düşdü, üreyi onlar üçün bərk darıxdı və bu bərədə xəlifəyə dedi, valideynlərini gedib görmək istədiyini bildirdi. Belə olanda xəlifə Məryəmi də yanına çağırırdı. Onlara çoxlu hədiyyələr bağışladı, Qahirəyə getmələrinə icazə verdi, özü də Qahirə əmirinə xüsusi bir namə yazdı, ona tapşırırdı ki, onlardan muğayat olsun.

Bu xəbər gedib Qahirəyə çatanda Nureddinin ata-anası öz oğullarını görəndə elə sevinclərini hədd-hüdudu olmadı. Onlar öz dərd-qəmlərini tamam unudular. Xəlifənin tapşırığına görə şəhərin əmiri, saray əyanları və bütün adlı-sanlı adamlar Nureddinlə Məryəmi qarşılamğa çıxdılar. Hamı onları hörmət-izzətlə qarşıladı. Onların gəlişi münasibətilə sevinclərini bildirdi.

Onlar Sitt-Məryəmin gəlməsinə çox sevinclər. Hər gün əmirlərdən və şəhərin adlı-sanlı tacirlərindən onlara qiymətli hədiyyələr gəlirdi, onlar Nureddinlə Sitt-Məryəmin gəlməsi münasibətilə tacir Tacəddinə, bir də onun arvadına gözəydliliyi verirdilər. Nureddinlə Məryəm burada hər günü toy-bayram kimi keçirirdilər.

Onlar hər gün yeyib-içdilər, ömürlərinin axırınacan şad-xürrəm dövrən sürdülər. Kəfləri pozan, Məclisləri dağıdan gələncən onların həyatında bir də heç bir əzab-əziyyət olmadı. Qoy gözə görünən və görünməyən səltənətin sahibinə eşq olsun.

MÜNDƏRİCAT

Seyf əl-Mülükün nağılı (756-778-ci gəcələr)	7
Bəsrəli Həsənin nağılı (778-831-ci gəcələr)	68
Balıqçı Xəlifənin nağılı (831-845-ci gəcələr)	195
Məsrurə Zeyn əl-Məvasifin əhvalatı (845-863-cü gəcələr)	231
Nureddinlə qurşaqçı Məryəmin nağılı (863-894-cü gəcələr)	289

MİN BİR GECƏ

SƏKKİZ CİLDDƏ

VII CİLD

757-894-cü gecələr

“ŞƏRQ-QƏRB”

BAKİ

2007

Buraxılışa məsul:	<i>Əziz Güləliyev</i>
Texniki redaktor:	<i>Rövşən Ağayev</i>
Tərtibatçı-rəssam:	<i>Nərgiz Əliyeva</i>
Kompyuter səhifələyicisi:	<i>Yeganə Əsgərova</i>
Korrektor:	<i>Fəridə Səmədova</i>

Yığılmağa verilmişdir 14.08.2007. Çapa imzalanmışdır 08.11.2007.

Formatı 60x90 $\frac{1}{16}$. Fiziki çap vərəqi 24. Ofset çap üsulu.

Tirajı 25000. Sifariş 218.

Kitab “PROMAT” mətbəəsində çap olunmuşdur.

۱۱۱۶(۵)
مارتو M64 بنوئیس

